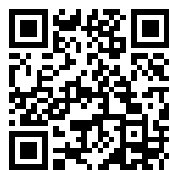

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google^{TM} books

<https://books.google.com>

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

- + *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.
- + *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.
- + *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.
- + *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse <http://books.google.com>

840,3
v 193 di

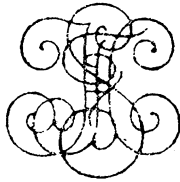
P.-G. V.

DICTIONNAIRE FRANCO-TONKINOIS ILLUSTRÉ

Comprenant :

- 1° La traduction d'environ 15.000 mots français avec les différents sens et les idiotismes qui s'y rapportent.
- 2° Des développements encyclopédiques. — Lettres, Religions, Code, Administration, etc.
- 3° Des Illustrations et des tableaux en couleurs.
- 4° Un supplément pour les noms propres et les noms géographiques.

Prix: 10 francs

HANOI

F. - H. SCHNEIDER, IMPRIMEUR - ÉDITEUR
49 à 51, Rue du Coton, 49 à 51

1898

Tous droits réservés

Boyveau & Chevillet

Livres en toutes Langues
22, R. de la Banque. PARIS

2M16

12⁰⁰

DICTIONNAIRE
FRANCO-TONKINOIS
ILLUSTRÉ

P.-G. V.

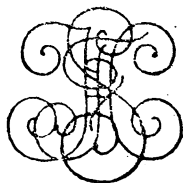
DICTIONNAIRE FRANCO-TONKINOIS ILLUSTRÉ

Comprenant :

- 1° La traduction d'environ 15.000 mots français avec les différents sens et les idiotismes qui s'y rapportent.
- 2° Des développements encyclopédiques. — Lettres, Religions, Code, Administration, etc.
- 3° Des Illustrations et des tableaux en couleurs.
- 4° Un supplément pour les noms propres et les noms géographiques.

Prix: 10 francs

HANOI

F. - H. SCHNEIDER, IMPRIMEUR-ÉDITEUR
49 à 51, Rue du Coton, 49 à 51

1898

Tous droits réservés.

840.3
V193di

ON TROUVE A LA MÊME LIBRAIRIE

DU MÊME AUTEUR

**Méthode théorique et pratique de la langue
annamite (abécédaire).....** 0 fr. 50

**Grammaire annamite à l'usage des Français de
l'Annam et du Tonkin.....** 5 00

En préparation :

Dictionnaire annamite-français.

Recueil de morceaux choisis annamites (livre de
l'élève).

Recueil de morceaux choisis annamites avec la tra-
duction française (livre du maître)

Recueil de proverbes annamites avec le sens littéral et
la traduction française.

1937-559-234

AU LECTEUR

Il nous est enfin permis après bien des retards de vous présenter ce dictionnaire franco-tonkinois : vous pourrez y recueillir le fruit de plusieurs années de travail, et s'il ne nous convient pas de nous le vanter, il ne nous déplaît pas non plus d'avoir vu les éloges qui lui ont été adressés par les journalistes de la Colonie qui le jugeaient sur les feuilles d'épreuves et de vous y renvoyer.

Si notre ouvrage ne mérite pas tous ces compliments, il est un point cependant sur lequel nous sommes en parfait accord avec ces messieurs, c'est l'opportunité de son apparition et le but patriotique de nos efforts.

Ce dictionnaire étant le premier qui paraisse au Tonkin, nous avons l'espoir que malgré ses imperfections il sera bien accueilli parce qu'il a été longtemps attendu. Mais pour éviter que dans la suite une critique plus ou moins charitable n'en fasse ressortir les défauts réels ou imaginaires sans considérer les difficultés du commencement qu'il a fallu vaincre, il nous paraît bon d'exposer brièvement notre plan afin que chacun comprenne que si cet ouvrage, tel qu'il se présente, n'est pas complet, nous avons le désir de le perfectionner nous-même plus tard.

En entreprenant ce travail, nous nous sommes proposé non seulement de vous donner la traduction de tous les mots usuels de la langue française et même d'un grand nombre de mots techniques, mais nous désirions aussi en faire comme une sorte d'encyclopédie dont l'utilité serait plus générale.

Pour atteindre la perfection et remplir exactement notre programme, il eut peut-être mieux valu y travailler encore quelques années avant de le livrer à l'impression. Mais de tous les côtés on le réclamait tel quel, on se plaignait de n'avoir sous la main aucun livre élémentaire indispensable pour apprendre la langue annamite : nous nous sommes laissé convaincre, peut-être à tort, et persuadé nous aussi que ce livre était nécessaire et que le moment opportun était venu de le publier, nous nous sommes laissé forcer là main.

Vous trouverez donc ici la traduction d'environ 15.000 mots français avec les différents sens que leur attribue le Dictionnaire de l'Académie ; nous avons eu soin d'y ajouter des expressions populaires trop connues pour n'en pas tenir compte dans un travail destiné à tout le monde. Nous espérons

aussi qu'il ne vous sera pas désagréable de rencontrer aux mots voutés des gravures et même des tableaux en couleurs dont l'exécution parfaite fait hommage aux talents des Annamites qui les ont préparés.

Nous avons cru encore qu'il ne serait pas sans profit d'ajouter à certains mots des notes explicatives sur tout ce qui regarde les hommes et les choses de ces pays-ci. Beaucoup sont complètement inédites : d'autres ont été arrangées d'après des auteurs connus. En feuilletant les principaux ouvrages écrits jusqu'à présent sur le Tonkin, vous auriez pu vous renseigner comme nous l'avons fait nous-même ; mais c'est un long travail que vos loisirs ne vous auraient probablement pas permis, tandis que l'ordre alphabétique facilitera vos recherches et économisera votre temps.

Les changements que nous avons dû apporter à ces extraits pour les faire entrer dans le cadre d'un dictionnaire portatif nous ont quelquefois obligé de passer sous silence le nom de l'ouvrage ou de l'auteur ainsi remanié : aussi biens les noms des pères Legrand, Launay, Louvet, etc., de MM. Luro, Chéon, etc., que nous nous faisons un devoir de citer ici, vous assurent que vous trouverez dans ces notes toute l'exactitude et la précision désirables.

P.-G. V.

Hanoï, le 8 septembre 1898.

SIGNES ET ABRÉVIATIONS

EMPLOYÉS DANS CET OUVRAGE

Adj.	Adjectif.	Prép.	Préposition.
Adm.	Administration.	Sing.	Singulier.
Adv.	Adverbe.	Subst.	Substantif.
Arb.	Arbre.	V.	Verbe.
Arith.	Arithmétique.	V. a.	Verbe actif.
Ast.	Astronomie.	V. p.	Verbe passif.
Bot.	Botanique.	V. g. (verbi gratia)	Par exemple.
C. et ch.	En chinois.	V. Gramm. n ^o	Voyez la grammaire
Cf. (confér).	C'est-à-dire comparez		du même auteur
Conj.	Conjonction.		aux numéros indi-
Dém.	Démonstratif.		qués.
Dét.	Déterminatif.	V. n.	Verbe neutre.
Ex.	Exemple.	V. v. (vân vãn).	Etc.
Fig.	Au figuré.		L'astérisque indique :
(Fig.)	Renvoi à une figure.		1 ^o les h. aspirées ;
Géog.	Géographie.		2 ^o les mots chinois
Géom.	Géométrie.		passés dans la lan-
Gramm.	Grammaire.		gue annamite.
Interj.	Interjection.		Le trait remplace le
Litt.	Littérature.		mot qui se trouve
Loc. adv.	Locution adverbiale.		en tête de l'alinéa.
Loc. conj.	Locution conjonctive.	( )	La parenthèse ren-
Loc. prép.	Locution prépositive.		fermant un ou plu-
Log.	Logique.		sieurs mots anna-
M. à m.	Mot à mot.		mites indique que
Math.	Mathématiques.		ces mots peuvent
Méd.	Médecine.		être employés ou
P. e.	Par exemple.		supprimés selon le
Pl.	Plante.		contexte.
Plur.	Pluriel.		

CORRECTIONS ET OMISSIONS

Abattre. Kéo đổ, triệt hạ, phá.
Accorder, concilier. Giãn hòa.
Acclimater (s'). Phục thủy thổ.
Admissible aux examens. Kê đỗ mật
 khoá.
Affluence. Đám đông ngườì.
Amande, noyau. Hạt quả (ăn được).
 P. 10. Nhà tổ *et* nhà thờ tổ *à la place*
de nhà thờ.
Antidater. Viết lui nhật lại.
Ascendant. Quyền thế, thần thế.
Atrabilaire. Kê có tính sấu, kê hay
 rầu rĩ, kê buồn bực.
Avocat. Trạng sư, thầy kiện.
Balle élastique. Hòn nhựa.
Berlingot. Kẹo mật.
Besicles. Mực kính.
Bidon. Bình tích thủy.
Cadastre. Địa bạ, sổ điền.
Chalit. Khuôn giường.

Chercher sa vie. Cầu thực.
Consubstantiel. Cũng một bản tính
Copeau. Vỏ bào, dẽo.
Course de chevaux. Đám thi ngựa.
Députés (chambre des). Toà quan
 triều hiệp nghị.
Déserteur (soldat). Lính đào.
Dette. Công nợ.
Diète. Sự kiêng ăn.
Espion. Kê mật thám.
Embusquer (s'). Đón eo.
Gargouillement. Sự sôi bụng.
Gloire. Danh vọng.
Goûter (faire un). Uống nước.
Grillage. Cầu lon.
Grommeler. Lầm bầm.
Hémoptysie. Bệnh khạc huyết.
Homicide. Nhân mạng.
Intérêts (prêter à). Cho nợ ăn lãi.
 P. 214. Litre PHẦM au lieu de PHAM.

TABLE DES PLANCHES EN COULEURS

	Pages		Pages
Instruments agricoles	6-7	Lances, épées, etc	200-201
Balances	28-29	Mesures	226-227
Cloches	54-55	Instruments de musique	236-237
Drapeaux, étendards	106-107	Sapèques	338-339
Figures de géométrie	158-159	Tambours	366-367
Armes de guerre	164-165		

DICTIONNAIRE FRANCO-TONKINOIS

A

A. Prép. 1° Marquant un rapport de mouvement, de direction, de tendance, à ne s'exprime presque jamais par une particule ou préposition spéciale.

Ex.: Aller à Hanoi, lên Hà Nội.

Inviter à manger, mời ăn.

2° Marquant un rapport d'attribution, de possession, à se rend par les expressions qui remplacent le pronom possessif. (V. Gram., par P.-G. V., n° 258 et suiv.)

Ex.: Ce livre est à moi, sách này là của tôi.

3° Marquant un rapport de position, de manière d'être ou d'agir, à s'exprime par ở, ở tại (être en tel endroit), trong (dans et dedans), ngoài (hors ou dehors), trên (sur ou dessus) et dưới (sous ou dessous) selon le sens. (Cf. Syntaxe de la Gram.)

Ex.: A Paris, tại Paris.

Il est à la maison, người ở nhà *ou* ở trong nhà.

Au ciel et sur la terre, trên lời dưới đất.

— cause de (loc. prép.), vì, nhân vì ;

— force de (loc. prép.), tại, tại nhiều, bởi nhiều ;

— ce que (loc. conj.), cứ như ;

— moins que, nếu không, đừng kể khi ;

— mesure que, hễ có ; có bao nhiêu, thì ;

— partir de maintenant (loc. adv.), từ rầy mà đi ;

— peine (adv.), vù... thì ;

— présent (adv.), ngay, bây giờ ;

— temps, kíp ; pas — temps, không kíp ;

— volonté, mặc ý, mặc kệ, kệ.

Abaisser. Hạ xuống ; — un store, bỏ màn xuống ; — réduire : un prix, bớt giá, giảm **S'abaisser**, hạ mình xuống.

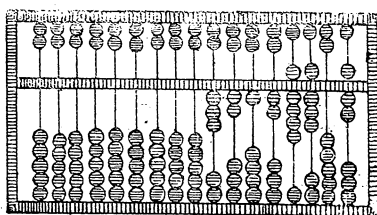
Abandonner, quitter, bỏ ; —, livrer, giao. — **S'abandonner**, se livrer, nộp mình ; —, se désespérer, ngã lòng.

Abaque. Bàn tính ; compter sur l'—, gảy bàn tính ; une boule de l'—, con toán, con tính.

Abaque. — L'abaque est une table à compter très usitée en Annam et dans toute la Chine.

Tableau et exemple

3 2, 1 2 9, 8 0 7

Explication

L'abaque se divise en deux parties séparées l'une de l'autre par une traverse horizontale. Chacune renferme dans le sens vertical un certain nombre de colonnes où glissent les boules qui servent à compter. Dans la partie supérieure de la machine, il y a deux

boules à chaque colonne et il y en a cinq aux colonnes de la partie inférieure.

Les boules des colonnes supérieures valent chacune cinq boules des colonnes inférieures correspondantes, et les boules inférieures valent chacune un des degrés de cette même colonne.

Chaque colonne a une valeur numérique dix fois plus grande que celle qui la précède en allant de droite à gauche.

Abâtardir (s'). Ra kém, hư đi.

Abat-jour (d'une lampe). chụp đèn ; descendre l'—, hạ chụp xuống.

Abattement, désespoir. Sự sồn lòng, sự hèn dạ.

Abattoir. Nhà giết trâu bò.

Abattre, renverser, đổ xuống, rở ; — tuer, giết, đánh chết ; — abaisser, hạ xuống. — **S'abattre**, tomber. Ngã, ngã xuống.

Abbaye. Nhà dòng.

Abbé. Thầy cả đầu dòng.

Abesse. Bà mẹ đầu dòng.

Abès Rot, ung ; — dans le dos, hậu bối ; — sur la poitrine, tiền bối ; un — pousse, nó lên rọt, phát ung.

Abdiquer. Từ, từ bỏ, từ rẫy, từ chức.

Abdomen. Bụng, ruột.

Abeille. Con ong ; essaim d'—, bầy ong, đàn ong ; nid d'—, tổ ong, bộng ong.

Abhorrer. Ghét, ghen ghét.

Abime, Vực, vực sâu, nơi vật.

Abject. Phàm phu, hèn hạ ; homme —, người xấu nết.

Abjurer. Bỏ đạo rồi.

Abnégation. Đức bỏ quên ích riêng mình.

Abolir, v. g., une loi. Bãi luật.

Abominable. Quái gở, đáng người ta ghét và ghét.

Abondance. Của cải dư dật, sự đầy dẫy ; parler d'—, nói thuộc lòng.

abondamment. Thưa với. Lười.

Abonder. Có nhiều, có dư dật.

Abord, accès. Lối vào, cửa vào.

Abord. D'— ; tout d'—, trước hết, đầu hết.

Aborder. — à terre, đem tàu vào, vào cửa, lên dật, bỏ neo, đậu ; — quel-qu'un, dền cùng ai ; bước gần ai ; — une question, bắt đầu nói về... ; tra tay vào.

Aborigènes, Những người bản cuộc, người bản thổ.

Aboyer. Sủa, cắn ; — (au figuré), diếc bách, đức mắng.

Abrégé. En —, nói tắt, tóm lại.

Abréger. Cắt bớt, làm cho vắn tắt.

Abreuvoir, Ao (uồng nước).

Abréviation. Tiếng vắn tắt.

Abri. Lều, lều ở tạm, nơi ẩn lánh.

Abricot. * Quả hạnh tử.

Abricotier * Hạnh tử thụ.

Abriter. Che cho khỏi, che dấp.

Abroger. Bãi (luật, v. v.).

Absent. Vắng, vắng mặt, vắng người.

Absenter (s'). Đi vắng, đi khỏi.

Absinthe. Ngải cứu ; * khổ cao, sơn hoàng liên.

Absolu, souverain, Trên hết, cao nhất, vào bậc nhất.

Absolument. Cho hẳn, cho lộn, cho tuyến vẹn.

Absolution. Sự tha, sự giải ; — sacramentelle, sự thầy cả làm phép giải tội.

Absorber, s'imbiber, thấm ; —, boire, manger, uống, nuốt.

Absoudre. Tha tội, giải tội, tha.

Absténir (s'). Kiêng, giữ kẻo, lánh.

Abstinence. Sự kiêng thịt ; jour d'—, ngày kiêng thịt, ngày khem.

Absurde. Phi lý, vu vơ, đại.

Abus. Sự dùng quá lẽ, sự dùng trái phép, sự làm hư.

Abuser. Dùng trái phép trái lẽ, dùng cách chẳng nên.

Acacia, plante. * Thanh tức hoa, nha thảo, hoè thụ.

Académie, école, trảng học ; —, réunion de savants, hàn lâm viện.

Acajou. * Đào hoa tâm mộc.

Acariâtre. Có tính khó ở.

Accaparer. Cầm lấy ; — des biens (v. g. du riz), đóng lúa mọi nơi cho nó lên giá mà bán đắt ; — quelqu'un, bắt người, giữ người.

Accabler (sous le poids). Đè xuống, hiếp ; être **accablé**, gánh không nổi.

Accéder, consentir, ưng, chịu, theo ; —, arriver, đến, tới đến.

Accélérer. Làm cho nhanh hơn, giục làm cho mau hơn.

Accent, signe placé sur ou sous les voyelles, dấu ; —, manière de parler une langue, giọng.

Accentuer, marquer l'accent, đánh dấu ; —, parler avec un accent, nói giọng.

Accepter, recevoir. Nhận ; — une supplique, nhận đơn, chấp đơn.

Accès (de fièvre, de colère). Con ; — (de vent, de pluie), cơn gió, cơn mưa.

Accessible. Người ta đến gần được.

Accident, événement fortuit, sự tình cờ, tích xảy ra ; —, malheur, tai nạn, sự thiệt hại ; par —, tình cờ, vô ý.

Accidenté (terrain). Chằng trợn, chằng bằng phẳng.

Acclamer. Kêu lên, reo lên, reo mừng.

Acclimater ; s' —. Chịu nước ; ne pas s' —, chống nước.

Accolade. Donner l' —, ôm, ôm lấy.

Accommodant, facile. Hoà nhã, dễ dàng, ngoan ngoãn.

Accompagner. Đi vuổi, theo, hầu. **S'accompagner** en chantant, vừa hát vừa đánh đàn.

Accompli, parfait. Lộn, lộn vện, lộn lành.

Accomplir. Làm, làm cho lộn.

Accord, entente. Hòa, hòa thuận ; — dans le ton, sự hợp cung.

Accordéon. Đàn con.

Accorder, concéder, cho, để, cho phép, nhượng ; —, concilier, làm cho hoà thuận, giao hoà. — **S'accorder**, s'entendre, hoà thuận vuổi nhau ; —, prendre le ton, bắt cung.

Accoster ; — quelqu'un. Đến gần ai, đến cùng ai.

Accoter ; s' —, Dựa, dựa kể.

Accoucher, mettre au monde. Sinh đẻ, đẻ con.

Accouder (s'). Dựa, dựa kể.

Accourir. Chạy, chạy đến, tuồn đến.

Accoutumé. Đã quen.

Accoutumer. Làm cho (ai) quen, tập ; s' —, quen, tập.

Accrocher (quelque chose). Treo lên ; s' — à quelque chose, vịn lấy, mắc ; s' — les pieds, les mains, quoaac chân, quoaac tay ; — pour se battre, giăng xé.

Accroître, augmenter, grandir. Lớn lên, mọc lên.

Accroupir (s'). Ngồi xổm.

Accueillir, (v. g. des hôtes). Chịu khách, thết đãi, rước, đón.

Accuser, Cáo, kiện cáo ; être **accusé**, bị cáo.

Accumuler. Chồng, chắt, vun đồng.

Accusateur. Kẻ cáo, nguyên cáo, tiên cáo.

Accusation. Bài kẻ cáo, đơn kiện.

Acerbe. Chua, chát miệng ; paroles —, lời chua chát.

Acharner (s') ; s'efforcer, gắng sức, gắng gỏi, làm gắng ; — s'attacher avec passion, mê.

Achat. Sự mua.

Ache (plante). * Thủy căn thái.

Acheminer (s'). Theo đường (nào), đi, tản tới.

Acheter. Mua ; — du riz, đóng gạo ;
— des champs, tậu ruộng.

Acheteur. Kẻ mua ; il y a manque
d'acheteurs, ề.

Achever. Làm lộn, làm cho nổi.

Acide (adj.). Chua ; fruits —, chát.

Acides (subst.). Quỉ thủy.

Acier. Thép ; tremper l' —, tôi thép.

Aconit. Thuốc độc, "lực lu, xạ can thảo.

Acquérir. Mua, được, sắm được, liệu
cho có.

Acquiescer. Ưng, thuận ; — par un
signe de tête, gật đầu.

Acquitter, absoudre. Tha. — S'ac-
quitter, lả nợ, lả công.

Acre. Chua, chát.

Acte, action. Sự làm, việc làm ; — de
foi, kinh tín ; prendre —, biên, nhận.

Acteur, comédien. Kẻ hát bội.

Action. Việc ; bonne —, việc lành ;
mauvaise —, việc dữ.

Action de grâces. Sự cảm ơn ; prière
d' —, kinh cảm ơn.

Actionner, intenter un procès. Kiện
cáo, di kiện.

Actif. Un homme —, người lanh chải,
hay làm việc.

Actuel. Bây giờ, đang có bây giờ.

Adapter, Đặt vào, tra vào, soạn cho
xúng hợp.

Addition. Phép tương hợp.

Additionner. Cộng, trực, làm phép
tương hợp ; —, ajouter, thêm.

Adhérer. Dính bén ; — à un parti,
ám tòng, theo bè.

Adieu. Dire —, giã.

Adjacent. Ở gần, giáp, lân cận.

Adjoindre. Thêm, đặt thêm, thêm vào.

Adjoint (au maire). Phó lý.

Adjudicataire (d'un travail). Kẻ lĩnh
việc làm.

Adjuger. Luận cho ai được, định.

Adjurer, prier. Xin nài, nài nằng,
năn nài.

Admettre, recevoir, Nhận, chịu, ưng,
cho vào.

Administrateur. Kẻ coi việc, kẻ giữ
việc.

Administration (l'). Sự cai trị dân,
cách cai trị dân.

Administration des provinces. —

Il y a trois sortes de provinces : les
provinces primaires, les plus impor-
tantes, s'appellent tỉnh chính ; les
autres sont appelées tỉnh xếp ou se-
condaires, et les đạo sont les pro-
vinces de 3e ordre.

Le plus haut mandarin d'une pro-
vince primaire est le gouverneur, ap-
pelé tổng đốc ou quan thượng. Sous ses
ordres sont placés les autres fonc-
tionnaires, à savoir :

(a) Le préfet fiscal, quan bộ ou bộ
chính, chargé de l'impôt, du recrute-
ment des soldats, etc. ;

(b) Le préfet des sentences, quan
án ou án sát, chargé de la justice et de
la poste officielle ;

(c) Le général, đề đốc, commandant
en chef les soldats de toute la pro-
vince ;

(d) L'instituteur de 1re classe, đốc
học, chargé de surveiller l'enseigne-
ment dans toute la province.

A la tête des provinces secondaires
est placé un gouverneur de seconde
classe ou vice-gouverneur qu'on nom-
me tuần phủ. Il a sous ses ordres les
mêmes mandarins que le tổng đốc,
sauf le đề đốc qui est remplacé par
un colonel ou lãnh binh. Si la province
est trop peu importante, le quan bộ
est supprimé.

Les quân đạo gouvernent les pro-
vinces de 3e classe ; souvent ils n'ont
avec eux qu'un quan án et un phó
lãnh binh, ou lieutenant-colonel.

Les gouverneurs des provinces pri-

maires exercent ou plutôt exerçaient, avant la conquête française, leur autorité directement sur leur province et indirectement sur les tỉnh xép et les đạo dont les tuần-phủ et les quản-đạo sont hiérarchiquement moins haut placés que les tổng-độc. Aujourd'hui les mandarins des petites provinces sont indépendants de leurs collègues voisins ; mais tous, tổng-độc, tuần-phủ et quản-đạo n'exercent leur autorité que sous la surveillance des résidents français.

Auprès du quan hô, pour l'assister dans la centralisation et l'organisation du travail administratif, étaient autrefois établis des bureaux en rapport avec l'importance de la province, et des magasiniers ou trésoriers gardant le magasin où se trouvaient les impôts en espèces et en natures. Le quan hô avait cinq bureaux correspondant à cinq ministères :

1° Le phòng lại, qui s'occupait du personnel de l'administration ;

2° Le phòng hộ était chargé de l'impôt ;

3° Le phòng lễ s'occupait des cérémonies publiques ;

4° Le phòng binh était chargé du recrutement et de l'entretien des troupes ;

5° Le phòng công veillait aux monuments et faisait exécuter les travaux généraux (digues, ponts, routes, etc.).

A la tête de chaque bureau était un hap, fonctionnaire du 8e degré. Il était assisté de thư lại (secrétaires), et de nombreux postulants surnuméraires, vị nhập lưu thư lại. La surveillance générale des bureaux était dévolue à un thông phán, sorte de secrétaire général, ayant rang de huyện, lequel était assisté d'un kinh lịch, sous-

secrétaire général. Souvent dans les provinces peu importantes, il n'y avait qu'un kinh lịch.

Le quan án était également assisté d'un thông phán et d'un kinh lịch, mais il n'avait qu'un bureau, correspondant au ministère dont ce mandarin dépendait plus particulièrement : c'était le phòng hình, qui était composé d'un hap du 8e degré, de deux hap du 9e, de thư lại et de vị nhập lưu thư lại.

Les provinces se divisent en préfectures (phủ) lesquelles sont administrées par les quan phủ ou quan tri phủ. Les phủ à leur tour comprennent un certain nombre de sous-préfectures que dirigent les quan huyện ou quan tri huyện (la dignité de vice-sous-préfet, tri sử, est supprimée).

Enfin les cantons sont dirigés par les chefs de canton, chánh tổng (autrefois cai tổng), assistés de phó tổng ou sous-chefs de canton. Les communes ont à leur tête un maire, ông lý ou lý trưởng, aidé d'un ou de plusieurs adjoints ou phó lý.

Administrer, gouverner. Cai trị ; — les sacrements, làm các phép ; — un malade, làm các phép cho kẻ liệt.

Admirable. Lạ, lạ lùng, đáng người ta khen.

Admirablement. Cách lạ, cách lạ lùng.

Admirateur, Kẻ lấy làm lạ, kẻ trọng, kẻ khen.

Admiration. Sự lấy làm lạ, sự khen.

Admirer. Lấy làm lạ, lấy làm trọng, lấy làm đáng khen.

Admissible. Nhận được, chịu được.

Adolescence. Tuổi đang thì, tuổi xuân xanh.

Adolescent. Còn trẻ tuổi, đang thì.

Adonné. Mè ; être — à l'opium nghiện a phiện.

Adonner (s'). Ra mề; — aux plaisirs, theo tính xác thịt; — à l'étude, chuyên tâm học hành.

Adopter. Lập tự, nhận, nuôi.

Adoptifs. Parents —, cha mẹ nuôi; enfants —, con cái nuôi.

Adoption. Sự lập tự, sự nuôi, sự nhận.

Adorable. Đáng kính thờ.

Adorer. Lạy, kính thờ, thờ lạy.

Adosser (s'). Dựa lưng vào; — à une colonne, dựa vào cột.

Adoucir. Làm cho êm, cho nhàu; làm cho ra hiền; — de l'eau, hãm nước.

Adresse, habileté. Sự tài, sự khéo chân tay; — d'une lettre, chữ gửi thư, chữ để thư.

Adresser, envoyer. Gửi. — **S'adresser** à quelqu'un, đến cùng ai, kêu vuội ai.

Adroit. Có tài, tài năng, khéo chân tay.

Adulte. Kể đến tuổi khôn lớn; une fille —, con gái đã đến tuổi gả chồng.

Adultère; péché d'—. Tội ngoại tình.

Advenir. Xảy ra, sau sẽ có.

Adversaire. Kẻ chống trả, kẻ thù, kẻ về bề khác.

Adversité. Tai nạn, sự khốn cực.

Affable. Hoà nhã, dịu dàng, thuận thực, có tính sẵn.

Affadi. Chẳng có mùi mẽ, lạt lẽo.

Affaiblir (s'). Ra yếu, ra kém, ra kiệt.

Affaire. Việc, sự, sự làm.

Affaisser (s'). Ngã xuống, phải gió; le sol s'affaisse. Đắt sụt, đất lún xuống.

Affamé. Kể đói khát.

Affamer. Làm cho người ta đói khát.

Affecter un air de... Muốn làm rằng.

Affection. Sự mến, sự yêu mến.

Affectionner. Mến, thích.

Affectueux. Có lòng thương yêu.

Affermer. Cho thuê; — pour dix ans, cho thuê đủ mười năm.

Affermir. Thêm sức, làm cho nên vững; —, soutenir, kèm.

Affiche. Yết thị, biển, bảng.

Afficher. Dán tờ, yết thị, dán biển, treo bảng.

Affiler. Mài cho sắc.

Affilier (s'). Ấm tưng, vào bè, ấm lầy, ấm vào.

Affinité. Họ, họ kết bạn.

Affirmatif. Kể nói cả quyết.

Affirmer. Quyết, nói già.

Affliction. Sự lầy lăm buồn lăm cực.

Affligé. Cực, cực khổ, thảm não.

Affliger. Làm khổ. — **S'affliger**, lầy lăm thảm, lầy lăm buồn.

Affluence. Sự đông dẫn, sự tuần đến đông.

Affluent. Ngả ba sông, hai ngách sông nhập một.

Affluer, abonder. Có dư dật, có nhiều; —, accourir en nombre, tuần đến, chạy cùng nhau, tùm lại, hợp làm một.

Affranchir (des esclaves). Phong tòi tá, tha sự làm tôi.

Affréter. Thuê tàu.

Affreux. Gớm, gớm ghiếc, gớm thật, gớm lăm.

Affront. Sự xỉ nhục, lời diếc bách, lời mắng trách.

Affronter. Liều mình, bắt đầu (làm việc gì); — quelqu'un, đánh gan.

Afin que, afin de. Mà, cho, để mà, để cho, cho được.

Agacer, ennuyer, Quâ, quây rây; — les dents, làm cho ghê răng; —, provoquer, ghẹo.

Age, année d'—. Tuổi.

Agé. Đã có tuổi; — de trente ans, lên ba mươi tuổi; — comme je le suis, à quoi bon désirer vivre encore, tôi bấy nhiêu tuổi rồi, còn muốn sống làm chi nữa.

Agencer, disposer. Lo liệu, xếp xếp, dọn sắp.

Agenouiller (s'). Qui, qui xuống, qui lên. — avec son pantalon, qui cả quần.

Agile. Nhanh ou lanh, nhanh nhẹn, nhẹ nhàng, nhẹ chân; có tính nhẹ nhõm.

Agir. Làm, làm việc, tra tay vào (việc).

Agiter. Lắc, lúc lắc; — les bras, múa cánh tay; — la main pour appeler quelqu'un, vẫy tay. — **S'agiter** (de douleur). Cựa, cựa cựa.

Agité (par le vent). Phất phơ.

Agneau. Con chiên con, con chiên.

Agonie. Hấp hối; réciter les prières de l'—, đọc kinh giúp kẻ mong sinh thì.

Agrafe. Mỏ vít cài áo, khoá áo.

Agraire. Thuộc về ruộng, về ruộng nương.

Agrandir. Làm cho rộng hơn, thêm.

Agréable. Êm lòng, ưa.

Agréer. Ưa, nhận.

Agresseur. Kẻ đánh trước, kẻ bắt đầu.

Agression. Sự đánh trước, sự xông vào mà đánh.

Agriculteur. Kẻ làm ruộng, kẻ làm nghề canh nông.

Agriculture. Nghề làm ruộng, nghề canh nông.

Agrets. Etre aux —, veiller. Canh, do, rình; — attendre, rình chờ.

Ah! (interj.). — bon! hay! hay lắm! tốt! đáng để! — hélas! ôi! hỡi ôi! ô cha ôi! khôn nạn!

Aider. Giúp, giúp đỡ, cứu giúp, phù hộ, làm ích cho.

Aïeuls. Ông bà.

Aigle. Chim phượng hoàng.

Aigre. Chua, cay.

Aigremoine, pl. * Cao thai.

Aigrette. Cò trắng.

Aigu. Nhọn.

Aigrir. Ra chua, ra cay.

Aiguïère. Chậu; — en cuivre, chậu thau.

Aiguille. Cái kim.

Aiguillon. Gậy bột mà thúc bò; — de cornac, búa.

Aiguillonner. Thúc, giục.

Aiguiser. Vác đầu nhọn; — un couteau, mài dao, mài sắt.

Ail. Tỏi.

Aile. Cánh.

Ailleurs. Ở chỗ khác, ở nơi khác.

Aimable. Đáng yêu.

Aimer. Mến, thích, thương yêu. *thân, tử cốt*

Aine. Chỗ giáp hàng.

Ainé. Con đầu lòng, con cả.

Ainsi (adv.). Vậy, cũng vậy, thế, cũng thế. — que (loc. conj.) như, cũng như.

Air. Khí, khí đất; — extérieur, mặt-niêr. Hình dòng, tượng, rắng; —, chant, bài, cung.

Airain. Đồng.

Aire. Sân làm lúa.

Aise. Vivre à l'—, được túc dụng, được đủ ăn, được khá.

Aisselle. Nách.

Ajourner, retarder. Hoãn, giãn, lần lữa; —, fixer un jour, hẹn ngày.

Ajouter. Thêm; —, foi, tin.

Alambic. Vạc cất rượu.

Alarme. Sự sợ hãi, sự kinh khiếp.

Albâtre. Bạch ngọc.

Alcali. Nước dãi quí.

Alcool. Rượu cất, rượu mạnh lắm.

Alcôve. Buồng, nhà buồng, buồng ngủ.

Alène. Cái giùi.

Alentour (conj.). Chung quanh.

Algue. * Hải đại.

Aliéné, fou. Đại, điên, cuồng.

Aliéner, vendre. Bán, nhượng, đổi. **S'aliéner** quelqu'un, mất lòng (ai), ở bất thuận cùng.

Aligner. Sắp hàng, xếp cứ hàng.

Aliment. Lương thực, đồ ăn uống.

Aliter (s'). Nằm liệt giường.

Allaiter. Cho bú.

Allécher. Quyên dụ, dỗ dành, rủ, rủ, mời.

Allée. Lối đi, lối có rặng cây hai bên.

Alléger. Làm cho nhẹ.

Allégorie. Thí dụ, cách nói tá truyện khác giống sự mình có ý nói.

Allègre. Thoả lòng, khoái.

Allégresse. Sự mừng rỡ.

Alléguer. Lấy lẽ làm chứng, lấy nê.

Aller. Đi; — vite, đi mau, đi rảo chân; — à la selle, đi rùa, ra việc cần, ra ngoài.

Alliance. Sự vào họ; faire un traité d'—, giao hòa, giao ước, giao kết.

Allier, joindre. Buộc vào; —, mêler, pha; s'—, vào họ, giao kết.

Alligator, genre crocodile. * Ngạc ngư.

Allocution. Bài giảng, lời dụ.

Allonger. Làm cho dài; — le cou, nghên cổ.

Allons! (interj.). Hay! tốt! giỏi! nào!

Allumer. Đốt, thắp; — le feu, đốt lửa; — la lampe, thắp đèn.

Allumette. Đóm; boîte d'—, bao đóm, bao diêm.

Allure. Rạng, tượng; — d'un cheval, nước.

Alluvion. Đát bồi.

Almanach. Lịch, mục lục.

Aloès. * Lô hội.

Alors (conj.). Thì, mới; — seulement, thì mới. — (parlant d'un temps passé), khi ấy.

Alouette. * Chim thiên ma, chim cha - chiến, chim chóc mào.

Alourdir. Làm cho ra nặng. — **S'alourdir**, ra nặng nề, ra nặng.

Altéré. Kể khát.

Altérer la vérité. Nói dối, man trá; — un texte, mạo.

Alterner. Thay đổi nhau, sỉ lượt, luân phiên.

Altier. Kiêu căng, khoanh khoái, kẻ làm cao.

Altitude. Sự cao.

Alun. Phèn.

Amadouer. Dỗ dành, mua lòng, phỉnh phờ.

Amaigrir. Ra gầy guộc.

Amande. Quả mận đào.

Amandier. Cây mận đào; * mận đào thụ.

Amarre. Dây buộc tàu.

Amas. Đồng.

Amasser, mettre en réserve, tích, thu tích; — mettre en tas, đánh đồng.

Ambassadeur. Khâm sai; khâm mạng.

Ambitieux. Kẻ tham danh lợi chức quyền.

Ambition. Sự tham danh; sự tham lợi.

Ambitionner. Tham lam, làm hết sức cho được, ước ao, mong mỏi.

Ambre, Hồ phách; — jaune, mật lạp dính.

Ame. Linh hồn.

Améliorer. Làm cho ra tốt hơn. —

S'améliorer (des personnes), sửa tính nết, sửa; s'— (des choses), nên tốt hơn.

Aménager. Dọn cho có phép tắc thứ tự.

Amende, peine. Vạ; frapper d'une —, bắt vạ; être frappé d'une —, mắc vạ.

Amender (s'). Sửa mình lại, sửa tính nết.

Amener. Đưa đến, dắt đến.

Amer. Cay, cay đắng, chua.

Amertume. —, saveur amère, sự cay đắng, sự chua chát; —, douleur, sự đau đớn, sự cực lòng, sự khôn cực.

Améthyste. * Lam bao thạch, tử ngọc; — cristallisée, tử thạch anh.

Ameublir (s'), (se dit de la terre), Đát ải.

Ami. Bạn, bạn hữu, có nghĩa thiết;
deux amis intimes, hai người ở vuồi
nhau như bát nước.

Amiante. * Hoà hoàn.

Amical. Nghĩa thiết.

Amict. Khăn amictô, khăn vai.

Amidon. Bột lọc.

Amincir. Làm cho ra mỏng, vót nhỏ,
bớt.

Amiral. Quan tổng thống thủy đạo,
'thủy sư dinh đô thông.

Amitié. Sự nghĩa thiết; l'— de la mort
est la dernière, nghĩa tử là nghĩa
tận.

Ammoniaque. Nước dãi quí.

Amnistier. Tha.

Amodier, louer. Thuê, lấy thuê.

Amollir. Làm cho mềm.

Amonceler. Vun đồng, chống.

Amorce (v. g. pour les poissons).

Mồi; — d'une arme à feu, ngòi
súng, nôm.

Amour. Sự mến, sự yêu mến, tình
nghĩa, nghĩa thiết.

Amphibie. (Giống vật) hay sống trên
đất và dưới nước.

Amphibologie. Lời có hai ý nghĩa,
lời hiểu lẫn được, điều lũng.

Amphithéâtre. Nơi có sân rộng tròn,
mà chung quanh có tường xây từng
bậc cho thiên hạ xem trò hay là xem
kể đua vật nhau, đình amphithéâtre.

Amphore. Hũ, chum, vò, cong, bầu;
chính lớn có hai quai.

Ample. Rộng, lớn, quảng khoáng.

Amplifier. Làm cho rộng, nói cho
rộng ý hơn, nói thêm.

Ampoule. —, siôle, lọ thủy tinh nhỏ và
phình bụng; —, tumor, phồng da,
bồng da.

Ampoulé. Style —, cách nói phóng,
nói văn hoa quá lẽ.

Amputer. Chặt; — le pied, la main,
chặt chân, tay.

Amulette, Bùa, bùa chú.

Amuser (s'). Chơi, giải trí, giải phiền.

An. Năm, niên; — d'âge, tuổi.
(V. Année).

Anachorète. Tu hành, kẻ ở nơi vắng
vẻ; un —, thầy tu hành.

Analogie. Sự giống như, sự hệt nhau,
sự xưng hợp, sự đối,

Ananas. Quả giấm; * hoàng liên.

Anathème, excommunication. Vạ cắt sự
thông công vuồi thánh Yghêrêgia;
—, excommunié, kẻ đã mất sự thông
công ấy.

Ancêtres. Ông bà cha mẹ, tổ tông.

Culte des ancêtres, sự thờ ông bà
ông vải. — Les Indiens ont cette
singulière idée, sur laquelle re-
pose leur droit de succession, que
tout homme pour être sauvé dans
l'autre monde, doit laisser en celui-ci
un fils qui offre des sacrifices à la
divinité à sa place; et il ne faut pas
moins de trois générations pour que
l'ancêtre soit sauvé. Par un fils l'homme
gagne l'empire des mondes, par le fils
d'un fils il obtient l'immortalité; par le
fils de ce petit-fils il s'élève au séjour du
soleil. Ceux qui meurent sans enfant
mâle sont exclus du ciel; si le fils
meurt sans postérité, les ancêtres
sont précipités dans les enfers. Les
filles sont inaptes à faire les sacrifices.
Quand meurt le père, les fils sont libres
de rester dans l'indivision ou de par-
tager la succession. Dans le premier
cas, l'ainé seul est chargé des de-
voirs religieux envers les ancêtres,
parce que seul il a été engendré pour
les remplir. Il prend possession de tout
le patrimoine et les autres enfants vivent
sous sa tutelle comme ils vivaient sous
celle de leur père.

Bien que l'état social de l'Inde et celui
de la Chine diffèrent profondément, le

culte des ancêtres a chez eux des points de ressemblance et il peut être le reste d'un culte inconnu répandu en Asie avant la constitution des nationalités hindoue et chinoise.

En Annam, on appelle *hưong hoà* la portion du patrimoine destinée à subvenir au culte des ancêtres et à l'entretien des tombeaux. — Les caractères *hưong* et *hoà* représentent les parfums et le feu qui brûlent sur l'autel de la famille en l'honneur des ancêtres.

Quiconque jouit d'une portion de bien vouée au culte doit se préoccuper de faire, dans le temple des ancêtres, *nhà thờ tổ*, ou s'il n'en a pas, dans sa propre maison, les sacrifices et les offrandes aux ancêtres : *thờ, tỵ, cúng, quảy*, révéler, sacrifier, convier aux offrandes.

Ainsi d'après les rites, au premier de l'an, un peu avant le jour du *tết*, dans les derniers jours de la dernière décade de la douzième lune, il faut s'occuper de nettoyer les tombeaux. Pour cela le chef de la famille convoque ses parents et leur donne les instructions nécessaires pour mettre chaque chose en ordre. Ce travail fait il rémunère toutes ces personnes d'une manière convenable. Si quelque parent se dérobe à ce devoir, le chef de la famille est averti et il punit le récalcitrant. Seuls, les parents riches, de position élevée, sont excusés, retenus qu'ils sont par l'importance de leurs affaires.

Le 29, proche du *tết*, il faut nettoyer le mobilier dans la *nhà tổ*, qui, chez les pauvres, est remplacé par un appartement de la maison, momentanément destiné à cet usage. On sort des armoires les vieux ustensiles du culte, on met les rideaux et les tapis en

place, on dispose les brûle-parfums et les chandeliers sur l'autel.

Le 30, il faut préparer un repas et faire, vers le soir, une offrande de mets sur tous les autels du temple des ancêtres. Cette cérémonie s'appelle *lễ rước ông bà* (introduire les grands parents). Pendant les trois jours du *tết* qui suivent cette cérémonie, il faut exposer des mets en offrande devant toutes les tablettes, jour par jour, en les renouvelant aux heures ordinaires du repas. Le soir du 3e jour on prépare un nouveau repas pour l'offrir à tous les ancêtres dont la tablette est dans le temple ; c'est la cérémonie pour reconduire les ancêtres, *lễ đưa ông bà*.

Chez la plupart des riches on continue les offrandes de repas quotidiens jusqu'au 7e jour du *tết*, jour où l'on fait tomber les mâts (*cây nêu*) plantés devant les portes. Ailleurs, les offrandes continuent jusqu'au 15e jour appelé *thường nguyệt*, par rapport au 15e jour de la 7e lune qui s'appelle *trung nguyệt* et au 15e jour de la 10e lune qu'on appelle *hạ nguyệt*, jours spécialement consacrés à honorer les ancêtres auxquels la famille doit son origine.

Les offrandes sont encore obligatoires à d'autres époques de l'année, mais à ces diverses époques on ne fait qu'un jour de cérémonie. Ainsi, par exemple, on doit les faire aux anniversaires de la mort des père et mère, aïeul et aïeule. La veille au soir de ces jours-là on prépare un repas et on en fait l'offrande aux approches de la nuit pour accomplir le rite *tiên thường*. Le jour anniversaire arrivé il faut offrir un repas, suivant sa condition, principalement sur l'autel du mort honoré ce jour-là et exposer en même temps des offrandes suffisantes sur les autels des autres ancêtres.

Il est ordonné d'accomplir ces rites de bonne heure, c'est-à-dire avant huit heures du matin.

Le soir ou le lendemain, on fait une nouvelle offrande pour reconduire les ancêtres, semblable à l'offrande *tiên thường* de leur réception.

Ces offrandes sont accompagnées de véritables sacrifices offerts par le chef de la famille, vrai chef de la religion des ancêtres.

Rien ici ne dit que le père doit avoir une postérité pour être sauvé. Il n'y a rien de précis comme dans l'Inde sur la vie future. Mais la préoccupation de la mort est très grande chez ce peuple. Nombre d'années avant de mourir, l'annamite prépare sa dernière demeure, entretient son tombeau, s'occupe des honneurs qui seront rendus à sa mémoire. Il croit à l'immortalité des âmes ; il croit aussi que l'âme des trépassés aime à revenir au milieu de sa famille, que celles auxquelles personne ne porte affection, sont dans l'angoisse.

Aussi la préoccupation de tout homme est-elle d'avoir un fils, une postérité qui lui rende les honneurs funèbres, conserve sa mémoire, l'invite aux solennités de la famille alors qu'il ne sera plus de ce monde. Le pauvre a voulu avoir des enfants pour être honoré par eux pendant cette vie et après sa mort : Il compte pour cela sur l'éducation traditionnelle qu'il leur a donnée et la piété filiale religieuse qu'il a su leur inculquer. Les riches s'efforcent d'assurer ce même résultat en dédiant une portion de ses biens à cet usage.

Le bien ainsi dédié au culte est inaliénable ; il se transmet de mâle en mâle par ordre de primogéniture. La loi veille de tout son pouvoir à ce que

ce bien soit conservé et ne soit pas détourné de son usage. Le revenu des biens dédiés aux ancêtres n'est pas tout absorbé par le culte ; il sert aussi à maintenir celui qui est chargé du culte de la famille dans une situation convenable qui assure l'observation des rites.

Quand le père meurt intestat, ses héritiers sont obligés, de par la loi, de consacrer la dixième partie de ses biens au *hương hoả*. Quand il ne meurt pas intestat, il désigne lui-même une portion de ses biens pour cet usage. Rien ne limite l'importance des biens de *hương hoả* qu'il constitue et la loi oblige les descendants à se conformer à sa volonté.

Celui qui n'a pas de postérité cherche toujours à s'en créer une. Aussi la loi règle l'adoption et ordonne de susciter au parent, mort sans postérité, une descendance choisie parmi les proches ayant même nom et mêmes ancêtres. Elle exige en outre que dans ce choix on suive la loi de l'âge. Si l'adopté est étranger à la famille, il sera inapte à continuer la postérité et à rendre le culte, bien qu'il doive être traité comme un enfant légitime en ce qui concerne l'héritage de l'adoptant.

La piété ne consiste pas, dans une famille, à avoir une masse de biens voués au culte. Ces biens n'étant pas spécialement voués à telle ou telle personne, mais pouvant servir au culte de tous les ancêtres, on n'est pas obligé, dans les familles, d'augmenter à toutes les générations la part *hương hoả* primitive. Mais les branches secondaires, à mesure qu'elles se forment, créent de nouveaux *hương hoả* pour leur culte particulier.

Les biens voués au culte sont dési-

gnés par les termes *tự sản* (biens du culte) et *tự điền* (champs du culte), ou par *phần hương hoả* (part de l'encens et du feu) et *phần tuyết tự* (part des morts sans postérité).

Dans la pratique, ces biens, quoique inaliénables, finissent par disparaître. Souvent par suite de la ruine de la famille il ne reste de sacré que l'étroit espace où sont les tombeaux, espace très facile à reconnaître par ses tumuli. La loi le couvre de sa protection et défend de vendre le terrain des tombeaux. Aussi, dans la coutume, l'on a toujours soin d'excepter, par une clause spéciale, ce même terrain de la vente du reste du champ. Or la famille pauvre ne tardant pas à se disperser, les tombeaux disparaissent à leur tour peu à peu. Le nouveau propriétaire ne les détruit pas ; c'est une profanation que personne n'oserait commettre, tant est grande la terreur des morts. Mais la famille n'existant plus pour les entretenir, le nouveau propriétaire les laisse disparaître sous l'action du temps.

Le *hương hoả* n'est qu'un usufruit aux mains de celui qui le possède : la nue propriété appartient à la famille. L'un quelconque de ses membres a donc le droit de veiller à sa conservation, de s'opposer à son aliénation ou d'en poursuivre ou faire poursuivre la revendication au nom de la famille. Quand il y a extinction d'héritier mâle direct dans l'ordre de primogéniture, c'est encore à la famille qu'il appartient d'en régler la dévolution, en se conformant à la loi de l'âge.

Le père ne peut enlever à son premier né le droit de jouir du *hương hoả* : le *hương hoả* n'est pas sa propriété, c'est la loi et non sa volonté

qui fait le *dịch tử*, l'héritier du *hương hoả* de la famille en général ; mais les fautes contre la piété filiale frappent d'indignité le bénéficiaire du *hương hoả* ; la famille a le droit d'exclure l'indigne et de choisir un autre membre pour jouir de ce bien.

Les filles sont impropres à rendre le culte ; par conséquent s'il ne reste aucun membre mâle de la famille, le *hương hoả* redevient un bien ordinaire que les filles survivantes ou leurs descendants se partagent entre eux.

Dans une famille, quand les enfants sont séparés et ont pris leur part du patrimoine, il peut arriver que l'un d'entre eux meure sans postérité ; la famille doit lui en susciter une, et celui qui sera choisi à cet effet aura les mêmes prérogatives que s'il avait été adopté par le défunt, les mêmes droits que son fils légitime.

En outre, d'après la coutume, un père de famille riche, qui a des frères ou des sœurs morts pauvres, sans prospérité, leur fait souvent sur ses propres biens une part (*tuyết tự*) à ajouter au *hương hoả* pour que la mémoire de ceux qui n'ont pas eu de postérité, ne soit pas perdue. Il faut, bien entendu, pour exiger ce *tuyết tự* une disposition testamentaire expresse.

Dans la pratique la famille ne s'étend pas indéfiniment, elle se compose de tous ceux qui doivent porter le deuil, d'après la loi, parmi les personnes ayant même nom et mêmes ancêtres, alors même qu'elles seraient parents éloignés. La famille ne s'entend que de la descendance masculine. Tous ceux qui sont alliés de la famille par les femmes en sont sortis, ils sont *ngoài họ*.

La femme en se mariant, apporte ses

biens dans la maison de son mari, et perd son nom pour prendre celui de son mari. A sa mort, ses héritiers, c'est-à-dire ses enfants, de même que les enfants des concubines de son mari, si elle-même est la première, portent tous son deuil et lui rendent le culte. Si c'est le mari qui meurt le premier, la veuve a l'usufruit de tous les biens, mais doit mettre l'aîné des enfants en possession du hường hoả.

Anchois. * Tào ngư; ngư giới.

Ancien. Cũ, cựu, đã lâu, về đời xưa.

Ancre. Neo; une maîtresse —, neo cái, neo thân; jeter l'—, bỏ neo; lever l'—, kéo neo, rở neo, thả đi; être à l'—, đậu, đỗ; courir sur ses —, neo bò, neo cày.

Andouille. Giò, giò nem, dồi ruột lợn.

Ane. Con lừa, lừa đực; ănesse, con lừa cái; fig. người ngu si, người u mê, dộn trí.

Anéantir. Tuyệt di, phá di.

Anecdote. Tịch truyện.

Anévrisme. Sự tia máu giãn ra.

Angé. Thiên thần, đức thiên thần; — gardien, Đức thánh Angiô bảo mệnh.

Angélique. Có tính thiên thần; thuộc về thiên thần.

Angélique, fleur. * Độc hoạt thảo, khương hoạt.

Angelus. Kinh nguyện ave.

Angine. Bệnh yết hầu.

Angle, coin. Xó, góc, khoe; —, fig. géométr., góc; — droit, góc thưng thọt.

Angoisse. Sự cực lòng, sự phiền sầu,

Anguille. Con lươn, con chạch.

Angulaire. Có góc; thuộc về góc.

Anicroche, obstacle. Ngăn trở.

Animal. Giồng vật; les animaux, muông chim cầm thú.

Animer, exciter. Giục, thúc.

Animosité. Sự ghét lòng ghét.

Anis. Tiểu hồi; — étoilé, đại hồi; * bát giác.

Annales. Sách sử kí.

Anneau, bague. Nhẫn; — de chaîne, vòng xiềng.

Année (d'âge). Tuổi; le premier jour de l'—, ngày têt, ngày tư ngày têt; . souhaiter la bonne —, mừng tuổi.

Année. — Il faut remarquer un usage assez bizarre et qui est de nature à tromper ceux qui vivent avec les annamites : l'enfant a un an le jour de sa naissance, et tous les ans au têt il compte une nouvelle année. Ainsi, par exemple, un enfant qui naît la veille du jour de l'an, a un an ce jour-là; le lendemain il comptera deux ans, bien qu'il n'ait en réalité que deux jours. Cette manière de compter les années fait que l'annamite a toujours un an de moins que son âge officiel, et quelquefois même deux ans, s'il est né peu avant le têt. Ces années d'âge s'expriment par le mot tuổi, tandis qu'une année de douze mois se dit năm.

Annexe, Thuộc về; tông, tùy.

Annexer. Chiếm lấy, chiếm đất.

Annihiler. Phá tuyệt, đình bãi.

Anniversaire. Ngày nhớ tích gì hằng năm, kỷ nhật; — de naissance, ngày sinh nhật. — de la naissance du roi, têt vạn thọ; — funèbre, ngày giỗ.

Annonce. Tin, yết thị.

Annoncer. Đưa tin, nhắn tin.

Annonciation. Lễ truyền tin cho Đức Bà Maria chịu thai Đức chúa Jesus.

Annotation. Tiểu chú, chú, lời bàn nghĩa.

Annoter. Viết, biên, chép.

Annuel. Hằng năm, có hằng năm, mỗi một năm, từng năm.

Annuité. Sự có hằng năm, từng năm.

Annulaire, rond. Có hình vòng; doigt — ngón tay đeo nhẫn.

Annuler. Hủy tuyệt, bãi.
Anoblir. Đặt lên chức kẻ sang trọng.
Anodin ; remède —, Thuộc giãn sự đau chẳng sinh đau đớn.
Anomalie. Sự chẳng xứng hợp, sự nghịch lý, sự chẳng đời.
Anon. Con lừa con.
Anonner. Đọc lấp lắp, ngập ngừng.
Anonyme. Chẳng có tên kí.
Anse (de panier, etc.). Quai, cán, chuỗi, tai, dây, giải, lối.
Anse, petit golfe. Vụng, vực.
Antagoniste. Nghịch cùng, đối địch, kẻ theo bề khác.
Antarctique. Thuộc về nam cực ; pôle —, nam cực.
Antécédent, qui précède. Đã có trước ; les — (de quelqu'un), cách ăn nết ở từ trước.
Antenne. Trục ngang cột buồm.
Antérieur. Trước, trước này, trên này.
Anthère. Nhị hoa, nhụy hoa.
Anthrax. Đỉnh sang, sang độc.
Anthropophage. Kẻ ăn thịt người.
Antichambre. Phòng khách chứa chân.
Anticiper. Làm trước, đề trước.
Antidater. Thắng tã.
Antidote. Thuộc giải độc, thuộc giả độc.
Antienne. Câu hát.
Antimoine. * Oa trạch ou được tài.
Antipathie. Tính nghịch nhau, xung khắc nhau ; le feu et l'eau sont —, thủy hỏa.
Antipathique. Nghịch nhau.
Antipodes. Kẻ ở phương đối.
Antipyrine. (Thú) thuốc sốt.
Antique. Cũ, đã lâu đời, thuộc về đời xưa.
Antiquité. Đời cổ, đời xưa.
Antireligieux. Có lòng ghét đạo.
Antre. Hang, lỗ.

Anus. Hậu môn.
Anxieux. Thẩn thẩn, lo lắng.
Août. Tháng tám tây, tháng augustô.
Apaiser. Làm cho yên, làm cho người, người giận ; — tous les troubles, đánh nam dẹp bắc ; **S'apaiser,** ra người, người giận.
Apathique. Lười, biếng nhác.
Apercevoir. Nom thầy, trông xem ; **S'apercevoir que,** nghĩ đến, mới biết.
Aperçu (au premier). Chợt thấy ; — sommaire, điều tóm, câu tóm, sự đại khái.
Aphône, sans voix. Câm, kẻ nói ú ớ ; presque —, kẻ nói khan khan.
Aphorisme. Câu luận văn tắt.
Apitoyer. Làm cho động lòng ; **S'apitoyer,** động.
Aplanir. San, sửa cho bằng phẳng
Aplatir. Toẹt.
Aplomb ; mettre d'—, Kẻ cho vững, cho bằng.
Apocryphe. Giả, chằng thật.
Apologie. Sự chữa lẽ, sự chối lầy (mình hay là kẻ khác).
Apologue. Truyện bịa ngôn có ý dạy lẽ phải.
ApoPLEXIE. Sự phải gió, trúng phong, bệnh uất máu.
Apostasier. Bỏ đạo, chối đạo.
Apostat. Kẻ bỏ đạo mình, kẻ chối đạo.
Aposter. Đặt (ai làm việc gì).
Apostiller. Thêm mấy chữ vào.
Apostolique. Thuộc về các thánh tông đồ ; về đời các thánh tông đồ ; —, qui émane du St Siège, thuộc về Đức thánh Phapha, bởi Đức thánh Phapha mà ra.
Apothéose. Sự phong thần cho (ai).
Aptôte. Tông đồ Đức Chúa Giêsu, đầy tớ cả.

Les noms des douze apôtres sont ainsi traduits en annamite :

St Pierre,	ông thánh Phêrô.
St André,	— André.
St Jacques,	— Jacôbê.
St Jean,	— Juong.
St Thomas,	— Tumê.
St Jacques,	— Jacôbê.
St Philippe,	— Philippê.
St Barthélemy,	— Batolamiêu.
St Mathieu,	— Mátthêu.
St Simon,	— Simong.
St Thadée,	— Tadêu.
St Matthias,	— Matthia.

Apparaître. Tỏ mình ra, ra mặt; hiện ra.

Apparat. Sự trọng thể, sự tử tế.

Apparence. Hình, hình bề ngoài; **les apparences,** cách ăn nết ở, phép tắc.

Apparition. Sự hiện dên, sự tỏ mình ra, sự hiện ra.

Appartement. Nhà, buồng.

Appartenir. Thuộc về, là của (ai).

Appas. Sự đẹp dễ, sự vui sướng.

Appât. Mồi.

Appauvrir; v.g. la terre. Làm cho nó ra kém; **S'apauvrir,** ra sút kém.

Appeau. Chim mồi.

Appeler. Gọi; **S'appeler,** đặt tên, có tên là, gọi là; en — (v.g. d'un jugement), nại.

Appendice. Điều tùy, điều thêm vào sách; —, (en général), điều tùy.

Appesantir, Thêm nặng; **S'appesantir,** ra nặng.

Appétit. Sự thèm ăn, sự đói.

Applaudir. Vỗ tay; **S'applaudir,** Khoe mình, cậy mình vì.

Application, attention soutenue. Sự chăm, trí, ý tứ.

Appliquer, mettre une chose sur une autre. Đặt trên, đặt áp; — son esprit, **S'appliquer,** chăm trí lại, chăm, chăm chú; — un cataplasme, rịt thuốc.

Appointement. Lương thực một năm, bổng lộc.

Apporter. Đem, đưa (v. porter)

Apposer. Đặt trên; — une signature, ký; — les scellés, = tịch phong.

Apposition. Sự đặt gần, sự ở gần.

Apprécier, donner un prix. Đánh giá, định giá; fig. — estimer, lấy làm quý trọng; — voir, penser, suy xét, đoán, tưởng, nghĩ.

Appréhender, craindre. Sợ; — prendre, bắt lấy, nắm lấy.

Apprendre, étudier. Học; —, connaître par oui-dire, nghe đồn tiếng; —, instruire, dạy học —, annoncer, nhân tin, đưa tin; —, contracter une habitude, quen, biết, tập.

Apprenti. Kẻ đang học nghề, kẻ chưa quen; —, maladroit, vụng về, kẻ làm vụng.

Apprentissage. Sự tập nghề.

Apprêter, préparer. Dọn dẹp, sắm sửa; sắm sẵn; —, accommoder un plat, dọn đồ ăn, pha vị; **S'apprêter** à, dọn mình, sắp, toan.

Appris; homme bien —, người phải phép; homme mal —, thằng vô phép.

Apprivoisé. Đã thuần thực.

Apprivoiser; — des animaux. Làm cho thuần; s' —, (des animaux), hoá nên thuần thực; s' —, (des hommes), nên hiền lành.

Approbateur. Kẻ ưng, kẻ ưa, kẻ khen, kẻ lấy (ai, sự gì) làm phải.

Approbation. Sự ưng, sự lấy làm phải, sự ưa.

Approcher. Đem gần, đặt gần; **S'approcher,** dên gần; approchez-vous plus près, lại dên gần hơn.

Approfondir, creuser profondément. Đào sâu; — une question, lục xét, dò xét.

Appropriier, rendre propre à une destination, dọn; sắm sửa; **S'approprier**, chiếm lấy.

Approuver. Ủa, lầy lằm phải, ưng, khen.

Approvisionnement. Lương thực, các đồ trữ dưỡng.

Approvisionner. Lo liệu các đồ cho sẵn.

Approximatif. Độ, chừng độ.

Appui. (Sự gi) vịn được, đỡ được.

Appui-main. Thước kê tay.

Appuyer, — quelqu'un. Bệnh vực, phù hộ, bầu; — une chose, đỡ, chông, kê, nâng đỡ; **S'appuyer**, dựa mình, vịn.

Apré. Chua, cay, chát.

Après. Sau, đằng sau; rồi.

Après-demain. Ngày kia.

Après-midi. Chiều hôm, bán chiều.

Apte. Có tài, có sức.

Aptitude. Tài, tài sức tự nhiên.

Aquarelle; une —. Tranh vẽ thuốc nước.

Aquatile. (Giống gì) mọc dưới nước; hay ở dưới nước.

Aquatique. (Giống gì) ở dưới nước; mọc dưới nước, ưa nước.

Aqueduc. Công; — en briques, công gạch; — en bois, công gỗ.

Aqueux. Có nước, ướt át.

Aquilaire, plante. * Kì nam mộc.

Aquilon. Gió bắc, gió bắc.

Arachide. Lạc, đậu lạc; * lạc hoa sinh.

Arack. Rượu (bởi gạo mà ra).

Araignée. Con rện.

Aralie, arb. Cây chân chim.

Arbalète. Nà; lagachette de l' —, lầy.

Arbitraire. Tùy ý muốn, dùng quyền phép mà sử mặc ý mình.

Arbitre. Kê xử việc (khi hai bên kiện nhau đồng tâm mà xin xử cho mình).

Arborer un drapeau. Nổi cờ lên, kéo cờ, bật cờ lên.

Arbre. Cây, mộc, cây cối; abattre un —, chặt cây.

Arbuste, arbrisseau. Cây nhỏ.

Arc. Cung, giàng; tendre un —, giương cung; — de cercle, khúc vòng tròn; débander un —, hạ dây cung.

Arc-boutant. Dịp mà chông đỡ.

Arc-bouter. Kèm.

Arc-en-ciel. Cầu vồng.

Archange. Arêcangio; đại thiên thần.

Arche (d'un pont). Dịp cầu; — du milieu d'un pont, lòng cầu; — de Noé, tàu ông Noe; — d'alliance, hòm bia thánh.

Archevêque. Đàng arkivítvô; Đứơc mục cả.

Archiduc. Ông cuộc công.

Architecte. Kê áp việc làm nhà, kê ra mẫu lập nhà; fig. kê dựng nên, kê đứng đầu.

Architecture. Phép xây nhà.

Archives. Sở, sử ký; salle des —, trường sở, trường án.

Arctique. Thuộc về bắc cực; pôle —, bắc cực.

Ardent, Nóng nảy; fig. sốt sáng.

Ardeur. Sự nóng nảy, sự năng nôi; fig. sự sốt sáng nóng nảy, sự ái mộ.

Ardoise. * Bạc thạch bản; à écrire —, tâm đá.

Ardu, difficile à comprendre. Khó hiểu lắm.

Arène, lieu de combat. Sân, nơi đua vật, nơi đánh nhau.

Arèque. Quả cau; un régime d'—, buồng cau; une noix d'—, quả cau.

Aréquier. Cây cau.

Arête de poisson. Xương hom cá.

Argent. Bạc; * ngân tử.

Argenter. Tắm bạc, xuy bạc.

Argenterie. Bát đĩa bằng bạc (đã tắm bạc).

Argile. Đất sét, gốm, bạch thổ; vase d'—, bình sành,

Argot, jargon. Giọng.

Argument. Lẽ, lẽ làm chứng, lẽ luận; donner un —, ra lẽ.

Aride, sec. Khô, khô khan.

Aristocratie. Quyền trị nước ở tại các người sang trọng trong nhà nước.

Aristocratie. — Il n'y a pas en Annam d'aristocratie proprement dite. En dehors des titres de noblesse purement honorifiques (Voyez le mot *Noblesse*), on ne trouve que des concessions de bénéfices immobiliers, sorte de majorats, transmissibles de mâle en mâle, constitués pour récompenser de grands services. Mais la transmission de ces biens ne confère pas la transmission des fonctions paternelles, elle ne fait qu'augmenter la part de biens voués au culte des ancêtres que possède chaque famille, qu'assurer des hommages à la mémoire d'un grand serviteur de l'Etat, que permettre d'entretenir d'une façon convenable son tombeau et celui de ses ancêtres.

Dans cette institution l'on ne reconnaît nullement, pas plus que dans les titres de noblesse, les caractères de la constitution d'une classe aristocratique héréditaire, ayant une part plus ou moins importante au Gouvernement de l'Etat, capable par conséquent de tempérer la puissance absolue du souverain.

Arithmétique. Phép tính.

Arme. Khí giới, — à feu, khẩu súng; — blanche, gươm giáo, đồ đoản.

Armée. Đạo binh; — de terre, đạo binh bộ; — de mer, đạo binh thủy; l'avant-garde de l'—, tiền binh, tiền đạo; l'arrière-garde de l'—, hậu binh, hậu đạo.

Armée annamite. — Le connétable du royaume ou chef de l'armée est le grand maréchal du centre, trung quân: il est personnellement chargé de la défense de la citadelle de Huê (Thành nội), sorte de territoire sacré qui sert de résidence au roi.

Sous ses ordres est placée l'armée, divisée en infanterie et marine.

L'infanterie se compose de 80 régiments à 500 hommes formant une division ayant à sa tête un thông chế. Chaque régiment est commandé par un chánh quản vệ, assisté d'un phó quản vệ; chaque compagnie de 50 hommes est commandée par un đội ayant au-dessous de lui les cai comme sous-officiers, les ngũ trưởng et les bệp comme caporaux.

Cette armée se recrutait depuis le Binh Định jusqu'au Nghệ An. Le Tonkin n'a jamais fourni de soldats à l'armée des linh vệ; il fournissait et fournit encore des linh cơ qui ne vont pas à Huê et servent dans les provinces.

La marine (15.000 hommes) a à sa tête un vice-amiral, thủy sư dinh đô thông; celui-ci est assisté par un thủy sư thông chế, contre-amiral, qui commande dix régiments, et par deux capitaines de vaisseau, chương vệ, ayant sous leurs ordres chacun également dix régiments.

Armer (des soldats). Phát khí giới; — vingt mille hommes, sắm hai vạn binh; — un navire, dọn một chiếc tàu cho sẵn.

Armistice. Hoà tạm, sự nghỉ tạm; signer un —, giao hoãn chiến.

Armoire. Tủ, hòm.

Armurier. thợ rèn súng, thợ rèn khí giới.

Arnica, plante. * Sơn bạc hà.

Aromatisé (vin). Rượu chồi.
Arpent. Mẫu. (V. Gramm. Appendices).
Arpentage. Phép đo đất.
Arpenter, mesurer les champs. Đo, đo dẫn, đạc.
Arquebuse. Súng hoả mai.
Arracher. Nhổ lên, nhổ lên.
Arrangement. Thứ tự, phép tắc.
Arranger. Xếp đặt; **S'arranger**, lo liệu trước.
Arrêt, jugement. Ấn; — de mort, án tửm quyết; —, repos, sự nghỉ, sự gián việc; —, endroit où l'on s'arrête, nơi đậu, nơi trọ.
Arrêté, décret. Lệnh, sắc, chỉ, yết thị.
Arrêter, faire rester en place. Cản lại, bắt đứng lại; — un voleur, bắt kẻ cướp; — fixer, định, nhất định; — un jour, hẹn ngày.
Arrhes. Cọc, cọc, tiền cọc.
Arrière d'un bateau. Đàng lái (tàu); vent —, gió xuôi.
Arrière (interj.). Xỏ ra, đi cho rảnh.
Arrière-garde. Hậu binh.
Arrière-goût. Mùi sau hết.
Arrière-pensée. Sự nghĩ trong bụng.
Arriver. Đến, tới đến, lại đến; il est arrivé que, xảy ra, phải khi; — à propos, xảy ra như ý.
Arrogant. Kiêu căng, có tính khoảnh,
Arroger (s'). Chiếm lấy cho mình, chiếm lấy quyền, lấy làm của mình.
Arrondir, rendre rond. Làm tròn, vo tròn; **S'arrondir**, en achetant des champs, tậu thêm ruộng.
Arrondissement (divis. territ.). Huyện.
Arroser. Tưới; le fleuve Rouge arrose Hanoi, sông Hồng giang đi qua thành Hà Nội.
Arrosoir. Bình tưới.
Arsenal. Kho khí giới.
Arsenic. Nhân ngôn, * tỉ xương; — jaune, hà hoàng.

Art, métier. Nghề, nghề nghiệp; —, talent, tài, tài năng, tài trí; sans —, đơn sơ mộc mạc; — militaire, nghề võ; les beaux arts, các nghệ văn học, lục nghệ (V. Libéraux); tous les —, bách nghệ.
Artère. Mạch, tia máu.
Artichaud. * Từ thái.
Article, division d'un ouvrage. Đoạn; — de la mort, lúc hấp hối; — (gramm.) tiếng đệm; — de foi, điều phải tin.
Articulation des os. Khớp xương; — interne du bras, khuỷu tay.
Articuler, parler nettement. Nói rõ.
Artifice. Mưu, mưu chước, mưu trí; feu d'—, cây bông, cây hoa; tirer un feu d'—, đốt cây bông.
Artificiel, non naturel (Sự gì) người ta đã làm, đã vẽ, v. v.; nhân tạo chẳng phải thiên thành.
Artillerie. Binh pháo thủ.
Artimon (mât). Cột ưng, cột lái.
Artisan. thợ, kẻ làm, kẻ có nghề gì.
Artiste. thợ, đã chịu khó làm khéo léo; — habile, thợ thiện nghệ.
Artisement, Khéo léo, kì tài.
Artocarpus chaplasha (bot.). Cây chay.
Aruspice. Kẻ coi ruột giồng vật đã giết cúng bụt mà bói.
Ascendant, autorité. Quyền, quyền phép, quyền trị; **les ascendants**, ông bà ông vải, tổ tông.
Ascension, action de monter. Sự lên, sự bay lên; — de N. S., lễ Đức Chúa Jêsu lên trời.
Ascète. Tu hành, kẻ luyện tập trí khôn, kẻ chỉ lo một việc linh hồn mình.
Asile. Nơi chắc chắn chứa người ta; droit d'—, phép bầu chữa và chứa người ta.

Aspect, extérieur, apparence. Ráng, tướng, hình dạng, sự trông xem ; —, visage, diện, mặt mũi.

Asperge. Măng, mầm, * thiên môn đông.

Asperger. Vẩy nước, rảy nước.

Aspersoir. Que mà rảy nước phép.

Asphalte. (Giồng) tam hợp.

Asphyxie. Sự ngạt ; mourir d' —, chết ngạt.

Aspic, serpent. Rắn lục, thằn lằn xà.

Aspirant, candidat. Kẻ chạy chức gì.

Aspiration, respiration. Sự hơi, sự hơi thở ; —, prononciation du gosier, sự đọc trong họng cho mạnh như hà hơi vậy ; — désir intense, sự ước ao, sự ra sức cho được ; — de l'âme à Dieu, lời than thở vắn tắt.

Aspirer par le nez. Hít ; — respirer, thở ; — aux honneurs, tham lam chức quyền.

Assa-foetida. A ngùỵ.

Assaillir. Xông đánh, xông vào, xông dên, xông pha.

Assainir. Làm cho (đất, khí) độc ra lành.

Assaisonnement. Vị, sự gia vị, sự ướp.

Assassinat. Nhân mạng, sự đánh chết người.

Assassiner. Giết, sát, đánh chết, giết.

Assaut ; donner l' — à une ville, xông pha, xông đánh.

Assemblage, jonction. Sự nối kết.

Assemblée. Hội, công đồng ; dissoudre une —, cho hội vể ; — régulière des trois grands mandarins, hội hàm ; —, réunion de plusieurs personnes, đám.

Assembler, joindre ensemble. Nối, kết, buộc làm một, làm cho hợp ; —, convoquer, hội, mời, đòi, gọi, chiêu ; — des troupes, mộ binh, tụ binh. **S'assembler**, hội hợp nhau, tủa dên, xum họp.

Asséner un coup. Đánh, dăm, dụng.

Assentiment. Sự ưng ; donner son —, ưng, lấy làm ưng.

Asseoir (s'), Ngồi. Les manières de s'asseoir s'expriment par ngồi xếp bằng (pour les hommes), ngồi xếp dè he (pour les femmes), ngồi xếp et qui hạ, s'asseoir sur les talons ; ngồi xổm, s'accroupir ; — en rond, ngồi vây lại.

Assertion. Sự nói quyết, sự đoán hẳn.

Asservir, bắt phục, trị, bắt làm tôi.

Assesseur, juge. Quan đoán thừa.

Assez. Đủ, thôi ; — bien khá. (Cf. adv.)

Assidu. Cần thận, siêng năng, chăm chú ; —, continu, hằng, liên.

Assidument. Cách chuyên cần, cho siêng năng, cho chăm chỉ.

Assiéger. Vây, vây bọc, bủa vây.

Assiette. Đĩa, đĩa bần ; une —, một cái đĩa ; une assiettée, một đĩa.

Assigner (un jour, une heure). Hẹn ngày giờ, định ; —, attribuer, cho, chỉ, đặt cho.

Assimiler, comparer. Sánh lại, so sánh, ví như, ví ; s' —, se comparer, nên giống như, lấy hình như.

S'assimiler, apprendre, thuộc, biết.

Assises. Hội, công đồng.

Assistance, aide ; porter — à quelqu'un. Giúp đỡ ai ; l' —, l'assemblée, những kẻ có mặt đầy.

Assister, être présent. Ở, có mặt, đứng ; —, secourir, giúp, đỡ, coi sóc, phù hộ, làm ích.

Association. Sự giao kết, sự làm bạn cùng nhau ; — commerciale, phường buôn.

Associer, joindre. Nối cùng, buộc vào ; fig. kết nối, liệu cho hợp cùng nhau. **S'associer**, giao kết cùng, sự đồng tâm đồng bực vuôi nhau.

Assombri ; visage —, Mặt châu chạn, ở khó mắt.
Assombrir (s'), (se dit du temps). Giở giời.
Assommer, tuer. Giết lác, đâm chết, đánh chết.
Assomption de la Sainte Vierge. Lễ Đức Bà lên trời.
Assortiment. Bộ ; un — complet, đủ bộ.
Assoupir (s'). Buồn ngủ, ngủ mệt ; — la douleur, bớt đau, giảm đau.
Assouplir. Nhàu, làm cho ra mềm, — de la laine, nện lông chiên ;
S'assouplir, (fig.) nên thuần thục.
Assouissement. Sự mê ngủ, sự buồn ngủ.
Assourdir. Làm cho điếc tai.
Assouvir. Làm cho no, làm cho phải, làm cho thỏa ; qui ne peut s' —, chẳng hề no, chẳng hề chán.
Assujeter (s'). Hàng dầu, qui phục ; — aux lois, vâng phục lẽ luật.
Assumer. Gánh, gánh việc, gánh tội.
Assuré, certain. Chắc chắn, vững vàng.
Assurément. Thật, quả thị quả thật, chắc chắn.
Assurer, affirmer. Nói giả, quyết.
Astérisque. Dấu hoa thị.
Asthmatique. Kẻ mắc bệnh suyễn.
Asthme. Suyễn ; souffrir d'un —, kéo suyễn.
Astral. Thuộc về ngôi sao, giống như ngôi sao.
Astre. Tinh tú, ngôi sao.
Astreindre. Buộc, bắt.
Astringent (remède). Thuốc cầm lại.
Astrologie. Phép xem ngôi sao mà bói điều lành điều dữ, phép thiên văn.
Astrologue. Kẻ xem ngôi sao mà bói, thầy thiên văn.
Astronome. Thầy thiên văn.

Astronomie. Phép thiên văn.
Astuce. Tính quỷ quyết, tài trí, tài biện ; sự lập mưu bày kế.
Astucieux. Quỷ quái, quỷ quyết, có mưu chước.
Atavisme. Bồi ông bà cha mẹ mà ra.
Atelier. Nhà thợ, nhà đóng đồ gì.
Atermoiement. Sự giãn (ngày đã định).
Athée. Kẻ vô đạo ; kẻ chẳng thờ gì sôt.
Athlète. Kẻ đua vật trong điền trường ; kẻ đua thi.
Athmosphère. Khí bọc trái đất.
Atlas, recueil de cartes. Cặp bản đồ, — quyền bản đồ.
Atôme. Mảy, mụn, bụi bặm ; trần ai.
Atrabilaire. Buồn bực, buồn rầu.
Atre. Lò, hoả lò, bếp.
Atroce. Rât dữ, dữ tợn, gồ lẹ, gớm ghiếc, hung ác.
Atrophie, faible. Yếu sức, gầy mòn, rũ nhược ; membres, —, những phần mình ra khô héo chẳng nhờ của ăn.
Atrophier (s'). Ra gầy mòn, phải bệnh hao sức.
Attaché, très — à la religion. Nhiệm đạo, sùng đạo. (V. Attacher).
Attachement, affection. Sự thích, sự dính bện.
Attacher. Trói, giắt, buộc, thắt ; — les mains derrière le dos, trói xếp cánh, trói giắt cánh khi ; — les bras avec les jambes, trói bó cùi. **S'attacher**, (au moral) bám lấy, dính bện, vịn.
Attaquer l'ennemi. Ra giao chiến, ra đánh, xông vào ; **être attaqué** par une maladie, phải bệnh, phải cơn bệnh.
Atteindre quelqu'un. Theo dên, theo kịp ai ; — un but, trúng đích, trúng bia.

Atteinte d'une maladie (sentir les —).

Hu hi gần ốm ; — de la goutte, cơn bệnh cột khí.

Attelage. Một bộ ngựa, bò, etc.

Atteler. Buộc ách, mặc ách cho ; — des chevaux, mặc ách cho ngựa ; buộc ngựa vào xe ; — un bœuf à la charrue, bác ách bò vào cày.

Attendant, contigu. Liên, liên tiếp, tùy.

Attendant (en — que). Cho đến, cho đến khi.

Attendre. Đợi, chờ, chờ ; espérer, trông, trông cậy ; — désirer, ước ao, mong, chúc mừng ; **S'attendre à**, nghĩ trước, ngóng trông ; —, redouter, e sợ, e lệ.

Attendrir. Uôn lòng cho mềm ; — quelqu'un irrité, làm cho người lòng giận. **S'attendrir**, động lòng, lấy lòng thương.

Attendu que, (conj.). Vì, bởi vì.

Attente. (V. Attendre).

Attenter. Xâm phạm, đá đến ; lỗi.

Attentif. Có ý tứ, cẩn thận, chăm chút.

Attention. Ý tứ ; avec —, cách cẩn trí, cho chín chắn.

Atténuer. Bớt, nói bớt, giảm bớt, nói nhẹ, đỡ.

Atterré, épouvanté. Bỡ ngỡ.

Atterrir. Bỏ neo, đậu, vào cửa, lên đất, đem tàu vào.

Attestation. Chứng, tờ làm chứng, tờ vi bằng.

Attester, certifier. Làm chứng, nói quyết ; —, prendre à témoin, gọi (ai) làm chứng cho mình.

Attédir. Hâm, nấu cho ấm, **S'attédir**, bớt nóng ou bớt lạnh ; fig. ra lạnh lẽo.

Attifer (s'). Sửa sang áo, trang hoàng, trang điểm như đàn bà.

Attirer. Kéo, kéo đến ; fig. dỗ, dụ, xui giục, trêu, cám dỗ.

Attiser le feu. Đốt lửa, đun lửa.

Attitré, habituel. Thường, đã quen.

Attitude. Cách thể, hình, hình dạng.

Attouchement. Sự đá đến, sự sờ mó.

Attrait. Sự gì như, sự gì tốt lành dỗ lòng ; — de la volupté, sự vui sướng chơi bời ; de la vertu, sự tốt lành nhân đức.

Attraper. V. Tromper ou Atteindre.

Attribuer. Cho, chỉ cho ; kể là, kể cho, đặt cho. **S'attribuer**, đặt cho mình.

Attribut. (Điều gì) chỉ về, kể là thuộc về ; les — de Dieu, mọi sự tốt lành ở nơi Đức Chúa Lời.

Attribution, fonction. Các việc vẫn theo đẳng bậc nào, việc bậc mình.

Attrister quelqu'un. Làm cực lòng, phiền lòng ai. **S'attrister**, ra buồn, buồn bực, rầu rĩ, sầu não, phiền sầu.

Attrition repentir. Sự ăn năn tội cách chẳng lộn.

Attrouper (s'). Nhiều kẻ chạy đến một nơi, tuôn đến, xum họp ; chạy vuổi nhau.

Aube du jour. Rạng đông ; à l'—, vừa hơi rạng đông.

Aube, vêtement des prêtres. Áo trắng dài, áo alba.

Aubépine. * Bạch tú.

Auberge. Hàng quán, nhà quán.

Aubergine. Cà, quả cà.

Aubergiste. Kẻ bán hàng, chủ quán.

Aubier. Dác cây.

Aucun (V. Gramm.).

Audace. Lòng mạnh bạo, lòng can đảm, sự bạo dạn.

Audacieux. Mạnh bạo, có gan, cả gan, cả quyết, cả lòng, bạo ngược, hung bạo.

Au-dedans (adv.). Trong ; nội.

Au-dehors (adv.). Ngoài ; ngoại.

Au-delà (adv.). Ngoài, ngoài cõi.

Au-dessous (adv.). Dưới; hạ.

Au-dessus (adv.). Trên; thượng.

Au-devant (adv.); aller au —. Đi đón, đi rước.

Audience; demander — au roi. Xin phép vào hầu vua; accorder — à quelqu'un, cho ai vào thưa việc; —, lieu où l'on plaide, toà quan xử sự.

Auditeur. Kẻ nghe, kẻ có mặt mà nghe.

Audition. Sự nghe, sự nghe (kẻ làm chứng).

Auditoire. Những kẻ có mặt mà nghe (giảng, nói).

Auge. Máng lợn.

Augmenter. Thêm, gia thêm, bỏ thêm; — l'ardeur, khuyến giục, thúc giục.

Augure. Thầy bói; kẻ xem chim bay hay là kêu ma bói.

Augurer, conjecturer. Đoán trước, tưởng; bien — de quelqu'un, đoán sự tốt (về ai); —, prédire, xét chim bay chim kêu mà bói.

Auguste, saint. Thánh, đáng cung kính; —, majestueux, oai nghiêm; — solennel, nghiêm trang, trọng thể.

Aujourd'hui (adv.). Hôm nay, bây giờ.

Au lieu de (prép.). Thay, thay vì.

Au moins (conj.). Ít là, ít nữa là.

Aumône; faire l'—. Làm phúc, thí của, bỏ thí, phát chẩn; recevoir l'—, lĩnh chẩn.

Aumônier. Thầy cả coi sóc riêng nhà nào.

Aumônière. Túi bạc.

Aune, mesure. Thước (cũ), một vằng, một sải.

Auparavant (adv.). Trước.

Au point de (prép.). Đến nỗi.

Auprès (adv.). Gần, giáp; — de, en comparaison de, ví như.

Auréole. Đoa hào quang, hào quang.

Auriculaire. Thuộc về tai, thuộc về lỗ tai; doigt —, ngón út (đùng ngoáy tai).

Aurore, aube du jour. Rạng đông.

Auspice, divination. Sự coi chim bay hay là kêu mà bói; —, faveur, protection, sự phù hộ, sự bầu chữa.

Aussi (conj.). Cũng, cũng mà; — bien (loc. conj.), cũng bằng; — pieux que riche, vừa có của, vừa ngoan đạo.

Aussitôt (adv.). Ngay, lập tức, tức thì; — que (conj.), thoát khi.

Austère. Nhặt, thẳng nhặt, nhiệm nhặt, dữ nghiêm phép, hãm mình.

Autant... autant (loc. adv.). Bao nhiêu... bấy nhiêu; bao nhiêu... hết.

Autel. Bàn thờ; — principal, bàn thờ chính; — secondaire, bàn thờ cạnh.

Auteur (en général). Kẻ làm, kẻ làm gốc, kẻ bắt đầu; — d'un ouvrage, kẻ chép sách; —, créateur, kẻ dựng nên, kẻ sinh ra.

Authentique. Thật, chẳng hồ nghi được; les livres —, những sách đã cho vào bộ kinh thánh.

Autochtone. Dân bản thổ, người bản thổ.

Autographe. Bản chính tay (ai) đã viết.

Automate. Then máy tự nó mà đi; máy tự động.

Automne. Mùa thu.

Autoriser. Tha phép, ban phép. S'autoriser de, nhờ.

Autorité. Quyền, quyền phép, chức quyền; fig. chứng, gương, danh tiếng, giá.

Autour (oiseau). Chim bả cá.

Autour (adv.). Chung quanh.

Autour (conj.). Chung quanh.

Autrefois. Xưa, đời xưa.

Autrement. Cách khác; pas — que, chẳng khác nào, như thể là.

Autruche. * Lạc đà diều.

Auvent. Mái thò.

Auxiliaire (ai, sự gì). Giúp, đỡ; armée — binh tiếp.

Aval (en) Ở dốc, ở dưới.

Avaler. Nuốt, uống; — des yeux, ước ao lắm, trông mong.

Avancer. Giờ ra, giảng; s' —, bước tới, đi, lại gần. **Avancé** en âge, đã nhiều tuổi; un ouvrage —, việc gì đã gần xong.

Avant (prép.). Trước; — hier (adv.) hôm kia; — que (conj.) trước khi, khi chưa.

Avantage. Ích, ích lợi, lợi lộc, bổng lộc.

Avantageux. Có ích, có lợi.

Avant-dernier. Chỉ còn thiếu một thì là thứ sau hết, thứ gần hết.

Avant-garde. Tiên binh.

Avant-hier. Hôm kia.

Avant-poste. Đồn giữ, quân giữ.

Avant-propos. Tựa, lời nói trước,

Avant-toit. Mái hắt.

Avant-veille. Ngày hôm kia, đêm kia.

Avare. Kê hà tiện, bôn sẻn, chặt chẽ, xâu bụng.

Avarice. Tính hà tiện, sự bôn sẻn, sự khe khát, sự chặt chẽ, sự tham lam của.

Avarié. Đã hư, đã thối.

Ave. Kinh avê sangta.

Avec (conj.). Vuôi, cùng; le père — son fils, cha vuôi con.

— (prép.), devant un nom de matière ou d'instrument, avec se rend par bằng ou se supprime.

Ex.: Manger avec des bâtonnets, ăn bằng đũa.

Frapper avec un roûn, đánh roi.

Lorsqu'il y a commandement, il vaut mieux tourner la phrase comme dans l'exemple suivant: Frappe-le avec un bâton (tournez: prends un bâton et frappe-le). Lây gây mà đánh nó.

Avenant, agréable. Đẹp mặt, vừa ý, vui, hay; à l'— (loc. adv.) cũng vậy, cũng như thế.

Avènement, arrivée. Sự đến; — du roi au trône, tức vị.

Avenir. Sẽ có, sẽ xảy ra; à l'—, sau này, từ rầy về sau.

Avent. Mùa át, mùa dọn mừng Đức Chúa Jêsu ra đời.

Aventure, événement. Việc xảy ra; dire la bonne —, bói, bói khoa; d'—, tình cờ, bất ý; à l'—, vô ý vô tứ, cách chẳng suy.

Aventurer (s'), s'exposer. Liều mình, làm liều.

Aventureux. Cheo leo.

Avenue. Đàng có hàng cây hai bên, nơi đi bách bộ.

Avéré. Đã tỏ, đã rõ.

Averse. Trận mưa, cơn mưa.

Aversion; avoir de l'—. Nghịch cùng, ghét, xung khắc; je ne suis pas maître de l'aversion que je ressens pour lui, tôi không có thể cấm lòng mà không ghét mặt nó

Avertir (un supérieur). Trình, chiếu; (un égal) nói cùng, (un inférieur), báo.

Aveu; faire un —. Xưng, xưng ra, tỏ ra, thú.

Aveugle. Mù, mù mắt, mù mắt; xầm, xầm mắt; lòa.

Aveugler. Làm cho ra mù mắt, khoét mắt; fig. che lấp trí khôn, bưng con mắt linh hồn.

Avide. Kê tham lam; kẻ mê ăn; khát khao.

Avidité. Sự tham, lòng tham; sự bụng đói,

Avilir (s'). Ra hèn, mặt giá.

Aviné. Say rượu, say sưa.

Aviron. Cái chèo.

Avis. Ý nghĩ, điều đoán; — affiché, yết thị.

Avisé, prudent. Khôn ngoan, hay lo, hay giữ cho cẩn thận.

Aviser, faire savoir. Nhắn tin, nhắn; — songer, lo, lo liệu.

Aviver. Giục, kêu, trừu.

Avocat; celui qui défend une cause. Thầy kiện; —, patron, quan thầy, kẻ bầu chữa, kẻ bênh vực.

Avoine. * Từ mạch thực, * hương mạch.

Avoir, posséder. Có, được; — faim, soif, đói, khát; — peur, sợ; — la fièvre, phải cơn sốt. (V. Gramm.)

Avoir (subst.). Cửa cái, cửa, cơ nghiệp.

Avorter, accoucher avant terme. Sảy; —, échouer, hỏng, không được việc.

Avouer. Xưng; — un crime, xưng tội; — son nom, xưng danh; — sa dignité, xưng tước.

Avril. Tháng tư (tây).

Axe de la terre. Trục trái đất.

Axiome. Lý đoán, câu luận; điều cội rễ chẳng ai chối được.

Axis. Con hươu.

Axonge. Mỡ lợn.

Azalée (fl.). Đỗ quyên.

Azédarach (arbre). Cây xoan.

Azote. * Đạm khí.

Azur, couleur bleue. Sắc xanh da trời.

Azuré. Có sắc xanh da trời, xanh biển.

Azyme (pain). (Bánh) không có men.

B

Babel (tour de). Tháp Babel.

Babiller. Nói chả chót, lép bép.

Babiole. Đồ trẻ con chơi; fig., lời truyện chơi, lời pha trò.

Babord. Cạy, bên cạy.

Bac. Đò, dò ngang.

Baccalauréat. Chức tú tài.

Bacchanales, danse, débauche. Sự ăn ở say đắm hoang dàng.

Bachelier. Tú tài.

Bacheliers et licenciés. Examens du baccalauréat et de la licence. — Ces examens ont lieu tous les trois ans. Quelque temps avant l'époque fixée, les giáo thụ et les huân đạo examinent tous les candidats de leur ressort aptes à concourir; ils les conduisent ensuite au đốc học qui les examine à son tour. Le triage terminé, le đốc học se fait renseigner sur la moralité, l'honnêteté, la piété filiale des candidats: celui

à qui son village refuserait un bon certificat, ne serait pas admis aux examens.

De son côté le ministère des Rites, lễ bộ, choisit une commission pour chaque concours régional; elle est composée: (a) d'un président, quan chánh, assisté d'un quan phân khảo, qui prend part aux corrections, et d'un vice-président, quan phó chủ khảo; (b) de deux sơ khảo, premiers correcteurs, et de deux phúc khảo, réviseurs des corrections, choisis dans les provinces; leur nombre peut être doublé en cas de besoin; on choisit pour cela des đốc học, des giáo thụ et des huân đạo; (c) on leur adjoint un examinateur du même grade que le phân khảo pour contrôler les corrections; il peut reprendre les compositions écartées par les sơ khảo et les phúc khảo, et les

soumettre à l'examen des mandarins supérieurs ; (d) un *đề diêu*, ou *đề tuyên*, mandarin d'ordre inférieur, chargé de recueillir les compositions avec l'aide des *lễ sinh* ; (e) enfin des mandarins militaires, au nombre de quatre, pris dans la province, sous les titres de *thể sát* et *mật sát* ont la surveillance supérieure des examens.

Les examinateurs en chef *chủ khảo*, sont toujours suivis d'un mandarin portant le titre de *ngự sử giám sát trường vụ* (royal censeur inspecteur des écoles) qui doit signaler au roi toute violation des règles.

Ces examens triennaux, appelés *hương thi*, se tiennent au 10e mois, sauf empêchement ; mais arrivés dans la ville où doit avoir lieu l'examen, le *quan chánh* et le *phó chủ khảo* ne peuvent différer plus de trois jours d'entrer au *tràng thi* ou Camp des Lettrés. Leur premier soin est de faire connaître par un avis officiel, affiché à la porte du *tràng thi*, les jours fixés pour les quatre séances d'examens et les réglemens de police de ces examens.

Le jour de l'ouverture de la session, *ngày tân tràng*, les examinateurs et les mandarins provinciaux, en costume de cour, avec cortège de troupes à pied et à cheval, se rendent au *tràng thi*. Puis les mandarins se retirent, et des sentinelles sont placées à toutes les portes, car toute communication avec le dehors est interdite à la commission d'examen. Un de ses membres a-t-il besoin de quelque chose, le président envoie un mot au gouverneur par un homme de garde auquel la chose demandée est remise avec un laissez-passer.

D'ordinaire la première séance s'ou-

vre le 1er jour du 10e mois et les autres séances sont espacées entre elles de quelques jours. La veille, les candidats prennent connaissance de leur place au *tràng thi* et de la porte par laquelle ils doivent entrer, car à cause de leur grand nombre on les distribue en quatre divisions, ayant chacune une porte spéciale. A minuit, le tambour et le gong les appellent ; chaque division se présente à la porte qui lui a été assignée ; l'appel nominal a lieu : chacun est successivement fouillé, après quoi il reçoit son cahier de composition des mains des *lễ sinh*, et entre dans l'enceinte. Tout individu sur qui sont trouvés des livres ou des manuscrits, est renvoyé et jugé suivant la loi.

Au jour on élève en l'air une affiche portant le sujet des compositions de la première séance : sept passages à interpréter dont deux tirés des *tứ thư* et cinq des *ngũ kinh*.

Il suffit de faire une composition sur un sujet de chaque catégorie ; tout se passe comme dans les examens semestriels (*V. Examens*), et à minuit les compositions sont recueillies. Quiconque n'a pas achevé au moins les deux exercices, est exclu du concours ; et les professeurs de ces candidats sont punis pour les avoir présentés.

Dix-huit jours après, on procède à la 2e séance, pendant laquelle on accomplit les exercices littéraires de versification (*bài thơ* et *bài phú*).

Le 3e épreuve a lieu le 3e jour du 11e mois et la 4e désignée sous le nom de *phúc hạnh* a lieu le 6e jour de ce même mois. Les résultats sont connus cinq jours plus tard.

Quiconque, à ces quatre séances, obtient la note *uru* (très bien), dans les pointages successifs, peut être nommé

cử nhân, licencié; il ne l'est pas nécessairement parce que ce grade se donne au concours et le nombre de cử nhân à recevoir dans chaque région est limité par des règlements. Les notes bình (bien) et thú (passable) valent une nomination de tú tài; mais la note liệt (mal) à une quelconque des compositions fait renvoyer le candidat (rót), quelles que soient ses autres notes.

Les tú tài sont dispensés des examens semestriels et exempts, en vertu de leur titre, du service militaire et de la corvée; mais ils peuvent continuer à travailler et se présenter à de nouveaux examens triennaux, sans être assujettis à passer par les épreuves d'admissibilité. Mais si dans un de ces examens, ils encourent la note liệt (mal), ils perdent le titre de tú tài.

Les cử nhân peuvent aller à la capitale concourir pour le grade plus élevé de tiến sĩ, docteur. (V. le mot *Docteur*.)
Badamier, terminalia catappa. Cây bàng.

Badaud. Kẽ lười, kễ biếng nhác.

Badiane. Đại hồi.

Badigeonner. Quét (vôi, etc.);

Badine, petit bâton. Gậy nhỏ.

Badiner. Làm ou nói vui chơi, nói đùa, nói vui miệng, nói pha trò, trát trưỡng, giễu cợt.

Badinerie. Lời vật, lời giễu cợt, lời nói pha trò.

Bafouer. Nhạo cười, nhạo báng, chê cười.

Bâfrer, manger avidement. Ăn lộc cộc, ăn lộp tộp.

Bagages. Đồ, đồ đạc.

Bagarre. Sự hỗn hào, sự xô xao, sự bầy bạ.

Bagatelle. (Sự, việc) hèn, vặt.

Bagne. Ngục, tù rạc; ngục khổ giam.

Bague. Nhẫn; faire des —, kéo nhẫn; porter une —, đeo nhẫn.

Baguette. Gậy nhỏ, roi; — de tambour, giùi đánh trống, giùi trông; — de fusil, thông hồng; — pour jouer au cerceau, etc., que đánh vòng.

Baguier. Bao nhẫn.

Bah! Ah bah! (int.). Có đâu; thật ru.

Bahut. Rương, hòm rương.

Baie, petit golfe. Vụng, vũng.

Baigner (se). Tắm, tắm tấp, tắm rửa.

Baignoire. Thùng tắm, nhà tắm.

Bail, contrat. Văn tự, văn khê; donner à —, cho thuê, thuê khoán trắng.

Bâiller. Ngáp; — au soleil, ở nhưng.

Bailli. Quan huyện, quan tri huyện.

Bailliage. Huyện.

Bâillon. Giàng; mettre un —, đóng giàng.

Bâillonner. Đóng giàng.

Bain. (V. baigner).

Baïonnette. Mũi vót xỏ đầu súng.

Baiser. Hôn, hôn hít.

Baïsser. Hạ xuống; les eaux baissent, rã lụt; le jour baisse, ngày xê về hôm; — les yeux, nhắm mắt; — la tête, cúi đầu, gục đầu xuống; — un store, bỏ màn màn xuống; fig., — pavillon, chịu phép; —, s'affaiblir, mất sức dần dần; — le prix, sụt giá, hạ giá, gạn. **Se baisser**, hạ mình xuống.

Bal. Đám, múa, sự múa nhảy; donner un —, mở đám múa.

Balafre. Sẹo, lốt dấu tích; dấu, dấu vết.

Balai. Chổi; — en hambou, giế.

Balance. Cân thăng Bằng; plateau de —, đĩa cân; faire la — (des revenus et des pertes), so sánh tiền được với tiền tiêu.

Balancer. Cân nhắc ; —, compenser, đền, bù lại, bồi thường ; — hésiter, nản trí ; —, examiner, suy đi nghĩ lại. **Se balancer,** đùa du.

Balancier. Quả dưa du (dông hồ, v. v.)

Balançoire. Cái đu ; aller à la —, đánh đu.

Balayer. Quét, quét tước.

Balayures. (les). Mùn nhà.

Balbutier. Nói cà lăm, nói lấp, nói lúng liếng, nói ọ ẹ, nói bập bẹ.

Balcon. Hè giằng ra có bao lơn.

Baldaquin. Dù, lọng.

Baleine. Cá voi ; * ngao ngư.

Baleinière, barque. Xáng, xuồng.

Baliste. Máy bắn đá.

Baliverne. Lời truyện chơi, lời vặt.

Balle : de fusil. Đạn súng ; — à jouer, quả cầu, hòn cầu ; jouer à la —, đánh quả cầu ; — élastique, hòn nhựa ; — de marchandises, gói đồ to, kiện đồ ; — de riz, trầu.

Ballon. Tàu bay, tàu khí ; —, jouet, hòn hơi.

Ballot. Bó, gói, gánh.

Ballotter. Lung lay, lúc lắc, giũ ; la barque est ballottée par les flots, sóng lắc thuyền trông tránh.

Balsamine. * Phong tên hoa, chỉ giáp hoa, cật tính tử, hoa san hô, hoa móng.

Balustrade. Bao lơn.

Bambin. Thằng, con trẻ.

Bambou. Tre, trúc, nứa, hương, etc.

Bambous. — Mgr Puginier ne cite pas moins de 32 espèces de bambous. On trouvera à ce sujet toutes sortes de renseignements pratiques dans une petite brochure lithographiée, publiée par l'évêque du Tonkin. Cette brochure a été reproduite par le *Journal officiel* du jeudi 11 février 1897 et jours suivants ; toutefois comme les

noms annamites ont été imprimés sans les accents, on peut être induit en erreur. Pour remédier à ce défaut, nous croyons bon de donner ici la liste des principales espèces de bambous. Nous trouvons :

1° Le luổng thanh, qui peut atteindre 20 mètres de haut et 14 centimètres de diamètre ; il se rencontre surtout en Thanh Hoá ;

2° Le hương, plus gros encore que le précédent, mais un peu inférieur comme solidité ; il est commun dans les forêts de Ninh-Binh ;

3° Le hương đoài est comme le précédent, mais se trouve dans les provinces du Haut-Tonkin ;

4° Le tre riễn, commun en Son-Tây, ressemble assez au luổng thanh ;

5° Le tre hoa, qui a de jolies veines ressemblant à des fleurs ;

6° Le tre hoá nhà, c'est le bambou le plus commun dans le Delta ;

7° Le tre hoá rừng ressemble au précédent, mais se trouve dans les forêts ;

8° Le vầu qui ne dépasse guère 6 à 8 mètres de hauteur ; il a un très joli feuillage et orne bien les jardins ;

9° Le tre nạc nhà : même taille et mêmes usages que le précédent ;

10° Le dành hanh, petit bambou très dur qui pousse dans les forêts ;

16° Le hóp đá, le hóp sào et le hóp chì, petits bambous dont on fait les perches à conduire les jonques ;

12° Le trúc chỉ, n'atteint que 3 à 4 mètres de haut ; il sert surtout à orner les jardins ; le trúc đá, plus petit encore, a le même usage ;

13° Les nứa ngô, nứa ông 1ơ, nứa bầy, nứa tếp atteignent environ 12 mètres, mais sont peu résistants ;

14° Le hèo, espèce de liane très dure ; on en fait des cannes, etc...

15° Le song bẻ, liane très flexible qui atteint jusqu'à 80 mètres.

NOTA. — 1° On ne doit employer pour les travaux sérieux que des bambous qui ont au moins 5 ou 6 ans; ceux qui sont trop jeunes ne sont pas assez formés comme bois et n'ont pas de consistance;

2° La coupe des bambous doit se faire à partir de novembre jusqu'à la fin de mars, alors que la sève n'est pas en mouvement; ceux qu'on coupe en été ont bien moins de résistance;

3° Le bambou, pour avoir la solidité et la durée qu'il lui est possible d'avoir, doit être roui dans l'eau pendant six mois; il faut qu'il soit complètement immergé; sans cette précaution sa durée est diminuée des trois quarts;

4° Il faut éviter d'employer les bambous qui ont été étêtés pour un coup de vent ou un accident quelconque (on dit alors qu'ils sont cộc); leur bois n'est plus résistant et ils dépérissent rapidement;

5° Les différentes espèces de bambous ci-dessus mentionnées éclatent généralement par l'effet de la température, quand ils sont employés dans les constructions; on peut obvier à cet inconvénient en les perçant au nœud avec une vrille et, pour plus de précautions, on perce la moitié des nœuds à la partie inférieure et l'autre moitié à la partie supérieure.

Ban, annonce publique d'un projet de mariage. Sự rao khi hai người toán kết bạn vuôi nhau.

Banane. Quả chuối; un régime de —, buồng chuối; une fraction de régime de —, nải chuối.

Bananes. — Les principales espèces de bananes sont:

1° La banane royale, chuối lênh'ngự;

2° La banane verte, chuối tiêu;

3° La banane poire, chuối lá mốp;

4° La banane bec-de-héron, chuối mỏ rang;

5° La banane de miel, chuối mật;

6° La banane à graines, chuối hạt;

7° La banane sauvage, chuối rừng;

8° La petite banane, chuối mần.

Bananier. Cây chuối.

Banc. Ghề, ghề dãi, chông, ghề trảng kỷ; — de sable, cồn ou bãi cát, cồn sỏi.

Banconlier, noyer des Moluques. Cây ly.

Bandage. Dây buộc, mảnh vải mà buộc, lát, lỡi, giải, rẻo vải buộc đầu tích; — des enfants, tã giẻ.

Bande (V. Bandage); — troupe, lũ, đoàn, dàn, đồng, bọn; — bordure de (billard, etc.), mép, bờ.

Bandeau. Khăn che, khăn trùm.

Bandelette. Rẻo vải buộc đầu tích; tấm vải bọc.

Bander. Buộc, rịt, bọc khăn, rẻo vải buộc đầu tích; — un arc, giương cung, lèn cung.

Bandit. Thằng giết người, kẻ trộm, kẻ cướp.

Bandoulière. Dai lĩnh, dây, lỡi.

Banian. Cây da; le cây si est aussi une espèce de banian.

Banlieue. Nôi gần thành; sự lân cận; kẻ láng giềng.

Bannière. Cờ, cờ hiệu.

Bannir, exiler. Phát lưu, khép án dầy; — d'une ville, đuổi ra khỏi thành; —, chasser la tristesse, giải phiền.

Banque. Nhà đổi bạc, nhà kho bạc.

Banquet. Tiệc; salle de —, nhà ăn tiệc; donner un —, dọn tiệc, làm tiệc, mở tiệc.

Banqueroute. Sự vỡ nợ; celui qui fait —, kẻ vỡ nợ.

Banquette. Ghế, ghế dài, tràng kỷ.

Banquier. Người (kẻ) đổi bạc.

Baptême. Phép rửa tội.

Baptiser. Rửa tội, làm phép rửa tội.

Baptismaux ; fonts — , giếng thánh, nơi rửa tội.

Baptistère. Giếng thánh, nơi rửa tội.

Baquet. Thùng.

Baragouiner. Nói ngược, nói không rõ.

Baraque. Lều, nhà nhỏ.

Barbare, étranger. Ngoại cuộc ; — , grossier, què mùa, rợ mọi, ngu si, dốt nát, thô tục ; — , cruel, độc dữ, dữ tợn.

Barbarisme Tiếng nói ngược.

Barbe. Râu ; — longue, râu sàm, râu tràm ; les favoris, râu quai nón ; se raser la — , cạo râu ; garder la — , nuôi râu, để râu ; rire à la — de quelqu'un, ở vô phép vuốt ai.

Barbeau, poisson. Cá dòi.

Barbier. thợ cạo.

Barbotter, être embarrassé. Mặc vướng, trở khắc ; — être dans la boue, phải bùn lằm, lầy bùn.

Barbouiller. Bôi lằm ở gì, lằm dơ.

Barbu. Có râu, kẻ nuôi râu.

Baril. Thùng nhỏ.

Bariolé. Sắc sỡ, lốm đốm.

Baromètre. Ống khí, ống khí để biết khí giới nặng nhẹ thế nào, âm tình biểu, tình vũ biểu. *Thủy biểu*

Baron. Người sang trọng ; on le traduit aussi par bá hộ ou par tử (V. le mot *Noblesse*).

Baronnet ; on traduit ce mot par bá hộ.

Baroque. Lạ lùng, phi thường.

Barque. Thuyền ; — en bois, thuyền gỗ, thuyền ván ; — en bambou, thuyền ran, thuyền thúng ; — du haut fleuve, thoi ; — de mer, gỗ, mảnh, ghé bầu ; monter en — , xuống thuyền ; descendre de — , lên dật.

Barrage. Cánh hàn.

Barre, gouvernail. Tay lái, bánh xe cầm lái ; — pour fermer une porte, chốt cửa ; — d'or, d'argent, nén vàng, bạc.

Barrer une porte. Gài then cửa ; — le passage, nẹt dằng ; — la route, chặn lối, đón chặn ; — un fleuve, chắn ngang sông ; — un mot, gạc chữ.

Barres ; jeu de —. Phép chơi bắt quân ; jouer aux — , bắt quân.

Barrette. Mũ, mũ lễ, mũ vương.

Barricade. Lũy, đồ gì giữ mình.

Barrière. Hàng rào, bờ rào, ngăn ; — , défense, lũy.

Barrique. Thùng lớn đựng rượu ; mettre une — en perce, khoan thùng.

Bas (subst.). Bít tất, bít tất dài ; une paire de — , một đôi bít tất ; — tricotés, bít tất đan ; — faits au métier, bít tất dệt ; — , pied d'une montagne, etc., chân núi, (v. v.)

Bas (adj. ;) — en dessous. Hạ, dưới — , peu élevé, thấp ; — ventre, bụng duỗi ; basse-cour, chỗ nuôi gà vịt ; messe basse, lễ thường, lễ bàn thờ.

Basané. Đen, ngăm ngăm.

Bascule. Cân (mà cân đồ nặng).

Base, fondement. Nền, đá tảng ; — , principe, đầu, cội rễ ; la — d'un triangle, mặt trăng tam bản.

Baser (se). Cây, nhờ, vịn.

Basilic, fl. * Cây tiên thực, rau é.

Basilique. Nhà thờ sang trọng, đền thờ.

Basque d'un habit. Vạt áo.

Basse-cour. Gà vịt, sân nuôi gà vịt.

Bassesse. Việc ous lòi hèn.

Bassin, grand plat. Chậu ; — , réservoir, ao, bể cạn ; — de balance, đĩa cân ; — pour les navires, vụng tàu đậu ; vụng chứa tàu.

Bassine. Chảo.

Basson, instrument de musique. Kèn trầm cung.

Bassinoire. (Thứ) lồng áp.

Bastille. Đồn.

Bastingage. Mạn tàu.

Bastion. Nhà hoả; hoa hồi thành.

Bastonnade. Trận đòn, sự phải đòn.

Bas-ventre. Bụng dưới.

Bát. Yên ngựa, lừa; — d'éléphant, lâu voi.

Bataille. Chiến, trận; livrer —, giao chiến, chiến trận; ranger une armée en —, sắp quân.

Bataillon. Cơ, cơ quân.

Bâtard (enfant naturel). Con ngoại tình, con ganh.

Bateau. Tàu; — à vapeur, tàu lửa, hoả thuyền; — à voiles, tàu buồm; — à roues, tàu bánh xe; — à hélice, tàu chân vịt; un — pêcheur, thuyền chài.

Batelier. Kẻ làm nghề thuyền bè, chân sào.

Bâtiment, édifice. Nhà, nhà xây; —, navire, tàu.

Bâtir, construire. Xây, xây lập, dựng lên.

Batiste. Vải mỏng, vải linô nhỏ nhất hạng.

Bâton. Gậy; frapper du —, đánh gậy; — de palanquin, đòn vồng, đòn cang.

Bâtonner. Đánh bằng gậy, bằng trượng.

Batonnet. Đũa; — de cuisine, đũa cả; prendre avec des —, gấp; endurer le supplice des — (placés entre les doigts, phải kẹp ngũ trảo; diviser le riz avec les —, giã cơm.

Battant (de porte). Cánh cửa.

Batterie. Bộ sáu khẩu súng trụ; — de cuisine, bộ đồ làm bếp.

Battoir. Bàn giặt.

Battre, frapper. Đánh; — l'or, nát vàng, phó vàng. **Se battre**, đánh nhau, cãi nhau; se — avec l'ennemi, giao chiến, giáp trận.

Baudet, âne. Con lừa; fig., thăng ngu độn.

Bauge, d'un écureuil. Hang con sóc; — d'un sanglier, ổ lợn lòi.

Baume, arbre. Cây tô hợp, * phong tiên hoa; — essence, tô hợp.

Bavard. Lép bép, già mồm, rậm lời.

Bavarder. Nói dài, nói chả chót, nói vất

Bave. Dãi bọt, dãi.

Baver. Chảy nước miệng, chảy bọt dãi, sủu dãi.

Bazar. Vạn hàng hóa.

Béant. (Sự gì) hở ra; rester bouche bée, đứng sững ra, ngẩn trí.

Béatifier. Phong chức thánh; phong chức phúc.

Béatitude, bonheur des Saints. Phúc thanh nhân; les huit —, tám mối phúc đức.

Beau. Tốt, chĩnh, đẹp, xinh; le — monde, vãn nhân, những người cảnh lịch; — temps, thanh giờ, giờ tốt; belle campagne, cảnh đồng vui vẻ để coi; belle vie, cách ăn ở thanh sạch; avoir — (se tourne par quoi-que), dù mà... mặc lòng. (V. conj.: Gramm. n° 471).

Beaucoup (adv.). Nhiều.

Beau (fils, frère, père): V. Gramm., Noms de parenté: n° 341.

Beaupré (mât). Cột chột mũi, cột nga.

Beauté. Sự tốt đẹp, sự xinh.

Bec. Mỏ, ouvrir le —, há mồm; — de gaz, đèn khí.

Bécasse. Chim sâm giun, con cà cũng; * Ngưu am điều.

Bécasseau. Chim chơi chơi.

Bécassine. Chim giẽ.

Bèche. Mai, thuổng, móng.

Béchée (une). Một thếp mai.
Bécher. Đào bằng mai.
Becqueter. Mổ bằng mổ.
Bedaine. Bụng, bụng bang.
Bedeau. Bỏ coi nhà thờ.
Beffroi. Tháp, gác.
Bégalement. Sự nói lắp.
Bégayer. Nói lắp bắp, nói bẹ bẹ, nói bập bẹ.
Bégonia, fl. Cây mắt đá.
Bégué. Kể nói lắp, kể nói cà lăm.
Beignet. Bánh rán.
Béler. Kêu be be, kêu bi be.
Belette. Con sóc.
Bélier, mâle de la brebis. Con chiên đực, con cừu đực; —, machine de guerre, máy lớn dùng mà phá thành, lũy.
Belle-de-jour, fl. * Hợp hoan hoa.
Belle-de-nuit, fl. * Yên chi hoa.
Belliqueux, hardi. Mạnh bạo, hung bạo.
Belle (fille, sœur, mère). V. Gramm., Noms de parenté: n° 341.
Belvédère. Chòi, nơi cao.
Benedicite. Kinh trước khi ăn cơm.
Bénédiction. Phép, phép chúc, sự chúc sự lành.
Bénéfice. Lợi, lại, lộc, bổng lộc.
Bénéficiaire. Ăn lợi, được lợi.
Benêt, niais. Ngụ đại, ngớ trí.
Bénévole, bien disposé. Có lòng thương, có ý lành.
Bénir une personne. Làm phép, chúc sự lành; — une chose, làm phép; — un mariage, làm phép cưới; — Dieu, đội ơn, tạ ơn Đức Chúa Lời.
Bénitier. Bình nước phép.
Benjoin. * An tức hương.
Béquille. Gậy, nạng chống.
Berceau. Trồng; dẽ le —, từ bé.
Bercail, bergerie. Chuồng chiên.
Bercer (un enfant). Vỗ, ru (con nít).
Berge. Bờ.

Berger. Kẻ chăn, kẻ chăn chiên.
Bergerie. Chuồng chiên.
Bergeronnette. Chim chia vôi.
Berlingots. Keo mật.
Berner, se moquer. Nhạo, chê cười. nhạo cười.
Besace. Đầy, bị, bao, nang.
Besicles. Mực kính.
Besogne. Việc.
Besoin. Sự thiếu, sự chẳng có; avoir —, thiếu.
Bestiaire. Kể danh vuồi muông dữ.
Bestial. Có tính như giồng vật; dữ tợn.
Bestiole. Loài vật nhỏ, sâu bọ.
Bétail, bestiaux. Đoàn vật; bầy (trâu, lợn, v. v.).
Bêtat, bête. Lù dù, tồ trí.
Bêtes. Giồng vật, loài vật.
Bétel. Trầu; — tout préparé, trầu tằm sẵn; — en paquets, tằm giầu; petit plateau pour offrir le —, coi trầu; boîte à —, tráp giầu.
Bétise. Việc ẩu lời ngây dại, dẫn dộn.
Béton. Tam hợp.
Bette, plante. * Đại hồng la hồ; cải họ.
Betterave. Rau củ tía.
Beugler. (Con bò) rống.
Beurre. Mỡ sữa bò.
Bévue. Sự sai, sự sai lầm, sự lẫn, sự lỗi.
Biais, oblique. Gợi, lệch, chệch, xéo, chéo, vạy vò.
Biaiser en paroles. Lời quanh co.
Bibelot. Đồ, đồ vật, đồ chơi.
Biberon. Lọ con, ậm tích hẹp cổ đựng sữa.
Bible. Sách kinh thánh, sấm truyền.
Bibliothécaire. Kẻ coi giữ sách.
Bibliothèque. Tủ, rương sách; —, chambre, phòng để sách.
Biche. Con nai cái.
Bicoque. Nhà lều, nhà gianh.
Bidon. Bình tích thủy.

Bicolore. Có hai sắc, lốm đốm.

Bident. Chĩa có hai răng.

Bien. Sự tốt lành, việc lành; — public, ích chung; **biens**, avantages, qualités: les biens de l'âme et ceux du corps, những sự lành phần hồn phần xác; —, richesses của, của cải, cơ nghiệp, gia sản; — meubles, của nôi, đồ đạc; — immeubles, của chìm, cửa nhà ruộng nương.

Bien, bon (adv.). Tốt, hay; — que (conj.) dù mà... mặc lòng; dầu mà... mặc lòng.

Bien-être; avoir le —. Được đủ ăn, được dư ăn.

Bienfaisance. Sự làm ơn, sự làm phúc.

Bienfaisant. Hay làm phúc, hay làm ơn; rộng rãi, hay thương, hay làm phúc, hay giúp.

Bienfait. Ơn, ơn rộng; recevoir un —, chịu ơn.

Bienfaiteur. Kẻ làm ơn, làm phúc.

Bien-fonds. Gia nghiệp, vườn đất diên thổ của nhà ruộng nương.

Bienheureux (les). Các đàng trên lời.

Bienheureux, heureux. Thanh nhàn, phú quý, thịnh, có phúc lộc.

Bienséance, convenance. Phép tắc, cách ăn nết ở; contre la —, chẳng xứng, xâu xa.

Bientôt (adv.). Chút nữa, mấy ngày nữa, một ít nữa, một ít lâu, một lát.

Bienveillant. Có lòng thương, có lòng giúp.

Bienvenu. Vừa ý, ưa, đẹp mặt, quý trọng.

Bière, cercueil. Quan tài, săng.

Bière, boisson. Rượu bôt.

Bifurquer. Giẽ, trẽ.

Biffer. Gạc, chằm, sổ di.

Bigame. Kẻ có hai vợ; kẻ được hai đời vợ.

Bigarré. Sắc sỡ, lổ đổ, có nhiều vẻ.

Bilatéral. Kể buộc cả hai bên.

Bijou. Đồ vàng, đồ ngọc.

Bijoutier. thợ vàng, phó vàng; kẻ bán đồ bằng vàng.

Bilan. Sổ; sự cân nhắc phần được phần tiêu.

Bilboquet. Viên châu.

Bile. Đờm, dầm, mặt xanh; fig., sự nóng giận lên, sự hờn giận; épancher sa —, phát cơn giận; avoir de la —, giận lên.

Bilieux. Kẻ có đờm, kẻ có bệnh, hoàng dầm.

Bi.lard. Bàn lãn; jouer au —, đánh lãn.

Bille. Hòn quẩn, hòn quẩn búng; jouer aux —, đánh quẩn; — de bil-lard, hòn lãn; toucher la —, chạm.

Billet. Tờ, thẻ, giấy; un —, un con-trat, văn khê, tờ nhận nợ.

Billot. Thớt.

Biner, dire deux messes le même jour. Làm một ngày hai lễ.

Bisaieul. Ông cụ.

Biographe. Kẻ chép truyện ai.

Biographie. Truyện.

Bisbille; être en —. Gắt nhau, buồn nhau.

Biscuit. Bánh đã nầu hai lần.

Biscornu. Chàng cử mẹo chung; fig., lạ lùng, phi thường.

Bise. Gió bắc.

Bissac. Bao, bị, túi.

Bissextile; année —. Năm có ngày nhuận.

Bistouri. Dao chích.

Bitume. Chai, trẩm, nhựa chai; enduire de —, trát chai, bôi chai, bôi trẩm.

Bizarre, étrange. Lạ lùng, dị dạng; caractère —, tính lạ.

Blafard. Xanh sao, tái mét.

Blague à tabac. Túi thuốc lá.

Blaguer. Nói phét.

Blagueur. Kể nói phét, giả miệng.

Blaireau, pinceau. Bút lông

Blâmer. Quở, mắng, gắt; —, crili-quer, chê.

Blanc. Trắng, trắng trẻo, bạch, minh bạch; le — de l'œuf, lòng trứng trắng.

Blanchâtre. Trắng trắng.

Blanchir. Làm cho ra mùi trắng; — le linge, giặt quần áo; — de vieillesse, có tóc rầu bạc; — au feu, nung cho đèn nổi nó ra trắng, nên nóng như lửa.

Blanchisseur. Kể giặt quần áo.

Blasphème. Lời nói phạm cùng Đức Chúa Lời, etc.

Blasphémer. Nói phạm.

Blatte. Con gián.

Blé. Lúa miên, * đại mạch; le — noir, tam giác mạch.

Blême. Vô vàng, xanh xao.

Blémir. Ra tái mét, ra xanh xao.

Blessé. Đánh phải đau; —, offenser quelqu'un, mất lòng ai; — les oreilles, nghịch tai. **Se blesser,** đánh mình phải đau; fig. lấy làm khó lòng.

Blessure. Đau, đau tích, đau bị tích.

Blette, plante. * Nguru bì thái.

Bleu. Xanh, chàm; — clair, mùi xanh ngọt.

Bleuâtre. Xanh non da trời.

Blond. Vàng, vô vàng.

Bloc, masse de pierre. Hòn, đồng, đá; —, amas, đồng.

Blockaus. Đồn kín.

Blocus; faire un —, bloquer, vây, vây bọc.

Blottir (se). Nấp, ẩn nấp.

Blouse, sarrau de toile. (Thứ) áo khâu; — de billard, túi.

Blouser, tromper. Lừa dối.

Bluet, fl. (Thứ) hoa xanh da trời.

Blueau, tamis. Giã, sàng, rây.

Boa. Con trăn; — constricteur, * lân xà

Bobine. Con quay, trục cuộn dây; — de fil, suốt.

Bocage. Mương nhỏ, chỗ dộp.

Bocal. Bình, hũ, nậm. (fig.)

Bœuf. Con bò.

Boire. Uống; — à la santé, uống chúc khoẻ cho; le papier boit l'encre, giấy thấm mực.

Bois, forêt. Rừng, mương; du —, gỗ; — de chauffage, củi, gỗ củi; — de rose, sưa; de fer, gỗ lim, thiết lim. Par le nom de bois de fer, ou gỗ thiết, on désigne les quatre espèces qui portent les noms suivants:

1° Le lim xanh, qui a une teinte foncée; lorsque ses fibres sont entrelacées, on l'appelle lim xanh chun;

2° Le sên mật, de couleur rouge foncé; on trouve aussi le sên chun qui n'est autre que le sên mật à fibres entrelacées;

3° Le táu mật, couleur marron-clair;

4° Le thiết đình, couleur jaune-clair.

Boisé. Rậm, rừng rậm, có nhiều cây.

Boisseau. Đâu, thùng, thùng, phượng, hộc. (V. Gramm., page 182).

Boisson. Sự uống, của uống.

Boite. Tráp, bao, hộp.

Boiter. Đi què chân, đi khập khiễng.

Boiteux. Què chân, què

quặt.

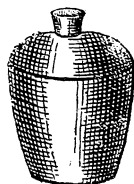
Bol. Bát; (fig.)

— à couvercle, liễn. (fig.)

Bombe. Trái phá.

Bomber. Uốn, làm cho cong.

Bon. Tốt, tốt lành; — cœur, có lòng thương, có lòng nhân từ; le — sens, lý, tính tự nhiên; — au palais, ngon ngọt; — marché, rẻ; — vent, gió xuôi; — temps, thanh giờ, tốt giờ — ouvrier, thợ thiện nghệ.

Bonbon. Kẹo tây.

Bond. Sự nhảy, sự nhảy nhót; faire un —, nhảy lên.

Bonde d'un tonneau. Lỗ, lỗ hở.

Bondir. Nhảy, nhảy nhót; — de joie, nhảy mừng.

Bondon, bouchon. Nút thùng, nút nút.

Bonheur. Sự phước sự thịnh, sự thanh nhàn.

Bonhomme, crédule. Chân thật, cổ nhân.

Bonia tunquinensis (bot.). Cây le.

Bonifier. Chữa, làm cho tốt hơn; se — nên tốt hơn.

Bonjour, inf. à sup. Chào, kính lay; sup. à inf., Ừ; entre égaux, Chào; entre égaux qui s'honorent, Kính.

Bonne, servante. Con dôi, đầy tớ gái; đầy tớ nữ coi sóc trẻ con.

Bonnet, Mũ; avoir la tête près du —, hay gắt, nóng tính; deux têtes dans un —, cũng một cật vuốt nhau; — de nuit, mũ đó, mũ đội đêm.

Bonsoir. Comme bonjour.

Bonté. Sự tốt lành; — du cœur, lòng lành, lòng nhân từ.

Bonze. Thầy sư, thầy chùa, nhà bạch; — de première classe, sư ông, sư cụ; — de seconde classe, sư phụ; — de troisième classe, sư bác; — de quatrième classe, sư chú.

Bonzerie. Nhà chùa; supérieur de —, hoà thượng.

Bonzesse. Vãi, bà vãi.

Borborygme. Sự sôi bụng.

Bord. Nơi rìa, mép, gàu, bờ, lợi; le — d'une barque, cạp thuyền; l'eau atteint le — de la barque, nước cần cạp thuyền; les — d'une plaie, miệng đau tích; le — dupuits, bờ ou miệng giếng; le — de la mer, gần bãi bể; le — d'un tonneau, lợi thùng; monter à — (d'un navire), xuống tàu.

Border un vêtement. Dệt, thêu; — un endroit, dệt (cây, v. v.) chung quanh.

Bordereau. Thê.

Bordure. (Sư gì) có chung quanh; — d'un vêtement, gàu.

Boréal. Thuộc về bên bắc, về hướng bắc.

Borgne. Mù một con mắt, kẻ đui một mắt, chột mắt.

Borne, limite des champs, etc. Đá mốc; —, fin, cùng, tận, cuối.

Borné. Có mốc, đã đặt giới hạn; fig. tởm dạ, ngu si, cùn trí.

Borne-fontaine. Mấy nước.

Borner. Lập mốc, đặt giới hạn.

Bosquet. Mườn nhỏ, chòm cây.

Bosse. Bướu.

Bosselé. Bẹp, cong, lùm lùm, lồi ra.

Bosseler. Đánh bẹp.

Bossu. Có bướu, còm lưng, khom lưng, gù lưng.

Bot; pied —. Cụt chân, chân có gót lớn.

Botanique. Nghề bần thảo.

Botaniste. Kẻ thông nghề bần thảo.

Botte, chaussure. Ủng, hia; une paire de —, một đôi ủng; —, fagot, bó; de foin, bó cỏ khô.

Botteler. Bó, giần bó.

Botter (se). Xô ủng.

Bottines. Giầy, miết dài ủng.

Bouc. Con dê đực.

Bouche. Miệng; tenir dans la —, ngậm, ngậm miệng.

Bouché, sans esprit. Ngu độn, ngu muội, cùn trí

Bouchée. Miếng.

Boucher (subst). Kẻ bán hàng thịt, kẻ làm thịt (bò, v. v.).

Boucher, (v.). Đóng; — avec un bouchon, nút nút, đóng nút; — un trou, lấp; se — les narines, bưng mũi; se — les oreilles, bưng tai.

Boucherie, *métier de boucher*. Nghề làm hàng thịt ; — *maison de boucher*, hàng thịt.

Bouchon. Nút ; enfonceur un —, nút nút, đóng nút.

Bouchonner (un cheval). Cọ, bóp.

Boucle. Hoa nhẫn ; — d'oreilles, hoa tai, trâm hoăn.

Boucler. Cài mõ vịt ; — ses souliers, khóa giày.

Bouclés (cheveux). Tóc mai, tóc quăn.

Bouclier. Khiên, thuẫn, mộc.

Bouddhiste. Kẻ theo đạo Phật.

Bouder. Buồn, dăm i, làm nũng ; se —, gát nhau, buồn vuỗi nhau.

Boudoir. Phòng kín đàn bà

Boudin. Giỏi lợn, giỏi heo, giỏi tiệt lợn.

Boue. Bùn, bùn lầy, lầy bùn.

Boueux. (Nơi) có bùn lầy.

Bouffée. Con, hơi (gió, v. v.).

Bouffer, se gonfler. Phồng lên.

Bouff, enflé. Đả sưng ; visage —, bụ mặt ; — d'orgueil, cao ki, phỏ, cây mình.

Bouffon (subs.). Thăng hể, kẻ hay nói pha trò.

Bouge. Hàng rượu, nhà thổ, áng nguyệt hoa.

Bouger. Không yên một nơi.

Bougeoir. Chân đèn.

Bougie. Nến mỡ.

Bougonner. Nói làm bầm.

Bouilli (du). Thịt bung.

Bouillie. Cháo sữa pha bột ; — au riz, cháo hoa.

Bouillir. Sôi, sôi lên ; fig. thỗn thức ; — de colère, sôt giận.

Bouilloire. Ấm quẹt, ấm đồng.

Bouillon. Nước bung ; du — gras, nước bung thịt ; du — maigre, canh.

Bouillonner. Sôi lên, sôi sục sục, vọt.

Boulangier. thợ làm bánh.

Boulangerie. Nơi làm bánh ; nghề làm bánh, hàng bánh tây.

Boule. Hòn tròn, bầu, hòn cầu, hòn lăn ; un jeu de —, một bộ hòn lăn, sán đánh hòn lăn ; jouer aux —, đánh quàn.

Bouleau. * Hoa bì thụ.

Boulet. Đạn lớn ; un — rouge, đạn nung đỏ. On pourrait traduire par boulet les cong ou entraves portatives des prisonniers.

Boulette. Hòn nhỏ, cục, viên, quả cầu nhỏ.

Boulevarde. Phỏ lớn ; phỏ có cây giống hai bên.

Bouleverser, renverser. Đổ xuống, đánh đổ ; —, troubler, làm hỗn hào, nhiễu loạn.

Boulon. Chốt sắt lớn.

Boulonner. Đóng chốt sắt lớn.

Bouquet. Giùm hoa, bó hoa.

Bouquet, *gledistichia sinensis* (bot.), arbre à gousse noire, savonneuse.

Bù kết, bó kết.

Bouquetière. thợ kết giùm hoa.

Bouquin. Quyền sách, sách cũ.

Bourbier, bourbe, bourbeux. Bùn, bùn lầy, phẩn, phẩn hớn.

Bourbouille. Sậy, rơm.

Bourde. Lời man, lời vô trí.

Bourdon, sorte d'abeille. Ong nghệ, ong vàng ; —, grosse cloche, chuông lớn.

Bourdonnement. Tiếng ầm ầm, tiếng ồ ồ, tiếng ào ào.

Bourdonner, (abeille). Kêu vù vù.

Bourg. Làng, xã, làng mạc, thôn.

Fourgade. Làng.

Bourgeon. Mút, măng, búp, mầm, chĩnh.

Bourgeonner. Đâm mầm, mọc chồi ; — avoir des boutons, phát mụn, phải tạt tở đĩa.

Bourgmaster. Lý trưởng.

Bourrache, pl. * Giải độc thái.

Bourrasque. Con giông. con tấp.

- Bourre** (de soie). Gộc tơ, nái.
Bourreau. Lý hình.
Bourrelé ; être — de remords. Phải lương tâm cắn rứt.
Bourrelet. Đệm (cho dễ đội, dễ ngồi, v. v.).
Bourrelier. thợ làm đồ ngựa.
Bourrer. Nạp ; — une pipe, nạp điếu ; — un fusil, nạp súng.
Bourrique. Con lừa.
Bourru. Gắt gỏng, bẳn tính, xằng tính, khó ăn khó ở.
Bourse. Túi, túi đựng bạc ; — allongée en forme de ceinture, ruột trượng ; — d'un régime d'arèques, bẹ mèo (cau).
Boursoufflé. Đã sung, đã phồng, đã chùng ; style —, nói chải chuốt trơn tru.
Bousculer. Xô ra.
Bouse. Cứt bò.
Bousiller, mal travailler. Làm xô, làm vội, làm vụng.
Boussole. La kinh, địa bàn.
Bout, fin. Cùng ; venir à —, ăn thua ; ne pas venir à —, không ăn thua ; au — de sept jours, hết bảy ngày, khỏi bảy ngày ; au — de peu de temps, khỏi một ít lâu ; un — de chandelles, một khúc nến.
Bouteille. Chai, lọ, ve, ve ngọc.
Boutique. Cửa hàng, hàng buôn ; enseigne de —, biển hiệu.
Boutiquier. Kẻ ngồi cửa hàng.
Boutoir. Mồm, mỗ.
Bouton ; pousse des végétaux. Búp, nụ, nụ hoa, mầm, măng ; —, pustule, cai, rọt, đinh ; — d'habits, cúc áo.
Boutonner (un habit). Cài cúc, cài do.
Boutonnière. Khuy ; faire une —, dơm khuy ; — déchirée, đứt khuy.
Bouture. Ngành đã dọn sẵn mà trồng lại.
Bouvier. Kẻ chăn trâu bò.
- Boxer**, se battre à coups de poing. Đâm, vật nhau.
Boyau. Ruột.
Bracelet. Vòng tay.
Braconner. Săn trộm phép.
Braconnier. Kẻ săn trộm phép.
Braie. (Giồng, quần.
Braillard. Hay kêu la lòi, hay nóc lớn tiếng.
Brailleur. Kêu lớn tiếng ; kêu la, la lòi.
Braire. Kêu, thét.
Braise. Than đỏ, thanh hoá đồng than lửa.
Bramer (cri du cerf). Kêu.
Brancard de voiture. Tay xe ; — de procession, cỗ kiệu ; — pour porter de la terre, trành.
Branche. Ngành, cành cây ; —, famille, họ, dòng.
Branchies. Mang, vi cá.
Branchu (arbre). Có nhiều ngành.
Brandir (un sabre). Múa (guom).
Brandon. Đom đước ; être un — de discorde, gây việc cãi cò.
Branle, donner le —. Xui làm (sự gì), bắt đầu, thúc giục.
Branler. Lung lay, rung ; — la tête, lắc đầu.
Braquer. Nhắm.
Bras. Cánh tay ; — de rivière, lạch, ngách sông.
Brasier. Có than lửa, đồng than lửa.
Brassard. Vòng tay.
Brasse, (une). Một sải, một văng.
Brasser. Nấu ou làm rượu bọt.
Brasserie. Hàng làm rượu bọt.
Brasseur. Kẻ làm rượu bọt.
Brave. Mạnh bạo, cả gan, can đảm.
Braver. Đánh gan ; — la mort, liều mình chết.
Bravo ! (interj.). Hay ! giỏi ! tốt lắm !
Bravoure. Lòng mạnh bạo, sự can đảm.

Breack ou brick (v. ce mot).
Brebis. Con chiên.
Brèche (dans une place forte). Nơi đã phá, đã triệt hạ.
Bredouiller. Nói lắp, nói ọ ẹ.
Bref. Vắn, tắt; — (adv.), nói tắt vậy.
Bref du pape. Thư đức thánh Phapha gửi.
Bretelle Dây treo quần.
Breuvage. Cửa uống.
Brevet. Thị; donner un —, ra thị, phát thị; un — d'invention, tờ ban phép một mình được làm đồ gì.
Bréviaire. Sách nguyện.
Brick. Tàu nhỏ có hai cột.
Bride. Dây cương, khớp; à — abat-tue, xóc xuống ba; lâcher la — à ses passions, buông các tính mê.
Bridier un cheval. Khớp ngựa; — ses passions, hãm dẹp các nết xấu.
Brièveté, courte durée. Sự chóng qua, sự vắn; —, concision, sự vắn tắt, sự ít lời, sự nói tắt.
Brigade. Cơ quân.
Brigand. Kẻ trộm cướp.
Briguer. Ước ao, tiềm mưu cho được sự gì.
Brillant (adj.). Sáng láng.
Brillant (subst.). Ngọc kim cương.
Briller. Chói, sáng ra, nhấp nháy sáng loè; fig. được sáng láng, cao sáng, trọng vọng.
Brin. Cây cỏ, ngọn cỏ.
Brioche. Bánh ngọt.
Brique. Gạch.
Briquet. Cái đánh lửa.
Briqueterie. Lò gạch, nơi làm gạch.
Briquetier. thợ gạch.
Brisant, écueil à fleur d'eau. Hòn, hòn lỏ, lèn.
Brise. Gió hiu hiu.
Briser. Đánh gãy, đánh vỡ; — avec les pieds ou avec les mains, xát.

Brisures (du riz). Tầm.
Broche. Nòng quay.
Brocart (d'argent). Vóc ngân dát; — d'or, vóc kim dát.
Brocher (un livre.). Khâu lược (sách).
Brochet. Cá măng * mạt ngư, hậu ngư.
Brochette. Nòng quay.
Brodequin. Miệt.
Broder. Thêu.
Broderie. Sự thêu; de la —, đồ thêu.
Brodeur. thợ thêu.
Broncher, buter. Vấp; — faillir, vấp phạm.
Bronze. Đồng pha chì.
Bronzé. Ngăm ngăm.
Brosse. Bàn chải; — à habits, bàn chải áo; — à cheveux, bàn chải tóc; — à souliers, bàn chải đánh giày.
Brosser. Lây bàn chải mà đánh sạch.
Brouet. Cháo.
Brouette. Xe, xe một bánh.
Brouetter. Chở xe.
Brouillard. Mây, mây mưa, sương mù.
Brouiller; mettre pêle-mêle. Đồ lộn, pha lộn, xáo lộn, trộn lại.
Brouillerie. Sự bất thuận, sự cãi nhau, sự lia nhau.
Brouillon. (se dit de quelqu'un). Thằng hỗn, kẻ làm xôn xao; faire un — de quelque chose, rập.
Broussailles. Bụi gai.
Brouter. Ăn cỏ, ăn.
Broyer. Đám, xay bột, xát.
Bruine. Mưa bụi; il —, có mưa bụi.
Buisement de la cymbale. Móm chiêng.
Bruit. Tiếng, tiếng kêu, tiếng ầm ầm; faire du —, làm hỗn hào, làm lao xao, đức lác om thồm; — rumeur, tiếng đồn, tin tức.
Brûle-parfums. Bình hương.

Brûlé. Đã đốt, đã thiêu, đã cháy ;
sentir le —, khê.

Brûler. Đốt, thiêu ; — par le feu
cháy ; — par le soleil, sém ; un mal
brulant, đau xót.

Brûlure. Sự phải bỏng da.

Brume. Sương mù.

Brumeux. Có sương, mù mù.

Brun. Mùi nâu.

Brunir. Làm cho ra đen, cho ra mùi nâu.

Brusque, subito. Bỗng chốc, chóng.

Brusquement, subitement. Bỗng chốc.

Brusquer, offenser quelqu'un. Làm
khó lòng (ai), nói lời chua, khó
lòng, khó chịu ; — une affaire, làm
vội vàng, hấp tấp.

Brut, non façonné. Đơn, đơn sơ.

Brutal, emporté. Dữ tợn, hung ác.

Brutaliser. Ăn ở (vuốt ai) cách dữ tợn.

Brute. Giống vật ; fig. người dữ tợn,
người ngu độn.

Bruyamment. (Tiếng) âm âm, ù ù.

Bruyant, qui fait du bruit en criant,
etc. Kêu om ình, kêu om thồm, kêu
đùng đùng, đức lác.

Bruyère, pl., Thạch thảo ; coq de —,
gà rừng.

Buanderie. Buồng nâu quần áo.

Bubon (genre d'abcès). Giồng rọt

Bûche. Que củi, thanh củi to, gốc cây,
súc gỗ ; fig. lourdeau, thẳng ngu,
người dẩn, súc gỗ.

Bûcher, sur lequel on brûle les cada-
vres. Đồng củi (thiêu xác chết) ;
—, endroit où l'on met le bois, nơi
để củi ; buồng trữ củi.

Bûcheron. Kẻ làm củi, thợ chặt gỗ.

Bûchette. Que củi khô.

Budget. Sổ chung, sổ bộ ; inscrire au
—, biên vào sổ.

Buffet, armoire. Tủ, tủ xếp đồ ăn.

Buffle. Con trâu ; con trâu đực ; un —
blanc, trâu bạc.

Buffletin. Con nghé.

Bugle. Kèn đồng ba phím.

Buis. Cây ngâu, hoàng dương mộc.

Buisson (d'épines). Bụi gai.

Buissonneux. (Nơi) đầy những bụi
gai bụi rậm.

Bulle (d'air). Bong bóng ; — d'eau,
bọt nước sôi ; —, lettre du pape,
sắc Đức thánh Phapha, thẻ Đức
giáo Hoàng.

Bulletin, de vote. Thẻ bầu ; —, jour-
nal, nhật trình.

Bureau, à écrire. Ghế viết, bàn viết ;
nhà giấy ; — de poste, nhà trạm ;
— de police, toà quan tuần thành ;
— (dans les administrations), ti.

Burette. Lọ con.

Burin. Dao chạm, đục tạch.

Buriner. Chạm trở, đục, thích.

Burlesque. Hay vui chơi, đáng cười,
kẻ sinh buồn cười, kẻ giễu cợt.

Buse, oiseau. (Giống) chim ưng ; fig.,
ngu, ngu độn, ngu si, ngây dại.

But. Đích, ý cùng, chính ý ; ý sau
hết ; se hâter d'arriver au —, vội
vàng đi đến đích đàng ; arriver au
—, tới đến.

Buter, faire un faux pas. Vấp phải,
vấp ; — du pied contre une pierre,
chân vấp phải đá.

Butin, ce que l'on prend sur l'ennemi.
Của bắt được khi đánh giặc.

Butte, tertre. Đồi nhỏ, đồng dật.

Buvard, papier —. Giấy thấm mực.

Buvette. Nhà quán.

Buveur, qui aime à boire. Có rượu
chè, mê rượu chè.

C

Ca, adv. — et là. Đầu đây.

Cabale, complot, parti. Bè, bè đảng, đảng nguy, hội, họ.

Cabaler, conspirer. Hợp ý, hợp sức cùng, đồng tình vuôi.

Cabane. Lều, chòm, vòm, nhà nhỏ, nhà lúp xúp.

Cabaret. Hàng nước, hàng rượu.

Cabaretier. Chủ quán, kẻ bán hàng chè hàng rượu.

Cabas. Bì, thùng.

Cabestan. Cột trục neo.

Cabine. Phòng, ô (dưới tàu).

Cabinet, chambre. Phòng, nhà phòng;
— d'études, phòng học, buồng viết;
— d'aisances, nhà tiểu, nhà dinh,
nhà kín, nơi kín.

Câble. Dây neo, dây tam cô, dây to, chẳng.

Câbler, faire un câble. Cuộn chẳng;
—, télégraphier, đánh dây thép.

Caboter. Theo bờ, theo bãi, đi men.

Cabrer (se), (se dit d'un cheval). Cật tiến.

Cabri, petit chevreau. Con dê con.

Cabriolet. Xe ngựa nhỏ.

Cachalot. Cá voi.

Cache, lieu secret. Nơi ẩn mình, lỗ, hang; fig. sự mầu nhiệm.

Cache-nez. Khăn lông đan quần cổ.

Cacher. Giấu, giữ kín, che, chứa, ẩn.
Se cacher, ẩn mình, núp mình.

Cachet. Dầu ấn, con chàm; imprimer un —, đánh dấu; fig. —, caractère, tính, dấu.

Cacheter. Ấn, in dầu, đóng ấn; — une lettre, phong thư.

Cachette. Nơi kín, nơi giấu kín, nơi ẩn mình; en —, cách trộm, cách kín.

Cachot. Ngục tồi, ngục thất.

Cacophonie. Sự không hợp cung; sự khó nghe.

Cactus, cactier. Cây nèn, cây lười rỗng, cây xương rỗng.

Cadastre. Sổ, sổ bộ, sổ dinh điền.

Cadavre. Xác, xác chết, thầy; fig., người gầy còn da bọc xương.

Cadeau. Đồ lễ, đồ lối, quà, ơn.

Cadenas. Khoá ngoài.

Cadenasser. Đóng, khoá, đóng tói.

Cadence. Thứ tự, dịp dằng, cách nói có mẹo mực; en —, cách dịp dằng, cách có bộ vận.

Cadet, frère —. Em; sœur cadette, em gái.

Cadran. Mặt, mặt đồng hồ; — solaire đồng hồ bóng, trắc ảnh.

Cadre, bordure d'un tableau, etc. Khuông; — plan d'un ouvrage, đại khái: les — d'une armée, sổ quân quan.

Cadrer, concorder. Hợp cùng, xum hợp, xứng hợp.

Caduc, vieux, usé. Già lụ cụ; mal —, bệnh động kinh.

Cafard, dénonciateur. Kẻ cáo anh em.

Café. Cà phe; du — au lait, cà phe pha sữa; grains de — hạt cà phe; un —, cabaret, hàng cà phe.

Caféier. Cầm cà phe.

Cafetière. Bình cà phe.

Cage, à oiseaux. Lồng chim; grande — (prison), cũi.

Cagneux. Uinh chân.

Cahier. Cặp giấy.

Cahoter. Đánh động, lung lay, rung.

Cahute. Nhà gianh, lều.

Caille (oiseau). Chim cun cút; petite —, cun cút con.

Caillé, lait —. Sữa đông, sữa đã ra ngưng trệ.

Cailler. Làm cho ra đặc, làm cho đông lại. **Se cailler,** ra đặc, đông lại.

Caillot de sang. Cục máu.

Caillou. Hòn sỏi.

Caisse. Hòm ; — à argent, hòm đựng tiền bạc ; grosse —, tambour, trống đại cổ, trống cái.

Caissier. Người tài phú.

Caisson, chariot. Xe, xe chở đạn được.

Cajoler. A dua, dỗ ngọt, ton ngọt.

Caki. Quả hồng.

Cajolerie Sự vỗ về, sự nói lời dỗ ngọt.

Ca'adium. pl. Củ rầy.

Calamité. Sự nạn, sự hoạn nạn, tai ách.

Calcaire. Thuộc về vôi, bằng vôi ; pierre à —, đá vôi.

Calcédoine. * Thương ngọc.

Galciner. Đốt, thiêu.

Calcul, compte. Sự tính sổ, sổ ; —, arithmétique, phép tính ; —, maladie, bệnh kén, bệnh trái hé.

Calculer, compter. Tính, tính toán, đếm ; —, réfléchir, nghĩ, tưởng, đoán, ngờ.

Cale (d'un navire). Lông tàu.

Calebasse, courge. Bầu ; —, plante, * hồ khô.

Calèche. Xe ngựa, xe ngựa trọng thể.

Caleçon. Quần lót.

Calendes. Ngày mồng một (tháng Roma).

Calendrier. Lịch, mục lục.

Calepin. Cặp giấy nhỏ.

Caler, assujettir avec une cale. Kê (cho nó bằng) ; —, faire le poltron, lui gót, lui lại, lui ra.

Galfater (une barque). Gắn sán.

Calfeutrer. Bịt lại, lấp.

Calibre, diamètre. Kính vòng ; —, grosseur, sự rộng về chiều ngang, chiều khoát và chiều cao,

Calice, vase sacré. Chén lễ, chén calixé ; — d'une fleur, đài hoa.

Calicot. Cát bả, trúc bâu.

Califourchon ; à — sur un baton. Cỡi sào dài.

Calin. Khéo dỗ, êm ngọt ; faire le —, a dua, nói ngọt.

Calleux. Kê có da cứng, sù sì.

Calligraphe. Kê có tài viết tốt chữ.

Calmant, remède —. Thuốc hay đỡ, làm cho bớt đau.

Calme. Yên, bằng phẳng, yên hàn ; temps —, giờ lặng, lúc yên gió ; mer —, biển lặng, im sóng.

Calmer. Làm cho yên, làm cho nguôi ; — la colère, làm cho nguôi giận ; — la soif, giải khát. **Se calmer,** nguôi ra, thôi đi, nguôi cơn giận, ra yên.

Calomel. * Kính phản.

Calomniateur. Kê bỏ vạ, kê đổ tội.

Calomnie. Sự bỏ vạ, sự gieo vạ, sự dối trá, sự vu thác.

Calomnier. Bỏ vạ, vu vạ vu thác phao vong.

Calomnieux. Gian, chẳng thật, điêu bả vạ.

Calorifère. Hoà lò.

Calotte. Mũ, mũ đầu, mũ sọ.

Calotter, frapper avec la paume de la main. Vả, vả về, vả mặt.

Calquer. Lây bóng (tranh vẽ, bản đồ, v. v.)

Calumet, pipe. Điều, ông điều hút thuốc.

Calvaire. Núi Calavariô.

Calvitie. Sự sới đầu, sự rụng cả tóc.

Camail. Áo vai.

Camarade. Bạn ; — d'école, bạn học.

Camard. Trật mũi, sệp mũi.

Cambouis. Mỡ sa, mỡ cừ.

Cambuse d'un navire. Nơi trữ đồ ăn uống ; —, cabaret, hàng rượu, nhà lều.

Camée. Ngọc chạm.

Caméléon. Con tắc kè, con tắc kè;
* thạch long tử.

Camélia. * Trà mi, son trà, sô.

Camelote, mauvaise marchandise. Nhị
xấu.

Camion. Xe.

Camisole. Áo khách (dàn bà).

Camomille. Hoa cúc; * đồng cao.

Camouflet, injure. Lời xỉ vả.

Camp. Tràng bính, dinh cơ, trại, bính
dóng; — retranché, đại đồn; —
parti, bè; lit de —, phần.

Campagnard. Người nhà quê; —,
lourdaut, quê mùa, thô, người
nông phu.

Campagne. Nhà quê; maison de —,
trại; la —, đồng, đồng diễn; entrer
en —, ra đánh giặc.

Campement. Dinh cơ, trại, bính dóng;
installer un —, dóng bính.

Camper. Dóng dinh cơ.

Camphre. Long não.

Camphrier. Cây long não, * chiếu não
thụ.

Camus. Sệp mũi, trịt mũi.

Canaille, gens de rien. Thằng, thằng
chó.

Canal. Sông đào, kênh đào, ngòi; —,
voie, dăng; par le — de quelqu'un,
nhờ ơn, nhờ phép, nhờ quyền ai.

Canaliser. Đào sông đào.

Canapé. Ghế tràng kỷ, chõng tay
vịn.

Canard, vase. Cái vịt.

Canard, oiseau. Con vịt, vịt nhà; —
sauvage, vịt giời; — de Barbarie,
con ngan; — mandarin (mâle et
femelle), uyển ương.

Canardière, long fusil. Súng bắn vịt.

Cancer, tumeur. Bệnh trĩ, trĩ thượng,
ung nhũ; —, constellation, mùi
cung; le tropique du —, hoàng đạo
bắc.

Cancre, écrevisse de mer. Cua, cua
bể; fig. ngu si, ngu độn, ngây
dại.

Cancrelat. Con giân.

Candélabre. Chân nến nhiều ngọn,
cây đèn.

Candeur, pureté. Sự thanh minh,
nhân đức sạch sẽ; —, simplicité,
sự ngay thật, sự thật thà.

Candidat. Kẻ muốn lên chức, kẻ chạy
chức, kẻ cầu chức.

Candide, pur. Thanh, thanh minh;
—, simple, ngay thật, có lòng ngay;
bộc trực, đơn sơ.

Caneton, petit canard. Vịt con.

Canevas, plan. Sự lần đại khái
sơ lược.

Cangue. Gông; (fig.) porter la
—, mang gông; mettre à la
—, dóng gông.

En Annam, la cangue n'est
pas, comme en Chine, une lour-
de table au milieu de laquelle
on enserre la tête et les mains du pa-
tient; ici, c'est une longue échelle qui
repose sur les épaules et qui se ferme
autour du cou avec des ferrures, de
manière à ce qu'on ne puisse l'ôter à
volonté. Ce meuble incommode et lourd
(il y a des cangues qui pèsent jusqu'à
soixante kilogs), rend toute évaison
impossible et est bien gênante pour le
porteur qui est forcé de dormir assis;
au bout de quelques jours les mon-
tants qui reposent directement sur les
épaules, mettent la chair à vif et
tout mouvement devient très doulou-
reux.

Caniche. Chó.

Canicule. Mùa nực trời, mùa nắng
ngột.

Canif. Dao con, dao cắt bút; — à
trois, quatre lames, dao ba, bốn
lưỡi.

Canine; faim —. Sự đói điên cuồng.

Caniveau. Cồng.

Canne, roseau. Sậy, lau, lác; —, bâton, gậy; — à sucre, mía, cây mía (fig.); une bouchée de — à sucre, khẩu mía; couper la — à sucre par bouchées, tiện mía.

Cannelle, plante. Quế, nhục quế.

Cannelle, robinet. Ống, giã.

Canneler. Xoi, đục xoi.

Cannelier. Cây què.

Canon, pièce d'artillerie. Súng trụ, súng thần công; — de fusil, ống súng; —, verre à boire, chén.

Canon, loi, décret. Luật, luật phép, khuôn; canons d'autel, bộ Evan.

Canonique. Thuộc về lệ luật; droit —, luật phép Ighêrêgia; prières —, kinh các thầy năm chức phải đọc hằng ngày.

Canoniser. Phong chức thánh.

Canonnière. Ống bắn; —, bateau de guerre, tàu đánh giặc, tàu chiến.

Canot. Xuồng, xáng; — de sauvetage, xuồng cứu kẻ chết đuối.

Cantaloup, melon. (Thứ) quả dưa.

Cantate. Ca, ca hát.

Cantharide. Ban miều.

Cantine. Hàng cơm rượu lính.

Cantinière. Nữ hàng cơm rượu lính.

Cantique. Ca, vè, vãn, ca vịnh.

Canton. Tổng; chef de —, chánh tổng (autrefois cai tổng); sous-chef de —, phó tổng.

Cantonner. Phát (bình) từng làng, từng xóm; se —, ở tạm (nơi gì).

Cantonnier. thợ sửa đường.

Canule. Ống nhỏ.

Caoutchouc, gomme élastique. Nhựa, nhựa cây; arbre à —, cây da; —, habit, áo nhựa, áo toi.

Caoutchouter. Bôi nhựa.

Cap, promontoire. Mũi đất, mũi đất thò ra biển.

Capable. Giỏi, có sức, có tài, vừa.

Capacité, contenance. Sự đựng được, sự chứa được; —, habileté, sức trí khôn, tài năng.

Caparaçon. Đồ lót, đệm.

Cape; rire sous —. Cười thầm.

Capeline. Mũ đàn bà.

Capitaine. Quan, quan ba (khoanh), l'ancien đội annamite était une sorte de capitaine; —, chef, trưởng; — de vaisseau, quan năm khoanh; — de frégate, quan năm khoanh (ba vàng hai bạc); — au long cours, ông chúa tàu; — de port, quan thủ ngự cửa bể.

Capital (d'une rente, etc.). Vốn, gốc.

Capital, principal. Chính, nhất, trên hết; crime —, tội đáng chết; peine capitale, sự chăm quyết, sự chém đầu.

Capitale. Kinh, kinh đô.

Capitation; impôt de —. Sự bỏ thuê từng suất, thuê sổ đình.

Capitulaire; vicaire, —. Cô chính.

Capituler. Lai hàng, chịu phép, suy phục, nộp mình.

Capon, poltron. Rát, sợ.

Caporal. Ông ngũ, ngũ trưởng; ông cai.

Capote. Mui xe.

Câpre. Nụ hoa ông lão.

Caprice. Ý lạ.

Capricieux, bizarre. Thất thường; —, inconstant, hay đổi ý.

Capricorne, constellation. Sầu cung; le tropique du —, hoàng đạo nam.

Câprier. Cây ông lão.

Capsule. Hạt nẻ.

Capter, la confiance. Mua lòng, lo mưu tìm kẻ cho được lấy lòng (ai); cầu mị.

Captieux, faux. Gian dối, hay nói lẽ dối trá, quỷ quyet.

Captif. Kẻ làm tôi tá, kẻ tù, kẻ phải giam ; *racheter des —*, chuộc kẻ làm tôi.

Captiver. Bắt, tìm bắt ; giam cầm ; — *les yeux*, đẹp mắt, ưa nhìn.

Captivité. Sự phải giam, sự làm tôi.

Capture. Cửa bắt được (khi đánh giặc) ; —, *butin volé*, của ăn cướp.

Capuchon. Khăn trập, mũ áo thầy dòng.

Capulet. Mũ mào (dân bà).

Caqueter. (Gà) cục tác.

Car (conj.). Bởi vì, ắt là, vì chưng.

Carabine. Súng hiệp, súng hiệp văn.

Caracoler, *faire — un cheval*. Bắt ngựa chạy diều.

Caractère, naturel. Tính ; —, *lettre*, chữ ; — *d'imprimerie*, chữ mẫu ; *avoir du —*, ở vững, ở bền, vững vàng.

Caractériser. Đặt dấu riêng, có tính riêng.

Caractéristique. Riêng, để xem, thuộc về, là dấu riêng.

Carafe, *carafon*. Lọ nước, chai đựng nước.

Carambolier. Chạm kép.

Carambolier, arbre. Cây khê, * mã tan lang, tam năm ; *carambole*, fruit du —, quả khê.

Carapace. Mu, vỏ, da ; — *de tortue*, mũ rùa.

Caravane. Đoàn, lũ.

Carbone. Khí tan, hơi khí.

Carboniser. Làm cho nó ra than, âm than.

Carcan. Vòng đeo cổ.

Carcasse. Hài cốt, gàn cốt ; la — *d'un animal que l'on découpe*, xương lưng.

Carder. Chải, chải tơ bông sơ, chải lông chiên ; *bật bông*.

Cardeur. thợ chải ruột đệm ; thợ chải.

Cardiaque. Trong lá tim, thuộc về lá tim.

Cardinal (subs.), *prélat ecclésiastique*. Đức Cardinale.

Cardinal (adj.) ; *les vertus cardinales*. Bốn nhân đức trụ ; *les quatre points cardinaux*, bốn hướng.

Carême. Mùa chay cả.

Carène. Suron tàu, lườn ghe ; con tiếp.

Caresser. Lây tay mà mơn, nói cho êm tai, dỗ dành, ton ngọt, nói ngọt, a dua ; — *l'espérance*, giữ lòng trông cậy.

Caret, *tortue*. Con dơi mồi.

Cargaison. Đổ hàng một chiếc tàu chở.

Carguer. Cuồn buồm, hạ buồm xuống.

Caricaturer. Vẽ hình để ai vui cười.

Carie des os. Sự mục, sự mốc, sự thối xương ; — *des dents*, sự sâu răng.

Carier (se). Thôi đi, hư đi.

Carillon. Sự cử mực mà kéo chuông ; giặt chuông.

Carillonner. Đánh chuông.

Carmes, *couvent de —*. Nhà dòng kín.

Carmélites ; *couvent de —*. Nhà mụ kín.

Carmin. Son, hồng dan, ngân chu ; phẩm hồng.

Carnage ; *faire un — (de choses)*. Phá tan, phá tuyệt, hủy hoại ; — *d'hommes*, chém giết nhiều người, giết lạt.

Carnassier. Hay ăn thịt.

Carnassière. Túi, dầy.

Carné, *couleur de chair*. Có mùi da.

Carnet. Sổ biên, sổ sách.

Carnier. Dầy, túi.

Carnivore. Hay ăn thịt.

Carotte. Củ cà rốt, thứ củ vàng ; * hồng la bồ.

Carpe. Cá chép ; * lý ngư (on en compte une dizaine d'espèces).

Carquois. Bao tên, ống tên.

Carré. Vuông, có hình vuông, có mực thước ; un —, hình vuông.

Carreau, carré plat. Gạch, ngói, khối ; —, sol, đất.

Carrefour. Ngã ba, ngã tư.

Carreler. Lát gạch, lát dăng.

Carrelet ; grand — sur radeau. Nhà vó bè.

Carrier. Thợ đánh đá.

Carrière, lieu d'où l'on extrait de la pierre. Nơi đánh đá, mỏ đá ; —, profession, nghề.

Carriole. Xe ngựa.

Carrosse. Xe ngựa.

Carrossier. Thợ đóng xe.

Carte. Thẻ ; — de visite, thiệp danh ; — à jouer, bài, một con bài ; un jeu de —, một cỗ bài ; jouer aux —, đánh bài ; battre les —, rửa bài ; donner les —, chia bài ; — d'un repas, vé đồ ăn ; — géographique, bản đồ.

Cartilage. Xương non, gân, xương sụn.

Cartographe. Kẻ vẽ bản đồ.

Cartomancie. Sự thẻ bói.

Carton. Giấy dầy ; du —. hĩa.

Cartonner. Đóng hĩa.

Cartouche de fusil. Bao đạn.

Cartouchière. Túi bao đạn, túi.

Cas, circonstance. Dịp, việc ; faire —, kính, nể ; en tout —, dù thể nào mặc lòng ; — (en grammair), casu.

Casanier. Kẻ thích ở nhà.

Casaque. Áo chiến, áo lính.

Cascade. Thác, thác nước.

Case. Lều, vòm, nhà lúp xúp, nhà nhỏ ; — de certains jeux, ô, nước ; avancer de deux —, đi hai nước.

Caser, mettre en ordre. Đặt, dọn cho có thứ tự ; — quelqu'un, đặt ai, liệu để ai làm việc gì.

Caserne. Trại binh.

Caserner. Đóng binh ; ở tạm.

Casier. Ô.

Casque, casquette. Mũ, nón ; — de guerre, mũ chiến ; — superstitieux, mũ thổ công.

Casquette. Mũ có tầm da.

Casse-noix, casse-noisettes. Kim (mà cặp võ quả hạch đào).

Casser. Đánh vỡ, đánh gãy, cặp vỡ ; — un jugement, bãi án ; — un traité, lỗi ước ; se —, gãy.

Casserole. Chảo.

Cassette. Tráp, hộp, ô.

Cassolette. Bình hương.

Cassonade. Đường cát.

Castagnette (à sapèques). Sinh tiền.

Cassures du riz. Tầm.

Caste. Họ.

Castor. Con thắt, * thủy trát miêu.

Castration. Sự hoạn, sự thiến.

Casuel. Tùy, tòng.

Cataclysme. Lụt, nước lụt, lụt cả * đại hồng thủy.

Catafalque. Mổ, nhà táng.

Catacombes. Hang.

Catalogue. Sổ ; faire un —, làm sổ.

Cataplasme. Thuốc rịt, thuốc dán.

Cataracte d'eau. Thắt ; — des yeux, mại mắt, vẩy mắt, màng trong con mắt.

Catarrhe. Bệnh sổ ra, bệnh sổ mũi ; chứng suyễn.

Catarrheux. Kẻ phải chứng suyễn, hay phải bệnh sổ mũi.

Catastrophe, événement funeste. Sự khốn nạn, tai ách.

Catéchiser. Dạy học bốn lẽ căn ; dạy học đạo ; — les enfants, dạy bốn cho trẻ con.

Catéchisme. Bốn, sách bốn lẽ căn.

Catéchiste. Thầy, thầy giảng, văn ; être —, làm các thầy.

Catéchuménat. Nhà giáo.

Catéchumène. Kẻ xin đi đạo, kẻ xin nhập giáo, kẻ học đạo, bần đạo mới, kẻ cháu nhưng.

Catégorie. Thứ, thứ tự, lớp, số, hạng.

Catégorique. Rõ ý, cho hẳn; refus —, sự chối hẳn.

Cathédrale. Nhà thờ lớn; nhà thờ có toà Đức giám mục.

Catholique (foi). Đạo thật; un —, người có đạo, người bần đạo.

Catholicisme. Đạo, đạo thật, thánh giáo.

Cauchemar. Ma đè

Cause, origine. Cội rễ, gốc, căn nguyên; à — de, vì, vì nể.

Causar, être cause. Sinh, sinh ra, liệu cho được, làm; —, s'entretenir avec quelqu'un, nói cùng người nào.

Causeur. Lép bép, giai mồm, rậm lời, nói chả chót.

Caustique, corrosif. Hay đốt, hay cắn; fig. mordant, kẻ nói chỉ chuiet, nói bầm bõ; lời bầm bõ.

Cautère. Thuốc đốt, thuốc cứu, mỗi cứu, mỗi đốt, cục sắt mà đốt.

Cautériser. Đốt, cứu, lấy sắt đỏ mà chám mà thích.

Caution, garantie. Chà cầm cõ; se porter —, bấu chủ (nợ), bấu lĩnh.

Cautionnement. Của ou tiền cầm cõ.

Cavalcade. Đám cõ ngựa.

Cavale. Mã.

Cavalerie. Mã binh, lính kỵ mã.

Cavalier (subs.) Lính kỵ mã; kẻ cõ ngựa; un — (au jeu d'échecs), mã.

Cavalier (adj.), hautain. Cao kì, kiêu căng.

Cave (subs.). Hầm để rượu; hang, nơi lóm vào; — à liqueurs, tráp để rượu mạnh.

Cave (adj.). Sâu, Lóm vào.

Caveau, cave. Hầm, hang; —, tombeau, mồ, mồ mã.

Caverne. Hang, hang hốc, lỗ.

Caverneux. Có hang, có lỗ, rỗng.

Cavité. Lỗ, nơi hổng, nơi lóm vào.

Céans. Trong, có mặt đây.

Ceci. Cái này, sự này.

Cécité. Sự mù, sự tối mắt; sự phải mù.

Céder, abandonner. Nhường, thua, chiều lòng; — à la force, chịu phép; — sous le poids, gánh không nổi.

Cèdra confit. Mứt phạt thủ, mắt thanh yên.

Cédre. Cây hương nam.

Ceindre. Buộc quanh, thắt lưng; — la couronne, đội mũ triều thiên, làm vua, tức vị; se — la tête d'une couronne de fleurs nouvelles, đặt tràng hoa mới nở trên đầu; se — d'une épée, dët gươm vào lưng.

Ceinture. Dây thắt lưng, đai; la — du corps, ngang thắt lưng; — de pantalon, cặp quần; extrémités retombant du nœud de la —, mũi thắt lưng.

Ceinturon de soldat. Đai lính.

Cela. Cái kia, cái ấy.

Célébrant, prêtre qui officie. Thầy cả (kê) làm chính sự.

Célèbre, renommé. Được danh vọng, có tiếng trọng.

Célébrer, exalter quelqu'un. Khen, vinh, đem tin, rao giảng; — la messe, làm lễ; — une fête, ăn mừng, mừng lễ, làm lễ trọng thể; — des nocces, ăn cưới; — des funérailles, làm ma trọng thể.

Célébrité, renommée. Danh vọng, danh tiếng, công danh.

Céler. Giàu, chứa, giữ kín.

Celeri. Rau cần rọc; * hạn cần thái; le — rave, rau cần củ.

Célérité. Sự mau mắn, sự mau kíp, sự lanh chài.

Céleste. Trên giời, thuộc về giời.

Célibataire. Người ở vậy; người không có vợ.

Cellier. Trường, buồng để rượu.

Cellule. Phòng, phòng nhỏ.

Celui, celle, celui qui, etc. (V. Gramm.).

Cénacle. Phòng ăn, nhà cơm.

Cendre. Lo ; (gio, tro) ; réduire en cendres, đốt ra lo ; jours des Cendres, ngày lễ lo.

Cendré. Có sắc gio, xám, có mùi xam xám.

Cène. Bữa tối, bữa ăn.

Cénobite. Thầy tu hành, thầy tu viện, thầy dòng ở chung một nhà.

Cens. Sỏ ; — des habitants, sỏ suất đinh ; —, impôt, thuế.

Censé, considéré comme. Kể là, xem ra, như thể là.

Censeur, qui censure. Kể trách, kể bắt tội, kể bắt nết.

Censure. Sự hạch tội, sự xét, sự quở trách ; —, jugement, án, sự xét.

Censurer, blâmer, Quê trách, hạch tội.

Gent. Trăm, bách (ch.) *ou* bá ; le nombre —, sỏ trăm ; — fois, trăm lần.

Centaine. Độ một trăm ; par centaines, từng trăm một.

Centauree, plante. * Tục đoạn.

Centenaire, qui a cent ans. Người trăm tuổi.

Centiaire. Thuộc vương, ghê.

Centième. Một phần trong một trăm.

Centipieds. Con rết.

Central. Trung độ, ở giữa, trung tâm, ở trung độ.

Centre. Giữa, ròn, trung độ.

Centupler. Gấp một trăm lần, thêm gấp trăm.

Centurion. Quan coi một trăm quân ; bá hộ.

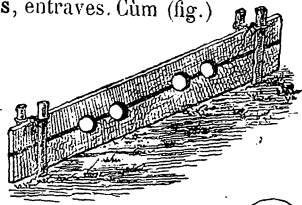
Cep de vigne. Cây nho.

Cépe, champignon. Nấm.

Cependant (conj.). Nhưng mà, song le, mà.

Céphalagie. Sự rức đầu.

Ceps, entraves. Cùm (fig.)

— portatifs, công)fig.)

— en demi-lune, cùm

bán nguyệt.

Cérat. Mỡ, thuốc mỡ.

Cerceau. Vòng ; jouer au —, chạy vòng.

Cercle. Vòng ; demi —, bán nguyệt, có hình bán nguyệt ; les cercles d'un tonneau, đai thùng.

Cercueil. Quan tài, ván, ván thiên ; petit — en terre cuite, tiểu sành ; petit —, tout doré à l'intérieur, tiểu nuốt vàng ở trong.

Le cercueil n'est pas ce meuble redouté qu'on introduit chez nous furtivement dans la maison mortuaire, comme pour en dérober la vue à tout le monde. En Annam et en Chine, le cercueil est un meuble d'honneur, qu'on expose publiquement dans les boutiques, pour tenter les amateurs. Il est fait en beau bois épais de quatre à cinq centimètres, peint en rouge, vernis, doré, orné de sculptures et de dessins variés ; en un mot, c'est le meuble le plus soigné du pays, et certains coûtent de quatre cents à cinq cents francs. Aussi une des surprises les plus agréables que des enfants bien nés puissent faire aux auteurs de leurs jours, c'est de leur offrir au Têt (jour de l'an) un beau cercueil, qu'on exposera dans l'endroit le plus apparent de la maison, pour le faire admirer aux visiteurs. C'est là une attention délicate, qui ne choque personne, comme

aussi de voir les médecins tenir boutique de cercueils, à l'usage de ceux de leurs clients que leurs drogues n'ont pu guérir.

Céréales. Lúa thóc, bách cốc.

Cérémonial, livre des cérémonies. Sách lễ phép.

Cérémonie. Lễ phép, lễ; suppléer les — (de baptême), bù các phép; maître des cérémonies, thầy áp việc.

Cerf. Con nai, con hươu.

Cerfeuil. Rau nguyền, * thảo hoàng liên.

Cerf-volant, insecte. Bọ hung; —, (en papier ou en bois, etc.), diều; la ficelle du —, dây; le sifflet du —, sáo; lancer un —, thả diều.

Cerise. Quả anh đào.

Cerisier. Cây anh đào.

Cerner. Vây, bọc, vây bọc; — une ville, vây thành.

Cernés (yeux). Mắt đen.

Certain. Thật, chắc, không hồ nghi được; avoir pour —, lấy làm chắc.

Certainement (adv.). Chắc hẳn, ắt hẳn, ắt là, chẳng sai; *et* mà chớ à la fin des phrases.

Certes. Chắc hẳn, hẳn thật.

Certificat. Tờ làm chứng, tờ vi bằng.

Certifier, témoigner. Làm chứng; —, assurer, nói quyết.

Certitude. Sự biết thật, sự tin thật.

Céruse; blanc de —. Phấn, phấn trắng.

Cerveau. Óc.

Cesse (sans). Luôn mãi, trùng trùng điệp điệp, liên lỉ.

Cesser. Thôi, thôi việc; la pluie a cessé, đã tạnh mưa rồi.

Cession. Sự nhường, sự từ.

C'est-à-dire (loc. conj.). Nghĩa là.

Ceste, gantelet. Bao tay.

C'est pourquoi (conj.). Nèn, cho nèn, vậy, nhân vì sự ấy.

Cétacé. (Các thứ) cá bễ lớn.

Chacun. Hễ ai, người nào, ai này,

Chagrin (subs.). Sự phiền lòng; sự cực lòng; dissiper le —, giải p phiền

Chagrin (adj.), triste. Buồn, rầu rĩ phiền lòng; —, morose; khó ăn khó ở, khó lòng.

Chagriner, attrister. Làm cho lo buồn đau đớn, làm phiền lòng (ai); se —, sinh lòng buồn, lấy làm cực lòng.

Chaine. Dây xà tích, lõi tời; une — d'or, xà tích vàng; — des prisonniers, xiềng; (fig. et note); — à anneaux plats, siêng lá; — de montagnes, rặng núi, dãy núi; former la —, đứng giăng dây dài.

Chaine. — La chaine annamite se compose d'un collier que l'on rive derrière le cou; à ce collier est suspendue une chaine à anneaux qui se divise, à hauteur du ventre, en deux branches tombant jusqu'aux pieds et dont l'on rive l'anneau terminal à peu près à hauteur des chevilles.

Chainette. Xà tích nhỏ, xà tích đeo cổ.

Chainon. Vòng.

Chair. Thịt; manger de la —, dùng thịt, ăn thịt; — d'un fruit, ruột quả.

Chaire. Toà giảng.

Chaise. Ghế, ghế ngồi; — à porteurs, song loan.

Chaland, bateau. Tàu lổng, thuyền lổng.

Châle. Khăn khoác vai.

Chalef, fruit. Quả nhót, * thất lí hương.

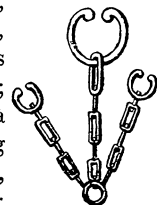
Chalet. Trại.

Chaleur. Sự nóng, sự bức, sự nắng.

Chaleureux. Nóng, sôi; fig. nóng nảy, sốt sắng.

Chalit, bois de lit. Khuôn giường.

Chaloupe. Tàu vị, xáng, tàu chèo đồ

Chalumeau, tuyau de blé. Cây lúa;
—, flute, ống quyển, địch, kèn.

Chamailler (se). Cãi cọ, cãi lầy vuoi
nhau.

Chamarré. Có ren có tua, tề chỉnh.

Chambellan. Các, nội các, quan các.

Chambranle. Khuôn.

Chambre. Buồng, phòng; — à cou-
cher, nhà buồng, buồng ngủ; gar-
der la —, être malade, nằm liệt, ở
nhà; valet de —, đầy tớ dọn phòng;
la — des Députés, tòa quan triểu
hiệp nghị.

Chambrée. Lĩnh ở một phòng, nơi ở
vuoi nhau, hội bạn.

Chameau. Con lạc đà, con camêlô.

Chamelier. Kẻ chăn giữ con lạc
đà.

Chamois. Hoàng dương; couleur —,
màu vàng vàng.

Champ. Ruộng, điền, cánh đồng; aller
aux champs, ra ngoài đồng; le —
de bataille, chiến tràng; le champ de
tir, tràng bắn; le — de manœuvres,
tràng tập; le champ du repos, nơi
thả ma, vườn thánh; prendre la
clef des —, chạy thoát, chạy trốn;
sur-le- — (loc. adv.), tức thì, ngay,
lập tức; à tout bout de —, luôn,
luôn mãi.

Champêtre. Thuộc về ruộng điền.

Champignon. Nấm, nấm đắng; * một
nhĩ.

Champion, défenseur. Kẻ bầu chưa,
quan thầy, kẻ bênh vực.

Chance (avoir de la). Việc may, việc
rủi, có may rủi.

Chanceler. Thất thêu, khắp khiêng,
khất khêu, lung lay.

Chancelier. Quan chưởng ấn; kí lục;
les grands — du royaume, đại học sĩ,
tứ trụ; — (au Tonkin), phó công sứ.

Chancelière. Bao lót da lông dê dút
chân vạp.

Chancellerie (au Tonkin). Toà phó
công sứ; la grande. — Cơ mật, nội
các.

Quatre grands mandarins, appelés du
nom général de tứ trụ, les quatre
colonnes de l'empire, forment le cơ
mật. (On trouvera leurs noms à l'ap-
pendice de la grammaire).

Chanceux, heureux. May phúc, may
mắn, có phúc; —, douteux, chẳng
chắc, có lẽ mà hồ nghi.

Chandelier. Chân nến; — à plusieurs
branches, đèn bách đăng.

Chandelle. Nến; un bout de —, một
khúc nến.

Chandeleur. Lễ nến.

Change (le) des monnaies. Sự đổi tiền
bạc; giá vàng bạc; cả vàng cả bạc;
donner le —, tromper, lừa đảo, giả
hình; prendre le —, phải lừa.

Changeant (caractère). Hay đổi, hay
động.

Changer. Đổi, thay; —, faire de la
monnaie, đổi tiền bạc; — de nom,
cải tên; — d'habit, thay áo; — de
lieu, dời; — en... cải là; le vent
change, gió xoay ra.

Changeur. Kẻ đổi tiền bạc, người đổi
bạc.

Chanoine. Thầy cả canonicô.

Chanson. Ca hát, câu hát.

Chansonnette. Ca vắn, vè vắn, câu
hát vắn.

Chant. Sự hát, phép hát; —, com-
position en vers, bài thơ; — air,
cung.

Chanter. Hát, (se dit des hommes);
hót ou gáy (se dit des oiseaux, selon
le genre de chant); —, célébrer,
khen, ngợi khen, mừng.

Chanteur. Kẻ hát; ca công.

Chanteuse. Con hát, nhà trò, ả đầu.

Chantier (de construction de navires).
Nơi đóng tàu, xưởng dẽ tàu.

Chantre. Kẻ hát kinh, kẻ hát trong nhà thờ.

Chanvre. Gai, ma.

Chaos, confusion. Sự lộn lạo hỗn độn ; le — à l'origine du monde, sự lộn lạo ngũ hành khi mới tạo thiên lập địa.

Chape. Áo cappa.

Chapeau. Nón ; — de deuil, nón chê ; un — vernis, nón son ; un — en feuilles, nón lá giữa ; cordon du —, quai nón ; garniture du sommet d'un —, chóp nón ; cordon d'un — de femme, quai thao ; — de soldat indigène, nón đầu.

Chapelain. Thầy cả coi nhà thờ riêng.

Chapelet. Tràng hạt ; dire son —, lần hạt ; dire son — sur ses doigts, lần hạt bằng ngón tay.

Chapelier. Thợ làm nón.

Chapelle. Nhà thờ nhỏ, nhà nguyện.

Chaperon. Khăn trập, khăn lúp đầu.

Chapiteau. Đầu cột.

Chapitre, division d'un livre. Đoạn ; —, réunion de plusieurs personnes, hội.

Chapon. Gà thiên, gà sông thiên.

Chaque (homme). Hễ người ; — (cho-se), hễ sự ; — fois que, hễ lần, hễ nào. (V. Gramm.)

Char. Xe ; — à quatre chevaux, xe bốn ngựa kéo ; — à bœufs, xe bò ; conduire un —, dẫn xe.

Charançon. Sâu, sâu keo.

Charbon. Than, than lửa, than đỏ ; — de terre, than mỡ ; — de bois, than ; faire du — de bois, âm than ; —, maladie, dinh sang, sang độc.

Charbonnier. Kẻ làm nghề âm than, thợ đốt than.

Charcuter, mal couper. Băm.

Charcutier. Kẻ làm hàng xẻ ; kẻ bán thịt lợn.

Chardon. Cây móng, * từ cái *ou* đại kê.

Chardonneret. * Hồng đầu tước.

Charge, fardeau. Gánh ; plier sous la —, nao ; — fonction, việc, nghề, quyền, chức.

Chargement. Đổ một chiếc tàu (*ou* một cái xe) chở.

Charger. Đặt gánh, cho gánh, bỏ cho nặng ; — un bateau, xếp đồ xuống tàu ; une voiture, xếp đồ lên xe ; —, donner un ordre, khiển, sai, truyền ; — (un accusé), cáo cù ; **Se charger**, gánh việc ; le temps se charge, giờ đang vãn mây.

Chariot. Xe (chở đồ).

Charitable. Có lòng thương, hay làm phúc.

Charité, amour. Đức yêu mến, đức thương yêu ; —, vertu théolog., nhân đức kính mến Đức Chúa Lời.

Charlatan. Kẻ đi bán hàng thuốc mà lừa dân ngu.

Charmant. Hay, vui, tốt đẹp ; blagueur, múa mép.

Charme (arbre.) (Giồng) * bạch dương thụ ; —, attrait, sự gì tốt lành đồ lòng, sự đẹp dễ, sự gì nhữ.

Charmer. Làm cho êm ; — les oreilles, nói êm tai ; —, fasciner, làm cho mê, yểm bùa.

Charnel. Thuộc về xác thịt ; sensuel, về sự đắm dục, mê đắm dục, xâu nết, trai gái.

Charnière. Bắn lể.

Charnu. Có nhiều thịt, chắc thịt.

Charpente. Gỗ làm nhà.

Charpentier. Thợ mộc.

Charpie. Giẻ vải lột máu dầu tích.

Charrette. Xe.

Charretée. Ngán đồ vừa một chuyến xe.

Charretier. Kẻ đưa xe.

Charrier, transporter. Chở, chở xe.

Charron. Thợ đóng xe.

Charroyer. Chở xe, chở đồ.

Charrue. Cái cày ; le coudre de la —, dao cày ; le manche de la —, xeo cày ; le soc de la —, lưỡi cày ; le versoir de la —, môm cày.

Chartreux. Thầy dòng ông thánh Brunô.

Chas. Lỗ kim, tròn kim.

Chasse. Sự săn bắn ; une —, đám săn ; la — aux pièges, sự đánh bẫy ; la — à l'affût, sự rình mà săn bắn ; aller à la —, đi săn, đi bắn.

Châsse. Tráp đựng xương thánh.

Chasselas. (Thứ) quả nho trắng.

Chasse-mouches. Quạt.

Chassepot. Súng.

Chasser (aller à la chasse). Săn, săn bắn ; — poursuivre, tìm bắt, tầm nã ; —, renvoyer, đuổi ; — le diable, trừ quỷ, khước.

Chasseur. Kẻ săn bắn.

Chassie (des yeux). Giữ mắt.

Chassieux (yeux). Bết mắt, toét mắt, nhử (giữ) mắt, gở mắt.

Chassis. Chuyền song (câu lơn) ; — de fenêtre, khuôn gỗ cửa sổ.

Chaste. Có đức sạch sẽ, sạch sẽ.

Chasteté. Đức sạch sẽ, sự sạch sẽ ; garder la —, ở đồng trinh.

Chasuble. Áo lễ.

Chat. Con mèo ; — tigre, con cáo, cáo sao ; — sauvage, con mèo rừng.

Châtaigne. Quả đen, quả bần lật ; — d'eau, củ ấu ; arbre à — d'eau, cây ấu.

Châtaigneraie. Vườn giống cây dẻ gai.

Châtaignier. Cây dẻ gai, * bần lật ; — d'eau, * bột tẻ, lang giác, chi thật.

Châtain. Sắc nhò nhò, mũi nâu sẫm.

Château. Đền, đài, lầu, các.

Chat-huant. Chim lơn, chim mèo, chim cú, củ mèo, vô giác.

Châtier. Phạt, sửa phạt ; — son style, chuốt bài, sửa bài cho trơn tru ; être châtié, phải phạt, bị phạt.

Chatière. Cửa nhỏ, lỗ (cho mèo đi lại).

Châtiment. Phán phạt, hình phạt, vạ.

Chatouillement. Sự cù nòn, sự sờ mà làm cho nòn.

Chatouiller (quelqu'un). Sờ nòn, cù nòn, sờ ; fig. đồ, làm cho vui lòng ; — (v. neut.) ngứa.

Chatoyer. Chối, nhập nhoáng.

Châtrer. Thiến.

Chatte. Con mèo cái.

Chaud. Nóng, nóng nẩy ; (temps) —, bức, nắng ; —, bouillant, sôi ; fig. nóng tính, sốt sắng, sốt ruột, sốt giận.

Chaudière. Vạc, xanh.

Chaudron. Nồi, xanh, chậu.

Chaudronnier. thợ đúc nồi, vạc, v. v.

Chauffer. Làm cho ra nóng, nấu, hâm ; — au rouge, nung ; —, réchauffer, ấp ; se — au feu, sưởi, sưởi gần lửa ; — au soleil, sưởi nắng.

Chauffe-pieds. Lồng ấp.

Chaufferette. Lồng ấp.

Chauffour, four à chaux. Lò vôi.

Chaume (des céréales). Rạ ; maison de —, nhà lá, nhà gianh.

Chaumière, chaumine. Nhà gianh.

Chaussée, digue. Đê ; —, petite élévation de terre qui retient l'eau dans les rizières, bờ ; rez-de —, tầng dưới, tầng thứ nhất (les Annamites comptent le rez-de-chaussée comme un étage).

Chausse-pied. Cái miệt giấy, cái xỏ giấy.

Chausser (se). Xỏ (giấy, etc.).

Chausses. Cái thứ quần rộng.

Chausse-trape. Chông sát, hãm, bẫy, cạm.

Chaussette. Bít tất vắn.

Chausson. Bao bít tất.

Chaussure. Các giồng xỏ vào chân : giấy, dép, hài hán, hài, ủng, hia, miệt, etc.

Chauve. Sói đầu, sỏi trán, trọc đầu.

Chauve-souris. Con giời (dơi).

Chaux. Vôi, đá vôi ; — vive, vôi sống ; — éteinte, vôi tôi.

Chavirer (se dit d'un bateau). Đắm, đắm tàu.

Chef, tête. Đầu ; —, le premier, kẻ làm bề trên, kẻ làm đầu, kẻ có quyền, kẻ áp việc gì, kẻ đứng đầu.

Chef-d'œuvre. Việc đã làm khéo nhất, việc có tài năng, tài lạ, kì tài.

Chef-lieu. Tỉnh.

Chemin. Đường (đường), lối, nẻo ; — escarpé, đường treo, đường dốc ; — détourné, lối đi quanh ; — ferré, đường đá ; — de traverse, lối tắt ; — de hálage, lối kéo dây ; — de fer, đường xe lửa.

Cheminée. Lò sưởi, lò đốt lửa ; le foyer de la —, lò ; le tuyau de la —, ống khói ; ramoner une —, nạo ống khói ; la — d'un fusil, lỗ nhĩ.

Cheminer. Đi đường, đi bộ.

Chemise. Áo lót ; une — blanche, Áo lót sạch ; une — sale, Áo lót đã mặc ; une — plissée, Áo lót gấp lá cau.

Chemisette. Áo lót vắn.

Chénaie. Rừng cây sỏi.

Chêne. Cây sỏi, cây dẻ bộp ; * thanh cương thụ.

Chéneau. Máng nước.

Chenets (les Annamites ne se servent pas de chenets proprement dits ; à la place ils emploient trois pierres sur lesquelles ils appuient leurs marmites : ces sortes de chenets s'appellent : Đá lửa, hòn dầu rầu.

Chenevière. Vườn gai.

Chenevis. Gai, ma.

Chenil. Chuồng chó.

Chenille. Sâu róm, con sâu.

Cheptel, contrat. Sự làm rẽ, sự nuôi rẽ.

Cher, chéri. Thân thiết, bạn hữu ; —, coûteux, đắt, giá cao.

Chéque. Giấy đổi bạc.

Chercher. Tìm, tìm kiếm ; — son gain, cầu lợi ; aller — quelqu'un, đi tìm, đi gọi (ai) ; aller — quelque chose, đi tìm ; — la mort, liều mình chết.

Chère. Sự ăn, cách ăn uống ; faire bonne —, ăn đồ cao lương ; faire maigre —, ăn uống tiết kiệm.

Chérir. Yêu, mến, yêu dấu, thương yêu, chuộng.

Cherté. Giá cao, sự đắt.

Chétif, faible. Nhỏ, yếu, đáng thương xót ; —, méprisable, đáng chê.

Chérubin. Đàng Kêrubim.

Cheval. Con ngựa, ngựa đực ; — hongre, ngựa thiện ; — de selle, ngựa cỡi ; de trait, ngựa kéo ; monter à —, cỡi ngựa ; exercer un —, tập ngựa ; mettre un — à la voiture, mắc ách cho ngựa ; buộc ngựa vào xe ; seller un —, thắng đồ ngựa, đóng đồ ngựa ; — de bataille, ngựa chiến.

Chevalier, étayer. Kèm.

Chevalet ; — de peintre. Yên vẽ ; — supplice, ngựa gỗ ; — pour soutenir un palanquin, châu vòng ; —, traiteau, chân niêng, ngựa.

Chevalier. Kẻ cỡi ngựa ; —, cavalier, quân kỵ mã, binh kỵ.

Chevaucher. Đi ngựa, quần ngựa.

Chevelu. Có tóc, dài tóc.

Chevelure. Tóc, tóc dài ; peigner sa —, chải đầu.

Chevet. Gối đầu, gối ; — du lit, tróc giường ; le — d'une église, đầu nhà thờ.

Cheveu. Tóc ; un —, một sợi tóc ; une tresse de —, món tóc giời ; avoir les cheveux longs, có tóc chằm vai ; —

crépus, tóc quăn ; se lier les — en chignon (les hommes), búi tóc ; (les femmes), vắn tóc ; dénouer ses —, sổ tóc, sả tóc ; se couper les cheveux en signe de deuil, cắt tóc để tang ; s'arracher les —, bứt tóc.

Chevile. Chột, đánh ; đánh co ; — du pied, mắt cá.

Chèvre. Con dê.

Cheveau. Con dê con.

Chèvrefeuille. Cây kim ngân.

Chevreuil. Con hoẵng.

Chevrier. Kẻ chăn dê.

Chevron en bois. Hoành tãi ; — en bambou, đòn tay.

Chevroter, manière de parler, de chanter. Hát run, nói run.

Chez (prép.). Ở, ở tại, ở nơi, ở trong nhà.

Chicaner. Cãi, cãi lầy.

Chicaneur. Hay cãi, hục hạc, húng hách.

Chiche, parcimonieux. Bồn sển, sển ; hà tiện.

Chicon, salade. Rau.

Chicorée. Rau riếp quăn ; * khổ thái.

Chien. Con chó ; — de chasse, chó săn ; — de garde, chó canh nhà ; — de boucherie, chó thịt ; — enragé, chó dại ; — d'une arme à feu, cò máy.

Chiendent. Cỏ gà, * tinh tinh thảo.

Chiffon. Giẻ rách.

Chiffonner. Vo, nhần.

Chiffonnier. Kẻ lật giẻ rách giày bỏ.

Chiffre. Số.

Chiffrer. Tính, toán, tính số.

Chignon. Búi tóc ; retenir le — avec un peigne, cài tóc.

Chimérique, vain. Giả, chẳng thật, dối trá.

Chimie. Phép luyện đan.

Chiper, dérober. Cướp, ăn bớt ăn thối, ăn bớt ăn xén.

Chiquenaude ; donner une —, Búng.

Chiquer ; — du tabac, ăn thuốc ; — du bétel, ăn trầu.

Chiromancie. Phép coi tay mà bói

Chirurgie. Nghề chích cắt, nghề chữa đau tích.

Chirurgien. Thầy giác, thầy chích cắt, thầy chữa đau, thầy thuốc.

Choc, heurt. Sự chạm.

Chocolat. Chè viên.

Chocolatière. Bình chè viên.

Chœur ; chanter en —, ca hát cả hội, các kẻ hát trong cô rô ; — d'une église, nơi cô rô ; les neuf chœurs des Anges, chín phẩm thiên thần, chín tầng thiên thần.

Choir. Sa, xa xuống, trụt, ngã.

Choisir. Chọn.

Choléra. Bệnh thổ tả.

Cholérine. Tả nhiệt.

Chômer, se reposer. Nghỉ chơi, chơi ihoả ; —, ne rien faire, ở nhưng, du nhàn.

Choquer quelque chose. Chạm, vấp phải ; — quelqu'un, mất lòng ai.

Chorographie, description d'un pays. Hoa đồ nơi nào.

Chose. Sự, của, việc.

Chou. Cải bắp, bắp cải ; * bao bao thái ; bạch thái ; — fleur, cải bắp hoa ; — navet, cải củ ; — rave, củ cải Xiêm.

Chouette, oiseau. Chim cú, chim mèo.

Choyer. Dua, dua nịnh.

Chrême. Dầu pha tô hợp (để làm dầu thánh).

Chrétien (subs.). Bồn đạo, kẻ có đạo, kẻ đi đạo Thiên chúa, kẻ thờ phượng Đức Chúa Gesù.

Chrétien (adj.). Thuộc về đạo Đức Chúa Gesù ; xứng kẻ có đạo.

Chrétienté, le monde chrétien. Các bồn đạo thiên hạ ; une —, họ, họ đạo.

Christ. Đức Chúa Gesù Kirixitô.

Christianisme. Đạo Đức chúa Jêsu.

Chronique (adj.); maladie —, Bệnh từ thì, bệnh thì khí.

Chroniques, histoire. Sử kí.

Chroniqueur. Kể chép sử, kể chép sử kí cũ tuế thứ.

Chronologie. Sự đặt tuế thứ trong sử kí.

Chronomètre. Đồng hồ.

Crysalide. Con rặng (nhộng).

Crysanthème. Hoa cúc; * liên cúc hoa, đại cúc hoa, tiểu cúc hoa, văn hoa.

Chuchoter. Nói thầm, nói nhỏ thì thảo, rỉ lời; hát ngầm.

Chut! (interj.) Yên! nín! nín lặng!

Chute. Sự ngã, sự đổ xuống; la — du siège, bệnh toát giang.

Cible. Đích, bia đích.

Giboire. Bình Comonhông.

Giboule. Tiểu thông tử.

Cicatrice. Sẹo, nốt dầu tích, dầu vết, dầu tích, dầu.

Cicatriser. Siu lại, nhíp miệng lại; les bords de la plaie se cicatrisent, miệng dầu đã liền lại.

Cidre. Rượu bời quả tân mà ra.

Ciel, atmosphère. Giời (lời, trời); khí giời, quảng trên không; —, paradis, thiên đàng; —, climat, giời, thủy thổ.

Cierge. Nến sáp; —, plante, cây chân nến.

Cigale. Con ve sầu, con ve ve, con cang cạc.

Cigare. Cuồn thuốc.

Cigarette. Cuồn thuốc giấy.

Cigogne. Giồng chim cò lớn.

Cigué. Đinh tử thảo.

Cil, Long mi, lông nheo, lông cặm.

Cilice. Áo nhậm.

Cime d'une montagne. Đỉnh, đỉnh núi; —, (en gén.), đầu, nóc, chóp, mặt trên.

Ciment. Tam hợp.

Cimeterre. Gươm có lưỡi cong, mã tấu.

Cimetière. Nơi tha ma, — chrétien, vườn thánh.

Cimetière. — On ne trouve pas de cimetières proprement dits en Annam; on rencontre un peu partout des tombeaux isolés, sur le bords des routes, au milieu des champs, dans les jardins, etc... Auprès des grands centres il y a ordinairement un endroit plus spécialement affecté à élever des tombeaux, c'est le noi tha ma. Dans beaucoup de chrétientés l'on trouve de vrais cimetières où l'on enterre les chrétiens dont les tombes sont dominées par la croix; c'est ce que l'on appelle le vườn thánh ou le jardin sacré.

Cinabre. * Chu sa, ngân châu.

Cinéraire (urne). Bình chứa hài cốt kẻ chết.

Cingler, naviguer. Vượt tàu, vượt biển; —, frapper, vụt; đánh mạnh, quất.

Cinnamome. Cây què, nhục què.

Cinq. Năm (ch. ngũ).

Cinquantaine (une). Năm chục, độ năm mươi.

Cinquante. Năm mươi; — cinq, năm mươi lăm; page —, trang thứ năm mươi.

Cinquième. Thứ năm mươi.

Cinquièrement. Năm là.

Cintre. Hình vòng nguyệt.

Cintrer. Xây *ou* đặt *ou* uốn cho nó ra hình vòng nguyệt.

Cirage. Thuốc đánh giấy.

Circoncire. Cắt bì; xén chung quanh.

Circoncision, fête chrétienne. Lễ cắt bì; lễ đặt tên; —, jour de l'an, tết tây.

Circonférence. Chu, chu viên.

Circonlocution. Sự nói quanh, sự nói xa nói quanh.

Circonscription, division territoriale.

Địa hạt.

Circonscrire, fixer des limites. Đặt giới hạn, hạn, cấm lại, ngăn cấm.

Circonspect. Khôn ngoan, hay lo, chắc chắn, ý tứ, cẩn thận.

Circonstances. Mọi sự trước sau; vụ les —, xét mọi sự trước sau.

Circonstanciel, détaillé. Đã kể mọi việc trước sau, đã kể từng điều cứ thứ tự.

Circonvenir. Lừa đảo, làm mưu kế dối trá (ai).

Circonvoisin. Những nơi ở chung quanh; các dân lân cận.

Circuit. Vòng, đường vòng, chu; —, enceinte, chung quanh.

Circulaire (adj.). Tròn, có hình vòng, như hình vòng; une — (lettre), thư chung.

Circuler. Đi, chạy, đi lại.

Cire. Sáp, sáp ong, nhựa; — végétale, * bạch lập; — pour bouteilles, nhựa gắn chai.

Cirer, enduire de cire. Bôi, trát, xoa sáp; — des souliers, đánh giày.

Ciron. Giỏi họ, sáu nhỏ.

Cirque. Đàng vòng, vòng; — d'autre-fois, nơi rộng và tròn xưa quen hội xem đua vật, etc.

Cisailles. Kéo cắt sắt.

Ciseau. Cái đục, dao chạm.

Ciseaux. Cái kéo.

Ciseler. Chạm, chạm trổ, đục, đục chạm.

Ciselure, ouvrage ciselé. Đồ gì đã chạm trổ; —, art du ciseleur, nghề chạm trổ.

Citadelle, forteresse. Thành.

Citadin. Kẻ ở tỉnh.

Cité. Thành, thành phố; tỉnh.

Cité. — Chaque chef-lieu se compose de deux parties: 1° de la citadelle ou thành; 2° de la ville mar-

chande du pho, située en dehors des murs de la citadelle, mais parfois entourée elle-même d'un rempart extérieur.

Citer en justice. Kiện cáo; — un auteur, lấy chứng trong sách khác.

Citerne. Bể cạn, giếng, ao giữ nước mưa.

Cithare. Đàn thập lục, đàn cầm; jouer de la —, gảy đàn cầm.

Citoyen. Có tục vào sổ nhân danh: kẻ ở (nơi nào).

Citron. Quả chanh.

Citronnelle. Nước chanh.

Citronnier. Cây chanh, * thanh bì, trực tử, chỉ bãi, chu sa cóc.

Citrouille. Bầu, bí.

Civet. Thịt thỏ nấu rượu.

Civette. Con cây hương.

Civière. Khai, cũi; — pour porter les cercueils, cũi, đòn đưa ma.

Civil, poli. Hân hoi, lịch sự; les mandarins —, quan văn (par opposition aux mandarins militaires, quan võ).

Civilisation. Thói lịch sự, phép kính lịch.

Civiliser. Tập *ou* dạy thói phép lịch sự.

Civilité, politesse. Phép lịch sự, cách ăn nói cảnh rạ dễ dàng.

Civique. Thuộc về dân, thuộc về chính dinh, thuộc về nhà nước.

Clabauder. Kêu cả tiếng, dức lác, la triển miệng.

Claie. Phên rơm; — qu'on met sous les nattes des lits, giát.

Clair. Sáng, sáng láng; temps —, giờ thanh; eau —, nước trong; fig. tỏ, rành, rõ ràng, minh bạch.

Clairement. Cho minh bạch, cho rõ, chuốt ý.

Claire-voie. Chuyên song.

Clairière. Chỗ mướt thừa cây.

Clairon. Kèn; — de soldat, kèn trận; un — (soldat), lính thổi kèn.

Clairsemé. Sủa, thừa.

Claivoyant. Sắc mắt; fig. sắc trí, sâu sắc.

Clameur. Tiếng dức lác; sự reo mừng.

Clan. Họ, bè đảng.

Clandestin. Kín đáo, trộm vụng.

Clapier. Chuồng thỏ, hang con thỏ.

Claque, coup du plat de la main. Sự vả mặt; —, coup du revers de la main, sự tát vào mặt.

Claquemurer. Giam, nhốt, bỏ vào; se —, ở nhà riêng, ở nơi vắng vẻ.

Claquer (des dents). Răng run lập cập; —, donner une claque, vả mặt, tát vào mặt.

Clarifier. Lọc.

Clarinette. Quyền dục.

Clarté. Sự sáng.

Classe de collège. Tràng; —, ordre, lớp, bậc, phẩm, hạng; les quatre classes de la Société, tứ dân: 1° les lettrés, sĩ; 2° les cultivateurs, nông; 3° les artisans, công; 4° les marchands, thương.

Classer. Sắp lớp, bày thứ tự, dọn, soạn, sửa sang.

Classification. Thứ tự.

Classique; auteur —. Kẻ chép sách khéo lắm phải học mà bắt chước.

Claudication. Sự què chân, sự đi què chân.

Clause. Điều riêng (trong lệ luật, v. v.)

Clavicule de l'épaule. Xương quai xanh, xương cạm, xương đòn gánh.

Clavier. Bàn phím.

Clef. Chia, chìa khoá; — (en musique), chìa.

Clématite. * Quả khảnh xà; hoa ông lão.

Clémence. Đủc nhân từ, nhân ái, lòng nhân từ, lòng khoan nhân, lòng hay dong thứ.

Clément. Nhân từ, có lòng thương.

Clepsydre. Đồng hồ nước.

Clerc. Thầy già, ông già, thầy cléricô.

Clergé. Đàng các thầy cléricô, các thầy cả, kẻ thuộc về bậc thầy cả.

Clérical. Thuộc về thầy cléricô, thuộc về các thầy cả.

Cléricature. Chức thầy cléricô, bậc thầy cả.

Clérodendron. Sơn mặt lợi; hoa bản.

Cliché. Bản thử.

Client. Đầy tớ, kẻ làm môn hạ, thủ hạ.

Clientèle. Những kẻ quen mua một cửa hàng.

Cligner, clignoter. Nháy mắt.

Climat, région. Thủy thổ, địa khí; — malsain, nước độc; s'habituer au —, chịu nước; ne pas supporter le —, chống nước.

Clin; en un — d'œil. Một nháy mắt.

Cliquetis, v. g. des armes. Tiếng khí giới kêu chí chát.

Cloaque. Nơi bẩn, hồ, hồ nhà tiêu, v. v.

Cloche. Chuông; sonner les —, kéo chuông, đánh chuông; tinter les —, giật chuông; —, tumeur, bông, phỏng da, mụn (đậu, v. v.).

Clochepied; aller à —. Đi nhảy, tập võ võ.

Clocher, tour d'une église où sont les cloches. Tháp chuông.

Clocher, boiter en marchant. Đi khập khiễng.

Clochette. Chuông nhỏ, chuông con, nhạc; agiter la —, lắc chuông, rung chuông con.

Cloison. Vách ngăn.

Cloître, couvent. Nhà dòng; —, cour intérieure, hiên, nhà hành lang; —, dépendances d'une maison, église, etc., nhà rầy.

Clopin. Aller — clopant, đi nhúc nhúc, đi què chân, đi lặc.

Cloporte. Bọ mạt; — des roches, sâu đá.

Clore. Đóng; — terminer, làm cho xong việc; — un compte, tính sổ, hên sổ; — une lettre, phong thư.

Clos (subs.). Nơi rào mà thả loài vật.

Clos (adj.). Đã đóng; chambre hermétiquement close, phòng kín khít.

Clôture. Hàng rào, lũy, rào giậu, bờ giậu.

Clôturer, fermer. Rào, rào giậu, bao bọc.

Clou (pour clouer). Đinh; arracher un —, nhổ đinh, cạy đinh; — d'or, đinh vàng; — d'argent, đinh bạc; —, furoncle, nốt, cái, đinh.

Clou de girofle. Đinh hương.

Clouer. Đóng đinh.

Clysopompe ou Clystère. Ống thông khoan, ống thụt; administrer un clystère, thông khoan (cho ai).

Coadjuteur (évêque). Đức cha phó; Đức giám mục tùy, phó giám mục.

Coagulé (sang). Ngưng; máu đông lại.

Coaguler (se). Ra đặc, đông lại.

Coaliser (se). Hợp cùng, hiệp lực cùng; hòa tập, làm hoà cùng.

Coaltar. Hắc yền.

Coasser. Kêu ộp ộp.

Coassocié. Thông công trong việc gì, bạn.

Cobalt. Đồng xương.

Cocarde. Dải, ren.

Cocasse. Lạ, khác thường, hay sinh buồn cười.

Coche, entaille. Nơi đã khắc, đã cắt khắc.

Cocher. Đẩy tới đưa xe ngựa; kẻ đưa xe ngựa.

Cochère (porte). Cổng ngăn.

Cochon. Con lợn, con heo, trư; — de lait, lợn con, lợn giò; — d'Inde, chuột bạch; du fromage de —, thịt đông; — (fig.), kẻ mê sắc dục.

Cochonnée. Lừa (lợn).

Cochonnet, partie d'un jeu de boule. Cái hòn cái.

Coco, fruit du cocotier. Quả dừa; une noix de —, một quả dừa; ouvrir un —, bỏ quả dừa.

Cocon (de verre à soie). Con kén.

Cocotier. Cây dừa, * đa thụ.

Code. Sách lệ luật.

Codicille. Tờ ngoại chúc thư.

Codifier. Biên vào sách luật.

Coercition, contrainte. Sự ép, sự cấm lại, sự dẹp.

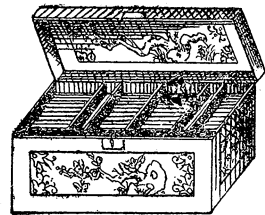
Cœur. Lái tim, con tim; de tout —, tận tâm, vui lòng; — affection, lòng, tình nghĩa, lòng yêu mến; — d'un arbre, lõi cây; savoir par —, thuộc.

Coffre. Hòm, rương, hòm gian.

Coffre-fort. Hòm sắt đựng tiền bạc.

Coffrer. Bắt giam, giam.

Coffret. Tráp (fig.), hòm con.

Cognac. Rượu mạnh, rượu mạnh nho.

Cognassier, coignassier, arbre. Cây mộc qua.

Cognée. Cái riu, riu chém cây.

Cogner. Đánh, đâm mặt.

Cohabiter. Ở, ăn ở.

Cohérence. Sự dính, sự dính bén, sự hợp làm một.

Cohorte. Cơ quân, đội quân.

Cohue. Đồng người xô xao.

Coiffe, bonnet. (Giống) mũ đàn bà.

Coiffer (se) Đội.

Coiffeur. Thợ ngôi, thợ húi đầu, thợ chải tóc.

Coiffure. Những đồ đội đầu ; — de nuit, mũ đội đêm.

Coin. Xó, góc, khoé ; —, lieu retiré, nơi vắng vẻ ; — pour fendre le bois, chém, nêm ; enfoncez ce —, đóng nêm ; —, marque, dấu.

Coincider. Gặp nhau, có một trật, xảy ra cũng một khi.

Coing, fruit du cognassier. Quả mận qua

Col de montagne, etc. Nơi hẹp, lối hẹp ; — d'habit, cổ áo ; un faux —, cổ áo mượn.

Colère (subst.). Sự giận, lòng giận ; se mettre en —, giận, giận dữ.

Colère (adj.), irascible. Hay giận, có tính hay gắt.

Colin-maillard (jeu de). Sự chơi bưng mắt, sự chơi bịt mắt.

Colique. Đau bụng, cồn ruột, quặn ruột ; forte —, đau bão, quặn ruột, cồn ruột ; — du miserere, đau bụng hắc loạn.

Colis. Đồ, đồ đạc, kiện đồ, kiện hàng hoá.

Collaborer. Làm việc vuôi, giúp việc.

Collatéral. Thuộc về một bên (họ hàng), đồng tông biệt phái.

Collation (faire). Uống nước.

Collationner, comparer. So sánh, sánh lại ; —, faire la preuve, soạn lại, khảo lại.

Colle. Hồ ; — forte, keo.

Collecte. Sự thu góp, phần góp ; faire une —, khuyên giáo.

Collecteur, titre de dignité dans les villages. Ông xã, ông khán, khán thủ.

Collectif. Chung, nhiều người ou nhiều sự.

Collection, réunion de personne. Hội, đám ; — de soldats, tụi binh ; — de choses, sự gì người ta đã thu.

Collectivement. Làm một, chung.

Collège, réunion de personnes. Hội, họ, phe ; —, école, nhà trường thường đạt.

Collégien. Học trò.

Colléque. Bạn, bạn học, kẻ một nghề như.

Coller. Dán, hồ, gắn.

Collet (d'habit). Cổ áo.

Collier. Vòng cổ, chuỗi hạt đeo cổ ; — de perles, chuỗi hạt trai.

Colline. Đồi ; petite —, cồn đất.

Collision. Sự chạm phải, sự đánh nhau.

Colloque. Sự nói khó.

Colloquer, placer. Đặt, để ; sai đi.

Collyre. Thuốc đau mắt, thuốc dặt mắt.

Colombe, tourterelle. Chim gáy.

Colombier. Chuồng bồ câu.

Colon. Kẻ làm ruộng ; kẻ đi ở dặt ngoại cuộc.

Colonel. Ông quan năm (khoanh) ; quan lãnh binh ; lieutenant —, quan năm (khoanh) ; quan phó lãnh.

Colonie. Đất ngoại cuộc ; — des lépreux, trại phong ; — (réunion, village) de preuvres, trại kẻ khó.

Colonne Cột ; grande —, cột cái ; petite —, cột con ; — de varande, cột hiên ; — vertébrale, xương sống ; —, soldats dépendant d'un colonel, một cơ ; une — d'eau, cây nước.

Colophane. Thạch.

Coloquinte. fl. * Tê yêu hỏ lô.

Coloré (teint). Đỏ, hồng hồng, hồng hạt.

Colorer. Vẽ, nhuộm, quét thuốc.

Coloris. Sắc, mùi.

Colossal. Rất cao lắm, lớn tướng.

Colosse. Người đại bộ ; người cao lớn lắm.

Colporter des nouvelles. Rao, đồn, kể lại.

Colporteur, marchand ambulat. Kẻ bán rỏi, kẻ bán hàng xách.

Combat. Trận, chiến, sự đánh nhau ; engager le —, giao chiến.

Combattre. Đánh trận, giao chiến, đánh giặc, giao trận ; — les opinions de quelqu'un, cãi lẽ, dỗi lẽ vuỗi ai.

Combien ? (adv.). Mấy ? bao nhiêu ? — (exclamatif), là dường nào !

Combiner, disposer. Liệu, dọn ; —, mélanger plusieurs choses ensemble, pha lộn ; để hợp, đặt cùng nhau.

Comble, faite. Nóc, đỉnh ; les — d'une maison, gác, gác trên hết.

Comble (adj.). Đầy đầy.

Combler, remplir. Đổ cho đầy, làm cho đầy ; (fi.), làm cho nên lộn ; — de joie, làm cho vui lộn ; être comblé d'honneurs, kiếm nhiều chức sang trọng.

Combustibles. Những sự đốt được (như gỗ củi, than, v ; v.).

Combustion Lửa cháy, sự đốt.

Comédie. Trò chơi, tuồng, hội bẽ ; faire la —, hát bội, chèo bội.

Comédien. Kẻ hát bội, nhà trò.

Comestible. Của ăn ; các giống người ta ăn được,

Comète. Sao chổi ; la queue d'une —, đuôi sao.

Comices. Hội chung, công đồng.

Comique. (Ai, sự gì) sinh buồn cười ; kẻ hay pha trò, vui chơi.

Comité. Đám người ngồi, hội.

Commandant, officier. Quan tư ; ông hiệp quản.

Commande. Sự đặt, sự thù (dở gì) ; de —, artificiel, giả, chẳng thật.

Commandement. Lời khiến, lời truyền ; — de Dieu, mười điều răn Đức Chúa Lời ; — de l'Eglise, sáu sự răn thánh Yghêrêgia ; —, autorité, quyền, quyền phép, phép cai trị.

Commander. Khiên, truyền, sai, dạy, răn, bảo ; —, demander quelque chose, đặt, thừa ; —, être à la tête,

làm đầu, áp việc, đốc, cai quản ; — une citadelle, canh giữ thành.

Comme (adv.). Như, cũng như ; — (conj.), đang khi, khi ; *et* vì, bởi vì ; — si, dường, dường như, như thế là ; Luther donnait trop à la foi, comme si avoir la foi était toute la religion. Luthêrô khen nhân đức tin quá lẽ, như thế là một nhân đức ấy đã đủ cho được giữ lẽ luật Đức Chúa Lời cho lộn.

Commémoration. Kinh nhớ (lẽ).

Commémoratif. (Sự gì) làm cho nhớ, cho chắc lại.

Commencant (subs.). Kể mới, kể bắt đầu làm (việc gì).

Commencement. Đầu, cội rễ, sự tân lập, sự sinh ra.

Commencer. Bắt đầu, ra tay, bắt tay làm, khởi sự.

Commensal. Kẻ vẫn ăn một mâm vuồi.

Commensurable ; Đo được, có ngắn, có chừng.

Comment (adv.). Thế nào ? — (conj.) sao, nhân sao, làm sao, vì sao ?

Commentaire, notes. Chữ dèm, sự cắt nghĩa, sự giải nghĩa, dàu ; —, mémoires, sổ sách, sách sử, tờ, cặp biên điều nọ điều kia.

Commenter. Giải nghĩa, cắt nghĩa.

Commerçant. Lái buôn, người buôn bán.

Commerce, Sự huôn bán, sự mua bán, nghề buôn bán.

Commercer. Buôn bán, buôn.

Commettre, faire. Làm, làm ra ; — un crime, phạm tội, lỗi nặng ; —, confier, giao, phó, gửi, để ; — une erreur, làm lỡ.

Commis. Kẻ giúp việc, đầy tớ ; — de magasin, kẻ giúp việc cửa hàng ; — voyageur, người đi mời hàng ; — de résidence, phó công sứ, ông ký lục toà công sứ.

Commisération. Lòng thương, lòng nhân từ.

Commissaire militaire. Trú phòng; — de police, quan tuần thành, ông đội xếp; — royal, thanh tra, khâm sai; — de la marine, quan giữ việc binh thủy; un — de bateau, quan giữ việc dưới tàu.

Commissariat de la marine. Bộ các quan giữ việc cho lính thủy đạo.

Commission. Việc gì giao cho (ai); việc cậy liệu thay.

Commissionnaire (qui fait des commissions). Phu đều, người kẻ khác sai mướn.

Commode, armoire. Tủ thàp xếp quần áo.

Commode (adj.). Dễ; une chose —, dễ, dễ dùng, dễ làm; un homme —, dễ, dễ ở, dịu dàng.

Commuer. Đổi, thay, thay đổi.

Commun, général. Chung; —, ordinaire, thường, trung bình.

Communal. Thuộc về xã.

Communauté. Họ, nhà chung; —, ordre, nhà, hội, họ; — de religieux, nhà dòng.

Commune. Xã. La *commune annamite* est presque un état dans l'état: elle s'administre elle-même; elle est entendue (autrefois surtout) dans la répartition de l'impôt et le perçoit. Elle fait ses travaux d'utilité publique et la police de son territoire. Elle est personne morale, pouvant posséder, être propriétaire, administrer, acquérir; toutefois elle ne peut aliéner ses immeubles, d'après les décrets de Gia Long et de Minh Mệnh; elle peut seulement, en cas de nécessité, les engager pour trois ans au plus. En somme l'Etat n'intervient dans les affaires de la commune que dans la mesure de la

protection physique ou morale qu'il lui doit. (V. le mot *Notable*).

La population des communes se divise en deux classes: les dân bộ, gens inscrits aux rôles d'impôts et les dân ngoài ou dân lậu (lậu, caché), non inscrits, ainsi appelés parce qu'ils ne sont pas portés dans les catégories de gens sujets à l'impôt personnel. En cela la coutume a prévalu, malgré le texte de la loi, et il n'y a d'inscrits dans les villages que les gens capables de payer l'impôt, et même qu'une partie de ceux-ci.

Communément. Cách thường, thường lễ, cứ sự thường.

Communiant. Kẻ chịu lễ.

Communication secrète. Sự nói khó cùng, sự nói kín.

Communier, donner la communion.

Cho chịu lễ, đưa Minh Thánh; — recevoir la communion, chịu lễ, chịu ơn trọng; — pour la première fois, chịu lễ lần đầu.

Communion, union des sentiments. Kẻ hợp một lòng một ý, kẻ nhất tâm; — sacramentelle, sự chịu lễ, sự chịu Minh Thánh Đức Chúa Jesus.

Communiquer (une chose à quelqu'un). Nói vuổi, nói khó cùng.

Compact. Dầy, đặc, chặt.

Compagne, épouse. Vợ, bạn, nhà.

Compagnie, assemblée. Đám, hội, họ; —, bande, đàn, đoàn, lũ; une — de soldats, một đội; une — de perdrix, đàn chim đa đa.

Compagnon. Kẻ ở cùng, kẻ đi cùng; kẻ theo; — ami, bạn; — d'école, bạn học.

Comparable. Sánh được, giống như, chẳng khác gì như.

Comparaître. Ra mặt vuổi quan xét.

Comparer. Sánh, so sánh, ví như; — l'un à l'autre, sánh ai vuổi ai.

Compartment. Ô, ô nhỏ, ngăn.

Compas. Cái kim pa, cái khuynh, cái qui xích.

Compassé. Chẳng đơn sơ.

Compassion. Đức thương xót.

Compatible. Xứng, xứng hợp, vừa.

Compatir. Thương xót, đồng, chuyển, chịu khó làm một.

Compatissant. Có lòng thương xót, lòng từ bi, lân mẫn.

Compatriote. Người quê hương; non —, người cùng một xã vuôđ tôi.

Compendium, abrégé. Lời tóm tắt, sự nói tóm ý.

Compenser. Bù lại, đền, bồi thường; se —, gạt nợ; — (l'un dans l'autre), hơn bù kém.

Compétent. Có quyền.

Compétiteur. Kẻ tranh, kẻ xin một trật vuôđ.

Compiler. Lặt lầy.

Complainte. Sự than vãn, ca than thương.

Complaire à quelqu'un. Theo ý, chiều lòng; se —, lầy làm vui, ưa, thích.

Complaisamment. Cách lịch sự, cách kính nể.

Complaisance. Sự sẵn lòng giúp, sự hay giúp.

Complaisant. Sẵn lòng giúp, có lòng chung.

Complément. Sự làm cho lộn, sự thêm cho tuyến hảo.

Complet. Đã đầy, đã lộn, đủ.

Compléter. Làm cho đầy, cho lộn, cho đủ.

Complexe. Có nhiều (thứ, cách, lẽ, v. v.)

Complexion. Tính, thân thể; — faible, thân thể yếu ớt, mình vẫn yếu.

Complice. Đồng tâm, đồng tình (trong việc gì), kẻ đồng tình phạm tội.

Compliment. Lời khen, lời mừng, bài mừng.

Complimenter, faire des compliments.

Đọc bài chào, đọc bài mừng, lầy lời mừng; —, féliciter, mừng, khen.

Complicqué, emhrouillé. Rối rít; —, difficile, khó (làm, hiểu, v. v.)

Complicquer. Làm cho ra rối rít.

Complot. Sự hùa tập, sự nhiều người cam kết vuôđ nhau.

Comploter. Đồng tình cùng nhau, hợp một ý, mông lòng vuôđ nhau.

Componction. Sự phản nản đau đớn trong lòng.

Comporter (se). Ăn ở.

Composé, mélangé. Có nhiều phần kếp; —, formé, đã chịu bày đặt, giả.

Composer, faire une composition. Làm bài thi; — un ouvrage, chép sách; — de la poésie, đặt thơ; — un tout de plusieurs choses, xếp đặt, dọn, bắt hợp.

Compositeur d'imprimerie. thợ xếp chữ in.

Composition (écrite). Bài thi; corriger une —, chấm bài.

Compréhensible. Dễ hiểu, người ta hiểu được, rõ.

Comprendre, contenir. Đựng, chứa, được; —, englober, kiêm, gồm, tóm; —, concevoir, hiểu, thông, thấu.

Compresse. Giẻ rách nhét vào đầu tích.

Compressible. Đè được, ép được.

Comprimer. Đè, nén, ép, ôm chặt, nặn; — fig. cầm lại.

Compromis (honneur). Mang tiếng, xấu tiếng.

Compromis (un). Sự hai bên giao cùng nhau rằng sẽ chịu lầy lý đoán người lý sự nào xử việc cho.

Compromettre, exposer. Liều; se —, liều mình, giẫy mình vào (việc gì).

Comptant (payer). —. Giao tiền tươi; vendre au —, bán tiền tươi.

Compte, nombre. Sổ ; —, catalogue, sổ ; à bon —, rẻ giá, chẳng quí gì ; porter en —, biên vào sổ, ghi vào sổ ; faire un —, tính sổ ; solder un —, giả hết nợ, giả nột.

Compter. Tính, toán, làm sổ ; kể, đếm ; — sur ses doigts, gút tay ; — sur l'abaque, gảy bàn tính ; (fig.) — sur quelqu'un, nhờ ai ; — en soi-même, nghĩ, tưởng, ngờ.

Comptoir. Đẳng bán hàng ; — colonial, phổ lập nơi ngoại quốc ; établir un —, lập phố.

Compulser. Xét, soạn lại.

Comte. Thiên hộ (voyez baron : bá hộ), hầu, (V. le mot *Noblesse*).

Comtesse. Bà bá.

Concasser. Đâm, đâm nát, làm cho mòn nát.

Concave. (Sự gì) lõm vào.

Concavité. Nơi lõm vào.

Concéder. Cho, để, bỏ, nhường, chịu phép.

Concentrique. Có một rôn vuồi, có một trung độ như nhau.

Conception : 1° intelligence. Sự hiểu, trí khôn ; 2° —, sự chịu thai ; l'Immaculée —, Rất Thánh Đức Bà chẳng hề mắc tội tổ tông truyền.

Concerner. Thuộc về.

Concert. Hội bát âm, hội hát ; de —, đồng tnh vuồi nhau.

Concert (se). Bàn bạc.

Concession, chose qu'on accorde. Sự nhường, sự ưng ; — de terre, sự cấp ruộng ; obtenir une —, trưng đất, trưng điền.

Concessionnaire. Kẻ trưng đất.

Concevoir : 1° comprendre. Hiểu, thấu, thông ; 2° chịu thai.

Concierger. Kẻ giữ cửa, kẻ canh cổng.

Conciergerie. Nhà canh cổng.

Concile. Công đồng, hội đồng.

Concilliable. Có thể hợp, hợp được vuồi.

Conciliabule. Hội nhỏ.

Conciliant. Dễ, dễ đi lại, dễ ăn ở.

Concilier les esprits. Làm cho hoà thuận, giao hoà ; se —, lầy lòng (ai).

Concis (style). Cách nói vắn câu.

Concitoyen. Người bản hương, có một quê vuồi.

Conclave. Hội các đức Cardinalê mà bầu đức thánh Phapha.

Conclure, finir. Làm cùng, làm cho lộn vện, làm cho xong ; — un traité, giao kết vuồi ; — un marché, mà cả.

Conclusion. Cùng tận.

Concombre. Dưa chuột, * thử đông qua ; le — amer, mướp đắng.

Concomitant. Điều nợ tùy tiếp vuồi điều kia.

Concordance. Sự xứng hợp vuồi.

Concordat. Lời giao, điều giao.

Concorde. Sự hòa, sự hoà thuận, sự đồng tâm đồng thanh.

Concorder. Hợp cùng, hợp như, xứng hợp.

Concourir pour un prix. Đua tranh, thi vuồi nhau.

Concours. Thi ; aller au —, đi thi ; grand — de monde, đông người, sự người ta tuôn đến cho đông lắm.

Concubine. Vợ lẽ, vợ mọn, vợ thiếp, vợ bé.

Concupiscence. Lòng dục, tính xác thit.

Concurrent. Kẻ tranh.

Concussion. Sự ăn bớt của dân ; accuser quelqu'un de —, cáo ai về tội ăn bớt của dân.

Condamné. Kẻ đã phải luận phạt.

Condamner. Khép án, đoán phạt, luận phạt, phạt ; — à mort, luận xử tử ; être condamné aux éléphants, phải voi xé.

Condenser. Nấu cao, thăng.

Condescendre. Nhường, kính nể, theo ý.

Condiment. Vị, đồ rim, vị pha vào đồ ăn cho ngon, đồ ướp.

Condisciple. Bạn học.

Condition, état. Bậc, đẳng bậc, số phận, thân phận, duyên phận, bản phận; —, clause, điều buộc, điều phải giữ, điều hứa.

Conditionnel. Tùy, hoặc có hoặc không, hồ nghi.

Condoléance. Sự chịu đau cùng.

Conducteur. Kẻ đưa, kẻ dắt; — des Travaux publics, ông lục lộ.

Conduire. Đưa, dắt, điếu, dẫn lối; — une voiture, đưa xe; — (fig.) cai trị, làm đầu, làm bề trên.

Conduit (pour les eaux). Công.

Conduite, manière d'être. Cách ăn nết ở, phép; prendre la — d'une affaire, nhận việc làm, làm cai (việc gì).

Cône. Tiêm viên thể. (hình nón sơn).

Confectionner. Làm, liệu, dọn.

Confédération. Sự giao hảo, sự giao ước, lời giao; une —, (nhiều nước) hảo hội.

Confédéré. Những kẻ giao ước vuôđi nhau.

Conférence, réunion. Sự hội, sự nói khó cùng, sự gặp mặt; —, entretien, sự dạy, sự giáo.

Conférer. 1° (v. Conférence); 2° — un sacrement, làm phép.

Confesser. Xưng, tiêu xưng, tỏ ra, thú; — ses péchés ou se —, xưng tội.

Confesseur. Thầy cả giải tội; — de la foi, kẻ xưng đạo ra cùng chịu khó vì đạo.

Confession, aveu. Sự xưng, sự thú; — des péchés, sự xưng tội.

Confessionnal. Toà giải tội.

Confiance. Sự tin, sự cậy; lòng tin cậy; homme de —, người chắc chắn.

Confiant. Có lòng tin cậy.

Confidement. Cách kín, cách trông cậy.

Confidence. Sự nói kín, sự nói khó cùng.

Confident. Thông công vuôđi, đồng tâm; đồng tình.

Confidentiel, secret. Kín nhiệm, mẫu nhiệm, cần mật.

Confier, remettre quelque chose à quelqu'un. Giao, gửi, phó; se —, phó mình cho, tin, tin cậy, cậy nhờ.

Configuration. Hình, hình như.

Confiner. Giáp, ở gần cõi; se —, ở xa, ở riêng.

Confins. Giáp, lân cận, liền vuôđi, biên thùy, bờ cõi.

Confire. Ướp, muối, gia vị; fruits confits, mứt quả.

Confirmatif. Làm chứng, chứng.

Confirmation, assurance. Sự quyết, chứng có; —, sacrement, phép thêm sức cho mạnh đạo.

Confirmer, assurer. Ra lẽ làm chứng, khuyên bảo; —, donner la confirmation, làm phép thêm sức cho mạnh đạo.

Confiseur. thợ làm mứt.

Confisquer. Tịch phong, bao phong.

Confit. Đồ ăn đã gia vị; fruit —, mứt quả.

Confiteur. Kinh cáo mình.

Confiture. mứt, cao.

Conflagration. Sự cháy, sự lửa đốt.

Conflit. Sự cãi nhau, sự chạm nhau, trận.

Confluent. Ngã ba sông, cửa sông.

Confluer. (Hai sông) chảy làm một, hợp làm một, nhập vào nhau, nhập vào.

Confondre, mêler. Lẫn lộn, lẫn; — le vrai et le faux, lẫn sự thật làm dối, và sự dối làm thật; —, couvrir de honte, làm cho thẹn; —, se méprendre, lẫn, sai, lạc.

Conforme (être). Xứng hợp, phải lẽ, vừa.

Conformer. Làm nên hình gì ; **se** —, chiều lòng, vâng lời, bắt chước.

Confortable (subs.). Sự đủ ăn, sự dư ăn, sự hằng ngày túc dụng.

Confrère. Bạn, anh em.

Confrérie. Họ, họ thánh ; — des secours spirituels, họ Bảo Linh ; — de la Ste Enfance, họ Tiểu nhi, họ Thiên thần.

Confronter, comparer. Sánh, so sánh, sánh lại.

Confus, troublé. Bối rối ; —, honteux, kẻ lầy lăm xấu hổ.

Confusément. Lẫn lộn, bầy bạ.

Confusion, trouble. Sự lẫn lộn ; —, honte, pudeur, sự thẹn thò, sự hổ mặt, sự xấu hổ.

Congé, permission. Phép ; donner —, tha phép, cho phép, cho chơi ; —, vacances, độ nghỉ học, mùa chơi ; prendre un — pour cause de deuil, về ưu.

Congédier. Tha phép, bỏ, rẫy.

Congeler. Làm cho đông lại, làm cho ra đặc ; **se** —, ra đặc, ra cứng, đông lại.

Congénère. Cũng một giống một thứ vuôi.

Congestion. Sự phải uất máu.

Congratuler, féliciter. Mừng, khen.

Congrégation. Họ, (họ thánh).

Congrès. Sự hiệp cùng nhau, sự tới đến cùng nhau, sự hội.

Conique. Có hình nón son.

Congru. Vừa đủ ; la portion congrue, sự được vừa đủ ăn.

Conjecture. Sự đoán phỏng, sự đoán chừng.

Conjecturer. Nghĩ, luận, phỏng, ước chừng, đoán phỏng.

Conjoindre. Kết làm một, nối cùng, tiếp.

Conjoint. Kẻ đã kết bạn.

Conjointement. Làm một, chung cả.

Conjoncture. Dịp, nỏ, món, tích.

Conjugal. Thuộc về sự vợ chồng.

Conjuguer (un verbe). Đọc các thì cách verbô, chia verbô.

Conjuration, révolte. Phe đảng, sự nhiều người hòa tập.

Conjuré. Kẻ vào bẻ, phe đảng nào.

Conjurer, supplier. Xin, xin nài, nguyên xin ; —, détourner (un malheur), cảm, can, xua ra, đuổi đi ; —, conspirer, làm phe đảng, tụ tập.

Connaissance. Sự biết ; perdre —, thất kinh mất vía ; faire —, bèn hơi, làm quen.

Connaissance. Tờ biên lai.

Connaisseur. Kẻ biết, người quen (việc gì), người thông biết.

Connaitre. Biết, nhận biết ; — à fond, thông biết, thấu ; — quelqu'un, quen thuộc (ai).

Connétable. Trung quân.

Connexe. Liên tiếp, chẳng lia (nhau), tùy, tông.

Connivence ; être de — avec. Âm hợp, âm thông vuôi.

Conopée. Màn che nhà cháu.

Conque, coquille. Vỏ trai, mu, hà, ngao sò.

Conquérant. Người đã thắng ; kẻ đã được, kẻ đã bắt suy phục.

Conquérir, soumettre. Bắt suy phục, bắt chịu phép, thắng ; — les cœurs, lầy lòng.

Consacrer, dédier à Dieu. Dâng sự gì cho Đức Chúa Lời, làm phép thánh, truyền chức thánh ; **se** — à Dieu, dâng mình cho Đức Chúa Lời.

Consanguin. Có họ bàng vuôi, anh em, bản tộc, anh em chị em.

Consanguinité. Họ máu, họ hàng.

Conscience. Lương tâm, lòng, sự biết mình có tội hay là có phước ; les re-

- mords de la —, lương tâm cắn rứt ; en —, cứ sự thật.
- Conscientieux.** Hay cứ lương tâm.
- Conscient.** Biết, biết mình có tội hay là có phúc.
- Conscription.** Sự biên lính mới vào sổ.
- Conscrit.** Lính mới, lính tân giản ; —, apprenti, kẻ mới tập ; pères conscrits, sắc quan triều đình.
- Consécrateur.** Đàng làm phép thánh ; kẻ dâng.
- Consécration.** Sự dâng cho Đức Chúa Lời, làm phép cho... nên thánh.
- Consécutif.** Liên, liên tiếp.
- Conseil, avis.** Lời khuyên, ý toan, ý cùng ; —, assemblée, hội, hội đồng, công đồng ; — secret (du roi), cơ mật.
- Conseiller (v.).** Khuyên, khuyên bảo, khuyên răn.
- Conseiller (subs.) ; — d'Etat.** Quan cơ mật.
- Consentant.** Kẻ ưng, kẻ khen, kẻ chiều lòng.
- Consentement.** Sự đồng lòng, sự ưng, sự hợp một ý vuôđ.
- Consentir.** Ưng, hợp ý cùng, thuận ý, dành, dành lòng.
- Conséquence.** Sự liên theo, điều gì tùy tòng, sự gì bởi sự khác ma ra ; en —, bởi đây, cho nên ; vì vậy ; nhân vì sự ấy.
- Conséquent (avec soi-même).** Cứ trực liên, cứ một mực.
- Conséquemment (adv.).** Bởi đây cho nên, nhân vì sự ấy.
- Conserve.** (Đồ gì) đã để dành, đã giữ ; lunette de conserve, mục kính đen, xanh, v. v.
- Conserver.** Giữ giữ, giữ ; se —, ở lâu dài, ở bền, còn.
- Considérable (personne).** Cả thể, cao trọng, khí khái ; (chose), to, gồm ; une foule —, đông người lắm.
- Considérant.** Điều nói trước, lời nói trước, đầu hết.
- Considération, estime.** Sự vì nề, sự kính vì ; en —, (loc. prép.), vì, vì nề.
- Considérer, regarder.** Nhìn xem, xem kỹ ; —, réfléchir sur, suy nghĩ, lo suy, suy xét ; — estimer, lầy lằm qui trọng, kính, kính vì.
- Consignataire.** Quan giữ các cửa cầm cò.
- Consignation.** Tờ khai của gửi hay là của cầm cò, sự ký thác đồ hay là tiền bạc.
- Consigne.** Lời truyền, lời khiển.
- Consigner, mettre en dépôt.** Giao, gửi cửa ; — un soldat, giam, không cho phép ra ; — un fait, biên.
- Consistant, solide.** Vững bền.
- Consister.** Ở tại.
- Consistoire.** Các đàng giám mục hiệp nghị.
- Consolation.** (Điều, lời) yên ủi.
- Console.** Cái bàn ; bàn dọn đồ lễ.
- Consoler.** Yên ủi, dỗ, giải phiền ; se —, yên ủi mình.
- Consolider.** Làm cho nên vững, chống đỡ, kẻ, kèm, chắn lên.
- Consummation.** Sự tồn phí, sự dùng ; objets de —, đồ ăn uống.
- Consommer, manger.** Ăn, dùng, tiêu ; —, achever, làm xong việc.
- Consumption, faiblesse.** Sự hao sức đi.
- Consonnance.** Sự (hai, ba chữ) kêu ra tiếng như nhau.
- Consonne.** Chữ cảm.
- Consorts.** Đàng, bạn, đoàn, lũ.
- Consoude, pl. *** Lão thanh hoa.
- Conspiration.** Sự làm bè đảng, đảng nghịch.
- Conspirer.** Đồng tình vuôđ, đồng lòng, đồng tâm giao cùng nhau ; —, comploter, làm phe đảng, tụ tập.
- Conspuer.** Nói xỉ nhục, làm xấu hổ.

Constamment. Liên, cứ trực liên, mãi.

Constance. Sự vững vàng, sự kháng kháng một mực, sự chẳng hay đổi, sự kiên tâm.

Constant. Kiên, kiên tâm, vững vàng, bền lòng, bền chí, kháng kháng một mực; — avec soi-même, cứ trực liên.

Constater (un fait). Xét, tra đạc thật, tìm thấy; — de ses yeux, chính mắt xem thấy.

Constellation. Đồng sao, đám sao.

Consternation. Sự kinh khiếp, sự sợ khiếp.

Consterner. Làm cho sợ khiếp; **être consterné**, ngã lòng, chột dạ; — de douleur, phiền não quá sức.

Constipation. chứng đi táo.

Constiper, Làm cho đại tiện táo.

Constituer, instituer. Lập, xây lập, đặt lên; —, composer, gồm, sinh ra bởi; **se** —, être constitué, thành bởi, sinh ra bởi, ở tại.

Constitution, lois. Khôn phép, luật lệ, sắc chỉ; — complexion, tính khí (thân thể), cách thể.

Construction. Sự xây lập; fig.; — des phrases, sự sắp tiếng cho tron tru.

Construire, bâtir. Xây, lập, dựng, đắp, làm; — un navire, đóng tàu; fig. sắp, xếp đặt, dọn dẹp.

Consubstantiel. Cũng một bản tính vuôi.

Consul. Quan cónsulê, quan lĩnh sự.

Consulat. Toà quan lĩnh sự.

Consulter, prendre avis. Hỏi, hỏi han, hỏi ý kẻ khác; — un ouvrage, xem sách; — (les intérêts de quelqu'un), lo lường, lo đền, lo liệu; **se** —, bàn bạc, bàn luận.

Consumer, manger. Ăn, dùng; —, détruire, phá, phung phá, hao tổn; — absorber, tiêu, làm cho hết; —

son patrimoine, hao phí gia tài; (pass.) être **consumé** par la maladie, phải ốm ròn; maison **consumée** par le feu, nhà đã đốt, đốt nhà.

Contact. Sự dáp đền, sự sờ mó.

Contagieux. Lây; maladie contagieuse, tật lây.

Contagion. Bệnh lây, ôn dịch; être atteint par la —, lây phải, lây lán.

Contaminer, souiller. Làm cho dơ, vấy vạ, làm hư.

Conte. Truyện bày đặt, truyện biên ngôn.

Contemplatif. Hay suy ngẫm.

Contempler. Coi, nom, trông kĩ, nhìn trừng trừng; fig. ngẫm, suy nghĩ, xem xét.

Contemporain. Cũng một đời như.

Contempteur. Kẻ chê, kẻ khinh dể, kẻ chẳng xem sao.

Contenance, capacité. Sự đựng được, trảng khoát và sâu bao nhiêu; fig.; —, maintien, cách thể, hình dạng.

Contenir, renfermer. Đựng, đựng được, chứa, trữ, gồm, tóm, kiêm; fig.; —, réprimer, cầm lại, buộc, hãm, dẹp, giữ, ngăn cấm.

Content, satisfait. Phỉ lòng, tươi tắn, mừng, dành lòng.

Contentement. Sự thoả, sự vui lòng, sự vui sướng.

Contenter, satisfaire. Làm cho bằng lòng, làm đủ; —, donner du plaisir, làm cho thoả, làm cho vui chơi; —, assouvir, làm cho nó đủ; **être content**, vui mừng, lây làm đủ, bằng lòng.

Contentieux, processif. Hay kiện cáo, hay cãi; affaire contentieuse, việc chưa chịu xử, đang giở.

Contention, débat. Sự đua nhau, sự đòi dịch, sự chống lại, sự cãi cộ; — d'esprit, sự cãi trí mải, sự đem lòng đem trí.

Contenu, réprimé. phải cầm lại, hãm dẹp ; —, renfermé, có trong, sự gồm, sự chịu đựng.

Conter. Kể lại, kể ra, kể truyện ; on conte que, có truyện rằng.

Contestable. Sự chằng chắc, hồ nghi được, cãi trả được.

Contester. Chống lại, cãi cọ, đòi lại.

Contexte. Thứ tự, từ tiếp.

Contexture. Cách kẻ tiếp, sự xếp đặt.

Contigu. Liên, giáp, tiếp giáp, lân cận, áp.

Continence. Đức tiết kiệm, đức sạch sẽ, sự hãm tính mê.

Continent (subst.). Đất liền, đất, bầu đất.

Continent (adj.). Kẻ giữ đức đồng trinh, tiết kiệm.

Contingent. Xảy đến, tính cờ xảy ra.

Continu. Can liên, liên, tiếp giáp.

Continuel. Luôn, mãi, chẳng có khi dừng.

Continuellement (adv.). Liên mãi, luôn, vô cùng, chẳng có khi dừng.

Continuer. Cứ, cứ việc, làm luôn, chẳng thôi.

Continuité. Sự liên tiếp, sự cứ việc, sự chẳng có khi dừng.

Contondant (instrument). (Đồ gì) đâm được.

Contorsion de la bouche. Sự chau mỏ, sự nguit miệng ; — des lèvres, sự blu môi ; — des pieds, sự giẹo chân, sự trặc chân.

Contour. Đàng vòng, chu ; fig., détour, lời quanh.

Contourner, déformer. Vặn, quay, xe vặn, mêu máo ; —, faire le tour, đi chung quanh.

Contractant. Kẻ giao ước, kẻ làm nổi giao.

Contracter, s'engager. Định (cùng nhau), hứa, làm lời giao, —, res-serrer, co lại, rút lại, làm cho ra

chật hẹp ; — une maladie, lây phải bệnh ; — la variode, lên đậu, lên hoa, lên mùa, lên nốt ; — la rougeole, lên sởi.

Contraction, resserrement. Sự co lại ; — de deux syllabes en une seule, sự dúc hai vần vào một.

Contradicteur. Kẻ chống cãi, kẻ bẻ.

Contraindre. Ép, ép uống, bắt, hiếp ; se —, hãm mình, giữ mình, dẹp mình lại.

Contraire, opposé. Ngược, nghịch, xung khắc, đối lại, chẳng hợp ; aller vent —, đi gió ngược ; au —, (loc. adv.) chẳng vậy, mà lại.

Contrairement. Cách ngược, nghịch, trái, chẳng hợp.

Contrariant, fâcheux. Khó lòng, rầy rà, khó chịu.

Contrarier, gêner. Làm nghịch, làm ngăn trở ; —, contredire, cãi, nói nói ngang.

Contrariété, ennui. Sự khó lòng.

Contraste. sự khác hình, sự chẳng hợp, sự nghịch.

Contraster, faire contraste. Chẳng hợp, xung khắc, so sánh, ví.

Contrat. Lời giao, điều giao, lời hứa.

Contravention. Lỗi, trái lẽ luật,

Contre (prép.). Trái, nghịch ; à — cœur, trái ý, ép tính, chẳng dành lòng ; —, en face, trước mặt, ngay thẳng, ngay nhau ; par — coup, đánh lại, chiến lại.

Contre-amiral. Quan sáu (khoanh).

Contrebalancer. Bù, bù lại, sánh.

Contrebande. Sự chớ đồ trốn tuần ; passer en —, chớ trốn tuần.

Contrebandidier. Kẻ trở đồ trốn tuần.

Contre-bas (en). Dưới.

Contre-cœur (à). Trái ý, cách ép tính, ép uống.

Contre-coup. Sự đánh lại, sự chiến lại.

Contredire, contrecarrer. Cãi, cãi lẽ, cãi lời, nói ngang.

Contrée. Miền, phương.

Contrefaçon. Sự bắt chước trộm, sự giả đồ; đồ giả, đồ mạo.

Contrefaire. Giả mạo.

Contrefaite (personne). Xấu xa, xấu hình, xấu dạng.

Contrefort. Tường kèm; — d'un pont, chân dấp cầu.

Contre-maitre. Người đốc công.

Contremander, donner un contre-ordre. Rút lời truyền, bảo thể khác.

Contre-pied. Bên kia, sự chẳng hợp, sự nói ngược.

Contre-poids. Sự cân đối, cân thăng bằng.

Contre-poison. Thuốc giải độc, thuốc giả độc.

Contresens. Ý trái, ý nghịch cùng chính nghĩa.

Contre-temps (à). Trái mùa, trái thì.

Contrevenir, violer une loi. Làm trái luật.

Contrevent. Cánh cửa sổ.

Contribuable. Kẻ chịu nộp thuế, kẻ phải nộp thuế.

Contribuer en argent, etc. Đóng góp.

Contribution. Thuế, phần góp, tiền phúng.

Contrister. Làm phiền lòng, làm cho lo buồn đau đớn, làm cực lòng; pass. phiền lòng, buồn rầu.

Contrit, repentant. Lo buồn, đau đớn, phản nản vì đã phạm tội.

Contribution. Sự ăn năn tội, sự đau đớn trong lòng; acte de —, kinh ba Ngôi.

Contrôler, vérifier. Khảo lại, xét lại, xem lại.

Controuvé (fait). Giả, dối trá, chẳng thật.

Controverser. Cãi, cãi trả, lầy lăm hồ nghi, chẳng chắc.

Contumace, défaut de comparaitre.

Sự chẳng thừa hay là chẳng đến khi quan đòi; juger par —, luận phạt (ai) vì chẳng chịu đến khi quan đòi.

Contumax, qui fait défaut. Người chẳng đến khi quan đòi.

Contusion. Dấu tím da, dấu giập thịt ra.

Convaincre quelqu'un. Nói đắc lý, bắt phục lẽ; — de quelque chose, bắt thú, làm chứng tỏ.

Convalescence. Sự đỡ bệnh, sự khỏe lại; être en —, khỏe lại, thuyên bệnh, nên lành đã.

Convenable. Xứng, xứng hợp, đối, vừa; —, poli, lịch sự, hẳn hoi; (v. imp.): il est —, nên.

Convenir, avoir le même sentiment. Hợp một ý, xứng, xứng hợp, thuận ý; —, se mettre d'accord, đồng tâm, dành lòng; —, avouer, thú, chịu xưng; (v. imp.): il convient, nên, phải; là sự phải.

Convention, pacte. Lời giao, lời giao hứa, tờ giao ước; observer les —, giữ sự mình đã hứa.

Conventionnel. Thuộc về sự giao; (những sự) đã giao ước vuôi nhau.

Conventionnel. Thuộc về nhà dòng; riêng nhà dòng.

Converger. Bội nhiều nơi mà đến.

Conversation. Sự nói khó cùng; sự nói truyện vuôi.

Converser. Nói truyện cùng, nói khó cùng.

Conversion à la foi. Sự lỗi lại đạo.

Converti (nouveau). Bỏ đạo mới.

Convertir, changer. Đổi, lộn thứ tự, làm cho ra khác; — quelqu'un, đem lòng ai (về việc gì); bắt đi đạo; se —, lỗi lại đi đạo.

Convexe. Lồi ra, có hình bán nguyệt; có mặt ngoài cong.

Conviction ; avoir la — de. Nghĩ, *ou* in trí.
Convier. Mời ăn tiệc.
Convive. Kể ăn một mâm cùng, người đã mời ăn cơm.
Convocation. Sự hội, sự gọi, sự mời, sự họp lại.
Convoi. Đám ; — funèbre, sự đưa xác, đám ma.
Convoiter. Tham lam, ước ao lắm, khẩn khoản.
Convoitise. Sự tham của, sự tham chức quyền, sự trục lợi.
Convoler, se remarier. Cải giá.
Convoquer. Hội, hội lại, mời, đòi, gọi, chiêu, họp lại.
Convulsion, maladie. Bệnh kinh phong, tật gân co lại, sự chuyển gân.
Coopérateur. Kể hiệp sức mà làm, kẻ làm giúp.
Coopérer. Làm giúp, hiệp lực mà làm.
Coordonner. Bày thứ tự, sửa sang.
Copeau. Mảnh gỗ.
Copie, reproduction d'un écrit, etc. Bản sao, bản hết như chính bản.
Copier, prendre une copie. Biên sao, sao lại, làm hết như, sao viết ; —, imiter, bắt chước, theo chân.
Copieux. Nhiều lắm.
Coq. Gà sông, con gà ; — sauvage, gà rừng ; — de bruyère, gà rừng ; — d'Inde, gà tây ; — de pagode, con bìm bịp ; — de combat, gà chọi, gà đá bốn.
Coque. Vỏ ; — de limaçon, vỏ ốc ; la — d'un navire, lườn tàu.
Coquelicot. * Mĩ nhân thảo.
Coqueluche. Ho (trẻ con).
Coquet. Là lượt.
Coquetier. Cốc gỗ (để trứng), để trứng.
Coquillage. Vỏ các giống hàu hên ; ốc, hên.

Coquille. Ốc ; — de noix, etc., vỏ ; — pour servir le riz, cái trai (fig).

Coquin. Thằng bỗm, gian ác

Cor, instrument de musique. Tù và ; kèn, loa ; — de chasse, kèn đồng ; kèn di sản.

Cor, durillon au pied. Chiên gạn, chín gạn.

Cor, petite corne du bois d'un cerf. Sừng, lộc nhung.

Corail. * San hô, cây hoa đá.

Goran. Sách thánh đạo mahumét.

Corbeau. Con quạ, chim ác ; — à collier, quạ khoang cổ.

Corbeille. Thúng, rổ, rá, giỏ, giành, giã.

Corbillard. Xe đưa xác.

Cordages. Dây neo, dây song, chảo, chẳng.

Corde. Dây ; faire une —, đánh dây, gióc dây.

Cordeau. Dây nhỏ, dây rợ.

Corder, cordeller, Vần, gióc dây, đánh dây ; se —, s'entremêler, chun.

Corderie. Nhà đánh dây đánh thùng.

Cordial, réconfortant. Hay bỏ sức ; —, affectueux, có tình, lòng thương.

Cordier. Thợ đánh dây, thợ đánh thùng.

Cordon. Dây nhỏ ; — de chapeau, quai nón, quai thao ; — de mamillaire, giải yếm.

Cordonner. Xe (dây, sợi, etc.).

Cordonnet. Con rợ, dây rợ, dây nhỏ, dây gióc.

Cordonnier. Thợ giầy.

Coreligionnaire. Cùng một đạo như.

Coriace. Cứng.

Coriandre. Rau mùi ; * hoàn tuy thái.

Cormier, arbre. Cây cừ dằng.

Cormoran, oiseau aquatique. Cốc dẽ ;

* thúy lão ác.

Cornac. Quân tượng, quân voi.

Cornaline. * Hồng mã não.

Corne. Sừng ; frapper de la corne, húc, văng ; — des pieds de certains animaux, móng ; — de soulier, cái xỏ giày, cái miệt ; —, pli d'un feuillet, góc tờ giấy.

Corneille, oiseau. Con quạ ; * ông kê, bạch cáp.

Cornemuse. Kèn bao da.

Corner, sonner du cor. Thổi kèn.

Cornet de papier. Gói giấy, dài giấy, giấy cuộn như loa ; — à pistons, kèn đồng ba phím.

Cornette. Mũ đàn bà (riêng các nhà mụ).

Cornichon. Dưa chuột non, * hoàng qua.

Cornouiller. * Cây sơn thù du.

Corollaire, conséquence. Câu luận bởi lẽ chắc mà ra.

Corolle. Giùm hoa, tràng hoa.

Corporal. Khăn thánh, khăn corporalê.

Corporation. Họ, phường, hội.

Corporel, qui a un corps. Có xác, có thịt ; —, relatif au corps, thuộc về xác ; —, visible, ngũ quan thấy được.

Corps. Xác, xác thịt ; — de garde, nhà diêm, diêm linh canh ; — d'armée, binh, đạo binh ; — corporation, họ, phường, hội ; prendre du —, nên béo tốt, nên béo đầy ; — céleste, ngôi sao.

Corpulence. Sự béo tốt, sự béo đầy, mình vóc to lớn.

Corpulent. Béo tốt, béo đầy, to lớn.

Correct, sans faute. Phải mẻo, phải lẽ, —, poli, lịch sự, hần hoi.

Correctement. Cứ mẻo.

Correcteur. Kẻ sửa lại, kẻ quả trách.

Correction. Sự đánh, sự sửa dạy, sự phạt ; maison de —, nhà phạt (trê).

Corrélatif. (Sự gì) đối nhau (như cha và con, vợ và chồng, v. v.).

Correspondance, symétrie. Sự xứng, xứng hợp ; — par lettre, thư từ vãng lai.

Correspondant. Kẻ thông tin.

Correspondre, avoir les mêmes sentiments. Xum hợp ; — par lettre, viết thư lại, viết thư cùng ; — avec quelqu'un, thông tin vuổi ai ; se —, être symétrique, đối, ngang.

Corridor. Lối đi trong nhà.

Corriger, réformer. Sửa dạy ; —, punir, sửa phạt, đánh đòn ; —, adoucir, bớt ; — une composition, chăm bài ; se —, sửa mình lại, cả tà qui chính, cải ác hoàn lương, cải dữ về lành ; cách : — pour toujours, cách đền già.

Corrigible. Có thể sửa dạy được, trị được.

Corroborer. Làm cho chắc, cho vững, thêm sức.

Corroder. Cắn rúc, gặm, khới.

Corrompre, gâter. Làm hư ; fig., —, dépraver, đổ dành, dút lót ; corrompre quelqu'un à prix d'argent, dút tiền mua lòng ai ; se —, ra hư, thối ra, mục ra, ra hôi ; fig. se laisser — à prix d'argent, ăn dút, ăn hôi lộ.

Corrompu, pourri. Thối, hư, mục, hôi.

Corrosif. Hay ăn, hay làm cho mòn.

Corroyer. Thuộc da.

Corroyeur. Thợ thuộc da ; kẻ làm nghề thuộc da.

Corrupteur. Kẻ làm hư, kẻ cám dỗ ; — par argent, kẻ dút lót.

Corruptible. sujet à la corruption. Hay hư hay nát ; — à prix d'argent, kẻ chịu ăn dút, ăn hôi lộ.

Corsaire, pirate. Kẻ cướp bể, quân tàu cướp, quân tàu ô.

Corsé, fort. Mạnh.

Corset. Áo nịt ngực (đàn bà).

Cortège. Các kẻ theo hầu ; en grand —, cách trọng thể lắm ; cách trọng thể linh đình.

Corvée. Việc, việc quan ; — officielle, công sự, sưu.

Corvette, bateau de guerre. Tàu chiến (bình thường).

Coryphée, chef. Kẻ làm đầu phường hát ; kẻ ộp việc gì.

Coryza, rhume. Bệnh sổ mũi.

Cosmétique. Thuốc thơm, phần giới.

Cosmographie. Bản đồ thế gian, * thiên văn.

Cosmopolite. Kẻ dỗi nơi ở luôn ; kẻ nay đây mai đó.

Cosse. Vỏ (các thứ hạt hay là đậu).

Cossu, riche. Giàu có ; —, bien mis, là lượt, kẻ mặc áo quý giá.

Costume. Áo mặc, cách ăn mặc.

Cote, impôt. Tiền thuế ; —, quote-part, phần ; —, marque, dấu (sở ou chữ).

Côte, os. Xương sườn ; fausse —, xương sườn cụt ; —, rivage, bãi, bãi bể, bãi biển ; loc. adv., — à —, ngang, ngang vai.

Côté. Bên, bề ; de tous côtés, mọi bề, tứ phía ; fig. —, ligne de parenté, họ ; —, parti, bề ; laisser de —, bỏ ; mettre de —, để dành ; le —, cạnh sườn ; à —, gần.

Coteau. Đồi, sườn đồi.

Côtelette. Sườn, xương sườn ; de la —, thịt sườn.

Coter, marquer. Đánh giá, đánh sổ.

Coterie. Bè, phe, phe đảng.

Cothurne. Ủng.

Cotillon, jupe de dessous. Áo trong (đàn bà).

Cotisation. Tiền góp.

Cotiser (se). Đóng góp, thu góp, góp tiền.

Coton. Bông ; battre le —, bấn bông ; étoffe de —, đồ vải dệt.

Cotonnier. Cây bông, cây bông gòn, * miên hoa thụ.

Côtoyer. Đi bên cạnh.

Cottage. Trại.

Cotte de mailles. Mũ giáp da.

Cou. Cổ ; — de pied, cổ chân.

Couard. Rát gan, có tính rất (nhát).

Couchant. Bên tây, hướng tây ; le soleil est au —, chềch bóng.

Couche, lit. Giường ; —, épaisseur, lớp, tầng ; —, enfantement, sự sinh đẻ.

Coucher, mettre au lit. Cho nằm giường ; —, renverser, vật xuống, đổ xuống ; —, passer la nuit, trú đêm, ngủ ; — en joue, nhằm ; se —, đi nằm ngủ ; se — (en parlant des astres), lặn đi ; être couché, nằm giường ; être couché ; être malade, nằm liệt.

Couchette. Giường nhỏ, giường nằm.

Coucheur (mauvais). Khó ăn, khó ở.

Coucou, oiseau. Chim tu hú ; —, horloge, đồng hồ.

Coude, Cẳng tay ; —, angle sortant, xó, khoé ; — d'un fleuve, khúc ; — d'une route, quãng, chặng.

Cou-de-pied. Cổ chân.

Coudée. Thước, thước ba gang.

Coudoyer, (se). Chạm nhau, giáp nhau.

Coudre. May, khâu, khâu thùa ; — quelque chose de dur, chằm ; — un bouton, đơm cúc áo ; — ensemble, khâu lại.

Coudrier. * Viên lật thụ.

Couenne. Da lợn.

Couenneuse (angine). Bệnh yết hầu.

Couler. Chảy, chảy ra ; ra lỏng ; — goutte à goutte, chảy nước teo teo ; —, laisser échapper, giọt ; — s'engloutir, chìm xuống nước, chìm đắm ; — avec bruit, chảy âm âm, chảy ồ ồ.

Couleur. Mùi, sắc ; — claire, mùi ngọt ; — foncée, mùi sẫm ; — rose,

mùi đồ ngòn ngọt; — de paille, mùi vàng rơm; — de chair, mùi hồng hồng; des couleurs pour peindre, thuốc vẽ; — à l'huile, thuốc vẽ dầu.

Coulevre. Rắn ráo, rắn nước.

Coulevrine. Súng trụ tràng dài.

Coulisse, rainure. Chì.

Couloir, passage. Lối hẹp.

Couloire. (Thứ) phễu lọc.

Coup, action de frapper. Sự đánh; lát đánh; donner un —, đánh một lát; — de tonnerre, tiếng sấm; — d'œil, trông một cái; un mauvais —, việc quá dở, việc gian ác; loc.: un —, một lần; — sur —, lại...lại; tout-à — bỗng chốc, bất thình lình.

Coupable. Kẻ có tội, kẻ mắc tội; acte —, tội lỗi, việc đáng phạt.

Coupant. Sắc, nhọn.

Coupasser. Băm.

Coupe, tasse. Chén, cốc; la — d'un habit, kiểu cắt áo.

Coupe-jarret, assassin. Thằng giết người, kẻ hay giết người.

Coupelle, creuset. Nồi đúc.

Coupe-papier. Dao rọc.

Couper. Cắt; chặt, gặt, hái; — du pain, cắt bánh, thái bánh; — des arbres, chặt cây, ngã cây; — un habit, cắt kiểu áo; — les cheveux, gọt đầu, gọt tóc, cắt tóc, xén tóc, húi đầu, hói đầu; — avec des ciseaux, xéo; — plus qu'on ne voulait, cắt bập; — une tête, chém đầu, chặt cổ; se — le doigt, đứt ngón tay.

Couperet. Dao phay.

Couperose (substance minérale). Tạo phen.

Couple, paire. Đôi.

Couplet. Một khúc ca.

Coupole. Nóc nhà tròn; có hình tròn.

Coupon. Vụn cắt, vụn rẻo.

Coupure. Nơi đã phải cắt; đầu dao đứt.

Cour. Sân; — royale, đền, lầu các, triều đình; — d'assises, toà luận trọng án.

Courage. Gan, gan ruột, gan dạ, lòng vững.

Courage (interj.). Hay! tốt! giỏi!

Courageux, brave. Bạo dạn, rắn rỏi, gan, can đảm; —, ardent, anh hùng, sốt sắng.

Couramment. Cách trơn tru, xuôi.

Courant de l'eau. Dòng, dòng nước; suivre le —, đi xuôi (nước); aller contre le —, đi ngược (nước); fort —, nước chảy mạnh; fig. être au — (d'une affaire), biêt.

Courbature. Sự mỏi mệt, sự nhọc nhằn, sự đau lưng.

Courbe, courbure. Sự gì cong, hình cửa tò vò.

Courbé. Cong, khom; un homme —, khom lưng, gù lưng.

Courber (quelque chose). Bắt xuống, uốn xuống, uốn cong, vịn, hạ xuống; — la tête, cúi đầu.

Courbure. Sự gì cong, sự uốn.

Courge. Bầu, bí, * qua.

Courir. Chạy, đi mau chân; — à cheval, chạy ngựa; — à toute bride (ngựa) phi; — vite, chạy xon xon; — très vite, chạy vùn vụt, chạy phẩm phẩm; — le cerf, săn nai.

Couronne. Triều thiên, tràng hoa mào, mào hoa; fig., récompense, giải, phần thưởng.

Couronner. Đặt triều thiên; cho đội triều thiên; fig. —, récompenser, thưởng, ban phần thưởng; —, achever, làm lộn, làm hoàn thành.

Courrier. Kẻ đem tin, kẻ bảo tin; —, qui porte des lettres, phu trạm.

Courroie. Dây da.

Courroucé. Ciận, giận dữ.

Courroucer (se). Giận, giận dữ, thịnh nộ, hờn giận.

Courroux. Sự giận, cơn giận, lòng thịnh nộ.

Cours d'un fleuve. Dòng sông; — des astres, sự xây vắn; —, suite des choses, lần lượt, thì tiết; —, durée, quãng thì giờ; —, prix des choses, giá chung (bạc, hàng hóa).

Course. Sự chạy; — de chevaux, đám đua ngựa, sự ngựa thi; — en canot, đám đua thuyền, sự đua thuyền.

Court. Vắn, tắt; vue courte, không trông xa được.

Courtage. Nghề làm môi hàng.

Courtaud. Bé, thấp.

Courte-pointe, couverture. Chăn bông.

Courtier. Kẻ làm môi hàng.

Courtisan, flatteur. Kẻ khen, kẻ a dua.

Courtiser, flatter. A dua, nói bom, bom thóp.

Courtois. Lịch sự, kính lịch, tử tế.

Cousin, cousine. Anh em, chị em đôi con dì; anh em họ, chị em họ; — germain, anh em thúc bá, con chú con bác, con cô con cậu; cô cữu chi tử. (V. Gramm., no 341).

Cousin, insecte. Con muỗi.

Coussin. Gối; gối dẫu, trái dừa, đệm.

Coussinet. Gối nhỏ, đệm con.

Coût, prix. Giá.

Couteau. Dao; — à découper, dao gọt thịt, dao thái thịt; — de charcutier, dao bầu; — de cuisine, dao phay (fig.); — de chasse, dao săn.

Coutelas. Dao nôm, dao găm.

Coutelier. thợ rèn dao.

Couter. Giá, đáng giá.

Couteux. Giá nặng, đắt.

Coutil, toile croisée. Vải.

Coutre. Môm cây, dao cây.

Coutume. Thói, thói quen, phong tục, lệ, thói lệ; vieille —, cựu lệ, thói

cũ; suivre la —, làm cứ lệ, làm lây lệ; contre la —, trái thói.

Coutumier. Đã quen; thường có.

Couture. Đàng chỉ.

Couturière. (Đàn bà) thợ may.

Couvée. Một lứa ấp, một đàn chim con.

Convent. Nhà dòng, nhà chung tu hành.

Couver. Ấp; fig. —, préparer, sắp sửa cách kín, âm (muru).

Couvercle. Nắp, vung, phẩn; — des caisses appelées bô, mẹt.

Couvert, abri, maison. Nhà, phòng; — d'une personne à table, xiên muỗi, lộ đồ cơm; mettre le —, dọn bàn; avoir le vivre et le —, cơm nặng áo dây; loc. adv.: (être) à —, ngoại.

Couverture. Chăn; — en coton, chăn vải; — de laine, chăn lông; — du Laos, phả lạo; — qu'on met sous la selle des chevaux, mả nhục.

Couvre-feu. Mõng.

Couvre-pied. Đệm chân.

Couvre-vent. Thợ ngói, thợ lợp nhà.

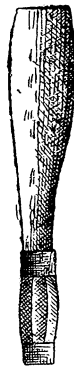
Couvrir. Che, đập, che dấy; — de terre, vùn đất; — une maison, lợp nhà; — une maison en tuiles, lợp ngói; ... en paille, lợp gianh, lợp rạ; ... en jonc marin, lợp bời; ... en tôle, lợp sắt tây; — la voix de quelqu'un, át tiếng; — des charbons pour les conserver, râm bếp; — un livre, bọc sách; se — (mettre une coiffure), đội; se — la tête, trùm đầu; le temps se couvre, giời vùn mây.

Crabe. Con cua, rạm, cáy, xà xạ; — de mer, cua bể.

Crabier. Con cò họ.

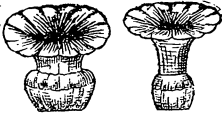
Crachat. Nước giở, nước bọt miệng, sự giở.

Crachement (de sang). chứng khạc huyết, sự thổ huyết.

Cracher. Giổ, nhả, khạc; — le sang, thổ huyết, giổ huyết, khạc huyết.

Crachoir. Bình phóng, ống giổ (fig.).

Crachoter. Giổ phẩn phất.

Craie. Phần, phần trắng, * hoa thạch phần; — rouge, son.

Craindre. Sợ, sợ hãi, khiếp, ngại; không dám; — avec respect, kính sợ.

Crainte. Sự sợ hãi, sự kinh khủng; sans —, chẳng sợ; de — que, (loc. conj.) kẻo, kẻo mà.

Craintif. Rát, hay sợ, hay ngại.

Cramoisi. Tía, đỏ thắm.

Crampe. Sự gân co lại, bệnh kinh phong.

Crampon. Đinh co.

Cramponner (se). Mắc, dính bén.

Cran. Răng, răng cưa, khúc, khắc.

Crâne (subst.). Sọ.

Crâne (adj.). Có gan; faire le —, làm gan sắt.

Crapaud. Con cóc.

Crapuleux. Kể hư hốt, thẳng lông lao.

Craquelé. Đã vện, đã rĩa.

Craquer (les bois qui craquent). Nổ, nổ lép bép; — en brûlant, nổ tanh tách.

Crasseux, couvert de crasse. Nhớp nhúa, nhọ nhem.

Cratère d'un volcan. Miệng núi phun lửa.

Cravache. Roi ngựa.

Cravate. Khăn buộc cổ.

Crayeux. Có phần.

Crayon. Bút chì.

Crayonner, esquisser. Vẽ đại khái, vẽ phác; —, dessiner au crayon, vẽ bằng bút chì.

Créance, dette. Nợ, công nợ, nợ người ta mắc vuổi mình.

Créancier. Chủ nợ.

Créateur. Kẻ dựng nên, đấng tạo hoá; le — du ciel et de la terre, đấng dựng nên lời đất muôn vật; fig., kẻ lập ra, kẻ sinh ra, kẻ tạo thành.

Création. Sự dựng nên, sự sinh ra, sự bởi không mà dựng nên.

Créature. Vật, loài chịu dựng nên.

Crécelle à sapèques, instrument de musique. Sênh tiền.

Crèche, ratelier pour animaux. Máng cỏ; —, asile des petits enfants, nhà tiểu nhi.

Crédence. Ấn thư, bàn thờ cạnh.

Crédit, autorité. Quyền, thần thế; —, avoir, sổ biên tiền được; vendre à —, bán chịu; acheter à —, mua chịu.

Credo, symbole des apôtres. Kinh tin kính.

Crédule. Hay tin vô cớ, nhẹ tin.

Créer. Dựng nên, tạo hoá, sinh; fig., lập ra, tạo lập.

Crémaillère. Móc sắt, mỏ neo treo nồi.

Crème. Váng sữa.

Crémone. Cái sầm.

Créneau. Lọt (thành, v. v.), đã trở nhiều khía như hình răng.

Crêpe, étoffe. — Nhiều; —, pâte frite, bánh rán.

Crépir. Trát, nề, bôi.

Crépitelement des bois qui brûlent. Bôm bốp, lạt chạt.

Crépus (cheveux). Quần tóc.

Crépuscule. Chập tối; khi chanh tối chanh sáng.

Cresson. Rau cần tây, * thủy cần thái; le — alénois, rau cần cạn.

Cressonnière. Ao rau cần.

Crête. Mào, mỏng; — de coq (fleur), hoa mào gà.

Cretonne. Dương bầu.

Creuser. Đào; — en grattant, bới; fig, approfondir, lục xét, dò, hỏi dò, học kĩ.

Creuset. Chậu, bình, nồi đúc.

Creux, vide. Rỗng không; —, profond, sâu; un —, một lỗ; — de l'estomac, mỡ ác.

Crevasse. Đàng nhỏ, đầu nứt.

Crève-cœur. Cực lòng, sự rầu rĩ.

Crever, éclater. Vỡ ra, nổ ra; —, périr, chết.

Crevette. Con tôm, con tép.

Cri. Tiếng kêu, tiếng la lối; — de l'éléphant, sự voi ré, voi rống.

Criailler. Kêu cả tiếng, đức lác, la lối.

Crible. Cái sàng, cái sảo, rỗ sảo.

Cribler. Sàng, sảo; — fin, giần.

Criblure. Giưỡng trâu đã sàng.

Criée (vendre à la). Bán tranh mai.

Crier. Reo, la lên, quát, nói cao; — sans retenue, kêu oang oang như ech dục; —, se plaindre, kêu; la porte crie, cửa kêu cọt kẹt.

Crieur public. Thằng mô, kẻ rao mô.

Crime. Tội, tội nặng, tội phạm, sự gian ác, sự dữ.

Criminel (subs.). Kẻ mắc tội, bợn bãi, gian tà, dứa phạm, kẻ có tội nặng; kẻ làm trái phép, lỗi luật; * tội nhân.

Crin (de cheval), etc. Bòm, mào, mao.

Crinière. Mào, bom, lông mao.

Criquet, sauterelle. Con châu châu.

Crise. Con (bệnh, v. v.)

Crisper. Co lại.

Cristal. Thủy tinh, * lưu ly; — de roche, thủy tinh mỡ; vase de —, bình lưu ly, bằng thủy tinh.

Criterion. Dấu, chứng.

Critique (une). Sự khen ou sự chê điều gì, sự xét (bài); un —, kẻ xét mà khen hay là chê.

Critique (adj.), dangereux. Hiểm nghèo, cheo leo; đang cơn ngặt.

Critiquer, mettre des notes. Làm tiểu chú; —, blâmer, quở, trách, bắt lỗi, chê.

Croasser. Kêu quạ quạ.

Croc. Cái móc sắt.

Crochet. Cái móc, mỏ, neo, lưỡi.

Crocheter. Lây cái móc mà phá cửa.

Crochu. Cong, quặp, có móc; nez —, mũi vọ.

Crocodile. Con sấu.

Crocus, safran. Nghệ.

Croire, tenir pour certain. Tin; — en Dieu, tin có Đức Chúa Lỗi; —, s'imaginer, ngờ, in trí; se — quelqu'un, lấy mình làm trọng.

Croisée. Cửa sổ.

Croisés (les) Binh câu rút.

Croiser, mettre en croix. Lược, đặt như hình chữ thập (+) hay là chữ (X); — les bras, lược tay, chấp cánh; — les jambes, vắt chân, vắt chân chữ ngũ; se — (se dit des routes), ngã ba, ngã tư.

Croissance. Sự lớn lên, lúc lớn lên; l'âge de —, đang lớn.

Croissant (le). Vành giăng khuyết; — de la lune, lưỡi liềm.

Croître. Lớn lên, nên to lớn; — en dignité, thuyên lên, tiền lên; — en richesses, nên phú quý.

Croix. Thánh giá, câu rút; * Thập tự. Littéralement thập tự signifie le caractère ou la lettre dix; c'est parce que ce caractère s'écrit $\dagger$ et ressemble assez à une croix que les mandarins d'abord et à leur suite tout le monde donnèrent à la croix le nom de caractère dix, d'où l'expression: passer sur la —, khoá thập tự; khoá quá. Faire le signe de la —, làm dấu câu rút; fig., hình khổ, hình phạt, cực hình.

Croquemitaine. Ông ba bị.

Croque-mort. Kẻ chôn xác chết.

Croquer, manger. Ăn, cắn; —, peindre, vẽ phác.

Croquis. Tranh vẽ phác.

Crosse d'évêque. Gậy chăn chiên; — de fusil, báng súng.

Croton, plante. * Quyền tử thụ ; —
tiglium, ba đậu.

Crotte. Phân, cứt, bùn.

Crottin. Phân (ngựa), phân phượng.

Crouler, être secoué. Lung lay, xiêu
đi ; —, tomber, đổ, lở, ngã xuống.

Croup, angine des enfants. Yết hầu bề.

Croupe. Lưng, cật.

Croupetons (à). Kề gối xồm.

Croupière. Cái khâu ngựa, khâu đuôi,
cái chằng hậu.

Croupion. Mông, đít, cồng hậu.

Croupir (se dit de l'eau). Nước tù.

Croûte (du pain). Vỗ bánh.

Croûton. Miếng bánh, miếng vèo bánh.

Croyance, foi. Lòng tin, nhân đức tin ;
ajouter —, tin ; les croyances, la
religion, đạo, các điều phải tin.

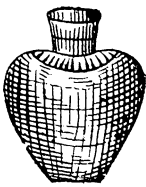
Croyant, celui qui a la foi. Kề tin, kẻ
có đạo thật.

Cru (non cuit). Sòng sít, chẳng chín.

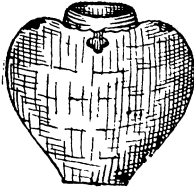
Cru (part. pass. de croire). Đáng tin.

Cruauté. Lòng độc dữ, tính dữ tợn,
sự dữ tợn, sự hung ác.

Cruche. Hũ, nậm, chum, kiệu, cong.

Cong

Chum Kiệu

Cruchon. Vò, nghè, bình nước.

Crucifier. Đóng đinh trên cây cầu rút.

Crucifix. Ảnh chuộc tội.

Cruciforme. Có hình cầu rút.

Crue. Lút, nước lút.

Cruel. Độc dữ, dữ tợn.

Cruellement. Cách dữ tợn.

Crûment, sans ménagement. Cách
cứng, thẳng, thật thà.

Crustacé. (Giống cá) có vỏ, có vảy.

Crypte. Hang đào dưới đất, hang.

Cube, corps solide à six faces. Phương
lập, có hình phương lập.

Cubitus. Cẳng tay, dương tay.

Cueillir. Hái, lấy ; — un fruit sur un
arbre à l'aide d'un bâton, còi.

Cuiller. Muỗng (fig.) ;

— à soupe, môi ;

petite —, thìa ;

grande — en bois pour extraire le
riz de la marmite, bai.

Cuillerée. Một muỗng.

Cuir. Da thuộc ; — à rasoir, da mài
dao cạo.

Cuirasse. Mã giáp.

Cuirassé (bateau). Tàu bọc thành
sắt.

Cuirassier. Linh kiện mặc mã giáp.

Cuire. Nấu, thổi, nấu nướng ; — le
riz, thổi cơm, dọn đồ ăn ; faire —
un animal tout entier, nấu ám ; —
sans flamme, nấu âm ; le temps de
— une marmite de riz ordinaire
(environ un quart d'heure), chín nổi
com ; le temps de — une marmite
de riz pour dix personnes (environ
une demi-heure), chín nổi mười ; —
causer une douleur aigue. rất rúa.

Cuisine. Nhà bếp, bếp.

Cusiner. Kề làm bếp, kề nấu nướng,
hoả đầu.

Cuissart. Quán vắn.

Cuisse. Trái đùi, trái vè.

Cuit. Chín ; très —, rừ ; trop —, chín
mồm.

Cuivre. Đồng ; — noir, đồng đen ; —
jaune, hoàng đồng ; — blanc, bạch
đồng ; — rouge, đồng tỳ, đồng âm,
đồng cua.

Cuivré (teint). Vàng vàng, đen đen.

Cul. Cồng hậu, mông đít.

Culbuter, renverser. Đánh đổ, đánh
ngã, bở xuống, bật, giẫy.

Cul-de-jatte. Kề cụt ống chân.

Cul-de-sac, impasse. Phò độc đạo.

Culminant. Cao, nổi, trên.

Culot, résidu. Bã.

Culotte. Quần, quần cụt ông.

Culte. Sự thờ, cách thờ, lễ phép.

I. — OBJETS CONSACRÉS AU CULTE
DIVIN

Un autel. Bàn thờ.

Le maître-autel. Bàn thờ chính.

Les autels latéraux. Bàn thờ cạnh.

Les tentures de l'autel. Màn đình.

Un devant d'autel. Màn chân.

Une bannière. Cờ hiệu.

Un bénitier. Bình nước phép.

La Bible. Sách thánh, sách sấm truyền.

L'anc. Testament. Sách sấm truyền cũ.

Le nouv. Testam. Sách cầm truyền mới.

Un bougeoir. Nến soi.

Un brancard (de procession). Cỗ kiệu.

Un bréviaire. Sách nguyện.

Les burettes. Lọ rượu, lọ nước.

Le calice. Chén calixê, chén lễ.

Les canons d'autel. Bộ Evan.

Un catéchisme. Sách bổn.

Une chaire. Toà giảng.

Un chandelier. Chân nến.

Un chapelet. Tràng hạt.

Le chœur. Côrô, nơi côrô.

Un conopée, un voile de tabernacle.

Màn che nhà chầu, áo nhà chầu.

Un corporal. Khăn thánh.

Une crédence. Bàn thờ cạnh, án thư.

Leciboire, lacustode. Bình cômônghong.

Un cierge. Nến sáp.

Les cloches. Chuông.

Un confessionnal. Toà giải tội.

La croix. Câu rút, thánh giá.

Le crucifix. Anh chước tội.

Un daïs. Phương đu.

L'eau bénite. Nước phép.

Un encensoir. Bình hương.

La navette. Tàu hương.

Un Evangile. Sách Evan.

Les fonds baptismaux. Giếng rửa tội.

Un goupillon. Que rảy nước phép.

Une hostie, un pain d'autel. Bánh lễ.

Une image. Anh giấy.

L'image de l'autel. Anh chính.

Les images qui ornent les tentures.

Anh mái.

Des rangées d'images. Câu đôi.

Une image encadrée (d'étoffe). Anh kẻ.

Un livre de prières. Sách kinh.

Un lutrin. Yên sách hát.

Une médaille. Anh indu.

Un missel. Sách lễ.

Une nappe d'autel. Khăn bàn.

Une niche. Toà tượng.

Un ombrellino. Cái tán.

L'orgue, les orgues. Đàn, dàn phím.

Un ostensor. Mặt nhật.

Un paroissien. Sách kinh.

Une patène. Đĩa bạc.

Une pierre sacrée. Đá thánh.

Un prie-Dieu. Ghế quì.

Un pupitre. Yên sách.

Un purificateur. Khăn chùi.

Un reliquaire. Hộp dầu thánh.

Des reliques. Dầu thánh.

Un rituel. Sách các phép.

Un rosaire. Tràng hạt trăm rưỡi.

Les saintes-huiles. Dầu thánh.

La boîte aux --. Bình dầu thánh.

Une sonnette. Chuông nhỏ.

Une statue. Tượng.

Le tabernacle. Nhà chầu.

Les tentures. Màn gian

Le tronc. Hòm tiền làm phúc.

II. — OBJETS AFFECTÉS AU CULTE
PAYEN

Un autel. Bàn thờ.

La table devant l'autel. Hương án.

Un brûle-papiers. Phong thư.

Un brûle-parfums. Bình hương.

Le brancard servant à porter les mets de l'offrande. Giá cỗ.

Un brancard de procession à huit porteurs. Kiêu bát công.

Un brancard de procession à quatre porteurs. Kiêu song hành.

Une niche de procession. Long đình.

Le cadre de la formule du sacrifice. Già văn tề.

Un chandelier. Cây nến.

De l'encens. Hương.

Des bâtonnets d'encens. Nén hương, cây hương.

De l'encens blanc. Hương trắng, hương kín.

De l'encens noir. Hương đen.

De l'encens enroulé. Hương vòng.

Un réchaud à encens. Lư hương.

Une navette. Hạp hương.

Un tube à bâtonnets d'encens. Ống hương.

Un étendard. Cờ.

Les huit fruits (lanternes ou enseignes portées sur de longues hampes).

Bát bửu.

Un Génie, un Esprit. Thần.

La tablette du Génie. Thần vị.

Le trône du Génie. Ngai.

Son trône de procession. Kiệu hậu bành.

Le diplôme du Génie. Sắc thần.

Une idole. Bụt, tượng bụt.

La tablette des ancêtres. Một vị, một chủ.

Un parasol. Lọng.

Un dais (à hampe unique). Tàn.

Un éventail. Quạt vả.

Un support d'aiguère. Già quán tẩy.

Le plateau rond à pied. Mâm bông.

Le grand plateau rectangulaire à quatre pieds. Mâm tợ.

Un pied de lampe. Cây đèn.

Une cloche en pierre. Khánh.

La clochette. Chuông dầu.

La cloche en bois creusé. Mõ.

Le tambour. Trống.

Les cymbales. Nạo bát.

Les objets en papier. Đồ mã.

Les feuilles d'or, d'argent (faux).

Giấy vàng, giấy bạc.

Les lingots d'or (faux). Vàng mã.

Les sapèques en papier. Tờ tiền.

Un vase en bois (servant à renfermer les coupes). Đai.

Les cinq objets. Đồ ngũ sự.

Les sept objets. Đồ thất sự.

(Les cinq objets se composent : 1° d'un brûle-parfums, 2° d'une paire de pieds de lampe, 3° d'une paire de chandeliers, 4° de deux tubes à bâtonnets d'encens et 5° de trois vases à renfermer les coupes. — Les sept objets comprennent en outre un réchaud à encens et une navette).

Cultes. — On peut distinguer en Annam quatre religions ou quatre cultes *superstitieux* : le Confucianisme, le Bouddhisme, le culte des Génies et le culte des Sorciers.

A. Le *Confucianisme* n'est que le renouvellement d'un ancien culte que l'on pourrait facilement croire la religion primitive. Ses observances n'étant sans doute plus guère pratiquées, un sage du nom de Confucius, qui vécut, dit-on, de 551 à 479, avant J.-C., entreprit d'exposer de nouveau, de vive voix et par écrit, les dogmes et les pratiques qu'il fallait garder.

Ses idées sont résumées dans les *Tứ Thư* ou les quatre livres classiques ; cependant ces livres ne sont pas de sa composition ; ils sont l'œuvre de ses disciples, qui, il est permis de le croire, ont cherché à garder intacte la doctrine de leur Maître.

Il travailla lui-même plus directement à la révision, c'est à-dire à la recomposition des *Ngũ Kinh* ou des cinq livres canoniques.

Toutefois, rien de moins sûr que les

Ngũ Kinh, pas plus que les Tứ Thư qu'étudient les lettrés d'aujourd'hui, soient, même de loin, l'ouvrage de Confucius. Car c'est un fait historique qu'un empereur de la famille Tân, ennemi des Lettres, fit détruire par le feu tous les livres qui existaient à son époque, sans épargner même ceux de Confucius. Plus tard, il est vrai, un autre empereur de la famille Hán, plus attachée à l'antiquité, fit rechercher les documents qui avaient échappé à l'incendie général ; on en retrouva fort peu et ce fut surtout de mémoire que les savants refirent, de bribes et de morceaux, les livres attribués maintenant à Confucius. On peut donc, sans même se montrer très difficile, avoir des doutes sur l'authenticité de ces ouvrages.

Tel qu'il est entendu aujourd'hui, le Confucianisme recommande quatre pratiques :

1° L'adoration du Ciel et de la Terre (tê thiên địa) : deux fois par an, au printemps et à l'automne on doit offrir des sacrifices au Ciel et à la Terre, sans doute pour obtenir de bonnes moissons ;

2° On doit aussi offrir des sacrifices aux mânes des premiers empereurs, afin d'avoir un bon gouvernement ;

3° Le culte des Ancêtres. (V. le mot *Ancêtres*) ;

4° Le culte de Confucius lui-même ; au printemps et à l'automne on lui offre des sacrifices (tê thánh xuân thu nhị kì). Les lettrés sont tenus encore à son égard à beaucoup d'autres cérémonies qu'il serait trop long d'énumérer.

B. Le *Bouddhisme* est le culte observé par la majeure partie des peuples de l'Extrême-Orient, c'est-à-dire par des centaines de millions d'individus ; et pourtant ses dogmes sont déplorables,

ils ne dépassent sûrement pas le niveau moral ou intellectuel des esprits les moins ouverts. Le Bouddhisme ne nie pas Dieu, mais il ne le connaît pas, et pratiquement le bouddhiste devient athée. L'âme immatérielle et immortelle lui est également inconnue ; c'est le cœur qui est la source de l'intelligence ; or le cœur est considéré comme un organe purement matériel, comme l'ouïe et la vue : le bouddhiste est donc matérialiste. Le Bouddhisme enseigne encore la métempsycose et par suite l'éternité de tous les êtres, qui doivent passer par de plus ou moins nombreux échelons, selon leurs mérites ou leurs démérites, afin de s'anéantir en se perdant dans le Nirvâna, c'est-à-dire le Néant. Le Néant ! telle est la fin dernière et le but suprême auquel doit tendre tout bouddhiste convaincu.

Si le dogme du Bouddhisme est désespérant, sa morale est profondément triste : une seule chose étant affirmée, la douleur, le bouddhiste fervent n'a qu'un but : échapper à la douleur par l'accomplissement exact des pratiques de sa religion. Il y a tout un code en effet qui renferme des préceptes pour tout le monde et des conseils à l'usage des dévots.

Les préceptes sont au nombre de cinq :

1° Ne tuer aucun être vivant ;

2° Ne pas voler ;

3° Ne pas commettre l'adultère ;

4° Ne pas mentir ;

5° Ne pas boire de boissons enivrantes.

Il y a également cinq conseils qui sont :

1° De ne point manger passé midi ;

2° De s'abstenir des spectacles et des comédies ;

3° De s'abstenir de porter des essences ou de respirer avec sensualité le parfum des fleurs ;

4° De s'abstenir d'avoir un grand lit, un matelas ou un oreiller moelleux ;

5° De s'abstenir de toucher de l'or ou de l'argent.

Quant au religieux, il doit non seulement observer les préceptes et les conseils, mais pratiquer encore les dix points suivants :

1° Ne se vêtir que de haillons ramassés dans les cimetières, ou sur les tas d'ordures dans les routes ;

2° Ne posséder jamais plus de trois de ces misérables vêtements, qu'il a dû coudre lui-même et teindre en jaune ;

3° Se raser la tête, les sourcils, et généralement tous les poils du corps, qui sont autant de superfluités ;

4° S'abstenir de regarder les femmes. Le religieux doit toujours porter à la main un éventail en feuilles de palmier, pour se voiler la figure, quand il rencontre une femme sur sa route. C'est de là que leur est venu en Birmanie le surnom de *Talapoins* ;

5° Ne vivre que d'aumônes, qu'il va chaque matin quêter en silence de maison en maison. Il lui est absolument interdit de rien demander. Le religieux doit mettre le produit de sa quête dans sa *patta*, vase en bois qu'il possède à cet usage ;

6° Ne faire qu'un seul repas par jour avant midi. Il est absolument défendu de rien prendre de solide depuis midi jusqu'au soir ; cependant les rafraîchissements sont permis ;

7° Vivre en plein air dans les forêts. Pendant la saison des pluies, il est accordé aux religieux de se retirer à l'abri dans les *Viharas*, ou couvents communs ;

8° S'asseoir le dos appuyé au tronc de l'arbre qu'on a choisi, et ne pas en changer capricieusement. Il est défendu au religieux de s'étendre pour dormir, et de changer sa natte de place après qu'il l'a posée dans un endroit ;

9° Aller au moins une fois chaque mois passer la nuit dans les cimetières, pour y méditer sur la vanité des choses humaines ;

10° Renoncer à sa volonté propre, et obéir exactement à tous les points de la règle, ainsi qu'aux ordres des supérieurs.

La plupart de ces vertus si recommandées sont impraticables, et ne sont en effet pratiquées par personne. De tout ce fatras il ne reste que quelques observances, et par une inconséquence de plus, des sacrifices en l'honneur de Bouddha ; car Bouddha étant depuis longtemps perdu dans le Nirvâna, il ne reste plus rien de lui, et ses fidèles ne peuvent plus s'adresser qu'à un être de souvenir, un être imaginaire. On continue donc par habitude à observer quelques points de cette étrange religion ; mais on peut dire qu'en Annam le bouddhisme est en pleine décadence.

c. Le culte des *Génies*. Chaque village a son Génie protecteur que le roi lui a accordé ; non-seulement les hommes célèbres peuvent être créés Esprits ou Génies protecteurs des villages, mais même des animaux et des choses inanimées. Le culte des Génies n'est donc en soi qu'une idolâtrie. C'est le roi qui canonise ces saints d'un nouveau genre ; il donne même de l'avancement à ceux dont il est content, il peut aussi rétrograder et

même destituer tout a fait les Génies qui ne protègent pas bien les villages et n'exaucent pas les prières qu'on leur adresse. C'est, en un mot, un culte profondément abject en soi, mais assez comique dans la pratique.

D. Le culte des *Sorciers*. Les sorciers sont les représentants plus ou moins attirés du démon lui-même ; leurs tours de sorcellerie ne seraient pas tous expliqués facilement en ne faisant intervenir que les seules forces de la nature ; tout n'est pas fantasmagorie dans leur métier. Ordinairement beaucoup plus craints que respectés, les sorciers gagnent leur vie en donnant des consultations : ce sont eux qui indiquent les bons emplacements pour les tombeaux, la bonne orientation des maisons ; ils disent la bonne aventure, interprètent les songes, font retrouver les objets perdus ou volés ; ils envoient aussi des maléfices, se chargent de faire parvenir de l'argent aux défunts ; si l'on y met le prix, ils se flattent même de guérir les maladies, etc...

Résumons avec le P. Louvet : « Toutes ces religions et ces pratiques superstitieuses, dit-il, s'enchevêtrent, se superposent l'une à l'autre et forment un amalgame de formules contradictoires, au milieu desquelles il est impossible de se reconnaître. Chacun les observe à la fois, non par conviction, mais parce que c'est l'usage, et qu'on veut faire comme tout le monde. Les lettrés les plus instruits, le roi lui-même, tout en se piquant de ne suivre que la droite raison, et de croire uniquement à ce qui est contenu dans les livres classiques de Confucius, pratiquent le Bouddhisme, rendent un culte aux Génies protecteurs, et con-

sultent les Sorciers dans l'occasion. Rien ne montre mieux le vide doctrinal des systèmes religieux de l'Annam. Aussi il n'y a aucune conviction dans les esprits, et rien n'étonne plus les mandarins que de voir des gens assez fous pour souffrir toutes les avanies et donner leur vie, en affirmant leur foi. Pour eux, si le roi le leur demandait, ils changeraient de religion vingt fois par jour, ce qui revient à dire qu'ils n'ont aucune religion. »

Cultivateur. Kẻ làm ruộng, kẻ làm nghề canh nông.

Cultiver les champs. Làm ruộng nương, cấy cấy ; — les arts, học lục nghệ ; — la vertu, đi đàng nhân đức.

Culture. Sự làm đất, sự làm ruộng, nghề canh nông ; fig., sự học tập, sự sửa dạy.

Cumuler, amasser. Thu tích, thêm của, vun đống ; — des fonctions, nhận làm nhiều việc cho được nhiều của.

Cupide. Tham của, hà tiện.

Curateur. Kẻ giữ việc con cô độc.

Curatif. Hay, hay chữa bệnh.

Curcuma. Củ nghệ.

Cure, presbytère. Nhà xứ ; —, paroisse, xứ ; —, traitement, sự chữa đau, cách chữa bệnh.

Curé. Thầy cả coi sóc bốn đảo địa hạt hay là xứ riêng mình ; — annamite, cụ, cụ xứ, cụ chính.

Cure-dents. Tăm, cái tăm xỉa răng.

Cure-langue. Cái cạo lưỡi.

Cure-oreilles. Cái ngoáy tai.

Curer, nettoyer. Đánh ; — un étang, đánh bùn ao.

Curieux. Tò mò ; kẻ muốn biết, hay dò xét ; hay thọc mạch.

Curiosité. Tính tò mò ; sự muốn biết

Cursifs (caractères). Chữ viết thảo.

Custode. Bình Comonhông.

Cuve. Thùng đựng rượu đang sôi.

Cuver, fermenter. Sôi nóng, nấu ; — son vin, nghiền rượu.

Cuvette. Chậu ; — en porcelaine, chậu sứ.

Cycas. * Ô sơn trê, cây vạn tuê.

Cycle. Giáp, lục giáp ; petit —, thập can ; grand —, thập nhị chi ; leur réunion forme le cycle de 60 ans, vạn niên lục giáp. (Tableau. Cf. aussi Gramm. p. 115 et suiv.).

Concordance de la chronologie annamite et de la chronologie chrétienne

ANNÉES	CYCLE	LXXV	LXXVI	ANNÉES	CYCLES	LXXV	LXXVI
1	GIÁP tí.	1804	1864	31	GIÁP ngọ.	1834	1894
2	Ât Sửu.	1805	1865	32	Ât Mùi.	1835	1895
3	Bính Dần.	1806	1866	33	Bính Thân.	1836	1896
4	Đinh Mão.	1807	1867	34	Đinh Dậu.	1837	1897
5	Mậu Thìn.	1808	1868	35	Mậu Tuất.	1838	1898
6	Kỷ Tỵ.	1809	1869	36	Kỷ Hợi.	1839	1899
7	Canh Ngọ.	1810	1870	37	Canh Tý.	1840	1900
8	Tân Mùi.	1811	1871	38	Tân Sửu.	1841	1901
9	Nhâm Thân.	1812	1872	39	Nhâm Dần.	1842	1902
10	Quý Dậu.	1813	873	40	Quý Mão.	1843	1903
11	GIÁP Tuất.	1814	1874	41	GIÁP Thìn.	1844	1904
12	Ât Hợi.	1815	1875	42	Ât Tỵ.	1845	1905
13	Bính Tý.	1816	1876	43	Bính Ngọ.	1846	1906
14	Đinh Sửu.	1817	1877	44	Đinh Mùi.	1847	1907
15	Mậu Dần.	1818	1878	45	Mậu Thân.	1848	1908
16	Kỷ Mão.	1819	1879	46	Kỷ Dậu.	1849	1909
17	Canh Thìn.	1820	1880	47	Canh Tuất.	1850	1910
18	Tân Tỵ.	1821	1881	48	Tân Hợi.	1851	1911
19	Nhâm Ngọ.	1822	1882	49	Nhâm Tý.	1852	1912
20	Quý Mùi.	1823	1883	50	Quý Sửu.	1853	1913
21	GIÁP Thân.	1824	1884	51	GIÁP Dần.	1854	1914
22	Ât Dậu.	1825	1885	52	Ât Mão.	1855	1915
23	Bính Tuất.	1826	1886	53	Bính Thìn.	1856	1916
24	Đinh Hợi.	1827	1887	54	Đinh Tỵ.	1857	1917
25	Mậu Tý.	1828	1888	55	Mậu Ngọ.	1858	1918
26	Kỷ Sửu.	1829	1889	56	Kỷ Mùi.	1859	1919
27	Canh Dần.	1830	1890	57	Canh Thân.	1860	1920
28	Tân Mão.	1831	1891	58	Tân Dậu.	1861	1921
29	Nhâm Thìn.	1832	1892	59	Nhâm Tuất.	1862	1922
30	Quý Tỵ.	1833	1893	60	Quý Hợi.	1863	1923

Second tableau de correspondance des Cycles avec les années de l'ère chrétienne

	GIÁP 4 ẤT 6	BÍNH 6 ĐINH 7	MẬU 8 KỶ 9	CANH 0 TÂN 1	NHÂM 2 QUÝ 3
Ti. SỬU.	0.6	1.7	2.8	4	5
DẦN. MÃO.	5	0.6	1.7	3.9	4
THÌN. TỊ.	4	5	0.6	2.8	3.9
NGỌ; MÙI.	3.9	4	5	1.7	2.7
THÂN. DẬU.	2.8	3.9	4	0.6	1.7
TUẤT. HỢI.	1.7	2.8	3.9	5	0.6

Voici la méthode à suivre pour trouver à l'aide de ce tableau l'année de N. S. correspondant à une année quelconque du cycle :

A quelle année, par exemple, correspond l'année du cycle kỷ mùi. Il faut chercher le mot kỷ dans la partie supérieure du tableau. Le chiffre 9, placé à côté sera le dernier chiffre de l'année cherchée. On cherche ensuite le mot mùi dans la série verticale, puis on suit cette ligne jusqu'au carré où elle rencontre la ligne suivie également depuis le mot kỷ en descendant. Le chiffre trouvé indique les dizaines ; donc l'année kỷ mùi est l'année 1859.

En suivant la méthode inverse, on trouverait aussi facilement le nom de l'année du Cycle correspondant à l'année 1859.

Quant aux carrés contenant 2 chiffres, ils correspondent à 2 années distantes de 60 ans. Le tableau ci-dessus ne donne directement que les années du XIXe siècle. Il serait facile de faire un tableau semblable pour le XXe siècle, en ajoutant 6 au chiffre de chaque carré (au chiffre le plus élevé, dans les casiers où il y en a deux). Si l'addition atteint ou dépasse 10, on néglige le 1er chiffre, pour ne garder que le chiffre des unités. Ainsi pour les carrés de la 1re ligne horizontale, on aurait, de gauche à droite, les chiffres 2 (de $6 + 6 = 12$), 3 (de $7 + 6 = 13$), et ainsi de suite 4, 0, 1.

Cyclone. Bão.

Cyclopes (les). Những tướng đại lộ
gò Sicilia chỉ có một mắt giữa trán.

Cygne.* Chim thiên nga, hoàng cò.

Cylindre. Trục, trục lăn; tròn như cột lửa.

Cymbales, instrument de musique. Nao bặt, chũm choẹ; —, sorte de signal, chiêng.

Cynique. Kẻ ăn ở như chó, kẻ chẳng có phép tắc gì, xấu nết.

Cyprés. * Bạch dương thụ; cây trác. trác bạch điệp.

Cyprin doré, poisson. Cá vàng; cá chép.

Cytise. * Sơn dầu cần; dầu sáng.

Czar. Vua *ou* hoàng đế nước Galatur (Russio).

D

D'abord. Trước hết, đầu hết, nhất là.

Dague. Dao găm, dao chủy thủ.

Dahlia. * Hoa xích thược.

Daigner. Dủ lòng, thương, đoái thương. ung.

Daim. Con hươu.

Dais. Phương du.

Dalle. Đá lát đường, gạch lát đường.

Daller. Lát đá, lát gạch.

Dalmatique. Áo chức thầy già sáu.

Damas. Vóc, ninh trừu.

Damassé (acier). Thép cải hoa.

Dame. Bà, đàn bà; jeu de dames, cờ; jouer aux dames, đánh cờ.

Dame-jeanne, grosse bouteille. Hũ.

Damer. Nện.

Damier. Bàn cờ. (V. *Echiquier*).

Damnable. Đáng phải luận phạt dưới địa ngục.

Damnation. Sự chịu phạt dưới địa ngục, sự phải phạt đời đời.

Damné. Kẻ phải phạt dưới địa ngục; les damnés, những kẻ đã mất linh hồn.

Damner. Phạt xuống địa ngục; se —, sa xuống địa ngục, mất linh hồn; liêu minh xuống địa ngục.

Dandiner (se). Đi thùng thỉnh.

Danger. Sự cheo leo; s'exposer au —, liêu minh; dans un si grand —, trong cơn cheo leo đường ấy.

Dangereux. Cheo leo, hiểm nghèo; homme —, người có sức làm hại, đáng sợ.

Dans (prép.). Se traduit en général par trong.

Ex.: Dans la maison, trong nhà;

— le même temps, trong

chính lúc bấy giờ; — Cicé-

ron, trong sách ông Cicero.

Marquant un intervalle de temps, il se rend par khỏi, cách *ou* còn.

Ex.: Dans quelques jours, khỏi mấy ngày, *ou* cách mấy ngày, *ou* còn mấy ngày.

Quand on peut le tourner par tandis que, pendant que, on le traduit par đang khi, et le substantif que régit la préposition se tourne par le verbe correspondant.

Ex.: Dans le sommeil, đang khi ngủ.

Danse. Dám múa, sự múa nhảy.

Danser. Múa, múa nhảy; — au son de la flûte, múa theo ông địch; — sur la corde, leo dây.

Danseur de corde. Kẻ leo dây.

Dard. Lao, tên bắn; — d'une abeille, ngòi con ong,

Darder. Bắn, ném, phóng lao; le soleil — ses rayons, ánh mặt trời giãi vào.

Dartre. Hắc lao, lang ben; — fari-neuse, bạch diện *ou* bạch biến.

Dartreux. Có tật hắc lao, có tật lang ben.

Date, époque passée. Thì, giấp; — future, ngày hẹn; la — d'une lettre, chữ *ou* sớ đính,

Dater, mettre la date. Định nhật.

Datte. Quả chà là.

Dattier. Cây chà là; * binh đồ là.

Datura-stramonium. * Cà độc dược, kha dược.

Daube. Thịt bò nấu rượu.

Dauber, parler mal de. Trách móc, châm chọc.

Dauphin, poisson. Cá nước, * hải trư.

Davantage (adv.). Hơn; je n'en dis pas —, không thêm lời gì nữa; — âgé de quarante ans et davantage, ngoài bốn mươi tuổi.

Davier. Kim rỗ răng.

De (prép.). Entre deux substantifs de se supprime ordinairement; mais s'il marque un rapport de propriété on le rend par của. (V. Gramm, adj. poss. n° 144).

— S'il précède en français des compléments indirects, il se rend par diverses tournures.

Ex.: Il sort de la maison (tournez: il est dans la maison sortant dehors), người ở trong nhà ra ngoài. Obtenir une dignité du roi, được chức quyền bởi vua mà ra.

— Expriment une idée de relation d'un endroit à un autre, de se traduit par từ;

Ex.: De Hanoi à Sontay, từ Hà nội lên Sơn tây.

— Marquant un rapport absolu, de se supprime;

Ex.: De tout son cœur, de toutes ses forces, hết lòng, hết sức.

— Expriment la matière dont une chose est faite, de se rend par bằng;

Ex.: Une statue de bois, tượng bằng gỗ.

— bonne heure (adv.), sớm;

— ce que (conj.), cứ như;

De crainte que (conj.), kẻo, kẻo mà; — plus (conj.), lại, vả, vả lại;

— manière que (conj.), thế nào, để cho, để nên;

— même (adv.), cũng như;

— même que (conj.), như, cũng như;

— même que si (conj.), như thế là;

— peur que (conj.), kẻo, kẻo mà;

— sorte que (conj.), cho nên, thế nào, để cho;

— suite (adv.), liền;

— temps en temps (loc. adv.), thỉnh thoảng.

— jour, — nuit, ban ngày, ban đêm; aller — maison en maison, đi từng nhà.

Dé à coudre. Cái bao may;

— à jouer, thò lò; con quay (fig.).

Déacle (des glaces). Sự tang giá.

Déballer. Lấy đồ ra, dọn đồ.

Débandade (à la). Vô thứ tự, cách lộn bầy, cách xô bồ.

Débander, ôter un bandage. Cởi giải, gỡ; — un arc, hạ dây cung; se —, se disperser, tan ra, đi tản.

Débarbouiller. Rửa mặt.

Débarcadère. Bến, bến tàu.

Débarquer. Lên dật; — des bagages, lấy đồ dưới tàu ra.

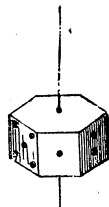
Débarrassé. Khỏi, lỏng, thông dong, chẳng mắc; lieu —, vide, trống không.

Débarrer. Kéo chốt ra, bỏ ngăn trở đi.

Débat. Sự cãi cọ, sự cãi nhau, sự kiện; sự dôi dặt, sự chông lại.

Débattre. Cãi lẽ, luận lẽ, bàn luận; — une question, bàn sự gì, bàn cãi; se —, chông lại, đánh trả, dôi dặt.

Débauche, excès de table. Sự mê ăn uống, sự uống quá chén; —, libertinage, tính mê nết xấu.

Débauché. Hư, trái, buông tuồng, yếu đuối; le plus — des hommes, đứơc hoang đàng rất mực; đứơc rất xấu nết.

Débaucher. Làm hư, đổ về đàng trái; se —, dổi nhân đứơc ra nết xấu.

Débet, ce qui est dû. Nợ, công nợ.

Débile, faible. Yếu, tron ẻ, yếu đuối, kém sức.

Débiliter. Hay làm cho yếu.

Débilité. Sự yếu đuối, sự kém sức.

Débilité. Làm cho ra yếu.

Débit, vente. Sự bán, của bán; —, maison où l'on vend, nhà hàng; fig., manière de parler, cách nói, cách đợc.

Débitant. Kẻ bán, kẻ bán hàng vật hàng lẻ.

Débiter, vendre. Bán, bán chác; —, vendre au détail, bán hàng vật hàng lẻ; — fig., réciter, đợc, nói; — des mensonges, nói dổi.

Débiteur. Kẻ mắc nợ, kẻ có nợ.

Déblatérer. Lả lỏn, kêu la, bĩ báng, trách móc, nói ngoa.

Déblayer. Đào lên, lầy ra.

Débloquer. Đánh tháo vạy, bắt giải vạy.

Déboire. Sự đau đón, sự cực lòng.

Déboitement d'un os. Sự sái khớp, sự lỏi xương.

Débonder. Rút nút thùng; se —, fig., phát con giận, đổ con giận.

Débonnaire. Hiền lành quá.

Déborder. Chảy tràn ra.

Déboucher. Mở; — une bouteille, rút nút chai.

Déboucler. Cởi cúc, tháo cúc.

Débourser. Mất tiền, xuất tiền, tốn, hao tốn.

Debout. Đứng; aller vent —, đi gió ngược.

Débouter. Loại ou không nhận kiện sự.

Déboutonner. Tháo cúc, cởi cúc.

Débrillé. Kề ăn mặc lỏi thời; kề mặc áo không khép.

Débrider. Tháo khớp, lầy dây cương ra.

Débris, restes. Phần còn lại giống gì đã phải tàn phá.

Débrouiller, éclaircir. Giải nghĩa ra; — des choses, giở ra, mở ra, gỡ ra, tháo ra; se —, liệu cho đợc, gỡ mình.

Débusquer. Xua ra, đuổi ra, bắt đi.

Débiter. Bắt đầu.

Début. Đầu, đầu hết; au —, khi mới, khi đầu.

Décacher (une lettre). Mở thư, mở phong thư.

Décade (une). Một tuần.

Chaque mois se divise en trois décades ou semaines de dix jours, appelées la première; thượng tuần (semaine supérieure ou du commencement), la seconde: trung tuần (semaine du milieu) et la troisième: hạ tuần (semaine basse ou de la fin); cette dernière n'a que neuf jours dans les mois incomplets. Pour énoncer les jours de la première decade, on les fait précéder du mot mông; ainsi le 3, mông ba; le 10, mông mười; mais ce mot disparaît dans les autres décades et l'on dit, par exemple: le 11, ngày mười một; le 20, ngày hai mươi. Par exception, le 15 de la lune se dit ngày rằm, au lieu de mười lăm. La nouvelle lune est appelée sóc ou mông et la pleine lune rằm ou vọng; le premier quartier est désigné sous le nom de thượng huyền et le dernier sous celui de hạ huyền.)

Décalogue. Mười điều răn Đức Chúa Lời.

1. Kính chuợng một thiên đạ chân chúa trên hết mọi sự;

2. Chớ lầy tên thiên chúa mà hư thệ;

3. Giữ ngày lễ lầy.

4. Thảo kinh cha mẹ;
 5. Chớ giết người;
 6. Chớ làm tà dâm;
 7. Chớ ăn trộm cắp;
 8. Chớ nói chứng nói;
 9. Chớ muốn vợ chồng người;
 10. Chớ tham của người.

Dega (en). Dàng này, dàng trong, bên này.

Décadence. Sự sút kém đi, sự xiêu chiều; tomber en —, sút kém một khi một hơn.

Décaler. Lây miệng kê ra.

Décalquer. Vẽ bóng, lấy bóng (tranh, bản đồ, v. v.).

Décamper. Bỏ nơi đóng đinh mà đi.

Décanter. Gạn, gạn cần (nước, rượu, v. v.).

Décapitation. Sự trảm quyết, sự chém đầu.

Décapiter. Chém, chém đầu, chặt cổ; — un condamné, xử tù, chém tù.

Décéder. Chết, qua đời, sinh thì, mất, vế, tạ thế, lâm chung.

Déceler, découvrir une chose cachée. Đem ra, lấy ra; — fig., tỏ ra, cáo, trần tỏ; — avouer, xưng ra.

Décembre. Tháng chạp tây.

Décent. Để coi, tể chỉnh, xứng đáng.

Déception. Sự phải lừa.

Décerner. Giao cho, giả cho, phó cho, định, truyền, hạ lệnh.

Décercler. Thảo dai thùng ra.

Décès. Sự chết, cái chết.

Décevant, trompeur, Man, gian, dối trá, chẳng thật.

Décevoir. Dành lừa, nói dối.

Déchainer. Thảo lộ tôi; — exciter, giục, xui, thôi thúc.

Décharger quelqu'un, Giúp đỡ, cắt gánh, bớt gánh, làm cho ra nhẹ hơn; — l'impôt, rút thuế, bớt thuế; — un coup de bâton, đánh gậy; — un coup de fusil, bắn súng; — sa bile,

phát cơn giận, đổ cơn giận; — sa conscience, làm, nói cho khỏi tội, cắt gánh nặng xuống; — des marchandises, rỡ đồ, bóc đồ.

Déchargeur. Phu lấy đồ ra

Décharné. Gầy mòn, vồ vàng.

Déchausser, ôter la chaussure. Cởi giày ra; — enlever la terre du pied des arbres, bới gốc cây cho khỏi nghẹn; — une dent, cắt da chung quanh răng; se —, cởi giày ra.

Déchéance. Sự mất phép.

Déchet. Phần hư, phần lại.

Déchiffrer. Xem chữ khó, đọc từng chữ một.

Déchiqueter. Xé, cầu xé, bằm, xắt lát.

Déchirant (cri). (Tiếng) còi, cụng.

Déchiré. Rách, rách rưới; avoir les pieds déchirés par les pierres (oreilles de chat), đi tai mèo toạc ra.

Déchirement. fig. Sự cực lòng, sự đau đớn rầu rĩ, đau lòng.

Déchirer. Xé ra; xé nát; —, mettre en pièces, can rứt; — avec le bec, mổ; le tigre déchire avec ses griffes, hùm bấu (bấu da, bấu xé); — la peau avec les ongles, bẹo.

Déchirure. Sự rách, dằng nở.

Déchoir. Sút, sa sút, sụt xuống.

Décidé, courageux, Rắn rỏi, mạnh bạo.

Décider. Định, quyết; — un différend, xử kiện xong; se —, định, luận.

Décime. Tiền.

Décimer. Thập phần thủ nhát.

Décimètre. Tấc tây.

Décisif. (Sự gì) luận dứt, đã định; heure décisive, giờ sau hết.

Décision, action de décider. Sự quyết, sự định; — courage, lòng mạnh bạo, sự liều mình.

Déclamation. Điệu nói, cung nói, cách nói pháo, sự nói lẻo lá, văn hoa quá lẽ.

Déclamatoire. Có cung giảng.

Déclamer, crier. Kêu to tiếng, la lời,
—, débiter, giăng lớn tiếng, tập cung
giăng, nói văn hoa quá lẽ, nói phét
lác.

Déclaration. Sự tỏ ra, sự xưng ra,
khẩu tiên.

Déclarer, faire connaître. Tỏ ra, làm
cho biết, xưng ra, cáo; — la guerre,
hẹn chiến, báo tri mình toan đánh;
se —, xưng mình ra, xưng mình
là kẻ.

Déclassé. Ngoại bậc, đã xuất bậc.

Déclin de l'âge. Tuổi già; — du jour,
ngày xế hôm.

Décliner. Sa sút, kém đi; le jour —,
ngày xế về hôm; la maladie —, bệnh
đã diu dui; — un honneur, chỗi
chức quyền; — un nom (gramm.),
chia tiếng.

Déclive (en). Giốc.

Déclouer. Tháo; — une caisse, tháo
hòm rỗ danh ra; —, arracher des
clous, cạy danh.

Décocher. Bắn, ném, phóng.

Décoiffer (se). Cắt mũ.

Décoller. Bật ra, bỏ ra.

Décolleter. Lột trần cổ và ngực.

Décolorer. Làm cho phai mùi, làm
cho mất sắc; se —, đã phai mùi, đã
mất sắc, ra đen sì.

Décombres. Vôi cát cùng các đồ vụn
nhà cũ.

Décommander. Rút lời truyền.

Décomposé (visage). (Mặt mũi) xanh
xanh, vàng vọt, vàng bủng, vờ vàng.

Décomposer. Giải từng phần, chia lẽ;
—, corrompre, làm hư, làm cho ra
xà; se —, ra hư, thối đi.

Décompter. Rút về, nghĩ lại.

Déconcerter. Làm cho rối; se —, rối
lòng điều gì.

Déconseiller. Nói gàn, nói găng ra,
khuyên dưng, can.

Déconsidéré. Đã mất giá.

Décor. Sự sửa sang, sự dọn dẹp từ tề.

Décoration, marque d'honneur, Bàng,
sự thi ăn tước, chứng cứ.

Décorer, orner. Sửa sang, dọn dẹp; —
quelqu'un, phong chức, cho bàng,
thi ăn tước.

Décortiquer. Lột vỏ; — le riz, dầm
gạo, giã gạo.

Découdre. Tháo dằng chỉ.

Découler, dériver. Bồi... mà ra; bồi...
mà dền.

Découper. Cắt, gỡ, xé, bằm; — un
poulet, gỡ thịt gà; — un gigot, thái
thịt đùi.

Découragement. Sự ngã lòng.

Décourager. Làm cho ngã lòng; se —
sờn lòng, ngã lòng.

Découronner. Cắt triều thiên; — un
arbre, chém đầu cây.

Découvert. Đã tỏ ra, không có gì mà
che; à —, (loc. adv.) cách trông trải,
trước mặt thiên hạ.

Décoverte. Sự mới đã tìm được; sự
tìm được sự mới.

Découvrir une chose couverte. Cắt sự
gi che, dỡ ra, bày tỏ, mở, tỏ ra; —
une chose ignorée, tìm được (sự
mới); se —, cắt nón.

Décrasser. Chùi, lau, lột, mài.

Décrépit. Già cả, tuổi tác, gàn mỗ,
cũ rích.

Décret. Sắc, chỉ, lệnh; les décrets du
ciel, mệnh trời.

Décréter. Ra sắc, định, hạ lệnh, ra
chỉ.

Décrié. Xấu tiếng, kẻ phải mang tiếng
xấu.

Décrier. Nói xấu người ta.

Décrire. Diễn cách thế; kể lại; —,
tirer une ligne, vạch.

Décrocher. Cởi ra, tháo ra.

Décroître. Bớt, bớt xuống; le jour
décroit, ngày xế; fig., sa sút, kém
đi, hạ xuống.

Décrotter. Lau, chùi, đánh sạch.

Décrotteur. Kẻ đánh giấy.

Décruer du fil ou de la soie. Tắm tơ, tắm chỉ.

Décruser des cocons. Nấu kén.

Déçu. Đã phải lừa, đã trượt.

Décupler. Gập mười.

Decurion. Cai, quan cai một thập lĩnh kị.

Dédaigner. Khinh, chê, chẳng khứng, khinh dể.

Dédaigneux, fier. kiêu hãnh, khinh dể, kiêu căng.

Dédale. Nẻo quanh co, nẻo quanh quẩn, nơi rối rít.

Dedans, (adv.). Trong, nội (ch.)

Dédicace. Sự dâng, sự làm phép thánh mà dâng; — d'un livre, sự dâng sách kinh (ai).

Dédier, consacrer. Dâng, dâng kính. — un livre, dâng sách kinh ai.

Dédire (se). Không giữ lời giao, không cứ mực.

Dédommager. Bù lại, bồi thường, đền, trả công; — de pertes essayées, sinh lợi mà bù sự thiệt hại.

Dédoubler, partager en deux. Chia làm hai.

Déduction, soustraction. Sự rút, sự giảm trừ; — (par raisonnement), sự luận câu kết.

Déduire, soustraire. Bớt, trừ, rút; —, tirer une conséquence, ra câu kết.

Défaillance (tomber en). Phải gió, ngã lả, cảm khí.

Défaillir. Tắt hơi, phải gió, cảm khí.

Défaire. Tháo ra, phá tan, cỏi; fig., bãi; **se** — de, vendre, bán; **se** — de, se corriger, chữa, bỏ nết xấu.

Défaite d'une armée. Sự bại trận.

Défalquer. Trừ, bớt.

Défaut, imperfection. Sự hư, tính hư, nết xấu, sự gì trái; au — de quelqu'un, thay vì ai.

Défaveur. Sự mặt lòng, sự bất thuận cùng, sự chẳng ưa.

Défavorable. Trái, nghịch cùng, bất hoà, trái mùa.

Défection. Sự bỏ, sự bất trung.

Défectueux. Có lỗi, thiếu.

Défendant (à son corps). Trái ý, bất đắc dĩ.

Défendre, protéger. Cứu, bênh vực, giữ, phù hộ, chữa; —, prohiber, cấm, can gián; — absolument, cấm đặc, cấm tiệt, cấm ngặt, nghiêm cấm; — garder, gìn giữ, che chở.

Défenses (d'un éléphant). Ngà voi; l'éléphant frappe avec ses —, voi chằm.

Déférence. Sự tôn kính, sự dãi sớ; sự vị nể.

Déferer, accorder. Đặt, dâng cho, ban, ban giải; —, condescendre, nhường.

Déferer (un cheval). Tháo vó ngựa; **se** —, (ngựa) mất sắt bịt chân.

Défi. Sự thách, sự trêu chọc.

Défiance (avoir de la). Hồ nghi e sợ, chẳng tin; ngờ vực.

Défiant. Hay ngờ vực, hay hồ nghi, cả nghi.

Déficeler. Tháo dây ra, cỏi ra.

Déficit. (Bạc) thiếu.

Défier. Thách thức, trêu chọc, ghẹo; **se** —, hồ nghi e sợ, ngờ vực.

Défigurer. Phá hại, làm hư, làm xấu hình.

Défilé. Khe núi, quèn, eo.

Défiler, ôter le fil passé dans quelque chose. Cuộn ra; —, aller à la file, đi từng người một.

Définir, donner une définition. Luận, luận chất phác, cắt nghĩa, giải nghĩa; — statuer, lập, chỉ định.

Définition. Câu giải nghĩa.

Déflleurir. Rụng hoa, mất hoa.

Défoncer, briser. Phá vỡ, bẻ; — un tonneau, đánh thùng; — (une route), đào, đào sâu.

Déformer. Bóp bẹp.

Défraichir. Mất sắc, phai màu.

Défrayer, payer la dépense. Tư cấp cho.

Défricher. Phá hoang điền, vỡ ruộng.

Défroque. Áo cũ.

Défroquer. Xuất, xuất về thể gian.

Défunt. Đã chết, chết rồi.

Dégagé (qui a un air —). Lanh chải, hay làm cho khéo, cho giỏi.

Dégager (un gage). (Chuộc của cầm); —, délivrer, cứu chuộc, đánh tháo, gỡ ra; —, désobstruer, lấy ra khỏi, cởi ra, gỡ ra; —, produire, ra, sinh ra; **se** —, gỡ mình, liệu cho khỏi.

Dégainer. Tuốt gươm ra.

Dégarnir. Cắt, lấy mất.

Dégât. Sự mất, sự phá phách.

Dégeler. Tan đi.

Dégénérer, s'abaisser. Ra kém, chẳng đáng, hạ xuống.

Dégonfler. Thối lại, hạ hơi; **se** —, ngót xuống, rớt lại; fig., dịu lại, người đi.

Dégorgier, laver. Rửa cho sạch; —, déboucher, cắt ngăn trở ra, rút nút; —, déborder, chảy ra, tràn ra.

Dégourdi, avisé. Lanh chải, giỏi.

Dégourdir (quelqu'un). Giục ra, trên, xui.

Dégout, Sự chán, sự ngán.

Dégoutant, malpropre. Ô uế, dơ nhớp, nhem nhuốc.

Dégouté, ennuyé. Phiền rầu.

Dégouter (se). Lấy làm chán, nhàm lờn, gớm.

Dégoutter. Chảy từng giọt, rỉ, nhỏ xuống.

Dégrader. Truất chức, cách chức.

Dégrafer. Tháo bỏ vạt cài áo.

Dégraisser, ôter les taches. Giặt vết dầu mỡ.

Dégraisseur. Thợ giặt vết dầu mỡ.

Degré, marche d'escalier, etc. Bậc; — de latitude, de longitude, de chaleur, độ; — du mandarinat, phẩm (il y en a neuf dont chacun se divise en deux classes). (V. le mot *Mandarin*).

Dégrever. Bớt, giảm, dỡ, giảm bớt.

Dégringoler. Rơi xuống ngựa xuống.

Dégriser (se). Giã rượu.

Dégrossir. Đeo, bảo; fig., tập (ai).

Déguenillé. Rách rưới, kẻ mặc áo rách, tả tơi.

Déguerpier. Chạy lờ tở, chạy ngan ngác, chạy son sác, chạy bậy.

Déguisé. Kẻ giả hình, kẻ giả đồ; kẻ bắt nạt.

Déguiser. Giả, giả hình, giấu giếm; **se** —, giả cách, giả tăng, tàng hình, xuất hình.

Déguster. Nếm, nhấp đúng; fig., thử.

Déhanché. Đau lưng, nhức, kiệt sức.

Dehors (adv.). Ngoài, ngoài (ch.).

Déifier. Đặt làm bụt.

Déjà. Đã.

Déjeuner (subst.). Bữa cơm sáng.

Déjeuner (v.). Ăn bữa sáng, ăn cơm sáng, lót dạ.

Déjoindre. Tháo ra, phân rẽ ra.

Déjouer. Làm cho nhớ việc ra.

Déjuger (se). Ra lý doán không hợp vuội ý trước.

Delà (prép.); par rapport au lieu. Quá, xa hơn, rồi; par rapport au temps, về sau, từ rầy mà đi.

Délabré, affaibli. Yếu ớt, lờ lững.

Délacer. Cởi ra, nói ra, tháo ra.

Délai. Sự lần lữa, sự khoan giãn, sự trì hoãn.

Délaisser. Bỏ, lia bỏ; — fuir, trốn; —, renoncer à, nhường.

Délassement. Sự nghỉ chơi.

Délasser (se). Nghỉ chơi, chơi, nghỉ nhọc, giải trí.

Délateur. Kẻ cáo, kẻ giác.

Délayer. Ngâm nước, chệ; — un bâton d'encre, mài mực.

Délecter, charmer. Làm vui lòng, làm cho thoải; **se** —, thích, lấy làm vui, ưa.

Délégation. Sự sai cử, sự chịu sai.

Délégué. Quan khâm sai, quan sứ.

Déloguer. Sai sứ, giao cho.

Délétère. Độc, nghịch, làm hại được.

Délibérer. Bàn, bàn bạc, bàn luận, suy nghĩ; — ensemble, hiệp nghị.

Délicat, faible. Yếu diệu, son son người; — surtout dans la nourriture, mề hề; ouvrage —, việc khó, liêm nghèo; situation — dịp rồi rít, liêm nghèo; conscience —, lương tâm ngay thật, trung thành, liêm; oborat — sự thỉnh nũi.

Délices. Sự vui chơi, sự vui sướng.

Délicieux. Hay lắm, vui thật; lieux —, nơi vui vẻ dễ coi.

Délié. Đã chịu tháo (v. délier); —, mince, lỏng, mỏng; —, subtil, sắc sảo, khôn khéo, hay.

Déliier, détacher. Tháo, buông, rẽ ra, tha; —, dispenser, gỡ, tha, giải; — quelqu'un de, tha cho ai.

Délimiter. Lập đá mốc.

Délinquant. Kẻ mắc tội, kẻ có tội.

Délire. Sự sáng, chứng sáng, sự nói sáng, sự mê.

Delirer. Sáng, nói sáng, nói mơ màng, ở bất tỉnh.

Délit. Điều lỗi, tội lỗi.

Délivrer. Cứu chuộc, cứu chữa, đánh tháo; **se** —, gỡ mình cho khỏi; — d'un vœu, làm việc mình đã khấn; — d'un fardeau, cắt gánh nặng xuống.

Déloger, chasser. Đuổi, loại ra; —, partir, trảy đi, đem đồ đi nơi khác.

Déloyal. Bất trung, gian tà.

Déluge. Lụt, lụt to, lụt cả.

Déluré. Lanh chải.

Demain (adv.). Mai, ngày mai; après —, ngày kia.

Démancher. Lấy chuỗi ra, tháo quẻ ra.

Demander. Xin, cầu xin; — avec instance, xin nài, xin nằng; — pardon, xin tha; —, s'enquérir, hỏi, hỏi han; —, avoir besoin, thiếu; — une femme en mariage, hỏi vợ, giam vợ.

Démangeaison. Sự ngứa, sự rít rúa; — de parler, sự ngứa miệng.

Démanger. Ngứa, xót xa, rít rúa; fig., sốt ruột, ước ao, muốn làm.

Démanteler. Phá lũy, phá vách.

Démarcation. Cõi, bờ, giới hạn.

Démarche, manière de marcher. Kiểu đi, dáng đi, điệu đi; — affectée, chánh hoành.

Démarquer. Cắt đầu đi.

Démarrer. Rỏ neo.

Démasquer. Kéo mặt nạ; —, fig., tỏ lòng dữ người ta.

Démêler. Gỡ, cỏi, mở, giải, xử; — le vrai du faux, phân biệt sự thật sự không; — les cheveux, bới tóc.

Démêloir. Lược thưa.

Démembrer. Xé, xé ra, câu xé; — un royaume, chia ra, phá nước.

Déménager. Đem đồ đạc ra nơi khác.

Démence. Bệnh đại; bệnh điên.

Démener (se). Gắng sức, làm hết sức, tìm mọi dăng.

Démenti. Lời nói ngang, sự cãi trả.

Démentir. Bẻ, hạch, chẳng ứng, bất lẽ, nói ngang.

Démériter. Chẳng xứng công; — de la patrie, làm hại nhà nước.

Démesuré. Lạ, gồm, khác lạ, quá mực, quá độ.

Démettre (se) le bras. Sái cánh; — d'une dignité, từ bỏ, từ chức; —

quelqu'un d'une dignité, truat chức, cách chức cho ai; être démis d'une charge, phải cách chức.

Demeure. Nhà ở; — passagère, quán trú.

Demeurer. Ở; — chez autrui, ở nhờ, trú.

Demi. một nửa, nửa phần; deux heures et demie, giờ thứ hai rưỡi.

Demi-cercle. Nửa vòng, bán nguyệt.

Demi-jour. Sáng mờ mờ.

Demi-lune (en) Có hình bán nguyệt.

Demi-mort (à). Chết diêng, nửa chết.

Démision. Sự từ, sự bỏ, sự dẽ.

Démisionnaire. Kẻ từ, kẻ từ bỏ, kẻ từ nhượng.

Démisionner. Từ, từ bỏ.

Demoiselle. Cô, con gái; — d'honneur, đầu phụ; —, maillet, vỏ dũa; —, libellule, cạp cạc.

Démolir. Rỡ, phá, phá tuyết.

Démon. Ma, quỷ, ma quỷ.

Démoniaque. Kẻ phải quỷ ám.

Démonstration, preuve. Lễ mạnh mẽ làm chứng.

Démonter quelque chose. Đánh tháo, cắt xuống, đánh đổ, bỏ, giã; — quelqu'un, đánh ngã; fig., làm cho rối; —, tuer, giết; **se** —, rối lòng.

Démontrer, prouver. Tỏ ra, lay lẽ mà chứng.

Démoraliser, corrompre. Làm hư, giục phạm tội, ghẹo; —, décourager, làm cho người ta ngã lòng, sòn lòng.

Dénaturé. Khác tìp, vô tâm;

Dénaturer. Làm hư, đổi tìp.

Dénégation ou Déné. Sự chối, sự từ chối.

Déniche. prendre au nid. Lay trong tổ ra; —, fig., xua đuổi, bắt được.

Dénier. Chối, nói không, chẳng xưng.

Denier (On peut traduire le mot denier par): Tiền, đồng tiền.

Dénigrer. Gièm pha, gièm chê, nói hành.

Dénombrer. Soạn lại, làm so.

Dénommer. Gọi tên, đặt tên; **se** —, đổi tên, có tên là.

Dénoncer. Cáo, mách, giác, tố; —, dire en public, rao, tỏ ra; **se** —, xưng mình, cáo mình.

Dénonciateur Kẻ cáo, kẻ mách, kẻ thóc mách, thàng tố.

Dénoter. Chỉ, chỉ tỏ, tỏ ra.

Dénouement, fin. Cùng, cuối; —, mort, sự chết.

Dénouer, Cởi, cởi ra, cởi nút, mở, tháo, buông, rã.

Denrée. Hàng, đồ hàng, của buôn bán.

Dense. Đặc, dày, chặt.

Dent. Răng; — canine, răng chó, cạnh răng; — molaire, răng hàm, răng càm; — incisive, răng cửa; — de lait, nanh; arracher une —, nhổ răng, fig., móc, răng.

Dentelé. Có nhiều răng nhỏ.

Dentelle. Ren.

Dentier. Răng mọc.

Dentifrice. Thuốc đau răng, thuốc dẽ đánh răng.

Dentiste. Thấy nhổ răng, thầy chữa bệnh răng.

Dentition. Sự mọc răng, đau khi mọc răng, mùa mọc răng.

Dénué. Thiều, thiếu thốn, nghèo đói, bần tiện; — de jugement, phi lý, dốt nát.

Dénüment. Sự thiếu, sự chẳng có, sự khó khăn.

Dépaqueter. Tháo, gỡ ra, mở ra, cởi đi.

Dépareiller. Lia đôi, biệt ra.

Déparer. Làm cho ra xấu hình.

Départ. Sự trái đi.

Département. Tỉnh.

Départir, partager. Phân phát, phân ra; **se** —, ra khác, nhượng.

Dépasser. Qua ; — les autres, nổi ; ne pas —, bắt qua, chẳng qua.

Dépasser. Đào gạch lên, bới đá lót đường lên.

Dépecer. Xé ra, cẩu xé.

Dépêche, lettre. Thư ; — télégraphique, thư đánh giấy thép.

Dépêcher, envoyer. Gửi, sai đi ; se —, làm mau, đi vội, làm vãng đi ; làm mau mắn.

Dépeindre. Vẽ, mặc ; fig., bày vẽ, kể ra.

Dépendre. Thuộc về quyền ai, suy phục, vâng lời ; cela dépend de vous, việc ấy tại ông ;

Dépens. Các phí tổn, của tốn.

Dépenses. Sự tốn, của tốn, phí tổn.

Dépenser. Tồn, tiêu tốn, hao tổn, tốn của, mất.

Dépensier. Hay phí của, phung phá, kẻ xa xỉ của vô ích.

Dépérir. Hư đi, suy sút, suy tổn ; —, (les plantes), lụi.

Dépêtrer (se). Gỡ mình.

Dépeupler. Phá đàn, phá huỷ, phá nát.

Dépister, découvrir à la piste. Bắt hơi, noi theo.

Dépit. Sự tức giận, sự giận gât, cơn giận ; en — de (loc. prép.), trái ý.

Dépité. Tức giận, sôt giận.

Dépiter (se). Gây giận, gât, tức mình, tức gât.

Déplacer. Đồi đi, cắt đi, dời đi ; — une borne, dời đá mốc ; se —, dời nơi, dời nhà, dời dời.

Déplaire. Chẳng đẹp lòng, chẳng ưa, mất lòng.

Déplaisir. Sự khó lòng, sự không được bằng lòng, sự rầy rà ; causer du — à quelqu'un, làm phiền lòng ai.

Déplanter. Nhổ ra, đào (cây), đánh cây mà trồng chỗ khác.

Déplier. Mở, nở ra, giải, giơ, giương.

Déplorable. Đáng người ta thương tiếc.

Déplore. Thương tiếc, khóc thương.

Déployer (v. déplier).

Déplumer. Vặt lông ; se —, mất lông.

Dépolir, ôter l'éclat. Xoa cho khỏi nhẵn.

Dépopulation. Sự phá đàn, sự bớt đàn.

Déportation. Sự lưu đày.

Déporté. Kẻ phải án đày, kẻ phải sung phôi.

Déporter. Đày đi, phát phôi.

Déposer quitter une chose. Để xuống, hạ xuống ; — un dépôt, gửi của, giao ; —, enlever une dignité, cắt, truất, rút quyền ; — en justice, làm chứng

Dépositaire, qui garde un dépôt. Kẻ giữ cửa gửi.

Déposition, en justice. Chứng, tờ làm chứng.

Dépôt, objets confiés. Cửa gửi ; mettre en —, gửi ; —, alluvion, đất bồi, đất phù sa ; —, lie, cặn, cặn.

Dépoter. Đào ra, bới cây ra.

Dépouille, peau ôtée du corps d'un animal. Da, lột loài vật ; — d'un serpent, lột rắn, xà thoát ; —, butin, của bắt được khi đánh giặc.

Dépouiller, mettre à nu. Bóc trần ; — enlever la peau, phanh bì, lột bì, lột da, khừ bì.

Dépourvu, privé de. Thiếu thốn, chẳng có ; au —, bắt thình lình, bỗng chốc.

Dépravation (des mœurs). Sự xấu nết

Dépravé (homme). Người hư tính tình, dữ ác.

Déprécation. Lời cầu nguyện, lời xin nài.

Déprécier. Chê, nói chê.

Déprédation, pillage. Sự ăn cướp, sự cắt lấy.

Déprendre, Gỡ, lấy ra.

Dépression. Sự hạ xuống, sự dẽ xuống; — de terrains, sự sũng; — de la terre aux pôles, sự lồi đất chũm lại.

Déprimer. Dẽ xuống, bắt xuống.

Depuis. Từ; — que (conj.), từ, từ khi; — lors, từ bây giờ.

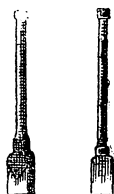
Dépuratif. Hay xổ bụng nhẹ vậy.

Député, envoyé en mission. Quan sứ, quan khâm sai; —, délégué élu, quan triều dân bầu; chambre des —, toà quan chiếu hiệp nghị.

Députer, envoyer. Sai sứ, sai cử; —, choisir, đặt thay mặt.

Déraciner. Nhổ, nhổ rễ; —, au fig., phá tuyết; instruments pour — les arbres, mai, thuổng (fig.).

Déraisonnable. Trái lẽ, phi lý, đại.

Déraisonner. Nói nghịch lý, không phải lẽ, nói đại.

Déranger. Phá thứ tự.

Derechef (adv.). Lại, một lần khác.

Déréglé. Không có mực; — de mœurs, lung lảng, hư nết.

Dérider. Sinh buồn cười; se —, cười, nực cười.

Dérision. Sự nhạo; par —, cách nhạo báng; tourner en —, nhạo, chê cười.

Dériver, venir de. Lây bởi, bởi... mà ra; — détourner, bắt lại, đổ cho.

Derme. Da.

Dernier. Sau hết, cuối hết; le — d'une classe, rốt hết, rốt hết, thứ hết, kém nhất; le — né, út.

Dérobée. Regarder à la —. Liếc.

Dérober, prendre. Ăn cướp, ăn cắp; —, soustraire, eứu, chửu.

Déroger à une loi. Bối luật; — à sa dignité, mất giá mình, ăn ở cách hèn.

Dérouiller. Xoa gỏi, lau gỏi.

Dérouler. Kéo ra, giải ra.

Déroute. Mettre les ennemis en —. Phá tan quân giặc.

Dérouter, troubler. Làm cho rối trí.

Derrière (subst). Lưng, đằng sau, cật; hậu môn; le — d'une voiture, khoang sau xe.

Derrière (adv.). Sau, đằng sau.

Dès (prép.). Từ; — lors, từ bây giờ; — maintenant, từ bây giờ; — l'ence, từ thuở bé; — que, (conj.), thoát khi, vừa khi, khi... vừa rồi.

Désaccord. Sự bất hoà, sự bất thuận; être en —, bất bình, bất trung hợp; — (en musique), sự bất cung, sự không hợp.

Désaccoutumé. Đã mất thói.

Désagréable. Chẳng đẹp lòng, chẳng vừa ý; —, dur, nặng, thẳng phép.

Désagrément. Điều gì rầy rà, sinh lo buồn, chán ngán.

Désaltérer (se). Giãn khát, uống.

Désappointer. Làm cho hồng, cho uống công.

Désapprouver. Chẳng ưng, trách, phi, chê.

Désarçonner (se dit d'un cheval). Hắt.

Désarmer. Thu thiết khí lại, cắt khí giới; fig., — la colère, làm cho khí nộ.

Désarroi. Loạn, sự hỗn hào.

Désastreux. Khốn cực, làm hại, làm khốn.

Désavantage. Sự thiệt hại; éprouver du —, phải thiệt.

Désavouer, nier. Chối, nói không; —, désapprouver quelqu'un, chẳng ưng, chẳng nhận.

Desceller. Bật ra.

Descendance, postérité. Con cái; —, origine, tông tộc.

Descendants (les). Con cháu, cháu chắt, kẻ hậu lai.

Descendre. Xuống; — (quelque chose), bỏ xuống, hạ xuống, đem xuống; — du ciel, ở trên lời mà xuống; — à terre, lên đất; — sur la terre, xuống thế.

Descente, penchant. Đàng dốc, dàng treo; — de justice, sự các quan dị khám.

Description. Sự kể lại, sự diễn lại.

Désenparer (sans). Liên li, trùng trùng, chẳng có khi dừng.

Désemplir. Múc hết, tát, vét, làm cho cạn; **se —**, ra cạn.

Désenchanter. Làm cho người ta bỏ sự lầm lẫn, không lấy làm hay nữa.

Désenclover. Rỗ danh, cạy danh.

Désenfler (se). Ngọt xuống, xung ngọt, rọt lại; fig., nguôi đi, dịu lại, bỏ lòng kiêu hãnh.

Désengorger. Cắt những đồ gì làm ngăn trở.

Désennuyer. Giải phiền, giải trí.

Désenrayer. Kéo bánh xe ra.

Désenrhummer (se). Bớt ho, đã khỏi ho.

Désentortiller. Gỡ ra.

Désert (subst.). Rừng, rừng hoang, nơi vắng vẻ.

Désert (adj.). Vắng vẻ, có rừng.

Désertter, quitter. Bỏ; —, trahir, lỗi việc, lỗi nghĩa.

Déserteur, soldat qui trahit. Kẻ trốn, kẻ từ bỏ.

Désespéré. Đã ngã lòng trông cậy; malade —, kẻ chẳng khỏi bệnh được; agir en —, làm liều.

Désespérer. Làm cho ngã lòng trông cậy, mất trông cậy; — de soi, chẳng trông gì bởi mình; **se —**, sòn lòng, ngã lòng trông cậy.

Désespoir. Sự mất trông cậy, sự ngã lòng trông cậy.

Déshabillé (en). Kẻ mặc áo đơn sơ.

Déshabiller. Cởi áo; **se —**, cởi áo, bỏ áo.

Déshabituer (se). Mất thói quen, quên.

Désherber. Làm cỏ, giẫy cỏ.

Déshérité. Chẳng được ăn phần gia tài.

Déshériter (quelqu'un). Từ (ai) chẳng ăn phần gia tài mình.

Déshonnête. Vô phép, thô thấp, ô uế, xấu hổ.

Déshonneur. Sự ô danh, sự gì trái, sự xấu hổ; faire — à quelqu'un, làm ô danh ai.

Déshonorant. Xấu xa, làm nhục nha, làm cho sỉ nhục.

Déshonorer. Làm ô, làm cho xấu hổ, làm cho ra xấu, cho ra dơ.

Désideratum. Điều ước.

Désigner. Chỉ, tỏ, tỏ ra; — un jour, chỉ ngày, hẹn ngày; — son successeur, chọn kẻ nối vị thế quyền.

Désillusionner. Làm ou nói cho khỏi lầm lẫn.

Désinence. Tận, cùng, cuối.

Désinfecter. Rửa cho sạch, làm cho mất hơi độc, cho khỏi hơi xấu.

Désintéressé. (Làm) nhưng không.

Désintéresser, dédommager quelqu'un d'une perte. Sinh lợi mà bù sự thiệt hại; **se —**, không lo đến.

Désir. Sự ước ao, sự trông mong, sự thêm; brûler du — de, ước lắm, muốn lắm.

Désirable. Đáng người ta ước ao.

Désirer. Ước, ước ao, trông mong, tham, thêm.

Désireux. Kẻ muốn lắm, kẻ ước ao, kẻ tham.

Désistement. Sự từ bỏ.

Désister (se). Thôi việc, từ, từ bỏ.

Désobéir. Không vâng lời, bất kháng, phạm đến lời truyền.

Désobéissant. Kẻ chẳng vâng lời, bất kháng; cheval —, ngựa bất kham.

Désobligeant. Chẳng thương giúp, chẳng có lòng chung.

Désobliger (quelqu'un). Làm khổ, làm khó lòng.

Désobstruer. Cắt ngăn trở đi.

Désœuvré. Ở nhưng, nghỉ chơi, rỗi việc.

Désolant. Sinh sầu rĩ, làm cho buồn sầu, khôn nặn, đáng chịu thương khóc.

Désolation, affliction. Sự đau đớn, sự buồn bực, sự sầu não, sự phiền lòng.

Désolé. Buồn bã, sầu não.

Désoler (quelqu'un). Làm phiền lòng (ai); se —, sồn lòng, có lòng buồn bã.

Désordonné. Vô thứ tự, lổ mỗ, lộn bầy.

Désordre. Sự hỗn hào, sự chuyển động; —, dérèglement des mœurs, tính mê, tính xấu, lòng dục.

Désorganiser. Làm hỗn hào, làm xôn xao.

Désorienter, déconcerter. Làm cho rối.

Désormais (adv.). Từ rầy mà đi.

Désoisser. Lóc, rút xương; — un poisson, gỡ xương cá.

Despote. Vua độc dữ, kẻ dùng quyền cách độc dữ, kẻ đã tiếm vị.

Despotique. Độc dữ, kẻ hà hiếp dân.

Dessaisir (se). Bỏ, nhường, từ.

Dessaisissement. Sự nhường, sự từ.

Dessaler. Ngâm nước cho khỏi muối.

Desséchant. Có sức làm cho khô.

Desséché. Cạn, khô, rão; herbe desséchée par le soleil, cỏ héo giòn.

Dessécher. Phơi khô, làm cho cạn; — au soleil, phơi nắng; se —, nên cạn.

Dessein, projet. Tình ý, ý muốn, việc gì đã toan; —, tự ý, có ý.

Desseller. Cởi yên ngựa, tháo yên.

Desserrer. Nói ra, cởi ra.

Dessert. Bữa nước; des desserts, đồ nước, đồ chè.

Desservant. Thầy cả coi xứ nào, cụ phó.

Desservir la table. Cắt mâm đi; — quelqu'un, nói chê, nói hành, nói xấu; —, faire les fonctions de curé, coi sóc xứ nào.

Dessication. Sự làm cho khô, sự nên khô.

Dessiller, détromper. Tỏ ra những điều kín cho khỏi lầm.

Dessin (le). Phép vẽ; un —, tranh (ảnh) thủy mặc; —, ligne, nét.

Dessinateur. Thợ vẽ, kẻ vẽ.

Dessiner. Vẽ, vẽ đại khái, vẽ phác.

Dessouder. Bật ra (sát hàn).

Dessous (subs.). Bên dưới.

Dessous (adv.). Dưới, ở dưới, hạ (c.).

Dessus (subs.). Bên trên, mặt trên.

Dessus (adv.). Trên, ở trên, thượng (c.).

Destin, destinée. Số, số phận; —, (païen), mệnh trời.

Destinataire. Kẻ người ta gửi thư.

Destination. Sự chỉ, sự định.

Destiner. Định, nhất định, sắp lòng, ra lý đoán.

Destitué d'une dignité. Đã phải cắt chức.

Destituer, enlever une charge. Cắt chức, truất xuống, cách, rút (quyền) lại.

Destitution. Sự truất chức, sự rút quyền.

Destruction. Sự phá phách, sự đổi tẻ.

Désuétude, vieillesse. Sự ra cũ, sự chẳng còn giữ; —, oubli, sự bỏ thói, sự mất thói quen; tomber en —, cũ đi, sút kém.

Désunion, séparation. Sự phân ra, sự rẽ ra; —, mésintelligence, sự bất thuận.

Désunir, séparer. Tháo ra, rẽ ra, phân ra; —, mettre la mésintelligence, làm cho bất thuận, làm cho bất hoà vuột nhau.

Détacher, délier. Tháo, buông, cời, giải, bẻ; —, enlever les taches, rửa cho sạch.

Détail; dire en —. Nói từng điều một; vendre au —, bán hàng lẻ, bán vặt.

Détailler, Bán hàng lẻ, bán vặt.

Détaler, fuir. Trộn di lánh, chạy mau lên.

Déteindre. Làm cho phai mùi, làm cho mất sắc; se —, phai mùi, mất sắc.

Dételer, Cởi ngựa ra xe.

Détendre. Mỏ ra, cời ra; — un arc, hạ dây cung; — son esprit, nghĩ trí khôn, giải trí.

Détenir, garder. Giữ, cầm lấy, giữ lại.

Détenteur. Kẻ cầm, kẻ được, kẻ chứa (của gì).

Détention, prison. Sự phải giam.

Détenu, prisonnier. Kẻ tù, kẻ phải cầm tù, kẻ phải giam, kẻ phải tù hãm.

Détériorer (se). Nền hư, ra kém, nền xấu.

Détermination. Ý định, sự quyết.

Déterminant. (Lẽ, lời, v. v.) mạnh hơn làm cho người ta quyết định làm việc gì.

Déterminé, hardi. Kiên tâm, bạo dạn, cả gan, gan ruột.

Déterminer, décider. Định; — un jour, hẹn ngày; se —, nhất định, dốc lòng, quyết.

Déterrer. Đào, khoét, đào lên, bới; — un cadavre, bốc, bốc xác.

Détestable. Đáng gớm, khá ghét.

Détesté. Đã chịu ghét, kẻ người ta lấy làm gớm.

Détester. Ghét, gớm, lấy làm ghét.

Détirer. Giăng, gương, giờ ra.

Détoner. Kêu như sấm.

Détonner, sortir du ton. (Hát) không vào cung, không hợp cung.

Détordre. Trở lại, trở bên khác.

Détortiller. Gỡ ra, cuốn ra.

Détour d'un chemin. Khúc; fig., lời quanh co.

Détourné (chemin). Đàng, lối quặt quẹo.

Détourner. Trở, trở lại, đem đi đàng khác; — de l'argent, ăn bớt; — la tête, ghé mặt lại; — avec le pied, la main ou un instrument quelconque, tạt; — fig., can gián, bảo dừng.

Détraquer. Phá thứ tự.

Détracteur. Kẻ gièm, kẻ gièm chê, kẻ nói chê.

Détremper. Ngâm nước, dầm gĩa.

Détresse. Sự túng; être dans la —, túng cực.

Détriment. Sự hại, sự thiệt hại.

Détritus. Bã.

Détroit. Cửa hẹp, cửa hải hẹp; — passage étroit, nơi eo hẹp.

Détromper (se). Bỏ sự lầm lẫn.

Détronner. Cất lấy chức quyền vua, truất chức vua xuống.

Détrousser. Bỏ xuống, rũ xuống, sỏ; fig., voler, trộm cướp, bắt lấy.

Détrousseur. Kẻ cướp bóc, kẻ trộm cướp.

Détruire. Phá, phá phách, đổ, rở.

Dette. Nợ, công nợ; avoir des dettes mắc nợ; réclamer une —, đòi nợ; payer une —, trả nợ; remettre une —, tha nợ.

Deuil. Sự tang chế; porter le —, dể tang; le —, est fini, mãn tang; chapeau de —, nón chế; coiffe de —, mũ mảo.

Deuil. — La loi annamite a fixé d'une manière très rigoureuse le temps du deuil, et personne n'oserait s'en dispenser. Il est de trois ans pour le père et la mère et ceux que la loi leur assimile: la femme de premier rang, pour les enfants des secondes femmes, les parents adoptifs, le maître qui enseigne les lettres. Pour les autres pa-

rents dans la ligne ascendante, le deuil est d'un an, six mois ou trois mois selon le degré de parenté. Légale-ment les parents ne portent pas le deuil de leurs enfants.

Pendant tout le temps du deuil, il faut s'abstenir des festins publics, des comédies, etc. ; les mandarins en charge doivent prendre un congé ; il est aussi défendu de se marier. On porte l'habit blanc qui, la première année, doit être d'un tissu grossier, assez semblable à nos toiles d'emballage et sans ourlet. Plus tard, comme chez nous, ce grand deuil perd de sa rigueur ; on peut alors porter des vêtements ordinaires, mais le turban en toile blanche est obligatoire. C'est ce qu'on peut appeler le demi-deuil.

Les anniversaires font partie essentielle du deuil et la loi les exige rigoureusement.

Au premier de l'an, aux anniversaires, on revient pleurer sur les tombeaux, et souvent encore, en dehors de ces jours officiels, surtout dans les premiers mois après la mort, vous entendez, en passant le long des chemins, une mélodie plaintive, qui s'élève au-près d'une tombe récemment fermée. C'est une mère qui pleure son enfant, une femme son mari, un orphelin abandonné qui vient raconter ses misères à la tombe de ses parents. Ces accents mélancoliques qui troublent seuls le silence de la campagne vous causent une impression de tristesse profonde, et vous rappellent que sous toutes les latitudes, le cœur de l'homme se ressemble.

Deux. ; Hai ; nhị (ch.) ; — ensemble, vẫn đi đôi ; tous les —, cả và hai ; lequel des —, người nọ hay là người kia ; de — jours l'un, hai ngày một, mỗi hai ngày.

Deuxième. Thứ hai.

Deuxièmement. Hai là.

Dévaliser. Lây trộm, chiếm lấy, trộm cướp, lấy của, bóc lột.

Devancer. Đi trước ; — fig., nổi hơn, thắng vượt trên.

Devanciers (les). Cha ông, ông bà ông vải, các tiền nhân.

Devant (prép.). Trước, trước mặt ; le —, dằng trước ; le — d'une voi-ture, khoang trước xe ; aller au — de quelqu'un, đi đón, đi rước ai.

Devanture. Mái tiền.

Dévaster. Phá hoại, phá huỷ ; — par le fer et le feu, dùng gươm dùng lửa mà phá tan.

Développement, action de développer.

Sự kéo ra, sự dỡ ra, sự giải ra ; —, explication, sự giải nghĩa.

Développer. Mở ra, cởi ra ; —, aug-menter, thêm, làm cho rộng hơn ; — sa pensée, giải ý, toả ý ; se —, croi-tre, lớn lên.

Devenir. Nên ; — prêtre, docteur, đồ cụ, đồ tiền sĩ.

Dévergondé. Xâm lảo, chẳng biết xấu hổ, kẻ xấu tính xấu nết.

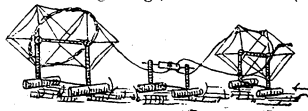
Déverser, pencher. Chiều, bạt ; —, ré-pandre, đổ.

Déversoir. Lãi.

Dévêtir (se). Cởi áo xuống.

Dévider. Kéo (vải), kéo (sợi).

Dévidoir. Cái guồng ; cái xakéo vải (fig.).

Dévier, se détourner. Trệ ; —, errer, lạc dăng ; — au moral, lỗi, sai.

Devin. Kẻ bói khoa, thầy bói.

Deviner, faire le métier de devin. Bói, bói khoa ; —, pressentir, tưởng trước, dặc chừng, nghi.

Devineresse. Bà bói.

Devis. (Sự gì) đã dành giá, đã luận giá.

Dévisager, regarder. Nhìn, trông lão.

Devise. Câu luận.

Deviser. Nói chơi, nói giải trí.

Dévisser. Kéo ốc ra, vặn ốc ra, vặn lại.

Dévolement. Chứng tỏ, sự đi tỏ.

Dévoiler, ôter le voile. Bỏ khăn trùm ; fig., tỏ ra, cáo, cho biết.

Devoir (subst.). Việc mình phải làm, bản nghiệp, việc bản phận ; remplir son —, làm việc bậc mình ; manquer à son —, bỏ việc bậc mình ; rendre les derniers devoirs à quelqu'un, đưa xác, làm đám ma, làm việc hậu sự.

Devoir, avoir des dettes. Mắc nợ, có nợ ; —, être obligé de, phải, cần phải.

Dévolu (jeter son). Chọn.

Dévorant, qui dévore. Kẻ háu ăn ; fig., hay phá, hay ăn ; flamme dévorante, lửa đốt ra lò ; faim —, sự đói xó.

Dévorer, manger avec avidité. Háu ăn. ngón, hóc, húp, nuốt ; —, dissiper son bien, phung phá ; — des yeux, găm ghê.

Dévol. Có lòng kính mến Đức Chúa Lời, sốt mến, sốt sắng, đạo đức ; (terme surtout païen, sùng).

Dévotion. Lòng đạo đức, lòng sốt sắng.

Dévoué à Dieu. Đã dâng mình cho Đức Chúa Lời, đã khấn dâng mình ; — à quelqu'un, ở hết lòng cùng ai ; vâng phục ai.

Dévouer, destiner à. Khấn hứa, nộp, phó, dâng ; se —, se consacrer, dâng mình ; — se sacrifier, liễu mình, rửa mình.

Dévoier quelqu'un. Giúp ai bỏ đảng lãnh.

Dextérité. Tài, sự lanh chải.

Diabie. Ma quỷ, quỷ, thần dữ.

Diablotin. Ma, tà ma.

Diabolique. Thuộc về quỷ, xứng về quỷ ; — méchant, độc dữ, quái gở.

Diaconat. Chức thầy già sáu.

Diacre. Thầy già sáu, thầy phó tế, nhà trưởng đạo.

Diadème. Mũ triều thiên ; ceindre le —, đội triều thiên.

Diagnostiquer. Xét đoán, đoán chừng.

Diagonal. Từ góc nọ sang góc kia, huyền tà.

Dialecte. Tiếng riêng (một nơi một xứ).

Dialectique. Phép luận lẽ, phép dạy kiểu luận lẽ.

Dialogue. Lời vắn đáp, sự nói khó, sự truyện trò.

Dialoguer. Nói vuôi, truyện trò vuôi.

Diamant. * Kim cương thạch.

Diamètre. Kính, kính vòng.

Diaphane, transparent. Trong, trong như ngăn, mỏng.

Diaphragme. Màng mỡ, giồng gân rộng ngăn ngực và ruột, * cách môn.

Diarrhée. Chứng tả, bệnh đi tả, bệnh đi lạnh giá ; avoir une demie —, đi sốt sệt.

Diatrise. Lời diệc dóc, lời xỉ nhục, lời châm chọc.

Dictateur. Quan tổng thông.

Dictée. Bài đọc cho học trò viết.

Dictier une dictée. Đọc bài cho học trò viết ; —, ordonner, truyền dạy, sức ; —, suggérer, khuyên nhủ, dỗ dành.

Diction. Cách nói, giọng nói, kiểu nói.

Dictionnaire. Tự vị, sách tự vị, tự điển.

Dicton, LỜI ví, câu ví, tục ngữ.

Diète. abstinence. Sự kiêng ăn, sự tiết kiệm.

Diète, assemblée. Hội, hội chung, công đồng.

Dieu. Đức Chúa Lời, Thiên Chúa ; — le Père, Đức Chúa Cha ; — le Fils, Đức Chúa Con ; — le Saint Esprit,

Đức Chúa Phiritô Sangtô, Đức Thánh Thần; les dieux, các bụt thần ma quỷ; plaise à — que, chớ gì; avec le secours de —, ơn Đức Chúa Lời thương.

Diffamateur. Kẻ gièm chê, kẻ phỉ báng, kẻ nói hành.

Diffamer. Gièm, gièm pha, gièm chê, nói bỗ vạ.

Différence, dissemblance. Sự ở khác nhau, sự chẳng giống như, sự chẳng hợp; — entre deux nombres, sự có... bao nhiêu.

Différencier. Phân biệt, phân xử, chia ra.

Différend. Sự khác nhau, lời cãi nhau; terminer un —, xử xong, xử hoà.

Différent, dissemblable. Khác, khác nhau, sự chẳng giống như.

Différer, ajourner. Giãn, lãn lữa, trì hoãn; — à demain, giãn đến mai; sans —, ngay tức thì.

Différer, être différent. Ở khác, chẳng đôi, ra khác.

Difficile. Khó, chẳng dễ; — à comprendre, khó hiểu; — à expliquer, điều học hách khó cất nghĩa; caractère —, tính khó ăn khó ở.

Difficulté, Sự khó, khó lòng; — de respirer, sự khó thở; — d'uriner, sự làm bẽ; faire des —, chống lả, cãi; — obstacle, ngăn trở.

Difforme. Xấu xa, xấu hình, xấu dạng.

Difformité. Sự xấu hình, sự xấu dạng, sự xấu xa; fig., sự hư thân, điều xấu.

Diffus, verbeux. Lắm điều, rậm lời; discours —, bài giảng dài rôm.

Diffusion, action de se répandre. Sự đổ ra, sự chảy ra, sự tràn ra; —, prolixité, sự nói nhiều lời.

Digérer. Tiêu, tiêu hoá.

Digeste. Dễ tiêu.

Digestif. Giúp tiêu cơm.

Digestion. Sự tiêu cơm; faire la —, tiêu cơm, tiêu của ăn.

Digitale. (N'existe pas en Chine ni au Tonkin; elle est remplacée par le)
* Mao địa hoàng.

Digne. Đáng, xứng đáng; — d'éloges, đáng khen; — de mémoire, đáng nhớ lâu dài, đáng biện kí; —, solennel, nghiêm trang, uy nghi.

Dignement (adv.). Cách xứng đáng.

Dignitaire. Kẻ có chức tước, các đảng.

Dignité. Sự xứng đáng; sauver sa —, chẳng mất giá, giữ giá; —, charge, quyền chức, đảng bậc, chức phận.

Digression en parlant. Điều nói lạc ý.

Digue. Đê; faire une —, đắp đê; la — se brise, vỡ đê; entré la — et le fleuve, ngoài đê; en dehors de la —, trong đê; petite —, tiểu bồi; bờ.

Dilacerer. Xé ra, cầu xé.

Dilapider. Phá hoại, mất, tồn.

Dilater (se). Lãn ra, lãn ra.

Dilemme. Lẽ hai mỗi, lẽ hai ngách.

Diligence, soin. Sự cẩn mẫn, sự siêng năng; — promptitude, sự mau mẫn, sự mau kíp; faire —, làm ou đi vội; —, voiture, xe hội chờ người.

Diligent, soigneux. Siêng, siêng năng, cẩn mẫn, cẩn cán.

Diluer. Ngâm (nước), chẻ, dầm.

Dimanche. Ngày thứ nhất, ngày chủ nhật, ngày lễ buộc, ngày nhật lễ lay.

Dime. Một phần trong mười; thuộc nhất thập phân chỉ nhất (une part de dix).

Dimension. Sự tràng khoát bao nhiêu; prendre les dimensions, đo, đo đạc, đạc.

Diminuer. Bớt, giảm, giảm bớt; fig., sa sút; — le prix d'une chose, nói hạ giá, nói lui; la fièvre diminue, bệnh sốt ngớt bớt.

Dinde, dindon. Gà tây.

Diner (subs.). Bữa trưa, bữa tối.

Diner (v.). Ăn bữa trưa, ăn cơm trưa, ăn bữa tối.

Dingue, maladie. Bệnh cúm.

Diocèse. Địa phận Đức giám mục.

Diphongue. Hai chữ âm vào một vần.

Diplomate. Quốc sư, kẻ biết phép cai trị.

Diplomatie. Tài, cách ăn nói quí quái (diễn đạo).

Diplôme. Thi, sắc, bằng, trát, phái.

Diplômé. Kẻ có bằng, kẻ có sắc, v. v.

Dire. Nói; — à l'oreille, nói rỉ tai, ghé vào tai; pour tout — en un mot, nói tắt một lời; — la messe, làm lễ; — la bonne aventure, bói; — des riens, nói trêu; c'est-à- (loc. conj.), nghĩa là; se — à soi-même, nghĩ trong bụng.

Direct. Ngay thẳng.

Directeur. Kẻ cai, kẻ cai trị, kẻ làm đầu; — de la poste annamite, thừa trạm; sous — de la poste, mục trạm.

Direction, administration. Sự cai trị, sự cấm mực, sự dẫn; —, côté, phương, hướng, bên, đằng.

Diriger, gouverner. Dẫn, cai trị, cấm mực, cai quản; se — d'après., cứ (lời), vâng (lời); se — vers, đi, chạy vào.

Dirimant (empêchement). (Ngăn trở) phá hôn nhân; ngăn trở dứt phép matrimoniô.

Discrener. Trông rõ; — le bien du mal, biết sự lành sự dữ.

Disciple, suivant. Đầy tớ; —, élève, kẻ học, học trò, kẻ tập; — des pré-tres, " đạo đồ.

Discipline, loi. Phép tắc, luật, khuôn phép; —, fouet, roi, dây da.

Discipliner, former. Tập, trị.

Discontinuer. Giãn, hoãn, nghỉ, bỏ, thôi; sans —, liên li, luôn mãi, trùng trùng điệp điệp.

Disconvenir, nier. Chối, chẳng xưng; —, être en désaccord, chẳng hợp ý, chẳng thuận ý, chẳng lả, cãi lể.

Discordant. Bất thuận, bất hoà; — (musiq.), chẳng vào cung, sai cung.

Discorde. Sự bất thuận, sự cãi lể; semeur de —, kẻ gây việc cãi cộ.

Discourir. Giảng giải, kể vể, nói vể, luận lể.

Discours. Bài, bài giảng; tenir un — sur, nói vể, giảng vể.

Discourtois. Vô phép, không biết phép.

Discret. Kín miệng, kín dạ, kín bụng, kẻ biết giữ kín.

Discrétion. Sự kín bụng, sự kín miệng, sự tin cẩn, lòng trung nghĩa; à —, mặc ý; se rendre à —, xuống đầu kẻ thù, nộp mình.

Discréditer. Nói xấu (người ta); làm ou nói điều gì cho người ta mất tiếng tốt.

Disculper. Gỡ tội cho ai; se —, gỡ mình.

Discuter, débattre. Cãi, cãi trả, cãi cộ, cãi lể; bàn luận, luận lể; — un prix, giàn giá.

Desert. Kẻ nói dễ dàng, kẻ nói giáo hoạt.

Disette. Sự phải đói khát, sự thiếu thốn, sự chẳng có.

Disgrâce. Sự chẳng ưa, sự bất thuận.

Disgrâcié. Kẻ đã mất lòng phải khỏi, kẻ phải cách.

Disgracieux. Chẳng đẹp, chẳng xinh, nhom nhỏ, què mùa, thô thấp.

Disjoindre. Lia đôi, tháo, phân rẽ ra, mở ra, bóc.

Disloquer. Sái, sái xương, sái khớp.

Disparaître. Biền đi; —, s'éloigner, đi khỏi, rời đi xa lánh; —, s'échapper, thoát khỏi.

Disparate. Chẳng điều nhau, không hợp; couleurs dispartes, sắc bất hợp nhau.

Dispendieux. Đắt, giá cao, hay phí của.

Dispensateur. Kẻ phát, kẻ phân phát, kẻ chia ra.

Dispense. Sự tha phép, phép.

Dispenser. Tha phép, chẳng buộc ;
se —, bỏ, bỏ qua (việc gì).

Disperser. Chia ra, tan ra, phân phát, bỏ quãng nơi nọ nơi kia ; — des soldats en tirailleurs, rải lính.

Dispersion (des chrétiens à travers les villages païens). Kì phân sáp ; l'année de la —, năm phân sáp.

Disponible. Sẵn, sẵn lòng.

Dispos, prêt. Sẵn lòng ; —, fort, agile, nhanh nhẹn, khoẻ.

Disposé, prêt à. Sẵn, sẵn lòng.

Disposer. Dọn dẹp, đặt, xếp, sửa sang ; — une armée en bataille, sắp binh từng toán ; — les vaisseaux, sắp đoàn tàu ; se —, dọn mình, sắp.

Disposition, ordre. Thứ tự ; —, règlement, khuôn phép, phép tắc, điều truyền, lời răn ; —, état d'âme, ý, lòng.

Disproportion. Sự chẳng dôi, sự chẳng điều nhau.

Dispute. Sự đua nhau, sự dôi địch, sự cãi cò.

Disputer, quereller. Mắng, gát, quở ; —, rivaliser, tranh, thí, dôi địch ; se —, cãi cò, xát nhau, giằng nhau ; — pour la possession de quelque chose, tranh cạnh nhau ; — pour une charge, tranh một chức.

Disque. Vành.

Dissemblable. Khác, khác nhau, chẳng giống như, chẳng bằng, khác dạng.

Disséminer. Rắc, rải rắc.

Dissension. Sự khác ý, sự cãi lẽ ; être en — avec quelqu'un, chẳng hợp ý vuổi ai, cãi lầy.

Dissentiment. Sự bất thuận, sự chẳng hợp ý.

Disséquer. Bỏ, mổ, cắt ruột xác chết.

Dissserter. Luận lẽ, bàn luận.

Dissident (en religion). Kẻ chẳng theo đạo thật.

Dissimulation. Sự giả hình, sự giấu ; par —, cách giả dờ.

Dissimulé (homme). Gian, giả, dôi trá, chẳng thật thà.

Dissimuler, cacher. Giấu ý mình, giấu giếm ; —, feindre, giả hình.

Dissipé, débauché. Hay phung phá, rộng rãi quá ; élève —, học trò hay làm nghịch.

Dissiper, dépenser. Phung phá, hoài ; — son patrimoine, phá bại nghiệp cha ; —, chasser, đuổi, làm cho tan tác.

Dissolu, débauché. Yếu điệu, buông tuồng, lỏng lẻo ; de mœurs dissolues, (cách) ăn nết ở buông tuồng.

Dissoluble. Chiu tan được, tan được.

Dissolution, séparation. Sự tan di, sự rơi rã, sự lìa ra ; le mort est la — du corps, chết là xác nát thịt rời xương.

Dissolvant. Vị hay nhuần tì vị.

Dissonant. Chẳng hợp cung, lạc cung.

Dissoudre. Gỡ ra, phá, tháo ; — dans l'eau, hoà ; — dans l'huile, bỏ vào dầu cho tan di ; — une assemblée, cho hội về.

Dissous. Đã tan di.

Dissuader. Khuyên dừng, can, nói gàn, nói găng ra, nói dảo ra.

Dissyllabe. (Tiếng) có hai vần.

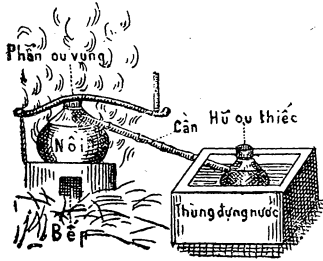
Distance. Độ xa, quãng xa, sự xa gần bao nhiêu ; les étoiles sont à de très grandes distances les unes des autres, các ngôi sao cách xa nhau lắm.

Distant. Xa, biệt xa, cách xa.

Distendre. Giăng thẳng, giương, kéo cho giãn ra.

Distillateur. Thợ cất rượu.

Distiller. Cát, cất rượu; alambic pour —, lò cất rượu, lò nấu rượu (fig.).

Distillerie. Nhà cất rượu.

Distinct, différent. Khác, chẳng như; —, clair, tỏ, minh bạch.

Distinctif, propre. Riêng, dầu riêng, **Distinction, différence.** Sự ở khác nhau, dầu mà phân biệt; sans — d'âge, chẳng kì tuổi nào.

Distingué, remarquable. Khéo, giỏi, chẳng vừa, rất tốt; homme —, người phi thường.

Distinguer, discerner. Trông thấy rõ; — au loin, trông xa; —, marquer la différence, biệt, phân biệt, biết nhận; se —, s'élever, nổi lên, vượt trên, được nước trên.

Distique. Hai thơ thành câu, câu đối.

Distraction, inapplication. Sự chia trí ra; —, délassement, sự giải trí.

Distraire, séparer. Cắt lầy; —, détourner à son profit, ăn bớt; — l'esprit, giải trí, giải phiền, buông trí; se —, chơi, giải trí.

Distract, inattentif. Chẳng có ý tứ, vô ý vô tứ, không cảm trí.

Distribuer, partager. Chia, phân chia, phân phát; — des sapèques en les jetant, tung tiền; — des aumônes, thí của, bố thí, làm phúc.

Distributeur. Kẻ phát, kẻ phân phát.

District. Địa hạt.

Dithyrambe. Thứ thơ rộng mөг.

Diurétique. (Đổ, vị) thông tiểu tiện.

Diurne. Có ban ngày, hằng ngày. **Divaguer.** Nói lạc ý bài, nói lắt quẩn.

Divan. Chông có đệm.

Divergence d'opinion. Sự nghĩ khác nhau, sự cãi lẽ.

Divergent. Khác, nghịch theo bè khác.

Diverger. Chẳng thuận ý, chẳng hợp, chẳng giống như, chẳng theo bè

Divers. Khác, chẳng như.

Diversifier. Làm cho ra khác, thay đổi.

Diversion (faire). Làm mưu mà đổi quân giặc; giải trí, chia trí.

Diversité, variété. Sự xung khác, sự khác nhau, cách khác.

Divertir, distraire. Dỗ dành, rủ vẽ dăng khác; se —, chơi, giải trí.

Divertissement. Sự vui chơi, sự vui sướng.

Dividende, gain. Phần lãi ngoại; — (arith.), bị phân.

Divin. Thuộc về Đức Chúa Lời, bởi Đ'C'Lời mà ra; —, excellent, lộn, cao trọng, rất mực, lạ lùng.

Divination. Nghề bói khoa.

Diviniser, mettre au rang des dieux. Đặt làm bụt.

Divinité. Tính Đứa Chúa Lỗi, Thiên Chúa; les divinités païennes, những bụt thần ma quỷ; các bụt, các thần kẻ ngoại thờ.

Divisé. Đã phải phân ra, chia ra.

Diviser. Chia, phân ra; — en deux, chiết bán; —, faire une division, làm phép qui trừ.

Diviseur (arith.). Nguyên phân.

Divisible Kẻ chia ra được, chia phần được.

Division. Sự chia, cách chia; —, désunion, sự lìa nhau, sự bất thuận, sự chẳng hợp ý; —, opération arithm., phép qui trừ.

Division (général de). Quan bảy (khoanh), quan ba sao, đồ thông.

Divorce. Sự rầy bỏ, sự rầy vợ; un certificat de —, tờ rầy, tờ phóng.

Divorcer. Rầy vợ, rầy bỏ; —, renoncer à, bỏ; — avec le monde, bỏ thế gian.

Divulguer. Rao, tỏ ra, phao tiêng, đồn, bản tiêng, tỏ lộ ra.

Dix. Mười; à partir de vingt, hai mươi, le mot mười perd l'accent huyền; thập (ch.)

Dixième. Thứ mười.

Dizaine. Chục, độ mười; une —, một chục.

Docile. Dễ bảo, hay nghe lời dạy bảo.

Docilité. Tính dễ chịu dạy dỗ, tính ăn lời dạy bảo.

Dock. Xưởng tàu.

Docte. Thông thái.

Docteur, médecin. Thầy thuốc, thầy lang; —, titre au-dessus de licencié, tiên sĩ

Doctorat. Chức tiên sĩ; obtenir le —, đỗ chức tiên sĩ.

Docteurs; examens du doctorat. — Les licenciés (cử nhân) seuls peuvent se présenter aux examens du doctorat, lesquels ont lieu les années sừu, thìn, vị et tuất, c'est-à-dire, la 2e, la 5e, la 8e et la 11e année du petit cycle de 12 ans. Ces examens s'appellent hội thí.

Les mandarins examinateurs portent les mêmes titres et sont organisés comme dans les examens régionaux hương thí (V. Bachelier). Les formes sont les mêmes; toutefois le quan-chánh et les phó chủ khảo président aux examens sont désignés directement par le roi. Les exercices littéraires sont également les mêmes, mais les sujets à traiter sont plus difficiles. Le roi Tự Đức, qui était, dit-on, le meilleur

leur lettré de son royaume, se plaisait à envoyer quelquefois des sujets de composition qu'il faisait porter par un cavalier de sa garde personnelle le jour de l'examen.

Les notes se donnent de 1 à 20 parce que le nombre des places étant limité, le mérite relatif des concurrents est plus facile à constater que ce mode de pointage.

Ceux qui sont reçus (trúng cách) sont admis à l'examen de la cour, dinh thí et leurs noms sont inscrits sur une tablette d'honneur, chính bảng; ceux qui, ayant de bonnes compositions, n'obtiennent cependant pas de place au concours, sont phó bảng, c'est-à-dire inscrits sur la seconde tablette, les trúng cách ayant seuls les honneurs de la première. Cette mention leur vaut plus tard un emploi de huyện ou de đồng phủ (phủ adjoint), mais ils ne peuvent se représenter et doivent s'en tenir au titre de phó bảng. Ceux qui, au contraire, sont complètement refusés sont obligés de concourir à nouveau pour tâcher d'avoir un grade dans l'administration.

Pour le hội thí comme pour le dinh thí, les candidats reçoivent des cahiers d'examens, tout rayés et reliés par les soins du Lễ bộ. Les compositions, dès qu'elles sont achevées, sont remises au net par d'habiles copistes de manière à empêcher les examinateurs de reconnaître l'écriture des candidats.

Le dinh thí, examen royal, a lieu dans le palais du roi, en une seule séance. Le roi donne le sujet de composition puisée dans le droit administratif ou une question politique actuelle.

Les compositions classées, le 1er est proclamé trạng nguyên; le 2e bảng

nhân, le 3e thăm hoa ; et tous les trois sont déclarés docteurs du premier degré, đệ nhất giáp tiên sĩ.

Les compositions suivantes, quoique bien notées, ne sont pas classées, leurs auteurs sont dits hoàng giáp et intitulés docteurs du 2e degré, đệ nhị giáp tiên sĩ.

Quant aux autres dont les compositions ont moins de mérite, ils n'obtiennent que le titre de đồng tiền sĩ presque docteurs ou docteurs adjoints, et ils ne peuvent se représenter au dinh thi que s'ils subissent de nouveau victorieusement les épreuves du hội thi.

Les lincenciés, non reçus au hội thi, peuvent se présenter à de nouveaux examens ou bien entrer comme surnuméraires dans un ministère avec une solde minime, en attendant un emploi. Les phó bảng sont inscrits au ministère de l'intérieur et placés comme huyện ou đồng phủ, dès qu'il y a une vacance.

Les nhất giáp tiên sĩ sont nommés quan án à la première vacance ; les hoàng giáp tiên sĩ sont employés à la cour ou envoyés comme phủ en province ; les đồng tiền sĩ sont pourvus les derniers.

Doctrine, science. Sự thông thái ; —, enseignement, sự học, sự dạy dỗ ; —, religion, đạo, đạo lý.

Document, preuve. Chứng cứ ; —, renseignement anciens, văn khê, sổ sách, tờ biên kí.

Dodu. Béo dầy, béo tốt, to béo.

Dogme. Điều răn, lễ luật, lễ cội rễ ; les dogmes de la religion, điều gì phép đạo buộc phải tin.

Doigt. Ngón tay ; savoir sur le bout du —, biết thuộc lòng ; montrer (quelqu'un) du —, chỉ trở ; se mor-

dre les doigts, se repentir, phản nản, ăn năn. Le pouce, ngón tay cái ou * cự chỉ ; l'index, ngón tay trỏ ou * trực chỉ ; le médius, ngón tay giữa ou * trung tướng chỉ ; l'annulaire, ngón tay đeo nhẫn ou * vô danh chỉ ; lauriculaire, ngón tay út ou * tiểu chỉ.

Doigté. Cách đánh phím đàn.

Doigtier. Bao tay.

Doit. Nợ, tiền nợ.

Doléance. Lời than, lời kêu van.

Dolent, plaintif. Năng năn nỉ.

Dolique. Đậu ; — de Cuba, đậu giải ảo.

Dollar, piastre. Đồng bạc.

Dolman. Áo ngoài (quan võ).

Doloire. Cái vôi, cái búa.

Domaine, propriété. Gia nghiệp, điền sản, cửa cải, ruộng nương.

Domanial ; biens domaniaux. Công thổ, công điền ; (opposé à tư thổ ou à tư điền) et công điền châu thổ.

Dôme. Mái tòm hum.

Domestique (subst. masc.). Đầy tớ, kẻ làm tôi, * gia nhân ; —, fém.), đầy tớ gái, con dôi.

Domestique (adj.). Thuộc về nhà ; animaux —, súc, lục súc ; affaires —, việc riêng.

Domestiquer. Nuôi ở nhà.

Domicile. Nhà ở, cửa nhà, * gia cư ; nơi ở.

Domicilié. Kẻ ở, kẻ ở tại, trú tại ; — sur le terrain d'autrui, ở ngụ cư, ở kí ngụ.

Dominer. Trị, cầm quyền, làm chúa ; se —, ép mình ; être dominé, chịu cai trị, phục, làm tôi ; —, être plus élevé, cao hơn, nổi trên, vượt hơn.

Dominicains, ordre religieux. Nhà dòng ông thánh Dominicô.

Dominicain (oiseau). Chim chuýt chèo.

Domino, jeu, Bao do nỏ.

Dommage, détriment. Sự thiệt hại, sự phải tàn hại ; causer du —, làm thiệt hại ; souffrir du —, phải thiệt.

Dompter, maîtriser. Trị, dẹp, bắt phục ; — un cheval, làm cho ngựa nết thuần ; — la maladie, già bệnh ; — sa colère, giết tính hay giận.

Dompteur. Kẻ làm cho thuần ; kẻ dẹp vật.

Don. Của ban, ơn, của lễ, quà ; —, faculté, tài.

Donataire. Kẻ được (của gì) ; đã chịu dâng.

Donateur. Kẻ ban, kẻ cho, kẻ dâng của.

Donation. Sự ban của, sự lời của, của lời, của cho.

Donc (conj.). Bởi vậy, vậy, vì vậy, ấy vậy, cho nên.

Donjon. Tháp, đồn.

Donnée, indice. Đầu, lẽ, tích.

Donner. Ban, cho, dâng ; — sa fille en mariage, gả con ; — en récompense, thưởng ; — un nom, đặt tên ; — un coup de lance, đâm giáo ; — l'assaut, trèo thành, dăng thành ; — plus à la colère qu'à la raison, theo lòng giận hơn cứ lẽ công chính ; — dans un piège, phải lừa ; — du rotin, đánh đòn, đánh roi ; se —, giao mình, dâng mình, nộp mình ; se — une entorse, sái (chân, tay, v. v.) ; se — garde, giữ kéo ; se — pour, xưng mình là.

Dorade, poisson. Cá kim.

Doré. Đã chịu xuy vàng, đã xuy vàng.

Dorénavant. Từ rày mà đi.

Dorer. Thiếp vàng, xuy vàng, mạ vàng, tẩm vàng ; se —, ra mùi vàng, lén nước vàng.

Doreur. Thợ thiếp vàng, thợ pho vàng.

Dorloter v. g. un enfant. Nâng niu con trẻ.

Dormeur. Kẻ mê ngủ, kẻ theo tính hay ngủ.

Dormir. Ngủ, nghỉ ; — un somme, ngủ một giấc ; avoir envie de —, lúc buồn ngủ.

Dormitif. Làm cho buồn ngủ.

Dorsal. Thuộc về lưng ; épine dorsale, xương sống.

Dortoir. Nhà ngủ, phòng mà ngủ, phòng nằm ngủ.

Dorure. Sự thiếp vàng, sự xuy vàng ;

faire de la —, làm nghề thiếp vàng.

Dos. Lưng, cột, mu ; tourner le —, sấp cột ; renvoyer — à —, xử hoà ; chemin en — d'âne, đường giốc.

Dose. Liều, lều.

Doser. Lều, chia lều.

Dossier (d'une chaise). Bành dựa lưng.

Dot. Của cho con về nhà chồng, của cho con gái vu qui.

Doter. Cho của gì khi con gái đi lấy chồng.

Douane. Thương chính, tuần, tuần giang ; payer la —, mất tiền tuần.

Douanier. Kẻ ngồi tuần, quân thủ ngữ, kẻ thu tiền người ta qua đồ hay là qua cầu.

Double, copie. Bản sao.

Double. Gấp hai ; parler à — sens, nói lưu đôi ; caractère —, faux, tính quanh quéo, quanh co, có hai lòng

Doubler. Gấp hai, xếp đôi ; — (passer) un cap, vượt tàu quanh mỏm đất.

Doublure. Vải lót áo.

Douce-amère, pl.* Thực dương chủng.

Doucereux. Siêm mi, kẻ nói a dua.

Douceur. Đức hiền lành ; — de la voix, giọng êm ; — du vin, mùi ngọt rượu.

Douche, bain. Prendre une —, tắm.

Doué. Được, có.

Douille. Vỏ đạn.

Douillet, faible. Non nót, mỏng mảnh ; —, sensible, không biết nhịn, yếu đuối.

Douleur. Đau, đau đớn, sự đau ; — de poitrine, bệnh đau tức.

Douloureux. Đau đớn, có đau ; fig., hay sinh cực lòng.

Doute. Sự hồ nghi, sự nghi nan ; sans —, loc. adv., ắt hẳn, chẳng hồ nghi được.

Douter. Hồ nghi, không rõ, không tin chắc ; se —, nghi, đoán phỏng.

Douteux. Hay sinh hồ nghi, không chắc, chưa ắt, hầy còn hồ đồ, * bán tin bán nghi.

Douve. Ván, ván thùng.

Doux (caractère). Nhu mì, nhun nhen, hiền, hiền lành, dịu dàng ; assez —, thư thư ; très —, hiền lành lắm, hiền như bụt ; — (vent), gió hiu hiu, êm ái ; eau douce, nước ngọt ; eau douce (adoucie), nước âm ; — à entendre, êm tai, âm tai ; en pente douce, dăng lên xoay xoay ; chatiment —, sự phạt nhẹ vậy.

Douzaine. Độ mười hai ; par douzaines, từng chòm mười hai, hể mười hai.

Douze. Mười hai.

Douzième. Thứ mười hai.

Douzièmement. Mười hai là.

Doyen, ancien. Kẻ đàn anh ; — parmi les prêtres, thầy cả chính xứ đầu tổng.

Dragée. Kẹo tày.

Dragon, animal. Con rồng, long ; —, soldat, lính kị mang gươm.

Draguer. Đánh (cát, bùn) ao, sông, v.v.

Drame, tragédie. Tuồng, tào tuồng ; —, événement terrible, việc gì quái gở.

Drap. Nhung, nỉ, gĩa ; — de lit, khăn giường.

Drapeau. Cờ, cờ hiệu ; — du régiment, cờ dấu ; être sous les —, đang làm lính ; suivre le — de quelqu'un, theo bè, theo (ai) ; élever le —, bắt cờ lên.

Draper. Che bằng nhung.

Drapier. Kẻ bán *ou* kẻ làm nhung.

Dresser. Dựng, dựng lên, nhắc lên ; — les oreilles, giăng tai, lẳng tai nghe ; —, former, tập, tập tành ; — des embuches, ám mưu ; cela fait — les cheveux sur la tête, nghe thầy điều ấy thì giăng tóc lên, giồng tóc gáy lên ; se —, chỗi dậy, đứng ; se — sur les pieds, rên chân ; se — sur ses pattes (se dit d'un cheval), ngựa cật hậu ; se — contre quelqu'un, cưỡng cùng ai.

Dressoir. Chạn.

Droque. Thuốc, thuốc the.

Droguer (se). Uống thuốc vô lẽ, quá mực.

Droguerie. Nhà bán vị thuốc.

Droguiste. Kẻ bán hàng, thuốc thang.

Droit (subst.), Phép ; — d'ainesse, phép trưởng nam ; les — civils, những phép chung trong dân ; le —, luật, phép dạy lẽ luật ; avoir — de vie et de mort, ăm sát.

Droit (adj.). Ngay thẳng, giảng thẳng ; esprit —, trí đoán chắc chắn ; conscience droite, lòng ngay.

Droite, à —. Hữu, bên hữu ; la main —, tay hữu.

Droiture d'âme. Sự trung trực, lòng ngay lành.

Drôle (adj.). Hay ; —, plaisant, vui, cười cợt, giễu cợt.

Drôlerie, bouffonnerie. Lời vui chơi, lời nói cợt.

Dromadaire (Thú) lạc đà.

Dru, épais. Đặc ; pluie drue, mưa tuôn.

Druide. Thầy tế lễ đạo dân Gallô xưa, sãi Gallô.

Dryades, nymphes des bois. Những thần sơn lâm.

Dù, ce qui est dù. Nợ, công nợ, nợ nần.

Dubitatif. Hồ nghi, chưa chắc.

Duc, titre de noblesse. Đức ông, quận công, ông công.

Duc, oiseau. Chim mẻo, chim cú, vò giắc.

Ducal. Thuộc về ông công.

Duché. Địa phận đức ông.

Duchesse. Vợ đức ông, bà công.

Duel. Sự mỗi bên một người đánh nhau.

Dûment. Phải phép, cứ thói, cứ lễ phép.

Dune. Đồi cát gần bãi biển.

Dunette. Sàn cao dành lái tàu.

Duper. Lừa, dối, lường gạt, lường đảo.

Duplicata. Bản sao.

Duplicité. Tính quanh quéo, tính quanh co, sự hai lòng.

Dur. Cứng, cứng cáp; du bois —, gỗ chắc; — au moral, khó chịu, khó lòng; —, insensible, không có lòng thương; tête dure, rắn rỏi, cứng cổ, cứng lòng; — d'oreille, nặng tai, nghe ngãng.

Durable. Vững bền, bền đỗ, vững vàng.

Durant, **durant que**. Đang khi; — toute une heure, đủ một giờ; deux ans —, trong vòng hai năm.

Durcir. Làm cho nên cứng; — le fer, rèn sắt cho nó cứng; **se** —, ra cứng, nên cứng.

Dure (coucher sur la). Nằm dật không.

Durée. Quãng thời giờ, sự lâu (nhiều ít).

Durer. Ở vững, ở lâu, ở bền, lâu dài.

Durété. Sự cứng; — du cœur, sự cứng lòng.

Durillon. Da cứng, cục cứng.

Duvet. Lông con, lông sồi.

Dynastie. Nhà (vua).

Dynasties annamites. — En donnant un tableau des dynasties annamites, nous ne faisons que nous servir de données généralement admises sans avoir la prétention de trancher

des difficultés historiques que l'obscurité des légendes annamites ne permettra peut-être jamais de résoudre. La certitude n'existe que pour les deux ou trois dernières familles; les dates des autres ne sont que probables.

Hồng Bàng..... 2874-257 A. C.

Thục..... 256-207 A. C.

Thiệu..... 207-111 A. C.

L'Annam dépendit ensuite de la Chine jusqu'en l'année 968 après J.-C. Durant cette longue période, des soulèvements se produisirent de temps en temps contre la domination chinoise causant des guerres cruelles et procurant parfois quelques années de liberté au royaume. L'histoire de la révolte des sœurs Trung se place de l'an 38 à 41 après J.-C. De 541 à 603 le pays d'Annam fut gouverné par des rois nationaux de la famille des Lý; on les appelle les tiền Lý ou Lý antérieurs. Puis le royaume annamite redevint définitivement libre en 968. Les dynasties qui se sont succédé depuis lors sont celles des Đinh..... 968-980.
Tiền Lê..... 980-1009.
Hậu Lý..... 1010-1225.
Trần..... 1225-1533.
Mac..... 1533-1543.
Hậu Lê..... 1543-1785.
Nguyễn..... 1779 à nos jours.

Les rois de cette dernière dynastie sont :

Già Long..... 1779-1802-1820.

Minh Mệnh..... 1820-1841.

Thiệu Trị..... 1841-1847.

Tự Đức..... 1847-1883.

Dục Đức..... 1883.

Hiệp Hoà..... 1883-1884.

Kiên Phúc..... 1884.

Hàm Nghi..... 1885.

Đông Khánh.... 1886-1888.

Thành Thái.... 1889.

Dysenterie. Bệnh lỵ; avoir la —, đi lỵ, tả bụng. **Dyspepsie.** Sự ăn chẳng tiêu.

Dysurie. Bệnh làm bẽ.

E

Eau. Nước, nước lã; — de source, nước mạch, nước suối; — de pluie, nước mưa; — saumâtre, nước lợ lợ, nước ngang; — salée, nước mặn; — trouble, nước đục; — claire, nước trong; — douce, nước ngọt; — filtrée, nước lọc; — de riz, nước hồ; — -de-vie, rượu mạnh; — bé-nite, nước phép; il tombe de l'eau, có mưa, sa hạt mưa.

Ebahir (s'). Ra bờ ngổ, ngẩn ra, đứng thụt ra; lầy lầm lạ.

Ebattre (s'). Chơi, giải trí.

Ebaubi. Đù mặt ra.

Ebauche. Tranh (ou) tượng mới phác ra.

Ebaucher, faire une ébauche. Phác, vẽ phác, phác ra; —, commencer, mới bắt đầu, chỉ hình bóng; —, dégrossir, dẽo.

Ebénier. Cây mun, * diều mộc; — cou-leur d'ébène, sắc mun; des cheveux couleur d'—, tóc xanh.

Ebéniste. thợ hàng đàn.

Eblouir les yeux. Quảng mắt, chói; —, tromper, gian dối, lừa.

Ebouler (s'). Đổ, đổ xuống, rở xuống.

Ebourgeonner. Cắt bớt (ngành cây).

Ebrancher. Xén cây, phát ngành.

Ebranlé Hay lung lay.

Ebranler. Lung lay, rung, lắc; fig., émouvoir, làm cho động lòng, chuyển.

Ebréché. Mẻ, sút.

Ebrécher. Đánh sút mẻ, đánh vỡ, đánh gãy.

Ebriété. Sự say rượu; qui est en état d'—, kẻ say chuyềnh choáng.

Ebrouter (s'). Lộ, lộ ra, dón ra.

Ebullition; être en —. Sôi; fig., sôt giận, căm giận.

Ecaille. Vảy, vảy cá; fig., sự su si, sự sù si, sự cứng cỏi.

Ecailler. Đánh vảy cá.

Ecale, envelope de certains fruits. Vỏ.

Ecarlate. Đại hồng, đỏ tía, có sắc điều.

Ecarquiller (les yeux). Găm ghè, phàn mắt ra, trông trừng trừng.

Ecart, dérèglement. Sự huông tuồng; à l'—, nơi kín, nơi vắng vẻ.

Ecarté (endroit). Nơi vắng vẻ.

Ecarteler. Lãng trí.

Ecarter, détourner. Cắt, cho khỏi; — les jambes, giạng chân; —, dissiper, duối, tan ra; s'—, đi khỏi, rời đi xa lánh.

Ecclésiastique (subst.), clerc. Thầy cả, thầy clericô: —, (adj.), thuộc về hội các bôn đạo, thuộc về thánh Igêhrêsa.

Ecervelé. Vô ý vô tứ, lêu lảo, nghịch, kẻ chẳng suy.

Echafaud. Gác xừ tù.

Echafaudage. Ráo, tầng, sập; élever un —, bắc ráo.

Echalas. Chối cây nho, cột chống, cây chống.

Echalotte. Củ họ, * phi thái.

Echancré. Đã phải uốn cong; có hình bán nguyệt.

Echancrer. Cắt khắc, xén.

Echanger. Đổi, thay đổi; —, s'envoyer réciproquement, hai bên đánh nhau.

Echancrure. (chỗ nào) đã khắc.

Echanson. * Quan chức tửu.

Echantillon. Mẫu hàng hoá.

Echappatoire. Cửa *ou* lối mà trốn ;
fig., cách thế gỡ mình.

Echapper. Thoát, lánh khỏi, trốn ;
laisser — l'occasion, bỏ qua dịp ; —
de la main, sảy tay ; —, fuir, lẩn đi,
trút ra, thoát ra ; —, tomber, rơi,
ngã, sa.

Echardonner. Cắt (nhỏ) cây móng ra.

Echarpe. Đai, dải, dây, ren.

Echarper. Xén, xé ra, đánh rách,

Echasses. Ca keo.

Echassiers, oiseaux. Chim cao chân
(như rang, sếu, v. v.)

Echauboulure. Phồng da.

Echaudé, pâtisserie. Bánh ngọt, đồ
mứt.

Echauder. Đổ nước nóng trên, rót
vào nước.

Echauffant. Có sức làm cho nên nóng ;
nóng, nóng trong mình.

Echauffer. Làm cho ra nóng, nấu, hâm ;
— en couvrant, ấp, ủ ; s'—, ra nóng,
âm mình ; — (v. g. en discutant), sôi
lên, nổi gút.

Echauffourée. (Việc gì) người ta chẳng
ngờ, chẳng nghĩ đến, vô tình, hồ cơ.

Echaugnette, mirador. Chòi.

Echéance. Hạn giả nợ, ngày đã hạn.

Echec, défaite. Sự phải thua, sự bại trận.

Echecs, jeu. Cờ, cờ

tướng ; les pièces

d'—, con cờ, quân

cờ (fig.) ; — vivants,

cờ người ; jouer aux

—, đánh cờ ; faire —

au roi, chiều tướng.

Echelle. Thang ; dresser une —, bắc
thang ; une — de cordes, thang dây.

Echelon. Bậc, bậc thang,

Echelonner. Đặt từng bậc, cứ độ, từng.

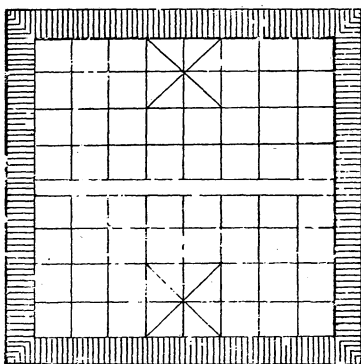
Echeniller. Đánh sâu rơi xuống.

Echeveau. Cuốn (chỉ, vải).

Echevelé. Tóc tả toí.

Echine. Xương sống.

Echiquier. Bàn cờ (fig.) ; une case

d'—, ô, nước.

Echo. Thằng cuội, sự vang tiếng, tiếng
đổi, tiếng vọng.

Echoir, arriver. Xảy đến, có, được ;
—, arriver à échéance, đến hạn.

Echoppe, boutique. Cửa hàng, quán
rượu.

Echouer, ne pas réussir. Không được
việc ; — (un navire), chạm tàu hòn
lô.

Ecimé. Cọc, (cây) đã phải chém đầu.

Eclabousser. Vẩy vá bùn lấm.

Eclair. Chớp, cái chớp ; il fait des —,
có chớp, chớp giăng.

Eclairage. Sự thắp đèn, sự sáng đèn,
tiền dầu đèn.

Eclaircir. Soi sáng, làm cho sáng (mát,
tai, tiếng) ; — (une sauce), pha nước,
thêm nước ; — un texte, tỏ ra, cắt
nghĩa, giải ; — une affaire, gọn việc ;
s'—, sáng ra.

Eclaircissement. Nghĩa.

Eclairé, clair. Sáng, sáng giời ; —
instruit, sáng trí khôn, thông thái.

Eclairer. Soi, soi sáng ; —, faire des
éclairs, có chớp, chớp nháng ; s'—,
s'instruire, học, học hành.

Eclaireur (soldat) Lính thám binh.

Eclat, gloire. Sự sang trọng, danh
vọng ; —, lueur brillante, sự sáng

chói, sự sáng loè; fragment (de bois), mảnh gỗ, gỗ đã xẻ; par —, từng mảnh, từng khúc, từng miếng; — (bruit violent) de la voix, tiếng kêu âm âm.

Eclatant, lumineux. Chói, sáng chói; — retentissant, hay kêu om ả, kêu âm âm, kêu ùng ùng; —, glorieux, cả thể, vinh hiển.

Eclater, se briser. Nổ ra, vỡ ra; — de rire, reo cười, cười rặc, cười hoa; la joie éclate sur son visage, mặt mũi người vui mừng; — de colère, phát cơn giận, hung giận (ai); —, briller, chói lói, sáng chói; sa vertu éclate, nổi tiếng nhân đức người.

Eclipse. Sự thiếu, sự chẳng còn, sự mất; — de soleil, nhật thực; — de lune, nguyệt thực.

Eclipser, cacher. Che, che khuất, giấu; —, dominer, nổi, được bặc nhắt; s'—, disparaître, biến đi, ẩn mình.

Ecliptique. Đường hắc lộ; sự mất lời quay chẳng khác gì ốc vặn lên xuống hai bên xích đạo.

Eclisse. Tầm vân mỏng tấp xương gầy.

Eclipsé. Què chân, què quặt.

Eclore. Ra, sinh ra; fig. le jour vient d'éclore, mới sáng ngày.

Ecluse. Công.

Eclusier. Kẻ coi công.

Ecœurant. Hay sinh nhảm, dơ dáy.

Ecœurer. Nhảm, làm gầy, gầy.

Ecolâtre. Thầy đồ, thầy giáo.

Ecole. Nhà trường, trường học; ouvrir une — mở trường học, — industrielle, trường học thổ mộc; — de natation, trường tập bơi (V. le mot *Instruction*).

Ecolier. Học trò, kẻ học, môn đệ.

Econduire. Biết giữ phép mà đuổi (ai) ra.

Econome (subs.). Kẻ giữ việc, kẻ áp việc, kẻ cai, thày cai.

Econome (adj.). Bồn sèn, chặt dạ, chặt bóp, hà tiện.

Economie, épargne. Sự tiết kiệm, sự tần tiện, sự dè dặt; vivre avec —, ăn uống tiết kiệm; vivre de ses économies, dùng của riêng (đã tích trữ dần dần).

Economique. Kẻ bớt phí tổn.

Economiquement. Cách tần tiện, từng tiệm.

Economiser. Tích trữ của dần dần; dè dặt, ở tiết kiệm, dè dặt.

Ecope, escope. Gấu, gáo.

Ecorce. Vỏ, vỏ cây; mặt ngoài, sự gì học.

Ecortcer. Gọt vỏ.

Ecortché. Toạc, rách toạc, sứt da.

Ecortcher, dépouiller. Lột da; — déchirer, làm cho sứt da; — les oreilles, nói diệc tai, nói day dã.

Ecortchure. Dào sứt da.

Ecosses. Lấy vỏ ra.

Ecôt. Tiền góp; payer son —, đóng góp.

Ecouler, couler hors. Chảy ra ngoài; —, vendre, bán; s'—, (en parlant du temps), qua, mất.

Ecourter. Bớt, cắt bớt, giảm, làm cho vắn; — un discours, nói tóm lại.

Ecouter. Nghe, tai nghe, nghe thầy; —, recevoir, nhận lời, nghe lời, ưng cho; —, obéir, vâng lời; s'—, se dorloter, dưỡng thân.

Ecran. Màn (giữ lửa).

Ecrasé. Bẹp, đã phải giập xuống; avoir le corps tout —, nát rừ cả và mình; — par les éléphants, phải voi đạp.

Ecraser. Giập xuống, đánh bẹp, bóp bẹp, đánh nát ra, phá vỡ, nghiền tán; — avec les pieds, giầy, chà, đạp.

Ecrémer. Lấy váng sữa, vớt váng.

Ecrevisse. (Một thứ) cua, * hà mã; — de mer, * đại đầu hà.

Ecrier (s'). Kêu, kêu một tiếng, reo lên, kêu cả tiếng; s'— tous d'une voix, kêu lên cùng nhau, kêu la, reo, kêu đồng thanh.

Ecrin. Hòm, bao, túi để đồ quý.

Ecrire. Viết, viết lách; — un ouvrage, chép sách; — à quelqu'un, viết thư cho ai.

Ecrit. Tờ bói, điều viết, đơn, sách.

Ecriteau, avis. Yết thị.

Ecritoire. Nghiên.

Ecriture. Sự viết, nét chữ, chữ viết, kiểu viết, cách viết; la Sainte —, kinh thánh.

Ecrivain. Kẻ chép sách, kẻ thông thái.

Ecrou. Đanh ốc, rột danh ốc; cùm, tù.

Ecrouelles. Bệnh tràng nhạc.

Ecrouer. Giam, giam tù, rột danh ốc, bắt vào cùm.

Ecroulé. Đã đổ, đã rớt.

Ecrouler. Đánh đổ, phá, đánh đura đi; s'—, đổ xuống, lở.

Ecrû. (To...) chưa nẫu, chưa thuộc.

Ecu, bouclier. Thuấn, mộc, khiên; —, ancienne monnaie, đồng, đồng bạc,

Ecueil, rocher dans la mer. Sạn, hòn sạn, hòn đá, hòn rạn, hòn lõ, lèn; le vaisseau s'est brisé contre l'—, tàu chạm vào hòn lõ vỡ ra; —, obstacle, ngăn trở, sự cheo leo.

Ecuelle. Bát;

— à manger le

riz, bát sê (fig.)

Ecume. Bọt, bọt dãi.

Ecumer, jeter de l'écume, sủ dãi; —, enlever l'écume, vớt bọt; —, (neutre), ra bọt; fig., — les mers, làm nghề cướp biển.

Ecumeux. Bầy bọt.

Ecumoire. Mồi thừa.

Ecoreuil. Con sóc.

Ecurie. Chuồng; — (pour les éléphants et les chevaux), tàu.

Ecusson, armoiries. Dầu, ấn.

Ecussonner. Chiết mạch cây.

Ecuyer. Tham kỵ, tham thặng; kẻ quán ngựa, kẻ dạy phép cỡi ngựa.

Eden, paradis terrestre. Vườn địa đàng.

Edenté. Móm, móm răng.

Edenter. Phá răng, nhổ răng.

Edicter. Ra chỉ, truyền dạy, khiển.

Edifiant. Kẻ làm gương tốt; exemple —, gương tốt.

Edification, action de bâtir. Sự xây nhà, sự làm nhà; —, bon exemple, gương tốt, gương sáng, sự làm gương tốt.

Edifice. Đền, nhà.

Edifier, bâtir, xây; —, fonder, lập; —, donner le bon exemple, làm gương tốt, gương sáng.

Edilité. Chức quan sửa phép tắc các nhà trong thành.

Edit. Sắc, chỉ; donner un —, ra sắc, xuống chiếu; publier un —, lục tông.

Editer (un ouvrage). In, khán bản.

Editeur. Kẻ sắp sách mà in.

Edition. Sự in sách; préparer une —, dọn sách, sắp sách mà in.

Edredon, duvet. Lông con; — pour dormir, chăn bằng lông.

Education. Sự dạy dỗ, sự coi sóc; — dans la famille, sự xem sóc con trẻ ở nhà cách hẳn hoi.

Edulcorer. Làm cho ra ngọt, pha đường.

Eduquer. Dạy dỗ, coi sóc, dẫn, xem sóc; — dès l'enfance, coi sóc, dạy dỗ từ thuở bé.

Effaçable. Xoá được.

Effacer. Xoá, bãi; — une faute par une bonne action, dãi tội lập công; — un caractère, gõ chữ, bôi chữ; — un nom des registres, cung tên, cung tử; — une tache, rửa vết; — l'empreinte des pieds, phá lốt

chân; —, fig. phá tan, làm cho mất tích, làm cho xong.

Effarer. Làm cho rồi.

Effaroucher. Làm cho sợ, làm cho ra dữ; s'—, sợ, nên dữ, hoá nên dữ.

Effectivement. Thật, thật sự.

Effectuer. Làm, làm nên, làm hoàn thành, lo liệu.

Efféminé. Yếu điệu, biếng nhác, non nớt.

Efféminer. Làm cho ra yếu điệu, làm cho ra non nớt như đàn bà.

Effervescence. Sự động lên, sự nóng nẩy, sự rầy lên.

Effet, résultat. Sự gì bởi điều khác mà ra; —, exécution, việc gì đã thành, việc nên thành; sans —, chẳng nên việc gì; en —, (loc. conj.) thật sự, ắt là.

Effets, biens. Đồ đạc.

Effeuiller. Cắt lá; s'—, mất lá.

Efficace. Có sức, mạnh sức, được việc; remède très —, thuốc có sức chữa bệnh, thuốc lạ hiệu.

Effigie. Ảnh, tượng, hình; —, ressemblance, hình bóng.

Effilé. Từng chỉ, từng sợi; fig., như chỉ.

Effiler. Kéo, gỡ từng sợi, từng chỉ.

Efflanqué. Gầy vồ, ốm nhom.

Effleuré. Đánh sát, đánh phải đầu nhẹ; — un sujet, nói qua, nói lược qua về sự gì.

Effluve. Hoi.

Effondrer. Đánh vỡ, phá, đánh gãy; s'—, vỡ, gãy.

Efforcer (s'). Ra sức, gắng sức, cố sức, gắng gượng, làm gượng, làm hết phép.

Effort. Sự gắng sức; avec —, hết sức, cách mạnh; (prov.) s'épuiser en — inutiles, châu chấu đá voi.

Effraction. Sự đào ngạch khoét vách mà ăn trộm.

Effrayant. Quái gở, gở lạ, gớm; châtiment —, hình phạt thẳng nhất.

Effrayer. Đe, giọa, bắt nạt, nạt nộ; làm cho (ai) kinh hãi; s'— sợ, có lòng rât.

Effréné. Buông tuồng, sự mê quá phép.

Effroi. Sự kinh khiếp, sự sợ hãi, sự dãi sợ, sự kinh khủng.

Effronté. Xấc láo, trơ tráo, ngỗ ngáo, ngỗ nghịch.

Effronterie. Sự trơ tráo, sự xấc láo.

Effroyable. Gớm ghiếc, quái gở, làm cho kinh khiếp.

Effusion. Sự đổ, sự đổ ra; — du cœur, sự lâu tình.

Egal, pareil. Bằng; égaux, bằng nhau, bằng trắc, bằng vai; —, uni, bằng phẳng; —, poli, nhẵn; caractère — à soi-même, tính khăng khăng một mực; de visage —, mặt mũi bằng phẳng; à l'— de, như, bằng, cũng bằng; d'— à —, ngang nhau, bằng nhau.

Egalement (adv.). Bằng.

Egalé, rendre égal. San bằng, làm cho bằng, cho bằng phẳng; —, être égal, ở bằng, nên bằng; s'—, sánh mình cùng, nghĩ mình bằng.

Egaliser. San, làm cho bằng, tề cho bằng; — avec la main, vỗ cho bằng.

Egalité, niveau égal. Sự bằng, sự bằng phẳng; — d'âme, tính bằng phẳng, sự bằng cứ một cách ăn ở, sự hàn tính.

Egard (avoir). Nể, kính nể, thiên tư; à l'— de, vì, vuổi, về; eu — à, tùy, vửa.

Egaré. Lạc, lạc mất, lạc đường; avoir les yeux égarés, trông tư bề, lặt lững.

Egarer. Mất; s'—, lạc đường, lạc lối, xiêu lạc; fig., lầm, lẫn, lổi.

Egayer. Làm cho vui, làm cho (ai) được nức lòng, làm cho khoái lạc; s'—, chơi, chơi vui, cười.

Egide, bouclier. Khiên mộc, thuẫn ; —, protection, sự bênh vực, sự phủ hộ.

Eglantier. Cây tầm xuân, * đồ anh tử hoa.

Eglantine, fl. * Nguyệt qui hoa.

Eglise. Nhà thờ, nhà thánh ; — cathédrale, nhà thờ chính toà ; — paroissiale, nhà thờ trị sở ; la Sainte —, thánh hội, thánh Yghêrêsa.

Eglogue. Thơ (thư).

Egoïsme. Sự trục lợi, sự chỉ tìm ích riêng mình.

Egoïste. Kẻ chỉ lo đến mình, kẻ chỉ tìm ích riêng mình, người trục lợi.

Egorger. Đâm tiêt, chặt cổ, giết.

Egosiller (s'). Gào, nói khản.

Egout. Công, rãnh.

Egoutter. Nhỏ (giống gi lỏng) xuống, chảy từng giọt.

Egratigner. Cào, cào sây da.

Egratigature. Dầu cào, dầu cào sây da.

Egrener, égrainer. Phủi (hạt), suốt (lúa) ; — son chapelet, lẩn hạt.

Egriser. Nhấn.

Egrugeoir. Cối tán muối.

Egruger. Tán muối.

Ehonté. Chẳng hay hổ thẹn, không biết xấu hổ, trơ tráo, trót nhả, lỏng lao.

Elaborer. Ra sức, xuất công, trần lực, chuyên tâm, hăm hồ.

Elæagnus ou Chalef. Quả nhót, cây nhót.

Elaguer. Phát ngành, xén cây.

Elan. Sự xô đánh, sự áp vào, sự si sức ; — de l'âme, sự động lòng, tính mê man.

Elan, grand cerf. (Thú) nai lớn.

Elancement, douleur. Sự cắn, đau cắn.

Elancé (de corps). Không khảnh.

Elancer (s'). Nhảy, chày chồm, xông vào, chạy vào.

Elargir, étendre. Mở rộng ra ; —, agrandir, nói ra, tháo ra ; —, délivrer, tha.

Elastique (balle). Hòn nhựa.

Electeur, celui qui élit. Kẻ bầu lên, kẻ kén chọn.

Election. Sự bầu lên.

Electricité. Khí (sấm sét), khí (hồ phách) ; maison où l'on fabrique l'—, nhà máy đèn.

Elégamment. Cách tế chỉnh, cách trơn, etc.

Elégance, beauté. Sự tế chỉnh, sự xinh tốt ; —, politesse, sự lịch sự ; —, dans le langage, sự văn hoa, sự mỹ duyệt, cách nói trơn tru ; s'exprimer avec —, nói mỹ duyệt trơn tru.

Elégant. Lịch sự, xinh tốt, hoa mỹ.

Elégie. Thơ ảo não, thơ thâm thiết.

Elément. Đầu, cội rễ, giống ; les quatre éléments : Tứ hành (là khí, thủy, hỏa, thổ) ; les cinq — (chinois), ngũ hành, sont : kim, l'or ; mộc, le bois ; thủy, l'eau ; hỏa, le feu et thổ, la terre ; — constitutifs d'une chose, cội rễ, hàng, giống ; étudier les —, học chữ a. b. c. ; bắt đầu học.

Elémentaire. Thuộc về bài đầu, thuộc về chữ a. b. c.

Eléphant. Con voi ; la trompe de l'—, vòi voi ; les défenses de l'—, ngà voi ; siége à —, lầu voi.

Eléphantiasis, maladie. (Thú) tật phong, bệnh hủi (da hóa ra như da voi).

Elévation. Sự đem lên, sự tăng lên, sự cao ; fig., sự tăng lên ; — de l'âme à Dieu, sự đem trí khôn về Đức Chúa Lời.

Elève, étudiant. Học trò, đấng tở ; — de marine, quan một khoanh.

Elevé. Cao, thượng, trên ; homme de taille élevée, người cao lớn ; homme

bien —, người lịch sự, hay giữ phép, hẳn hoi.

Elever, porter en haut. Nâng lên, đem lên, kéo lên; — quelqu'un en grade, tăng chức trọng hơn; —, bâtir, xây; —, nourrir, nuôi, coi sóc, dạy dỗ; — la voix, cất tiếng lên; — des vers à soie, chăn tằm; s'—, s'enorgueillir, cậy mình trọng, khoe mình.

Eleveur. Kẻ nuôi (lục súc).

Eligible. Kẻ chịu bầu lên được, chọn được, bầu lên được.

Elider, faire une élisio. Bớt chữ (trong một tiếng).

Eliminer. Đuổi ra, loại đi.

Elire. Bầu, chọn, tuyển duyệt.

Elite. Nhât, tốt nhât, nhât hạng, vào bậc nhât.

Ellébore, pl. * Ngô thù du; — noir, * lê lô.

Ellipse. Sự bớt một tiếng (trong câu).

Elocution. Cách nói, kiểu nói.

Eloge. Sự khen, lời khen; faire l'— de quelqu'un, nói khen, hát mừng; — d'un défunt, bài tặng người chết.

Eloigné. Xa, cách xa.

Eloignement. Độ xa, quãng xa, sự ở cách xa.

Eloigner, écarter. Đem đi, đuổi ra; —, détourner, cắt đi, cho khỏi; —, chasser, xua, đuổi, loại ra; s'—, đi, đi về, rời đi xa lánh.

Eloquence. Tài nói, sự dễ nói.

Eloquent. Khéo nói; — à prêcher, kẻ có tài nói nở như cơm vàng. (Le riz jaune se gonfle beaucoup à la cuisson, de là l'idée de cette comparaison).

Elu. Đã chịu chọn, đã được bầu lên.

Elucider. Tỏ ra, giải nghĩa, xét cho minh bạch.

Elucubration. Sự chuyên tâm (việc gì), sự làm việc ban đêm, sự làm khuya.

Eluder. Tránh, tránh, thoát khỏi; — une question, nói trém, nói đảo ra.

Emacié. Gầy gò, gầy vò, gầy nhom.

Email. Thuộc pha thủy tinh và loài kim, men, son.

Emailer. Vẽ (xuy) bằng thuốc pha thủy tinh và loài kim.

Emarger, écrire en marge. Biên vào mép (sách); —, signer un reçu, chữ kí nhận bạc.

Emanciper (v. g. un enfant). Tha trẻ mồ côi khỏi phép kẻ coi sóc, cho phép ở mặc ý mình; s'—, làm quá mực, quá lẽ.

Emaner. Bồi... mà ra, duyên do tại.

Emballer, emballer. Xếp, chống chắt, xếp đồng; fig., s'—, nói gắt, gắt gỏng, sôt giận.

Emballeur. Thợ xếp đồ vào hòm, vào thùng.

Embarcadère. Bền, bền tàu.

Embarquer. Để đồ dưới tàu; s'—, xuống tàu; s'— dans une affaire, mình lo việc..., giấp mình vào việc gì.

Embarras. Ngăn, ngăn trở; être dans l'—, túng.

Embarassé, gêné. Túng, rối; —, embrouillé, bơ vơ, rối; — par les affaires, mắc, bồi rối; être—, giấp giành; — pour répondre quelque chose, thừa điều gì, thì phải khóm nóm gãi đầu gãi tai mới dám thừa.

Embarasser. Ngăn lại, ngăn cản, can; — un chemin, vướng lối đi; s'—, vướng víu, mắc lưới.

Embaucher (quelqu'un.). Đút tiền mua (ai).

Embaumé. Thơm, có mùi thơm.

Embaumer, sentir bon. Thơm; — un cadavre, xức thuốc thơm xác; —, parfumer, đồ ou dốt thuốc thơm.

Embellir. Sửa sang cho tề chỉnh, dọn dẹp; — une histoire, kể truyện cách

hay ; s', —, (parlant d'une personne), ăn mặc lịch sự, mặc áo lịch sự.
Emblée (đ'). (Kẻ) vượt bậc.
Emblème. Dấu, hình bóng.
Emboiter. Bật vào, bỏ vào, tra vào ; — le pas, theo nổi, theo bề, hợp ý ; s' —, đóng vào vuôi nhau.
Embonpoint. Sự béo, sự sệ bụng.
Emboucher. Thổi, thổi vào, để giáp vào miệng thổi ; — la trompette, thổi tù và ; — le porte-voix, thổi loa.
Embouchure d'un fleuve. Cửa, cửa bể ; — d'un instrument de musique, miệng, miệng ống, lỗ.
Embourber. Làm, làm lầy ; s' — (dans une affaire), mắc việc gì, rồi.
Embranchement de chemins. Ngã tư, ngã ba.
Embraser. Thổi lửa, đốt, thiêu, phần hoả.
Embrasser. Ấm, ôm lấy, ôm lấy ; — les genoux, bó gối ; —, baiser, hôn ; s' —, hôn nhau.
Embrasure. Cửa sổ.
Embrocher, mettre à la broche. Dùng nòng quay.
Embrouillé. Rồi, xôn xao.
Embrouiller. Làm cho rối rít, làm cho mắc phải ; s' —, giằng mình, rồi, gây mình.
Embûche. Chước mồi, mưu kế ; dresser des embûches, lập mưu, lập kế, lừa dối ; éviter des —, ngừa đón mưu gian.
Embuscade. Nơi rình ; mưu kế ; être en —, đang rình ; se mettre en —, đón eo.
Embusquer (s'). Rình.
Emeraude. Ngọc xanh, quỳnh ngọc.
Emeri. * Kim cương toàn, mặt thủy tinh.
Émérite, remarquable. Có công ; kẻ làm việc mình cách đáng khen.

Emerveiller. Ăn ở (cách nào) cho người ta lấy làm lạ lùng, lấy làm trọng, s' —, lấy làm lạ, sững trí ra ; —, s'étonner, ngạc nhiên.
Emétique. Thuốc thổ.
Emeute. Sự xôn xao, sự dấy loạn, sự khởi nぐy ; exciter une —, làm loạn, làm cho rầy lên.
Emettre. Phát ra ; —, énoncer, nói, tỏ ra (điều gì, lẽ gì).
Emietter. Bóp ra vụn ; — des mottes de terre, rừ.
Emigrant. Kẻ sang nước khác, kẻ thiên cư.
Emigration. Sự sang nước khác, sự sang lập cơ nghiệp ở phương khác.
Emigrer. Sang ở nước khác, sang phương khác ; sang lập cơ nghiệp ở nơi khác.
Emincer, couper en tranches minces. Thái nhỏ.
Eminence. Nơi cao, gò đồng, đồi nhỏ, cồn ; —, titre de dignité, Đức ông lớn.
Eminemment. Cách lạ, cách nổi, cách tuyệt hảo.
Eminent, qui domine. Cao, cao hơn ; — excellent, trọng, cao trọng, thông thái lắm, thượng trí hơn mọi người.
Emissaire, agent. Kẻ có lệnh sai ; —, espion, quân đo.
Emmagasiner. Để vào xưởng trữ hàng, để dành, bỏ vào kho, xếp, thu lại.
Emmailloter. Bọc khăn trẻ con.
Emmêler. Làm cho rối rít, làm cho mắc phải, làm cho giấy giương.
Emménager. Xếp đồ, dọn đồ (trong nhà mới ở).
Emmener. Đem đi, điệu đi, đưa đi, cất về.
Emmieller. Pha ou bôi mặt ong ; pa-roles emmiellées, lời dịu dàng, êm ái, đẹp lòng.

Emoi ; mettre en —. Làm cho bậy bạ, làm cho bời rời.

Emollient. Làm cho bớt đau, làm cho người ngoai, hay đỡ.

Emolument. Bổng lộc, lương tiền phát, lợi, ích, lãi.

Emonder. Phát cây, xén bớt ngành.

Emotion. Sự động lòng.

Emotionner. Làm cho động lòng, làm cho chuyển ; s' —, động, chuyển.

Emotter. Đập rừ (đất).

Emoucher. Đuổi ruồi đi.

Emouchoir. Vỉ ruồi.

Emoudre, aiguiser sur une meule. Mài, mài cho sắc.

Emousser. Làm cho cùn, tà mũi, làm cho mòn mũi ; — un sabre, làm cho lưỡi (gươm) sắt ra nhụt ; fig. ; s' —, ra yếu, ra kém, mất sức.

Emouvoir. Làm cho động, đánh động ; s' —, sinh động lòng.

Empailler. Gói (rơm, trấu) trong da (chim, v. v.) đã lột.

Empaler. Đóng người ngổ vào cọc.

Empan. Gang, gang nách.

Empaqueter. Gói, bó lại.

Emparer (s'). Bắt, lấy được, cầm ; s' — d'une ville, hạ thành ; loc. fig., la terreur s'empara de tous, mọi người đã khiếp.

Empâté. Có hổ, đã bôi hổ.

Empêché. Đã có (lời v. v.) cầm ; — par les affaires, mắc trở việc ; n'être pas —, không có việc gì, ở nhưng.

Empêcher. Ngăn trở, can gián, ngăn lại, ngăn cầm ; s' —, s'abstenir, giữ kẻo, chẳng dám ; — de rire, cầm cơn cười lại, nín cười.

Empêchement, Ngăn trở, sự gì làm ngăn trở.

Empaigne. Mũ, mu.

Empereur. Đê, hoàng đê, vua thượng vị.

Empeser. Hoà bột lọc vào nước.

Empesté. Hôi hám, thối tha, thối hoác, tanh hôi, hăm khảm.

Empester. Ra hôi hám, ra thối tha, có mùi gây gắt.

Empêtrer (s'). Giàn mình, giây mình.

Emphase. Sự nói văn hoa quá lễ, kiểu nói giống, cách nói phảo.

Emphatique. Kể nói kiểu giống.

Emphysème. Bệnh phù.

Empierrer. Đồ đá mà đắp dằng.

Empiéter. Lấn đất ; fig., trộm quyền.

Empiler. Nếp đặt, xếp xếp, tích đồng.

Empire, gouvernement d'un empereur. Nước thượng vị ; —, commandement, quyền phép, sự cai trị.

Empirer (une maladie). Ra nặng, ra nặng nề.

Empirique (remède). Thuốc kinh trị.

Emplacement. Nơi, đất.

Emplâtre. Thuốc rịt, thuốc dán, thuốc cao ; mettre un —, rịt thuốc,

Emplette. Đồ mua, sự mua ; faire une —, mua.

Emplir. Làm cho đầy, bỏ đầy, đồ cho đầy.

Emploi, fonction. Nghề nghiệp, việc riêng ; —, usage, sự dùng ; —, occupation, việc.

Employé (subs.). Đầy tớ, ký lục.

Employer (quelqu'un, quelque chose). Dùng ; — son temps, mất (dùng) ngày giờ ; s' — en faveur de quelqu'un, lo giúp ai.

Empocher. Để trong túi áo ; fig., ăn trộm.

Empoigner. Vỗ ngực, nắm chặt lấy hai tay ; s' — pour se battre, chẳng cây nhau.

Empois. Bột lọc (dùng giặt áo).

Empoisonner (quelqu'un). Cho ai uống thuốc độc mà chết ; — quelque chose, pha thuốc độc vào (cái gì) ; — un plat, đánh bả, ném bả, bỏ bả ; mets

empoisonné, **bả rột**; **s'—**, uống thuốc độc.

Empoisonner. Thả cá (chuôm, ao, đầm, v. v.).

Emporté, violent. Hay giận, hay gút, bần tính, nóng tính.

Emportement, violente colère. Sự căm giận, sự căm dạ, sự căm lăm.

Emporter, porter ailleurs. Đem đi, cất đi; — d'assaut, xông bắt, hạ (thành), đánh được; **l'—**, venir à bout, được; **l'—** sur, nổi, vượt hơn, trội hơn, được nước trên; **s'—**, giận, thịnh nộ, hờn giận, phát cơn giận.

Empoter. Cắm (hoa, cây) vào bình.

Empourprer. Làm cho nên sắc đỏ.

Empreindre. In, đóng, thích, ấn, dè, đánh.

Empreinte, marque. Dấu; — du pied, lốt chân.

Empressé. Vội, sốt ruột; faire **l'—**, lo lắng làm việc gì, làm văt vả lăm, tất tưởi. *an lư khư*

Empresser (s'). Vội vàng, đi mau, (tất tưởi). *abandonner, délaisser*

Emprisonner. Giam, giam giữ, rớt vào tù, bỏ (ai) vào ngục.

Emprunt. Sự vay nợ.

Emprunter. Vay, mượn. (Vay indique que l'on ne rendra que la valeur ou le prix de la chose; mượn s'emploie lorsque la chose elle-même doit être rendue).

Emprunteur. Kẻ vay nợ.

Empyrée. Thiên thượng.

Empyreume. Mùi khét.

Emu. Động lòng.

Emulation. Sự đua thi, sự đua tranh.

Emule, concurrent. Kẻ đua thi, kẻ đòi địch cùng; —, qui imite, kẻ bắt chước.

En (prép.). 1° Marquant l'endroit se rend par tại, trong, ngoài, trên,

dưới, selon le sens ou bien se supprime.

Ex.: En ville, ngoài phố; en terre, dưới đất *ou* trong đất; en route, dọc đường.

2° Marquant le temps, se rend par la conjonction khi *ou* đang khi, suivie du verbe.

Ex.: En songe, khi chiêm bao; — dormant, đang khi ngủ; être — prières, đang đọc kinh;

3° Indiquant la matière, se rend par bằng *ou* se supprime.

Ex.: Statue — bois, tượng bằng đá hoa;

4° Loc. div.: **en** public, trông trải, cách tỏ lộ; — ami, cách thiết nghĩa, đáng bạn hữu; — rond, vòng; — cas que (loc. conj.) bằng cô, hoặc khi, hoặc có; — dépit de (loc. prép.), trái ý; — face de (loc. prép.), trước mặt, ngang, ngay, thẳng; — outre (loc. conj.), lại, vả, và lại; — raison de (loc. prép.), vì, tùy, cứ, etc.

Encablure (une) Độ hai trăm thước tây.

Encadrement. Khuông.

Encadrer. Đánh vào khuông.

Encaisse. Tiền bạc trong hòm.

Encaisser. Nhận lấy tiền, xếp tiền vào trong hòm.

Encan. Vendre à **l'—**, Bán cách lên giá hạ giá; être vendu à **l'—**, chịu bán tranh mại.

Encastrer, joindre. Cháp, nối.

Encaustique. Thuộc pha thủy tinh và loài kim.

Enceindre. Buộc quanh, đặt chung quanh; — une ville, vây, vây bọc, bọc, bao.

Enceinte, circuit. Lối chung quanh, vòng; —, clôture, bờ rào, rào giậu, lũy.

Enceinte (être). (Đàn bà) có mang.

Encens. Hương, nhũ hương; de l'— noir, hương đen; de l'— blanc, hương trắng, hương kín; de l'— enroulé, hương vòng; réchaud à —, lư hương; brûler de l'—, đốt hương.

Encenser. Xong hương; fig. — flatter, dua nịnh, phỉnh phờ, phò phỉnh.

Encensoir. Bình hương, lư hương.

Encéphalalgie. Sự rức đầu.

Enchaîné. Kẽ phải trói, kẽ phải giam trói; —, lié, joint, đã buộc.

Enchaînement des idées. Sự các ý tuý tiếp nhau.

Enchaîner. Trói, buộc; être enchaîné, porter la chaîne, phải đeo xiềng; —, captiver, lấy lòng (ai); s'—, kẽ hợp, nối, chấp; — (parties d'un discours), nói câu nối liền tiếp nhau.

Enchanté, charmé. Kẽ lấy làm vui lòng, thoả lòng, mừng lắm; —, qui plaît, dễ coi, vui vẻ, vui sướng, sung sướng.

Enchantement, plaisir. Sự vui sướng; — magique, sự êm chú, sự phù chú.

Enchanter fasciner. Phù chú; —, réjouir, mừng rỡ; — les oreilles, nói êm tai.

Enchâsser v. g. des pierreries. Ngọc bít vàng.

Enchausser. Vun, vun dật.

Enchère. Sự tranh mại; mettre l'—, đánh giá; vendre, acheter aux enchères, bán, mua tranh mại.

Enchérir. Giá, thách giá, dâng giá; —, vendre aux enchères, bán tranh mại, —, surpasser, nói thêm nói giá.

Enchérir, devenir plus cher. Lên cao giá, đắt hơn.

Enchérisseur. Kẽ tranh mại.

Enchevêtré. Rối, bời rối.

Enchifrénement. Sự sỗ mũi, sự ngạt mũi.

Enclave. (Ruộng, đất) của riêng ở giữa ruộng người ta.

Enclaver. Lập giới hạn, kiềm, đặt trong.

Enclin. Chiều về, mê, có tính, vồn hay...

Enclorre. Rào, rào giậu, đắp lũy.

Enclos (un). Đất vườn có tường, có lũy bao.

Enclouer. Đóng danh vào.

Enclume. Hòn dè, cái dè.

Encoche. Chỗ đã khắc.

Encoffrer. Xếp trong hòm, dè trong tủ, dè trong hòm tiền.

Encoignure. Góc.

Encoller. Hồ, dán.

Encolure d'un cheval. Cổ, gáy cổ (ngựa).

Encombrer. V. Embarrasser.

Encontre, à l'—, Chồng trả, đối địch, ngang.

Encore (adv.). Còn, còn nữa, tồn; — (prép.), lại; — que (loc. conj.), dù... mặc lòng; loc. div.: — davantage, hơn nữa; — une fois, một lần nữa; pas —, chưa; non seulement, mais —, chẳng những là... mà lại.

Encourager. Khuyến bảo, giục lòng, giục giả, yên ủi; —, favoriser, bênh vực, giúp.

Encourir, s'exposer à. Phải, mắc phải, liễu mình.

Encre. Mực; — de Chine, mực tàu; un bâton d'—, thoi mực; délayer de l'— de Chine, mài mực.

Encrier. Ông mực; — annamite, nghiên.

Encyclique (lettre). Thư chung (Đức Thánh Phapha); sắc tông mọi nơi, lệnh truyền cho hết mọi nơi.

Encyclopédique. Chung, gồm, mọi sự.

Endémique. Tuỳ nơi, tuỳ dất; chung một nơi.

Endetté (être). Có nợ, mắc nợ.

Endetter (s'). Mắc nợ, phải nợ.

Endoctriner. Đồ dành, dạy bảo cách dỗi trá.

Endolorir. Làm cho đau hơn.

Endiablé, méchant. Độc dữ; —, espiègle, nghịch làm.

Endiguer. Đắp dề cho khỏi lụt; fig., ngăn, ngăn lại.

Endommager. Sinh hại, làm hại.

Endormant. Hay sinh buồn ngủ.

Endormi. Buồn ngủ; —, mou, lơ dờ.

Endormir (s'). Ngủ, ngủ nghỉ; s'— de lassitude, thín ngủ.

Endosser un habit. Mặc áo; — la responsabilité, gánh việc, gánh tội.

Endroit. Nơi, sở.

Enduire. Xức, xoa, bôi, trát; — une barque, sấn.

Enduit. Sự bôi trát.

Endurant. Hay chịu khó, hay nhịn.

Endurci. Đã ra cứng; fig., cứng lòng, cứng cổ, dẫu bỏ.

Endurcir. Làm cho ra cứng; fig., s'—, ra cứng lòng, chẳng biết hổ thẹn.

Endurer, souffrir. Chịu; — volontiers, cam chịu, cam tâm, cam lòng, cam bụng.

Energique. Vững lòng.

Energumène. Kẻ phải quỷ ám.

Enervant. Hay giục lòng gắt; hay trêu lòng giận.

Enervé, emporté. Hay gắt, hay giận.

Enerver. Làm cho ra yếu sức, làm cho rất gan, làm cho chán.

Enfance. Tuổi thơ, tuổi non nớt, tuổi măng sữa; la Sainte Enfance (congrégation), họ tiểu nhi, họ thiên thần.

Enfant. Con, trẻ con, trẻ mỗ; les enfants, con cái; — adoptif, con

nuôi; — légitime, con bởi hai vợ chồng mà sinh ra; — illégitime, con gian sinh, con ngoại tình; — posthume, con sinh ra khi cha đã chết đoạn; tout jeune —, mọn, con đồ, thơ ầu.

Enfanter, mettre au jour. Sinh, sinh đẻ; —, produire, lập ra, sinh có, làm.

Enfantillage. Cách làm, cách nói như trẻ con.

Enfantin. Thuộc về trẻ con, thuộc về tuổi trẻ.

Enfarinée (bouche). Lời nói ngọt, kẻ ton ngọt, kẻ a dua.

Enfer. Địa ngục, âm phủ; les dieux de l'—, diêm vương; tomber en —, sa xuống địa ngục.

Enfermer. Đặt trong, bỏ vào, tra vào; — en prison, giam, rôt; — une ville, vây, vây bọc.

Enfiler, mettre par files. Ruỗi; — une aiguille, xỏ kim.

Enfin (adv.). Sau hết.

Enflammé. Đang cháy, nóng như lửa, fig. sốt sáng, nóng nảy; des vers —, những thơ sốt sáng.

Enflammer. Đốt lửa, thổi lửa; — quelqu'un, xui giục, thổi thúc; s'—, lay lửa, bén lửa, cháy; s'—, s'emporter, lên cơn sốt sáng, gất gồng.

Enflé. Sung lên, phù; visage —, bu mặt; corps mort —, xác chương.

Enfler. Làm cho sung lên, làm cho phồng ra; s'—, sung lên, phù; —, grossir, phình ra, bầu ra; s'— légèrement, giát lên; s'— par la piqure d'un insecte, nổi giát; s'—, fig., ra kiêu ngạo.

Enflure. Bệnh sung lên, bệnh phù.

Enfoncé, profond. Sâu, thấp, trũng, sầm; yeux —, mắt lõm vào.

Enfoncement. Sự dề xuống, chiều sâu; — d'un rocher qui surplombe, hỏm đá.

Enfoncer. Đong vào, dún vào; — une porte, xông vào; le navire enfonce, tàu chìm.

Enfourir. Lập dật, vùi lấp, tra vào dật, táng, chôn; —, cacher, giấu, che, giữ kín, chẳng tỏ ra.

Enfouisseur. Kẻ chôn xác, kẻ mai táng.

Enfourcher. Cỡi ngựa, lên ngựa.

Enfourner. Dún bánh trong lò, nướng bánh.

Enfreindre. Lỗi, phạm dền.

Enfuir (s'). Trốn đi, lánh, chạy; le temps s'enfuit, thì giờ chóng qua.

Enfumer. Hun, hun khói, xông khói, phun khói; — des rats, hun chuột.

Engageant, qui attire. Hay đồ đánh, hầy giục lòng về sự gì.

Engagé (soldat). (Lính) mộ.

Engagement, promesse. Lời hứa; —, mise en gage, sự dợ, sự dă cô; —, enrôlement, sự lính dă đặt tên vào sổ binh.

Engager, attirer. Đồ đánh, quyền dụ, rủ; —, donner des avis, khuyên bảo, khuyên nhủ; — quelque chose, cầm, cô, dợ; — des champs, gạt ruộng, cô ruộng; — le combat, giao chiến, s'—, donner sa parole, hứa, giao hứa; s'—, s'enrôler, đặt tên vào; s'— dans une affaire, giàn mình, giẫy mình vào việc gì.

Engainer. Xỏ (guom, dao) vào vỏ.

Engelure. Sự phát cước vì rét.

Engendrer, mettre au monde. Sinh đẻ; —, causer, sinh có, lập ra, làm cho.

Engin. Đồ; — de chasse, những đồ mà săn bắn.

Englober. Thu hợp, gồm.

Engloutir, dévorer. Hấp ăn, húp, nuốt; —, dissiper, hao tổn, phá, phung phá.

Engorgement. Sự rập, sự bít, sự ngấn trở.

Engorger. Ngăn, ngăn cầm, lấp.

Engouer (s'). Ra mè (ai, sự gì dù chẳng có lẽ.

Engouffrer (s'). Chạy vào, chảy vào: thổi mạnh.

Engoulevent, oiseau. (Giông) chim sẻ.

Engourdi. Tê, lơ dờ mắt; —, fig., lơ dờ.

Engourdir (s'). Ra tê, tê mè, mè mẩn.

Engrais. Phân, phân phương.

Engraisser, devenir gras. Ra béo; — les terres, đổ phân cho tốt đất, bở phân.

Engrenage. (Sự hai bánh xe) xiết, xiết vuôi nhau.

Enhardir. Làm cho nèn hung bạo; s'—, nèn bạo.

Enigmatique. Mầu nhiệm, khó hiểu.

Enigme. Sự mầu nhiệm khó hiểu, điều dỏ.

Enivrer, aveugler. Ra kiêu ngạo, cạy mình; s'—, uống say, say rượu.

Enjamber. Nhảy, nhảy qua, nhảy nhót.

Enjeu. Cửa cuộc, cửa cọc, lộn.

Enjoindre. Khiến, sai, răn bảo, dạy truyền.

Enjôler. Quyet dụ, đồ lòng, đồ đánh, rủ, phỉnh phở, khỉ khảm, nói ve vuột.

Enjôleur. Kẻ giả mưu, kẻ lừa lọc.

Enjoliver. Sửa sang, dọn cho tốt, sửa cho đẹp.

Enjoué. Hầy pha trò, giễu cợt, vui.

Enlacer. Vắn, quấn vào; — fig., làm cho ra rối rít, làm cho mắc phải; — quelqu'un dans ses bras, ôm (ai).

Enlaidir (act.). Làm xấu hình; s'—, ra xấu hình; —, fig., làm xấu hổ, làm ố danh.

Enlever, emporter. Cắt đi, vắt đi; —, ravir, trộm lấy, cướp lấy; —, entraîner de force, hăm bắt, cướp; — une tache, rửa vết.

Enligner. Sắp hàng, bày hàng.

Enliser (s'). Sụt xuống cát, chôn chân (ở trong cát, bùn, v. v.).

Enluminée (figure). Mặt đỏ hồng, đỏ thắm.

Enluminer, colorier. Vẽ.

Ennemi. Kẻ thù nghịch, kẻ thù, kẻ bất thuận cùng, kẻ cứu địch; les ennemis du royaume, quân giặc; les ennemis du dehors, giặc ngoại cuộc.

Ennui. Sự chán, sự chán ngán, sự buồn, sự phiền lòng, sự nhàm lòn.

Ennuyer (act.). Rầy rà, quày, làm cho chán, sinh chán, sinh phiền buồn, sinh nhàm, làm ngấy; s' —, phiền, buồn, chán ngán, ra buồn; s' — partout, người bậy bạ.

Ennuyeux. Khuây khoả, làm rầu, ngầy, tòm; une personne ennuyeuse, người khó lòng, rầy rà, khó nghe, hay sinh buồn.

Enoncer. Tỏ ra, xưng ra; s' —, nói, đọc, kể ra.

Enorgueillir. Tâng lên, làm cho ra kiêu ngạo; s' —, tâng mình lên, đẩy lòng kiêu ngạo.

Enorme. Cao quá sức, lớn cao, to lớn quá tầm thường, to tấy thịnh; crime —, tội gớm ghiếc, tội gờ lạ.

Enormité. Sự to lớn quá mực, sự thât thường, sự thât mực.

Enquérir (s'). Hỏi thăm, tra hỏi, hỏi về.

Enquêter, faire une enquête. Nghiệm, khám nghiệm tra về sự gì, tra hỏi, xét, soát; — sur un vol, tra tích án trộm.

Enraciner (s'). Sinh rễ; — fig., thắm vào lòng sâu, ra bền chặt.

Enragé. Đại; —, fig., dữ tợn, giận hoẵng.

Enrager, devenir enragé. Phải bệnh đại, giận hoẵng; —, se dépitier, sôt giận dữ, thịnh nộ, giận mề cuồng.

Enrayer. Buộc bánh xe, đặt tầm gỗ hay là buộc thiết liêu mà cầm bánh xe lại.

Enrégimenter (des soldats). Mộ binh.

Enregistrement. Sổ bộ, sổ tiền.

Enregistrer. Biên, biên vào sổ.

Enrhumé (être). Kể có ho, kể phải ho.

Enrichir. Làm cho nên giàu có; s' —, nên giàu, nên phú quý giàu có.

Enrôler (des soldats). Mộ binh, chiêu binh, tọc vào sổ; s' —, đặt tên vào sổ, vào hội, vào họ.

Enroué. Khản cổ, khản tiếng.

Enrouement. Sự khản cổ, sự khản tiếng.

Enrouillé (Sự gì) gì ghét, ô gì.

Enrouler. Cuộn, quấn; — un turban autour de la tête, chít khăn.

Ensabler. Đắm vào bãi cát; le bateau est ensablé, tàu đã đắm vào cát.

Ensanglanté. Đã lâm máu; —, blessé, đã bị đau.

Ensangler. Làm cho lâm máu, đổ máu, đổ máu dơ nhớp.

Enseigne de boutique. Hiệu; —, marque, dấu riêng; — de vaisseau, quan hai (khoanh).

Enseigner, instruire. Dạy, dạy dỗ, dạy bảo, phán dạy; — le chemin, dẫn đường, chỉ lối.

Ensemble (conj.). Điều, cùng nhau, vuôi nhau.

Ensemencer. Gieo, gieo (giống), tra (hạt).

Ensevelir. Liệm, liệm xác; — dans une natte, bó chiếu; s' — dans la solitude, làm tu hành, ở tu hành, ẩn mình vào hang.

Ensorceler, jeter un sort. Bỏ hùa, ềm, ềm chú, làm phù pháp.

Ensivre (s'). Bồi đầy hoá ra.

Ensuite (conj.). Rồi, sau, đoạn, lại.

Entacher. Làm dơ nhớp, làm ô gì; fig., làm cho mất tiếng tốt.

Entaille. Sự cắt, sự thích, nơi đã cắt, nơi đã khắc.

Entailler. Cắt, thích, khắc, chạm.

Entamer, diminuer d'un peu. Cắt bớt một phần; —, commencer, bắt đầu.

Entasser, faire un tas. Đánh đồng, vun đồng; —, mettre l'un sur l'autre, chồng; — des richesses, thu tích của; — crime sur crime, phạm tội vò vàn vô sò, đi dàng tội lỗi.

Entendre. Nghe, nghe thấy — par hasard, nghe lỏm; — comprendre, hiểu; — dire, nghe tin, nghe đồn tiếng rằng; — vaguement dire, nghe mang máng, nghe phong thanh, nghe gió; — la messe, xem lễ; s' —, s'accorder, hoà thuận cùng nhau; —, se concerter, bàn cùng nhau, hợp nhau mà bàn.

Entente (V. Entendre). Parole à double —, tiếng lưu đôi.

Entendu, habile. Khéo léo, khôn khéo, tài năng; c'est —, (sự gì) đã định; đã dành.

Enter, greffer. Chiết.

Enterrement. Sự chôn, sự táng xác; — solennel, sự làm ma, sự đưa mai (V. *Funérailles*).

Enterrier. Chôn, mai táng, táng xác vào mồ; — plusieurs corps dans la même fosse, lấp những xác chết cho đầy hồ; —, faire un enterrement solennel, đưa xác, đưa ma, làm ma.

Entêté. Cứng đầu, cứng cổ, đầu bò.

Entêtement. Sự cứng đầu cứng cổ.

Entêter (s'). Cổ ý, chấp nhậ.

Enthousiasme. Sự mê (cái gì).

Enthousiasmer (s'). Ra mê (về sự gì, về ai), lay làm đáng khen.

Enthousiaste. Mê mẩn, kẻ khen quá lẽ.

Enticher (s'). Mê, ghi vào lòng, nhiễm.

Entier, complet. Lợn, nguyên vẹn; un cheval —, ngựa dãn; une heure

entière, đủ một giờ; —, opiniâtre, ương ách, cứng cật.

Entièrement. Cách lợn, tuyệt, lớt cả.

Entonner. Xướng (hát, kinh).

Entonnoir. Cái phễu.

Entorse. Chùng sái (chân, tay); se faire une — au pied, sái chân.

Entortillé. Rối; discours —, sự nói chẳng rõ ý, nói quanh co.

Entortiller. Cuồn chung quanh, vắn vít, xây vắn; s' —, nên rối.

Entourage, compagnie. Các kẻ hầu hạ, kẻ theo.

Entourer. Buộc quanh; — une ville, vây, vây bọc; — d'une baie, rập rào; —, défendre, giữ, kèm; — de soins, coi sóc gìn giữ, tât tâm coi sóc; — quelqu'un, đứng chung quanh, ở gần ai.

Entraider (s'). Giúp nhau.

Entrailles. Ruột, bụng; fig., homme sans —, người vô tâm, người chẳng có động lòng.

Entrain. Sự tỉnh táo, sự lanh chải, sự sốt sắng.

Entrainer, trainer avec soi. Kéo, kéo đi, kéo lôi, điệu đi; —, gagner à soi, quỵên dụ, rủ, rủ, dỗ dành, làm cho ái mộ; s' —, đưa nhau, kéo nhau.

Entraver. Làm ngăn trở, can gián, ngăn cản.

Entraves, obstacle. Ngăn

trở; — portatives, toà, công (fig.); — en fer, khước liêu; porter des —, đeo công; mettre aux —, đóng toà, đóng công.

Entre (prép.). Trong, giữa; (ou se rend par des idiotismes): parler entre eux, nói khó cùng nhau; — onze heures et midi, từ giờ thứ mười một đến trưa.

Entrebailée (porte). Cửa ngỏ, cửa hở.

Entre-colonne. Gian, gian nhà, căn nhà, chặng cột.

Entrecroiser (v. g. les coups de rotin).
Đánh giao kèo; s'—, se croiser, đã
đặt vuôi nhau.

Entrée, porte. Cửa, lối vào; — de
marchandises, đồ chở vào, số đồ; —,
début, đầu, sự vào, đầu hết.

Entrefaites; sur ces —. Đang khi ấy,
khi bấy giờ.

Entremêler. Pha lộn, dề lẫn lộn.

Entremettre (s'). Làm mối, ra mặt
mà liệu, xen vào việc người ta.

Entremetteur. Kẻ làm mối.

Entre-nœud. Đốt, đốt cây; — de la
canne à sucre, đốt mía.

Entrepôt. Xưởng chứa tạm đồ.

Entretenant, hardi. Can đảm, mạnh
bạo.

Entreprendre, commencer un ouvrage.
Bắt đầu, chịu việc, nhận, lĩnh, coi
sóc; —, faire une entreprise, chịu
việc đặt khoán.

Entrepreneur. Kẻ nhận việc gì, kẻ
gánh việc, người nhận việc khoán
trắng.

Entreprise. (Việc gì) đã dốc lòng, đã
toan làm, đã bắt đầu làm.

Entrer. Vào, nhập vào; — en religion,
vào dòng, làm tu hành; — au ser-
vice de quelqu'un, làm tôi (ai); —
en matière, mới bắt đầu, khi sự;
— en colère, theo cơn giận, cơn
giận nổi lên.

Entresol. Tầng dưới cao.

Entretenir, prendre soin de quelqu'un.
Coi sóc, nuôi; — quelque chose, coi
sóc, giữ; —, (refaire) une tombe,
giấy mã; s'—, causer avec, nói
truyện, nói khó cùng.

Entretien, action d'entretenir. Sự coi
sóc, sự chăm chú; —, conversation,
sự nói khó cùng, sự nói truyện vuôi
nhau.

Entrouvert. Đã hở ra, đã nê ra.

Entrevoir. Trông không rõ.

Entrevue. Avoir une — avec. Giáp mặt
mà nói, truyện trò, nói khó cùng.

Entr'ouvrir. Hở, mở hé; s'— hở ra;
(une fleur), nở ra; la terre s'entr'ou-
vre, đất khớp ra.

Enumérer. Kể lại từng điều, kể đầu
đuôi.

Envahir, entrer. Xông vào, sấn vào,
ám vào; —, occuper, chiếm, cướp.

Enveloppe.

Đồ gì bọc:
khăn gói,
bia, vỏ, etc.;
— de lettre,
phong thư
(fig.); — de
l'épée
mais, bệ
ngô.

Envelopper,
faire un pa-
quet. Gói,
bọc, quấn;
— sa pen-
sée, nói
bóng bẩy,
nói chẳng
rõ ý, nói
quanh; être
enveloppé de nuages, phủ mây.

Envenimé. Độc, có thuốc độc pha vào;
fig. —, aigri, có lòng giận, lòng
ghét buồn bã.

Envenimer. Pha thuốc độc vào; s'—,
ra độc; —, aigrir, làm cho (ai) càng
giận, càng ghét, trêu giận lại.

Envengure. Sự chim mỏ cánh; fig., trí
lực, trí rộng, trí cao là bao nhiêu.

Envers (prép.). Vuôi, vì, etc.; chari-
table — les pauvres, có lòng thương
kẻ khó khăn.

Envers (opposé à endroit). Đằng sau,
mặt trái.

Envi (à l'). Cách đua nhau.

德
吒
純

字 美

福

申
稟

恤
及

在
几
所

Envie, désir. Sự ước ao ; avoir — de dormir, buồn ngủ, muốn ngủ ; avoir — de rire, tức cười, buồn cười ; —, jalousie, sự ghen bì, sự ghen ; —, marque au visage, etc., cái bớt.

Envier, désirer. Ước ao, trông mong, tham lam ; —, porter envie, ghen, ghen bì, tị.

Envieux, jaloux. Kẻ ghen, kẻ ghen bì, kẻ tham lam.

Environ, à peu près. Độ, chừng độ, ước chừng.

Environner. Đặt chung quanh, rào, vây bọc ; — quelqu'un, đứng chung quanh, ở gần, đi hầu hạ.

Environs. Nơi chung quanh, nơi gần.

Envisager. Trông, trông xem, nhìn.

Envoi (V. Envoyer).

Envoler (s'). Bay, bay đi ; — fig., trôn, biền di, biền mất.

Envoyé (un). Sự, thanh tra, khâm sai, khâm mạng ; —, messenger, kẻ đem tìp, kẻ báo tin.

Envoyer (quelqu'un). Sai, sai cát, khiển đi, truyền ; — quelque chose, gửi ; — des marchandises, gửi hàng hoá ; — le bonjour, gửi lời thăm ; — son respect, gửi lời kính ; — une nouvelle, nhân tín ; — un trait, une flèche, phóng, bắn.

Epagneul. Chó (lông dài).

Epais. Giấy, đặc, đậm ; forêt —, rừng xanh, rậm ; — ténèbres épaisses, tối mịt, đen lăm, tối đặc ; —, peu intelligent, quê mùa, dốt dộn, tối dạ ; cheveux —, rậm tóc.

Epaisseur, manque de fluidité. Sự đặc, sự giấy ; —, largeur, khoát.

Epaissir, rendre épais. Làm cho đặc ; s' —, ra đặc, đông lại.

Epamprer. Cắt [bớt] ngành cây nhỏ ; phát, bẻ, tỉa.

Epancher. Đổ, đổ nước ; s' —, chảy ra ; fig., tỏ tình mình ra, lậu tình.

Epanouir (s') : (se dit d'une fleur). Nở ra, nở ra, nở ra ; fig., — le visage, ra mặt vui vẻ.

Epargner. Dè dặt, ở tiết kiệm, dè dặt ; — quelqu'un, tha, thứ, dong thứ, nhiều ; ne pas — ses soins pour, chẳng có tiếc công gì mà ; s' —, dè giữ.

Eparpiller. Tan ra, vãi, rác, bỏ quang tứ bề.

Epars (cheveux). Tóc xoà, tóc rũ rượi.

Epaté (nez). Tẹt mũi, trẹt mũi.

Epaule. Vai ; fig., donner un coup d' —, giúp đỡ.

Epaulement. Ụ súng.

Epauler, aider. Giúp đỡ, kèm ; — un fusil, tì súng vào vai.

Epaulette. Cái cù vai.

Epave. Đồ trôi (bỏ tàu vỡ) ; những đồ trôi giạt vào bãi.

Epée. Gươm, thanh gươm, lưu cầu ; tirer l' —, tuốt gươm ra.

Epeler les lettres. Đánh vần.

Eperdu. Kẻ sợ khiếp, khiếp khiếp, rụng rời, thất kinh.

Eperon. Mũi nhọn thúc ngựa ; —, ergot de coq, cựa gà.

Eperonner, pr. et fig. Thúc giục.

Epervier, oiseau. Chim bà cắt ; —, filet de pêche, lưới, chài ; lancer l' —, quăng chài.

Ephèbe. Kẻ đang thì, kẻ thanh niên, kẻ trưởng thành.

Ephémère. Kẻ sống được một ngày, chóng qua.

Ephémérides. Nhật kì, nhật trình, sổ biên điều nọ điều kia hằng ngày.

Epi. Bông lúa ; — de blé, bông lúa miến ; — de maïs, bắp ngô.

Epicarpe. Vỏ trong

Epices. Vị, vị pha vào đồ ăn cho ngon.

Epicer. Rim, ướp, muối, gia vị.

Epicier. Kẻ bán hàng xén.

Epicurien, voluptueux. Mê đắm xác thịt.

Epidémie. Dịch, ôn dịch, bệnh lây, tật lây.

Epiderme. Da mỏng.

Epier, monter en épis. Ra bông lúa, giỗ.

Epier, observer. Rình, dò, dò, canh.

Epieu. Lao dùng mà săn.

Epigramme. Bài thơ băm bở ; bài thơ vắn tắt.

Epigraphe. Chữ thích.

Epilepsie. Bệnh động kinh ; avoir une attaque d'—, phải cơn động kinh.

Epileptique. Kẻ phải bệnh động kinh.

Epiler. Mọc lông, ngổ lông, cạo gọt.

Epilogue. Lời kết bài giảng.

Epiloguer, censurer. Bề.

Epinard. Rau ba thái, * xích cần thái.

Epine. Gai, * từ ; fig., être sur les épines, đang lúc túng, túng cực, bàng hoàng.

Epineux. Có gai, đầy gai ; fig, khó, cheo leo.

Epingle. Kim cúc ; — à cheveux, cái trâm.

Epinglette. Kim hoa cái áo.

Epinière (moelle). Tỉ xương sồng.

Epiphanie. Lễ ba vua.

Epique. Thuộc về văn thơ oai vọng ; poète —, kẻ đặt thơ oai vọng.

Episcopat. Chức giám mục.

Episode. Tích truyện ngoại.

Epistaxis. Sự đổ máu cam.

Epitaphe. Chữ mộ chí ; văn tề, văn thảo.

Epithalame. Văn lễ sính.

Epithète. Tiêng adjectivô dệm.

Epitome. Sách tóm tắt.

Epitre, lettre. Thư, bức thư, tờ ; — de la messe, épistola.

Epizootie. Ôn dịch (giống vật).

Eploré. Chảy nước mắt, khóc lóc.

Eponge. Tổ đĩa bể, cái luột.

Eponger. Lây tổ đĩa mà chùi.

Eplucher. Nhặt, nhặt lá xấu di, dọn rau cho sạch mà nấu.

Epointer. Đánh gậy dấu nhọn.

Epopée. Văn thơ oai vọng.

Epoque. Kỳ, thì, đời.

Epouse. Bạn, vợ ; — du premier lit, đích mẫu ; — du second lit, kẻ mẫu ; secondes épouses, vợ bé, vợ thiếp, vợ lẽ.

Epouser (en parlant d'un homme). Lấy vợ, kết bạn, cưới lấy vợ ; — (en parlant d'une femme), lấy chồng, lấy bạn, kết bạn, gánh vác ; fig., — un parti, theo bè, bênh (ai).

Epousseter. Lấy chổi nhỏ mà quét bàn, tủ, etc., đánh bụi ra, phủi bụi.

Epoussette. Phất trần.

Epouvantable. Gớm ghiếc, quái gở, khiếp.

Epouvantail (qu'on met dans les champs). Bỏ nhìn ; —, idée, sự lấy làm sợ hãi, sự rất sợ.

Epouvanté. Bỡ ngỡ.

Epouvanter. Nạt nộ, làm cho sợ hãi, đe nẹt ; s'—, sợ, lấy làm sợ, kính sợ, kính khiếp.

Epoux. Bạn, chồng.

Epreindre. Bóp.

Epreuve. Sự thử, sự dò, sự dò dành ; faire l'—, thử ; — d'imprimerie, tờ in thử.

Epreuves. Sự khổ, sự khôn khó ; les — forment l'homme (prov.), có thân thì có khổ, có khổ thì mới nên thân.

Eprouver. Thử, thử xem, dò ; — quelqu'un, thử lòng ai ; — tous les malheurs, chịu mọi sự khốn khó.

Epris, passionné. Mê, mê mết.

Epuiser, mettre à sec. Múc hết, tát kiệt ; — ses richesses, dùng hết, làm cho cùng ; s'—, se tarir, cạn ; s'—, s'affaiblir, đi kiệt ; — de travail, làm cho kiệt sức.

Epurer (le riz, l'or, le sable, etc.), **Đãi**.

Equarrir. **Đẽo**; — un arbre, **đẽo cây**.

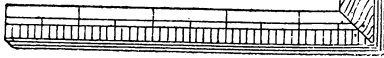
Equateur. **Xích đạo**.

Equerre. **Thước thợ**; thước vuông (fig.).

Equilibre (de poids égaux).

Cân thăng bằng; mettre en —, **đề cho cân**; être en —, **cân cho bằng, thăng bằng, nặng cho bằng**.

Equilatéral (triangle). **Có ba mặt bằng nhau, tam giác**.

Equinox: du printemps. **Xuân phân**; — de l'automne, **thu phân**.

Equipage, suite. **Đồ đạc, người và đồ tùy thân**; — d'un bateau, **quân, quân buồm lạt**; d'un vaisseau de guerre, **Một bộ thủy thủ**; un maître d'—, **ông đội**.

Equipée. (Việc) **lạ, trái mùa**; **phi lý**; **bất tiện**.

Equipement. **Các đồ, sự sắm sửa đồ**; — d'un bateau, **các đồ cần cho được đi tàu**.

Equiper. **Sắp, dọn, liệu**; — une flotte, **sắm đoàn tàu**.

Equitable. **Kẻ công bằng**; **kẻ giữ phép công bằng**.

Equitation. **Sự cỡi ngựa, phép cỡi ngựa**.

Equité. **Sự công bằng, phép công bằng**.

Equivalent. **Bằng, có giá bằng, cũng bằng, xứng, giống như**.

Equivoque. **Lời phân đôi, lời khủn khúc, lời hai ý**; fig. (vertu) —, **chẳng chắc, có lẽ hồ nghi được**.

Erable, arbre. **Cây trảng khê ou cây trường khê**.

Erafler. **Chạm dên da**.

Eraillée (voix). **Khản tiếng**.

Ere. **Kì, đời**; — chrétienne, **kì tự Đức Chúa Jêsu ra đời cho đến rầy**.

Ereinté, rompu de fatigue. **Nhọc mệt, mệt mả, mệt lử**.

Ergot. **Cựa**.

Ergoter, chicaner. **Nói giễu, nói bỡn, nói trêu ghẹo, cãi**.

Ergoteur. **Kẻ hay cãi vặt**.

Eriger, dresser en l'air. **Dựng lên**; — fonder, **lập, xây**.

Ermitage. **Nơi vắng vẻ**; **nhà thầy tu hành, nhà kín**.

Ermite. **Thầy tu hành, ẩn sĩ**; se faire —, **đi tu**.

Eroder. **Ăn xói bờ**.

Erosion. **Sự nước xói, sự nước chảy, xói**.

Erotique. **Thuộc về sự yêu về dăng trái**.

Erratum. **Suyển mậu**.

Errer, être égaré. **Lạc lối**; — à l'aventure, **đi dăng dãi, đi xung xăng**; — fig., **lầm, lầm lẫn, lầm lạc, lổi**.

Erreur, opinion fausse. **Sự lầm, sự sai lầm**. *thất hảo*

Erronné. **Chẳng thật, sai, điều lầm**.

Erudit. **Thông thái, hay chữ nghĩa, người súc tích**.

Erudition. **Sự thông thái, sự súc tích, chữ nghĩa**.

Eruption. **Sự ra, sự phát ra, sự lộ ra**; — volcanique, **sự núi phun lửa**.

Erysipèle. **Tật hoả dan, tật tổ đỉa**.

Escabeau. **Ghê, ghê đầu**.

Escadre. **Binh thủy, đoàn tàu**.

Escadron (un). **Cơ binh kị**; **phần cơ kị** (hỗn đội).

Escalader. **Lên trên, leo, trèo**; — avec des échelles, **lấy thang mà lên ou trèo lên**.

Escale. **Nơi cửa tàu đậu**; faire —, **đem tàu vào, đậu, bỏ neo**.

Escalier. **Thang gác**; — en spirale, **thang tròn ốc**; le grand — d'une

maison, thang cái; un — dérobé, thang xép; marches d'—, bậc thang.

Escamoter. Ăn cắp, lấy trộm.

Escamoteur, prestidigitateur, Kẻ múa chén, kẻ làm trò khéo; —, voleur, thằng ăn cướp.

Escarbot. Con bọ hung.

Escarboucle. Ngọc, * (dạ minh châu).

Escargot. Ốc nhồi, ốc vặn.

Escarmouche, engagement léger. Trận đánh nóm, sự đánh giỡm, chiến trận lẻ.

Escarole ou scarole. Rau riệp to lá.

Escarpe. Hiểm hóc; cao dốc; chemin —, đường dốc, đường treo.

Escarrement. Chỗ hiểm hóc.

Escarpin. Giấy nhỏ, giấy, dép.

Escarpolette. Cái đu.

Escient; à bon —, Đã biết, đã thông; je l'ai fait à bon —, tôi đã biết song cũng làm.

Escandre. Việc gì bậy bạ, gương xấu lộ ra.

Esclavage. Sự lam tôi, sự ở bậc tôi tá; être condamné à l'—, phải án đi vì nô.

Esclave. Tôi tá, tôi đòi, nô, nô tì; être l'— de ses passions, làm tôi các tính mê, theo tính xác thịt.

Escompte. Tiền trả thủy.

Escompter, faire l'escompte. Đãi tiền trả thủy; —, compter d'avance, suy tính, trông mong.

Escorte de soldats. Lĩnh thú, quân giữ, lĩnh hầu, hộ vệ; — d'amis, kẻ hầu hạ, kẻ theo.

Escorter, accompagner. Đi cùng, theo hầu, theo chân; — défendre, đi kèm, theo hộ.

Escouade. Một thập binh, những lính về quyền ông cai.

Escrime. Phép tập đua gươm; faire de l'—, đua gươm, múa gươm.

Escrimer (s'), s'efforcer. Gắng sức, làm mọi thể mọi cách.

Escroc. Thằng cướp.

Escoquerie. Sự ăn trộm cướp, sự lấy trộm.

Espace, étendue. Độ, quãng; —, durée, vòng, quãng thì giờ; dans l'— de trois jours, trong ba ngày.

Espacer. Phán khoảng.

Espadon, poisson. Cá nhà táng; — épée, gươm rộng thanh.

Espadrille. Giày vải.

Espèce, catégorie. Thứ, giống; des espèces sonnantes, thật tiền, thật đồng bạc; des — courantes, tiền thông dụng.

Espérance. Sự trông cậy; perdre l'— mất lòng trông cậy; la vertu d'—, nhân đức cậy.

Espérer. Trông cậy.

Espiègle. Nghịch, lêu láo, quỷ quyết.

Espièglerie. Sự nghịch, tính nghịch.

Espingole. Súng trụ.

Espion. Quân do, kẻ đi rình, người đi mạt do.

Espionner. Do, rình.

Eplanade. Sân, sân cao.

Espoir. Sự trông cậy.

Esprit, intelligence. Trí, trí khôn; doué d'un bel —, biện bao, biện bao; — (opposé à corps), tính thiêng liêng; le Saint Esprit, Đức Chúa Phiritô Sangtô, Đức Thánh Thần; les Esprits (superst.), thần; fig., rendre l'—, tắt hơi, chết.

Esquif. Thuyền, tam ban.

Esquille. Miếng xương, đoạn, mảnh.

Esquinancie. Yết hầu.

Esquisse. Ảnh vẽ phác.

Esquisser. Phác qua.

Esquiver. Đi khỏi, lánh, thoát, trẽ ra; s'—, lánh khỏi, bỏ.

Essai, épreuve. Sự thử; —, début, sự mới, sự bắt đầu.

Essaim (d'abeilles). Bầy ong, đàn ong.

Essarter. Nhổ (rủ) gai góc.

Essayer. Thử, thử xem, thử biết, ước thử, dò; — *ses forces*, thử sức mình; — *de tous les moyens*, thử mọi phép mọi cách.

Essence, nature. Tính tự nhiên, bản tính; chất phác; —, *huile*, dầu thơm.

Essentiel, très important. Nhất, trên hết, can hệ nhất.

Essentiellement. Cứ bản tính, cách cần lắm; phải có làm vậy.

Essieu. Chốt xe.

Essoufflé. Khó thở, đuối hơi, thở vất.

Essouffler (s'). Khó thở, thở hỗn hển, thở dài.

Essuie-mains. Khăn lau tay.

Essuyer. Lau, chùi.

Est, orient. Đông, phương đông.

Estafette. Kể đem tin, kể đưa tin.

Estaminet. Nhà quán, quán rượu.

Estampe. Ảnh in.

Estamper. In ảnh.

Estampiller. Đánh dấu, kí.

Estimable. Đáng trọng, đáng chuộng; *la vertu seule est —*, ta chỉ phải trọng nhân đức mà thôi.

Estimation. Giá, sự đánh giá. (V. *Estimer*).

Estime. Sự trọng (ái), giá, danh tiếng, tiếng tốt; *perdre l' —*, mất giá; *selon l' — commune*, như người ta thường nghĩ.

Estimer, évaluer. Đánh giá, giá; —, *faire cas de*, lấy làm trọng, lấy làm đáng kính, trọng, chuộng; —, *penser, nghĩ, tưởng, đoán*; *s' —*, lấy mình làm trọng; *s' — heureux*, nghĩ mình có phúc.

Estival. Về mùa hè, chỉ có *ou* vừa mùa hè.

Estomac. Tì vị, bầu bĩnh; — *fatigué*, tì vị ngán cơm; *le creux de l' —*, mở ác.

Estomper. Bôi chỉ bút.

Estrade. Phần, sập.

Estragon, pl. * Bán hạ *ou* * nam tinh thảo.

Estropié. Đã chịu chặt một phần mình, đã gãy chân, tay, v. v.

Estropier. Cắt, chặt; —, *altérer (les mots)*, nói sót tiếng.

Estuaire. Vụng.

Esturgeon, poisson. Cá lộn; * *trư ngư* *et* hoàng ngư.

Et (conj.). Và, mà, cùng, cũng, vuồi.

Etable. Chuồng; (*pour les éléphants et les chevaux*): tàu.

Etabli. Sàn, bục, phần, bàn (thợ làm việc).

Etablir, fonder. Lập, đặt, sửa sang; — *ses enfants*, liệu cho con cái kết bạn; — *un tribunal*, lập toà, ngồi toà xét; — *des lois*, lập lệ luật; — *des peines*, ra vạ; — *la concorde*, làm cho hoà thuận; *s' —*, *se fixer*, chọn nơi nào mà lập gia cư.

Etage. Tầng; *une maison à trois étages*, nhà bốn tầng. (*Le rez-de-chaussée* compte pour un étage chez les *Annamites*); *fig., gens de bas —*, kẻ hèn hạ, loài hèn.

Etager. Xếp từng tầng.

Etagère. Bàn, án thư có tầng.

Etain. Thiếc.

Etal. Bàn.

Etaler, exposer en vente. Bày hàng; —, *faire parade de*, tỏ ra, khoe; *s' —*, làm dạng, khoe dạng; *s' —*, *par terre*, sa ngã.

Etalon, type. Mẫu kiểu, khuôn gương; —, *cheval entier*, ngựa giống, ngựa đán.

Etamer. Bôi thiếc.

Etamine des fleurs. Râu hoa, tua hoa.

Etancher. Thắm; — *le sang*, thắm máu; —, (*apaiser*) *la soif*, giãn khát.

Etançon. Đố chống đỡ, chân giường, cột kèm.

Etançonner. Chồng, dỡ; — une table avec des briques, lầy mảnh sành kê bàn.

Etang. Ao, hồ, đầm, chằm, chiếu; ao chuôm, ao rộng.

Etape. Địch, đồn; chỗ nào quân lính đậu.

Etat, royaume. Nước, nhà nước; * cuộc; être utile à l'—, làm ích cho dân; — tributaire, nước chư hầu; —, situation, cách ở, cách đứng; — métier, nghề, nghề nghiệp, bậc; l'— religieux, bậc thầy dòng; l'— du ciel, cách thế khi giờ; l'affaire est dans le même —, việc bây giờ cũng như khi trước.

Etau. Cái cặp, cái kẹp.

Etayer. Kê, nâng đỡ, chống; — une maison, kèm nhà.

Et cætera ou etc. Vần vắn *ou* v.v.

Été. Mùa hè, mùa hạ.

Eteignoir. Chụp nến, chụp tắt nến.

Eteindre. Tắt, tắt đi, dập; s'—, tắt đi; fig., mourir, chết.

Etendard. Cờ, lá cờ; fig. lever l'— de la révolte, dậy loạn, dậy giặc.

Etendre. Giơ ra, giương, giăng; — les ailes, mở cánh; — les bras, vươn vai, sải tay; — les bras en croix, giang tay; — les pieds, xoải chân ra; s'—, se coucher, ngả lưng; la renommée s'étend, nổi danh tiếng, đồn xa.

Etendu, large. Rộng; —, mêlé d'eau, đã pha nước.

Etendue. Sự rộng, sự cao lớn; — de l'esprit, sự thượng trí.

Eternel. Vô thủy, vô chung, hằng có trước sau vô cùng; —, immortel, hằng sống đời đời, chẳng có cùng.

Eternellement. Hằng có đời đời, chẳng có khi dừng, đời đời kiếp kiếp, liên liên mãi mãi.

Eterniser, faire durer. Làm cho lâu dài chẳng có cùng; — un nom, người khen ai cho được tiếng trọng vạn đại.

Eternité. Sự hằng có trước sau vô cùng, sự lâu dài không có cùng.

Eternuer. Hắt hơi, hắt xoi.

Etêter. Chặt ngọn, hót ngọn, phát chót (cây).

Eteule ou esteuble. Rạ, rơm rạ.

Ethnique, païen. Kể theo đạo bụt, kể bên thích, kể ngoại đạo.

Ethnographie. Sự diễn ra cách nết và thói quen các dân.

Ethologie. Sự kể cách ăn nết ở.

Etier. Công, rãnh.

Etincelant. Nhấp nháy, sáng chói.

Etinceler. Vun tăn lửa, nhấp nhoáng, nhấp nháy, lóng lánh.

Etincelle. Tàn lửa.

Etioler (s'). Ra yếu, ra kém, mất sức; (des plantes): (cây) chột đi, ra khô héo.

Etique. Gãy guộc; devenir —, ra gãy gổ, rộc rác, ròn mõi.

Etiqueter. Để hiệu.

Etiquette. Hiệu.

Etirer. Kéo cho dài.

Etisie. Bệnh lao, sự gãy gổ.

Etoffé. Đồ dệt; une — de coton, đồ vải dệt; une — de laine, đồ nhung dệt; une — de soie, đồ tơ dệt.

Etoile. Ngôi sao; — polaire, bắc đẩu; — filante, tinh lạc, sao đổi ngôi.

Etoilé. Có ngôi sao, có nhiều chàm sáng, văn vện; habit —, áo thêu những sao vàng.

Etole. Dây stola.

Etonnant. Lạ, lạ lùng, chẳng ngờ.

Etonné. Bỡ ngỡ, ngần trí, ngần sợ.

Etonnement. Sự lầy lăm lạ, sự chẳng ngờ.

Etonner, surprendre. Làm cho (ai) lầy lăm lạ, làm *ou* đèn bất thành hình.

Etouffant (air). Giời bức tức khó chịu lắm.

Etouffer, suffoquer. Làm cho chết ngạt, bóp chết, bóp chẹn; —, serrer à la gorge, chẹn họng.

Etoupe. Gộc gai, bã gai.

Etourderie. Sự vô ý, sự lêu lảo, sự vô tâm.

Etourdi. Vô ý, vô tâm, lêu lảo, xắc lảo.

Etourdir, assourdir. Băt tai, làm cho ngấy tai, cho điếc; s'—, se distraire, giải phiền sầu.

Etourdissement; avoir un —. Uất máu, uất lên, chóng mặt.

Etourneau, oiseau. * Hạt dịch.

Etrange. Dị dạng, khác lạ, lạ lùng.

Etranger (un). Khách; — au royaume, ngoại quốc nhân.

Etrangler. Thắt cổ, bóp chẹn cổ, làm cho ra chật, xừ giảo.

Etrape, petite faucille. Cái hái, cái liềm.

Etre (v.). Có, ở, là, ở tại. (V. Gram.).

Etreindre (dans ses bras). Âm, ôm lấy, ôm lấy.

Etrenne. Cửa dãi nhau ngày tết, quà mừng tuổi.

Etreonner, donner des étrennes. Ban tiền tết, tết, mừng tết; —, commencer, mở, bắt đầu; — un sabre, khai đao (c'est-à-dire : couper une tête au commencement d'une expédition. Superst.).

Etres (les). Các giống, các loài.

Etrier. Bàn đạp, chân nâng.

Etrille. Đò chải ngựa.

Etriller. Chải lông (ngựa, lừa, v. v.); fig., quở trách, điếc dốt, bẻ.

Etrivière. Roi da.

Etroit. Hẹp; habit —, áo chẽm, áo chật quá; esprit —, trí bần chật, nhẹ dạ.

Etude. Sự học, sự học hành; —, maison où l'on étudie, phòng học; faire

ses études, học chữ, học latinh; les études baissent, chữ nghĩa đã sút kém.

Etudiant. Học trò, kẻ học.

Etudier, apprendre. Học, học hành; s'—, observer, có ý xét, dò rình, xem xét; s'—, s'exercer, tập, tập tành.

Etui. Bao, túi; — à chapeau, túi nón, bao nón.

Etuve. Phòng bức lấm (cho nó ra mồ hôi).

Etuvee. Thịt ăm; cá om.

Etymologie. Cội rễ tiếng.

Eucalyptus, arbre. Cây sôt rét.

Eucharistie. Phép Minh thánh.

Eunuque. Kẻ đã chịu hoạn, cậu bộ.

Euphémisme. Cách nói bóng vạy.

Euphonie. Tiếng bùi tai, giọng êm.

Euphorbe, pl. * San hô xanh, cây xương rồng.

Européen. Người tây, thuộc về tây, về phương Europa.

Evacuer, partir d'un lieu. Bỏ, từ bỏ, trốn.

Evader (s'). Thoát ra, thoát khỏi, khỏi, trèo ngục.

Evaluer. Đánh giá.

Evangeliser. Giảng đạo, giảng đạo Êvan, rao tin lành.

Evangeliste. Đàng chép sách Êvan.

Evangile. Sách Êvan.

Evanouir (s'). Ngã bất tỉnh, ra bất tỉnh, phải gió; fig., disparaître, biến đi mất.

Evanouissement. Sự ngã bất tỉnh, sự phải gió.

Evaporer (s'). Hả hơi, tan.

Evasé. Đã mở rộng.

Evasif, paroles évasives. Lời phân đôi, lời lưu đôi, lời khuân khúc.

Evasion. Sự trốn, sự thoát ra.

Evêché. Toà Đức giám mục, địa phận (thuộc về Đàng giám mục).

Eveil. (V. Eveiller). Donner l'— . Báo, nhả tin, nói trước.

Eveillé, vif. Lanh chai, tỉnh táo.

Eveiller. Đánh thức; s'—, thức dậy, thức giã, thôi ngủ; fig., — l'attention, giục trí khôn về...

Événement. Sự xảy ra, việc xảy ra.

Eventail. Quạt; — en papier, quạt giấy (fig.); — en plume, quạt lông; — des pagodes, quạt vả.

Événement (vin, etc.). (Rượu) đã hủ.

Eventer, faire du vent. Quạt, kéo quạt; un bruit qui s'évente, lộ ra; s'—, s'altérer, hủ hời; ce vin est —, rượu này đã hủ.

Eventrer. Mở bụng, lán ruột ra.

Eventuel, incertain. Chăng chắc, sự xảy ra được.

Évêque. Đức giám mục, Đức cha, Đức thầy, Vít vố.

Evertuer (s'). Gắng sức.

Evident. Rõ ràng, tỏ tường, minh bạch, rành, rạch ròi.

Evider. Đục, chạm vào.

Evidoir. Cái đục vum, đục bặt.

Evier. Máng đá đổ nước bệp.

Evincer (quelqu'un). Trừ, thắng, nổi hơn.

Eviter. Trốn, lánh, thoát khỏi; — quelqu'un, giữ mình kéo gắp (ai).

Evoluer. Đi hàng, tập binh.

Evoquer (superst.). Làm phép rồi cho ma quỷ hay là linh hồn nào hiện ra; — les esprits, phụ tiên; — le souvenir, nhớ, nhắc lại.

Exact, soigneux. Siêng năng cẩn thận, kĩ càng; —, vrai, thật, cứ sự thật; —, précis, hay cứ ngày giờ.

Exaction. Sự đòi tiền bạc trái lẽ, sự bắt làm, sự đòi.

Ex æquo. Hoà, đồng, bằng nhau.

Exagérer. Nói già miệng, nói phét, ngoa miệng.

Exaltation, élévation. Sự nhắc lên, sự đem lên cao; fig., sự kiêu ngạo; — de la Ste Croix, lễ tôn kính câu rút thánh Đức Chúa Jesus.

Exalter. Tôn lên, tặng, khen, vinh.

Examen. Sự khảo, sự xét; aller à l'—, đi thi; aller passer les — préparatoires, đi duyệt; aller aux grands examens, vào khoa thi; réussir dans un —, đỗ; — de conscience, sự xét mình.

Examens. — *Tous les six mois*, au chef-lieu de chaque province, les personnes de tout âge qui veulent obtenir l'exemption de la milice et de la corvée, le peuvent en satisfaisant aux examens présidés par le đốc học. Ces examens semestriels sont connus sous le nom de khảo.

Tous les trois ans, des concours régionaux, hường thí, présidés par des envoyés de la capitale, sont ouverts au public pour l'obtention des grades littéraires de tú tài, bacheliers, et cử nhân, licenciés.

De plus toutes les fois qu'un événement heureux arrive à la dynastie régnante, le roi accorde des examens régionaux supplémentaires, appelés ân thí.

C'est à la capitale seulement qu'ont lieu pour tout le royaume les examens de tiến sĩ ou docteurs.

Examens semestriels. — Chaque année, au 15e jour des 4e et 10e mois, les đốc học, giáo thụ et huân đạo examinent (hạch) les élèves des écoles de leur circonscription pour reconnaître ceux qui sont en état de se présenter aux examens.

Si par un empêchement quelconque, les examens semestriels ne pouvaient

avoir lieu au 15e jour, la date pourrait être avancée ou reculée d'un mois.

Les compositions sont toutes du même genre soit aux examens semestriels, soit aux examens régionaux et même au grand concours de la capitale ; la différence consiste uniquement dans le choix des sujets.

Ces examens semestriels ne durent qu'une seule séance : Le 14e jour, veille de l'examen, les candidats de la province se rendent au collège du dôc học (tràng thi). La nuit, vers trois heures, les lê sinh, maîtres des cérémonies, appellent les candidats et leur remettent des cahiers spéciaux pour la composition. Au jour une affiche est élevée en l'air, indiquant le sujet des quatre genres de composition.

Autrefois il n'y avait que trois genres d'épreuves : 1° une composition sur l'interprétation d'un passage des ngũ kinh ou des tứ thư ; 2° deux compositions en vers, un bài thơ (de 8 vers dont le sujet et la rime principale étaient donnés par les examinateurs), un bài phú (espèce de bout-rimé particulière à la poésie de ce pays, dont le sujet était en vers de 4 ou 8 mots qui servaient de rime principale à la composition) ; 3° le bài văn sách, dont le sujet était généralement tiré des quatre livres et développé par chacun, sous forme de discours, au gré de son imagination et de son érudition.

Sous Tự Đức on a introduit dans les examens un quatrième genre de composition sur trois sujets : un bài chiếu, communication royale à composer par les élèves ; un bài biểu, lettre de félicitation des mandarins au roi ; et un bài luận, dissertation sur un sujet donné. Inutile de dire qu'on ne met jamais le roi régnant en scène.

Les candidats ayant lu les sujets de composition sur l'affiche, choisissent l'un d'entre eux et le traitent ; il leur est permis d'en traiter plusieurs ou de les traiter tous les quatre. Vers midi, les surveillants posent un cachet à l'endroit où en sont arrivés les candidats ; à partir de deux heures, on frappe le gong par intervalles pour rappeler que les heures passent. Tout candidat qui a terminé remet son cahier aux lê sinh ; on reçoit les cahiers jusqu'à minuit ; à une heure on expulse impitoyablement les retardataires.

Les examinateurs corrigent les compositions sans en connaître les auteurs ; les notes des giáo thụ et des huân đạo sont soumises à la révision du dôc học.

Il y a quatre notes : ưu, excellent ; bình, bien ; thủ, passable, et liệt, mauvais.

Toute composition qui obtient la note ưu au premier pointage (châm trước) et au second (châm phục lại), vaut à son auteur l'exemption pour un an de la milice et de la corvée, chuẩn miễn binh diên nhất niên.

Les auteurs des compositions marquées bình et thủ sont exempts des mêmes charges pour six mois seulement.

La note liệt donnée soit par les examinateurs soit par le dôc học, emporte l'exclusion de tout privilège.

Le nombre d'exemptions est quelquefois si considérable que les communes se trouvent dans l'embarras pour satisfaire aux exigences de la milice et des corvées ; dans ce cas le tổng đốc, prévenu, ordonne qu'aux prochains examens les compositions soient annotées en dernier ressort par le quan bộ. Cet examen devient alors un véritable con-

cours où le nombre des candidats à recevoir est limité d'avance ; on l'appelle *khoá khiêm binh* (concours pour manque de soldats).

Le choix fait des meilleures compositions, on affiche le nom des lauréats aux portes de la citadelle. Les villages intéressés en prennent copie et ont le droit de lever tous ceux dont le nom ne figure pas sur l'affiche.

C'est par ces compositions semestrielles ou annuelles que les lettrés, non gradés, arrivent à être exempts toute leur vie de la milice et des corvées, à condition de réussir toujours dans les concours.

(V. le mot *Bachelier*).

Examiner. Khảo, tra xét, hạch ; — avec soin, nghiên ; s' —, xét mình.

Exaspérer. Trêu ghẹo, gây giận, nói gièm pha, nói xoi xiêm giếm.

Exaucer. Nghe lời xin, ưng, nhậm lời.

Excavation, creux. Lỗ, hám, hang, nơi lõm vào.

Excédant. Thừa, dư.

Excédent. Phần thừa, sò thừa.

Excéder, dépasser la mesure. Quá ngắn, quá chừng, quá mực.

Excellamment. Cách nổi, cách cao trọng, cách tốt lắm.

Excellent. Tốt nhất, tốt lắm, cao trọng.

Exceller. Nổi, nổi hơn, cao hơn., vượt hơn.

Excentrique, original. Chẳng có phép chung, chẳng làm như thường, khác thường, khác lạ.

Excepté (prép.). Trừ.

Excepter. Trừ, trừ ra, loại ra.

Exception. Sự trừ, điều trừ ; tous sans —, hết mọi người chẳng trừ ai.

Excessif. Quá, quá chừng.

Excitant. Hay giục, hay làm cho.

Exciter. Giục, xui giục, xui xiêm, thúc ; — la soif, làm cho khát ; — un chien, ấy chó.

Exclamation. Tiếng kêu ; jeter une —, kêu cả tiếng ; — de joie, reo mừng ; point d' —, (orth.) chấm đầu lẩy làm lạ.

Exclure. Loại, loại ra, xua, khu trừ ; cầm vào, chẳng nhận.

Exclusivement, uniquement. Mà thôi.

Excommunication. (Sự) và cắt phép thông công, và excomônhong.

Excommunier. Ra và cắt sự thông công, rút phép thông công ; — chasser. (V. Exclure).

Excrément. Cứt, phân.

Excrétion (des yeux). Giữ mắt.

Excroissance. Bướu ; — sur un arbre, bướu cây.

Excursion. Sự đi dăng sá ; sự đi chơi xa.

Excusable. Đáng tha, có lẽ nên tha, tha được.

Excuse. Lẽ chữa (mình hay là kẻ khác).

Excuser, chercher des raisons. Lây lẽ mà chữa, nói giải ; —, pardonner, tha ; s' —, gỡ mình, chữa mình ; — sur sa santé, cáo bệnh ; — de faire une chose, lay lẽ mà kiêu việc gì.

Exécration. Gớm, quái gở, đáng chịu ghét, đáng người ta ghét.

Exécrer. Gớm, ghét lắm ; —, injurier, chửi rủa.

Exécuter. Làm, làm lộn, liệ ; — un morceau de musique, đánh đàn ou hát (cái gì) ; s' —, chịu phép làm ; —, mettre à mort, chém, chém đầu.

Exécuteur des hautes œuvres. Lí hình.

Exemplaire (subs.). Bản, mẫu ; copier un —, biên sao.

Exemplaire (adj.). Đáng người ta coi, tốt (gwong).

Exemple. Gương ; — d'écriture, mẫu chữ ; (à l'appui d'une règle), thí dụ ; par —, thí dụ, giả linh.

Exempt. Chàng phải, khỏi, sạch.

Exempter (d'une charge). Tha.

Exercer. Tập, năng tập, năng làm ; — des soldats, tập binh ; — un cheval, quản ngựa ; — un métier, làm nghề ; s' — tập, tập tành ; s' — à parler l'annamite, tập nói tiếng Annam.

Exercice. Sự tập, sự tập tành, sự làm tập ; faire l' —, tập, tập binh, thao diễn.

Exhalaison. Hơi, sự bay hơi ; khí bốc lên.

Exhaler. Xông mùi, bay hơi ; fig. — le dernier soupir, tắt hơi, chết ; — sa colère, giận gút, phát cơn giận.

Exhausser. Nâng lên, nhắc lên, nâng lên.

Exhéréder. Từ (ai) chẳng cho ăn phần gia tài.

Exhiber. Tỏ ra, đem ra ; s' —, tỏ mình ra, khoe mình.

Exhorter. Khuyến, khuyến giục, nhủ bảo ; —, consoler, yên ủi.

Exhumer. Bóc, bóc xác lên.

Exigeant, đur, khóăn ở, khó tính, cứng.

Exiger, réclamer. Đòi, đòi lại ; — une dette, bắt nợ.

Exigu. Nhỏ, vắn, mỏng.

Exil (temporaire). Đố ; — (perpétuel), lưu, đầy, lưu yên trí.

Exiler, condamner quelqu'un à l'exil. Khép án đầy ai.

Existence. Sự ở ; —, condition, số phận, bản phận, duyên phận, bậc, cách thế.

Exister, être. Ở ; —, naître, sinh ra.

Exocet, poisson volant. Cá chuồn, cá bay.

Exonérer, dispenser. Cắt gánh xuống, bớt gánh cho ra nhẹ hơn.

Exorbitant. Quá, quá chừng, lắm lắm.

Exorciser. Trừ quỷ.

Exorcisme. Lời ou phép trừ quỷ.

Exorciste, qui exorcise. Kẻ có phép trừ quỷ ; —, qui a le 3e ordre mineur, thầy ba chức, ông già ba.

Exorde d'un discours. Đầu bài, mào đầu ; — d'un livre, tựa sách.

Exotique. Thuộc về nước khác, bởi nơi khác mà ra, ngoại quốc, lạ.

Expansif. Thật thà, kể lịu tình, kể giải lòng trắng.

Expansion. Sự mở ra, sự gio, sự kéo dài ; fig. — du cœur, sự lịu tình.

Expatrier (s'). Bỏ quê hương ; bỏ bản quán ; bỏ nước mình.

Expectative (être dans l'). Minh đang mong, đang chờ, đang trông.

Expectorer. Giở, nhổ, khạc.

Expédient. Cách nọ cách kia, lẽ nọ lẽ kia.

Expédier, agir vite. Làm cho mau lên ; — (un courrier), sai đi ; —, envoyer des marchandises, gửi hàng hoá.

Expéditeur. Kẻ gửi hàng hoá.

Expéditif, agile. Lanh chải, người nhẹn việc, cần mẫn, siêng năng, mau kíp.

Expédition, guerre. Sự đi đánh giặc, phen đánh giặc ; — de marchandises, sự gửi hàng hoá ; —, copie, bản sao.

Expéditionnaire. Kẻ gửi hàng hoá.

Expérience. Sự thử, việc gì đã thử ; — des choses, sự sành sỏi các việc ; — de la guerre, sự từng việc đánh giặc ; faire l' — de... ou

Expérimenter. Thử, làm thử, thử xem ; — quelqu'un, thử lòng ai, thử sức ai.

Expert. Ông thăm nghiệm.

Expertise. Sự thăm nghiệm.

Expertiser. Thăm nghiệm.

Expiaitoire. (Việc gì làm) mà đến tội ; sacrifice —, việc tế lễ mà đến tội.

Expier (une faute). Đền, báo oan, chịu phạt (vì tội) ; dãi tội.

Expirer, mourir. Chết, tắt hơi; fig. finir, xong, hết.

Explétif. Đệm, dư.

Explication. Sự cắt nghĩa, sự giải ý cho rõ; avoir une — avec quelqu'un, cãi lẽ vuốt ai, nói khó cùng ai.

Explicite. Rõ ràng, bộc bạch, minh bạch.

Expliquer. Cắt nghĩa, toả ý, giải nghĩa; s'—, nói ra, cãi lẽ vuốt.

Exploit. Việc đại thể, việc mạnh bạo; —, assignation, đơn kiện.

Exploiter la terre. Làm đất, làm ruộng; — une mine, khai mỏ; — quelqu'un, ăn tiền bạc ai, đánh lừa, dối ai.

Explorer. Do, thám, khám, soát; — en secret, do mật.

Explosible. Hay nổ; (thuộc) nổ.

Explosion. Sự nổ ra; — de la poudre, sự thuốc súng nổ; faire —, nổ ra.

Exportation. Sự chở đồ, chở hàng hoá sang nước khác.

Exporter. Chở đồ ra khỏi nước mình, chở hàng hoá sang nước khác.

Exposé, dangereux. Cheo leo; — au soleil, phơi nắng, giải nắng.

Exposé, récit abrégé. Bài tóm lại; sự kể tích cho rõ.

Exposer, mettre en vue. Giở ra, tỏ ra; — des marchandises en vente, bày hàng; — au midi, xem (lầy) hướng nam; s'—, liễu mình, giãi mình vào (việc gì); — sa vie, liễu mình chết; — un enfant nouveau-né, bỏ trẻ (giữa đường); — au soleil, giải nắng; —, une question, kể ra, giải ra, diễn lại; — la tête d'un supplicié, bêu đầu lên.

Exposition de marchandises, etc. Thi bách nghệ, đấu xảo; —, situation, hướng; — de quelqu'un au soleil, gia hiếu.

Expres, à dessein. Có ý làm vậy.

Expressif. Rõ ràng, mạnh; regard —, mắt sắc.

Expression, mot. Tiếng; —, élocution, giọng.

Exprimer, tirer le suc. Ép, ép ra, vắt, bóp; —, énoncer, nói ra, giải, kể ra; —, manifester, tỏ ra; s'—, nói, đọc ra.

Exproprier. (Nhà nước) lấy đất của riêng người ta mà làm việc ích chung; (đàng, v. v.).

Expulser, chasser quelqu'un. Đuổi ra khỏi, xua, loại ra.

Expurger, corriger. Chữa.

Exquis. Mĩ vị, nhất hạng, rất mực.

Exsangue. Đã hết máu, vô vàng, yếu ớt, điêu hớn.

Extase. Sự ngất trí di.

Extasier (s'). Lầy lầy quá trí, lầy lầy lạ, ra bơ ngỡ; — de joie, ngẩn mừng.

Extension. Sự giơ, sự giương, sự giăng; —, accroissement, sự nên rộng hơn;

Exténuer. Làm cho ra yếu, làm cho ngất di; être exténué, yếu lầy, nhọc nhằn.

Extérieur. Ngoài, bề ngoài; juger sur l'—, xét bề ngoài.

Exterminer. Phá tuyệt, đánh vô; —, massacrer, đánh chết.

Extinction. Sự tắt; — de la voix, sự nói khản tiếng, tiếng còi; — des feux, sự đánh chuông tắt lửa.

Extirper, arracher. Rỏ (nhỏ), rỏ lên; —, détruire, phá tuyệt.

Extorquer. Cướp lấy, ép, hà hiếp.

Extradition. Sự nộp (ai).

Extraire. Kéo ra, rỏ ra, khuấy; — quelque chose à l'aide d'un instrument, khuấy gọt; — le riz de la marmite, bới cơm; — une dent, rỏ răng.

Extrait d'un ouvrage. Điều gì đã lật lầy; — d'un registre, bản sao.

Extraordinaire. Lạ; dị lạ, phi thường, khác thường; —, rare, hoặ hiếm.

Extravagances (dire des). Nói xằng, nói như kẻ đại.

Extravaguer, délirer. Nói sảng.

Extrême, qui est au bout. Cùng, sau hết; —, excessif, quá lắm, thái quá, nhiều quá.

Extrêmement (adv.). Lắm lắm.

Extrême-onction. Phép xức dầu thánh cho kẻ liệt; donner l'—, làm phép xức dầu.

Extrémité. Sự cùng, sự hết, đầu, tận; être à l'—, đã gần chêt; être réduit à l'—, đang túng cực; — retombante du bout de la ceinture annamite, mũi, moi.

Extrinsèque. Ở ngoài, bề ngoài; — à une chose, không thuộc về tính sự gì.

Exubérant. Đầy dẫy, dư dật.

Exulter de joie. Mừng rỡ, nhảy mừng.

Ex-voto. Bien dâng khăn (dâng nào).

F

Fable. Truyện biên ngôn; —, histoire inventée, truyện bày đặt, điều dối trá; être la — de, phải người ta chê cười.

Fabricant. Kẻ làm (đồ gì), kẻ làm, thợ làm.

Fabrication. Sự làm (đồ gì).

Fabricien. Ông trùm.

Fabrique, manufacture. Nhà làm (đồ gì).

Fabriquer. Làm: (đóng, đánh, đúc, xây, lập, dọn); — une histoire, bày đặt (truyện gì).

Fabuleux, incroyable. Lạ, dối trá, sự đã bày đặt.

Façade. Mặt dềng trước nhà.

Face. Mặt, mặt mũi, hình dạng; en —, trước mặt.

Facétie. Lời vui chơi, lời nói cợt.

Facétieux. Hay pha trò, cười cợt, giễu cợt.

Facché. Đã giận, giận dữ, nóng gan.

Fâcher (act.). Gây giận; **se** —, giận, gút, hờn giận; **se** — contre quelqu'un, giận gút ai.

Fâcheux. Khuây khoả, khó lòng, rầy rà, làm phiền.

Facile. Dễ, chẳng khó; —, accommodant, hoà nhã, từ hoà, xuê xoa, dịu

dềng mềm mại, hiền lành; homme — à fâcher, người dễ giận.

Facilité. Sự dễ; — habileté, tài, sức.

Faciliter. Làm cho dễ hơn.

Façon, manière. Cách thê, kiểu, rắng; —, prix du travail, công, tiền công; faire des façons, làm rắng; sans —, cách đơn sơ, cách thường vậy.

Faconde. Hoạt khẩu, hoạt lời; qui a de la —, hoạt mép; parler avec —, nói giảo hoạt.

Façonner quelque chose. Làm, đóng, lập ra; — quelqu'un, dạy dỗ, tập.

Facteur, faiseur d'instruments. Thợ làm, thợ đóng đồ bát âm; —, qui porte les lettres, kẻ đem thư, kẻ phát thư, người chuyển thư trạm.

Factice, emprunté. Dối trá, giả, giả trá.

Factieux. Kẻ vào bè dềng, mông ngụy, phản tặc, lừa tập.

Faction, parti. Bè, phe, đảng, phường; —, garde, giờ canh.

Factionnaire. Quân canh.

Facture, prix des choses. Đơn của hàng; — de choses achetées, tờ biên giá đồ đã mua.

Faculté, pouvoir. Quyền, phép, quyền phép; —, puissance physique, sức, tài.

Fadaise. Lời rờm, truyện nhảm; dire des —, nói rờm truyện.

Fade. Lạt, lạt lẻo, chẳng có mặn mòi, chẳng có mùi mẽ.

Fagot. Bó; — de bois, bó củi.

Faible. Yếu, yếu đuối, búng, yếu sức, non sức.

Faiblesse. Sự yếu đuối, sự yếu sức; — d'esprit, sự thiếu trí.

Faiblir. Mất sức, ra yếu; — (au moral), sờn lòng, ngã lòng.

Faïence. Sứ.

Faïencier. thợ làm đĩa bát.

Faillible. (Kẻ) làm được.

Faillir, se tromper. Làm; —, faire une faute, lỗi; —, être sur le point de, sắp, gần, xuýt nữa thì.

Faillite, faire, —, vỡ nợ.

Faim. Sự đói, sự đói bụng; avoir —, đói; souffrir de la —, nhịn đói.

Fainéant. Biếng nhác, làm biếng, ở nhưng.

Faine, fruit du hêtre, * Thanh cương tử.

Faire, travailler. Làm, làm lụng; —, créer, dựng nên, lập ra; — un brouillon, ráp; —, composer, đặt; — semblant, giả hình; — ses besoins, làm việc cần; — l'aumône, làm phúc, làm phúc bỏ thí; — peur, gioia, de; — des chapelets, bắt tràng hạt; — des armes, múa gươm, dua gươm; — cas de, trong, chuộng, lấy làm quí. **Faire** suivi d'un verbe, se rend par bất, sai, mượn, bảo, ou cho, selon le sens. (V. ces différents mots dans le Dictionnaire annamite-français); se — à, quen, tập; se — vieux, nên già, đã già.

Faisable. (Việc gì) có thể ou có phép làm được.

Faisan. Gà lôi, chim trĩ; * dạ kê.

Faisandeau. Gà lôi con.

Faisander. Làm cho nó lên mũi chim trĩ.

Faisceau, fagot. Bó, gói; — des consuls romains, bó roi có riu ở giữa; réunir en —, châu đầu lại.

Faiseur. Kẻ làm, thợ.

Fait (subs.). Việc đã làm; haut —, việc rất trọng vọng, việc đại thể, việc cả thể, việc công danh; de — (loc. adv.), thật, thật sự; en — de (loc. prép.), còn về.

Fait (part.). Đã làm; un homme —, người đang tuổi thành nhân, đang tuổi đứng đàn.

Faitage. Nóc nhà, mái nhà; faire le — d'une maison, thu nóc.

Faite. Nóc nhà.

Faitière (tuile). Ngói vò măng úp trên nóc nhà.

Faix, fardeau. Gánh.

Falaise. Bờ dốc; hòn đá giáp bãi bẽ, chỗ cao dốc hiểm hóc.

Faldistorium, Ghê ý.

Fallacieux. Gian dối, quí quyet, man.

Falloir (v. imp.). Phải; il s'en faut de tant, thiếu bấy nhiêu.

Falot. Đên, đèn lớn.

Falsification. Chà giả, đồ giả.

Falsifier, mélanger. Giả, làm hư, pha giồng khác vào; — (altérer) un texte, mạo, giả.

Famé (mal). Xấu tiếng, hư danh.

Famélique. Kẻ dối làm, kẻ dối khắt

Fameux, renommé. Có danh tiếng, có tiếng; (quelquefois en mauvaise part): xấu tiếng, có tiếng hợm; —, excellent, nhứt hạng, tốt nhất.

Familiariser (act.). Làm cho quen; se —, s'accoutumer à quelque travail, quen, tập; se — avec quelqu'un quen thuộc (ai).

Familiarité. Sự quen, sự quen thuộc, sự thân thiết; agir ensemble avec —, ở quen thuộc cùng nhau.

Famillier, ami. Quen thuộc, quen biết, quen hơi bén tiếng, thân thiết, bạn; trop — avec un supérieur, nhỗ nhỗ; —, qui regarde la famille, thuộc về nhà, thuộc về họ, về họ hàng; — simple, thường đơn.

Famille. Nhà, họ, chi; —, toutes les personnes qui vivent sous le même toit, các người nhà cùng các dầy tờ tôi tá, gia nhân; la —, les ancêtres, dòng dõi, tông phái; la —, l'origine, nhà dòng dõi, chi.

Famine. Sự đói; époque de —, mùa đói, thì đói khát.

Fanal. Đèn.

Fanatique. Hoàng hốt, hung hăng, sùng, mê hoàng, mê mần.

Fanatiser. Làm cho ra mê hoàng, sùng, v. v.

Fanchon. Khăn khoác.

Fané. Khô, đã héo.

Faner. Phơi (cỏ, etc.), gầy rạ; se —, héo đi, ra khô

Fanfare. Bát âm; il y a toute la —, có phường trống bát âm và kèn.

Fanfare. — La fanfare annamite (bát âm), comprennent huit sortes d'instruments qui sont :

1° *Le tambourin*, trống;

2° *Les castagnettes (à sapèques)*, sinh tiền;

3° *Le violon (à deux cordes)*, nhị huyền;

4° *Le luth (à trois cordes)*, tam huyền;

5° *Le luth à caisse ronde*, đàn nguyệt;

6° *La flûte*, sáo;

7° *La timbale ordinaire*, tiêu;

8° *La timbale à manche*, cảnh.

Fanfaron. Hay khoe mình.

Fange. Bùn lằm, phân bón, sự dơ; fig., vivre dans la —, giẫm gĩa trong dòng tội lỗi.

Fangeux. Bầy bùn lằm, lằm lạp.

Fanion. Cờ xéo.

Fanon. Yếm bò.

Fantaisie. Ý muốn, tự tình; —, invention, trí vẽ, trí bày đặt; vivre à sa —, người thông dong mặc ý mình.

Fantasque. Xằng tính, kháu tính, hay gát gồng, cú màu.

Fantassin. Linh bộ.

Fantastique, inventé à plaisir. Giả dôi trá, chẳng thật.

Fantôme. Ma; fig., se créer un —, in trí, mơ màng bày đặt trong trí khôn.

Faon. Nai con.

Faquin, faraud. Kề ăn mặc là lượt; orgueilleux, kiêu, kẻ làm kiêu, hay khoe mình.

Farce, amusement. Sự đánh lừa, sự chơi; —, viande hachée, thịt dôi.

Farceur. Kề làm trò; —, bouffon, thằng hề.

Farcir. Dôi, làm dôi.

Fard. Phàn; se mettre du —, giới phàn. fig., parler sans —, nói cách mặc; nói thật thà.

Farder, se farder. Giới phàn; visage fardé, mặt tô phàn.

Fardeau. Gánh, gánh nặng.

Farine. Bột; — de blé, bột lúa miến.

Farineux, couvert de farine. Đã rầy bột, đã đổ bột trên; — qui contient de la farine, có bột, đã pha bột vào.

Farouche (bête). Muồng dữ; —, cruel, dữ, dữ tợn, cứng, thẳng nhạt.

Fascicule (d'un ouvrage). Cặp, tập.

Fascine. Bó.

Fasciner, ensorceler. Êm chú, yếm bùa, làm phép yêu thuật; —, éblouir, mà con mắt, lừa, dôi trá, làm cho mê.

Faste, ostentation. Sự làm kiêu, làm cao, làm cao kỹ, tính khoánh khoái.

Faste (jour). Ngày phiên kiện.

Fastes, registre. Sử kí, lịch.

Fastidieux. Chán ngán, nhàm lười.

Fastueux. Cao, kiêu, làm kiêu, khoe khoang.

Fat. Kể nhẹ dạ làm kiêu.

Fatal, inéluctable. Đã có số định, cứ số mệnh tự nhiên; —, funeste, dữ, độc dữ, sinh hại.

Fatalité. Mệnh trời, số, số phận, vận mệnh.

Fatigant, importun. Khó lòng, rầy rà, khuấy khuấy.

Fatigue. Sự nhọc mệt, sự mỏi mệt.

Fatigué. Nhọc, mệt; —, engourdi, mỏi.

Fatiguer. Làm cho nhọc nhàn; —, fig., quấy, làm cực, sinh chán ngán; se —, làm khó nhọc, gắng sức làm.

Faubourg. Xóm ngoại thành.

Fauchaison. Mùa gặt.

Faucher. Gặt, cắt cỏ.

Faucille, Cái liềm
(fig.) (V. Faux).

Faucon. Chim ưng, * giắc ưng.

Faufiler. Khâu lược, đính chỉ, may cho xong, may tạm, khâu cho thành; se —, lén, lén vào, giày mình vào.

Fausaire. Kẻ mạo, kẻ giả.

Fausser (une signature). Mạo chữ.

Fausset (voix). Tiếng bồng.

Fausseté. Sự gian dối, sự chẳng thật, lời dối.

Faute, péché. Tội, tội lỗi; — erreur, lỗi, sai lỗi, sự lầm, điều sai; par la — de, tại (ai) hồng việc.

Fauteuil. Ghế bành, ghế tay vịn.

Fauteur de désordres. Người làm quan thầy cho kẻ làm xôn xao; kẻ bênh vực, kẻ giúp.

Fauve (bête). Muông dữ.

Fauvette. Bông lau: (giống như bông lau).

Faux (adj.), fourbe. Gian, kẻ gian; —, erroné, dối trá; —, en dehors du ton, không vào cung, không hợp cung.

Faux (s. masc.) (faire un).

Mạo chữ.

Faux (subst. fém.), instrument pour faucher. Cái liềm, liềm dài chuỗi: — annamite, cái a, cái hái (fig.); le fer de la —, lưỡi liềm.

Faux-fuyant. Trễ dăng khác, lẽ chữa mình.

Faveur. Ơn, * ân; capter la —, chạy thê; jouir de la —, đắc thê, mua lòng; en — de, vì, vuô; à la — de la nuit, đêm, nhớ sự tối tăm ban đêm. On appelle ân điển, les faveurs accordées par les rois à l'occasion d'un événement heureux.

Favorable, propice. Xuôi; avoir les vents favorables, thuận buồm xuôi gió; —, bienveillant, hay phù hộ, hay đoái thương.

Favoris, barbe des joues. Râu má, râu quai nón.

Favoriser. Bênh, làm ơn.

Fébricitant. Kể phải bệnh sốt rét, kể sốt ăm.

Fébrifuge. Thuốc sốt, hay đỡ sốt.

Fébrile. Thuộc về bệnh sốt rét, tại bệnh sốt rét.

Fécond. Có nhiều, hay sinh sản; — fig., travail —, việc có lợi lộc.

Féconder. Làm cho sinh sản; — la terre, làm cho tốt đất.

Fécule. Bột.

Fédération. Sự giao kết, sự hoà thuận.

Fédéré. Kẻ giao hoà, kẻ giao kết; Etats fédérés, những nước đã giao kết vuô nhau.

Fédérer (se). Giao kết, giao hoà, giao lân.

Feindre. Giả, giả hình.

Fêlé. Địa, nề.

Félicité. Phúc, phúc thanh nhàn jouir de la —, hưởng phúc.

Féliciter. Mừng, khen, tỏ lòng mừng.

Félon. Bất trung, nội công, gian tà; — à son roi et à sa patrie, bất trung cùng nhà nước và vua mình.

Félonie. Sự bất trung, sự gian tà.

Fêlure. Lỗ hở. (V. Fissure).

Femelle. Cái, vật cái. (V. Gram. : du genre dans les subst., page 32 et suiv.).

Féminin. Thuộc về đàn bà, thuộc về giống cái; —, fig., yếu sức, yếu điệu, rất gan.

Femme. Đàn bà, người nữ; vieille —, bà lão; — épouse, vợ, bạn; — de chambre, đầy tớ gái, con dôi.

Fémur. Xương đùi.

Fenaïson. Mùa cắt cỏ.

Fendiller (se). Nê ra, hở.

Fendre, diviser en long. Bỏ, bẻ, bừa chành ra, xẻ; — au couteau, chẻ, khấc; —, faire une fente, nút; — les airs (comme les oiseaux) bay; — les flots, vượt tàu, ngoi; la charrue fend la terre, cày xóc đất; se —, phân rẽ ra, vỡ ra.

Fenêtre. Cửa sổ; —, œil de bœuf, cửa sổ mặt nguyệt; — vitrée, cửa sổ thủy tinh; — ogivale, cửa sổ trái nhót; — en plein cintre, cửa sổ vòm vò.

Fenil. Nhà tích cỏ khô.

Fenouil. Rau thì là; * tiểu hồi hương, thì la.

Fente. Đàng nẻ, lỗ hở, khe, kẽ.

Fer. Sắt; * thiết; du — en fusion, gang; — de la faux, lưỡi liềm; — à repasser, cái bàn là (fig.); fig., être aux

fers, phải giam, phải tòng vào ngục; corps de —, người mạnh khỏe chẳng biết bệnh.

Ferler une voile. Cuốn buồm.

Ferblantier. thợ đóng đồ sắt tây.
Férie, jour de la semaine. Ngày thường.

Férié (jour). Ngày lễ, ngày nghỉ.

Ferme (subst.), bien rural. Trại; prendre à —, thuê; —, bois de construction, kèo.

Ferme (adj.). Vững vàng, vững bền; — fig., kiên, cứng cỏi, vững vàng.

Ferment. Men; fig., un — de discorde, (kẻ) gây việc cãi cò.

Fermenter. Trộn men cho nổi bọt, bọt dầy men; —, s'aigrir, ra chua.

Fermer. Đóng, khép, khoá, rào, bung; — hermétiquement, khít rít, khít khao; — les yeux, nhắm mắt; fig., chét; — un chemin, ngăn lối; — un livre, gấp sách; — les oreilles, bưng tai; fig., chẳng muốn nghe; — les yeux à quelqu'un, bịt mắt; — la bouche à quelqu'un, bưng miệng, chẳng cho nói; — les yeux à un mort, vuốt mắt, nắn mắt người chết.

Fermeté. Sự vững vàng; — d'âme, sự vững lòng.

Fermature. Sự đóng (cửa).

Fermier. Kẻ làm ruộng đóng thuê, tô điền.

Fermeir. Cái móc,

Féroce. Hung dữ, dữ tợn, dữ mặt; les bêtes féroces, muông dữ, các giống súc vật hay là các vật rừng.

Ferraille. Đồ sắt cũ.

Ferrailler. Đánh nhau, đánh tập.

Ferré. Đã bịt sắt; de l'eau ferrée, nước sắt (hoặc ngâm hay là hời mỏ mà ra).

Ferrer. Bịt sắt; — un cheval, bịt móng ngựa.

Ferrugineux. Có sắt, có mùi sắt.

Ferrure. Đồ sắt bịt (cái gì).

Fertile. Hay sinh sản, hay sai trái, tốt.

Fertiliser. Làm cho tốt đất, làm cho sai trái.

Férule. Roi, gậy, bẻ.

Fervent. Sốt sáng, sốt mền Đức Chúa Lời.

Ferveur. Lòng đạo đức sốt sáng.

Fesse. Mông, mông, bàn tọa.

Fessée. Trần đòn.

Festin. Tiệc, đám tiệc, yến.

Festiner. Ăn tiệc.

Feston. Đồ trở trang như tràng hoa.

Festonner. Trở trang.

Fête. Lễ, ngày lễ, đám; — patronale, lễ quan thầy; -- nationale, lễ chung nhà nước, đám chung cả dân; célébrer une —, mừng ngày lễ.

I. — FÊTES CHRÉTIENNES

Noël. Lễ sinh nhật Đức Chúa Jêsu.

La Circoncision. Lễ đặt tên, tết tây.

Le jour des Rois. Lễ ba vua.

La Chandeleur. Lễ nhen.

Le mardi-gras. Ngày thứ ba sắp vào mùa chay.

Le mercredi des Cendres. Ngày lễ lo.

Le carême. Mùa chay.

Le dimanche de la Passion. Lễ don chịu nạn.

Le dimanche des Rameaux. Ngày lễ lá.

La semaine-sainte. Tuần lễ thánh.

Le jeudi-saint. Ngày truyền phép.

Le vendredi-saint. Ngày chịu nạn, ngày hôn chôn.

Le samedi-saint. Ngày lễ giặt màn, ngày dọn sống lại.

Pâques. Lễ Phục sinh.

Les Rogations. Lễ cầu cho được mùa.

L'Ascension. Lễ Đức C' Jêsu lên lời.

La Pentecôte. Lễ hiện xuống.

La Trinité. Lễ Đức Chúa Lời ba ngôi.

La Fête-Dieu. Lễ Santi.

La Saint-Jean. Lễ ông thánh Juong Baotixita.

La Saint-Pierre, Saint-Paul. Lễ ông thánh Phêrô, ông thánh Bả Lộc.

L'Assomption. Lễ Đức Bà lên lời.

La Nativité de la Sainte Vierge. Lễ sinh nhật Đức Bà.

La fête du Rosaire. Lễ Rôsa.

La Toussaint. Lễ các thánh.

La fête des Morts. Lễ cầu cho các linh hồn ở lửa giải tội.

L'Avent. Mùa át.

L'Immaculée Conception. Lễ Đức Bà chẳng hề mắc tội tổ tông truyền.

II. — FÊTES PAÏENNES

Appel des mânes des ancêtres aux réjouissances du nouvel an (12e lune). Chạp.

Le sacrifice de minuit entre l'ancienne et la nouvelle année. Tết giao thừa.

Le premier de l'an. Tết, tết cả, tết nguyên đán.

Saluer l'autel des ancêtres. Đi lạy ông vải.

Porter les étrennes aux ancêtres (chez le chef de la famille). Đom nhà.

Faire une visite porte-bonheur. Xông nhà.

Congédié les âmes des ancêtres. Đưa ông vải.

Abattre la perche du nouvel an (le 7 de la 1re lune). Hạ cây nêu.

Jour faste où l'on peut commencer à travailler la terre. Ngày động thổ.

Fête de l'agriculture. Tết tịch điền.

Sacrifice au ciel et à la terre. Tế thiên địa, tế giao.

Sacrifices à Confucius, au printemps et à l'automne. Tế thánh xuân thu nhị kỳ.

La fête patronale du village (procession du Dragon). Vào hội, vào đám.

Processions des fêtes d'amitié. Giao hiều, kéo hội.

La fête des Vieillards. Yên lão.

La fête des Cimetières. Thanh minh, tảo mộ.

Le 1er et le 15 de chaque mois. Ngày tuần, ngày sóc vọng.

Salut des mandarins à l'ombre du Roi (le 1er et le 15 de chaque mois). Lễ bái vọng.

Fête des aliments froids (le 3 de la 3e lune). Tết hàn thực.

Fête de la fin de la plantation du riz (3e lune). Thượng điền.

Nativité de Bouddha (le 8 de la 4e lune). Ngày Bụt sinh.

La fête du midi juste (le 5 de la 5e lune). Tết mồng năm, tết đoan dương, tết đoan nguyệt.

Les sacrifices expiatoires. Làm chay, xám hồi.

Les sacrifices funèbres (7e lune). Đốt mã, hè, hội.

Fête de l'Amnistie des âmes (le 15 de la 7e lune). Ngày Trung nguyên tha tội, ngày vong nhân xá tội, ngày phá ngục.

La septième lune (mois où l'on ne doit ni se fiancer ni se marier). Tháng ngâu.

La fête des Lanternes (le 15 de la 8e lune). Trung thu.

Fête des deux-neuf (le 9 de la 9e lune). Tết trùng cửu.

Fête du milieu de l'automne. Ăn trung thu.

Fête des deux-dix (le 10 de la 10e lune). Tết trùng thập.

Le sacrifice du riz nouveau. Tế thường tân.

La fête du riz nouveau. Tết cơm mới.

La fête de tous les Génies. Rước sắc (bách thần).

Le sacrifice aux âmes errantes (12e lune). Tế âm hồn.

Prières pour la paix. Kì yên.

Prières pour la félicité. Kì phúc.

Prières pour la pluie. Đáo vũ.

Cérémonies pour l'expulsion de la peste. Đưa ôn.

(V. le mot *Sacrifice*).

Fêter. Mừng, mừng ngày lễ.

Fétide. Hôi hám, tanh hôi.

Fétu. Cái gãy, cái rác.

Feu (subst.). Lửa; faire du —, đốt lửa, đun lửa; — de joie, đình liệu; — d'artifice, cây bông, cây hoa; tirer un — d'artifice, đốt cây bông; fig., le — des yeux, mắt sáng lăm; le — d'une blessure, sự nóng nẩy nơi đau tích; — follet, ma trơi.

Feu (adj.). Đã chết rồi.

Feudataire. Kẻ làm môn hạ, thủ hạ.

Feuillage. Lá cây; arbre d'un beau —, cây xanh rờn rờn.

Feuille. Lá; — de bananier, de cocotier, d'aréquier, tàu(chuối, rùa, cau); — d'or, d'argent faux (superst.), giấy vàng bạc; — de papier, giấy, tờ.

Feuillée; sous la —. Dưới bóng.

Feuillet. Tờ.

Feuilleter. Mở từng tờ.

Feuillu. Có nhiều lá, rậm lá, sộ lá.

Feutre. Đồ nhung, đồ lông đã nện (chăng dệt).

Fève. Đậu; (4 esp.): * hồ đậu, tạo giác, lá tông quả, hạt thăng tử.

Février. Tháng hai tây.

Fez. Mũ.

Fi ! si donc ! (interj.). Gớm ! gớm thật !

Fiacre. Xe ngựa.

Fiançailles. Sự nhận lời khi hỏi nợ, sự gả tiếng; fêter les —, tiệc ăn mừng lễ hỏi (vợ).

Fiancé, fiancée. Đã chịu gả rồi; les fiancés, kẻ đã nhận lời sẽ lấy nhau.

Fiancer (se). Hứa cùng nhau; — une fille, gả con.

Fibre. Rễ ngư sọ chi, rễ con, rễ tơ; fig., avoir la — sensible, người dễ động lòng.

Ficeler. Buộc, buộc bằng dây nhỏ.

Ficelle. Dây nhỏ, dây con.

Fiche. Que, cọc; — de jeu, vĩ; planter une — dặt vĩ.

Ficher, fixer par un fiche. Đóng, cắm, bỏ xuống, ăn vào.

Fichoir. Cái cặp.

Fichu (subst.). Khăn vai, giồng khăn quần cổ người nữ.

Fictif. Giả, chẳng thật, đã bày đặt.

Fiction. Điều bày đặt; —, fable, truyện biên ngôn.

Ficus indica. Cây đa, cây đa lông,

Fideicommiss. Chứa gửi ai giao cho người khác.

Fidèle. Trung, trung hiếu, trung trực, có lòng trung, chắc chắn; — avec ses amis, trung nghĩa; — à garder un secret, kín miệng; historien —, kẻ chép sự kị cách thật thà; domestique —, đầy tớ chắc chắn, có lòng chung; mémoire —, tốt trí nhớ.

Fidèles (les), les chrétiens. Các bôn đạo, kẻ tin và theo đạo thật.

Fidélité. Lòng trung trực, lòng trung nghĩa.

Fief. Ruộng nương mình được dùng.

Fiel. Mật, mật đắng; — fig., sự chua chát, sự cay đắng, lòng giận.

Fiente. Phân, cứt.

Fier, orgueilleux. Kiêu, kiêu căng; —, généreux, sang trọng, đáng bậc mình.

Fier (se). Cây, cây nhỏ, cây trồng; — à la parole de quelqu'un, tin cậy; đặc dụng.

Fierté, orgueil. Sự kiêu căng.

Fièvre. Bệnh sốt, sốt rét; avoir la —, phải sốt, lên cơn sốt; sentir les premières atteintes de la —, ngứa rét, ớn mình; — des bois, bệnh ngã nước; — typhoïde, bệnh thương hàn; — tierce, sốt cách nhật; — quarte, sốt ba ngày một cơn; guérir de la —, chữa bệnh sốt, khỏi bệnh sốt.

Fiévreux, qui a la fièvre. Phải bệnh sốt rét; —, qui cause la fièvre, sinh bệnh sốt rét.

Fifre. Quyền vát, ông quyền.

Figer (se). Ra đặc, nhàu.

Figue. Quả vả.

Figuier. Cây vả, * vô hoa quả; espèces: thiên tiên quả, vương bắt lưu hành, hương hoa thụ, tiêu hoàng, thiên ma thảo; — des Indes (ficus religiosa), hổ đề, * thiên đề thụ.

Figure, visage. Mặt; —, air, hình, dong, rắng; — image, bóng; — de rhétorique, bóng, kiểu nói.

Figuré, détourné. Là hình bóng, đã nói bóng, bóng bầy.

Figurer, représenter. Vẽ, nói bóng, dùng lời bóng bầy; —, être présent, có mặt, ở; se — en imagination, vẽ trong trí, bày vẽ, suy.

Fil. Chỉ, sợi, tơ; le — de l'eau, chiều nước; le — d'un discours, nể nếp bài giảng; le — de la vie, mệnh sống; de — en aiguille, dẫn dẫn, dẫn dả; passer au — de l'épée, giết lát, chém chết.

Filament. Sợi chỉ.

Filandreux. Rậm tóc, có tóc.

Filante (étoile). Tinh lạc, sao đôi ngôi.

Filature. Nhà dụn lông chiên, nhà kéo vải, sợi, v. v.

File. Hàng, lớp; chef de —, kẻ đầu, trưởng; par —, ruồi.

Filer, faire le fil. Kéo chỉ, kéo vải, kéo sợi; fig.; — des jours heureux, được phúc, được mọi sự lành.

Filet, petit fil. Chỉ nhỏ; — de pêche, chài, lưới; jeter le —, giăng chài, vãi chài; — de chasse, lưới săn, dò lưới; — de palanquin, rá; — d'eau, mạch nước.

Filet de bœuf. Thăn lòng.

Fileur, fileuse. Kẻ kéo sợi kéo vải.

Filial. Xứng con cái, phải đạo con cái.

Filiation. Tông tự; — (ancêtres), dòng dõi.
Fille. Con gái, trẻ gái, trẻ nữ, con; une jeune —, con gái đang thì; — du roi, bà công chúa.
Filleul. Con cầm đầu.
Filon. Tia (trong mỏ loài kim).
Filoselle. Nái.
Filou. Thằng cướp.
Filouter. Ăn cắp, ăn trộm, lấy trộm.
Fils. Con, con trai, trẻ trai; les — des mandarins, âm sinh; petit —, cháu; — adoptif, con may.
Filtre. Cái lọc nước.
Filtré. Đã lọc.
Filtrer. Lọc; l'eau filtre à travers les terres, nước rỉ.
Fin (subst.). Cùng, chung, tận; mener un ouvrage à bonne —, chuộc việc; —, mort, sự chết; toucher à sa —, gần chết; đã đến lúc hấp hối; arriver à ses fins, mới được, được như ý, liệu được; à la —, sau hết; à la — de la lettre, cuối thư.
Fin (adj.). Dèch. Mỏng; —, rusé, quí quái, quí quýt, khôn khéo; pluie fine, mưa bụi, mưa lún phún; oreille fine, sáng tai; yeux fins, con mắt sắc sảo.
Final. Về chung, thuộc về tận, sau hết, ở cùng.
Finance, revenus publics. Kho tiền, kho vàng bạc.
Financier. Kẻ làm nghề đổi bạc.
Finesse. Sự mỏng; fig., — des traits, sự xinh tốt, sự đẹp đẽ, nhan sắc; — de l'esprit, mưu trí, tài trí, sự sâu sắc, sự sắc trí, sự khôn khéo.
Finir. Xong rồi, hết cả.
Finir. Làm cho cùng, làm xong; pour en —, làm cho nổi; — ses classes, son service, mãn trang, mãn khoá; —, mourir, chết, qua đời, tạ thế.
Fiole. Lọ con.

Firmament. Quãng không, thượng thiên, các tầng trời, trời.
Fisc. Cửa nhà vua, kho tiền nhà vua, kho nhà nước.
Fissure. Đàng nẻ, lỗ hở.
Fistule, ulcère. Âm sang; — à l'anus, trĩ hạ, trĩ lậu.
Fixe, immobile. Đứng yên; —, déterminé, đã hẹn, đã định; —, solide, vững bền, vững vàng.
Fixer, rendre solide. Làm cho vững, đóng, cắm; — un jour, hẹn ngày; — le prix d'une chose, giá, đánh giá; — les yeux sur quelqu'un, nhìn ai; se —, s'établir, lập gia cư.
Fixité. Sự vững, sự bền, sự đứng; — dans les idées, sự vững vàng, lòng vững một bề.
Flacon. Lọ, hũ; — à parfums, lọ thuốc thơm.
Flagellation. Sự đánh roi.
Flageller. Đánh đòn, đánh roi, đánh vọt; — fig., sửa phạt.
Flageolet. Ông quyền.
Flagorner, flatter. Dua nịnh, ru mơn, phỉnh phờ.
Flagrant (délit). Đang làm bây giờ; đang khi phạm tội.
Flair. Sự ngửi thấy mùi được.
Flairer. Ngửi, hít.
Flambeau. Nền soi.
Flamber (act.). Đốt qua ngọn lửa; (neutr.), đốt, cháy, cháy lên.
Flamboyant (subst.), arbre. Cây chổi; le faux —, salmaria malabarica, cây gạo.
Flamboyer. Sáng chói.
Flamme. Ngọn lửa, lửa; —, drapeau, cờ phướn.
Flammèche. Tàn lửa.
Flanc, côté. Hồng, sườn, bên lưng; le — d'une montagne, sườn núi; le — d'un navire, hông tàu; fig., se battre les flancs, trần lực, gắng sức vô ích.

Flanelle. Nhung.

Flanquer, fortifier. Kềm, đóng, xây.

Flaque (d'eau). Vụng nước.

Flasque, mou. Mềm xốp, xốp xap, lệt bệt, lệt dẹt.

Flatter. Dua nịnh, ru, mơn, phỉnh phờ ;
— approuver, khen, mừng ; — un chat, ve vuốt mèo ; **se** —, khoe mình, nói khoác, khen mình.

Flatteuse, adulation. Sự phỉnh phờ, sự a dua ; parler avec —, nói lời ngọt ngào, nói lời cho êm tai, giọng bom, nói bom.

Flatteur. Kẻ dua nịnh.

Fléau, calamité. Tai ách, sự hoạn nạn ;
— à battre le blé, thiết lĩnh (đập lúa) ; — d'une balance, cân cân.

Flèche, trait. Tên ; lancer une —, bắn tên ; — empoisonnée, tên thuốc ; petite — (dont on transperce certains fruits pour les faire mûrir), nỏ.

Fléchir, ployer. Uốn, co lại, vít ; — quelqu'un, uốn lòng ai ; — quelqu'un par des prières, nẻo nằng ép ai động lòng nghe ; — les genoux, quì gối ; faire — une branche, vít ngành cây ; — sous le poids, quặn xuống ; —, céder, chịu, nhường, ban phép.

Flegmatique, lambin. Muộn, chậm chạp, yèn.

Flétri, sec. Đã héo đi, đã khô ; —, déshonoré, đã hư danh, đã mất tiếng, xấu xa, phàm hèn.

Flétrir. Làm cho mất sắc ; —, déshonorer, nói mất tiếng ai ; **se** — (au physique), héo đi, khô ra ; fleur qui se flétrit, hoa rữa ; une plante qui se flétrit, cây lụi đi ; — (au moral), hư đi.

Flétrissant, ignominieux. Xấu xa, làm cho sỉ nhục ; làm cho ô danh.

Fleur. Hoa, đoá, cây hoa, bông hoa, nhụy hoa ; — double, hoa kép ; — de la passion, hoa chịu nạn ; —

de farine, bột mền nhát hạng ; — de l'âge, tuổi thanh niên ; être à la — de l'âge, đang tuổi mạnh sức ; fleurs du style, lời văn hoa ; — de rhétorique, lời văn hoa bóng bẩy ; cách nói hoa hoét ; à — de (loc. prép.), gần mặt ; à — de terre, gần mặt đất ; à — d'eau, gần mặt nước.

Fleurir, répandre une odeur. Ra mùi hoa thơm ngát.

Fleuret. (Gươm giáo) cùn mũi, thon đầu.

Fleurir. Nở hoa, nở nang ; — fig., prospérer, nở danh, nổi, thịnh.

Fleuriste. Kẻ nuôi hoa.

Fleuron. Hoa ; sao hoa.

Fleuve. Sông ; grand —, sông cái ; petit —, sông con ; passer le —, qua sông, sang sông.

Flexible. Dễ uốn, mềm dịu, giẻo giang.

Flocon. Múi bông, món lông chiên.

Florin. Đồng bạc.

Florissante (santé). Sự mình khoẻ mạnh lắm.

Flot. Sóng, sóng nước ; nước cồn lên cồn xuống ; le — frappe le rivage, sóng vỗ giập vào bãi ; les flots s'agitent, lượn sóng ; verser des — de larmes, đổ nước mắt ra dòng dòng ; nước mắt chan hoà.

Flottant, qui flotte. Trôi trên mặt nước, nổi phĩnh ; —, indécis, lung lay, nghi nan, ngần ngừ.

Flotte. Đoàn tàu, binh thủy ; constituer une —, sắm sửa một đoàn tàu.

Flotter. Nổi phĩnh, trôi trên mặt nước ; — au vent, lung lay, phất phơ.

Fluctuation, variation dans l'esprit. Sự ngần ngừ, sự do dự.

Fluet. Không khảnh, mỏng mảnh, kheo khư ; — comme un étudiant, mảnh nhỏ như học trò.

Fluide (opposé à solide). Giồng gì chảy, lỏng như nước, hay chảy.

Flûte. Dịch, dàn dịch, sáo, ống; jouer de la —, thổi dịch.

Flux de la mer. Con nước, nước bề lên xuống, thủy triều, chiều nước lên; nước đẩy; nước giồn đi giồn lại; —, écoulement de sang, đi ra huyết, (phải) bệnh loạn huyết; fig., un — de paroles, đa ngôn.

Fluxion. Các bệnh khí độc tụ lại một nơi.

Fœtus. Con trong lòng mẹ.

Foi. Sự tin; —, vertu, nhân đức tin; avoir la —, có lòng tin, tin, có đạo; bonne —, lòng thật thà; digne de —, đáng tin; garder sa —, giữ lời hứa; violer sa —, thất tín; renier sa —, chối đạo, bỏ đạo.

Foie. Gan, con can.

Foin. Cỏ khô, cỏ rác, cỏ cho trâu bò ăn.

Foire. Chợ, chợ húa, phiên chợ.

Fois. Lần; une —, một lần; plusieurs —, vài và lần; pour la première —, lần thứ nhất; combien de —, mấy lần; toutes les — que, hễ lần nào, hễ khi nào; à la —, một trật, làm một vuổi.

Foison (à). Cách sung túc, cách bội hậu.

Folâtrer, badiner. Nỗ nức, chơi, chơi ác, chơi nhỡn.

Folie. Bệnh điên dại, bệnh điên cuồng; faire des folies, làm xằng; c'est une — d'espérer, nên trông có... thì dại.

Follement. Cách dại, cách phi lý.

Follet (poil). Lông sợi; feu —, ma troi.

Fomenter, exciter. Sinh ra, giục.

Foncé de couleur. Mùì sẫm; d'un noir —, đen sẫm.

Foncière (propriété). Ruộng nương, đất.

Foncièrement. Cho đến cùng, tuyệt, hẳn, thật.

Fonction, emploi. Quyền phép, việc việc bậc mình.

Fonctionnaire. Kẻ làm việc nhà nước.

Fond, partie la plus basse. Ở dưới cùng, rốt hết, tận; — d'un puits, de la mer, đáy (giếng, bể); — d'un pantalon, đũng quần; fig., le — des cœurs, lòng, ý nhiệm; au —, en effet, thật sự; connaître à —, biết thuộc lòng, biết đầu đuôi các việc; détruire de — en comble, phá tuyệt đi.

Fondations d'une maison. Nền, chân tường, chân cột; faire les —, trị nền, xây nền; — fig., gốc, căn nguyên, cội rễ.

Fondé de pouvoirs. Có quyền phép.

Fondement. (V. Fondation); fig. Gốc, cội rễ, căn nguyên.

Fonder, bâtir. Xây, trị nền; —, établir, lập, lập ra, dựng nên; — une ville, lập thành đô; — un village, lập lý; se — sur, nhờ, cậy.

Fonderie. Nhà đúc.

Fondeur. thợ đúc.

Fondre. Đúc, nấu; — une statue, đúc tượng; — du cuivre, nấu đồng; se —, se dissoudre, tan đi.

Fondrière. Vực, nơi vụng, lỗ sâu.

Fonds, sol. Đất; —, domaine, ruộng nương; —, argent, tiền vốn; placer à — perdus, cho vay liều cả vốn; les — publics, của công khố.

Fontaine, source. Mạch, giếng; —, réservoir à eau, bể, bể cạn, thùng.

Fonte, produit du traitement des minerais de fer par le charbon. Gang; —, action de se fondre, sự tan đi; la — des neiges, mùa tuyết tan đi.

Fonts baptismaux. Giếng rửa tội.

For. Toà đoán kiện.

Forage. Việc khoan, sự khoét.

Forain (marchand). Kẻ đi bán hàng.

Forban, corsaire. Kẻ cướp bể, quân tàu cướp.

Forçat. Người khổ sai.

Force. Sức, sức khoẻ mạnh, * lực ; selon ses —, tùy sức mình, phỉ sức ; au-delà de ses —, quá sức mình ; de toutes ses —, hết sức, * thật lực ; enlever de —, cướp lấy ; à — de coups, tại sự đánh đi đánh lại.

Forcené. Kể giận dữ, thịnh nộ, hoảng hốt.

Forceps. Kim (riêng).

Forcer, contraindre. Ép, ép lòng, bắt, hiếp ; — une fille à se marier, ép duyên.

Forer. Khoan, khoét, đâm thủng.

Forestier. Thuộc về rừng ; garde —, người có việc coi rừng.

Foret, instrument. Cái khoan.

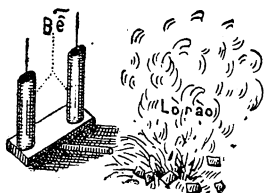
Forêt, bois. Rừng, rừng xanh ; aller à la —, vào rừng.

Forfaire (au devoir). Sai lỗi (việc bậc mình).

Forfait, crime. Tội trọng, sự gian ác.

Forfanterie. Lời khoe mình.

Forge. Lò rèn, lò rào (fig.).

Forger. Rèn, rào, đúc ; — une histoire, bày đặt (truyện gì), chép, dọn ; — des mots, lập những tiếng mới.

Forgeron. Thợ rèn, thợ rào.

Formaliser (se). Lây làm buồn, khó chịu.

Formalités, manières de faire. Mẫu, cách, kiểu ; observer les —, giữ các lễ phép.

Format, dimension. Sự tràng khoát (bao nhiêu).

Forme d'un corps. Hình, hình bề ngoài ; — de soulier, khuôn gổ thợ giày dùng mà đóng giày ; —, modèle, khuôn, mẫu ; les formes (du corps), hình dáng, mặt mũi, nhan sắc.

Formel, net. Đã nói rõ ràng.

Formellement. Rõ ràng.

Former (quelque chose). Làm cho ra hình, đóng ; — (à la vertu, etc.), sửa dạy ; —, fonder, lập, dọn ; se — (à un ouvrage), tập việc, quen việc gì ; se — sur quelqu'un, bắt chước ai.

Formidable. Đáng khiếp, đáng người ta sợ hãi.

Formule. Mẫu, khuôn, mẹo mực ; — de médecine, đơn.

Formuler. Đặt mẫu, biên đơn.

Fornication. Tội tà dâm.

Forniquer. Phạm tội tà dâm.

Fors, excepté. Trừ.

Fort, forteresse. Đồn ; — fortin, đồn chốt.

Fort, vigoureux. Mạnh, khoẻ, khoẻ mạnh, tốt sức, to béo ; — et robuste, xương đồng da sắt ; de plus en plus —, một lâu một mạnh ; loc. div. : au — de l'été, giữa mùa hè ; se faire — de, cậy mình, khoe mình ; c'est son —, về điều ấy thì người vào bậc nhất

Fort, fortement. Cách mạnh, rất, lắm, cực (V. Superlatif).

Forteresse. Đồn, thành, lũy.

Fortifications. Lũy, những (đê, rãnh, tường, v. v.) giữ thành.

Fortifiant (pour la santé). Hay bổ sức ; remède —, thuốc bổ.

Fortifier. Làm cho vững, lập cho bền ; — une place, xây thành, đắp lũy ; — par la présence des troupes, đóng quân giữ thành ; se — après une maladie, khoẻ lại, mạnh lên.

Fortin. Đồn chốt.

Fortiori (a). Phương chi, huống lộ là.

Fortuit. Tình cờ, bất ý.

Fortune, richesse. Cửa cải, vàng bạc gia tài; *acquérir de la* —, nên giàu có, làm ăn nảy nở; *faire* —, nên giàu; —, sort, số phận, mệnh số.

Fortuné, heureux. Có phúc, có phúc lộc; —, riche, giàu có, phú quý.

Forum. Chợ.

Fosse. Huyệt, lỗ hầm; — pour enterrer les morts, huyệt mã; —, piège (pour prendre les bêtes féroces), hố (mà bắt muôn dữ).

Fossé. Rãnh, hào.

Fossile. (Xương giồng vật đời trước) đã lấy ra khi đào đất.

Fossoyer, entourer de fossés. Đào hào, xẻ rãnh chung quanh.

Fossoyeur. Kẻ đào huyệt.

Fou. Điên, dại, điên cuồng; devenir —, furieux, ra hoảng hốt.

Foudre. Sét; la — frappe, sét đánh; fig., — d'éloquence, hoạt ngôn như sét.

Foudroyer. Phóng sét; être foudroyé, phải sét đánh.

Fouet. Dây da, roi, roi net, roi vọt; — du laboureur, roi cày.

Fouetter. Đánh roi, lấy dây da mà đánh.

Fougère (il y en a plusieurs espèces). Cây thạch vi, phong vĩ thảo, long cư thảo.

Fougue, ardeur. Sự nóng tính, sự sốt ruột lắm.

Fougueux. Nóng mũi, hung bạo, vội vàng, sốt ruột.

Fouiller (la terre). Xâm đất; —, creuser, đào lên, cuốc, lộn đất; — quelqu'un, khám trong mình trong áo người ta.

Fouine. Con sóc, * tảo thừ.

Four. Đào, khoét.

Foulard. Khăn cổ.

Foule. Đong, đông dân; — très serrée, chen vai nổi gót, chen chúc, chen nhau; en —, cho đông; la —, le vulgaire, dân hèn mạt, dân ngu.

Fouler, presser. Ép, dè, đập; — aux pieds, đạp, giẫm; être foulé aux pieds des éléphants, phải voi đạp; — des draps, nện nhung giã; se — un bras, sái cánh.

Foulonnier, ouvrier qui foule les draps. thợ nện nhung giã.

Foulque. Sâm cầm.

Foulure. Sự sai khớp, sự lòi xương.

Four. Lò; — à briques, lò gạch; — à chaux, lò vôi; — de boulanger, lò nướng bánh.

Fourbe. Gian, có lòng gian.

Fourberie. Mưu, mưu chước, chước dối, sự gian lận.

Fourbir. Chùi, lau, đánh sạch.

Fourbu. Yêu chân, xiêu xọ.

Fourche. Cái nạng, cọc nạng; —, bifurcation, ngã hai.

Fourchette. Xiên; grande — pour prendre le poisson dans les étangs, đinh ba.

Fourchon, branche d'une fourche. Răng.

Fourchu. Có hai ngành, đã chẻ ra làm hai, có chĩa, có hình nạng.

Fourgon. Xe, xe có mũi chở đạn được.

Fourmi. Con kiến *et* cái kiến; — blanche, mối; — ailée, kiến cánh.

Fourmilière. Tổ kiến; fig., foule, đông nhảm đất, đông nghìn nghịt.

Fourmillement. Sự ngứa ngáy như kiến dốt.

Fourmiller, picoter. Ngứa ngứa, ngứa như kiến dốt vậy; —, abonder, có nhiều, có vô số, chỉ có.

Fournaise. Hoả lò, lò lửa, lò than.

Fourneau. Bếp lò, lò.

Fournée (une). Một lò; — fig., một lớp.

Fourni, épais. Đặc, rậm, chật ; —, approvisionné, có nhiều, đầy.

Fournir, procurer. Sắm, lo liệu, vận liệu, cấp cho, cấp dưỡng.

Fournisseur. Kẻ lo liệu, kẻ sắm, kẻ bán các đồ cần (đồ ăn đồ mặc, v. v.).

Fourniture. Đồ cần dùng ; —, choses fournies pour la table, khẩu phần.

Fourrage. Cỏ khô, cỏ xanh, của nuôi loài vật ; faire du —, cắt cỏ, phơi cỏ.

Fourrager, faire du fourrage. Bì cắt cỏ ; —, ravager, phá huỷ, phá hoang.

Fourré, épais. Rậm ; habit —, doublé, áo mền, áo kép, áo mền dựng.

Fourreau. Vỏ (guom), ống ; tirer l'épée du —, rút gươm ra ; mettre l'épée au —, xỏ gươm vào vỏ.

Fourrer, introduire. Xỏ, xỏ vào.

Fourreur. Kẻ bán da thuộc cả lông.

Fourrière. Nhà diêm, nơi giữ loài vật dã lặc dăng.

Fourrure. Áo da lông.

Fourvoyer. (se). Lạc dăng ; fig., —, se tromper, lầm, lầm lờ.

Foyer, lieu où on fait le feu. Bếp, lửa, lò ; —, pays natal, nhà, gia cư, sở.

Fracasser, briser. Đánh vỡ, đánh giập, đánh gãy.

Fraction. Sự đánh gãy, sự bẻ, phần bẻ ; — (arith.), số lẻ, phần bẻ tán.

Fractionner. Bẻ, chia từng phần.

Fracture. Sự gãy phần mình.

Fracturer. Đánh vỡ, đánh bở, bẻ ; se — un os, gãy xương.

Fragile. Dễ vỡ, giòn, chẳng bền ; fig., santé —, sự yếu đuối trong mình.

Fragilité. Sự dễ vỡ, sự giòn ; sự chẳng bền, sự chóng qua.

Fragment. Mảnh, tấm, miếng, phần, đoạn, khúc.

Frai de poissons. Cá con, trứng cá.

Fraicheur. Sự mát mẻ ; — du teint, sắc mặt mũi đỏ hồng ; mặt mũi tươi tắn.

Fraichir, devenir plus frais. Ra mát mẻ, nên lạnh ; —, devenir plus fort, (se dit du vent), gió thổi mạnh hơn.

Frais (subst.), dépenses. Phí tổn ; — le —, la fraîcheur, nơi mát mẻ ; prendre le —, hong mát.

Frais (adj.). Mát, mát mẻ ; vent —, gió mát ; teint —, mặt tươi, trắng trẻo ; —, nouveau, mới.

Fraise. Quả xà mai.

Fraisier. * Xà mai, địa phao từ, phù bồn từ.

Framboise. Quả giâu.

Framboisier. * Từ bao ; sơn phao từ, tài ương phao.

Framée. Giao mác.

Franc (subst.), unité monétaire. Hai hào tây.

Franc (adj.), sincère. Thật thà, ngay thật ; —, libre, khỏi, sạch, chẳng phải, chẳng chịu buộc.

Français (adj.). Thuộc về nước Pháp-lăngsa ; la langue française, tiếng Phאללנגsa.

Franchement. Rõ ràng, thật ; parler —, nói thật thà, nói số sàng.

Franchir. Nhảy qua, nhảy nhót ; fig. — les obstacles, dù có ngăn trở thì nổi được.

Franchise, sincérité. Lời thật ; — ingénuité, lời thật thà, lòng thật thà.

Franciscain. Thầy dòng về dòng ông thánh Planchicó khó khăn.

Franc-parler. Cách nói số sàng.

Frangé. Tua ; — d'habit, gấu áo.

Frangipanier. Cây đại, * kẻ thất hoa ; hoa sứ.

Frappe. Hiệu (tiền bạc, v. v.).

Frapper. Đánh, đâm, quất ; — avec le rotin, đánh roi ; — doucement, đánh sẽ, ou đánh khẽ ; — quelqu'un au visage, tát vào mặt ; — à la tête le poing fermé et le doigt du milieu ressortant, báng (vào đầu) ; — avec

grand bruit, đóng chí chát ; — de la corne, húc ; — de la corne par côté, bang ; — à la porte, gõ cửa ; — monnaie, đúc tiền bạc ; être frappé par la foudre, phải sét đánh ; fig., — d'admiration, làm cho ngẩn trí ra.

Fraternel. Có tình anh em.

Fraterniser. Ở vuồi nhau như anh em vậy, làm thuận, kết nghĩa.

Fraternité. Tình anh em, sự thân huynh cùng nhau.

Fratricide. Tội giết anh (em) mình ; kẻ giết anh (em) mình.

Fraude, tromperie. Mưu chước, dối ; —, contrebande, sự chở đồ lậu thuế.

Frauder, tromper. Làm mưu, bày chước (v. g. cho khỏi nộp thuế, etc.) ; lậu thuế ; —, frustrer, làm dối trá, cắt bớt, ăn lận.

Frauduleux. Gian lận, dối, lối phép gi, đã làm cách gian.

Frayer un chemin. Mò lối ; — avec..., đi lại vuồi, đi đi lại lại.

Frayeur. Sự kinh hãi, sự kinh khủng.

Fredonner. Hát nhỏ tiếng.

Frégate. Tàu chiến (hạng nhì).

Frein, mors. Khớp, dây cương, hàm thiết ; lâcher le — à ses passions, buông các tính mê ; mettre le — à ses passions, hãm các nết xấu.

Frelater. Làm hư, pha giồng khác vào (rượu, v. v.).

Frêle, fragile. Dễ vỡ, yếu, hay mòn ; —, faible, yếu đuối, yếu sức.

Frelon. Ong mật.

Frémir. Run rẩy ; — en soi-même, động lòng ; — de peur, run sợ.

Frénaie. Nơi có cây móng hoè.

Frêne. Cây và, * móng hoè, thung thụ.

Frénésie. Con giận dữ, sự đại càn ; se livrer au jeu avec —, mê chơi cờ bạc.

Frénétique, furieux. Sốt hoảng, giận dữ.

Fréquence. Sự năng có, sự nhiều.

Fréquent. Năng, thường.

Fréquentation. Sự quen ở vuồi ai, sự năng đi lại.

Fréquenter. Năng ra vào, đi lại, năng thăm.

Frère aîné. Anh ; — cadet, em ; le — aîné, anh cả ; les frères, anh em ; — jumeaux, anh em đồng bào ; — germains, anh em ruột ; — de lait, anh em đồng nhũ.

Fret, chargement. Các đồ chở tàu ; —, dépenses de transport, tiền quá giang.

Fréter un navire. Thuê tàu.

Frétiller. Nhảy nhót, lằng dú.

Fretin. Cá con.

Friable. Dễ bóp ra vụn, dễ chịu tán mạt, hay ra vụn, dễ chà xát.

Friand. Kẻ khảnh ăn, kẻ mê ăn của ngon.

Fricassée. Thịt đã rán, thịt áp chảo.

Fricasser. Rán, nướng, rang.

Friche. Đất hoang vu, chẳng chịu cấy cuốc ; laisser en —, bỏ hoang vu.

Friction. Sự xoa.

Frictionner. Xoa ; se — (se frotter) les yeux, giậy mắt.

Frileux, qui craint le froid. Không chịu rét được.

Frimas. Sương muối, rét.

Fringant. Thấy máy, nhúc nhắc.

Fripé. Hư, mòn, cũ quá.

Fripiér. Kẻ bán quần áo cũ.

Fripón. Thăng cướp, thăng gian.

Fríre. Rang, rán, nướng.

Friser. Quán, làm cho ra nhăn nhú ; —, effleurer, sát qua, xuyết nửa thì phải.

Frisés (cheveux). Có tóc quăn, có tóc mái, cùm cùm tóc.

Frisson. Sự ghê mình, sự run giật.

Frissonner. Run, run rẩy, run giật, ghê trông mình ; — de peur, run sợ.

Frit. Đã rán, đã nướng ; de la viande frite, thịt nướng.

Friture. Cá rán.

Frivole. Hèn, nhẹ tính, vô ích.

Frivolité. Sự vô ích, sự phù vân, sự gì vật vãnh.

Froc. Áo thầy dòng ; jeter le —, xuất nhà thầy về thế gian ; qui a jeté le —, nhà thầy xuất.

Froid. Rét, lạnh, rét khan, nguội ; grand —, lạnh công, rét ngắt ; — âpre, giá rét, giá ngắt, giá buốt ; avoir —, thầy rét trong mình ; claquer des dents par le —, buốt răng ; être transi par le —, lạnh công ; marcher courbé par le —, đi cò rò.

Froideur, indifférence. Lòng nguội lạnh, sự lạt lẽo.

Froidure. Sự lạnh, sự rét, sự giá rét.

Froisser, froter. Đánh giập, dăm, làm hư ; —, mécontenter, làm *ou* nói mất lòng, làm phiền lòng ; — les oreilles, nói rầy tai (ai) ; **se** —, êre choqué, lầy lăm khó lòng, khó chịu ; không chịu.

Frôler. Sờ mó, rờ, đi qua gần.

Fromage. Bánh sữa ; — de cochon, thịt đông.

Fromagerie. Nhà làm bánh sữa, nhà bán sữa.

Froment. Lúa miên, * mạch từ ; farine de —, bột miên.

Froncer les sourcils. Cau mày, cau mày, cau trán, cau mặt lại.

Fronde. Tròng ném đá, tránh quăng đá.

Fronder. Ném đá bằng tròng ; —, critiquer, bắt lỗi, cãi lẽ, quở trách.

Frondeur, qui aime à critiquer. Kẻ trách, kẻ bắt nét ; —, qui lance des pierres avec la fronde, kẻ dùng tránh mà quăng đá.

Front. Trán ; — large, vồ trán, trán nở nang ; fig., courber le —, cúi đầu, chịu phép, thua ; avoir le — de . . . , cả (lòng) dám ; aller de —, đi ngang nhau, đi ngang vai.

Frontal (os). (Xương) trán.

Frontière. Địa giới, giới hạn.

Frontispice. Mặt trước (nhà nào) ; — d'un livre, mào đầu sách.

Frotter. Cọ, kì, bóp, xoa ; **se** — les yeux, giậy mắt ; — les mains, xoa tay.

Frou-frou. Sột, sĩ sột, sột sạt.

Fructifier. Sinh quả, sinh lợi.

Fructueux, fertile. Hay sinh trái ; —, utile, sinh lợi, có ích.

Frugal. Kể ăn tiết kiệm, kể ở tùnng tiệm, kể tiêu dùng ít.

Fruit. Quả (trái), hoa quả ; des fruits confits, mứt quả ; — du lotus, gương sen ; récolter des —, lầy quả, trải quả ; fig., ích lợi, bổng lộc.

Fruiterie. Kho tích quả.

Fruitier. Người bán các thứ quả ăn.

Frustrer, tromper. Ăn bớt, lừa đảo, đòi trả, làm gian, làm cho uống công.

Fugace. Chóng qua, phù vân, vẩn vỏi.

Fugitif, qui est en fuite. Đã trốn đã chạy ; soldat —, déserteur, lính đào ; —, peu durable, hay hư nát, thoáng qua, phù vân, tạm gửi.

Fuir, se sauver. Trốn, trốn khỏi ; —, éviter, lánh, thoát ; faire —, bắt chạy, đuổi đi, xua.

Fulminer, s'emporter. Quát tháo ; — contre quelqu'un, mắng tệ ai.

Fumée. Khói ; fig., sự hư không, sự giả trá.

Fumer, faire de la fumée. Lên khói, xông khói, phun khói ; — un jambon, ướp khói (dùi lợn) ; — l'opium, hút thuốc nha phiện ; — du tabac, hút thuốc, ăn thuốc ; — un champ, đổ phân cho tốt đất, bỏ phân.

Fumeron. Than xông khói, than có mùi khói.

Fumet. Mùi, hơi.

Fumeur. Kẻ hút ; — d'opium invétéré, người nghiện a phiện.

Fumeux. Có khói, xông khói lên, oi khói, đã ám khói, đã chịu hun khói, nhỏ khói.

Fumier. Phân ; — d'animaux, phân trâu bò ; — d'excréments humains, phân bặc.

Fumigation. Sự hun khói, sự ám khói ; —, action de brûler des parfums, đốt thuốc thơm.

Fumiste, qui entretient les cheminées. thợ chữa lò sưởi cho thông khói.

Fumoir. Nhà ou phòng người ta hút thuốc.

Funambule. Kẻ leo dây.

Funèbre. Thuộc về táng chử, thuộc về tông táng ; repas —, hội bữa, làm hội ; oraison —, văn thảo, văn tề ; (les chrétiens disent : văn mỗ).

Funérailles. Đám ma, đám đưa xác, sự táng xác ; assister aux —, theo xác.

Funérailles païennes. — Dans un pays comme l'Annam, où le respect que l'on a partout pour les morts est devenu un véritable culte, les cérémonies funèbres sont la grande affaire dans la vie de famille.

L'Annamite n'a pas l'horreur de la mort ; or en cause comme d'un événement tout naturel, et la grande préoccupation de chacun est de se préparer des funérailles aussi belles que possible. L'usage veut que les enfants s'imposent quelquefois des sacrifices déraisonnables pour cette cérémonie, qui emporte souvent la plus grande partie de la succession du défunt.

Quant un Annamite vient à mourir,

on lui ferme les yeux, on lui couvre la figure avec une feuille de papier, et l'on fait brûler autour de la couche funèbre des parfums, ou au moins, chez les pauvres, des feuilles de thé. Puis on lave le corps avec soin, on le revêt de ses plus beaux habits, et par dessus d'un vêtement de coton blanc, qui est l'habit de deuil. On le dépose alors, enveloppé d'une natte fine, dans son cercueil, qu'on ferme hermétiquement, et qu'on lute avec une espèce de mastic, pour qu'il ne s'exhale aucune mauvaise odeur au dehors. On place le cercueil sur une estrade, au milieu de la salle de réception, ou quelquefois dans une petite case qu'on élève pour la circonstance, au devant de la maison d'habitation.

Cependant, aussitôt après la mort, on a fait avertir les notables de la commune, qui ordonnent de battre le gros tambour pour convoquer les amis et connaissances du défunt. Il y a ordinairement de la musique qui joue des airs funèbres, entremêlés de lamentations, tout le temps que le corps est gardé à la maison. Les hommes et les femmes de la parenté, les amis, les connaissances viennent tour à tour pleurer et pousser des cris autour du cercueil, après quoi chaque groupe se retire pour faire place au suivant et l'on se remet à chiquer le bétel, fumer, rire et causer comme auparavant. Pendant tout ce temps il y a naturellement table dressée dans la maison mortuaire ; et, à entendre tout ce bruit, à voir ces allées et venues, cette joie, ce mouvement de gens qui se mettent à table ou en sortent rassasiés, un étranger ne se douterait guère qu'il s'agit d'une cérémonie funèbre. Au milieu de tout ce vacarme on entend par

intervalles le bruit sourd du gong, les éclats de la musique ou les lamentations des pleureuses qui vous rappellent subitement à la réalité, et vous font souvenir qu'il y a là, dans la pièce voisine, un cadavre.

Chez les gens riches, on tient ainsi table ouverte et l'on garde le corps à la maison, pendant quinze jours, trois semaines, et quelquefois plus ; chez les pauvres, on est forcé, par économie, d'abréger un peu ; mais il est rare qu'on procède à l'inhumation avant le troisième jour qui suit la mort.

A l'inverse de ce qui se fait aux Indes, et chez presque tous les peuples de religion bouddhiste, les Annamites, comme les Chinois, ne brûlent pas leurs morts ; ils les confient à la terre. Pour conduire le corps à sa dernière demeure, chaque commune possède un brancard monumental, peint en rouge, laqué, verni et doré, avec de jolies découpures sur bois ; il y a encore, comme à nos dais, de longues pentes en soie, relevées de belles broderies, qui forment le contour supérieur, et des rideaux tombent de chaque côté pour cacher entièrement le cercueil, qu'on dépose au milieu de ce splendide catafalque. Ce monument, qui a environ deux mètres de haut, est porté sur deux longs bras qui passent par dessous, et s'allongent à l'avant et à l'arrière ; leurs extrémités se terminent en tête de dragon.

Ces brancards mortuaires sont plus ou moins riches, selon les ressources de chaque commune ; mais comme on paye un droit assez élevé pour s'en servir, il est bien peu de villages qui n'aient pas au moins un beau brancard, pour enterrer les morts ; dans les centres importants, il y en a plusieurs,

plus ou moins ornés, selon la richesse de l'enterrement. Une fois le cercueil placé sur le brancard, on organise tout un cortège pour conduire le mort à son tombeau.

En tête, marchent des enfants portant des lanternes en papier ou des torches de cire ; suit le gros tambour communal, surmonté d'un parasol ; il est porté par deux ou quatre hommes, et un individu placé à côté en frappe tout le long du chemin. On porte dans le cortège de longues planchettes recouvertes de soie ou de papier doré, où sont gravées des sentences funèbres en l'honneur du défunt. Assez souvent ces éloges ressemblent par leur banalité aux épitaphes de nos cimetières : bon père, époux tendrement pleuré, excellent ami, etc. On a dit qu'il n'y a rien de menteur comme une épitaphe, et il n'y a pas qu'en Annam qu'on abuse de l'hyperbole en l'honneur d'un défunt, qu'on suppose toujours orné des plus belles qualités. Vers le milieu du cortège, quatre hommes portent un petit autel, sur lequel sont les bâtonnets d'encens, le vin de riz pour les libations et les mets pour offrir le sacrifice aux mânes de celui qui n'est plus.

Une grande banderoile en soie, ou en papier doré, de deux à trois mètres de haut, porte en gros caractères le nom du défunt : c'est le siège de l'âme, et la représentation de la petite tablette qu'on conservera désormais dans la maison. Un groupe de musiciens jouent des cymbales, du tambour, du tam-tam, de la flûte, et font le plus de tapage possible.

En avant du catafalque marche à reculons un maître de cérémonies, qui frappe en mesure sur deux baguettes,

pour régler la marche des porteurs. Ceux-ci, au nombre de trente à quarante, car le catafalque avec le cercueil déjà bien lourd est d'un poids énorme, s'avancent lentement et à pas mesurés ; ils doivent si bien équilibrer leur marche qu'une tasse remplie d'eau étant placée sur la représentation, il ne faut pas qu'une seule goutte s'en échappe au dehors, autrement ils sont susceptibles d'être punis du rotin ou d'une amende.

Derrière le cercueil, marche l'ainé de la famille avec toute la parenté, en grand deuil, c'est-à-dire revêtus d'un habit de coton blanc sans ourlet, les cheveux épars, poussant de distance en distance de grands cris et de longs gémissements ; suit la représentation de la commune, en demi-deuil, c'est-à-dire avec les habits ordinaires, mais le turban blanc. Derrière, dans un beau désordre, viennent les amis, les connaissances, les curieux ; on cause tout haut, on rit, on se presse pour mieux voir, il n'y a aucune ombre de recueillement ou même de convenance.

On ne porte jamais le corps à la pagode ou au temple des ancêtres. De temps en temps, on s'arrête en route, pour faire brûler sur l'autel portatif des bâtonnets d'encens, répandre des libations en l'honneur du défunt et offrir le sacrifice à ses mânes.

Il y a encore un grand nombre de superstitions que je ne puis exposer en détail. Des sorciers, grotesquement habillés, courent en avant, et font des contorsions et des grimaces épouvantables, pour effrayer les mauvais esprits et les éloigner de la route ; on tire des pétards, pour faire peur à ceux qui oseraient s'approcher afin de s'emparer de l'âme ; on jette sur le chemin des

monnaies d'or et d'argent (en papier), pour tromper l'avidité des diables, qui se jettent dessus, croyant bonnement que c'est de la véritable monnaie, et ne pensent plus à tourmenter le défunt pendant ce temps. En un mot, on se livre à une multitude de cérémonies ridicules, dont les Annamites sont les premiers à rire, mais qu'on ne peut omettre, puisqu'elles sont dans l'usage. On invite quelquefois un ou deux bonzes, qui prennent rang dans le cortège, sans faire, à ma connaissance, aucun acte religieux. Voilà l'enterrement ordinaire. Pour les gens de qualité, on porte beaucoup d'autres insignes et l'on fait des dépenses insensées en vue d'honorer le défunt.

Après avoir porté solennellement le défunt à sa dernière demeure, les parents tout échevelés se prosternent à terre, et font entendre de grands cris entremêlés de lamentations sur un récitatif pleurard, qui produisent quand on les entend pour la première fois, un effet lugubre. Tout à l'heure, ces mêmes gens, qui vous paraissent si désolés, vont se relever et causer comme si rien n'était. Est-ce donc pure comédie ? Non, et je suis persuadé que les Annamites regrettent très sincèrement leurs morts ; seulement ils n'ont pas la même matière de manifester leur douleur que les Européens. (LOUVET).
Funéraire. Thuộc về táng chôn.

Funeste. Dữ, tàn hại, làm cho chết ;
jour — (superst.), ngày giông.

Furet, animal. Loài điều thú (người ta dùng mà săn con thỏ).

Fureter. Lọc lạo, soát kỹ, dò xét.

Fureur, colère. Con giận dữ, sự sôt máu ; sự căm giận, sự thịnh nộ ; entrer en —, nó lên cơn sôt máu ; la — du gain, sự hám lợi.

Furibond. Thịnh nộ, giận dữ, hoảng hốt.

Furieux. Thịnh nộ, giận dữ, đang giận dữ; devenir —, hung lên; táo đồ mặt mâm (ne pas se tenir de colère comme des prunes qui roulent sur un plateau).

Furoncle. Rọt, cái, đinh.

Furtif. Trộm, trộm vụng, trộm phép, vắng mặt.

Furtivement. Cách trộm vụng.

Fuseau. Con quay, cái cuộn vải.

Fusée incendiaire. Hoả hố; — volante, thăng thiên.

Fusible. Chảy ra được, tan ra được.

Fusil. Súng, khẩu súng, súng hiệp; — se chargeant par la culasse, súng nạp hậu; — Lefauchaux, súng bẻ; — à deux coups, súng hai lòng; — de chasse, súng bắn chim; — à pierre, súng có máy đá; — à mèche, súng hoả mai; — de rempart, súng thần công; charger un —, nạp súng; tirer un coup de —, bắn súng. Parties du —: la capsule, l'amorce, hạt nẻ;

la cheminée, lỗ nhĩ; la baguette, cái thông hồng; le chien, cò máy; la crosse, báng súng; la gâchette, lẫy súng.

Fusilier. солдат. Lính bắn súng hiệp.

Fusiller. Lây súng mà bắn chết.

Fusion. fonte. Sự đúc, sự chảy; —, mélange, sự pha lộn, sự đồ lộn.

Fustiger. Lây dày da mà đánh, đánh đòn; être fustigé, chịu đòn, phải đòn.

Fût, tonneau. Thùng, thùng rượu; — tige d'une colonne, chân cột.

Futaie. Rừng có nhiều gỗ cây cũ tốt.

Futaille. Thùng.

Futé, rusé. Quỉ quyệt, khôn khéo, hay mưu trí.

Futile. Hèn, phù vân, chẳng có ích.

Futilités. Lời vặt, truyện chơi, lời bày đặt, sự vô ích.

Futur, qui doit arriver. Sẽ có, hậu lai; le siècle —, hậu đại.

Futur, fiancé. Trai đã hỏi vợ; kẻ đã hứa kết bạn vuôi.

Fuyard. Hay trốn, kẻ trốn.

G

Gabelle, impôt sur le sel. Thuế muối.

Gabier. Linh coi việc cột bướm.

Gabion. Sọt đồ dạn.

Gâche. Con họ cửa.

Gâchette (de fusil). Lẫy (súng).

Gaffe, rame. Cái sào; fig., sự làm ẩu nói lảm, nhỡ việc.

Gage. Cửa cầm, cửa cược; donner en —, dợ, cầm, cò; donner sa maison en —, dợ nhà, thế nhà; recevoir un —, chịu cửa cầm; prendre un —, lấy cò; retirer un —, chuộc cửa cầm; se livrer en —, cò mình.

Gager. Đánh cược.

Gages, salaire. Tiền công.

Gageure. Cửa cược, tiền cọc.

Gagner. Được, được lợi, được ích lợi; — sa vie de chaque jour, hằng ngày dùng đủ; — un procès, được kiện; — une bataille, thắng trận; la contagion gagne, bệnh lây cứ lần ra; — au jeu, trúng, được ván, đánh cò được bạc; — du temps, được khắt ít lâu; fig., — quelqu'un à prix d'argent, dút tiền mua lòng ai; — (corrompre) des témoins, dút tiền mà giục ai làm chứng gian.

Gai. Vui, vui vẻ, vui tính, khoái trí.

Gaieté. Tịch vui vẻ, sự vui vẻ.

Gaillard, hardi. Mạnh bạo, rắn rỏi ;
— fort, mạnh, mạnh khỏe.

Gaillard d'avant (sur un navire). Phần
cuối sân tàu đằng mũi ; — d'arrière...
đằng lái.

Gaillarde, fleur. Cúc vẽ.

Gain, bénéfice. Lợi, lợi lãi, lợi lộc ;
âpre au —, chen lợi ; sans — ni
perte, hoà chân, chân bằng.

Gaine, étui. Vỏ ; — d'aréquier, mo.

Gaité. Tính vui vẻ, sự vui chơi, vui
cười, mặt vui vẻ.

Galanga, plante. Củ riềng.

Galant, civil. Lịch sự, hẳn hoi, tử tế.

Gale. Ghẻ, ghẻ càng ; — purulente,
ghẻ hòm ; petite —, ghẻ kê ; avoir
la —, phải ghẻ.

Galère, vaisseau. Tàu chiến (dời xưa).

Galerie, promenade. Hiên, lối trong
nhà ; — extérieure d'une maison,
nhà rầy ; —, suite, hàng, số.

Galérien, forçat. Tù khổ sai.

Galet, caillou. Sỏi sạn.

Galetas. Lều, phòng nhỏ, gác.

Galette. Bánh đa.

Galeux. Kề phải ghẻ.

Galoche. Guốc (fig.).

Galon d'un vêtement.

Gầu, tà áo, đồ viền ; — d'un orne-
ment, ren, dây ; du — d'or, ren vàng,
dây vàng ; du — de laine, ren nhung,
dây nhung ; — (d'officier) khoanh.

Galop (aller au). Đi nước lớn, đi nước
dại, đi nước tề.

Galopin. Thăng, nghịch.

Gambader. Giậm chân mau lăm, chơi
múa nhảy.

Gamelle. Bát, bình để đồ ăn cho tên
lính.

Gamin, enfant. Thằng bé ; —, polisson,
thằng nghịch.

Gamme. Ca kéo, đầu kéo.

Ganglion. Ung bướu ; —, tumeur,
ung độc.

Gangrène. Chứng đầu thối, mủ độc
làm cho thịt lở loét, cái độc hay ăn
thịt dần dà.

Gangréné. Đã thối ; fig. đã hư, có xấu
nết.

Gangrener (se). (Dầu) thối.

Ganse. Khoanh, dây nhỏ.

Gant. Bao tay ; — de peau, bao tay
da ; — de soie, bao tay tơ ; — de
fil, bao tay gai.

Gantelet. Bao tay bằng sắt.

Ganter (se). Xỏ bao tay.

Gantier. thợ may bao tay.

Garance. * Tứ luân thảo.

Garancer. Nhuộm đỏ.

Garant (se porter). Bấu lĩnh, bấu chủ ;
rechercher un —, xin ai bấu chủ
cho mình.

Garantir, assurer. Nói quyết ; —, pro-
mettre, hứa ; —, défendre, giữ,
bênh vực, coi sóc ; —, se porter
garant, bấu chủ, bấu lĩnh ; se —,
giữ mình.

Garcinia cocincensis. Quả *et* cây
bứa.

Garçon. Con giai, trẻ giai ; — d'hon-
neur, rể phụ ; —, serviteur, đầy tớ,
kẻ làm tôi.

Garde. Sự giữ, sự coi sóc ; la —, quân
canh, quân tuần ; mettre des gardes,
dặt quân canh ; monter la —, canh,
cắm canh ; passer la —, giao canh ;
prendre la —, lĩnh canh ; corps de —,
điêm lĩnh canh ; — du corps, lĩnh thi
vệ ; — nationale, lĩnh hương dũng ;
— royale, hậu vệ, vệ hậu ; — des
sceaux, quan chưởng ấn.

Garde-fou. Tay vịn.

Garde malade. Người coi kẻ liệt.

Garde-manger. Tủ xếp đồ ăn, cũi để
đồ ăn, lồng bàn, quang treo.

Garder, surveiller. Coi, giữ, coi sóc ; —,
conserver, tích, để dành, giữ ; — avec
un très grand soin, giữ bo bo ; —

un secret, giữ điều gì kín; **se** — de, giữ mình kẻo; **se** — (éviter à l'avénir), cách, cách dèn già.

Garde-robe. Phòng ou hòm đồ áo.

Gardeur (d'oies, etc.). Kẻ chăn (ngỗng, v. v.).

Gardien. Kẻ giữ, kẻ canh, quân canh; — de troupeaux, kẻ chăn chiên; — des prisons, ông đề lao, quan典 ngục; ange —, thiên thần bảo mệnh, thiên thần giữ mình.

Gare (subst.). Nơi xe lửa đậu lại.

Gare! (interj.). Khéo; — à toi, khôn lưng mày.

Garenne. Mương rào để nuôi con thỏ.

Garer (se). Vào nơi đậu; fig., lo giữ, liệu cho khỏi.

Gargariser (se). Súc miệng; — avec de l'eau, dùng nước mà súc miệng.

Gargote. Hàng rượu, quán rượu.

Gargotier. Chủ quán rượu.

Gargouille (de gouttière). Máng xối, rãnh, mương.

Gargouillement (dans les intestins.) Ốc ạch.

Gargoulette. Bấu nước.

Garnement, vaurien. Thằng, thằng gian, thằng bẻm xom.

Garnir, fournir des choses nécessaires.

Sắm các đồ cần; —, orner, làm cho đẹp

Garnison. Trại binh, đồn dinh, dinh cơ.

Garniture. Đồ viên, gầu, gi, ren.

Garrot. Chỗ ông chân nôi vuốt vai.

Garrotter. Trói, buộc, chặt; —, les bras croisés, trói chấp cánh; — les bras par derrière, trói giắt cánh khì.

Gars. Thằng, con giai.

Garum. Nước mắm, mắm thính.

Gascon, vantard. Kẻ phô mình, kẻ khoe, kẻ nói khoác.

Gasconnade. Sự phô trương, tính khoe.

Gaspiller. Phung phá, xa xỉ, hoài.

Gastralgie. Bệnh (dau) tí vị, đau mỏ ác.

Gastrique. Thuộc về tí vị.

Gastronome. Kẻ mê ăn uống.

Gâté (au moral). Hư nết; (au physique), bở, đã thối, hư.

Gâteau. Bánh, bánh vuôi đường; — de Savoie, bánh trứng.

Gâter, détériorer. Làm hư, làm hại; — les enfants, nuông con cái; **se** —, ra hư, thối đi.

Gauche, opposé à droite. Tả, bên tả, chiều; —, maladroît, vụng, vụng chân tay.

Gauchement. Vụng, cách vụng về.

Gaucher. Người hay dùng tay chiều.

Gaude. Cháo ngô.

Gaufre. (Thứ) bánh rán.

Gaule. Nâu, sào.

Gaver. Bón (gà, ngỗng, v. v.); dát nám com vào mỏ.

Gaz. Khí.

Gaze. Lược.

Gazelle. * Hoàng dương.

Gazette. Nhật trình.

Gazon. Đám cỏ, cỏ xanh tươi; couvert de —, đầy cỏ, có cỏ xanh, rậm cỏ.

Gazouiller. Kêu ánh ỏi, kêu yểng ỏi; les oiseaux gazouillent, chim kêu ánh ỏi.

Geai. * Bạch cập.

Géant. Tượng đại lộ, người lớn tấy thình, người giềnh giàng.

Gecko, lézard. Con tắc kè; * hợp giới.

Geindre. Rên.

Gélatine. Nước đặc, nước thịt đông lại.

Gelée. Sự đông, sự nước đông lại, rét mướt, giá ngắt, lạnh buốt; — blanche, sương muối.

Geler (se). Đông lại, ra đặc.

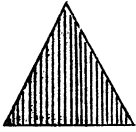
Gelinotte. (Giông) chim trĩ.

Gémeaux (les). Song nhĩ cung, thần cung.

- Gémir.** Rên, rên rầm, kêu van, than thở; la tourterelle gémit, chim gáy gù; le vent gémit, gió gào.
- Gémissement.** Tiếng rên, tiếng than thở.
- Gemmation.** Sự mọc mụt, sự đâm mầm.
- Gemme,** pierre précieuse. Ngọc, đá ngọc; sel —, lỗ sa, muối mỏ.
- Gémonies.** Nơi bỏ xác tù (trong thành Rôma).
- Génant,** douloureux. Hay sinh đau; —, lourd, nặng nề.
- Gencive.** Lợi răng, chân răng.
- Gendarme.** Lĩnh trấn phủ.
- Gendarmerie.** Cơ lĩnh trấn phủ.
- Gendre.** Chàng rể.
- Gêne,** peine. Sự đau, đau đớn, sự khó chịu; être à la —, hằng ngày thiếu ăn, không được hằng ngày dùng đủ.
- Géné,** mal à l'aise. Khó chịu, khó lòng; —, pauvre, khó khăn, nghèo, thiếu ăn.
- Généalogie.** Dòng dõi, gia tộc.
- Généalogique** (arbre). Ảnh tượng tổ tiên; livre —, sổ gia tộc.
- Généalogiste.** Kẻ kể gia tộc, kẻ làm mục lục tông tộc.
- Gêner,** embarrasser. Làm cho mắc lười; —, empêcher, can, can gián, ngăn lại, ngăn cản.
- Général** (subst.). Quan bảy, quan tướng; — (dans les ordres religieux), bề trên chung, bề trên cả.
- Général** (adj.). Chung, cả và, hết cả; en —, nói chung, cách chung, thường; parler en —, nói hông lông bang lang.
- Généralat.** Chức quyền quan bảy; chức quyền bề trên cả (trong nhà dòng).
- Généraliser.** Lấy lẽ riêng làm chung, điều riêng kể là chung.
- Généralités** (dire des). Nói trống, nói hông lông bang lang.
- Générateur.** Kẻ sinh sản, đầu, cội rễ.
- Génération,** famille. Tộc, dòng dõi, tông tích; —, âge, đời (người ta); la — actuelle, người ta đang sống bây giờ; les générations futures, kẻ hậu đại.
- Généreux,** libéral. Rộng rãi, có tính rộng rãi; vin —, rượu ngon, rượu có sức mạnh.
- Générique.** Thuộc về giống, chung một thứ.
- Générosité,** bienfaisance. Lòng rộng rãi, sự rộng lòng.
- Genêt,** plante. * Nhựa thảo.
- Genévrier.** * Cây cối bách.
- Génie,** nature. Bản tính; —, caractère, tính khí, tính tình; —, talent, trí, tốt trí, trí tuệ, tài trí; un —, anh tài, kẻ thượng trí.
- Génie,** un des services militaires. Cơ lĩnh phòng bị.
- Genièvre.** * Cây cối bách, viên bá tông.
- Génisse.** Con bê, bê cái, bò con.
- Genou.** Đầu gối; se mettre à —, qui gôỉ xuống; se jeter aux genoux de quelqu'un, sấp mình xuống dưới chân ai.
- Genouillère.** Bít tắt học đầu gối.
- Genre,** catégorie. Giống, thứ; le — humain, loài người ta; —, manière, cách, thể; — de vie, cách ăn ở.
- Gens.** Người ta, họ; les — de lettres, kẻ có chữ nghĩa, kẻ thông thái; * sĩ hành văn.
- Gensen.** * Sâm, nhân sâm; — de Corée, cao ly sâm.
- Gentiane.** * Thạch long đàm *ou* đang khổ sâm, rau mơn tam thể, *et* rau mơn lông.
- Gentil,** qui plait. Hay, vui, đẹp, xinh.
- Gentilhomme.** Người nhà sang trọng.
- Gentilité** (la). Dân ngoại đạo.
- Gentillesse.** Sự hay, sự đẹp, etc.
- Gentils** (les), païens. Kẻ vô đạo, kẻ ngoại đạo, dân ngoại đạo.

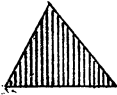
Figures géométriques

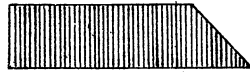
Tam giác đều

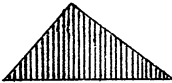
Thê diện

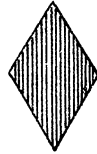
Khuê diện

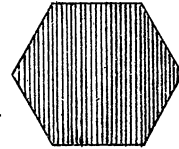
Tà diện

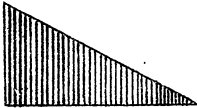
Tà khuê diện

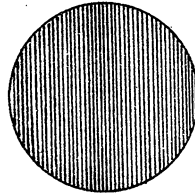
Thoan diện

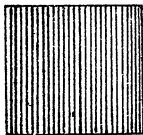
Lục giác đều

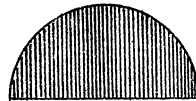
Cầu cổ diện

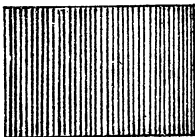
Viên diện

Phương diện

Phúc nguyệt

Trực diện

Hổ thi

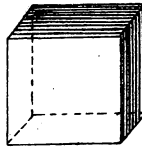

Mi diện

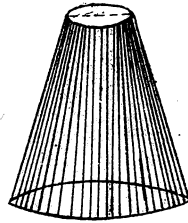
Figures géométriques

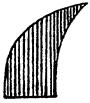
Lãm điễn

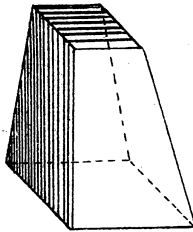
Phương lập

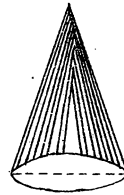
Thê viên lập

Giác điễn

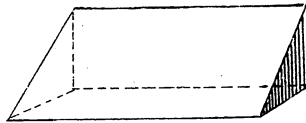
Thê phương lập

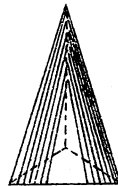
Tiêm đầu viên lập

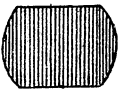
Tam quăng

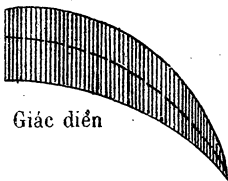
Thuê hình lập

Tiêm đầu tam giác lập

Cỗ điễn

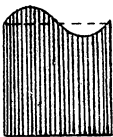
Giác điễn

Trục hình lập

Tiêm đầu phương lập

Bất đẳng điễn

Génuflexion. Sự quì gối xuống, sự bái quì ; faire une —, quì gối xuống.

Géodésie. Nghề đo lái đất.

Géographe. Kẻ thông phép địa dư, kẻ tập bản đồ ; kẻ viết bản đồ.

Géographie. Phép địa dư.

Geôle. Trại lá, ngục, tù giam. (V. Prison).

Geôlier, chef de la geôle. Ông đề lao, ông典 ngục ; les geôliers, quân lính canh kẻ tù.

Géomètre. Kẻ đo đất, kẻ biết phép đo, kẻ có nghề đo.

Géométrie. Phép đo ; * trường lượng pháp.

Georgiques (les). Sách thơ dạy việc canh nông.

Géranium. * Cây hương diệp *et* phong lã thảo.

Gérant. Kẻ giữ, kẻ coi việc gì thay chúa mình.

Gerbe. Bó lúa, bó ; *lier une —*, gán bó lúa.

Gercer (se), se crevasser. Rỉ, nứt.

Gérer, administrer. Cai, coi.

Gerfault, genre faucon. (Giồng) chim ưng.

Germain (frères). Anh em ruột ; cousins —, anh em con chú con bác. (V. Degrés de parenté, Gram. n° 341).

Germe. Mầm, mộng, mọt, mặng, chổi, mông.

Germer. Mọc mầm, nảy mộng, đâm chổi.

Germination. Sự đâm chổi, đâm mọt.

Gésier. Mề.

Gestation. Ngày tháng cưu mang *ou* tháng chửa.

Geste. Sự múa tay, đầu tay chỉ ; *demander par —*, làm đầu xin.

Gesticuler. Múa tay, đánh gió ; — *en récitant des vers*, và đọc thơ và múa tay múa mặt.

Gibbeux. Có bướu lồi ra.

Gibbosité. Bướu, cục bướu.

Gibecière. Bao đi săn.

Giberne. Bao đạn, bao tàu.

Gibet. Cột hình (xử kẻ có tội) ; *pendre au —*, buộc vào cột hình.

Gibier, venaison. Loài vật săn (bắn) được.

Giboulée, pluie. Con mưa, trận mưa.

Giboyeux. Nơi lắm chim, rừng lắm giồng vật bắn được.

Gifler. Đánh bốp.

Gigantesque. Thuộc về kẻ lớn tây thình, thuộc về tướng đại lộ.

Gigogne. (Giồng) chim cò lớn ; * tiên cấp.

Gigot. Đùi (lợn, bò, v. v.).

Gilet. Áo chít, áo bị, áo lót ; — *de flanelle*, áo lót nhung ; — *tricoté*, áo lót đan.

Gin. Rượu, rượu Annam, rượu mạnh.

Gingembre. gừng, * sinh khương, thiên khương.

Girafe. Cầu sặc lạc đà.

Girofle (clou de). Đinh hương.

Giroflée, fl. * Thủy dương mai, yên chi hoa.

Giroflier. * Cây đinh hương ; clous (femelles) de —, mẩu đinh hương.

Girouette, homme versatile. Người lật lưởng, trí biện bác.

Gisant. Kẻ nằm ; (sự gì) nằm dật.

Gite. Nhà ở, chỗ ở.

Givre, rosée gelée. Sương muối ; —, neige, tuyết.

Glace, eau congelée. Nước đông lại, hòn nước đông ; — *artificielle*, nước đá ; —, *miroir*, mặt gương ; *fig.*, être de —, không hay động lòng.

Glacé (de froid). Giả rét, lạnh lẽo, lạnh buốt ; — *par l'âge*, già cả lạnh lẽo.

Glacer, faire de la glace. Làm cho nước đông lại ; *fig.* — *d'effroi*, sợ hãi tái mét.

Glacial. Rét buốt, giá ngắt; fig., se montrer —, làm cách ơ hồ nguội lạnh.

Glacière. Nhà máy làm nước đá.

Glacis, pente douce. Đàng dốc, đàng nghiêng.

Glaçon. Hòn nước đông.

Gladiateur. Kẻ đua gươm.

Glaïeul. * Vong ưu thảo; thương bạc thảo.

Glaire. Dờm đặc, dờm xanh.

Glaireux. Có dờm, có nhiều dờm.

Glaïse (terre). Đất sét, đất thịt, đất gồm.

Glaive. Gươm, thanh gươm.

Gland, fruit du chêne. Quả cây thanh cương.

Glande, tumeur. Cái hạch, cái bướu.

Glane. Nắm lúa mót.

Glaner. Mót; aller — le poisson dans les éperviers, đi hôi cá, đi vẹt.

Glaneur. Kẻ đi mót.

Glapis. Kêu ăng ăng, gừ gừ; —, crier d'un son aigre, nói lảm nhảm, kêu choe choét.

Glas (sonner le). Đánh chuông cho kẻ chết.

Glaucque. Xanh óo, xanh non, xanh xanh như nước biển.

Glèbe. Đất, ruộng nương.

Gleditschia ou bouquet (arbre). Bù kật, * tạo giác.

Glissant. Trơn, trơn lỏn; une pierre glissante, đá trơn lỏn; fig., dangereux, hiểm nghèo, hay ngã.

Glisser. Trơn, di trơn chân; fig., — sur un sujet, nói qua vạy; fig., se —, lỏn vào.

Glissoire. Đàng trơn lỏn.

Globe terrestre. Đất, láỉ đất, bầu đất.

Globe, corps sphérique. Hòn tròn bầu.

Globule. Cúc.

Gloire. Danh vọng, sự vinh hiển, danh tiếng, sự sáng danh.

Glorieux, qui s'est acquis de la gloire. Vinh hiển, sáng danh, danh giá, có danh tiếng; fait —, (việc gì) sinh sáng danh; —, fier, kiêu căng.

Glorifier, rendre gloire. Làm cho sáng danh; —, louer, khen, ngợi khen; se —, khoe mình, phô trương, cậy mình vì.

Glose. Nghĩa, tiểu chú.

Gloser, interpréter. Cắt nghĩa; —, critiquer, bắt lỗi, quở trách, bẻ.

Glossaire. Sách tự vị.

Glouglouter (cri du dindon). Kêu cục; — (bruit de liquides), nước kêu ộc ộc.

Glousser. Kêu cục cục, cục tắc, tắc.

Glouton, vorace. Kẻ háu ăn, kẻ mê ăn uống, bẻ bẫm ăn.

Glu. Nhựa đánh chìm; prendre à la —, đánh nhựa.

Gluant. Giễo giai, có nhựa.

Gluau. Que nhựa.

Gluer. Bôi nhựa.

Gluten. Hồ, keo.

Glutineux, gluant. Có hồ, giễo giai.

Gobelet. Chén, chén bằng sắt, cốc sắt.

Gobille, bille. Hòn quân thủy tinh.

Godille, godiller. Chèo lậu.

Goélette. Tàu buồm hai cột.

Goguenard, railleur. Kẻ nói pha trò, kẻ giễu cợt.

Goinfrer. Ăn lộp tộp.

Goitre. Riều khí.

Golfe. Vụng, cửa bể.

Gombo, plante. Rau vông vang.

Gomme. Nhựa, hồ; — arabe. * vân hương; nhựa xoa bút chì; — azé-darach, nhựa xoan.

Gommer. Bôi hồ, nhựa.

Gommeux. Có nhựa, đầy nhựa, giễo như nhựa cây.

Gommier. Cây nhựa.

Gond. Mộng, mộng cửa.

Gondole, barque. Thuyền nông lòng.

Gonfanon, étendard. Cờ.

Gonfler, enfler. Thổi vào, làm cho đầy, làm cho sưng; **se** —, sưng lên, phồng lên, phồng lên; **fig.**, tăng mình lên, ra kiêu ngạo.

Gong. Chiêng, thanh la; frapper le —, đánh chiêng.

Gorge. Cổ họng, họng.

Gorgée (une). Một hớp, một ngụm.

Gorger. Bắt ăn cho no đầy; **se** —, ăn uống thái quá, ăn uống la đà.

Gosier. Họng, cổ họng.

Gouache. Phép vẽ thuốc keo.

Goudron. (Thuốc) hắc yện.

Goudronner. Bôi thuốc hắc yện.

Gouffre, abime. Vụng, vực, vực sâu.

Goulot. Miệng, cổ (bình, chai, lọ, ve).

Goulotte. Rãnh.

Goulu. Kẻ háu ăn.

Goupillon, Que rảy nước phép, que rưới nước.

Gourde. Lọ bầu, bầu nước.

Gourdin. Côn, trượng, dùi gậy.

Gourmand. Kẻ mê ăn uống, kẻ theo tính mê ăn uống.

Gourmander, réprimander. Mắng, gát, quở trách.

Gourmandise. Sự *ou* tội mê ăn uống.

Gourmette. Xà tích nhỏ, xà tích hàm thiết.

Gousse. Vỏ (các thứ hạt hay là đậu); — d'ail, củ tỏi, giánh tỏi, ánh tỏi.

Gousset, pochette, Túi áo.

Gout, un des cinq sens. Miệng lưỡi; sự biệt mùi, biệt vị; (aliment) sans —, lạt lẽo, hổ bã; homme sans —, người chẳng có mùi mẽ gì; **fig.**, homme de —, kẻ hay biệt xét, người lý sự; dire son — (son opinion), tỏ ý mình ra; le — du poisson, cá thanh; être mis avec —, ăn mặc là lượt, ăn mặc diễm trang.

Gouter (v.); — une chose. Nếm, nhâm, dùng, thử, nhâm mùi; —, savourer, lấy làm ngon; — les douceurs de la

vie, hưởng sự vui sướng đời này; **fig.**, approuver, lấy làm phải, ưng, khen.

Gouter (subst.), petit repas. Bữa nước, bữa rượu, sự uống nước; faire un —, uống nước; ăn của lặt vặt lặt lỏng.

Goutte d'eau. Giọt; — à —, từng giọt, từng hạt; — de pluie, hạt mưa.

Goutte, maladie. Bệnh cột khí.

Goutter. Nhỏ giọt.

Goutteux. Kẻ phải bệnh cột khí

Gouttière des toits. Máng nước, máng xối.

Gouvernail. Lái, bánh lái, lái tàu; tenir le —, cầm lái; **fig.**, cầm quyền trị nước, cầm lái nhà nước.

Gouvernement, Etat. Vua triều (triều), vua các quan; le — (d'une province), sự cai trị (tỉnh, địa phận nào).

Gouverner, administrer. Cai trị, coi sóc, cầm mực; —, diriger, dẫn, đưa; —, tenir le gouvernail, cầm lái, cai tàu.

Gouverneur. Quan cai, quan trấn, kẻ cai quản; — d'une province de 1re classe, quan thượng, quan tổng đốc; — d'une province de 2e classe, tuần phủ; — d'une province de 3e classe, quân đạo; — général de l'Indo-Chine, quan tổng thống, quan toàn quyền, quan nguyên suý; lieutenant — (de Saigon), phó tổng thống, thống đốc.

Goyave. Quả ôi.

Goyavier. Cây ôi; * ôi lãng.

Grabat. Giường trần không, chông.

Grâce, faveur. Ơn; ơn lành, sự làm ơn; demander une —, xin (ai) làm ơn cho mình; demander —, xin (ai) tha lỗi cho mình; faire —, tha; rendre —, cảm tạ ơn, đội ơn; la — de Dieu, ơn Đức Chúa Lôi, ơn garasa; — à Dieu, ơn Đức Chúa Lôi thương;

- de bonne —, vui mặt vui lòng; de mauvaise —, khó lòng, buồn, chẳng bằng lòng.
- Grâce** ! (interj.). Xin tha.
- Grâces**, divinités de la fable. Những huyệt nữ hay sự nhan sắc cùng về vang.
- Grâcier**. Tha, tha tội.
- Gracieusement**. Cách đẹp đẽ, cách hoa mỹ, cách hân hoan tử tế.
- Gracieux**. Đẹp đẽ, hoa mỹ, tế nhị, lịch sự; enfant —, thằng bé mảnh khảnh.
- Gradation**. Sự cứ bậc, cứ bước; — ascendante, cách nói (làm) tăng dần.
- Grade**. Bậc, chức, phẩm.
- Gradin**. Bậc, bậc thang.
- Graduellement**. Từng bậc, từng độ, từng bước, dần dần.
- Graduer**, diviser en degrés. Cắt độ, chỉ độ.
- Grain**. Hạt; un — de raisin, hạt quả nho; —, coup de vent, cơn gió.
- Graine**. Hạt giống.
- Grainetier**, grainier. Kẻ bán hạt giống.
- Graisse**. Mỡ, thịt mỡ; chargé de —, béo dầy, to béo.
- Graisier**. Bôi mỡ.
- Graisseux**, Bông mỡ, có mỡ, có hôi mỡ.
- Graminées**. Những cỏ xanh.
- Grammaire**, livre qui traite des règles d'une langue. Sách mẹo, sách dạy tiếng; —, art qui enseigne à parler correctement, phép dạy nói xuôi mẹo.
- Grammairien**. Thầy thông mẹo tiếng, kẻ dạy mẹo, kẻ chép sách mẹo.
- Grammatical**. Thuộc về sách mẹo, thuộc về mẹo tiếng nói.
- Gramme**. Phần tây, gramma.
- Grand**. Lớn, đại, cao, to; —, étendu, dài rộng; une grande lettre, thư dài; —, magnanime, khí tượng, khí khái; —' messe, lễ trọng, lễ hát; fig., cao trọng, đại thể; les Grands, các kẻ cả trong nước, sang trọng, đại thần.
- Grandeur**, étendue. Sự dài; —, hauteur, sự cao lớn; —, titre d'Evêque, đẳng Giám mục.
- Grandeurs**. Chức quyền cao trọng; kẻ có chức tước.
- Grandiose**. Đại các, đại thể, cao kì.
- Grandir en taille**. Lớn lên; — vite, lớn bồng bồng; — en intelligence, nên khôn lớn.
- Grand'mère**. Bà.
- Grand-père**. Ông.
- Grange**. Nhà tích lúa, nhà để lúa bông, nhà lẫm.
- Granit**. * Hoa hồng thanh, hoa công thanh; đá cứng.
- Grappe**. Bưởi, chùm; — de bananes, nải chuối, bưởi chuối; — de raisin, bưởi nho.
- Grappiller**. Hôi, vét.
- Grappin**, crochet. Cầu móc hỏn năm lưỡi.
- Gras**. Béo, có mỡ; —, qui a de l'embonpoint, béo tốt, béo dầy; trop —, béo chùt chùt; terrain —, đất hậu khí; —, épais, đặc, mù mịt; du —, thịt mỡ; faire —, ăn thịt.
- Grassement**, largement. Cách rộng rãi.
- Grasseyer**. Nói giọng trong họng.
- Grassouillet**. Béo một ít.
- Gratifer** Làm ơn, cho.
- Gratis**. Nhưng không, chẳng trông lợi gì.
- Gratitude**. Lòng báo hiếu, sự biết ơn, nghĩa.
- Gratter**, racler. Bới, cạo; se —, gãi, gãi mình.
- Grattoir**. Dao cạo mực.
- Gratuit**. Nhưng không.
- Gratuitement** (donner). Cho không; recevoir —, được không.

Grave, posé. Nghiêm trang, oai nghi ; —, digne de foi, đáng tin ; —, important, nặng, nặng nề ; maladie —, bệnh ngặt, sự ốm nặng ; faute —, lỗi nặng ; affaire —, việc cả thể, can hệ.

Gravé, marqué de petite vérole. Rỗ, rỗ mặt.

Graveleux, mêlé de gravier. Đầy sỏi ; fig., paroles graveleuses, lời chềch lếch, lời hai ý.

Gravelle, pierre. Sỏi ; —, maladie, bệnh kén, bệnh trái kén.

Graver. Chạm, tách, tạc vào, thích ; — dans son esprit, in vào lòng, ghi vào trí khôn.

Graveur. Kẻ chạm trổ, kẻ thích, thợ chạm.

Gravier. Sỏi, đất sỏi.

Gravir. Leo, trèo lên.

Gravité, pesanteur. Sự nặng, sự nặng nề ; — fig., sự can hệ, sự cả thể, sự trọng ; —, sérieux, sự oai nghiêm, mặt nghiêm.

Graviter. (Ngôi sao) xoay đi vẫn lại.

Gravure, art de graver. Nghề chạm ; —, image, ảnh in (bản đồng, bản sắt, bản gỗ).

Gré. Ý ; au — de, mặc ý ; agir à son —, làm mặc ý mình, vờ ý mình ; bon — mal —, dù muốn dù không ; contre son —, trái ý.

Grêbe. Con le le, vịt le, con lia lia.

Gredin. Thằng gian, thằng gian ác.

Grément. Các đồ cần cho được đi tàu.

Gréer (un navire). Sắm các đồ cần cho được đi tàu.

Greffe, ente. Ngành chiết ; sự tiếp ; cành chiết ; la — prend, đâm chồi.

Greffe, tribunal. Trảng án.

Greffer. Chiết, chiết cành, tiếp cành.

Greffier, scribe. Người nha lại, dò lại, để lại, thơ lại, thông lại, nha môn, nha ruột.

Greffoir. Dao tiếp cành.

Grêle (subst.). Mưa là đá.

Grêle (adj.). Mạnh khảnh, lỏng, không khảnh ; voix —, tiếng còi, nhỏ tiếng ; intestin —, tiểu tràng.

Grêlé (par la variole). Rỗ, rỗ mặt ; très —, rỗ giăng, rỗ bết, rỗ bầm.

Grêler. Nó sa mưa đá.

Grelot. Nhạc.

Grelotter, trembler de froid. Run (rét).

Grenade, fruit. Quả thạch lựu ; — petit boulet, trái phá tay.

Grenadier, arbre. * Thạch lựu thụ ; —, soldat, lính kén ném trái phá tay.

Grenat. Xích ngọc.

Grénétier, grainier. kẻ bán hạt giống.

Grenier. Kho, nhà kho, nhà lẫm, dun lẫm ; intendant des —, quan giám lẫm ; —, dernier étage d'une maison, gác ; monter au —, lên gác.

Grenouille. Gà đồng, nhái, ếch, chẫu chàng, chẫu chuộc, ngoé ; — bœuf, ếch vương ; prendre des —, chop ếch.

Grenu. Đầy hạt, mảy mang.

Grès. * Hồng nê thạch.

Grésil. Sương muối, sương móc.

Grève (de sable). Bãi bãi (có cát) ; loc. : se mettre en —, thôi việc, không chịu làm.

Grever. Làm cho khó chịu, khuấy khuấy ; — d'impôts, đặt thuế nặng ; être grevé de dettes, có lăm công nợ.

Grief, plainte. Lời kêu trách, diều cáo.

Grièvement. V. Gravité.

Griffe. Ongle crochu et pointu. Móng cáo ; —, empreinte imitant une signature, dấu kí, chữ kí.

Griffer. Cào.

Griffonner. Viết chữ khó coi, rập.

Grignoter. Gặm.

Gril. Rê nướng thịt, rê sắt, rê hoà lò.

Grillade. Thịt nướng.

Grillage, grille. Chuyền song, câu lớn ; — en fer, chuyền song sắt.

Grillager. Đặt câu lớn, đóng chuyện song.
Griller. Nướng; —, faire cuire en entier, thui.
Griller, mettre une grille. Đóng chuyện song, đặt câu lớn, kèn mảnh mảnh.
Grillon. Con dế.
Grimace, contorsion de la bouche. Ngúi miệng, méo miệng; — des lèvres, bụm môi; — de quelqu'un qui veut pleurer, bệu bạo; faire des — en parlant, nói bẻ nhẹ.
Grimoire, livre de magies. Sách phù thủy; —, écrit obscur, quyển sách thảo tréo khó hiểu.
Grimper. Trèo, leo; — à un arbre, leo cây.
Grincer, faire entendre un bruit aigre. Kêu cọt kẹt, kêu ào ào; — des dents, nghiền răng, cắn răng.
Grincheux. Kề có tính khó ở, có tính buồn hay gắt gỏng.
Grippe. Ho, ho sốt.
Grippé. Kề phải bệnh ho.
Gripper (se) (se dit d'une étoffe qui se fronce en se retirant). Giãn lại, giãn giùm.
Gris. Mùì xam xám, có sắc tro; —, à moitié pris de vin, hơi say, say chuênh chướng; temps —, giòì lồi tằm, mù mịt.
Grisâtre. Có sắc tro, mùì xam xám.
Griser. Làm cho say; se —, uống cho say.
Grisonner. Ra bạc đầu, có tóc lốm đốm.
Grive. (Giồng) chim sẻ đồng lớn.
Grogner, grogneur, grognon. Hay lảm bảm, hay kêu trách, năng kêu van.
Grogner (cri du cochon). Hộc, kêu ụt ịt; —, murmurer, kêu như lợn hộc.
Groin. Mồm lợn.
Grommeler. Lảm bảm, lũng bủng, nói thì thảo, nói thảm.

Gronder, réprimander. Mắng, gắt; — retentir, làm rầm, ra tiếng ù ù; — (cri de certains animaux), gừ.

Grondeur. Kề hay kêu trách, hay mắng mỏ.

Gros. To, to béo; — et pesant, nặng nề; — mots, lời chửi, lời diễu dúc; loc.: la mer est grosse, biển động; femme grosse (enceinte), đàn bà có thai; marchand en —, lắt buôn bán cật; vendre en —, bán hàng cật.

Groseillier. * Linh dương quả.

Grosse, douze douzaines. Một bộ 144 cái.

Grossesse. Sự mang thai.

Grosseur. Sự to béo; —, tumeur, bướu.

Grossier, incivil. Quê mùa, thô tục; ngu muội, cồ lỗ; —, épais, giày.

Grossir (v.act.). Làm cho to; — (neut.) nên to, nên béo; —, exagérer, nói thêm, nói già, nói khoeác.

Grotesque. Đáng chê cười.

Grotte. Hang, hang hộc.

Groupe, réunion. Lốp, đoàn, lũ; — (dessin), ảnh vẽ có nhiều người; — (sculpture), tượng chạm có nhiều người.

Grouper. Thu hợp, xum lại, xếp đặt; se —, giùm nhau lại; hợp.

Gruau. Bột, bột lúa miến.

Grue. Con sều.

Gruger. Hà hiệp (dàn).

Grumeau (des sang, etc.) Cục (máu, v.v.)

Gruyère (fromage de). Bánh sữa tây.

Guano. Phân chim.

Gué. Chỗ cạn, chỗ nông; explorer un —, dò lòng sông.

Guéable. Cạn, dễ lội qua được.

Guenille. Giẻ rách.

Guenon. Con khỉ cái.

Guépe. Con ong vẽ, ong bò vẽ.

Guépier. Tổ ong.

Guère, peu. Ít; ne durer —, không được lâu là bao nhiêu; il ne s'en faut —, thiếu ít.

Guéret. Đất mới vỡ; ruộng trời một năm, ruộng goá.

Guéri. Kẻ đã chữa bệnh, đã khỏi bệnh, đã bệnh; es-tu —? đã khỏi chưa?

Guéridon. Bàn xoay, bàn tản.

Guérir. Chữa (bệnh), đã; être guéri, đã khỏi bệnh, đã bệnh.

Guérissable. Chữa được, khỏi được.

Guérite. Ở lính canh.

Guerre. Sự đánh giặc; se préparer à la —, dọn đánh giặc; déclarer la —, hện chiến, báo tri mình toan đánh; — civile, loạn lạc trong nước, giặc nội cuộc.

Guerrier. Kẻ đi đánh giặc; thuộc về nghề vũ (võ); —, hardi, mạnh bạo; peuple —, dân hung bạo hay đánh giặc.

Guerroyer. Đi đánh giặc, chinh chiến.

Guet. Sự canh, sự đi tuần; le guet, tuần, quân canh, lính canh.

Guet-apens. Chước mồi, mưu kẻ.

Guêtre. Xà cạp, (thứ) ủng, (thứ) hạ miệt dền đầu gối.

Guetter, épier. Rình, do.

Gueule. Mồm, miệng; la — d'un four, cửa, cửa lò.

Gueux. Thằng nghèo rách rưới.

Gui. Cây tầm gửi; * thạch học.

Guichet. Lỗ dòm.

Guichetier. Kẻ canh cửa.

Guide, celui qui conduit. Kẻ đưa; — militaire, người hướng đạo.

Guide d'un cheval (subst. fém.). Dây cương.

Glider. Dẫn, đưa; — par la main, dắt

Guidon. Cờ binh.

Guillemets. Dấu ngoặc kép.

Guilleret. Vui, vui mặt, vui tính.

Guillotine. Máy chém tù.

Guillotiner. Dùng máy mà chém tù chém tù.

Guimauve. Cây còi xay; * mồi cần hoa.

Guirlande (de fleurs). Tràng hoa.

Guise, volonté. Ý riêng; à sa —, mặc ý nó; en — de, thay.

Guitare. Đàn cầm, đàn tranh, đàn dây; jouer de la —, gảy đàn cầm.

Gutte (gomme). * Tật hoàng, xà hoàng.

Guttural. Thuộc về họng, đọc trong họng.

Gymnase, école. Tràng học.

Gynécée. Nhà phòng kín người nữ.

Gypse. * Thạch cao, thổ phàn điệp.

H

Habile, adroit. Khéo, khéo chân tay; —, intelligent, giỏi, có tài, có sức.

Habilité. Tài trí, tài năng, sự giỏi; — physique, sự khéo chân tay.

Habilité, aptitude légale. Sự có đủ lẽ đủ sức cho được.

Habillement. Quần áo, bộ quần áo.

Habiller (act.). Mặc áo cho, cho áo mặc; s'—, mặc áo.

Habit. Áo, xống áo; — de dessous, áo trong; petit — de dessous, áo lót, áo khách; — de dessus, áo ngoài; — court, áo khau; — doublé, áo kép; — ouaté, áo mền; — de cérémonie, áo tề, áo thụng, áo tấc; changer d'—, thay áo, thay quần áo; fermer son — (sans le boutonner), khẹp áo; déboutonner un —, cởi áo ra.

Habitable. (Nơi, người ta ở được; nơi có người ở.

Habitant. Kẻ ở (nơi nào), kẻ đã lập gia cư ở; — d'une ville, dân thành.

Habitat. Nơi giống vật gì vẫn ở, nơi cỏ xanh vẫn mọc ra.

Habitation. Nhà ở, nơi ở.

Habité (endroit). Nơi có người ở.

Habiter. Ở, ở tại; — avec quelqu'un, ở đồng song vuôi ai, ở một nhà...

Habitude. Thói quen, thói tục, sự quen; cách thức; d'—, (loc adv.), thường, vẫn có.

Habituel. Đã quen, thường có, vẫn.

Habituer. Làm cho quen, tập cho quen; s'—, tập quen; — à un pays, chịu nước, phục thủy thổ.

* **Hâbleur.** Kẻ nói phét, kẻ béo mép, kẻ nói chả chót.

* **Hache.** Cái búa, cái rìu (fig.).

* **Hacher.** Băm, vằm; — de la viande, vằm thịt.

* **Hachis.** Thịt băm, mọc.

* **Hachoir.** Dao phay, dao nem.

* **Hagard.** Trùng con mắt, mắt trùng trở.

* **Hai!** (interj.). Cha!

* **Haie.** Luỹ, hàng rào, bờ rào, giậu; planter une —, rào giậu.

* **Haillon.** Áo rách; couvert de —, (kẻ) ăn mặc rách rưới.

* **Haine.** Lòng ghen ghét, sự thù ghét.

* **Haineux.** Kẻ có lòng ghét, kẻ hay ghét.

* **Hair.** Ghét, ghen ghét; être hai de tout le monde, phải mọi người ghét.

* **Haissable.** Đáng ghét, đáng người ta ghét.

* **Halage** (chemin de). Lối kéo dây (tàu, thuyền).

* **Hâlé.** Đen mặt (vì đi giờ nắng); kẻ đã phải hong nắng.

* **Haleine, souffle.** Hơi, hơi thở; mùi; — courte, đoản hơi; être hors d'—, hết hơi, thở hắt hắt, thở rúc; d'une seule —, trong một hơi thở.

* **Haler** (un bateau). Kéo dây (tàu).

* **Haleter.** Thở vật, thở vắn, thở rúc.

* **Halle.** Chợ.

* **Hallebarde.** Mác, siêu dao.

* **Hallebardier.** Linh cầm siêu dao, linh cầm mác.

* **Hallier.** Bụi gai.

* **Hallucination.** Sự lảm lặc; sự lơ lảng, sự mình phải dối trá.

* **Halo.** Quảng (mặt lờ mặt lảng).

* **Halte.** Nơi nghỉ tạm.

* **Hamac.** Vồng ngủ.

* **Hameau.** Xóm, thôn, trại.

Hameçon. Luỡi câu, câu móc, móc sắt, kéo nêo: le poisson mord à l'—, cá bắt.

* **Hampe.** Cán, que.

* **Hanche.** Xương bả, xương gĩa.

* **Hangar.** Nhà rạp, chái nhà.

* **Hanneton.** Bọ hung.

Hanoïne. Thuốc hay bỏ sức lảm.

* **Hanter.** Năng đi lại, năng ra vào, năng thăm.

* **Happer.** Đớp, bắt.

* **Haquet.** Cỗ xe.

* **Harangue.** Lời giảng, bài giảng.

* **Haranguer.** Giảng; le général harangues ses soldats, quan tướng giảng bài khuyên quân; — le peuple, giảng cho dân.

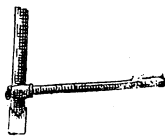
* **Haras.** Nơi nuôi đàn ngựa, tàu ngựa.

* **Harassé** (être). Nhọc, mệt, kẻ lầy lảm chán.

* **Harceler.** Khêu chiến, năng quây, nói chọc, trên ghẹo, giục, thúc, xúi; — l'ennemi, đánh nhiều trận lẻ.

* **Hardes.** Quần áo, xống áo.

* **Hardi, brave.** Mạnh bạo, bạo dạn, có tính hung bạo, có gan, cả gan, cả lòng; —, effronté, trơ tráo, (kẻ có).

mặt chai đá ; conseil —, điều toan hiểm hóc cheo leo.

* **Hardiesse**. Lòng mạnh bạo, sự gan, sự bạo dạn ; parler avec —, nói số sàng.

* **Harem**. Phòng (người nữ ở).

* **Hareng**. * Hoàng hoa ngư ou tào ngư.

* **Hargneux**. Khẩu tính, bẳn tính, xẵng tính, khó ăn khó ở, hay chọi, hay cãi.

* **Haricot**. Đậu ; — de Baria, đậu bạch biển.

* **Haridelle**, cheval maigre. (Ngựa) gầy vò, ốm nhom.

* **Harmonie**, chant. Sự hát díp dàng, sự hát điệu, cung hát êm ái ; nghề hát âm ; — des couleurs, sự các sắc xứng hợp nhau ; — fig., sự hoà thuận, sự điều hợp.

* **Harmonieux**. Díp dàng, cung hát êm nghe ; fig., có thứ tự, chề độ, vừa khoảng.

Harmoniser (s'). Hát díp dàng, hát điệu, ra cung hay ; — fig., xứng hợp, ở hoà thuận cùng nhau, đồng lòng, thuận ý.

Harmonium. Đàn, đàn tây ; jouer de l'—, đánh đàn.

Harmoniste. Kẻ biết nghề hát âm.

* **Harnacher**. Đóng đồ ngựa.

* **Harnais**. Đồ ngựa, yên ngựa.

Harpagon, très avare. Kẻ bòn chen, bòn dãi.

* **Harpe**. Đàn cầm.

* **Harpie**, femme méchante. Người nữ ác dữ (như quỷ).

* **Harpon**. Cái móc, câu móc, móc sắt : — pour pêcher, cái lao cá.

* **Harponner**. Câu, dùng móc mà kéo, móc lấy, phong lao bắt cá.

* **Hasard**. Sự tình cờ, sự hoặc ; jeux de —, các thứ bài đánh may rủi ; s'adonner à des jeux de —, mê chơi cờ bạc ; un —, tích xảy ra, tình cờ ;

loc. adv. : par —, tình cờ ; au —, vô tình, nhẹ dạ, lêu láo.

* **Hasardé**. Cheo leo, liều.

* **Hasarder** (se). Liều mình.

* **Hasardeux**, dangereux. Cheo leo, hiểm nghèo.

* **Hase**, lapine. Con thỏ cái.

* **Haste**, longue lance. * Giáo mác, đồng, xà mâu.

* **Hâte**. Sự vội vàng, sự mau chán, sự sốt ruột ; agir avec —, làm mau mắn.

* **Hâter**. Giục, liệu cho chóng ; — la fuite, tròn cho kịp ; — le pas, đi dàng mau chán, đi vội vàng ; se —, đi mau, đi tất tưởi, đi vội vàng, chạy.

* **Hâtif**. Sớm, chín sớm, chín trước mùa.

* **Hauban**. Dây chằng cột bướm.

* **Hausser**, élever. Nâng lên, nhắc lên, nâng lên ; —, augmenter, thêm, gia thêm ; — un prix, lên giá, nhắc giá lên ; — la voix, lên tiếng, cất tiếng lên ; — les épaules, giương mình.

* **Haut** (subst.). Ngọn, đỉnh, đầu, chóp ; le — d'une montagne, đỉnh núi ; le — d'un arbre, ngọn cây.

* **Haut** (adj.). Cao, lớn, to ; crier à haute voix, kêu cả tiếng ; —, fier, kiêu, kiêu căng, kiêu hãnh.

Hautain. Kiêu căng, kiêu ngạo, làm cao, hoành khoải.

Hautbois. Kèn loa.

* **Haut-de-chausse**. Quần, quần rộng.

* **Hauteur**, élévation. Sự cao, bề cao ; —, orgueil, sự kiêu căng, tính kiêu hãnh, tính kiêu ngạo.

* **Hâve**. Vỡ vàng, vàng vọt, vàng bủng.

* **Havre**, port. Cửa biển.

* **Havre-sac**. Đầy lên, túi lớn (lính).

* **Hé!** (interj.). Ồ ! hơi ! bó !

* **Heaume**. Mũ chiến.

Hebdomadaire. Từng tuần, thuộc về một tuần bảy ngày.

Hebdomadier. Kẻ làm việc trong tuần bảy ngày.

Héberger. Cho đồ nhà mình.

Hébété. Ngơ ngẩn, lờ thờ, lơ khờ.

Hécatombe. Sự giết một trăm vật làm của lễ.

Hectare. Mẩu tây ; độ hai mẫu rưỡi annam.

Hélas ! Ái cha ! ô cha ôi ! khôn nạn ! ai ôi ! hỡi ôi !

* **Héler, appeler.** Gọi, kêu (ai) ; thổi loa mà gọi (ai) dền.

Hélianthe, fl. * Hường nhật qui.

Hélice. Chân vịt (tàu).

Héliotrope. Hoa qui, nhật qui, hoa vôi voi.

Hématurie. Bệnh tiểu ra máu.

Héméralope. Kẻ phải bệnh quáng gà.

Hémicycle. Bán nguyệt ; en —, có hình bán nguyệt ; nửa phần vòng.¹

Hémine. Lào ; lường được một cha nhỏ.

Hémione. Con lừa rừng.

Hémiplégie. Có bệnh thủy thũng nửa mình người.

Hémisphère. Nửa phần bầu đất hay là bầu trời, nửa trái đất.

Hémistiche. Nửa câu thơ.

Hémoptysie. Bệnh lao.

Hémorrhagie, saignement du nez. Sự nức huyết, sự đổ máu cam ; —, perte de sang, sự chảy máu.

Hémorroides. Bệnh trĩ hạ, bệnh trĩ lậu.

* **Henné.** Cây móng tay.

* **Hennir.** Hết, hí.

Hépatite. Bệnh gan.

Heptagone. Có thất lạng.

* **Hérait.** Kể rạo ; tiền hò.

Herbacé. Non xanh như cỏ.

Herbe. Cỏ, cỏ rửa, cỏ xanh, hoa cỏ, sáng cỏ ; fig. en —, còn xanh, còn non ; arracher l'— giấy cỏ ; couper l'—, làm cỏ, cắt cỏ.

Herbeux. Có nhiều cỏ, đầy cỏ, xanh như cỏ.

Herbier. Cặp đựng những cỏ xanh ; nơi tích nhiều thứ thảo mộc.

Herbivore. (Giống vật) vẫn ăn cỏ.

Herboriser. Tìm thảo mộc.

Herboriste. Kẻ bán lá làm thuốc, kẻ thông phép bán thảo.

Hercule, très fort. Mạnh mẽ, lực lượng, to lớn.

* **Hère.** Người nghèo đói.

Hérédité. Sản nghiệp, sự được phần gia nghiệp ; (sự gì) bởi cha mà ra.

Hérésiarque. Kẻ lập bè rồi đạo.

Hérésie. Bè rồi đạo, bè lạc đạo.

Hérétique. Rồi đạo, kẻ đi đạo dị đoan.

* **Hérissés (cheveux).** Sù dầu, dầu sù sù ; barbe hérissée, râu bờm sòm.

Hérissier. Sù, rù ; se — les cheveux, tóc gáy lên, giồng tóc lên.

* **Hérisson.** Con nhím (rím).

Héritage. Sản nghiệp, của kẻ chết để lại, sự được phần gia nghiệp.

Hériter. Được phần của kẻ chết, lĩnh phần gia tài ; —, fig., nối quyền.

Héritier. Kẻ được phần gia nghiệp, kẻ được phần của kẻ chết ; — universel, kẻ được hết gia tài ; fig., kẻ nối quyền.

Hermaphrodite. Người ái nam ái nữ ; hữu âm dương vật.

Hermétiquement. Cách khít rít ; cách khít khao.

* **Hernie.** Bệnh thiên trụ, bệnh tràng hạ nang.

Héroïne. Người nữ anh hùng, người đàn bà mạnh bạo.

Héroïque. Chỉ có anh hùng làm được ; cả thể làm ; vertu —, nhân đức cao cả.

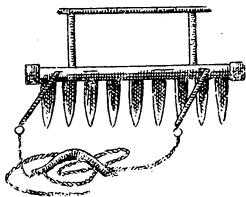
Héroïsme. Tinh anh hùng, lòng mạnh bạo.

* **Héron.** Chim diệc, chim rang, rang rang, cò rang.

* **Héros.** Anh hùng.

Herpès, éruption vésiculaire. Hắc lảo, mụn phỏng.

* **Herse**. Cái bừa, xe cộ (fi.).

* **Herser**. Bừa (đất).

Hésitant. Kẽ nghỉ ngại, kẽ ngần ngại, kẽ lưỡng lự, kẽ ngập ngừng.

Hésitation. Sự nghỉ ngại, sự ngần ngại.

Hésiter. Ngần ngại, nghỉ ngại, ngập ngừng; lúng túng chẳng biết làm thế nào; — en parlant, nói cả lăm.

Hétéroclite. Chẳng cứ mẹo thường.

Hétérodoxe. Rời đạo; chẳng hợp ý cùng mọi người.

Hétérogène. Có tính khác, có nhiều giống pha lẫn nhau.

Hêtre. Cây dẻ gai, * giả thụ.

Heure. Giờ; une demie —, nửa giờ; plus d'une —, hơn (một) giờ; une — et demie, một giờ rưỡi; un quart d'—, một khắc giờ đồng hồ; à deux —, (dần) giờ thứ hai; loc. adv.: tout à l'—, lúc nấy; à cette —, bây giờ, lúc bây giờ; de bonne —, sớm, sớm ngày, sớm sủa; sur l'—, ngay lập tức, tức thì; à la bonne —, thế mới được.

Heures — Les Annamites ne comptent que douze heures par jour; chacune vaut donc deux heures d'horloge; on les désigne par les douze noms du grand cycle; tí, sáu, etc. La première, giờ tí, va de onze heures du soir à une heure du matin, et les autres se succèdent dans leur ordre de sorte que la dernière, giờ hợi, va de neuf heures du soir à onze heures.

Les heures sont désignées aussi par les noms des douze animaux symboliques correspondant aux douze mots du grand cycle; le milieu de la nuit est marqué par le milieu de la première heure (V. Gramm. n° 367).

Heures (livre). Sách nguyện, sách kinh.

Heureusement. May phúc, xuôi, may mắn.

Heureux. Thanh nhàn, vui vẻ, có phúc, sướng; heureuse mort, chết lành; — présage, điềm lành.

* **Heurter**. Vấp; — à une porte, đánh gõ cửa; se — à quelqu'un, gặp phải (ai), chạm nhau.

Hexagone. Có lục lăng.

Hexamètre. Có sáu lóp vần.

Hibiscus. Cây râm bụt, bông vang; — variable, cây phù dung; * hoàng thực quí ou kim mộc lan ou hồng càn, etc.

* **Hibou**. Chim lợn, chim cú.

* **Hideux**. Xấu xa, gớm, quái gở.

* **Hie**, instrument appelé aussi demoiselle. Vô dứng.

Hier. Hôm qua, hôm trước, * hướng nhật; — (dans un sens vague), mới; avant —, hôm kia.

* **Hiérarchie**. Thứ tự các phẩm chức.

Hiéroglyphe. Chữ mẫu nhiệm; chữ tượng hình (như chữ nho).

Hiérophante. Sãi dạy những điều kín nhiệm.

Hilarité. Sự vui vẻ, sự khoái chí, sự hoan hỉ.

Hippocampe. Cá ngựa; * hải mã.

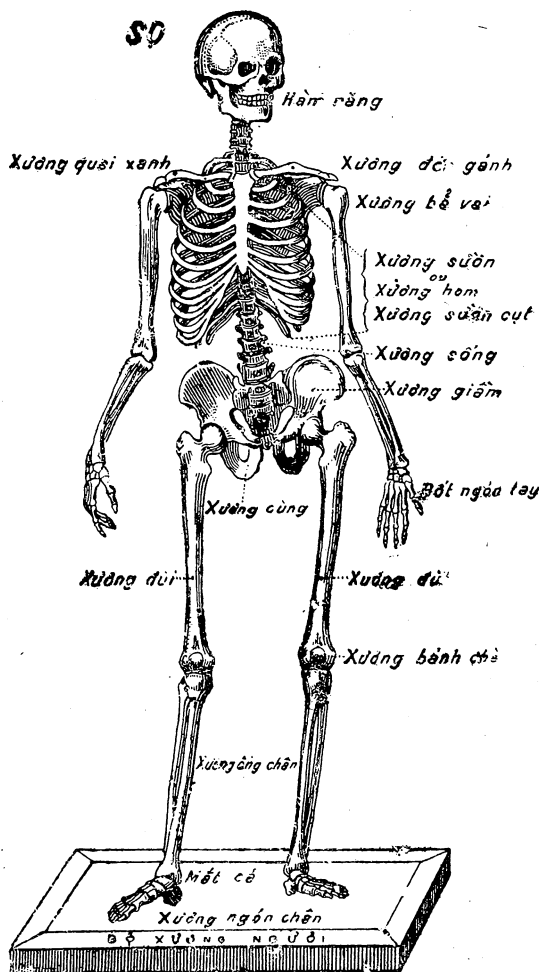
Hippodrome. Sân lớn đua ngựa, trường đua ngựa.

Hippopotame. Thủy mã, hải mã.

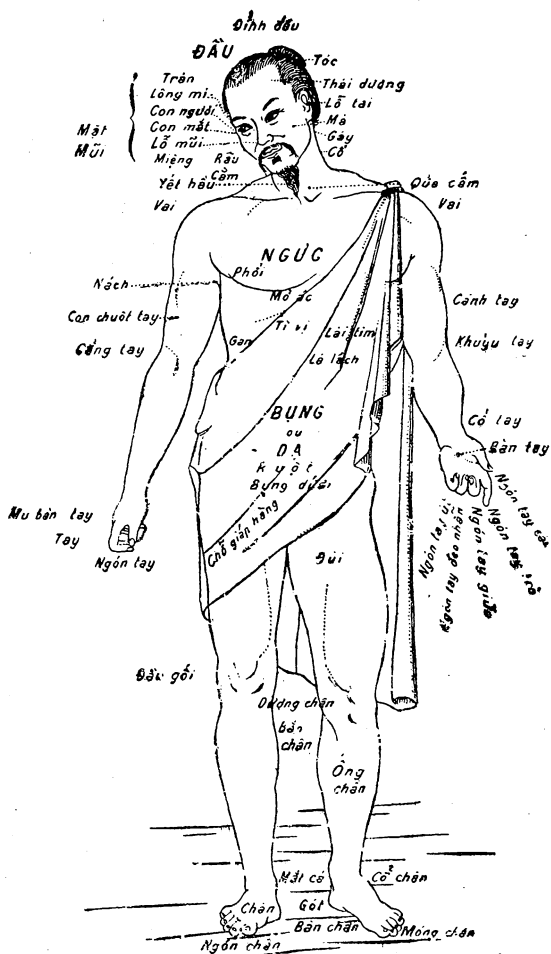
Hirondelle. Chim én, chim nhạn; yền; nid d'—, tổ yền; manger des nids d'—, ăn yền.

Hisser. Nhắc lên, đem lên; — les voiles, kéo buồm; se —, đem mình lên.

HOMME (SQUELETTE)

HOMME (EXTÉRIEUR)

Histoire. Sử ký, sách sử ký; écrire l'—, chép sử ký; une —, tích truyện; raconter une —, rở tích.

Historien. Kể chép sử ký.

Historiette. Tích truyện nhỏ mọn, truyện chơi.

Historique. Thuộc về sử ký; thật lục.

Histrion. Kể làm trò, thằng hề.

Hiver. Mùa đông, mùa rét.

Hiverner. Qua mùa đông, nghỉ mùa đông.

* **Hocher la tête.** Lắc đầu.

* **Hochet.** Trông bời.

* **Holà !** (int. pour appeler). Ô, bớ, kia!

Holocauste. Của lễ chịu đốt hết.

* **Holographe.** (Bản) chính tay người viết cả.

* **Homard.** Tôm hùm.

Homélie. Bài giảng đơn sơ.

Homicide. Tội giết người, sự sát nhân; kẻ đã giết người; condamné pour —, phải án mạng.

Hommage. Sự kính nể, sự vàng phục.

Homme. Người, người đàn ông, người nam (fig. page précéd.) ; jeune —, con trai, con gái đang thì; un — fait, người đã lớn; — célèbre, người danh giá; — d'armes, lính, lính tráng; — d'affaires, người cán biện; **les Hommes**, người ta, loài người.

Homogène. Cũng một bản tính như, giống như.

Homonyme. Trùng danh, trùng tiếng (khác nghĩa).

Honnête, probe. Tốt nết, có nết na, hẳn hoi, thật thà; —, poli, lịch sự, tử tế.

Honnêteté. Sự ăn ngay ở lành, sự tốt nết, đức hạnh; —, politesse, sự lịch sự, cách ở phải phép.

Honneur, réputation. Tiếng tốt, danh thơm; —, dignité, chức quyền, sự tôn kính; rechercher les honneurs, tham chức quyền; —, probité, sự

ngay lành, nết na, sự xứng đáng; homme d'—, người đức hạnh, có tốt nết.

Honorable. Đáng trọng, đáng kính.

Honoraires. Tiền công, bổng lộc.

Honorer. Tôn kính, thảo kính, kính chuông; — Dieu, thờ phượng thiên Chúa.

Honorifique. (Sự gì) có ý tôn kính; trọng cho ai.

* **Honte.** Sự xấu hổ, sự thẹn, sự trán; avoir —, xấu hổ, đỏ mặt lên, lầy làm thẹn, hổ mặt, nhuộc hổ, thẹn thò; faire —, làm ô danh, làm cho xấu hổ.

* **Honteux.** Kể phải xấu hổ, kể thẹn; ouvrage —, (việc) đáng thẹn, sinh xấu hổ, làm cho thẹn thò.

Hôpital. Nhà kẻ liệt, nhà thương; — des aveugles, trại xầm; — des lépreux, trại phong.

* **Hoquet.** Sự nấc; avoir le —, nấc, nấc vặt, phát ách; avoir la voix entrecoupée de hoquets, và nói và nấc.

Horaire. Bản đồ chỉ giờ đã định.

* **Horde.** Đoàn, lũ.

Horizon. Vòng chân trời, địa bình diện; à l'—, xa xa mới trông.

Horizontal. Ngang, ngang lưng.

Horloge. Đồng hồ; remonter l' —, vặn dây đồng hồ.

Horloger. thợ làm đồng hồ.

Horlogerie. Nghề đóng đồng hồ.

Hormis, excepté. Trừ.

Horoscope. Sự xem sao giờ sinh mà bản cát hung; kể xem sao trong giờ sinh.

Horreur. Sự gớm, sự khiếp, sự sợ hãi; avoir en —, lầy làm gớm, khiếp, lánh; dire des —, nói gở.

Horrible. Gớm ghiếc, quái gở, làm cho sợ hãi; —, fig., xấu xa, dữ tợn, đáng khiếp.

Horripiler. Giồn tóc gáy lên, gợn gáy.

* **Œors, hormis** (prép.). Trừ, đừng kể.

* **Hors-d'œuvre**, mets. Đồ bầy sẵn trên bàn.

Hortensia, fl. * Cúc được-hoa.

Horticulture. Nghề làm vườn rau.

Hospice. Nhà thương, nhà kẻ liệt; — des aveugles, trại xăm; — des lépreux, trại phong.

Hospitalier. Hay rước khách; maison très hospitalière, nhà hay quý khách lắm.

Hospitalité. Sự rước khách, sự cho đỡ nhà mình.

Hostie. Bánh lễ, của tế lễ.

Hostile. Kẻ có lòng nghịch, thù nghịch; độc dữ, kẻ có lòng ghét.

Hôte, celui qui reçoit. Chủ nhà; —, celui qui est reçu, kẻ ở đỗ, khách trú; —, hôtelier, chủ hàng quán.

Hôtel, auberge. Hàng quán; — de ville, dinh; — des monnaies, trảng tiền; — de la préfecture, dinh quan tỉnh; (au Tonkin): dinh quan phủ.

Hôtelier. Chủ hàng quán, kẻ bán hàng.

* **Hotte**. Gùi.

Hôtellerie. Nhà quán, hàng quán.

* **Houblon**. * Xà ma thảo ou cây trào đắng.

* **Houe**. Cuốc quạp.

* **Houille**. Than mỏ; mine de —, mỏ than.

* **Houillère**. Mỏ than.

* **Houlette**. Gậy kẻ chặn.

* **Houleux**, mer houleuse. Nước biển rầy lên.

* **Houppé**. Chóp, chóp lông chiên.

* **Houppelande**. Áo dài ngoai.

* **Housse**. Chăn, đệm; — de cheval, bành (ngựa).

Houssine, baguette. Roi nhỏ, vot.

* **Houssoir**. Phất trần.

* **Houx**. Cây ô rô; * binh mặt *et* cầu cốt.

* **Hoyau**. Cuộc chĩa.

* **Huche**, armoire. Rương để đồ ăn; —, pétrin, máng thầu bột, thùng thầu bột.

* **Huer**. Đúc lác, kêu là, xỉ vả.

Huile. Dầu; — de pétrole, dầu mỏ; — d'arachides, dầu lạc; — de ricin, dầu thầu dầu; de sésame, dầu vừng; — à vernis, trầu.

Huiler. Bôi dầu.

Huileux. Có dầu, có hơi dầu, đã bôi dầu.

Huillier, flacon à huile. Lọ dầu; (tout l'appareil) giá lọ dầu lọ giảm.

Huis. Cửa, lối vào; à — clos, đóng cửa, không cho người ta vào.

Huissier, qui garde la porte. Kẻ giữ cổng; — chargé de l'ordre, kẻ có việc bắt người ta ở lặng; —, scribe, môn lại, để lại, nhà to.

Huit. Tám; * bát.

Huitaine. Độ tám ngày; dans la —, trong vòng tám ngày.

Huitième. Thứ tám; un —, trong tám phần lấy một.

Huitre. Con hàu.

Humain, qui touche l'homme. Thuộc về loài người; le genre —, loài người ta; —, sensible, nhân từ, nhân ái.

Humanité, les hommes. Loài người ta; —, (vertu), đức nhân từ, tính khoan nhân, sự nhân ái.

Humble. Khiêm nhường, hèn; kẻ hạ mình xuống, kẻ lấy mình làm hèn.

Eumecté. Ướt át, đã thấm.

Humecter. Nhuận, đượm nhuận, làm cho đượm nhuận, làm cho ướt át.

* **Humer**. Húp, mút, uống.

Humérus, os. Xương cánh, xương trồi vai.

Humeur, nature. Tính; —, substance fluide, khí, nước.

Humide. Ướt, ướt, ẩm ướt.

Humidité. Hơi, hơi dật, hơi khí.

Humiliant. Làm cho xấu hổ, làm xỉ nhục.

Humiliation. Lời diễu bách, sự hạ xuống, sự làm cho ô danh.

Humilier. Hạ xuống, làm cho ô danh, làm cho xấu hổ; *s'*—, lầy lòng khiêm nhượng, hạ mình xuống; *s'*— en demandant quelque chose, cần cỏ cúi đầu, cần cỏ mà lạy.

Humilité. Đức khiêm nhượng, sự hạ mình xuống; *le premier de tous en* —, về nhân đức khiêm nhượng thì người vào bậc nhất.

Humus. Đất tốt cây.

* **Hune.** Vòm trên cột buồm.

* **Huppe,** oiseau. Chào mào rừng *ou* chim rẽ quạt.

* **Huppé.** Có mào.

* **Hure.** Đầu heo rừng.

* **Hurler.** Gầm, gầm thét, tri hô, gọi cả tiếng.

* **Hussard.** Binh kị nước Hungaria.

* **Hutte.** Lều.

* **Hyacinthe,** pierre précieuse. Ních ngọc; — *de* Chine, *ou* jacinthe, fl. * tú ru hoa.

Hybride (animal). Vật sinh ra bởi hai vật khác giống nhau.

Hydraulique. Thuộc về máy nước, đi vì nước.

Hydre. Rắn nước; — (superst.), rắn có bảy đầu.

Hydrocèle. Tràn hạ nang hữu thủy; tật ruột sa có nước lộn vuôi.

Hydrocéphale. Bệnh thủy thũng nơi đầu.

Hyrogène. Âm khí.

Hydrographie. Hoa đồ hà hải; bản đồ các sông biển; bài nói về các sông biển.

Hydromel. Mật ong pha nước.

Hydropobe. (Chó) đại; (người) đã phải chó đại cắn.

Hydrophobie. Sự sợ nước, bệnh đại.

Hydropique. Kể phải bệnh thủy thũng.

Hydropysie. Bệnh thủy thũng.

Hydroscope. Kể biết tìm mạch nước.

Hyène. * Sơn cầu.

Hygiène. Nghề giữ mình khỏe.

Hygiénique. (Thuốc) tốt cho được giữ mình khỏe mạnh.

Hygrométrie. Sự (nghề) biết khí giới ướt là bao nhiêu.

Hymen. Phép hôn nhân, lễ cưới, sự hôn phối.

Hymne. Ca, ca ngợi, ca vịnh; — *de* l'Eglise, thơ hát mừng Thiên Chúa, hymnô.

Hypallage. Cách nói kia (về phép văn chương).

Hyperbole, figure de rhétorique. Cách nói thêm, nói quá.

Hypnotisme. Sự ngủ (ngoài cách tự nhiên); phép bắt người ta ngủ.

Hypocondre. Nơi cạnh sườn long, nơi hông.

Hypocondriaque, triste. Sầu sâu, cú mầu; —, malade de l'hypocondrie, có bệnh nơi hông.

Hypocondrie. Tinh lâu bầu, tính rầu rĩ.

Hypocrisie. Sự giả hình, sự bình bối, tài xuất hình.

Hypocrite. Kể giả hình (người nhân đức); kể kinh bái.

Hypogastre. Bụng dưới, hạ phúc.

Hypogée. Hang xây dưới đất.

Hypoglosse. Phần dưới lưỡi; ung dưới lưỡi.

Hypostase. Sự vị, sự ngôi, sự hữu; (*il y a en Dieu*) trois hypostases, tam vị nhất thể.

Hypothéquer. Cỏ, dợ, cầm cỏ; — *des* champs, kê ruộng, dợ ruộng.

Hypothèse. Điều giả như, sự giả như.

Hypothétique. Sự giả như, chẳng thật.

Hysope. * Ngưu tất, kinh giới.

Hystérie. Bệnh (người nữ) nơi tử cung.

I

Ibidem. Cũng một nơi ấy, cũng một khi ấy.

Ichtyophage. Các kẻ hay ăn cá.

Ici (adv.). Đây, ở đây.

Iconoclaste. Những quân rối đạo hay phá các tượng ảnh.

Ictère. Bệnh hoàng đả ; bệnh búng beo.

Idéal, qui est dans l'esprit. (Sự gì) đã bày vẽ trong trí, đã chịu xuyên tạc trong trí mà thôi: —, parfait, tốt, qui, trọng, lộn vụn.

Idee. Sự trí vẽ, hình thể mọi sự chứa trong trí khôn, cách thể tưởng.

Identifier, comparer. Sánh, so sánh; s' — s'assimiler, lây ý, liệu rõ ý.

Identique. Cũng một, cũng là một.

Ides. Ngày 13 hay là 15 (tuý tháng).

Idiome. Tiếng, tiếng cuộc ngữ.

Idiot. Kẻ dại, kẻ dại đột, ngu dộn, ngu một, ngu ngơ, lù cù.

Idiotisme. Kiểu nói riêng về tiếng nước nào.

Idolâtre. Kẻ thờ tượng bụt thần, kẻ ngoại đạo.

Idolâtrie. Đạo bụt thần ma quỷ, sự thờ bụt thần.

Idole. Tượng bụt thần, bụt thần, các giống có hình tượng kẻ ngoại thờ dối trá.

Idylle. Ca vãn mục đồng.

If. * Sâm bá thụ.

Igname (plusieurs espèces). Củ từ, củ, ngà, củ mài, củ tía, củ cộc giậu.

Ignare. Đốt nát, mê muội, đốt đặc chẳng biết gì sót.

Igné. Bằng lửa; nóng, đỏ, sáng (như lửa).

Ignoble. Hèn hạ, phẩm hèn, phẩm nhân; —, honteux, xấu xa, gớm.

Ignominie. Sự ô danh, sự xấu hổ.

Ignominieux. Xấu xa, hèn hạ, xấu hổ, làm cho sỉ nhục.

Ignorance. Sự đốt nát, sự chẳng biết; sự vô trí.

Ignorant, ignare (voy. ce mot); —, qui ne sait pas, kẻ không biết, đốt.

Ignoré, inconnu. (Người, sự gì) người ta không nhìn đến; chẳng có danh tiếng gì.

Ignorer. Chẳng biết, chẳng quen.

Iguane. Con kỳ đà.

Il (V. pron. de la 3e p. Gram. n° 184).

Ile. Gò; cù lao; presqu' —, gò có giải đất nổi vuôi đất liền.

Iléon. Ruột non.

Iles. Hông; ruột.

Illégal. Trái phép, trái lẽ luật.

Illégitime (enfant). Con gian sinh, con ngoại tình, con chơi ác.

Illettré. Chẳng có chữ nghĩa.

Illicite. Trái luật, trái lẽ; (sự gì) không được làm.

Illico. Tức thì, lập tức, thoát chốc.

Illisible. Chữ thì chẳng xem được.

Illogique. Chẳng lý sự, chẳng cứ lẽ.

Illuminations joyeuses. Hội song đăng, hội đèn.

Illuminer. Soi sáng, làm cho soi sáng; — en signe de joie, kéo đèn, kéo song đăng.

Illusion (se faire). Sự dối mình làm.

Illusoire. Dối trá, giả trá, chẳng chắc chắn; (điều) mơ màng.

Illustration. Sự sáng, sự soi sáng; sự sáng danh; —, images imprimées, hình vẽ.

Illustre. Danh vọng, sáng, sang trọng; nom —, tên trọng.

Illustrer. Làm cho nên sang trọng vinh hiển; s' —, nổi, nổi danh, nên danh vọng vinh hiển.

Ilot. Gò con, cồn ; —, au milieu du fleuve, cồn soi.

Image, ressemblance. Hình bề ngoài cũng như ; — figure, bóng, hình bóng ; la figure est l' — de l'âme, mặt mũi là như gương linh hồn ; — représentation en sculpture, ảnh tượng ; — en papier, ảnh giấy ; — encadrée, ảnh kê ; des rangées d' —, câu đối.

Imagé. Có bóng, (cách) nói bóng.

Imaginaire. (Sự) gì trí khôn bày đặt chẳng thật.

Imagination, faculté de l'âme. Trí vẽ, trí bày đặt ; des imaginations, sự gì trí khôn bày đặt ; điều tơ tưởng ; sự gì in trí.

Imaginer. Bày vẽ, bày đặt ; s' —, in trí, bày trong trí khôn, tơ tưởng dòng dài.

Imbécile. Kề dại, ngu, dần dộn.

Imberbe, qui est sans barbe. Không có râu ; — jeune, trẻ người, trẻ tuổi, nhỏ tuổi, còn trẻ trung.

Imbiber. Thăm, thăm lấy ; mút, hút lấy ; giúng nước ; s' —, ra ướt, thăm (nước), đắm mình.

Imbriquer. Lợp ngói vỏ măng, lợp ngói âm dương.

Imbu. Đã chịu nước, đã thấm ; — (au fig.), sùng nhiễm (dạo bụi, v. v.).

Imitable. Có thể bắt chước được ; có thể mạo được.

Imitation. Sự bắt chước : sự gì đã làm cứ mẫu nào ; à l' — de, theo gương.

Imiter. Bắt chước, cứ mẫu ; — une signature, mạo (giả) chữ kí.

Immaculé. Nguyên vẹn, vẹn sạch, chẳng có dấu vết gì, chẳng mắc tội ; l'Immaculée Conception, Đức Bà Maria chẳng hề mắc tội tổ tông truyền ; Đức Bà sạch mọi giòng tội từ lúc bầm thai.

Immanquable. Chắc hẳn, chẳng sai.

Immatériel. Vô hình, thiêng liêng.

Immatriculer. Bién vào sổ.

Immédiat. Gần, liền, giáp.

Immédiatement (adv.). Ngay, ngay lập tức, tức thì, ngay bây giờ ; — après, liền nhau.

Immémorial (de temps). Từ xưa đến rầy, xưa nay.

Immense, sans mesure. Vô lượng vô biên ; vô cùng ; —, très grand, cả thê, lớn lắm, quá chừng, gớm ; une — somme d'argent, tiền bạc vô kê.

Immensité. Sự vô lượng, sự lớn lắm.

Immerger. Gìm xuống ; s' —, hụp xuống, hụp lặn.

Immérité. Oan, trái lẽ, chẳng đáng.

Immeuble. Ruộng điền, điền sản, của chìm.

Immigration. Sự sang ở nước khác.

Immigrer. Sang nước khác ; sang lập gia cư.

Imminent. Gần đến, sắp.

Immiscer (s'). Giảy mình trong ; giúng tay vào ; — dans l'ouvrage d'autrui, xen vào việc người ta.

Immobile. Chẳng động, yên, đứng yên.

Immodéré. Thái quá, chẳng giữ mực, chẳng vừa phải, vô độ.

Immodeste. Vô phép, đã mất nét ; jouer des jeux immodestes, chơi ác ; paroles —, những lời uế tạp, bần thiú.

Immodesties. Ác nghiệp ; trác nết, xấu nết ; cách làm ẩu việc chẳng nên.

Immoler. Giết làm của lễ, dâng tề ; s' —, dâng mình, liễu mình.

Immonde. Dơ dáy, nhơ nhớp, ô uế, bần thiú.

Immondices. Phân bón giàu, sự bần thiú, sự dơ dáy.

Immoral. Trái phép, tục tĩu, ô uế, thô thấp.

Immortaliser. Lưu truyền vạn đại.

Immortalité. Sự hằng sống, sự chẳng hay hư nát.

Immortel. Chẳng hay chết, hằng sống, chẳng hay hết, hằng có mãi.

Immortelle, fl. * Thiên nhật hồng.

Immortifié. Kể chẳng hãm mình; kể theo tính xác thịt.

Immuable. Chẳng hay thay đổi, vững bền.

Immunité, exemption. Sự khỏi, sự chẳng mắc phải.

Impair. Lẻ, chẳng chẵn; jouer à pair et —, đánh chẵn lẻ.

Impalpable. Không đá dền được.

Imparfait. Chẳng trọn; —, inachevé, chưa xong, chưa rồi.

Impartial. Công bằng, không thiên tư.

Impartialité. Sự công bằng; sự chẳng thiên tư.

Impasse. Phở độc đạo.

Impassible, ferme; Chẳng động, vững vàng, khẳng khái một mực; — à la douleur, chẳng thấy đau.

Impatience. Sự chẳng nhịn, sự hay gắt, lòng gắt, sự tức mình.

Impatient. Chẳng hay nhịn, hay gắt gỏng, có lòng gắt, hay tức mình.

Impatienter. Giục, trên chọc, ghẹo; s'—, tức mình, gắt.

Impeccable. Khỏi tội, chẳng mắc tội được.

Impénérable. Chẳng chịu thấu suốt được; chẳng có thể vào; homme —, người thâm hiểm, kín nhiệm.

Impénitence. Sự chẳng ăn năn tội, sự chẳng hãm mình đến tội.

Impératrice. Bà hoàng hậu (thượng vị).

Imperceptible. Con mắt xem chẳng thấy.

Imperfection. Sự chẳng được trọn; lỗi rất nhẹ.

Impérial (adj.). Thuộc về hoàng đế; thuộc về vua thượng vị.

Impérieux. Hay truyền khiến; ordre —, điều bảo cách kiêu hãnh.

Impéritie. Sự chẳng từng, sự vụng về.

Imperméable (subs.). — annamite. Áo toi, áo bị; — français. Áo nhựa.

Imperméable (adj.). Không thấu qua được.

Impersonnel. Chẳng có ngôi; (lời gì) chẳng chỉ tên ai.

Impertinent, sot. Nột trí, ngu dại; —, insolent, xúc lảo, vô phép, ngỗ nghịch.

Imperturbable. Chẳng hay động, chẳng ra bồi rồi được, vững vàng.

Impétigo. Tật hắc lảo, tật lác, tật lãi, tật lang ben.

Impétueux. Mạnh lăm, hăm hăm.

Impétuosité. Con mạnh, sức mạnh.

Impie, incrédule. Kể phạm đức tin, bất nghĩa bất trung cùng Đức Chúa Lỗi.

Impiété. Sự phạm đến sự đạo, sự phạm đức tin.

Impitoyable. Cứng lòng, chẳng hay thương, dừ, vô tâm.

Implacable. Chẳng ra êm lòng được, chẳng nguôi được, kể hiểm khích.

Planter. Gieo vào, trồng; fig., in vào, biền vào, ghi vào; fig., s'—, in vào lòng.

Implicite. Chẳng rõ song đã gồm trong lời khác hay là ý khác.

Impliquer (s'). Giàu mình, liêu mình; être impliqué (par ex. dans une sentence), can án; être impliqué dans les superstitions, mắc việc rồi.

Implorer. Cầu xin, xin nài, xin, van.

Impoli. Vô phép, bất lịch sự, què mùa.

Impolitesse. Sự bất lịch sự, sự què mùa.

Impopulaire. Không được lòng dân; không ưa dân.

Importance. Có hệ trọng; chose d'—, việc gì có hệ trọng.

Important. Nặng, trọng, can hệ, cả thể; il est bien —..., có hệ trọng, có ích trọng.

Importation. Sự chở đồ vào nhà nước.

Importer, introduire dans. Chở sang, chở đồ vào (nước mình); v. imp. il importe, can hệ, có hệ trọng, có ích trọng, là sự cả thể; peu importe, chẳng hệ gì, chẳng can gì.

Importun. Trái, trái thì, trái mùa, hay quây, rầy rà.

Importunément. Cách rầy rà, cách bất tiện, hay sinh khó lòng.

Importuner. Làm phiền lòng (ai). làm khó lòng, khuấy khuấy.

Importunité. Sự khuấy khuấy, sự rầy rà.

Imposant. Nghiêm trang, oai nghi, đáng kính.

Imposer, mettre des impôts. Đánh thuế, bỗ tiền; — silence (à quelqu'un), bắt ai nín lặng; — un nom, đặt tên; — les mains, giơ tay trên đầu; en —, tromper, bắt nạt.

Impossible. Không được, chẳng có thể làm được.

Imposteur. Kẻ man trá, lừa gian dối, kẻ lừa dối.

Imposture. Sự gian lận, sự dối trá.

Impôt. Thuế, thuế má; — foncier, thuế điền thổ; — de capitation, thuế sổ đinh; lever l'—, đánh thuế; recueillir l'—, thu thuế, góp thuế; livrer l'—, nộp thuế; pardonner l'—, xá thuế, nhiều thuế.

Impotent. Yếu sức, que.

Impraticable. Không làm được; chemin —, đường (dàng) không đi được.

Imprécation. Sự thề rủa, lời thề rủa, sự chửi; dire des imprécations, rủa, chúc sự dữ.

Imprégné. Giội, thấm; s'—, gội.

Imprenable. Không chịu bắt được.

Impression. Sự in, sự ăn vào, sự đóng dấu; faire — sur quelqu'un, làm cho ai động lòng.

Impressionnable. Dễ động, dễ uốn.

Impressionner. Làm cho động lòng, làm cho chuyển.

Imprévoyance. Sự vô ý, sự vô lự, sự chẳng lo kĩ; perdre par —, thất lạc.

Imprévoyant. Chẳng hay lo phòng, ơ hồ, vô lự; chẳng dự trước, chẳng ngờ.

Imprévu. Bất kì, bất thình lình; bất ý.

Imprimer, faire une empreinte. Ấn xuống, đóng, thích; — un livre, in sách; — dans le cœur, in vào lòng.

Imprimerie. Nhà in, nghề in.

Imprimeur. thợ in, kẻ in.

Improbable. Ấu là chẳng thật, phỏng thì chẳng có, dễ chẳng có, chẳng có lẽ nào mà chứng.

Impropre. Chẳng vừa, chẳng xứng.

Improprement. Cách chẳng xứng, cách chẳng hợp.

Improuver. Chẳng ưng, trách, phi, chê; chẳng nhận, chẳng ưa.

Improviser. Nói thuộc lòng; nói bất kỳ chẳng ngờ; giảng bài tình cờ; giảng chẳng kịp suy trước.

Improviste (à l'). Bất thình lình, bất kì, bỗng chốc.

Imprudement. Cách chẳng khôn.

Imprudence. Sự làm liều, sự chẳng khôn, sự vô ý vô tứ, sự nhẹ tính; par —, vì vô ý chẳng biết.

Imprudent. Hay liều mình, vô ý vô tứ, nhẹ tính, chẳng suy, hăng hờ.

Impubère. Chưa đến tuổi trưởng; chưa mọc râu.

Impudence. Sự trơ tráo, sự xúc láo, sự bạo ngược, sự chẳng biết thẹn.

Impudent. Xúc láo, trơ tráo, chẳng hay hổ thẹn; mặt chai đá, có mặt đe, lấy lạ.

Impudicité. Tính mê dâm dục, lòng mê sắc dục.

Impudique. Mê dâm dục, mê dâm, hư thân, dơ dáy, buông tuồng.

Impuissance. Sự yếu sức, sự làm chẳng nổi, sự chẳng được.

Impuissant. Chẳng có thể, chẳng có sức, yếu sức, chẳng được.

Impulsion physique. Sự đùn, sự đung, sự giẩy; — morale, sự khuyến, sự xui giục, sự đổ dành.

Impunément. Khởi hình phạt, cách chẳng phải phạt.

Impuni. Khởi hình phạt, khởi phải phạt.

Impur. Chẳng sạch, ô gị; —, impudique, mê dâm dục, dơ dáy, ô uê, hoa tính.

Impureté. Sự dơ dáy, sự ô uê; fig., sự dâm dục.

Imputé. Đặt cho, đổ lại cho, ngờ vực; —, mettre à un compte, biên vào sổ, tính toán.

Inabordable. Chẳng có thể tới đến được, hiểm hóc; homme —, người có tính xấu hay gắt; người trở lăm việc.

Inacceptable. Không nhận được.

Inaccessible. Chẳng có thể tới đến được, sòm, rậm; — à la pitié, chẳng hay động lòng thương.

Inaccoutumé. Mới lạ, khác thường.

Inachevé. Chưa xong, chưa lọn, chưa thành; laisser un ouvrage —, bỏ bậy, bỏ dở việc.

Inactif. Kẽ ở nhưng, lảm biếng, lười.

Inaction, inertie. Sự trễ nải, sự xong tay, sự ngay lưng.

Inadmissible. Chẳng đáng nhận; — aux examens, không đỗ mật khoá.

Inadvertance. Sự vô ý, sự chẳng nghĩ đến.

Inaliénable. Không được bán.

Inaltérable. Chẳng nên hư được.

Inamissible. Không chịu mất được.

Inamovible. Chẳng xê dịch được; situation —, chức chẳng cắt (rút) được.

Inanimé. Đã chết, chẳng sống; les êtres inanimés, giống có sinh hồn, vô trí giác.

Inanition. Sự nhịn đói, sự lả đói.

Inappétence. Sự chẳng khao khát; sự không thèm, sự chẳng thắc lèm; vaincre l'— par de l'exercice, xóc xác mà kêu đói.

Inappréciable. Quý giá quá chừng.

Inapte. Chẳng có tài hay là sức; không có đủ điều mà.

Inaptitude. Sự vụng về, sự chẳng từng, sự không có đủ điều mà.

Inarticulés (mots). Lời chẳng rõ.

Inattaquable. Chẳng chịu bắt được, kiên cố, vững bền, không trị được.

Inattendu. Bất thình lình, bỗng chốc.

Inattentif. Vô lực, sơ suất, chẳng lo.

Inaugurer, faire l'inauguration de. Dâng, cúng, thờ, khai, mở; —, commencer v. g. l'année, mừng, mừng ngày, mừng tết.

Inavcuable. (Việc gì) xấu đến nỗi không dám nói ra, không dám tỏ ra.

Incalculable. Vô số, vô vàn vô số, kể chẳng xiết được.

Incandescent. Đỏ như lửa, cháy lửa lên; nóng như lửa vậy.

Incantation. Bùa, sự êm chú, phù pháp.

Incapable. Chẳng có sức, chẳng nổi, không được; —, ignorant, dốt nát.

Incapacité. Sự chẳng có sức, sự chẳng quen, sự chẳng biết, sự dốt nát.

Incarcérer. Giam, giam cầm, nhốt, bỏ vào ngục.

Incarnat. Mùi hồng hồng.

Incarnation (de N. S.). Sự (Đức chúa Jêsu) mặc lấy tính loài người, sự giáng sinh.

Incarnier (s'). Mặc lấy tính loài người, giáng sinh.

Incartade. Sự trơ tráo, sự xáo láo.

Incendiaire. Kẻ đốt nhà cửa, thăng thiêu gia; fusée —, hoa nổ.

Incendie. Sự cháy nhà, sự đốt nhà, sự thiêu gia, kẻ phản; maison détruite par l'—, nhà đã phải cháy.

Incendier. Đốt, thiêu, phản hoả.

Incertain, douteux. Chẳng chắc, còn hồ đồ, có lẽ mà hồ nghi; temps —, giờ giới.

Incertitude. Sự chưa quyết, sự chẳng tỏ, sự chẳng chắc, sự lưỡng lự, lòng nghi hoặc.

Incessamment. Luôn, mãi, luôn mãi.

Incessant. Mãi, chẳng có khi dừng.

Inceste. Tội loạn luân, tội cùng người thân thích.

Incestueux. Có tội loạn luân.

Incident, événement. Tịch xảy ra, sự tình cờ.

Incinérer. Đốt xác kẻ chết (cho ra lo).

Inciser. Xẻo, cắt, thích, khắc, cắt khắc, khía rạch.

Incisif (discours). Bài hay đốt, sự nói tri chiết, lời nói tức ách.

Incision. Sự rạch, sự mổ, nơi đã cắt, chỗ đã khắc.

Inciter. Giục, thôi thúc, khuyến.

Incivil. Bất lịch sự, vô phép, què mùa, thô thấp.

Incivilité. Sự vô phép, sự bất lịch sự.

Inclinaison. Sự dốc, sự nghiêng, sự lệch, dằng dộc.

Inclination de la tête. Bài gật đầu; — profonde, cúi sâu; — médiocre, cúi nông.

Incliné. Dốc, nghiêng, chềch lệch; fig., chiều về.

Incliner. Uốn cong, bắt xuống, trở ra dằng khác; — la tête, cúi đầu; — un parasol, ghi lọng; s'—, cúi đầu, cúi mình.

Inclure. Tra vào, đặt trong.

Inclus. Đã tóm, đã kèm, đã để trong.

Incognito. Cách kín, cách thâm, cách trộm.

Incohérent. Chẳng hợp ý, chẳng thuận ý, chẳng có lý.

Incolore. Chẳng có sắc nào, phi sắc.

Incomber. Thuộc về, là chính việc.

Incombustible. Chẳng chịu đốt được, không thiêu được.

Incommensurable. Không đo đạc được, không có ngần, không có chừng.

Incommode. Chẳng dễ, không vừa; une personne —, người khó ăn khó ở.

Incommodé par la maladie. Có hơi bệnh; không được khoẻ là bao nhiêu.

Incommoder. Khuây khuất, làm khó sở, nhiễu phiền.

Incommunicable. Không chịu thông cho ai được, không thuộc về kẻ khác được.

Incomparable. Chẳng ai sánh tày được, nổi trên hết, trội chúng.

Incompatible, opposé. Khác tính, nghịch cùng.

Incompétent. Không có quyền mà xử, thiêu quyền mà...

Incomplet. Chẳng trọn.

Incompréhensible. Không có thể hiểu được; vô lượng vô biên; quá trí người ta hiểu chẳng được.

Inconciliable. Khác tính, nghịch.

Inconduite. Thói ăn ở buông tuồng.

Incongru. Vô phép, thô tục, chẳng xứng, chẳng vừa.

Inconnu. Chẳng ai quen biết, lạ mặt; người dị dạng.

Inconscient. Không biết, dở người.

Inconséquent. Hay thay đổi, lừng lo, nhẹ tính; chẳng hợp.

Inconsidéré. Lêu lảo, vô ý vô tứ, lộp cộp, lộn bậy, lom nhom.

Inconsolable. Chẳng chịu yên ủi được.

Inconstance. Sự hay đổi ý, sự chẳng cứ trực, tính lằng quằng.

Inconstant. Bất thường, hay thay đổi, hay đổi ý, lằng quằng.

Incontestable. Không ai bẻ được, không ai hạch được.

Incontesté. Không có ai bẻ, không có ai cãi.

Incontinence. Sự mê đắm, sự buông tuồng, sự chẳng hãm tính xác thịt.

Incontinent, non chaste. Mê đắm, buông tuồng, kẻ không hãm tính xác thịt.

Incontinent (adv.), aussitôt. Ngay, ngay bây giờ, tức thì.

Inconvenance. Sự chẳng xứng, sự xấu.

Inconvenient. Sự bất tiện, sự thiệt hại.

Incorporel. Không có xác, vô hình vô tượng, thiêng liêng.

Incorporer. Cho vào, pha vào.

Incorrect. Có nhiều lỗi, xấu bụng ; —, impoli, vô phép, bất lịch sự.

Incorrectible. Chẳng chữa được, không ai sửa lại được, bất trị.

Incorruptible. Chẳng hư nát được ; fig., chẳng chịu đổ về đảng trái được.

Incrédule. Kẻ chẳng tin, kẻ cứng lòng tin ; —, athée, kẻ vô đạo.

Incriminer. Cáo, cáo gian ; —, reprocher, trách.

Incroyable. Chẳng có lẽ mà tin được, quá sự tin, lạ lùng.

Incroyant. Kẻ không có lòng tin ; vô đạo.

Incrustation. Sự khảm ; nghệ khảm.

Incrusté. Khảm ; plateau —, khay xà cừ.

Incruster. Khảm ; — en plain, khảm chìm ; — en relief, khảm nổi.

Incrusteur. thợ khảm xà cừ.

Incubation. Sự nằm sấp, sự ấp trứng.

Inculper. Cáo, đổ tội.

Inculquer. In vào lòng, ghi tạc.

Inculte (terre). Hoang, hoang vu ; fig., homme —, người què mùa.

Incurable. Không chữa được, không khỏi được.

Incurie. Sự vô lực, tính ơ hờ, sự không lo kĩ.

Incursion. Sự chạy vào, sự xông pha.

Indécence. Sự chẳng nên, sự lỗi nhàn đức sạch sẽ.

Indécent. Chẳng nên, không xứng, tục tũ, trái nhàn đức sạch sẽ.

Indéchiffrable. Không hiểu được, không cắt nghĩa được.

Indécis (caractère). Nản trí khôn, người lắt lửng, lừng lờ.

Indéfini, sans fin déterminée. Không có cùng, không có hạn ; —, vague, không rõ.

Indéfiniment. Vô cùng.

Indéfinissable. Chẳng có thể cắt nghĩa được.

Indélébile. Không chịu xóa được, không hư di được.

Indélibéré. Vô ý vô tứ, không suy đến trước.

Indélicat. Không biết phép, bất lịch sự, không hay.

Indemne. Chẳng phải nao.

Indemniser. Bù lại, đền.

Indemnité. Sự bù lại, tiền đền.

Indéniable. Không có thể chối được.

Indépendance, liberté. Sự được thông dong, phép ở mặc ý mình.

Indépendant. Không thuộc về (ai, sự gì), thông dong.

Indestructible. Không chêt được, vững chắc.

Indéterminé. Không định cùng ; —, irrésolu, nản trí khôn.

Index (doigt). Ngón tay trỏ.

Indice. Dấu chỉ, chứng, tích, hiệu, sự gì tỏ ra.

Indicible. Lạ lùng, cả thể quá lời người ta nói ra chẳng được.

Indienne, étoffe. Vải tây hoa.

Indifférence. Sự chẳng muốn về dằng nào hơn.

Indifférent. Chẳng tốt chẳng xấu, chẳng chiều dằng nào hơn, dằng nào cũng được.

Indigence. Sự thiếu thốn, sự bần cùng, sự khổ khăn; tomber dans l' —, sa cơ, nên nghèo đói.

Indigène. Kẻ bản cuộc, kẻ bản cư.

Indigent. Khó khăn, nghèo, bần nhân.

Indigeste. Khó tiêu; —, confus, bậy bạ, lộn lạo, bấ chấ.

Indigestion. Sự không tiêu đồ ăn, sự không tiêu thực, sự ách bụng.

Indignation. Sự tức giận, sự thịnh nộ.

Indigne. Chẳng xứng, chẳng đáng; —, inconvenant, phạm hèn, xấu xa, gớm ghiếc, vô phép lắm; faire une communion —, làm hư phép Minh Thánh, chịu phép Minh Thánh cách chẳng nên.

Indigné. Giận lắm, tức mình.

Indigner. Gây giận, trêu chọc; s' —, tức giận, lầy lăm tức mình.

Indignité. Sự chẳng xứng, sự phạm hèn; —, outrage, việc ouchi xấu xa.

Indigo. Chàm.

Indigotier. * Đại thanh ou lam thảo.

Indiquer. Chỉ, chỉ trở, chỉ dẫn, tỏ ra; — un jour, hẹn ngày.

Indirect. Chẳng giảng thẳng; quanh quéo, quanh co.

Indiscipline. Sự chẳng giữ phép tắc; sự bậy bạ.

Indiscipliné. Bất trị, khó sửa dạy, không giữ luật phép, nghịch.

Indiscret. Không biết giữ, láo, trông dạ, trông bụng.

Indiscutable. Không có lẽ nào mà chối mà cãi được.

Indiscrétion. Sự không biết giữ, sự trông dạ, trông bụng.

Indispensable. Cần, cần phải có.

Indisposé par la maladie. Ôm nhẹ, ôm nhom, ươn mình, non sức, yếu ớt; — par le mauvais temps, chướng khí.

Indisposer (quelqu'un). Mất lòng ai, mất nghĩa cùng ai; —, mettre la brouille entre plusieurs, làm cho bặt thuận.

Indisposition, mauvaise santé. Sự yếu ớt, sự cừ rử; — passagère, chướng khí, bệnh chướng, sự ươn mình, sự ôm nhẹ.

Indissoluble. Không chịu tan ra, không tháo ra được, chẳng gỡ được.

Indistinct, non clair. Không rõ; —, commun, chung.

Indistinctement. Cách chung, cách chẳng nề ai, chẳng kì, cách không phân biệt.

Individu, homme. Thàng, quách, người, tên.

Individuel. Thuộc về một người, từng người một.

Individuellement. Từng người một.

Indivis. Chẳng có chịu phân chia.

Indivisible. Chẳng chịu phân chia được.

Indocile. Khó bảo, bất trị, khó ăn khó nói.

Indolence. Sự trễ nải, sự lười.

Indolent. Trễ nải, lười, vô tâm tình, kẻ chẳng có lòng vững.

Indompté. Không ai trị được, bất kháng.

Indomptable. Chẳng chịu trị được, bất kháng, cứng cổ, bất trị; cheval —, ngựa chẳng thuận; jeune homme —, con trai ngỗ nghịch, bất trị.

Indubitable. Chắc thật, hẳn thật, chẳng khá nghi hoặc.

Induction. Lễ luận chung bởi xét nhiều điều riêng.

Indue (heure). Giờ không tiện, trái thì giờ, qua giờ.

Induire, pousser à. Khuyên, rủ, giục, xui giục, dỗ; — en erreur, phỉnh phờ, lừa dối.

Indulgence. Sự dong thứ, lòng thương yếu; —, grâce, ơn indu; — plénière, indu đầy, đại xá, ân xá; — de cent jours, indu một trăm ngày (sự tha phần và phải chịu đủ trăm ngày cử lệ đời xưa).

Indulgent. Dong thứ, có lòng thương yêu, dong, duông, rộng duông.

Indult. Phép rộng (Đức Thánh Pha-pha ban).

Indûment. Trái phép.

Industrie, profession. Nghề; —, adresse, tài, tài trí, mưu chước.

Industrieux, habile. Có tài, tài năng, khéo.

Inébranlable. Chẳng hay núng, không lung lay được, vững vàng.

Inédit (livre). Sách chưa in; histoire inédite, truyện gì chưa có ai biết.

Ineffable. Cả thế quá lười người ta nói ra chẳng được.

Ineffaçable. Chẳng chịu xóa được.

Inefficace. Vô ích, chẳng linh nghiệm, không có sức chữa.

Inégal. Không bằng, chẳng bằng phẳng, không xứng vuôi, so le; chemin —, đường gập ghềnh, nghẹo dằng.

Inéligible. Không được chọn, không chịu bầu lên được.

Inéluctable. (Người ta) không lánh khỏi được.

Inénarrable. Lạ lùng quá sức, cả thế quá lười nói chẳng được.

Inept. Ngụ đại, nột trí, mặt nạc, phi lý, ngênh ngác.

Ineptie. Sự đại dột, lời rơm, điều trên tạt; dire des inepties, nói rơm truyện.

Inépuisable. Chẳng chịu mức cạn được, vô cùng, chẳng hay hết.

Inerte. Ra như chết, chẳng động; nặng nề, trơ trơ, non lòng.

Inertie. Sự chẳng động được, sự nặng nề, sự non lòng.

Inespéré. Chẳng ai ngờ, bất ưng.

Inestimable. Quý giá lắm, vô giá, không đánh giá được.

Inévitable. (Người ta) không lánh được.

Inexact, faux. Chẳng thật.

Inexcusable. Chẳng sao chữa được, không chữa (gỡ) mình được.

Inexercé. Chưa tập, không quen, chưa từng; vọc vạch.

Inexorable. Chẳng nghe lời xin, công thẳng; chẳng ai làm cho động lòng thương được.

Inexpérimenté. Chưa quen, chưa tập, bơ ngỡ, vu vơ.

Inexplicable. Không có ai cắt nghĩa được; không nói được, không ai diễn nghĩa được.

Inexploré. (Nơi nào) chưa có ai do khám.

Inexprimable. Không nói ra được, quá lười người ta nói không được.

Inexpugnable. Kiên cố, chẳng bắt được, không phá được.

Inextinguible. Không chịu tắt được, không hay chết, hằng sống.

Inextricable. Chẳng ai gỡ được, (sự gì) rối rắm hiểm hóc không gỡ được, chẳng nhỏ được.

Infailible. Chẳng sai lắm được; —, certain, chắc, thật.

Infailibilité (du Pape). Sự Đức Thánh Phapha không sai lắm được.

Infamant. Hư danh, sinh xấu hổ.

Infâme. Hư danh, rất xấu nết; mener une vie —, ăn ở buông tuồng.

Infamie. Sự ô danh, sự hư danh, sự xấu hổ.

Infanterie. Binh bộ; — de marine, lính đi thú ngoại cuộc.

Infanticide. Tội giết con mọn mình ;
kẻ giết trẻ con thơ ấu.

Infatigable. Chẳng hay nhọc, dẻo sức.

Infatuer (s'). Lây mình làm trọng.

Infécond. Chẳng sinh sản gì, vô ích,
dùng, không ra cái gì.

Infect, infecter. Hôi hám, thổi tha,
tanh hôi.

Inferer. Ra điều tuy tòng bởi điều
khác mà ra, ra câu kết.

Inferieur (subs.). Kề dưới, kẻ bề
dưới.

Inferieur (adj.). Dưới hơn, thấp hơn ;
fig., kém, không bằng ; pas —, chẳng
kém gì ; peu —, chẳng kém mấy hột.

Infernal. Thuộc về địa ngục, bởi địa
ngục mà ra ; —, trè mauvais, dữ
tợn, đáng quỉ ; les dieux infernaux,
diêm vương.

Infester. Làm hư, làm hại, làm cực,
phá phách.

Infidèle. Bất trung, chẳng thật thà ;
— envers Dieu, đã sập cật cùng
Đức Chúa Lỗi ; ami —, bạn hữu thất
trung.

Infidèles (les). Kẻ ngoại đạo, kẻ chẳng
có đạo thật.

Infidélité. Sự bất trung, lòng chẳng
ngay.

Infiltration. Sự rỉ.

Infiltrer (s'). Rỉ, thấm vào.

Infime. Dưới hết, rớt hèn.

Infini. Vô cùng, vô chung, vô hạn,
vô số, vô lượng vô biên.

Infinité. Sự vô cùng, sự vô số, sự
vô lượng vô biên.

Infirm. Kẻ tật nguyên, yếu ớt, cử rừ,
ươn ề, liệt.

Infirmier, affaiblir. Làm hại, bất lẽ ;
— une sentence, bãi án.

Infirmierie. Nhà kẻ liệt.

Infirmier. Kẻ coi sóc kẻ liệt.

Infirmité. Tật nguyên, bệnh, sự ươn
mình, sự yếu mình.

Inflammable. Hay lây lửa, dễ đốt.

Inflammation. Sự đốt, sự nhem lửa ;
— (d'une partie malade), sự rát rúa
(nơi đau).

Inflexible (homme). Người cương tính,
người không hay động lòng, kẻ cứ
một mực, người không nghe lời xin.

Inflexion. Sự uốn, sự trĩ, vòng
quanh ; — de la voix, cung giọng lên
bổng xuống trầm.

Infliger (un châtement). Bắt vạ, luận
phạt, phạt vạ, khép án, buộc.

Influence, crédit. Quyền phép, sự thần
thế, sự đặc thế.

Influencer. Xui giục, thúc, khuyến.

Influent. Có quyền, có thế thần, có
quyền phép.

Influer. Có sức, có thế, có quyền phép ;
đặt cho.

Information, enquête. Sự lấy phép
quan mà tra hỏi ; prendre des —,
tra hỏi, lục xét.

Informe. Xấu hình, chẳng có khuôn
mẫu gì, xấu dạng, khó coi, chẳng
có hình dạng gì.

Informér, faire connaître. Trình, rao,
cho biết, nhân tin ; —, faire une
enquête, tra hỏi, khám nghiệm ; s'—,
hỏi, hỏi thăm.

Infortune. Tai vạ, ách nạn, sự khôn
nạn, xấu số, số giống.

Infortuné. Khổ, khổ số, khôn nạn,
xấu phận, mắc rui.

Infraction. Tội, tội phạm, sự lỗi, sự
phạm dên (luật gì).

Infructueux. Chẳng sinh giống gì,
chẳng sinh quả ; dùng ; fig., vô ích
vô dụng.

Infuser. Ngâm, thấm, thấu, dấm, tẩm.

Infusion (une). Thuốc chén ; préparer
une —, đồ nước, pha nước (thuốc).

Ingambe. Lanh chai.

Ingénier (s'). Tìm mọi cách, làm hết
sức trí khôn, dùng mưu.

Ingénieur. Kẻ đốc việc xây, kẻ ra mẫu xây thành.

Ingénieux. Giỏi, khôn khéo, sâu sắc, có tài, tinh tường.

Ingénu. Thật thà, chân chắn, cỏ nhàn.

Ingérer (s'). Giây mình, liều mình vào, xen vào việc người ta.

Ingrat. Bạc, bội bạc, bạc ác, tệ bạc, vô nhân, vô tâm, chẳng là nghĩa, bắt bừa; (prov.) ăn cháo dãi bát; travail —, việc chẳng sinh lợi lộc gì, việc khó nhọc làm vô ích.

Ingratitude. Sự bội bạc, sự bạc nghĩa, sự vô nhân bội nghĩa.

Ingrédient. Vị (thuộc).

Inguérissable. Chẳng ai chữa đã được.

Ingurgiter. Bón, dút cơm vào miệng; — de la nourriture à un enfant, mớm cơm; s'—, ăn uống thái quá, ngốn lầy; uống lì bịt.

Inhabile. Chẳng có tài, chẳng có sức.

Inhabitable. Người ta không ở được.

Inhabité (endroit). (Nơi) không có ai ở.

Inhérent. Hợp làm một, nên như một, chẳng rời ra được.

Inhospitalier (pays). Nơi hiềm chẳng ai ở được; personne inhospitalière, người chẳng hay chịu khách.

Inhumain, cruel. Độc dữ, vô nhân ái, nanh ác, hung ác.

Inhumer. Chôn, vùi dật, lấp dật, mai táng, tống táng.

Inimitable. Chẳng có ai bắt chước được.

Inimitié. Sự thù nghịch, sự bất thuận, sự ghét nhau, sự ở bất bình.

Inintelligent. Tồi đay, vô trí.

Inintelligible. Chẳng ai hiểu được; vô lượng vô biên.

Ininterrompu. Chẳng khi dừng, chẳng khi rời, luôn lì.

Inique. Trái phép, trái lẽ, bất công, gian.

Iniquité, injustice. Sự trái phép, sự gian; —, péché, tội lỗi, sự trái.

Initial. Đầu, thuộc về đầu; thuộc về thủy; lettre initiale, chữ đầu hết; chữ lớn, chữ kép.

Initié. Đã được biết điều kín nhiệm.

Initier, former. Tập, dạy, dạy các sự đại khái về phép nào; — à des choses secrètes, tỏ điều kín nhiệm (cho ai).

Injecter. Tra vào, bỏ vào; thụt (thuộc).

Injecteur. Thông khoan tiêm thuốc.

Injection. Sự bỏ vào; faire une — (méd.) châm, tiêm, thụt (thuộc).

Injonction. Lời truyền dạy, sự buộc làm, lệnh truyền, sự truyền khiến.

Injure. Lời chửi rủa, sự xỉ nhục, lời diễu dúc, sự xỉ vả; lời diễu bách; couvrir quelqu'un d'injures, chửi rủa ai nhục nhã lắm; les — de l'air, mưa gió nắng rét, khí giới khó chịu.

Injurier. Làm xỉ nhục, chửi, nói phạm, diễu bách, mắng trách.

Injurieux. Làm mất tiếng tốt, làm xỉ nhục, làm xấu hổ.

Injuste. Trái phép, lỗi nhân đức công bằng, bất công, gian.

Injustice. Sự gì trái phép công bằng, sự lỗi phép công bằng.

Inné, naturel. Tự nhiên (có), vốn có.

Innocence. Đức hạnh, sự sạch tội, sự vô tội; —, simplicité, sự trung trực.

Innocent. Sạch tội, vô tội, oan; —, simple, có ý ngay, hiền lành; les Saints Innocents, các thánh anh hài, các thánh trẻ tử vì đạo.

Innocenter. Bênh, nói bênh.

Inombrable. Vô số, vô vãn vô số, kể chẳng xiết, có xe.

Innovation. Sự mới, sự gì mới lập.

Innover. Lập, lập sự gì mới lạ, đổi thói lệ cũ, thay đổi.

Inobservation. Sự chẳng giữ phép tắc.

Inoccupé. Ở nhưng.

Inoculer. Tra vào, châm ; fig., in vào lòng ; — des vices à quelqu'un, nhiễm các nết xấu cho ai.

Inodore. Chẳng có mùi mẽ gì.

Inoffensif. Hiền, thuận, chẳng làm hại.

Inondation. Lụt, nước lụt ; petite —, lụt ói.

Inonder. Có lụt, làm cho ngập, nước tràn ; —, fig., xông vào ; **être inondé**, phải lụt, chịu lụt, chịu ngập.

Inopiné. Bất ưng, người ta chẳng ngờ, chẳng suy trước.

Inopinément. Bất thình tình, bỗng chốc, cách chẳng ngờ.

Inopportun. Bất tiện, sinh khó lòng.

Inoublié. Chẳng có quên ; hãy còn biết ơn.

Inouï. Chưa hề (chịu) nghe thấy ; chẳng ai nghe thấy ; cruauté inouïe, sự dữ tợn quá sức.

In-petto. Trong bụng, cách kín.

Inquiet. Lo, lo lắng, hay lo, áy náy, bối rối, tư lự ; très —, bối hối, cực lòng, túng thế.

Inquiéter. Khuây khuật, sinh lo lắng ; —, faire souffrir, bắt bớ ; s'—, lầy làm lo lắng.

Inquiétude. Sự lo lắng, sự lo buồn, sự tư lự.

Inquisiteur, juge. Quan tra xét.

Inquisition, enquête. Sự lầy phép quan mà tra hỏi, sự hỏi tra sự gì.

Insaisissable. Hay trượt, hay biến.

Insalubre. Độc, chẳng lành ; air —, khí độc.

Insanité. Sự điên cuồng, sự sôt máu ; dire des insanités, nói lời nghịch lý.

Insatiable. Chẳng hay no, chẳng hề chán.

Insciemment. Cách chẳng biết, vô ý vô tứ, cách chẳng ngờ.

Inscription. Chữ thích, đề, thẻ, hiệu.

Inscrire. Biện vào, chép, đề, thích ; —

un nom, để tên, viết tên, biễn tên ; fig., — dans son cœur, ghi vào lòng ; s'—, biễn tên, đặt tên, ký tên.

Inscrits. Những người có tên bộ.

Inscrits. — La loi ordonne l'inscription de tous les hommes de toutes les professions ; toutefois la coutume, admise depuis longtemps, a fait qu'il n'y a guère d'inscrits (suất bộ) que les propriétaires (điền hộ). Tous les cinq ans, un envoyé royal, Khâm mạng, revoit les rôles ; à son défaut, ce devoir incombe aux grands mandarins des provinces.

La contribution personnelle se compose de la capitation thân tiền et du mông tiền.

Il y a plusieurs catégories d'inscrits :

1° Les tráng hạng, classe des hommes forts ; ils supportent toutes les charges et fournissent des soldats et des hommes de corvée ;

2° Les lão hạng, âgés de plus de 55 ans ; ils paient la moitié de la contribution personnelle et ne comptent ni pour les soldats ni pour la corvée ;

3° Les tàn tật hạng, infirmes ; ils ne paient que la moitié de la contribution personnelle ;

4° Les dân đinh hạng, jeunes gens de 18 à 20 ans ; ils ne paient que la moitié de l'impôt et ne fournissent ni soldats ni hommes de corvée ;

5° Les miễn giao hạng comprenant : les lính lệ, c'est-à-dire les gardes des phủ et des huyện ; ils paient la moitié de l'impôt et font un mois de garde sur deux.

Les gardiens de monuments — sépultures royales, tombeaux, temples dédiés aux illustrations de la province — sont inscrits sur les mêmes rôles.

Appartiennent encore à cette classe les quan viên tử, fils de mandarins

civils du 5e degré et au-dessus ou des mandarins militaires du 6e degré et au-dessus. Ils ne paient que la moitié de l'impôt personnel ;

6e Les lauréats des examens provinciaux ne paient que l'impôt personnel et sont exempts de la milice et de la corvée ;

7e Le village paie encore l'impôt pour ceux qui ont disparu dans le courant de l'année, dào chủ bộ ; l'année suivante on les inscrit parmi les dào hạng, disparus, et on ne paie plus rien pour eux.

Ne paient point d'impôts :

1° Les lão nhiều, vieillards au-dessus de 60 ans ;

2° Les can án, ceux qui sont sous le coup d'une condamnation grave et attendent que leur sentence soit sanctionnée par le roi ;

3° Les nhiều tật hạng, ceux qui sont atteints d'infirmités graves ;

4° Les dào hạng, disparus depuis plus d'une année ;

5° Les tử hạng, ceux qui meurent dans l'année ;

6° Les chức sắc hạng — les miến sai hạng, les soldats, les étudiants et les employés des trams.

Insecte. Sâu bọ, loài vật nhỏ ; les insectes, con trùng.

Insensé. Đại, điên cuồng ; —, extraordinaire, cả thê, quá lẽ, quá chừng.

Insensibilité physique. Sự tê ; — morale, sự cứng lòng, sự không biết động lòng.

Insensible, qui ne sent pas la douleur. Không biết đau, tê ; —, dur à émouvoir, cứng lòng.

Insensiblement. Một khi một ít, lần lần, dần dần.

Inséparable. Chẳng lìa nhau được, chẳng chịu phân chia được.

Insérer. In vào, biên vào, ghi vào ; —, mettre une chose dans une autre, giắt, dúc, bỏ vào.

Insidieux. Hay bày mưu mánh, hay làm chước móc, kẻ lập kế.

Insidieusement. Cách rình, cách gian dối ; parler —, nói xược.

Insigne (subst.). Dấu, chứng cứ, hiệu ; — d'une dignité, dấu riêng về chức phẩm nào.

Insigne (adj.), remarquable. Quá thường, phi thường, lạ lùng ; —, noble, sang trọng, công danh, thì danh.

Insignifiant. Lè nhè, không cần gì, chẳng hệ gì.

Insinuant. Khéo dỗ, kẻ a dua, nói ngọt.

Insinuer. Mách lẻo, mách bảo ; s' —, lén vào.

Insipide, sans saveur. Lạt lẽo, chẳng có mùi mẽ ; —, fat, đại, lè nhè, nhì nhằng, lạt lẽo.

Insister. Giục, ăn cần, thêm lẽ, nói lại ; —, prier avec instance, cô nài, xin nài.

Insociable. Bật hoà, bất thuận, bất dôi, chẳng chịu kết hợp được.

Insolation. Chứng ngả nắng.

Insolence. Sự làm kiêu hãnh, sự xấc lảo, sự vô phép.

Insolent. Xấc, xấc lảo, vô phép, cực cần.

Insoler, exposer au soleil. Giãi nắng ; —, sécher au soleil, phơi nắng, sấy nắng.

Insolite. Lạ, mới, chẳng quen, khác thường, trái thói quen, nghịch thói.

Insoluble. Chẳng tan ra được ; fig., question —, điều gì chẳng ai giải nghĩa được.

Insolvable. Chẳng trả được.

Insomnie. Chứng không ngủ được ; sự thức ; passer une nuit dans l' —, qua lốt đêm không ngủ được.

Insondable. Không đo được, sâu lắm ; fig., mystère —, điều mầu nhiệm không có thể hiểu được.

Insouciant. Chẳng lo việc, chẳng hay lo, vô lự, ơ hồ, hăng hờ.

Insoumis. Cứng cổ, bất kháng, bất trị, kẻ chẳng nghe lời dạy bảo, ngỗ nghịch.

Inspector. Xem xét, khám, soát, suy xét ; điếm.

Inspecteur. Quan khám, quan thanh tra ; — des prisons, quan khám ngục ; — des écoles, quan khảo tràng ; — en chef des examens des lettrés, quan chánh giám khảo, chánh chủ khảo ; sous — des examens, quan phó chủ khảo ; — adjoints, quan sơ khảo, quan phúc khảo,

Inspection. Sự khám, sự khảo ; sự điếm.

Inspiration. Hơi thở, sự thổi vào ; fig., ơn soi lòng.

Inspiré. Người có ơn Đức Chúa Lời soi lòng sớt sáng.

Inspirer, faire naître dans l'esprit. Sinh giục, khuyến ; — de la crainte, làm cho sợ hãi ; — (neut.), hà hơi vào, thổi vào.

Instable. Chẳng vững, chẳng bền, tròng trành, núng nịu, lung lay ; fig., người biên cải, lao đảo, lừng lơ.

Installer. Lập, sửa sang, dọn dẹp, đặt.

Instances (faire des). Nói lại, xin nài ; rebuter des —, chối kẻ xin nài.

Instant, moment. Chút, chốc, phút, giây ; encore un —, một chốc nữa ; à l' —, ngay lập tức ; à chaque —, luôn mãi.

Instantané. Trong một giây một phút.

Instar (à l'). Như, cũng như, cứ chước, bắt chước.

Instaurer, installer. Lập, sửa sang, dọn dẹp.

Instigateur. Kẻ xui giục, kẻ thôi thúc, khuyến nhủ.

Instiller, verser goutte à goutte. Nhỏ giọt vào, nhỏ giọt trên ; fig., rỉ lòi rần vào tai.

Instinct. Tính phú, sự gì tự nhiên xui giục.

Instinctif. Tự nhiên, bởi tính phú mà ra.

Instituer. Lập, tạo thành, đặt.

Institut. Dòng, nhà dòng ; hội.

Instituteur. Thầy đồ, thầy giáo ; — du chef-lieu de la province, đốc học ; — du phủ, giáo thọ (thụ) ; — du huyện, huân đạo.

Institutrice. Bà giáo, cô giáo.

Institution, commencement Sự bắt đầu ; —, fondements, sự lập, sự xếp đặt ; — maison d'éducation, trường học, nhà tràng.

Instructeur (de soldats). Kẻ tập binh, kẻ luyện binh.

Instruction, action d'instruire. Lời dạy dỗ, sự dạy dỗ ; —, savoir, sự thông thái, sự thông biết ; —, ordre. lời truyền, lời bảo, điều răn ; — judiciaire, sự tra xét tích kiện, các tờ về một đơn kiện ; juge d' —, quan tra xét, quan khám nghiệm.

Instruction. — L'instruction publique en Annam est complètement libre ; mais bien que nullement obligatoire elle est très répandue.

Dans chaque province, pour donner une direction aux études, demeure un đốc học qui en a la surveillance et est professeur au chef-lieu ; il a le grade de tiến sĩ (docteur).

Un giáo thụ est professeur au siège du phủ et un huân đạo tient école auprès de chaque huyện. Ces deux mandarins sont des cử nhân (licenciés) de n'importe quel âge, ou des tú tài (bacheliers) d'une quarantaine d'années environ.

Après un certain nombre d'années de professorat, si l'on est content de leurs services, le *dộc học* peut être nommé *quan án*, et les autres instituteurs *phủ* et *huyện*.

Instruction primaire. — Dans chaque village il y a des hommes ni payés ni assistés par l'Etat, qui font métier de maîtres d'école. Les enfants, groupés autour d'eux, tracent avec un petit bâtonnet des caractères sur une planchette recouverte de vase liquide. Le magister donne la signification et le son du caractère ; puis, quand la mémoire s'est un peu formée on passe à l'usage du pinceau.

L'instruction primaire se fait à l'aide de quelques livres élémentaires, très habilement composés, se prêtant à des commentaires instructifs sur la morale et l'histoire. Le *Tam tự kinh* (livre des trois caractères), est un des meilleurs modèles de ce genre.

Les maîtres d'école des villages n'ont aucun caractère officiel ; ils sont respectés et honorés pour leur savoir. Ils vivent de leur métier grâce aux cadeaux et aux minimes rétributions qu'ils reçoivent des parents, aux écritures qu'ils font pour le village ou pour les particuliers.

Ils enseignent aussi aux enfants la morale et les devoirs sociaux.

Enseignement secondaire. — Dans chaque *huyện* il y a un professeur de l'Etat, *huân đạo*, ainsi que dans chaque *phủ*, un *giáo thụ*. L'un et l'autre ont droit à une maigre solde ; ils acceptent les élèves déjà dégrossis dans les écoles primaires. Ces professeurs les initient à l'étude des livres d'où dérivent toute la morale et toutes les coutumes de ce pays, les *ngũ kinh* et les *tứ thư*.

Enseignement supérieur. — Le *dộc học* qui siège au chef-lieu de chaque province, tient aussi école ; il a pour élèves : les *Học Sinh*, jeunes gens lauréats des examens provinciaux, nourris par l'Etat, dispensés de la milice et des corvées ; il a en outre des élèves libres en nombre illimité.

L'instruction donnée par ces professeurs de l'Etat est libre ; les familles riches entretiennent chez elles des professeurs particuliers ; peu importe l'école où l'on a étudié pour passer les examens.

Enseignement des princes. — Il y a à la capitale une école où l'on prépare les enfants des princes et des mandarins aux examens, ainsi que les enfants remarquables par la précocité de leur intelligence des écoles provinciales. Elle s'appelle *Cuộc từ giám* et les élèves *giám sinh*.

Instruire. *Đạy dỗ, dạy bảo, dạy tập ; s'—, học, học hành ; s'— d'une chose, hỏi việc gì.*

Instruit, savant. *Thông, thông thái, thông biết, súc tích, kẻ có chữ nghĩa.*

Instrument. *Đồ (đồ làm, đồ dùng, etc.).*

Insu. *Cách kín, cách chẳng biết ; à mon —, khi tôi không biết.*

Insubordination. *Sự ương ách, sự cứng cỏi, sự bất kháng.*

Insubordonné. *Bất kháng, bất trị, ngang ngược.*

Insuccès. *Sự không được việc, sự phải thua.*

Insuffisance, incapacité. *Sự chẳng có đủ điều mà, sự chẳng từng.*

Insuffisant. *Chẳng có đủ điều, chẳng có sức.*

Insuffler. *Thổi vào, thổi trên.*

Insulaire. *Kẻ ở gò.*

Insultant. *Làm xấu hổ, làm xỉ nhục.*

Insulte. Lời *ou* việc phạm đến ai, lời chửi.

Insulter. Phạm đến, ở vô phép vuôi, diễu dúc, chửi rửa, nhạo báng, nói cần nhẫu.

Insupportable. Khó chịu, khó lòng; un homme —, người xằng tính không ai nhịn được.

Insurger (s'). Làm nguy, làm loạn, dậy loạn, hưng loạn, làm phản.

Insurrection. Sự khởi nguy, sự làm loạn, sự phản tặc; le pays est dans l'—, nước loạn.

Intact. Nhuyên, còn lành, có đủ phần; chẳng hư, chẳng hại, chẳng bẹ.

Intangible. Không ai được đá đến.

Intarissable. Chẳng chịu mức cạn được, vô cùng, chẳng hết bao giờ.

Intégral. Có đủ phần, tròn, lọn.

Intégralement. Cho hết, hết cả.

Intègre (homme). Ngay lành, thơm danh, trung trực, liêm chính; témoin —, kẻ đòi chứng ngay thật; juge —, quan xét liêm chính.

Intégrité d'une chose. Sự nguyên vẹn, sự lột cả, sự hoàn tuyền; — d'une personne, lòng ngay lành, sự công liêm, sự sạch tội, sự chẳng tham của.

Intellect, intelligence. Trí khôn, trí hiểu, sự thông hiểu, tài trí; vivre ensemble en bonne intelligence, ăn ở hoà thuận vuôi nhau.

Intelligent. Tốt trí khôn, sáng sủa, sáng dạ, minh mẫn, trí sâu; —, habile, khôn khéo, giỏi, thâm thiêm.

Intelligible. Người ta hiểu được, dễ hiểu.

Intempérance (en général). Sự thái quá, sự chẳng giữ mực vừa; — dans la nourriture, sự ăn uống thái quá, sự mê ăn uống; — de la langue, sự ngửa miệng.

Intempérant (en général). Kẻ chẳng giữ mực vừa; — dans la nourriture, mê ăn uống, chẳng tiết kiệm.

Intempérie. Sự chứng khí, khí giòi khó chịu; être exposé à toutes les intempéries, ăn gió nằm mưa, ăn tuyết nằm sương.

Intempestif. Trái thì giò, trái mùa; bất tiện.

Intendance. Bộ các quan điền ti.

Intendant. Thầy cai; — militaire, quan điền ti; — des greniers, quan giám lăm; sous- — des greniers, chủ kho.

Intenter un procès. KIỆN cáo (ai), tranh tụng; s'— mutuellement des procès, cáo lẫn nhau.

Intense. To, lớn, mạnh, lăm; froid —, giá rét, giá ngắt, giá buốt.

Intention. Ý, ý chỉ, ý muốn; avoir l'—, chủ, chủ ý; votre intention est de..., anh có ý là...

Intentionné. Có ý.

Intercalaire (mois). Tháng nhuận; année —, năm có ngày nhuận, năm có tháng nhuận; cette année a un mois —, năm nay có nhuận.

Intercaler. Nhuận, thêm vào, tra vào.

Intercéder. Bấu cừ, cầu bấu.

Intercepter. Bắt lầy, cướp lầy.

Intercostal. Trong xương sườn.

Interdiction. Sự cấm, điều cấm.

Interdire, défendre. Cấm, nghiêm cấm; — un prêtre, treo chén (cụ nạo); cấm không được làm việc chức mình.

Intéressant, important. Nặng, nặng nề; —, attachant, hay, vui, vừa ý.

Intéressé, avare. Kẻ mê tham của quá lẽ, sên so; — dans une affaire, kẻ được ăn phần lãi trong việc gì, được thông công.

Intéresser (quelqu'un dans une affaire). Cho ăn phần lãi; —, émouvoir, làm cho động; —, réjouir, làm cho

vui ; —, avoir de l'intérêt, có ích, có hệ trọng.

Intéresser (s'). à quelqu'un. Thích, coi sóc, gìn giữ, thương ; — à une affaire, hay lo việc gì.

Intérêt, bienveillance. Sự thích, sự lây làm hay ; quel — ? (quel avantage ?) can gì ? chẳng can gì sớt ; histoire pleine d'—, tích truyện hay lắm ; — de l'argent, lãi, phần lãi ; règle d'—, mẹo tính lãi ; prêter à —, cho nợ lãi ; —, utilité, ích.

Intérieur. Trong ; nội (ch.) ; (subst.) l'— du corps, ruột, những sự trong mình người ta ; son —, (sa maison), ở nhà, trong nhà.

Intérim, intérimaire. Tạm.

Interjection. Lời xen vào, điều lạc ý bài.

Interjeter appel. Nài đến toà khác.

Interlocuteur. Kẻ nói khó cùng.

Interlope. Không xứng, chẳng có phép tắc.

Interloqué. Ngo ngẩn.

Intermédiaire, entremetteur. Kẻ bầu chủ, kẻ làm quan thầy, kẻ làm môi ; (adj.), ở giữa.

Interminable. Vô cùng, chẳng hay cùng.

Intermittence. Sự gián việc nửa mùa ; sans —, trùng trùng điệp điệp, liên li.

Internat. Nhà trường học trò ở luôn ngày đêm.

Interne (élève). Học trò ăn và ngủ ở nhà trường ; maladie — bệnh trong, bệnh lậu.

Interner. Giam cầm.

Interpeller (quelqu'un), Nói hót, hỏi han, bắt thưa lại.

Interpoler. Xen trộm, thêm (điều gì vào sách).

Interposer. Đặt vào giữa, xen vào ; s'—, ra mặt mà liệu ; — pour la paix, làm mỗi manh mà dần hoà.

Interprétation. Sự cắt nghĩa, nghĩa ; —, note, chú ; d'une — difficile, chưa dễ đoán, khó cắt nghĩa.

Interprète, truchement. Thầy thông ngôn.

Interpréter, expliquer. Cắt nghĩa, giải ý nghĩa ; —, traduire, dịch ra ; — les songes ; bàn chiêm bao ; — en bien, cắt nghĩa về ý lành, hiểu về ý lành.

Interrègne. Kì vô vương (từ khi vua băng hà cho đến khi có vua mới).

Interrogation. Sự hỏi, lời hỏi ; point d'—, dấu hỏi.

Interrogatoire. Sự tra hỏi ; faire subir un —, tra hỏi, tra khảo.

Interroger. Hỏi, hỏi han, hỏi thăm.

Interrompre une chose, Bẻ giữa, ngăn chặn ; — un ouvrage, bỏ bằng ; — quelqu'un qui parle, hót, cướp lời ; — le sommeil de quelqu'un, đánh thức (ai) đang khi ngủ.

Intersection. Nơi cắt giữa.

Intestice. Quảng giữa, nơi giữa, nơi rộng giữa.

Intervalle. Quảng ngày giờ, quãng thì giờ, cử ; par —, thỉnh thoảng, từng lúc, từng cử.

Intervenir, arriver. Xảy đến, đến bất thỉnh linh ; —, s'interposer, ra mặt mà xử ; — pour empêcher de faire quelque chose, ngăn chặn, cầm lại, can gián.

Intervention. Sự bầu chủ, sự lĩnh chịu, sự lo liệu cho ai.

Intervertir. Trở về đảng khác, trở cách khác ; — l'ordre des remèdes à donner, giáo giở vị làm quân thì lấy làm thân, vì làm thân thì lấy làm quân.

Interview. Sự giáp mặt mà nói cùng ai.

Intestat (mort). Đã chết mà chẳng để chúc thư.

Intestin. Ruột ; — grêle, tiểu tràng ;
le gros —, đại tràng.

Intestinal. Thuộc về ruột ; ver —, con
giun.

Intime (subst.). Bạn hữu rất yêu dấu,
thân thiết ; être très intimes, am
nhau, ở vuỗi nhau như bát nước,
cũng một cật vuỗi nhau, thông cật
vuỗi nhau, trần trụi nhau.

Intime (adj.). Trong, tận trong, sâu
nhất, nội.

Intiment. Thật lòng, cho hết lòng,
tận tâm

Intimer, donner un ordre. Truyền
khiển.

Intimider. Gioa, nạt ; làm cho (ai) sợ.

Intimité. Sự thân thiết, sự nghĩa thiết,
sự quen biết.

Intituler (un livre). Đề sách.

Intolérable. Chẳng ai chịu được, quá
phép.

Intolérance. Tính chẳng hay chịu,
tính khó ở.

Intolérant. Chẳng hay nhịn, chẳng
chịu.

Intonation. Cách xướng hát, sự lên
cung, cung.

Intrailable (personne). Chẳng chịu
trị được, khó ở ; người chẳng muốn
nghe, chẳng động lòng.

Intrépide. Có gan, không biết sợ, táo
bạo, bạo dạn, chẳng chịu nạt, làm
sứt.

Intrépidité. Gan, lòng vững, tính gan
ruột.

Intrigant. Kẻ hay bày mưu gian, kẻ
có tính điêu trá.

Intrigue. Mưu chước, sự gian tà.

Intriguer. Lập mưu, mông, bày đặt
mưu chước.

Intrinsèque. Bề trong, trong.

Introduiteur. Kẻ đưa vào, kẻ dẫn.

Introduction (d'un livre). Tựa sách,
tiểu dẫn.

Introduire. Đem vào, đưa vào, cho
vào ; — quelqu'un, làm mới cho
ai vào ; đưa ai vào vuỗi ai ; — quel-
que chose, xỏ ; — avec la main de
la nourriture dans la bouche, bỏ
vào miệng.

Introit. Kinh hát đầu lễ.

Introniser. Đặt lên toà.

Introuvable. Không có thể tìm được.

Intrus. Kẻ vào dù chẳng có phép, kẻ
vào trộm.

Intrusion. Sự len lỏi cho được chức
quyền, sự vào trộm.

Intuition. Sự tự nhiên biết, sự trông,
sự ngó ; sự xem thấy.

Inusité. Không quen, phi thường, trái
thói, mới lạ.

Inutile. Vô ích, Không có ích, vô dụng ;
ouvrier —, thợ chẳng làm ích gì.

Inutilité. Sự vô ích, sự vô dụng.

Invalide, infirme. Yếu sức, yếu, ốm, lù
thừ ; non sức, không có sức mạnh.

Invalider. Đình bãi, trừu lại, phi đi,
làm cho ra vô ích.

Invariable. Không thay đổi được,
vững bền, mãi như khi trước.

Invasion (faire). Xông vào, ám vào,
sấn vào, ập vào, đâm xỏ vào.

Invectiver. Mắng diếc, bần mủ lên,
mắng tệ, mắng nặng lời quá.

Invendable. Chẳng bán được.

Inver taire. Sỗ, sỗ các đồ, sỗ gia tài ;
faire l'—, diếm, lên sỗ, tính.

Inventer. Bày tìm, lập ra, làm tiền sự.

Inventeur. Kẻ tìm được, kẻ bày ra,
kẻ lập ra, tiên sự.

Inventif (esprit). Trí khôn hay bày
đặt.

Invention, action d'inventer. Sự gì
lập ra ; —, ruse, mưu, mưu kẻ.

Inventorier. Lên sỗ, diếm, diếm, tính,
kẻ lại, soát lại.

Inverse, Trái, đã chịu chớ ngược.

Inversion. Sự trở ngược, sự nói lồi.

Investigateur. Kẻ tìm, kẻ xét, kẻ tra.

Investigation. Sự tìm tòi, sự tra hỏi, sự suy xét.

Investir quelqu'un d'une dignité. Ban chức, truyền chức (cho ai); —, entourer, vây, bọc, che phủ, bảo vệ.

Investissement. Sự vây, sự vây bọc, sự bảo vệ.

Invétéré, Đã ra giá, đã thành, đã dọn lâu đài, đã ra bền chặt; habitude invétérée, đã thành thói.

Invincible. Chẳng thua được.

Inviolable. Chẳng khả phạm đến, đáng kính; il n'y a rien d' — pour vous, chẳng có sự gì mà hay chẳng phạm đến.

Invisible. Không có thể mà trông thấy được, mắt xem chẳng thấy; thiêng liêng, vô hình vô tượng.

Invitation. Sự mời, sự dụ, sự giục.

Invitatoire. Kinh đầu cả.

Inviter. Mời; — à dîner, mời ăn bữa tối; — quelqu'un, mời ai ăn tiệc, rước đồ nhà mình; —, exciter, dỗ, dụ, nhử, giục; tout invite à pécher, mọi sự nên mời nhử phạm tội.

Involontaire. Trái ý, chẳng có ý, chẳng đành lòng; c'est tout-à-fait — de ma part, trái ý tôi lắm, vô tâm.

Invoquer, prier. Xin cùng; —, faire une invocation (superst.), vái.

In vraisemblable. Khó tin, chẳng có lý mà tin được, dễ chẳng thật.

Invulnérable. Chẳng bị đau được.

Ipéca. Thuộc thổ,

Irascible. Hay giận, hay gắt, nóng tính.

Iris, météore. Cầu vồng; —, fleur, * phiến tử hoa, vong ưu thảo; —, pierre précieuse, ngọc.

Irisé. Có sắc cầu vồng.

Ironie. Sự nói nhạo, sự nói xước, sự nói lòi, sự nói kiêu, sự nói giễu.

Irradier. Giấp giới, giãi ánh sáng, làm cho sáng.

Irraisnable. Nghịch lễ, chẳng phải lễ.

Irréalizable. Chẳng làm được, sự gì không xảy ra bao giờ được.

Irréconciliable. Chẳng nguôi được, chẳng ra êm lòng được; không muốn làm lành.

Irrécusable. Chẳng có thể chời cãi được.

Irréfléchi. Láo, vô tâm, vô ý.

Irréfragable. Chẳng ai bác được, chẳng ai bắt lễ được.

Irrégularité. Sự chẳng cứ luật, sự nghịch cùng lễ luật; — des clercs, ngăn trở kéo (ai) chịu chức nào hay là làm việc chức mình.

Irrégulier. Chẳng cứ phép chung, chẳng cứ mẹo chung.

Irréligieux, impie. Vô đạo, kẻ chẳng giữ đạo, kẻ bắt kính Thiên Chúa, nghịch đạo.

Irrémédiable. Chẳng chữa được, chẳng có ai làm gì mà chữa được.

Irrémissible. Chẳng có lẽ tha được.

Irréparable. Chẳng có thể sửa lại được, chẳng bù lại được.

Irrépréhensible, irréprochable. Vô tội, chẳng ai trách được.

Irrésistible. Không chống lại được.

Irrésolu. Nản trí khôn, do dự.

Irrespectueux. Bất kính, vô phép, trót nhả, bợt nhợt.

Irresponsable. Chẳng gánh (tội); —, qui n'est pas maître de ses actes, đồ người.

Irrévérencieux. Vô phép, bất kính.

Irrévocable. Chẳng thể phá được, chẳng ai xửa lại được.

Irrigateur, instrument de médecine. Thông khoan.

Irrigation. Sự tát nước, sự lấy nước vào ruộng.

Irriguer. Tắt nước, tưới nước.
Irritable. Hay giận, hay gắt, nóng tính.
Irrité. Đã giận, thịnh nộ, cộc cùn.
Irriter. Gây giận, gây gổ, trên chọc, giục, xui; s' —, giận, thịnh nộ.
Irruption (faire). Sần, sần nhập; xông vào, ập vào, giổ.
Isard, chamois. Hoàng dương.
Isolé, à part. Ở riêng; —, solitaire, vắng vẻ; —, sans appui, chẳng có ai giúp.
Isolement. Nơi vắng vẻ, nơi tịch cư; vivre dans l' —, ở riêng, ở tu hành.
Isolément. Cách biệt, cách phân ra, riêng.
Isoler. Đem biệt, để riêng, trừ ra; s' —, ở nơi kín, ở riêng, ở nơi vắng vẻ.

Isotherme. Phương (nơi) cũng một địa khí với phương khác.
Issu. Đã sinh ra bởi, bởi...mà ra.
Issue. Cửa, lối ra; —, fin, cùng, cuối.
Isthme. Giải đất, cổ bồng, rẻo đất thắt cổ bồng.
Item. Cũng vậy; như vậy.
Itinéraire. Đàng; —, livre, sách kể những sự gặp dọc đàng; —, prière, kinh đọc khi toan đi đàng.
Ivoire. Ngà, ngà voi.
Ivraie. Cổ lòng vực, * nhận mạch thảo. (V. Zizanie).
Ivre. Say, say rượu, say be bét, bét rượu.
Ivresse. Sự say rượu.
Ivrogne. Mê rượu chè, hay uống say; qui a une voix d' —, tiếng lè phè.
Ixora, pl. Cây mầu đơn.

J

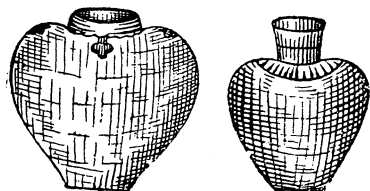
Jabot. Họng, tì vị, mỏ ác, mẽ.
Jacana, oiseau. Cắt nước.
Jachère. Ruộng trống, ruộng goá.
Jacinthe, fl. * Tú ru hoa.
Jacquier, arbre. (V. Jaquier).
Jactance. Sự khoe, sự phô trương, sự cậy mình quá.
Jaculatoire (oraison). Lời kinh vắn vỏi, lời than cùng Đức Chúa Lời.
Jade. * Ngọc, ngọc thạch.
Jadis. Xưa, đời trước.
Jaillir. Vọt lên, chảy, nhảy vọt; le feu jaillit, lửa trở lên; les larmes jaillissent, nước mắt tràn ra.
Jalon. Cọc, cái sào, nều; ngũ ou trượng đo đất.
Jalonner. Đóng cọc, đo đất.
Jalouser. Ghen, ghen tương, ghen bì.
Jalousie, envie. Sự ghen, lòng ghen ghét, tật đố; —, treillis de fenêtre, màn màn xếp.

Jaloux. Kề ghen, có tính ghen, có lòng ghen ghét, xấu dạ.
Jamais. Không... bao giờ; à —, đòi đòi kiệp kiệp, chẳng có cùng.
Jambage. Nét.
Jambe. Ông chân; courir à toutes jambes, chạy vùn vụt, chạy phăm phăm, chạy tức tốc.
Jambon. Giò (lợn), đùi (lợn).
Jambosier, pl. Cây roi; * bạch phận tử, phi an nam; le fruit du —, quả roi.
Jante. Vòng sắt bịt mép bánh xe.
Janvier. Tháng giêng tây.
Japper. Sủa, cắn, kêu ăng ăng; — pour rien, chó gãi.
Jaquette. Áo, áo khâu.
Jaquier. Cây mít; * ba la mật thụ; le fruit du —, quả mít.
Jardin. Vườn; — potager, vườn rau.
Jardiner. Làm vườn.

Jardinier. Người làm vườn.

Jargon. Giọng.

Jarre. Chum, kiệu (fig. 1.), hũ, chĩnh;
— à vinaigre, cong (fig. 2.).

Jarret. Dạng chân, khuỷu chân, khoeo chân.

Jarrettière. Dây buộc bát tât; vòng chân.

Jars. Con ngỗng sông.

Jaser. Nói vấp, nói chả chớt, nói chơ chोट, nói bông chảng.

Jaseur. Kể rậm lời, nhảy mép, béo mép, kể nói vấp, kể nói chả chớt.

Jasmin. Cây lài (nhài), * tồ thanh hoa.

Jaspe. * Bích ngọc.

Jatte. Chậu sành.

Jauger, mesurer la capacité. Đo.

Jaunâtre. Vàng vàng.

Jaune. Vàng, hoàng (ch.); (subst.) du — d'œuf, lòng đỏ trứng.

Jaunir, rendre jaune. Vẽ vàng, quét vàng; —, devenir jaune, ra vàng, nên vàng; les moissons jaunissent, lúa đã vàng vàng; — par la maladie, ra xanh xao.

Jaunisse. Bệnh hoàng đả.

Javeler. Đánh gỏi.

Javelle. Gỏi lúa, đon lúa; sècher les javelles au soleil, giã gỏi.

Javelot. Lao, tên bắn; lancer le —, lao.

Je. Tôi, mình, mình, ta, tao, trẫm.
(V. Gramm., n° 169 et suiv.):

Jet. Sự bắn, sự quăng; — d'eau, giã phun nước; —, rejeta, mậm cây; faire un ouvrage d'un seul —, dọn xong việc luôn tay.

Jetée. Đê, đê đá.

Jeter. Ném, quăng, bắn, phóng; — négligemment sur son épaule, khoác; — en l'air, tung lên; — des pierres, ném đá; — l'ancre, bỏ neo; — les fondements d'un édifice, trị nền, đắp nền; — un pont sur une rivière, bắc cầu qua sông; — les yeux sur quelqu'un, nhìn ai, nghĩ đến ai; — l'épouvante, làm cho sợ hoảng hồn; — de la poudre aux yeux, lừa đảo; — le froc, xuất về thể gian; **se** — aux pieds de quelqu'un, sấp mình xuống dưới chân ai; bó gối; **se** — dans un parti, theo bè ai; la rivière se jette dans le fleuve, sông con chảy vào sông lớn.

Jeton. Con toán.

Jeu. Sự chơi, sự chơi bời; sự giải trí; — d'esprit, sự nói pha trò, lời hay; — de hasard, cờ bạc; gagner au —, đánh bạc được; perdre au —, đánh bạc thua; mettre en —, góp châu; tricher au —, ăn gian, đánh gian; un — de cartes, một cỗ bài; le — de l'oie, cờ ngỗng; le — d'échecs, cờ, cờ tướng; inventer un —, bày đặt phép mới mà chơi.

Les principaux *Jeux annamites* sont désignés par les noms suivants :

Chèo, comédies plus ou moins bouffonnes et obscènes.

Hát, concert de chanteuses, également obscènes ;

Leo đu, la balançoire ;

Bắt chạch, le jeu de l'anguille ;

Tổ tôm, les cartes.

Cờ, les échecs ;

Cờ người, échecs vivants (jeu très immoral).

Jeudi. Ngày thứ năm (trong tuần bảy ngày).

Jeun (à). Có lòng không, kể chưa ăn, chưa lót lòng; rester à —, giữ lòng không.

Jeune. Trẻ, ít tuổi, non; un — homme, con giai đang thì, đang xuân; une — fille, con gái đang thì, gái tơ; plus — d'une année, kém một tuổi.

Jeûne. Sự ăn chay, sự kiêng ăn; jour de —, ngày chay; — des vigiles, chay giảm; instituer un jour de —, lập ngày chay; ne pas observer le —, phạm chay.

Jeûner. Ăn chay, kiêng ăn, tịnh trai.

Jeunesse. Tuổi đang thì, tuổi thanh niên, tuổi trẻ trung, tuổi xuân thanh; l'ardeur de la —, sức người đang thì.

Joallerie. Nghề chuốt ngọc.

Joallier. thợ ngọc, thợ chuốt ngọc.

Jobard, niais. Nhẹ dạ, kẻ dễ phải lừa.

Joie. Sự vui mừng, sự thảo lòng; combler de —, làm cho vui mừng; les joies du monde, sự vui sướng thế gian; un feu de —, đình liệu; de —, vì mừng quá.

Joignant, proche. Áp, giáp, lân cận.

Joindre. Kết, nối, chấp, chấp nối, đặt liền, gán, ghép; — les mains, chấp tay; — les deux bouts, hăng ngày dùng đủ; — deux tables ensemble, chấp ván, ghép ván; se — ensemble, hợp làm một vuồi nhau; se —, s'ajouter, thêm.

Joint, jointure. Sự nối, sự gí nối, nơi nối, khớp, nơi lắt léo.

Jointée (une). Một năm.

Jointure des planches adaptées ensemble. Nơi khe ván hồ; — des os, khớp xương.

Joli. Hay, vui, đẹp, tốt, chĩnh.

Jonc. Lác, còi; mœlle de —, tim lác, tim bắc.

Joncher. Bỏ đầu dây, pha phối, rải ra.

Jonction. Sự nối làm một, sự hợp làm một; — de rivières, ngã ba sông, hai ngách sông hợp một.

Jongler. Múa chén.

Jonglerie. Trò khéo, phép múa chén.

Jongleur. Kẻ múa chén, kẻ làm trò khéo, kẻ làm trò huyễn thật.

Jonque. Thuyền thoi, ghe bầu.

Jonquille, fl. * Thủy tiên hoa.

Joue. Má; mettre en —, viser, áp má, nhắm.

Jouer, s'amuser. Chơi, giải trí, đánh chơi; — à un jeu d'argent, đánh bạc; — une partie, đánh một ván; — d'un instrument à touches, đánh đàn; — d'un instrument à vent, thổi; — d'un instrument à cordes à l'aide d'un archet, kéo đàn; — en pinçant l'instrument, gảy; se — de quelqu'un, nhạo chơi, nhạo cười ai, lừa đảo.

Jouet d'enfants. Đồ cho con nít chơi.

Joueur. Kẻ chơi, kẻ đánh cờ đánh bạc; — enragé, mê cờ bạc.

Joufflu. Có má mảnh bầu, to má, có mặt chệp bẹp.

Joug. Ách; mettre le —, mặc ách; ôter le —, tháo ách, giũ ách; — pesant, ách nặng.

Jourir. Hưởng, dùng, được dùng, được hưởng; — de l'éternelle félicité, hưởng phúc thanh nhàn vô cùng.

Joujou. Đồ chơi, đồ con nít chơi.

Jour, journée. Ngày, bữa, hôm; — ouvrable, ngày thường; — de fête, ngày lễ lạy; — de l'an, ngày tết, ngày tư ngày tết; — maigre, ngày kiêng thịt; — et nuit, cả ngày cả đêm, thâu đêm thâu ngày; au petit —, bằng lẳng, bằng bằng sáng ngày; avant le —, khi mới tang täng; se lever avec le —, chỗi dậy khi vừa sáng ngày; donner le — (la vie), sinh, sinh nở; le dernier —, ngày sau hết, ngày lâm chung; loc. adv., chaque —, hằng ngày; de —, ban ngày.

Journal. Nhật trình, sổ nhật ký, báo.

Journalier (subst.). Kẻ làm thuê, thợ.

Journalier (adj.). Hằng ngày.

Journaliste. Kẻ chép nhật trình.

Journée (une). Một ngày; aller en —, đi làm thuê làm mướn.

Journellement. Hằng ngày.

Jouter. Đánh chơi; —, discuter, đòi lại, đòi địch, cãi cò, kinh địch.

Jovial. Hay, vui, khôn khéo.

Joyau. Các đồ bằng ngọc; ngọc.

Joyeux. Vui vẻ, vui mừng, vui; pousser des cris —, reo mừng, gào reo.

Jubilation. Sự mừng rỡ, tiếng reo mừng, sự tung hô.

Jubilé. Đại xá, jubileo.

Jucher. Đâu, đứng trên, ngồi trên.

Juchoir. Cái cầu (chim), giàn gà đậu.

Judiciaire. Thuộc về sự đoán xét, sự cứ phép, cứ luật.

Judicieux. Cứng lý, biết xét lý.

Juge. Quan án, quan xử kiện, kẻ phân xử; — de paix, quan xử việc thường hàng tổng.

Jugement, faculté de l'âme. Lý, sự xét lý; — droit, cứng lý; — faux, hay luận sai; —, sentence, án; porter un —, luận án, khép án; le jour du —, ngày phán xét.

Juger, penser. Đoán, xét, nghĩ, định; — rendre la justice, xét, đoán xét xử, khép án, luận án; — quelqu'un, sát hạch.

Juillet. Tháng bảy tây.

Juin. Tháng sáu tây.

Jujube. Quả táo.

Jujubier. Cây táo, cây hồng táo; * táo tử.

Jumeaux. Con gái sinh đôi, đôi lứa; anh em đồng bào; deux fruits —, quả gảnh; séparer des fruits —, bóc quả gảnh.

Jumelles. Con gái sinh đôi.

Jumelles, lorgnettes. Song quần.

Jument. Ngựa cái.

Jupe. Quần đàn bà.

Jupon. Quần lót đàn bà.

Juré (un). Kẻ luận hạng tội.

Juré (adj.). Ennemi —, kẻ giận ghét muốn đánh chết; kẻ hiểm nghịch kẻ có lòng thù ghét.

Jurement, serment. Sự thề, lời thề; —, imprécation, sự nói phạm đến Đức Chúa Lời.

Jurer, prêter serment. Thề, thệ; obliger à —, bắt thề; — pour rien, thề vớ; —, dire des jurons, nói tục; — sans cesse, nói tục nhem nhem; fig., ne pas s'accorder, chẳng hợp, xung khắc.

Juridiction. Quyền cai, quyền phép; địa phận, địa hạt, bản hạt.

Juridique. Cứ phép, cứ lệ luật; thuộc về sự đoán xét.

Jurisconsulte. Kẻ thông lệ luật.

Jurisprudence. Phép giáo luật, sự biết lệ luật, lệ luật.

Juriste. Kẻ chép sách thuộc về lệ luật.

Juron. Lời tục tĩu; lancer d'obscènes jurons, quăng tục ra; —, blasphème, lời phạm đến.

Jury. Công đồng (hội) những kẻ đã thề hứa luận sự thật.

Jus. Nước thịt, canh riêu, canh (cỏ, rau, v. v.), nước xào, nước.

Jusque. Cho đến; jusqu'à maintenant, cho đến bây giờ, cho đến rầy; du matin jusqu'au soir, từ sớm mai đến chiều tối; jusqu'au point de, cho đến nỗi...

Jusqu'ame, pl. * Vong tru thảo.

Juste. Công bằng, trung chính, chiều luật; —, convenable, có mực vừa, vừa đủ; —, sans faute, đạo đức, vô tội; homme —, người ngay chính; esprit —, trí đoán chắc chắn; — quatre piastres, chẵn bốn đồng.

Justesse des sons. Sự tiếng hợp nhau; sự vào cung.

Justice, équité. Đức công bằng, sự công bằng; la —, la loi, phép, lệ

luật, luật phép; rendre la —, đoán kiện, xử sự.
Justiciable. Thuộc về quyền cai; kẻ ở trong địa hạt.
Justicier (seigneur). Kẻ có phép xử việc.
Justification. Sự chữa lẽ, sự chối lầy (mình hay là kẻ khác).
Justifier quelqu'un. Làm *ou* nói cho nên sạch tội; *se* —, gỡ mình cho

khỏi tội; fig., —, légitimer, tha, ra đủ lẽ cho được.
Jute, plante. Đay.
Juteux. Có nhiều nước.
Juvénile. Thuộc về người đang thì, thuộc về tuổi đang thì; ardeur —, sức khoẻ, tính mạnh bạo người đang thì.
Juxtaposé. Áp liền.
Juxtaposer. Xếp giáp nhau, để áp vào.

K

Kaolin. * Lĩnh cao thạch.
Képi. Mũ quan, mũ lính.
Kermès. * Hột diều.
Khédivé. Vua (nước Ichitô).
Kilo, kilogramme. Cân tây.
Kilomètre. Một nghìn thước tây.
Kilomètrer. Đong cọc từng nghìn thước một.
Kilométrique. Từng nghìn thước ;

borne —, đá mốc đã cắm từng nghìn thước một.
Kiosque. Nhà bát giác.
Kirsch. Rượu mạnh, rượu mạnh bởi hạt quả mả ra.
Knout. Roi da (riêng nước Galatur).
Kyrielle. Những sự liên tiếp nhau, hàng.

L

Là (adv.). Đây.
Labarum. Lá cờ (thêu hình câu rút).
Labeur. Sự làm, sự khó nhọc, việc.
Laboratoire. Nhà thợ, lò.
Laborieusement. Cách khó nhọc, khôn khó; cách đau đớn.
Laborieux (homme). Người hay chịu khó, hay nhịn, vất vả, siêng năng; (une chose) —, difficile, việc gì khó nhọc, sinh đau đớn, khó chịu.
Labour. Sự cày, việc cày; charrue de —, cái cày (fig.).
Labourable. Có thể cày được.
Labouré (terrain). Đất đã cày.

Labourer. Cày, cày bừa, làm ruộng; — pour préparer la terre, cày ải, cày vỡ.
Laboureur. Kẻ cày bừa, kẻ làm nghề canh nông.
Labyrinthe. Nơi có nhiều góc ngách; nẻo quanh co; sự gì rời rít.
Lac. Đầm, hồ, vụng, bể, ao, phá, đầm.
Lacer. Xổ dây, xổ treo.
Lacérer. Xé ra, cẩu xé, bẻ ra.
Lacet, petit cordon. Dây nhỏ, dây dợ; —, piège, cái tròng.
Lâche, non tendu. Lỏng, rui, đã giặc, thụng thui; —, poltron, rât, cả sợ, có tính cả sợ; action —, honteuse, việc gì làm cho xấu hổ.

Lâchement, mollement. Cách thụng thiu, lỏng lẻo; —, sans cœur, cách nhất gan, vô tâm.

Lâcher, détendre. Nói ra, tháo ra, giải ra, giặc ra, rui, buông ra; —, laisser aller, thả; — les rênes, phóng cương; — pied, lùi lại.

Lâcheté, action basse. Sự gì làm ô danh, sự quái gở, tội xấu xa; — paresse, sự trễ nải, sự xong tay, sự ngay lưng, sự lười lỉnh; —, poltronnerie, sự rát gar, sự non lòng, tính cả sợ.

Laconique. Văn tắt, gồm ý.

Laconisme. Cách nói văn tắt; ngôn thiếu trí đa.

Lacrymatoire. Đầy những nước thom.

Lacs, filets. Cái bẫy; fig., chước.

Lacté. Có sữa, thuộc về sữa; voie lactée, vòng sữa, * văn hà.

Lacune, interruption. Chỗ thiếu, sự thiếu; combler une —, bù phần hao.

Ladre, lépreux. Kẻ phải bệnh phong; —, avare, bôn sên, hà tiện, chặt chẽ.

Ladrière, lèpre. Trái phong, bệnh hủi; —, avarice, v. ce mot.

Lagune. Đồng lầy, dất lầy, bùn nầy.

Laïc (subst.). Bỏ đạo thứ dân, kẻ chẳng có chức trong thánh Ighêrêgia.

Laïc, laïque (adj.). Thuộc về thế gian, không thuộc về thánh Ighêrêgia.

Laïciser. Bớt lầy cho khỏi quyền phép thánh Ighêrêgia.

Laid. Xấu, xấu xa, xấu hình, xấu dạng.

Laideur. Sự xấu xa, sự xấu hình; — du visage, sự xấu dạng.

Laie, femelle du sanglier. Lợn lòi cái.

Laine. Lông chiên; filer la —, kéo sợi lông chiên; ouvrir qui prépare la —, thợ chải (dọn) lông chiên.

Laisse. Dây nhỏ, dây da, roi da, dải da.

Laisser, quitter. Bỏ, từ bỏ, lia bỏ; — un ouvrage à moitié fait, bỏ việc nửa

mùa; — (en mourant) des biens à quelqu'un, lòi của cho ai; — les affaires, thôi việc gì; — échapper l'occasion, mất dịp tiện; — passer une année, bỏ qua một năm; ne pas — passer un jour sans, chẳng có ngày nào mà chẳng..., — une chose en place, để cái gì yên; se — aller, dong thử cho mình; tha hồ theo các tính mê.

Lait. Sữa; traire le —, vắt sữa; l'odeur du —, hoi mùi sữa; dent de —, răng chuột; frère de —, anh em đồng nhũ.

Laiterie. Buồng trữ sữa (bò), nhà làm sữa (bò).

Laiteux. Có sữa, đầy sữa.

Laitier. Kẻ bán sữa bò.

Laiton. Thau, đồng bạch, kim bản.

Laitue. Rau riếp.

Laize, largeur d'une étoffe. Phần ngang, chiều khoát.

Lambeau d'étoffe. Giẻ, giẻ rách, mảnh rách.

Lambin. Trễ nải, biếng nhác, kẻ đi chậm chạp.

Lambiner. Đi chậm, làm biếng.

Lambris. Lá mái; — dorés, lá mái thiếp vàng.

Lambrisser. Đóng mái lòng nhà, thiếp vàng, ghép ván ou trát vôi gác nhà.

Lame v. g. de couteau. Lưỡi dao; — d'or, vàng diệp; — de fer, giát sắt.

Lamelle, fibre de bambou, etc. Lạt; couper en lamelles très minces, vót nan.

Lamentable. Đáng thương khóc, khôn nạn.

Lamentation. Sự than khóc, tiếng than vãn, tiếng van vì, ai khóc.

Lamentier (se). Than thở, thương khóc; kêu van, ta thán, than khóc.

Laminer, đánh giát.

Laminoir. Mài mà giát (sắt, v. v.)

Lampe. Đèn, đèn quang, đèn hạnh.

Lampion. Đèn, dóm, đuốc.

Lampiste. thợ đèn.

Lamproie. * Thắt tinh ngư, thiết linh.

Lance. Đòng, giáo, mác; donner un coup de —, đâm giáo; exhiber une tête au bout d'une —, quách cằm ngọn mác.

Lancer, jeter. Ném; — des pierres, ném đá; — le javelot, bắn tên; — le filet, quăng chài; se —, xông vào, chạy xô; se — au milieu des ennemis, xông vào giữa quân giặc.

Lancette. Dao chích.

Lancier, soldat. Lĩnh cấm giáo, lĩnh chấp kích.

Lancinante (douleur). Có đau từng lúc; rức trong mình.

Lande. Đất hoang vu, nơi rừng xanh núi đỏ.

Langage. Tiếng, giọng; cách nói, tiếng nói; la grâce du —, cách nói ý vị khôn khéo.

Lange. Khăn học trẻ con, tã giẻ.

Langoureux. Yếu điệu, uơn ái.

Langue, organe. Lưỡi; thiết; tirer la —, thè lưỡi ra; — idiome, tiếng; connaître une —, biết tiếng, nói tiếng; une — de terre, mồm đất, bống cổ, giải đất hẹp.

Langnette. Lưỡi nhỏ; — d'un instrument de musique, phím quyền, miếng nhỏ lắp lỗ ông quyền.

Languir, dépérir. Ra yếu, ra ốm yếu, kém đi, mất sức, ốm lử thừ, ra mồm mõi.

Lanière. Dây da, roi da.

Lanterne. Đèn, đèn lồng; — chinoise, đèn bống; — sourde, đèn ló; éclairer quelqu'un avec une —, cầm đèn lồng đi trước ai.

Laper. Hút, mút, liếm láp.

Lapereau. Con thỏ con.

Lapidaire. thợ ngọc.

Lapider. Ném đá mà đánh chết.

Lapin. Con thỏ.

Lapis lazuli. * Kim tinh thạch..

Laps (de temps). Quãng, quãng thì giờ.

Laquais. Đầy tớ, kẻ đi hầu.

Laque. Sơn; — en bâton, cánh kiền, * tử thảo nhung; arbre à —, cây sơn.

Laqueur. thợ sơn, pho sơn.

Larcin. Đồ đã lấy trộm; accuser quelqu'un d'un —, cáo ai về tội ăn trộm.

Lard. Thịt mỡ lợn, thịt mỡ heo; — salé, thịt mỡ lợn ướp muối, un morceau de —, tằm thịt mỡ lợn.

Lardoire. Cái thườn nhét thịt mỡ.

Lardon. Tằm thịt mỡ lợn.

Lares. Các bụt thổ chủ; vua bệp.

Large, étendu. Rộng, lớn, to; —, largeur, ngang, quăng khoát, bên khoát; — de deux pieds, rộng hai thước; — d'épaules, người to vai; —, généreux, có lòng rộng rãi; en long et en —, tứ bề, mọi đường, mọi cách; prendre le —, ra khơi.

Largesse, libéralité. Lòng rộng rãi sự xa xỉ; của bán rộng rãi; faire des largesses pour se gagner les cœurs, phất của mua lòng; hồi lộ.

Largeur. Quăng khoát, bên khoát, bề ngang, bề rộng; en —, chiều khoát.

Larme. Nước mắt, hạt châu, châu lệ, biển bạc; verser des larmes sur quelqu'un, thương khóc ai; qui pourrait s'empêcher de répandre des larmes? nào có ai cầm nước mắt được? avoir des larmes dans la voix, xem ra thương tiếng lảm.

Larmes de Job, fl. Cây bo.

Larmoyant. Chảy nước mắt, khóc lóc.

Larmoyer. Khóc, thương khóc, thương tiếc, chảy nước mắt ra.

Larron. Kẻ trộm cướp.

Laryngite. Bệnh trong họng.

Larynx. Hầu, họng.

Las. Nhọc, nhọc mệt, mỏi; — du chemin, mỏi chân, đi đường nhọc.

Lascif. Lung lảng, hoa tình, mê đắm, lục tặc.

Lasser, fatiguer. Làm cho mỗi mệt; fig., làm rầy (ai), quây phiền lòng, xéo xắt; **se** —, ra nhọc, yếu đi; fig., lầy lăm chán.

Lassitude. Sự nhọc nhằn, sự mỗi mệt.

Lasso. Roi da, dây da (mà bắt muông dữ).

Latancier. Cây cọ.

Latent. Kín, chưa trông, trộm vụng.

Latéral. Ở bên, thuộc về hông.

Laticlave. Đại bào.

Latin (subst.). Tiếng latin; connaître le —, hiểu tiếng latin; (adj.), thuộc về tiếng latin, thuộc về dân latin.

Latiniste. Kẻ thông biết tiếng latin.

Latinité. Tiếng latin.

Latitude. Độ ngang.

Latrie (culte de). Sự thờ phượng Đấng thiên Chúa.

Latrines. Nhà tiểu, nhà dinh, nhà chổ, nhà vĩ, nhà xí.

Latte. Tầm ván, ván mỏng, gỗ đã xẻ; — transversale (des toits des maisons), rui; — longitudinale, mè.

Laudanum. Thuốc đau bụng.

Laudatif. Khen, (lời) khen.

Lauréat. Kẻ được giải, đã thắng trận.

Laurier, arbre. Cây du đẳng; — rose, cây trúc đào; fig., couvert de lauriers, đã thắng trận, đã được giải.

Lavabo. Ghề rửa mặt.

Lavage. Sự giặt, sự rửa.

Lavande. * ải hương thảo ou ải khô thảo.

Lave. Ôn thạch.

Lavement, clystère. Thuốc thông khoan; prendre un —, dùng thông khoan.

Laver le corps. Rửa, rửa cho sạch, tắm; — des habits, giặt áo; — les taches d'un habit, gột áo; — des verres, etc., tráng cốc; **se** —, rửa mặt, tắm; **se** — la tête, gội, gội đầu; fig., **se** —, se disculper, gỡ mình cho khỏi tội, chối lầy mình.

Lavis. Phép vẽ thuốc không vờn.

Lavoir. Nhà ou nơi giặt quần áo, thùng giặt rửa.

Laxatif. Thuốc làm nhuận ti vị.

Layette d'un enfant. Tã giẻ, khăn học trẻ con,

Lazaret. Nơi giữ tù cho khỏi dịch lây.

Lé (V. Laize).

Leader, chef d'un parti politique. Đầu bè đảng.

Lécher. Liếm, liếm láp, mút.

Leçon à apprendre. Đoạn phải học; donner des leçons, dạy học; faire la —, dạy bảo.

Lecteur. Kẻ đọc sách, kẻ xem sách.

Lecture. Sự xem sách, sự đọc sách.

Légal. Cừ luật, chiều luật.

Légaliser. Làm cho xứng luật, cho phải phép.

Légalité. Luật, kiểu phải giữ mà cừ luật.

Légat (du pape). Khâm sứ toà thánh; les suivants d'un —, tông sứ.

Légataire. Kẻ được của lời, kẻ ăn món trong gia tài kẻ chết để lại.

Légation. Toà quan khâm mạng, toà quan khâm sai; aller en —, đi sứ.

Légendaire. Có hơi tích truyện bày đặt, chẳng thật.

Légende, récit, Truyen biên ngôn, truyen chơi; —, inscription, tựa.

Léger. Nhẹ, chẳng nặng; d'un pas —, lanh chai, mau kíp; blessure légère, đầu nhẹ; un homme —, người nhẹ dạ, có lòng chiều về dảng trái.

Légereté. Sự nhẹ; — d'esprit, tính nhẹ dạ.

Légiférer. Lập luật.

Légion, troupes. Cơ binh, vệ, đạo binh, đoàn binh; —, foule, đông người, nhiều người lắm; la — étranger, lính mộ ngoại quốc; la — d'honneur, tước thưởng, bội tinh, khuê bài; les degrés de la légion d'honneur peuvent se traduire ainsi :

Grand'croix : Nhât phẩm bội tinh ;

Grand officier : Nhị phẩm bội tinh ;

Commandeur : Tam phẩm bội tinh ;

Officier : Tứ phẩm bội tinh ;

Chevalier : Ngũ phẩm bội tinh.

Législateur. Kẻ lập luật.

Législation. Lễ luật, luật phép, cuộc pháp.

Légitime. Kẻ thông luật.

Légitime (enfant). Con bởi hai vợ chồng thật mà sinh ra; épouse —, vợ chính, vợ mình đã cứ luật mà lấy; roi —, chính thông; —, légal, cứ luật, hợp luật, xứng luật.

Légitimer. Làm cho nó nên xứng luật.

Légitimité. Luật, phép, lời.

Legs. Của lời, món của để cho.

Léguer. Lối của, trời, lưu lại, để lại.

Légumes. Ngô đậu; des —, rau.

Lémures. Ma mợc, ma.

Lénitif. Hay đỡ, làm cho bớt đau, êm.

Lent. Chậm chạp, chậm chân; très —, chậm sì chậm sệt, chậm như rùa; — en parlant, nói cung lời thôi.

Lenteur. Sự chậm chạp, sự dững dình, sự thủng thỉnh; — de l'esprit, tính lơ lơ, tính hững hờ.

Lentille. Phạn đậu; tiểu sào thái; —, grains sur le corps, dèm nơi mặt, dăm bớt, nốt ruồi nơi mặt hay là trong mình.

Lentisque. (Giống) cây chó; vân hương thụ.

Leopard. Hùm beo; * báo tử.

Lépre. Bệnh phong, tật phong, đơn phong; bệnh hủi.

Lépreux. Kẻ có tật phong, kẻ phải bệnh phong.

Léproserie. Trại phong.

Lequel? Ai? — des deux? người nọ hay là người kia? sự nọ hay là sự kia?

Léser. Làm hại, làm thiệt hại.

Lésiner. Dè dặt, dè giũ.

Lésineur. Người sên, bôn sên, chắt dạ, keo, chắt bóp.

Lésion, blessure. Dầu tích, sự bị dầu.

Lessive. Giảm thủy, nước tro (lo) ngâm áo; faire la —, ngâm áo trong nước lo trước khi giặt.

Lest. Đồ nặng cần tàu; cát to, v. v., bỏ vào đáy tàu cho đắm.

Leste, actif. Lanh chai, mau; —, peu délicat en paroles, lão, bậm nói, tro trên, hoa tính.

Lester. Đắm tàu, bỏ cát hay là giồng gì nặng vào cho đắm tàu.

Léthargie. Trắm mợc; tomber en —, phải trắm mợc.

Léthargique. Kẻ phải trắm mợc; có máu trắm mợc.

Lettre, caractère de l'alphabet. Chữ; grande —, chữ cái; —, missive, thư, tờ, thư từ, cánh thư, bức thư; envoyer une —, gửi thư; recevoir une —, được thư; les belles lettres, phép văn chương; — de change, tờ đổi bạc; — de voiture, sổ đồ một xe chở.

Lettré. Thông thái, có chữ nghĩa, kẻ văn tự, sĩ hành văn; peu —, người ba chữ què, kẻ biết năm ba chữ; les Lettrés, văn Thân; la secte des —, nho gia.

Leur. (V. Gramm. n° 143).

Leurre, artifice. Sự man trá, sự đánh lừa, mưu gian.

Leurrer, tromper. Đánh lừa, nói man, man trá.

Levain. Men; du pain sans —, bánh không có men.

Levant. Đông, hướng đông, bên đông, phương đông.

Lever (verbe). Nhấc lên, kéo lên; — la tête, ngóc đầu lên, ngửa mặt lên, ngửa cổ lên; — les yeux, trông lên, ngửa trông; — des soldats, cầm binh, dự binh; — le derrière (se dit d'un cheval), ngửa cật; — le siège d'une ville, giải vây thành; **se** —, dậy, thức dậy; le soleil se lève, mặt trời mọc lên.

Lever (subst.). Sự thức dậy; sonner le —, đánh hiệu dậy; au — du soleil, khi mặt trời mới mọc lên.

Léviathan, poisson. Cá voi.

Levier. Cần, đòn nạy, nắm; soulever à l'aide d'un —, nạy.

Lévite (un). Thầy có chức trong thánh Ighêrêgia.

Lévite (une), habit. Áo bịt.

Levraut, lapereau. Con thỏ con.

Lèvre. Môi, đầu môi, môi miệng; la — supérieure, môi trên; la — inférieure, môi dưới; goûter du bout des lèvres, nhâm ou nếm đầu môi; remuer les —, nhấp nháp miệng; serrer les —, mím môi; les — d'une plaie, miệng đầu tích.

Lévrier. Chó săn.

Levure. Bọt.

Lexicographe. Kẻ chép tự vị.

Lexique. Tự vị con, tự vị nhỏ.

Lézard. Rắn thần lằn.

Lézarde. Đàng nẻ, lỗ hờ, chỗ dói.

Lézarder (se). Nẻ.

Liaison d'amitié. Nghĩa thân thiết; — de parenté, nghĩa họ hàng.

Liane. Cây để uốn: (mây, liễu, nhỏ, v. v.).

Liard. Tiền đen.

Liasse. Gói, bó.

Libations (faire des). Giáng thần (pαιen); —, boire beaucoup, uống say.

Libelle. Tờ cáo, bài về những điều hay làm thiệt hại.

Libeller, rédiger en forme. Cứ phép đã định mà biên mà viết (don, v. v.).

Libellule. Cọng cạc

Libéral, généreux. Có lòng rộng rãi, đại lượng; les arts libéraux, các nghề văn học, lục nghệ.

Les six arts libéraux, lục nghệ, sont :

La musique, nhạc ;

L'arithmétique, số ;

L'écriture, thư ;

L'art de lancer les flèches, xạ ;

Les cérémonies ou les rubriques, lễ ;

L'équitation, ngựa.

Libéalement. Cách rộng rãi.

Libéralité, largesse. Sự rộng rãi, lòng rộng rãi, tính thảo lão.

Libérateur. Kẻ cứu chữa, kẻ cứu chuộc.

Libération. Sự khỏi, sự chữa khỏi.

Libérer, rendre libre. Tha sự làm tôi, phóng các tôi tá; —, secourir, cứu, đánh tháo, chữa, gỡ ra; **se** —, chuộc mình; **se** — d'une dette, trang nợ.

Liberté. Sự thông dong, phép ở mặc ý mình; donner la — de parler, ban (cho) phép nói.

Libertin. Yếu điệu, kẻ xấu nết, kẻ buông tuồng.

Libertinage. Cách ăn ở buông tuồng, sự lãng loạn.

Libidineux. Hay đổ về sự dâm dục; kẻ mê dâm dục, xấu nết, hoang đàng.

Libraire. Kẻ bán sách.

Librairie. Hàng sách, nhà bán sách, nghề bán sách.

Libre. Thông dong, kẻ ở mặc ý mình; — de tout souci, xóng lòng mọi sự lo lắng; — de crainte, khỏi sợ; — arbitre, ý thông dong.

Librement. Cách thông dong, như người thông dong; parler —, lời số sàng.

Lice. Trảng chạy, trảng đua chạy, trảng đua ngựa.

Licence, permission. Quyền phép ; —, excès, sự buông tuồng, sự hỗn hào, sự xấu nết, sự lãng loàn.

Licencié, breveté. Ông công, cử nhân, kẻ có chức cử nhân. (Pour les examens de licence, voyez la note du mot *Bachelier*).

Licencier, renvoyer. Đuổi, bỏ, thả, tha.

Licencieux. Có tính nết buông tuồng, lung lãng, trái phép, chẳng có phép tắc gì.

Licite. Nên, phải phép, sự gì người ta được phép làm, có phép.

Licol, licou. Dây buộc cổ ngựa, dây tróc cổ ngựa.

Licorne. Con rống ; procession de la —, sự rước rống.

Licteur. Xá nhân.

Lie. Cạn, cần.

Liège, arbre. Giống cây vông, * viên mộc.

Lien. Dây buộc ; — de bambou, lát, lát núc ; — fait avec la partie verte du bambou, lát cắt ; — fait avec le cœur du bambou, lát giong ; — pour porter les gerbes, les vases en terre, quang ; — conjugal, nhân duyên.

Lienterie. Bệnh tả.

Lier. Buộc, trói, ràng rịt, nôi ; — les coudes derrière le dos, giắt cánh khỉ ; — les bras avec les genoux, trói bó cúi ; — les bras par derrière, trói gô ; — un fagot, giắt bó cúi ; fig., — conversation avec quelqu'un, giấp mặt mà nói vuội ai ; **se** — d'amitié, kết nghĩa.

Lierre. * Bà thảo, liên tiền thảo, thường xuân đằng.

Liesse (être en). Mừng rỡ, vui mừng, phỉ chí.

Lieu. Nơi, sở ; — agréable, phong cảnh ; (extraction) issu de bas —, người phàm dân ; lieux communs

(littérat.), lẽ chung (dùng mà giả bái) ; loc. : au — de, thay vì ; en premier —, thứ nhất, trước hết ; en second —, thứ hai, sau nữa.

Lieue. Dặm (rậm).

Lieutenant. Quan hai (khoanh) ; — de vaisseau, quan ba (khoanh) ; — colonel, quan năm (khoanh : ba vàng hai bạc), quan phó cơ, phó quản cơ.

Lièvre. Con thỏ, con thỏ rừng.

Ligament. Dây buộc, lát, lõi.

Ligature, monnaie. (Một) quan tiền ; cinq ligatures, một vác tiền ; —, enveloppe pour les plaies, rêu vải buộc đầu tích.

Ligne, trait. Chỉ, nét bút ; tracer une —, vạch hàng, kẻ hàng ; — à sonder, hòn dò, cái rò ; — à pêcher, tra ; pêcher avec cette —, đánh tra ; autres sortes de — à pêcher, chỉ câu, cần câu, dây câu, nhợ câu ; la —, l'équateur, xích đạo.

Lignée, enfants. Con cái ; —, race, dòng dõi, ông bà cha mẹ, tông tộc.

Ligneul. Dày nhưa.

Ligneux. Bằng gỗ, rắn như gỗ.

Ligotter. Trói ; — peu solidement, trói sên ; — les bras avec les genoux, trói bó cúi.

Ligue. Sự giao hoà, sự giao kết, sự hoà hợp, bè, đảng.

Liguer (se). Giao kết (vuội), làm bè đảng.

Lilas, * Đinh hương hoa ; — des Indes. (lagerstroemia), cây tử vi ; (melia), cây xoan.

Limace. Con sên.

Limaçon. Ốc, ốc ác, ốc nhồi : en forme de —, có hình tròn ốc.

Limaille. Mạt giũa, mạt cưa, mạt sắt, * thiết sí.

Limbe, cercle. Vòng, chu, chung quanh.

Limbes (les). Nơi lâm bô.

Lime. Cái giũa, cái thừa.

Limer. Giũa, mài giũa, giũa bớt ; chải chuốt.

Limitation. Ngày hẹn ; sans — de temps, không định ngày hẹn.

Limite, fin. Cùng, tận, cuối, ngắn ; —, borne, bờ cõi, giới kiết, bờ ruộng.

Limiter, mettre des bornes. Đặt giới hạn, lập đá mốc ; —, fixer un terme, hẹn ngày, chỉ định.

Limitrophe. Lân cận, giáp cõi, làm cõi, láng giềng, tiếp giáp.

Limon, bourbe. Đất bùn, bùn lầy ; —, jus de citron, nước chanh, * ninh mông ; —, bras d'un char, điều xe, tay xe.

Limonade. Nước chanh.

Limpide. Trong, trong trẻo, trong như ngắn, eau très —, nước trong vắt ; eau — d'un fleuve, de la mer, nước biếc, trong suốt.

Limpidité. Sự trong trẻo, sự trong suốt.

Lin. Gai, gai linô, * đang hổ ma.

Linceul. Khăn bọc xác người chết.

Linéaire (dessin). Phép vẽ cứ nét thẳng, cứ hàng kẻ.

Linéament, ligne. Nét viết, nét vẽ ; — trait du visage, nét mặt.

Linge. Đồ vải, đồ nhung v. v.

Linger. Kẻ bán hàng các thứ vải, kẻ may đồ bằng vải.

Lingère. Người đàn bà may (hay là) là đồ bằng vải.

Lingerie. Buồng xếp đồ vải.

Lingot. Khối ; — d'or, d'argent, nén vàng, nén bạc ; petit —, thoi ; — d'or faux (superst.) vàng mã.

Linguiste. Kẻ chép sách về những tiếng người ta nói ; kẻ thông thạo tiếng.

Liniment. Thuốc bớt đau, thuốc bôi.

Linon. Vải linô mỏng lầy, * đang hổ ma mỏng.

Linteau. Mây cửa.

Lion. Con sư tử ; —, signe du zodiaque, ngọc cung ; fig., un homme brave, người mạnh bạo.

Lionceau. Sư tử con.

Lippu. To mép, đầy môi.

Liquéfaction. Sự nấu loài kim cho chảy, sự dong hoá.

Liquéfier. Nấu chảy, đúc, dong hoá, làm cho ra lỏng.

Liqueur. Kượu ngọt ; — des arbres, mủ cây.

Liquide (adj.). Chảy, hay chảy, lỏng,

Liquider. Tính toán ; — un compte, trang nợ.

Lire. Xem sách, đọc sách ; savoir à peine —, đọc chẳng chạy ; — en public, giảng sách ; — à haute voix, đọc to lên ; fig., — dans l'avenir, quan phòng, xa trông.

Lis. * Cây tô hợp, ngọc tán hoa ; giòồng cây huệ ; — des eaux, liên hoa, hoa sen.

Liseron rampant, convolvulus repens. Rau muồng, * lâu mông.

Lisible. (Chữ) dễ xem, dễ hiểu.

Lisière, frontière. Giới, cùng, cuối.

Lisse. Lăn (nhẵn), trơn, bằng phẳng ; chevelure —, tóc chải mượt mượt ; rendre —, bào, chuốt, đánh cho nhẵn, đánh bóng lộng.

Liste. Sổ ; dresser une —, làm sổ.

Lit. Giường ; — de camp, phản ; — en fer, giường sắt ; un ciel de —, bình thiên ; le pied du —, chân giường ; la tête du —, đầu giường, trốc giường ; sous le —, dưới gầm giường ; être au —, đang nằm ; garder le —, nằm liệt ; sortir du —, chỗi dậy ; le — d'une rivière, lòng sông.

Litanies. Kinh cầu ; — de la Sainte Vierge, kinh cầu Đức Bà, kinh cầu chữ (nhỏ) ; — des Saints, kinh cầu các thánh.

Litchi (arbre et fruit) ; le gros —. Quả vải, cây vải ; le petit —, quả nhãn, cây nhãn. (V. Longanier).

Litharge. Mật đà tăng.

Lithographie. Phép in bản đá, nghề thích chữ vào đá.

Lithographe. thợ in bản đá.

Lithosomie. Sự chữa bệnh kén.

Litière, chaise à porteurs. Song loan, vồng, cang ; —, paille, rơm rạ lót chuồng loài vật, rơm rạ rắc cho trâu bò nằm.

Litige. Sự kiện cáo, sự tranh tụng, món kiện, tích kiện.

Litigieux. Đang dở, chưa (chịu) xử.

Litote. Sự nói non nghĩa.

Litre. Chai, lọ.

Littéraire. Thuộc về chữ nghĩa, thuộc về sự học hành.

Littéralement. Từng chữ một, cặn kẽ.

Littérateur. Người thông, kẻ hay chữ nghĩa.

Littérature. Phép văn chương, chữ nghĩa, nghề văn ; phép dạy mẹo cho được làm các thư văn bài.

Littoral. (Nơi) áp bờ bãi ; bãi bể.

Liturgie. Lễ phép, phép dạy thứ tự các lễ phép.

Liturgiste. Kẻ biết (kẻ dạy) các lễ phép.

Livide. Bầm, tím, bầm tím, tái mét, trắng nhợt, xám mặt.

Lividité. Sắc bầm tím, sự trắng nhợt, sự vô vàng.

Livraison. Sự giao, sự nộp ; livraisons (d'un ouvrage), cặp, tập.

Livre, volume. Sách, quyển sách ; ouvrir un —, mở sách, mở sách ; faire un —, dọn sách, chép sách ; éditer un —, in sách ; — de prière, sách kinh.

Livre, poids. Cân, nửa cân.

Livrée. Áo riêng nhà nào (cho đầy tớ mặc).

Livrer. Giao, nộp, phó ; — quelqu'un à la mort, nộp ai cho chết ; — un secret, tỏ ra điều gì kín ; se —, nộp mình.

Livret. Sách nhỏ, thư, tờ.

Lobe de l'oreille. Lái tai.

Local, logement. Nơi ở, nhà ở.

Local (adj.). Riêng một nơi, thuộc về nơi nào.

Localité. Miền, xứ, phương, nơi.

Locataire. Kẻ trú nhà người ta, kẻ ở nhờ, kẻ thuê nhà ở.

Location. Sự thuê, sự cho thuê.

Locomotive. Máy kéo xe lửa.

Locution. Cách nói, tiếng nói.

Loge. Buồng ; — de concierge, buồng kẻ canh cổng.

Logement. Nhà ở, gia cư ; avoir un bon —, có nhà ở tiện.

Loger, habiter. Ở, đỗ ; — chez quelqu'un, trú nhờ, trọ ; — quelqu'un, cho đỗ, chứa chịu khách ; — (contenir) quelque chose, trữ.

Logicien. Hay cứ lẽ, có lý, kẻ hay luận lý, người lý sự.

Logique (la). Phép luận lẽ, phép dạy luận lý, nghề luận lẽ ; analyse —, sự xét tiếng nói, thứ tự và kiểu nói thế nào ; être —, hay lý sự.

Logis. Nhà ở ; être au —, ở nhà.

Logogriphe. (Thứ) điều đồ.

Loi. Phép, lẽ luật ; porter une —, lập luật ; casser une —, bãi luật ; observer la —, cứ luật, chiều luật ; se faire une —, buộc mình, ra luật cho mình ; les lois de la nature, thứ tự, chế độ, luật tự nhiên.

Loin, lointain. Xa, xa xôi.

Loir * Tòng thờ.

Loisible. Nên, được phép.

Loisir. Sự ở nhưng, lúc thong thả. sự phong lưu ; avoir du —, ở thong thả, nghỉ. *vải, rảnh*

Lombes. Thận, trái cật.

Long. Dài, rộng, lớn; habit —, áo chùng, áo dài.

Longane. Quả nhãn, quả long nhãn.

Longanier. Cây long nhãn, cây nhãn.

Longanimité. Đức khoan dung, tính hiền từ, đức nhịn.

Longe, corde. Dây da, dây cương; — de veau, nửa dọc lưng bò con.

Longer. Đi men, ăn lận.

Longévité. Tuổi già cả, tuổi rùa tóc bạc.

Longitude. Độ dọc.

Longtemps, longuement. Lâu, lâu dài.

Longueur. Bề dài, tràng, bề dọc; fendre dans le sens de la —, chẻ dọc, chành dọc ra; — du temps, sự lâu dài.

Longue-vue. Ông dòm.

Lopin (de terre). Miếng đất.

Loquace. Ngoa ngoắt, lép bép, kẻ rậm lời, kẻ nói chả chót.

Loque. Giẻ rách, mảnh rách.

Loquet. Then, then đòn gánh; pousser le —, gài then cửa.

Lorgner. Liếc mắt, trông lờm lờm.

Lorgnette. Ông dòm.

Lorgnon. Mực kính.

Loriot, oiseau. Huỳnh anh, vàng anh.

Lors, alors. Thì, thì bây giờ; dès —, từ lúc ấy, từ lúc bây giờ; — de, lúc, chính lúc, đang lúc, khi.

Lorsque. Khi, đang khi; loc. conj., lors même que, dù mà... mặc lòng; dù giả như.

Losange. Hình bốn mặt ngang nhau từng đôi mà chẳng có góc thước thợ.

Lot. Sô, sô phận.

Loterie. Sự bắt thăm, sự được hời bắt thăm.

Lotion. Sự rửa.

Lotus, fleur. Hoa sen.

Louable. Đáng khen.

Louange. Sự khen, lời khen, sự ngợi khen; couvrir de louanges, khen lao lắm.

Louche, grande cuiller. Mồi.

Louche, difforme par les yeux. Kề hiềng mắt, lè mắt; fig., homme —, người phản trắc; parole —, lời phản đối.

Loucher. Hiềng mắt.

Louer, vanter. Khen, ngợi khen, khen lao, không khen, tăng tiền; avoir à se — de quelqu'un, khen (ai), ưng ưa, lầy lằm phải mọi dảng; se —, khoe mình; être loué par tout le monde, kể mọi người diều khen.

Louer, donner à louage. Cho thuê, thuê khoán trắng; se —, làm thuê.

Loup. Con chó sói, sói rừng; prov.; je tiens le — par les oreilles, cầm đuôi hùm.

Loup-cervier. Dã cẩu.

Loupe, lunette. Kính hoả, kính hiển vi; —, tumeur, ung bướu, ung độc.

Lourd, pesant. Nặng, nặng nề; température lourde, nặng khí khó chịu; — d'esprit, trí chậm, tối dạ, tối đặc, kẻ học chậm.

Lourdaud. Lờ khờ, ngày dại.

Lourdeur. Sự nặng nề; — dans la tête, sự nặng đầu, sự nhức (rức) đầu.

Loutre. Con rái, con tầy.

Louve, femelle du loup. Chó sói cái.

Louveteau. Chó sói con.

Louvetier. Kẻ săn chó sói.

Louvoyer. Giẻ bên nọ bên kia, chạy bát.

Loyal, sincère. Trung tín, trung trực; —, franc, thật thà, ngay thật.

Loyauté. Sự trung tín, lòng trung, sự thật thà.

Loyer. Tiền thuê (nhà, ruộng; v. v.).

Lubie. Ý lạ, ý riêng, tư tình, tình ý.

Lubrique. Buông tuồng, xấu nết, tính mê dâm dục.

Lucarne. Cửa sổ nhỏ.

Lucide. Sáng, sáng chói; —, facile à comprendre, tỏ tường, minh bạch, rõ; raisons lucides, lẽ rõ ràng.

Luciole. Con đom đóm.

Lucratif. Sinh lợi, sinh ích lợi, có lợi lãi.

Lucre. Lợi, lợi lãi, ích lợi; *rechercher le —*, tham cửa, trục lợi, chen lợi.

Luette. Nắp cuồng hòng, hấu bao.

Lueur, clarté. Ánh sáng.

Lugubre. Đau đớn, sầu não, thương khốc; *homme —*, người sầu não, ưu phiền; *air (chant) —*, cung hát thảm, cung thương.

Luire. Sáng, sáng ra, sáng sủa, nhấp nháy.

Lumbago. Đau lưng.

Lumière. Sự sáng, ánh sáng; *la — du soleil*, sự sáng mặt trời.

Lumignon. Bê (đăng tâm).

Lumineux. Sáng, sáng láng; *fig.*, rõ ràng, minh bạch.

Lunaison (une). Một tháng, *durer une —* xảy ra đủ một tháng.

Lunatique. Có bệnh theo cũ trăng; *fig.*, thất thường, có tính thất thường.

Lundi. Ngày thứ hai (trong tuần bảy ngày).

Lune. Mặt trăng (trăng, giăng); * nguyệt (nguyệt); *clair de —*, sáng láng; *pleine —*, ngày rằm; *premier quartier de la —*, thượng huyền; *dernier quartier de la —*, hạ huyền; *éclipse de —*, nguyệt thực; *la — se lève*, se couche, mặt trăng mọc lên, mặt trăng lặn.

Lunetier. Kẻ làm *ou* kẻ bán mục kính.

Lunette. Mục kính.

Lunule. Bình có hình nguyệt.

Lupanar. Nhà thổ, lầu xanh, áng hoa nguyệt.

Lupin. Lạc đậu.

Lustral. Dùng mà rửa cho sạch; *eau lustrale*, nước cam lồ, nước phép; *—*, *qui arrive tous les cinq ans*, thuộc về tuần ngũ niên.

Lustre, chandelier à plusieurs branches. Chân nến treo; *—*, éclat, sự sáng láng, sự văn hoa; *—*, *espace de cinq ans, tuần ngũ niên, năm năm.*

Lustrine. Vải láng mỏng.

Luth. Đàn cầm.

Luthier. thợ đóng đàn.

Lutin, éveillé. Nghịch; *—*, démon, ma, tà ma, ác thần.

Lutrin. Yên sách hát.

Lutte. Sự chống lại, sự cãi nhau, sự bắt tuận, sự rán sức; *une —*, vật một keo.

Lutter. Đánh nhau, cưỡng lại, chống trả, rán sức vật; *— à bras le corps*, chẳng cây nhau; *— contre ses mauvais penchants*, hăm dẹp tính hư mình.

Luxation. Sự sai khớp, sự lòi xương, sự trật xương.

Luxe, somptuosité. Sự xa xỉ, tính mê sự sang trọng; *s'habiller avec —*, ăn mặc lộng liêu.

Luxer. Làm cho sai khớp; *se — un bras*, sai cánh.

Luxeux. Kể tích sự sang trọng; *maison luxueuse*, nhà rườm rà; *repas —*, tiệc trọng thể quá.

Luxure. Tính mê đắm, sự mê đắm, cách ăn ở lãng loạn.

Luxurieux. Mê đắm dục, mê chơi bời, ke theo tính buông tuồng, xấu nết, trai gái, mê tính xác thịt.

Luzerne. * Long đằm thảo.

Lycée, collège. Nhà trường.

Lycéen. Học trò.

Lymphé, maladie, Bệnh thủy thũng.

Lynx. Dã cẩu; *fig.*, *avoir des yeux de —*, có mắt sáng như dã cẩu; tính tuồng, sâu sắc.

Lyre. Cổ cầm, đàn cầm; *pincer la —*, gảy đàn cầm.

M

- Macadam.** Tam hợp.
- Macérer, infuser.** Tắm, ngâm, ngâm nước, ngâm ngâm.
- Macération, infusion.** Sự ngâm nước; fig., se macérer, s'infliger des macérations, hãm mình.
- Mâche.** Rau độc hoạt, * gia trọc hoạt.
- Mâcher.** Nhai; — de la nourriture pour un enfant, mớm cơm.
- Machinal.** Vô ý, tự nhiên.
- Machination.** Mưu chước, mưu mẹo.
- Machinateur.** Kẻ bày mưu, kẻ làm đầu, kẻ lập mưu.
- Machine.** Máy, then máy; — à vapeur, máy lửa; — hydraulique, máy nước; — électrique, máy thu khí âm dương; — pneumatique, máy thụt khí.
- Machiner, intriguer.** Lập mưu, dùng chước, làm phương thế, mỏng.
- Machiniste.** thợ máy, kẻ dùng máy.
- Mâchoire.** Hàm, hàm răng.
- Mâchonner, mal articuler.** Nói không rõ, nói lúng búng không rõ.
- Mâchuré.** Nhẹ mặt, lỗ đố.
- Maçon.** thợ nề, thợ xây, thợ ngoã.
- Maçonner.** Xây.
- Macre, châtaigne d'eau.** Cây âu, củ âu.
- Maculer.** Làm dơ, làm ô gỉ, vấy vạ, làm cho có vết.
- Madame.** Bà, đàn bà.
- Madéfier, humecter.** Làm cho ướt át, xấp nước, tưới.
- Mademoiselle.** Cô.
- Madone (la).** Rất Thánh Đức Bà.
- Madré.** Giỏi, duệ, quỉ quyết, gian giảo, diên đảo, tính ma.
- Madrier.** Phiên; hợp.
- Magasin.** Xưởng, xưởng đồ, nhà đồ.
- Mage, prêtre Perse.** Thầy tế lễ (bên Persia).
- Mages (les).** Ba vua.
- Magicien.** Phù thủy, phù chú, đồng phụ, con đồng.
- Magie.** Phép phù thủy, phép thuật, pháp môn; inventeur de la —, cao biền.
- Magique.** Thuộc về pháp môn; về phù thủy.
- Magistère.** Phép dạy, phép cai, quyền bề trên.
- Magistral, grandiose.** Sang trọng, đão đẽ, quá phép.
- Magistrat.** Quan; être —, làm quan.
- Magistrature.** Bộ các quan; chức quan; các quan cử phẩm.
- Magnanerie.** Nhà chần tằm.
- Magnanime, généreux.** Quảng tâm, rộng rãi, khoan dung.
- Magnanimité, grandeur d'âme.** Sự đại dâm; —, générosité, tính rộng rãi.
- Magnésie.** * Đồng hoàng thạch ou hồng tử mộc thủy.
- Magnétique.** Thuộc về đá nam châm; fluide —, khí bởi đá nam châm mà ra.
- Magnétiser.** Pha khí đá nam châm.
- Magnificence.** Sự trọng thể, sự cao trọng.
- Magnifier.** Khen lao, tăng lên, ngợi khen.
- Magnifique.** Cao trọng, trọng thể, cả thể; —, très beau, tốt quá sức.
- Magnolia.** * Cây dạ hợp.
- Mai.** Tháng năm tây.
- Maie, pétrin.** Máng thầu bột, thùng thầu bột.
- Maigre (adj.).** Gầy, gầy guộc, gầy gò, vô vàng; jour —, ngày kiêng thịt.
- Maigre (subs.).** Thịt nạc; faire —, kiêng thịt.
- Maigreur.** Sự gầy gò, sự ốm nhom.

Maigrir. Ra gầy mòn ; — peu à peu, ròn mõi.

Maille. Mất lưới ; cotte de —, áo mã giáp đan mắt sắt ; loc., n'avoir ni sou ni maille, chẳng có đồng tiền nào sớt ; avoir — à partir, có điều cãi vuõn nhau.

Maillet. Cái vỗ, vỗ sàm.

Maillot. Khăn bọc trẻ con.

Main. Tay, nắm tay ; — de Bouddha, * phật thủ cam ; une — de papier, một cặp giấy ; lever la main (pour jurer), giơ tay lên mà thề ; (pour bénir), giơ tay làm phép ; battre des mains, vỗ tay ; faire signe de la —, vẫy tay ; tendre la —, mendier, ăn mày ăn xin ; tendre la — par amitié, dâng tay (tỏ nghĩa), fig., xin giúp ; avoir la haute —, commander, cai quan, cai trị ; mettre la — sur quelqu'un, bắt ai, nã tróc ai ; mettre la dernière — à un ouvrage, chuốt việc, mài giũa việc cho xong ; donner à pleines mains, ở rộng rãi mà làm phúc ; boire dans le creux de la —, lấy tay vục nước, vốc nước ; avoir le cœur sur la —, thật thà, cô nhàn ; en venir aux mains, giao chiến ; de la — à la —, chuyển tay.

Maintes fois. Nhiều lần, nhiều lần.

Maintenir, conserver. Giữ ; — une affirmation, nói quyết, già giặn ; —, consolider, kềm, giữ.

Maintien, contenance. Ráng, hình.

Maire. Lý trưởng, xã trưởng ; — des villes, đốc lý.

Maire. — Le maire annamite est loin de jouer le rôle des maires de notre pays ; il n'est pas président du conseil des notables (thôn hội) ; il est même moins élevé dans ce conseil que les hương et le thủ chỉ ; il fait toutefois partie des notables majeurs. (V. le mot *Notables*). Ce qui lui donne, surtout

maintenant, une grande importance, c'est qu'il est seul l'agent officiel, accrédité entre l'administration et la commune. Il garde le môc truyên, sceau en bois, insigne de sa charge, dont il se sert pour signer toutes les pièces officielles ; il est chargé des rôles de l'impôt et autres pièces officielles de l'année courante ; c'est lui aussi qui, tantôt seul, tantôt avec l'aide du hương thân et du hương hào, premiers notables du village, est chargé de lever l'impôt et d'en faire le versement. Il vise ou légalise toutes les signatures, toutes les demandes des particuliers. Il doit aussi transmettre à la commune les ordres de l'administration et est responsable de leur inexécution, s'il ne prévient pas l'autorité compétente que le conseil des notables n'a pas laissé exécuter ses ordres.

Le maire est élu par les notables. La charge lui est généralement conférée pour trois ou six ans ; cependant le village peut le maintenir dans ses fonctions aussi longtemps qu'il lui plaît. Les fonctions de maire sont presque obligatoires de fait, au moins pour un certain temps, pour celui des habitants que les notables ont élu.

Dans certains villages, pour remplir les autres charges de notables, il faut avoir subi celle de maire : intermédiaire ordinaire entre la commune, considérée comme personne morale, et les représentants du Gouvernement, le maire a une situation assez délicate : il ne lui est pas toujours facile de faire accorder les intérêts de sa commune et les réclamations des notables qui sont derrière lui avec les exigences ou ordres de l'autorité ; souvent il a à jouer un rôle très ingrat et se trouve entre le marteau et l'enclume.

Il n'est procédé à l'élection d'un nouveau maire que sur la demande du maire en fonctions ou sur celle du village; c'est le phủ ou huyện de la circonscription qui donne aux notables l'ordre de se rassembler, et pendant la vacance, c'est le hương hào qui remplit provisoirement les fonctions de maire.

Mairie. Đình, đình trung.

Mais. Lúa ngô, lúa bắp; un épi de —, bắp ngô; * ngọc mạch *et* bao cốc.

Maison. Nhà; — d'habitation, nhà ở; — de campagne, nhà xứ quê để nghỉ chơi, trại; — de plaisance, nhà chơi; — couverte en tuiles, nhà ngói; — couverte en feuilles, nhà lá; — couverte en chaume, nhà gianh; — basse et étroite, nhà lúp thúp; — en briques, nhà gạch; — en pierre, nhà đá; — en bois, nhà gỗ; bâtir une —, làm nhà, xây nhà; dresser une — en bois, cất nhà; être à la —, ở nhà; —, race, nhà, chi, họ, dòng dõi.

Maisonnette. Lều, nhà lều, nhà nhỏ.

Maitre. Thầy, chúa, chủ; — d'équipage, ông đội; — de chant, thầy dạy hát; — de musique, thầy dạy bát âm; — ès-arts, nhiều học; — de lettres, — d'école, thầy đồ, thầy giáo; le — du ciel, Thiên Chúa, Đức Chúa Lời; loc.: être son —, ở thông dong làm mặc ý mình; être — de soi, tỉnh trí khôn; n'être pas — de soi, bất tỉnh nhân sự; — autel, bàn thờ chính.

Maitrise. Trạng các chú bé giúp hay là hát lễ.

Maitriser, gouverner en maitre. Trị, cầm quyền.

Majesté, air respectueux. Sự oai vọng, sự uy nghi, sự nghiêm nghi; —, terme honorifique des rois, tâu Đức bệ hạ; crime de lèse —, tội phạm đến quyền.

Majestueux. Uy nghi, nghiêm trong, nghiêm nghi, trọng thể.

Majeur, hors de tutelle. Kê đã đến tuổi được làm chúa mình.

Major (officier supérieur). Quan giữ việc (một cơ, một phần cơ binh); sergent —, ông đội bốn.

Majorité. Tuổi ai đến thì được làm chúa mình; —, le plus grand nombre, sự ở nhiều hơn.

Majuscule. Chữ cái, chữ lớn.

Mal, douleur. Đau, chứng; — au cœur, chứng thổ, chứng lợm; avoir — à la tête, rức đầu; le —, contraire du bien, việc xấu xa, nết xấu; faire le —, phạm tội; causer du —, làm hại, làm thiệt hại; — à propos, trái mùa, trái thì, bất tiện; dire du — de quelqu'un, nói hạnh, nói sự xấu về ai; prendre en —, hiểu về ý độc dữ, lấy làm khó chịu; avoir du —, chịu khó, gắng sức; être — avec quelqu'un, nghịch cùng, chẳng hợp ý, bất thuận, gài gáp; être très — (malade), ốm nặng sắp chết.

Malachite. * Thạch lục.

Malade. Ốm, ốm đau, có bệnh, kẻ liệt, kẻ phải bệnh, kẻ cảm bệnh, kẻ nhuộm bệnh, kẻ mắc bệnh; être —, ốm, phải bệnh; être très —, ốm rất nặng; soigner un —, coi sóc kẻ liệt.

Maladie. Bệnh, chứng bệnh; sentir les premières atteintes de la —, muốn ốm, ghê trong mình, ươn mình; — d'oreilles, chứng đặng đặng; — difficile à guérir, bệnh nan trị; soigner une —, chữa bệnh, trị bệnh; la — diminue, ngót bệnh, bớt bệnh; — dangereuse, bệnh nghèo, bệnh ngặt; — contagieuse, bệnh lây.

Maladif. Hay ốm, ốm yếu, vắn yếu trong mình.

Maladrerie, Trại phong.

Maladroit. Vụng, chẳng có tài, vô tài.
Malaise. Sự ghê trong mình, sự muốn ốm, sự se mình, sự ươn mình.
Malaisé, difficile. Khó.
Malappris. Thăng vô phép, thô kệch.
Mâle. Về giống đực; un — (parmi les animaux), con đực, vật đực; con sông; —, énergique, xứng người nam, mạnh mẽ.
Malédiction. Sự chửi rủa, lời thề rủa.
Maléfice. Phép phù thủy, sự ếm chú, bùa mê; victime d'un —, phải bùa.
Malencontreux. Trái, bất tiện; khôn nạn.
Malentendu. Sự lầm, sự vô ý.
Malfaisant. Gian, hay làm sự dữ.
Malfaiteur. Kẻ làm sự dữ, thằng trộm cướp, kẻ phạm tội.
Malfamé. Xấu tiếng, có tiếng xấu.
Malhabile. Vụng, vô tài, chẳng khéo.
Malgracieux. Bẩn tính, tức mình, giận, buồn mặt.
Malheur. Tai vạ, sự khốn cực.; loc. adv.: par —, chẳng may; int.: — à! khốn cho! — à moi! khốn nạn tôi! — aux vaincus! khốn cho kẻ bại trận!
Malgré. Trái ý, chẳng đành lòng, ép uổng; — moi, trái ý tôi, dù tôi hẳn chẳng bằng lòng; —, que, dù mà...
Malheureusement. Chẳng may.
Malheureux (adj.). Khôn nạn; un —, kẻ phải sự khốn cực.
Malhonnête, déshonnête. Xấu, xấu xa; —, grossier, vô phép, què mùa.
Malice, méchanceté. Lòng tà, lòng độc địa; —, habileté, sự khôn khéo, sự xảo kẻ; —, enfantillage, sự nghịch, tính nghịch.
Malicieux, méchant. Độc ác, độc dữ, kẻ tìm làm hại; —, habile, khôn, hay lập mưu; —, malin, nghịch, có tính trẻ con.

Malin, méchant. Dữ, có lòng độc, có tính độc dữ, xấu bụng, kẻ tìm làm hại; —, rusé, quỷ quái, giỏi, khôn duệ; l'esprit —, quỷ độc dữ.
Malingre. Yếu, yếu sức, gầy.
Malintentionné. Có ý trái, muốn làm hại, có tính gian, có lòng độc.
Malle. Hòm vuông, hòm để đồ dùng; — à couvercle rond, hòm vỏ mãng.
Malléable. Mềm, dẻo, chịu dát được.
Malle-poste. Xe trạm.
Malmener. Làm khổ sở, bắt bớ, khuấy.
Malotru. Thằng vô phép.
Malpropre. Xấu, bẩn thỉu, nhơ mặt.
Malsain. Nặng khí, khí độc.
Malséant. Không phải phép, không xứng đáng, không hợp bậc mình.
Malsonnant. Lời khó nghe, nghịch cùn, chẳng xứng.
Maltraiter. Làm khổ, làm khổ sở.
Malveillance. Lòng độc, tính gian, bụng xấu, sự muốn làm hại.
Malversation, vol. Sự ăn bớt tiền dân, sự làm hại.
Malverser, commettre des malversations. Ăn bớt tiền kho hay là tiền dân.
Maman. Mẹ, bà.
Mamelle. vú, vú sữa.
Mamelon. Đồi, cồn.
Maillaire. Yếm; mettre un —, mặc yếm; cordon de —, giải yếm.
Mammifère. (Giống vật) có vú.
Manant. Người thú quê, nhà quê.
Manche long. Đòn cán; — court, chuỗi, nắm; — à balai, cán chổi; — de charrue, xeo cày; — d'outil, giăng xay; — de cognée, quẻ rìu; — d'habit, tay áo.
Manchettes. Tay áo mượn; mettre des —, kẻ tay áo mượn; —, menottes, thiết liểu tay; xiềng tay.
Manchon. Bao tay.
Manchot. Cụt tay.

Mandarin. Quan, quan lớn.

Mondarin. — Les mandarins sont répartis en deux catégories (nhị cấp) ou giai : les mandarins civils, quan văn, et les mandarins militaires, quan võ. Ils font tous partie d'un des neuf degrés ou phẩm.

Aux quan văn seuls sont dévolues les fonctions administratives : ils sont pris dans la classe des Lettrés ayant satisfait aux examens littéraires. Ce sont généralement des gens dont l'instruction dans la science des caractères est complète. Ils ont étudié la philosophie, le droit, la littérature et l'histoire.

Les mandarins militaires sont choisis surtout d'après leurs aptitudes physiques ; ce n'est que dans les grades très élevés que l'on trouve des militaires instruits et considérés.

Le mandarinat est divisé en neuf degrés et chaque degré comporte deux classes : la 1re ou vraie classe (chính) ; la 2e ou suivante (tùng, tông). Ainsi on dit : chính nhất phẩm, mandarin de 1re classe du 1er degré, tùng nhất phẩm, mandarin de 1re classe du 2e degré.

Les tableaux insérés p. 214 et 215 donnent la liste des principaux mandarins.

Mandarine. Quả quít ; — confite, mât quít.

Mandarinier. Cây quít.

Mandat, ordre. Lời truyền, diều răn, tờ sức, việc gì đã giao phó cho ; —, délégation, sự sai cử, sự chịu sai, sự sai cử ; — d'argent, tờ bảo giao tiền ; — d'arrêt, trát.

Mandataire. Kẻ lĩnh việc làm thay vì người khác, kẻ người ta đã sai cử mà liệu việc đã giao cho mình ; faire l'office de —, liệu việc đã giao cho mình.

Mandement. Thư Đức giám mục, thư chung.

Mander, faire venir. Mời, đòi, bảo đến ; —, faire savoir, nhắn tin.

Mandibule. Hàm răng.

Mandragore. Cây cội rễ như nhân sâm.

Manège pour les chevaux. Tràng quân ngựa.

Mânes (superst.). Vong hồn, hồn, linh vị kẻ chết.

Manganèse. * Đồng quặng thạch.

Mangeoire. Máng cỏ.

Manger. Ăn ; (en parlant de grands personnages), xoi ; (on dit en riant) : lôm, lôm khôm ; — peu, ăn cơm yếu ; — beaucoup, ăn cơm khỏe ; — gloutonnement, ăn bồm bồm ; — sa fortune, tiêu pha cơ nghiệp.

Mangeur. Kẻ phàm ăn, kẻ háu ăn, kẻ ăn xui xúp.

Mangoustan, arbre. Cây măng cụt ; fruit du —, quả măng cụt.

Mangue. Quả đuôm, quả xoài ; petite —, quả quéo.

Manguier. Cây đuôm, cây xoài, cây quéo ; * mang qua thủ.

Maniable, docile. Dễ bảo.

Maniaque. Có ý lạ, kẻ theo ý mình, thất thường, sáng tính.

Manie. Cách thất thường, ý lạ lùng.

Manier. Giữ, cầm sờ, vuốt ; — habilement quelqu'un, biết cách dạy bảo ai.

Manière. Cách thế, kiểu ; tenter de mille manières, thử trăm nghìn cách ; de toutes manières, thế này thế khác, mọi thế ; chacun agit à sa —, ai ai làm mặc ý mình ; il n'y a qu'une — de, chỉ có một cách liệu... : qui a de bonnes manières, người lịch sự, kính lịch, lịch lẫm, tử tế ; de — que, cho được, dễ mà.

Maniéré. Quả mực vừa phải, chẳng đơn sơ ; style —, kiểu nói (viết) văn hoa quá lễ.

LES NEUF CLASSES DES MANDARINS CIVILS ET MILITAIRES

VĂN VỐ QUAN CỬU PHẠM

NHẤT PHẠM.	Chính...	{	Les tứ trụ ou les quatre colonnes	{	cần chính điện đại học sĩ ;
					văn minh điện đại học sĩ ;
	{	Les ngũ quân ou les cinq maréchaux.	{	vũ hiến điện đại học sĩ ;	
				đồng các điện đại học sĩ ;	
{	{	{	trung quân	đô thông phủ thông chương phủ sự.	
			tiền quân		
{	{	{	tả quân	hữu quân	
			hậu quân		
Tòng...	{	{	Les hiệp biện đại học sĩ ou assesseurs ; Les sept đô thông ou généraux de division. Les lục bộ thượng thư, présidents des ministères ; Les deux censeurs { impériaux {	đô sát viện tả đô ngự sử ; đô sát viện hữu đô ngự sử ;	
				Les tổng đốc, gouverneurs de 1 ^{re} classe ;	
				Les thông chế, généraux de brigade ;	
				Le thủy sư thông chế, vice-amiraux ;	
NHỊ PHẠM...	Chính...	{	Le đề đốc, commandant militaire du territoire de Huê.	{	Les tham tri, conseillers des ministères ;
					Les tuần phủ, gouverneurs des provinces secondaires ;
					Les thông chế (quelquefois ne sont que de cette
					classe) ;
Tòng...	{	{	Le chương vệ uý, commandant de la garde impériale ; Les đề đốc, généraux des brigades provinciales ; Les thủy sư đề đốc, contre-amiraux.	{	Les thị lang, assesseurs des ministères ;
					Les hàm lâm viện chương viện học sĩ, directeurs de l'académie impériale ;
					Le phủ thừa thiên, gouverneur civil de Huê ;
					Le đại lý tự khanh, président de la cour de cassation ;
TAM PHẠM...	Chính...	{	Les quan bộ, préfets de l'impôt ; Le chánh lãnh binh, colonels dans les provinces. Les quang lộc tự khanh, intendants des vivres du palais ;	{	Les biện lý, vice-conseillers des ministères ;
					Les sous-gouverneurs du territoire de Huê ;
					Les phó vệ, lieutenants-colonels des régiments royaux ;
					Les phó lãnh binh, lieutenants-colonels provinciaux.

Les mandarins de ces trois premiers degrés seuls ont droit au titre de ông lớn ; par exception les quan án sont, par courtoisie, qualifiés de ce titre dans le 4e degré.

TỨ PHẠM...	Chinh...	Les biện lý (quelquefois) ; Les lang trung, chefs de division des ministères ; Les án sát, mandarins de la justice dans les provinces ;
		Les đại lý tự thiều-khanh, vice-présidents de la cour de cassation ; Le cuộc tử giám sát tửu, directeur du collège impérial ; Les chánh quản cơ, commandants des milices provinciales.
		Les rapporteurs auprès des ministères, thị giảng học sĩ ; Les phó quản cơ, commandants en second des milices provinciales ; Les quản đạo, gouverneurs des provinces de 3 ^e classe ; Les cuộc tử giám tư nghiệp, professeurs du collège impérial.
		Les thanh lại tự viện ngoại lang, sous-chefs de bureaux des ministères ; Les rapporteurs, thị độc học sĩ, ou lecteurs du roi ; Les đốc học, directeurs de l'enseignement dans les chefs-lieux de provinces ; Les phó quản đạo, sous-chefs des provinces de 3 ^e classe ; Le khám thiên giám chính, directeur du tribunal d'astronomie ;
NGŨ PHẠM...	Chinh...	Les chánh quản lãnh, capitaines adjudants-majors.
		Les chủ sử, chefs de bureau ; Les quan phủ ou tri phủ, préfets.
LỤC PHẠM...	Chinh...	Les đồng tri phủ ou suppléants du quan phủ ; Les tư vụ, sous-chefs de bureau.
		Les quan huyện, sous-préfets ; Les tri châu, préfets régissant les contrées sauvages ; Les thông phán, chefs de bureau de l'administration provinciale ou juges adjoints.
THẤT PHẠM...	Chinh...	Les kinh lịch ou greffiers des provinces ; Les giáo thụ, instituteurs au phủ.
		Les thổ tri huyện, sous-préfets dans les contrées sauvages ; Les huân đạo, directeurs d'études au huyện.

Il a encore un 8e et un 9e phẩm pour les petits employés.

(Ce tableau n'est que le résumé d'un travail plus complet qu'on trouve dans notre Grammaire, page 196 et suiv.).

Manifestation. Sự tỏ ra.

Manifeste (un). Tờ, tờ yết thị ; —, (adj.), clair, đã tỏ, rõ, minh bạch.

Manifestement. Tỏ tường, cho mình bạch, rành rọt, cách trông trãi.

Manifester. Tỏ ra, nói ra ; — sa volonté, lậu tính ; se —, tỏ mình ra.

Manioc. Sắn tàu.

Manipulation. Sự làm, sự dùng, cách dùng.

Manipule. Dây manipulô.

Manipuler. Dụng, làm, dọn, mó đèn.

Maniveau. Mẹt, nẹp.

Manivelle. Tay, tay lái, giăng xay.

Manne, panier à pain. Rổ thuyền, rổ để bánh.

Mannequin. Con bò nhìn.

Manœuvre (un). Phu, tên phu, phu phen, kẻ làm thuê, thợ.

Manœuvrer, diriger. Dẫn, cai trị ; — des troupes, luyện binh ; — user d'artifices, dùng mưu thâm, lập mưu kín nhiệm.

Manouvrier. Kẻ làm thuê.

Manque. Sự thiếu, sự mất ; — de soin, sự vô ý, sự chẳng lo kĩ ; — de courage, sự nhát gan, tính lười lĩnh ; — de fidélité, sự bất trung, sự gian tà.

Manqué, défectueux. Có lỗi, chẳng được trọn ; —, avorté, hỏng việc, dở việc.

Manquement, faute. Tội, sự làm.

Manquer, faire défaut. Thiếu ; — d'argent, thiếu tiền bạc ; —, être absent, vắng mặt ; — de respect, chẳng xem sao, chẳng kính nể ; — à son devoir, bỏ việc bậc mình ; — à sa parole, không giữ lời, thất tín ; — une occasion, mất dịp tiền ; — un oiseau en tirant un coup de fusil, bắn hỏng, bắn sai ; — de (être sur le point de), xuýt soát thì...

Mansarde. Gác.

Mansuétude. Sự thuần thực, tính nết ; hiền từ, plein de —, hiền hoà, nhu mì.

Mante (religieuse). Bộ ngựa.

Manteau. Áo khoác ; — de feuille, áo toi.

Mantille, mantelet. Áo khoác (đàn bà).

Manuel (un), livre. Sách nhỏ, sách cầm tay.

Manuel (adj.). Thuộc về tay, tay làm được.

Manufacture. Nhà hàng, nhà thợ, lò.

Manuscrit. Tờ viết, sách viết.

Manutention. Sự lo, sự coi sóc (việc gì) ; sự áp việc, sự cai.

Mappemonde. Bản đồ đất tròn.

Maquereau. Cá chấy ; * thì ngư.

Maquignon. Lái ngựa, kẻ buôn ngựa.

Maquiller (se). Đánh phên, giới phên.

Marabout (oiseau). Chim hạc.

Maraicher. Kẻ làm vườn ; jardin —, vườn rau.

Marais. Đồng lầy, đất lầy.

Marasme. Sự mòn mỏi ; sự ẽ ; —, tristesse, sự rủ đi vì buồn bã.

Marâtre. Mẹ ghẻ, kẻ mẫu.

Marauder. Trộm cướp.

Maraudeur. Kẻ trộm cướp, kẻ đi ăn cướp.

Marbre. Đá hoa ; * cẩm thạch, hoa thạch ; recouvrir de —, lát (phủ) bằng đá hoa.

Marbré. Vẽ như đá hoa ; giống như cẩm thạch.

Marbrier. Thợ chạm đá hoa.

Marbrière, carrière de marbre. Mộ đá hoa.

Marbrure. Sự vẽ đá hoa.

Marc, eau-de-vie. Rượu mạnh bởi bã quả nho mà ra ; —, résidu, bã.

Marcassin, petit sanglier. Lợn lòi con.

Marchand. Kẻ buôn bán, lái buôn, người lái buôn ; — de buffles, lái trâu ; — en gros, kẻ bán hàng cật ; — en détail, kẻ bán hàng vặt.

Marchander. Mà cả.

Marchandises. Hàng hoá, đồ buôn bán ; — avariées, hàng hoá hư ; mauvaises —, của hàng xấu ; — qui ne se vendent pas, hàng ế.

Marche, action de marcher. Sự đi bộ, sự đi chơi, sự đi dạo ; se mettre en —, trẩy đi ; — militaire, đi tập quân, đi diễu quân.

Marche, degré d'escalier. Bậc, bậc thang.

Marché, lieu de vente Chợ ; aller acheter au —, ra chợ mua đồ ; conclure un —, mà cả ; à bon —, rẻ.

Marchepied. Bàn đạp.

Marcher, Đi, đi bộ, đi vớ ; — en boitant, đi nhúc nhắc ; — contre l'ennemi, xuất trận ; — dans le chemin de la vertu, đi đường nhân đức.

Marcheur. Kẻ hay đi dạo, kẻ đi khoẻ.

Marcotte. Ngành chiết, ngành đã vin xuống đất.

Marcotter. Chiết, vin ngành cây xuống đất.

Mardi. Ngày thứ ba (trong tuần bảy ngày) ; le — gras, ngày thứ ba sắp vào mùa chay.

Mare, Đám, hồ, vụng nước.

Marécage. Đồng lầy, bùn này.

Marécageux. Bùn lầy, có lầy, có lỗ này.

Maréchal (ferrant). Thợ bịt móng ngựa ; — des logis, ông đội ; — des logis-chef, ông đội bôn.

Marée. Con nước, nước bề lên xuống, nước thủy triều ; — haute, chiều nước lên, nước đầy ; — basse, chiều nước xuống, nước dòng.

Marge extérieure, d'un livre. Mép ; — intérieure, gáy ; — d'en haut de la page, đầu sách.

Margelle. Mé, viên, miệng, mạn.

Margouillat. Con rắn môi * thạch thùng.

Marginale (note). Điều biên (viết) vào mép sách.

Margousier ou lilas des Indes ou mœlia azedarach. Cây xoan, * luyện thụ.

Marguerite, fleur. Hoa cúc.

Marguillier. Ông trùm, kẻ coi việc nhà thờ.

Mari. Chồng, bạn, nhà.

Variable. Có đủ tuổi mà kết bạn.

Mariage. Sự kết bạn ; sacrement de —, phép cưới, phép hôn nhân, phép nhất phu nhất phụ ; s'unir en — avec, kết bạn vuôi ; promettre une fille en —, gả con ; se promettre en —, hứa mình sẽ lấy nhau ; messe de —, lễ bắt tay, lễ cưới.

Mariage. — Comme chez tous les peuples qui ont gardé les vraies traditions de l'humanité, le mariage annamite est avant tout un rite religieux qui ne peut s'accomplir valablement sans l'intervention du chef de la famille, considéré dans le culte des ancêtres comme une sorte de pontife domestique. Tout mariage dans lequel on n'observe pas les rites du pays, est nul devant la loi annamite.

Les rites ou lễ, prescrits pour la célébration du mariage légitime, sont actuellement au nombre de cinq, mais tous ne sont pas d'égale importance et les pauvres gens se dispensent des cérémonies moins obligatoires.

1° Le LỄ HỎI ou la demande en mariage ;

2° Le LỄ ĐỒ LỖI ou l'offrande des cadeaux à la future.

3° Le LỄ BỐ TRÁU CAU ou LỄ ĂN TRÁU CAU (manger le bétel ensemble), en quoi consistent proprement les fiançailles ;

4° Le LỄ CHỮ LỜI, ou la fixation du jour du mariage.

5° Le LỄ CƯỚI, ou la cérémonie même du mariage.

A. La première chose à faire, comme partout, c'est la demande en mariage, *LỄ HỎI* ; mais ici, la réserve extérieure des mœurs qui est très grande, ne permet pas à un jeune homme d'aller demander une jeune fille en mariage. On emploie pour cela des intermédiaires, appelés *môi dong*, choisis le plus souvent parmi les notables de la commune qui mettent les deux familles en rapport, vont d'une maison à l'autre porter la demande et les réponses, et débattent les conditions de l'accord.

D'après la loi chinoise, le père a le droit absolu de marier ses enfants comme il lui plaît, et sans même avoir besoin de les consulter. Mais le bon sens des Annamites ne leur permet pas d'user de ce droit à la rigueur, et il est rare, croyons-nous, que la volonté des enfants soit sérieusement violente. Néanmoins ce serait se faire une idée tout à fait fautive des mœurs du pays, de s'imaginer que les parties se choisissent comme chez nous. Le plus souvent, s'ils appartiennent à des familles bien tenues, et surtout s'ils ne sont pas du même village, les futurs se connaissent à peine, car la coutume élève une barrière presque infranchissable entre les jeunes gens des deux sexes. Il y a donc peu de mariages d'amour proprement dits. Les jeunes gens sont habitués, dès l'enfance, à envisager à un autre point de vue le but et l'utilité du mariage. Le plus ordinairement les enfants s'en remettent à la tendresse de leurs parents du soin d'arranger leur avenir.

B. Quand la demande en mariage a été agréée, ceux qui ont servi d'intermédiaires débattent la question des cadeaux à offrir à la jeune fille et à ses

parents. Du reste la coutume a prévu dans le détail ce qui doit être offert dans chaque position de fortune, et il est rare qu'il y ait des difficultés là-dessus.

La loi chinoise qui n'est pas sentimentale, comme on le sait, appelle cela brutalement un marché, et dit que le mari achète sa femme. Chez nous, c'est presque toujours la jeune fille qui achète son mari, en lui apportant une dot plus ou moins élevée ; ici au contraire, c'est le futur qui fait toutes les dépenses. D'après la coutume, ces dépenses sont de trois sortes :

1° Les cadeaux offerts à la jeune fille, ce qui représente notre corbeille de mariage ; ces cadeaux consistent en vêtements de soie, colliers, bracelets, boucles d'oreilles, le tout plus ou moins riche, selon la fortune des parties ;

2° Le repas des fiançailles, pour lequel on doit offrir en cérémonie un cochon renfermé dans une cage en bois, deux jarres de vin de riz, un plateau de bétel, et un régime ou deux de noix d'arc fraîches ;

3° Une somme d'argent, qui varie selon la condition du jeune homme, de cinquante ligatures à quarante ou cinquante piastres ou plus selon les conditions. Cette somme est offerte au père de la fille pour le dédommager des frais qu'il a dû faire en l'élevant.

Chez les païens, la remise des cadeaux se fait d'une manière très solennel. On organise tout un cortège, au milieu duquel défilent, au son de la musique, les cadeaux dont on tient à faire étalage, et qu'on porte sur des brancards, au-dessus desquels on étend de grands parasols en soie richement brodés. Rien de pittoresque comme de voir ainsi défilier au milieu du

village les robes de soie, les bijoux, le porc qui grogne dans sa cage, comme s'il pressentait le sort qui l'attend, les jarres de vin, l'arec, le bétel, et pour fermer le cortège, les ligatures exposées avec ostentation pour faire montre de richesse. Tout le long de la route, on tire des pétards, à la grande joie des gamins du pays, qui suivent en chantant, criant et faisant le plus de bruit possible.

Chez les chrétiens, la remise des cadeaux se fait plus modestement, et sans appareil. Du reste, la plupart sont pauvres et se contentent d'offrir quelques bijoux, avec le bétel et l'arec indispensables.

C. Les présents apportés et reçus, les futurs échangent une chique de bétel, en présence des deux parentés et des amis communs qui ont été invités à la fête. C'est ce qu'on appelle manger le bétel, ĂN TRĂU CAU, et ce rite est un de ceux dont presque personne ne se dispense. Dès lors, le futur est regardé comme de la maison ; il doit venir y travailler aux semailles, aux moissons et chaque fois qu'on a besoin de bras. Cela s'appelle LĂM RĚ (faire le gendre) et c'est un moyen pour les parents de la future de s'assurer par eux-mêmes de l'adresse, des capacités, des vertus ou des défauts de celui qui veut épouser leur fille.

L'échange solennel de la chique de bétel constitue entre les deux parties un engagement mutuel et légal ; cette cérémonie est donc comme une espèce de fiançailles.

D. Après quelques semaines ou quelques mois d'épreuve, on fixe un jour pour la célébration du mariage. C'est ce qu'on appelle CHỈU LỜÌ (donner parole). Chez les païens, on consulte le

sorcier pour le choix d'un jour faste, et cela devient l'occasion de nombreuses superstitions. Chez les chrétiens, les deux parties, accompagnées chacune d'un des notables de la paroisse, se présentent au prêtre, pour faire publier les bans, et déclarer leur intention définitive de se marier à tel jour.

E. Enfin, tous les rites préparatoires accomplis, on procède à la cérémonie du mariage proprement dit, LĚ CU-ƠI.

Chez les païens, cette cérémonie est purement domestique, bien qu'ayant toujours un caractère religieux, comme on va voir. On commence par conduire la mariée chez son époux ; elle est revêtue pour la circonstance d'habits de cérémonie, une robe de soie bleue ample et traînant à terre, avec de larges manches qui tombent jusqu'aux pieds, un collier d'ambre à plusieurs tours, des bracelets en or ou au moins en argent doré à chaque bras. Le marié, de son côté, a revêtu ses plus riches habits, pantalon et tunique de soie, le turban noir en crépon enroulé artistement autour de la tête. Arrivés à la maison des parents du mari, on commence par offrir le sacrifice aux ancêtres. Les deux époux se placent devant l'autel domestique, ayant au milieu d'eux le chef de la parenté, qui va offrir le sacrifice. En faisant la libation de vin, celui-ci dit : « Moi, N., j'ai choisi pour épouse à mon fils N., une telle, fille de N. Je prie respectueusement mes ancêtres d'agréer cette union, et d'accorder aux époux une longue vie et dix mille prospérités. »

Alors les nouveaux mariés font cinq fois le LĂY (grand salut) devant les tablettes des ancêtres du mari ; à partir de cette heure, la jeune fille est censée être sortie de sa famille et les ancêtres

de son mari deviennent les siens. Si plus tard, elle voulait rendre des hommages à ses propres ancêtres, elle ne pourrait le faire que d'une manière privée, car officiellement elle n'a plus d'autres dieux domestiques que ceux de sa nouvelle famille.

Après le sacrifice aux ancêtres, les parents des époux s'asseyent sur le siège d'honneur, et ceux-ci les saluent chacun de trois LAY, en commençant naturellement par les parents du mari, ensuite ils saluent d'un LAY les notables et la parenté. Avant chacune de ces prosternations, le marié étant à genoux offre à deux mains le vin de riz et la chique de bétel, qui sont placés sur un petit plateau, à tous ceux qu'ils vont saluer, ce qui allonge singulièrement cette cérémonie déjà assez fatigante. Dans les mariages où il y a beaucoup d'assistants, les pauvres enfants ne s'en tirent pas à moins d'une vingtaine de prosternations. Enfin les voilà à eux-mêmes : on apporte alors au milieu de la salle une petite table et deux sièges. Les époux s'asseyent de chaque côté, puis l'épouse se levant la première, se prosterne devant son mari, qui lui rend son salut. Ensuite on verse du vin de riz dans deux petites tasses et les époux boivent ensemble, sans rien laisser, se souhaitent réciproquement toutes sortes de prospérités et de bonheur. Alors ils prennent leurs tasses vides, qu'ils renversent l'une sur l'autre en signe qu'ils se sont donnés l'un à l'autre et ne font plus qu'un.

Après toutes ces cérémonies, on se met à table, et ce sont les nouveaux mariés qui servent. Dans ces grands festins, tout se fait en un ordre parfaitement hiérarchique. Les hommes et les femmes mangent à part. On sert

d'abord les parents et les notables, puis vient le tour des petites gens. Il n'est pas rare de voir se succéder ainsi quatre, cinq et six tables. Comme les mariés ne mangent qu'après tous les invités, il peut arriver qu'ils soient forcés d'attendre jusqu'à une heure assez avancée de la journée avant de rien prendre. Mais les rites et la politesse du pays leur imposent cette corvée, ce qui fait que chacun s'y soumet gaïement.

Le lendemain et les jours suivants, les mariés vont visiter les parents et connaissances des deux familles. Ici recommencent les prosternations, avec l'offrande obligée de vin de riz et de bétel et les souhaits de prospérité pour les jeunes époux.

Il va sans dire que toutes ces cérémonies ne s'observent que pour les mariages avec la femme légitime. Pour les femmes de second rang, on y met moins de façons : on demande le consentement de la femme légitime, le consentement des parents de la fille qu'on veut prendre ; on livre en échange une certaine somme d'argent, à ses parents, et tout est dit.

En droit, même aux yeux des païens, ces sortes d'unions ne constituent nullement un mariage, mais un simple marché. Et cela est si vrai, que, si, à la mort de la première femme, on voulait élever une femme de second rang à la dignité d'épouse, on devrait recommencer tous les rites, pour que ce mariage fût légal.

Pour les chrétiens, on omet naturellement tout ce qui regarde le culte des ancêtres, qui est remplacé par les belles cérémonies de la liturgie catholique.

L'usage général est que les époux communient à leur messe de mariage,

ce qui est le meilleur symbole de l'union des cœurs. Après la messe on se rend chez le prêtre, à qui le marié offre à genoux le vin de riz et la chique de bétel obligatoires. Pas moyen d'y échapper, sous peine de contrister ces braves gens. On étend alors une belle natte, sur laquelle les deux époux se prosternent pour saluer le Père qui les bénit et leur donne quelques bons avis. Ensuite on fait les saluts aux parents, aux notables de la chrétienté, et c'est alors seulement que la mariée est conduite chez son époux, où toute la parenté et les connaissances vont prendre part au festin des noces, car l'Église catholique n'a jamais prohibé les joies légitimes de la famille ; elle se contente d'en retrancher les abus, et de les sanctifier par la prière et la modestie chrétiennes.

On remarquera que dans tout cela, chez les païens comme chez les chrétiens, il n'y a pas trace de mariage civil. Chez les païens, le mariage est un acte qui relève du culte domestique ; chez les chrétiens, c'est un des sacrements institués par Jésus-Christ. Néanmoins comme le mariage se rattache à la vie civile par les effets qu'il doit produire, il est d'usage d'inviter les notables du village, et dans certains endroits, d'aller saluer la représentation de la commune en faisant la déclaration de mariage. Cela s'appelle **NỘP CHEO** (affermir le mariage), parce que cette déclaration donne au mariage force légale. Le maire ou le gardien des archives donne un acte authentique qui devra être conservé, et si les deux époux sont du même village, on paie seulement une ligature pour droits d'enregistrement ; mais si les mariés sont de villages différents, il faut payer au

village qui va prendre un de ses membres, un droit plus fort qui peut monter jusqu'à une quinzaine de ligatures. — *Coch. relig.*

Marier (act.). Dựng vợ gả chồng ; liệu cho ai kết bạn ; —, bénir un mariage, làm phép cưới.

Marier (se). Kết bạn ; (une femme) : gánh vác, lấy chồng ; (un homme) : lấy vợ.

Marin (subst.). Lính thủy.

Marin (adj.). Thuộc về biển.

Marine, armée de mer. Binh thủy.

Mariner. U'óp.

Marinier. Quân buồm lạt, bạn tàu, kẻ làm nghề thuyền bè (dưới sông).

Marital. Thuộc về vợ chồng, những sự thuộc về vợ chồng ; la foi maritale, nghĩa vợ chồng.

Maritalement. Cứ thói quen vợ chồng.

Maritime. Thuộc về biển, giáp biển. ở dưới biển, gần bể.

Marjolaine. Cây kinh giới ; * nguru tât.

Marmelade, confiture. Mứt quả.

Marmite. Nồi ; — à cuire des médecines, hầm sành ; — à infuser le thé de Chine, hầm càp siêu, hầm chuyên.

Marmiton. Bèp tùy.

Marmot. Thằng bé.

Marmotte. (Giống) chuột.

Marmotter, maronner. Lầm bầm, lũng bũng, nói thảm, nói thì thào.

Marne, terre d'engrais. (Thứ) đất phân.

Maroquin. Da vật mềm đã dọn.

Marotte, idée grotesque ou exagérée.

Sự mê muội, sự khoe khát ; chacun a sa —, ai ai cũng có tính ý riêng.

Marque, signe. Dầu, dấu diêm, dấu mà nhận ; — de la petite vérole, dấu rỏ ; fig., homme de —, người sang trọng.

Marquer. Đánh dấu, làm dấu mà nhận ; — avec un couteau, khắc.

Marqueté. Lang lồ, sắc sỡ.
Marquis. Thiên hộ; hầu. (V. le mot *Noblesse*).
Marquisat. Dân xã thuộc về kẻ có trước hầu.
Marquise, auvent. Mái cùng.
Marraine. Người nữ cấm dẫu trẻ con lúc rửa tội.
Marri. Buồn, buồn bã, đau đớn, thương tiếc, phẫn nản, tủi.
Marron. * Quả thanh cương; quả bản lật; — à fusée, nhói; couleur —, vàng hươm.
Marronnier. * Cây bản lật *ou* dai bản lật.
Mars. Tháng ba tây.
Marsouin. Cá vược, cá cúi, * bỏ ngư *ou* lõ.
Marsupiaux. Giồng vật có túi để con.
Marteau. Cái búa, búa danh; — de la porte, dùi gõ cửa.
Marteler. Lèn, giọt, nện.
Martial. Thuộc về nghề võ; —, brave, bạo dạn, mạnh bạo.
Martinet, fouet. Roi.
Martin-pêcheur. Chim trả; chim bói cá; trả quan; trả khoang; trả vua.
Martre *ou* marte. Mèo rừng; * tảo thờ.
Martyr. Người tử vì đạo, đảng tử vì đạo; —, qui souffre beaucoup, kẻ chịu khổ khó.
Martyriser. Đánh chết *ou* giết vì đạo; — faire souffrir beaucoup, làm khổ, gia hình, hành hình.
Martyrologe. Sách biên tên các đảng thánh.
Mascarade. Phương đeo mặt nạ.
Masculin. Thuộc về giồng đực; —, viril, xứng; người nam, đại đằm; un enfant du sexe —, trẻ trai.
Masque, faux visage. Mặt nạ, mặt nạ.
Masquer, couvrir. Che, che kín, giữ, giấu; se —, mettre un masque, đeo

mặt nạ, có mặt mẽ, mặc mặt nạ mặt mẽ; fig., giả hình.
Massacrer. Giết cách tợn, chém chết.
Masse, amas. Sự gì to lớn quá chừng; khối lớn (giồng gì liên nhau); đồng, trở, nhiều.
Massepain. Bánh trứng.
Masser. Bóp, dầm bóp.
Massif, lourd. Nặng, nặng nề.
Massue. Dùi gậy.
Mastic. Nhựa vân hương thụ.
Mastication. Sự nhai.
Mastiquer, garnir de mastic. Gián, gán; —, mácher, nhai.
Masure. Lều; nhà có vách cũ nát, tường lõ xuống.
Mat, sans éclat. Không sáng chút nào, không có sắc, đen mốc.
Mât de navire. Cột buồm; le grand —, cột loan, cột lồng; le — de misaine, cột mũi, cột lợc; le — d'artimon, cột lái, cột ưng; le — de beaupré, cột chột mũi, cột nga.
Matador, notable. Quan viên.
Matelas. Đệm, đệm lông; — cambodgien, đệm xếp.
Matelasser. Làm đệm giường.
Matelot. Người buồm lật; —, soldat de la marine, lính thủy.
Matelote. Nhiều thứ cá nấu rượu.
Mater, dompter. Trị, bắt phục, bắt làm tôi.
Matériaux. Giồng dùng mà làm đồ gì, tài chất.
Matériel. Có hình thể, vô hồn, chẳng thiêng liêng; péché —, tội phạm bề ngoài mà thôi.
Maternel. Có tính mẹ, thuộc về mẹ.
Maternité. Sự làm mẹ, tính mẹ.
Mathématicien. Thầy thông phép tính.
Mathématiques. Phép tính toán, phép tư thiên.
Matière. Giồng vô hồn; — des sacrements, chất phép bí tích,

Matin. Ban sáng, buổi sáng, sáng ngày; tảo thần; de grand —, sáng sớm; demain —, sáng mai; du — au soir, từ sáng đến tối.

Mâtin. Chó, chó ngao.

Matinal. Sáng sớm, thuộc về ban sáng; —, qui se lève matin, hay chỗi dậy sớm.

Matinée. Ban sáng, buổi mai; le milieu de la —, nửa buổi.

Matois. Duệ, quỉ quyệt.

Matrice. Lòng mẹ; tử cung.

Matricule. Sổ, sô.

Matrimonial. Thuộc về vợ chồng.

Matrone. Bà, bà lớn, bà sang trọng, người đàn bà.

Maturité. Sự chín, sự chín chắn; — de l'âge, tuổi đứng bóng, tuổi khi già.

Maudire. Chúc sự dữ, chửi rủa; —, détester, ghét.

Maudit, exécration. Đáng người ta ghét; quái gở; kẻ người ta đã chửi rủa.

Maugréer. Tức giận, lăm bằm, giận gắt.

Mausolée. Mộ mà; phần mộ, lăng.

Maussade. Buồn, phiền lòng.

Mauvais. Dữ, ác, độc, chẳng lành, trái lẽ; — présage, điềm xấu, điềm dữ; mauvaise foi, lòng bất trung; mauvaise langue, miệng độc; — bruits, tiếng đồn xấu; mauvaise mine, mặt mũi xanh xao; mặt độc dữ; haleine mauvaise, hôi miệng; trouver —, chẳng ưng, trách, không nhận, lầy lăm khó chịu; sentir —, hôi, có mùi.

Mauve, * Rau đồng hiện, đồng hiện thái.

Maxilaire. Vẻ hàm.

Maxime, sentence. Điều luận, câu.

Maximum. Trên hết; au —, bất quá, chẳng qua là.

Méandre d'un fleuve. Khúc (sông); vòng quanh; fig., mưu kế, chước móc, ngách.

Mécanicien. Kẻ coi máy, thợ đóng then máy.

Mécanique (une). Then máy; la —, (science), phép dẫn các then máy; adj. vô ý, vẩn, tự nhiên.

Mécanisme (un). Then máy; le — d'une chose, cách xếp đặt, thứ tự.

Méchanceté. Tính độc; dire des méchancetés, nói những lời mất tiếng tốt người ta.

Méchant. Dữ, có tính độc dữ, có tính quỉ, có hỗn ma.

Mèche de lampe. Bấc, tim đèn; — de bougie, nòng; — de pétard, ngòi pháo; allumer la —, châm ngòi; — d'instrument à perforer, lưỡi.

Mécompte. Sự trông uổng, sự trông vô ích, sự hỏng.

Méconnaissable. Không nhận mặt được.

Méconnaître. Chẳng nhớ, bỏ quên, chẳng muốn nhận lấy, chẳng chịu thú.

Mécontent. Chẳng đành lòng, không bằng lòng, không vui lòng, buồn, buồn giận; être — (d'une chose), lầy lăm khó lòng, khó chịu, không chịu bằng lòng.

Mécontenter. Làm phiền lòng, làm khó lòng, làm cho chán ngán.

Mécréant. Kẻ vô đạo, ngoại đạo.

Médaille. Ảnh; — indulgenciée, ảnh indu; — d'honneur, bài thưởng công; — militaire, bài quân công, thưởng dị bội bài; — commémorative, bài nhắc công; — d'or, kim bội bài; — d'argent, ngân bội bài.

Médailon. Ảnh (đồng, bạc, v. v.).

Médecin. Thầy lang, thầy thuốc; — officiel des mandarins, điều hộ.

Médecine (la). Nghề thuốc, nghề chữa bệnh; exercer la —, làm nghề thuốc; une —, thuốc, một chén thuốc.

Médeciner, soigner. Cắt thuốc, rịt, bôi thuốc, làm thuốc cho.

Médiat. Chẳng liên nhau, khác nhau.

Médiateur. Kẻ bầu chữa, kẻ giàn hoà.

Médiation, entremise. Sự bầu chữa, sự giàn hoà.

Médical. Thuộc về thầy thuốc, thuộc về nghề thuốc; vertus médicales d'une plante, sức sáng cỏ chữa bệnh.

Médicament. Thuốc, thuốc men, thuốc thang.

Médication. Cách dọn thuốc, sự chế thuốc, sự hốt thuốc.

Médicinal. Thuộc về thuốc the; plante médicinale, thảo mộc có sức chữa bệnh.

Médiocre. Bình thường, vừa vậy, kém.

Médire. Nói hành, nói xái, nói gièm chê, nói xấu người ta.

Médisance. Sự nói hành; tội nói hành.

Médisant. Kẻ nói hành.

Méditatif (homme). Kẻ hay suy nghĩ, kẻ mất ngày giờ mà làm việc ngẫm.

Méditation. Sự nguyện ngẫm, sự ngẫm.

Méditer, songer. Suy, toan; —, faire la méditation, nguyện ngẫm; — des embûches, bày mưu.

Méditerranée. Ở giữa đất; mer —, biển trung.

Méduse (poisson). Con sứa; muôi.

Meeting, réunion. Hội, hội người ta lập mà nói về việc chung nhà nước.

Méfait. Việc dữ, tội lỗi.

Méfiance. Sự chẳng tin cậy, sự sợ hoặc, sự ngờ vực.

Méfier (se). Hồ nghi, chẳng tin vững, ngờ vực.

Mégarde (par). Vô ý.

Mégère. Đàn bà khó ăn khó ở.

Mégisserie. Nghề thuộc da.

Meilleur. Tốt hơn (V. comparatif dans la Gramm.); ramener à une meilleure conduite, khuyên được ai sửa tính nết mình.

Mélancolie. Sự phiền rầu.

Mélancolique, triste. (Hay) phiền rầu. sầu, bức mình; —, bilieux, có bệnh xung khí; có mặt châu chan.

Mélange. Sự trộn, sự pha lộn; —, recueil, sách cóp nhiều điều pha phối.

Mélanger. Trộn, pha lộn, đồ lộn, xáo lộn, chề, xối đồ; village formé de païens et de chrétiens mélangés, dân xối đồ, giân tông.

Mélasse. Mật mía.

Mélée, combat. Trận, trận chiến, đám chiến; se jeter dans la —, ra trận.

Mêler. Pha lộn, chề, trộn; — à la terre, sát đất; se — d'une affaire, giân mình vào, giây mình vào việc gì; se —, s'embrouiller, ra rồi rít.

Mélèze. * Bạch tiền tông, * sam thụ.

Melia azedarach. Cây xoan; da mộc, xuyên luyện tử.

Mélodie. Ca, cung hát, tiếng hát bùi tai, cung hát dịp dàng.

Mélodieux. Êm tai, êm nghe.

Méloestoma, arbre. Cây mua.

Méломане. Kẻ mê nghề bắt âm.

Melon. Dưa gang, dưa bờ; — d'eau dưa hầu.

Mélongène, aubergine. Cà.

Membrane. Da mỏng.

Membre. Phần thân thể, phần mình mẩy, chân tay; fig., être —, faire partie, thuộc về.

Même, semblable. Cũng một, cũng là một; moi-même, chính tôi, tôi chộc; —, de plus, mà lại.

Mémoire. Trí nhớ; qui a bonne —, tốt trí nhớ, sáng dạ; qui a mauvaise —, tồi dạ; rafraîchir la —, nhắc lại; réciter de —, đọc thuộc lòng, đọc ôn.

Mémoire, compte. Sổ; —, livre, sách biên ký.

Mémoires, histoires. Sách sử, sử ký; — particulières, sách kể những truyện mình đã xem thấy.

Mémorable. Đáng người ta nhớ đến, đáng nhắc lại, đáng lưu lại; action —, việc cả thể, trọng, có danh tiếng.

Mémorial, livre-journal. Sách, sách biên ký, nhật ký.

Menaçant. Hay đe loi; yeux menaçants, trợn mắt, trừng con mắt.

Menace. Lời đe loi, lời hăm hè.

Menacer. Đe loi, đe nẹt, đe phát, hăm hè; — de la mort, đe giết; — de détruire la ville, đe triệt hạ thành.

Ménage. Cửa nhà.

Ménagements, égards. Sự miễn thứ, sự nể, sự dong thứ.

Ménager, économiser. Để dành, ở tiết kiệm, dè dặt, ăn tiêu ít; ne pas — ses soins, chẳng tiếc công gì mà..; — quelqu'un, tha, thứ, nể (ai).

Ménagère. Người đàn bà coi sóc cửa nhà.

Ménagerie. Cũi loài vật.

Mendiant. Kẻ ăn mày, kẻ khò, bần nhân.

Mendier. Ăn mày ăn xin, đi xin, đi ăn mày.

Menée. Mưu, kế, mưu chước, sự lập cách kín nhiệm.

Mener, conduire. Đưa, đem, dẫn, điệu, dắt, chở; mener des buffles aux champs, đi chăn trâu, lừa trâu, giồng đoàn trâu.

Ménétrier, joueur d'instruments. Kẻ gảy đàn.

Meneur. Kẻ đứng đầu, kẻ giục.

Méninges. Ba lượt da bao óc.

Méningite. Bệnh da bao óc.

Menottes. Thiết liêu tay, xiềng tay.

Mense, revenu. Lợi lộc.

Mensonge. Lời nói dối, sự dối trá; dire un —, nói dối.

Mensonger. Dối trá, giả, chẳng thật; discours —, bài man trá đã bày đặt.

Mensuel. Xảy ra mỗi tháng một lần.

Mental. Có trong trí khôn; restriction mentale, lời quanh, lời lưu dôi.

Mentalement. (Có) trong trí khôn.

Menteur. Hay nói dối, kẻ nói dối.

Menthe. Rau húng.

Mention ; faire mention de quelqu'un.

Nói đến ai; faire — de quelque chose, nhắc lại sự gì.

Mentionner. Nói đến ai, nhắc lại sự gì.

Mentir. Nói dối, nói điều gì chẳng thật, man trá; — à quelqu'un, nói dối ai; — en parlant de quelqu'un, nói dối về ai.

Menton. Cằm.

Menu, carte d'un repas. Vé đồ ăn.

Menu (adj.). Nhỏ tí tí; couper —, băm vụn, chém vụn, nát bậy; le — peuple, dân phàm, dân đen, dân ngu.

Menuiserie. Nghề gỗ, nghề thợ mộc.

Menuisier. Thợ mộc.

Méphitique. Hồi hám, thổi tha, thổi hoắc, có mùi hăm khảm.

Méprendre (se). Lầm, lầm lỗi.

Mépris (v. mépriser); tordre la bouche en signe de —, bĩu môi; encourir le — de quelqu'un, phải ai khinh chê mình; au — de, chẳng xem sao đến.

Méprisable. Đáng khinh, hèn hạ.

Méprisant. Kiêu hãnh, kẻ khinh chê.

Méprise. Sự sai lầm.

Mépriser. Khinh dể, chê, chê bác, khinh bác; — la vie, chẳng kể sao sự sống; — la mort, chẳng xem sao sự chết, chẳng lo đến chết.

Mer. Bể, biển, hải (ch.); en haute —, biển khơi; voyager en —, vượt biển; — tranquille, biển phẳng lặng; — agitée, lộng gió cả sóng; avoir le mal de —, say sóng, chóng mặt, nôn lòng.

Mercantile. Thuộc về sự buôn bán.

Mercenaire (homme). Kẻ làm việc cho được công lênh; kẻ làm thuê mướn;

— soldat, lính thuê ; travail —, việc kẻ làm lầy tiền công, việc làm vì công.

Mercerie. Cửa hàng xén.

Merci ; dire —. Cảm ơn, đội ơn, giã ơn ; Dieu —, ơn Đức Chúa Lời thương ; être à la — de, ở tại, ở quyền.

Mercier. Kẻ bán hàng xén.

Mercredi. Ngày thứ tư (trong tuần bảy ngày) ; le — des cendres, ngày lễ lo.

Mercure. * Thủy ngân.

Mère. Mẹ ; mẫu (ch.) ; belle —, (mère du mari), mẹ chồng ; (mère de la femme), mẹ vợ ; (femme d'un père veuf), mẹ ghê, dì ghê ; — nourricière, mẹ nuôi, vú nuôi ; la reine-mère, bà cuộc mẫu ; loc. fig. : la — patrie, quê hương ; idée —, ý gốc, duyên do ; l'oisiveté est la — de tous les vices, sự ở nhưng giục làm nhiều sự trái.

Méridien. Vòng chính ngọ.

Méridienne (faire la). Nghỉ trưa.

Méridional. Về phương nam, nam.

Mérinos, drap. Nhung xe.

Merisier. Cây anh đào rừng.

Mérite. Công, công nghiệp, sự đáng thưởng ; tiền công.

Mériter. Được công lệnh, được bổng lộc ; —, être digne, đáng, xứng đáng ; — une punition, đáng phạt ; bien — de la patrie, xuất công giúp nhà nước ; sans l'avoir mérité, oan ức, vô tội.

Méritoire. Đáng thưởng.

Merle. Con sáo, sáo đá ; — siffleur, con khướu ; le — siffle, con khướu hót ; le — combattant, chim họa mi ; le — mandarin, con yểng.

Merveille. Sự lạ, lạ lùng, phép lạ ; regarder comme une —, người ta lầy lăm lạ ; à — ! tốt, giỏi, đáo để !

Merveilleux. Lạ lùng, rất hay, gờ lạ.

Mésalliance. Sự lầy bạn không thuộc về bậc mình.

Mésallier (se). Lầy bạn không vừa bậc mình.

Mésange. Chim bạc má.

Mésaventure. Tích xảy ra khốn nạn ; sự vô phúc.

Mésentère. Da mồng bao ruột.

Mésestimer. Chẳng lầy làm trọng, chẳng chuộng, lầy làm không trọng.

Mésintelligence. Sự bất thuận, sự bất bình, sự ganh cạnh.

Mesquin, avare. Chặt chẽ, bỗn sẻn ; —, petit, hèn, chẳng xứng.

Message. Thư, tin tức.

Messenger. Kẻ đem tin, kẻ bảo tin, kẻ thông tin ; expédier de nombreux messagers, sai nhiều người đem tin mọi nơi.

Messe. Lễ, lễ misa ; grand' —, lễ trọng, lễ hát ; — basse, lễ thường ; — de mariage, lễ cưới ; — des morts, lễ mỗ, lễ bàn thờ ; dire la —, làm lễ ; entendre la —, xem lễ ; servir la —, giúp lễ.

Messéant. Chẳng xứng, chẳng khá, chẳng nên.

Messie. Đấng cứu thế ; Đức Chúa Jêsu.

Mesure. Thước đo, cái lường, cái lạo ; — (de vêtements), kích thước ; la — (en musique), dịp dàng ; manquer la — (en musique), sai dịp ; fig. prendre ses —, lo liệu trước, quan phòng ; être en — sẵn, sẵn cả rồi ; outre —, quá chừng, quá lễ, thái quá ; à —, tuy — như, cứ tuy.

Mesuré. Đã đo, đã chịu đo ; marcher à pas mesurés, đi từng bước, đi nghiêm trang.

Mesurer. Đo, đạc ; dong, gặt lầy.

Mésuser. Dùng trái phép.

Métairie. Trại.

Métal. Loài kim, kim ; loài vô hồn.

Métalepsie. Sự đổi thứ tự trong câu nói.

Métallique. Thuộc về loài kim, bằng loài kim.

Métallurgie. Nghề loài kim.

Métamorphose. Sự đổi hình, sự biến tướng.

Métaphore. Cách nói bóng, cách nói đổi nghĩa đen ra nghĩa bóng, ẩn ngữ, tá nghĩa.

Métaphysique. Phần phép cách vậ nói về các sự chẳng có hình thể.

Métaplasme, métathèse. Phép đổi thứ tự chữ trong một tiếng.

Métayer. Kẻ coi sóc nhà và dật trại, kẻ lĩnh thuê ruộng trại.

Métempsychose. Luân hồi, sự lộn kiếp.

Métempsychose. — Le premier article de la religion bouddhique: « Ne tuer aucun être vivant », est basé sur la théorie que les âmes passent par les corps des différents êtres, avançant ou rétrogradant selon leurs mérites ou leurs démérites jusqu'à ce qu'étant devenues parfaites, elles se perdent dans le Nirvana. La conséquence logique est qu'on doit aux animaux dans les corps desquels des âmes humaines sont en pénitence le même respect qu'aux hommes eux-mêmes; les bouddhistes convaincus ne devraient donc jamais porter atteinte à la vie des animaux, fussent-ils d'infectes punaises ou d'ignobles poux.

Cette idée a été formulée par Thích ca mâu ni Phật dont la doctrine est conservée dans les livres bouddhistes. Ils enseignent qu'à la mort des hommes les âmes qui ont encore des souillures et ne peuvent s'unir à la divinité qu'ils appellent le Nirvana, c'est-à-dire retourner dans le néant, doivent passer en d'autres êtres: THIÊN ĐẠO indique

la migration des âmes dans les corps des oiseaux; ĐỊA ĐẠO le passage dans les corps des vers ou des êtres inférieurs; SỨC ĐẠO lorsqu'elles doivent vivre dans les corps des six animaux domestiques (lực súc) qui sont: le cheval, le buffle ou bœuf, le mouton, le porc, le chien et la poule; NHÂN ĐẠO exprime le passage de l'âme (soit d'un homme, soit d'une femme) dans le corps d'un autre homme. Enfin si l'âme devient démon, son passage se nomme QUỶ ĐẠO et si elle devient esprit, c'est le THẦN ĐẠO.

Toutes ces fadaises ne supportent pas la critique et méritent d'autant moins d'être réfutées que les néo-bouddhistes pas plus que les bouddhistes de naissance n'en tiennent aucun compte dans la pratique.

Météore. Canh tinh, cảnh tinh.

Méthode. Mẹo mực, lẽ lối, cách thể, kiểu, môn mạch.

Méthodique. Có lối, có thứ tự, cứ môn mạch.

Méticuleux. Rát gan, hay lo sợ.

Métier, profession. Nghề, nghề nghiệp; exercer un —, làm nghề; — à tisser, giường cửi, không cửi.

Métonymie (littérat.). Cách dùng tiếng nọ thay vì tiếng kia.

Métoposcopie. Phép xem tướng mà bói.

Mètre. Thước tây, thước đo; — (en poésie), mẹo văn thơ.

Métrique. Thuộc về mực thước; système —, những mẹo mực theo thước.

Métropole. Tỉnh chính.

Mets. Đồ ăn, đĩa ăn.

Mettre, placer. Đặt, dẽ, xếp; — ses souliers, xỏ giày; — un bouton, đơm cúc; — la table, dọn bàn; — son espérance, cây trồng (ai); — ses soins à, làm chu chu chăm chăm; — la main sur quelqu'un, tra tay bắt ai; — de côté, à part, dẽ riêng, dẽ

dành ; — au jour, publier, in sách ;
— bas, dễ ; se — à, commencer,
bắt đầu, tra tay vào việc ; se — à
table, ngồi ăn ; se — en route, mới
đi, đang trên đường ; se — en colère,
hờn giận, nổi lên cơn nóng tính ;
se bien —, ăn mặc diêm.

Meuble. Đồ, đồ đạc, các đồ để trong
nhà ; adj. biens meubles, của nả ;
terre meuble, đất dễ cấy.

Meule (de foin, etc.). Đống (rơm, cỏ,
lúa, etc.) ; — (de moulin), cối xay
bột ; la manivelle de la meule, cái
giăng xay.

Meulière (pierre). Hòn đá cứng người
ta dùng mà làm cối xay, đá cối xay.

Meunier. thợ xay bột, kẻ xay bột, kẻ
giã gạo.

Meurtre. Tội giết người, nhân mạng ;
commettre un —, giết người, đánh
chết ai.

Meurtrier. Hay sinh chết, độc ; un —,
kẻ giết người, kẻ có tội nhân mạng.

Meutrière. Mã súng.

Meurtrir. Đâm, đánh ai nát cả và
mình.

Meute. Đàn chó săn.

Miasme. Mùi hôi hám, khí độc.

Miauler. Kêu ngoao ngoao.

Miche. Bánh tây.

Microbe. Những giồng vật nhỏ lắm ;
các giồng bé mọn.

Microscope. Kính hiển vi, hoá kính
chiếu các giồng bé mọn.

Midi. Trưa, ban trưa, giờ trưa, giờ
thứ mười hai ; l'après —, buổi chiều ;
le — (opposé au nord), nam, phương
nam, hướng nam.

Mie de pain. Ruột bánh.

Miel. Mật ong ; faire le —, kéo mật.

Miette. Mụn bánh.

Mieux. Tốt hơn ; tant —, càng hay.

Mignardise du langage. Cách nói ý vị
khôn khéo.

Mignon, délicat. Khổng khảnh, mảnh
khảnh, son son người.

Migraine. Chứng thiên đầu thống, sự
rức đầu.

Migration. Sự sang phương khác (mà
ở), sự thiên cư.

Mijoter. Nấu lâu.

Mil ou millet. * Tiểu mễ ; hạt kê.

Milan, oiseau. Con diều, chim diều.

Milice, armée. Đạo binh, binh.

Milicien. Lĩnh mộ, lính khổ xanh, quân
cuộc.

Milieu (subst.). Trung độ, rón, giữa ;
au —, nửa ; au — de, ở giữa, trong ;
le — de la soirée, nửa hôm.

Militaire, soldat. Lính.

Militaire (art). Nghề võ ; adj. thuộc
về lính, thuộc về nghề võ ; thuộc về
sự đánh giặc.

Militer. Gắng sức, ra sức mà, có sức.

Mille. Một nghìn (ngàn) ; dix —, một
vạn.

Millepieds. Cái giò, cái cuồn chiều ;
— d'eau, rượu

Millet. * Tiểu mễ ; kê.

Milliaire (pierre). Đá mốc cắm từng
nghìn bước một.

Milliard. Cai, một nghìn triệu.

Million. Nhật triệu, một trăm vạn.

Millionnaire. Giàu có vô số.

Mime, bouffon. Trò, tuồng, tuồng tập ;
dựa hát bội, thằng hề.

Mimer, contrefaire. Bắt chước chơi
nhạo.

Mimosa pudica (bot.). Cây mặt cở.

Minaret. Tháp.

Mince. Mỏng, nhỏ, kém.

Mine, air. Răng, hình, mặt mũi, diện,
tướng ; bonne —, mặt mũi tốt đẹp.

Mine (d'or, d'argent, etc.). Mỏ (vàng
bạc, v. v.)

Miner, creuser. Khoét, đào, đào hang ;
fig., bày mưu mẹo kín nhiệm ; se —,
s'affaiblir, ra kiệt, mất sức.

Minerai. Quánh; — de fer, quánh sắt; — de cuivre, quánh đồng.

Minéral (un). Kim; les minéraux, loài kim.

Les Annamites comme les Chinois admettent cinq corps minéraux: *l'or*, kim (vàng), *l'argent*, ngân (bạc), *le cuivre*, đồng (đồng), *l'étain*, tích (thiếc) et le *fer*, thiếc (sắt).

Minéral (adj.). Thuộc về loài kim, thuộc về loài đá.

Minéralogie. Phép dạy về các giống kim.

Mineur, pupille. Kẻ chưa đến tuổi được làm chúa mình; con trai mồ côi phải nhờ người bầu chủ.

Mineur, qui travaille aux mines. Kẻ khai mỏ, kẻ đào mỏ; —, soldat, lính đào hầm, địa lôi phục.

Miniature. Ảnh tượng vừa nhỏ vừa đẹp.

Minier. Thuộc về loài kim, thuộc về mỏ (loài kim).

Minime. Nhỏ lắm, nhỏ quá sức.

Minimum. Ít là, ít hết sức.

Ministère, emploi. Bản nghiệp, việc làm, chức quyền; prêter le concours de son —, giúp; les ministères, bộ.

En Annam il y a six ministères, lục bộ, qui sont :

1° Lại bộ, le ministère de l'Intérieur;

2° Hộ bộ, le ministère des Finances;

3° Lễ bộ, le ministère des rites ou des cultes auquel on a ajouté depuis l'occupation française le ministère des affaires étrangères, lễ bộ, *ou* toà thương bạc;

4° Hình bộ, le ministère des supplices ou de la justice;

5° Binh bộ, le ministère de la Guerre;

6° Công bộ, le ministère des Travaux publics.

Chaque ministère comprend :

a) Le président, thượng thư ;

b) Deux vice-présidents, tham tri ;

c) Deux conseillers, thị lang ;

d) Un vice-conseiller, biện lý.

Pour qu'une affaire soit suivie d'exécution, il faut que tous les membres du ministère soient du même avis: le dissentiment de l'un d'eux entraîne la nécessité d'en référer au roi.

Les ministres et leurs assesseurs ont sous leurs ordres :

Les délégués à l'intérieur, lang trung, chefs de division ;

Les délégués à l'extérieur, viên ngoại lang, sous-chefs de division ;

Les sous-délégués, chủ sự, chefs de bureau, plus les sous-chefs de bureau, tư vụ, employés ayant rang dans le mandarinat ;

Et enfin de simples écrivains, thư lại, qui n'ont pas rang dans le mandarinat.

On pourrait traduire comme il suit les noms des ministères français :

Affaires étrangères : toà thương bạc ;

Finances : toà hộ bộ ;

Guerre : toà binh bộ ;

Justice : toà hình bộ ;

Cultes : toà lễ bộ ;

Intérieur ; toà lại bộ ;

Travaux publics : toà công bộ ;

Marine : toà thủy bộ ;

Instruction publique : toà học bộ.

Ministériel. Thuộc về bộ, chung; buộc cả.

Ministre d'Etat. Quan thượng thư ; les ministres du Roi, nội viện ; le chef de cabinet du —, tá lý ; —, serviteur, kẻ giúp việc, quân hầu, đầy tớ, chân tay ; les — des mandarins, phòng bộ, thủ hạ.

Minois. Mặt mũi tốt đẹp, mặt xinh.

Minoré (clerc.). Thày già bần.

Minorité. Tuổi kẻ chưa được làm chúa mình.

Minuit. Nửa đêm, giờ thứ mười hai đêm.

Minuscule. Nhỏ, hơi kém.

Minute. Phút; une —, một phút; la — (d'un acte), chính bản.

Minutie. Truyện lật vặt, điều lẽ nhẹ, điều vặt vãnh.

Minutieux. Cẩn thận, ân cần.

Miracle. Phép lạ, điềm lạ; điều phi thường.

Miraculeux. Xảy ra cách lạ, lạ lùng; người ta lấy làm lạ.

Mirador. Chòi.

Mirer, viser. Nhắm đích; se —, soi gương, ngắm mặt gương.

Miroir. Mặt gương, minh kính; fig., hình giống hệt; loc.: œufs au —, trứng tam tinh.

Miroiter. Chói sáng.

Miroitier. Thợ làm mặt gương.

Misaine (mặt de). Cột mũi, cột lộc.

Misanthrope. Kẻ ghét loài người ta.

Mise, tenue. Cách ăn mặc, đồ mặc; — au jeu, cọc.

Misérable, malheureux. Khôn nạn, khó khăn, bần cùng, đáng thương xót, đáng thâm thương; —, coupable, thẳng tội lỗi.

Misère, état malheureux. Sự nghèo đói, sự đói khát; faire des misères à quelqu'un, làm khổ cho ai, bắt bớ.

Misère (interj.)! Khôn nạn, quái gở!

Miséricordieux. Có lòng thương xót, hay thương, nhân từ.

Miséricorde, compassion. Lòng thương, lòng nhân từ.

Missel. Sách lễ.

Mission, ordre. Sự sai cử, sự gửi; prêcher une —, làm phúc.

Missicnaire. Cô, linh mục tây, thầy cả giảng đạo.

Missive. Thư, thư từ.

Mistral, vent du N.-O. Gió may.

Mitaine. Bao tay.

Mite. Con mồi.

Mitiger. Làm cho ra mềm, làm cho êm; làm cho dễ chịu, bớt; — une peine, bớt hình phạt.

Mitoyen. Giữa, chung.

Mitraille. Đạn ghém.

Mitrailleuse. Máy chiến bắn súng đại bác.

Mitre d'évêque. Mũ Đức giám mục.

Mitré. Kề đội mũ giám mục.

Mixte. Nửa, bán, gián.

Mixture. Thuộc chè.

Mnémonique. (Cách thè) giúp trí nhớ.

Mobile, motif. Lẽ, lẽ gốc, cội rễ, ý cùg.

Mobile, changeant. Hay đổi, chẳng bền, nhẹ tính; —, qui peut être mu, hay động, dễ đem đi, dễ lúc lắc.

Mobilier. Đồ, đồ đạc, đồ lễ, các đồ dùng.

Mobiliser des troupes. Điều binh, đê binh.

Mode, manière. Cách thè, thói phép, kiểu, thè; —, usage, thói, lệ, lẽ lỗi, thói tục; — en musique, cung hát, dịp đàn.

Modèle. Mẫu, kiểu, khuôn.

Modeler; faire un modèle. Làm mẫu; —, suivre un modèle, làm cứ mực; — un visage en cire, đúc hình người bằng sáp; — une figure sur l'argent, khắc hình người vào bạc; se —, bắt chước, theo chân.

Modération. Sự giữ mực, cách ở vừa phải.

Modéré. Kề biết giữ mình, kẻ có mực vừa phải, có mực thước; prix —, giá vừa phải.

Modérer, retenir. Cầm lại, hãm, ngăn chân, giữ; — sa colère, dẹp cơn giận; —, adoucir, bớt, chề, chề chằm; se —, giữ mình, thìn mình.

Moderne. Về đời này, thuộc về đời kim, mới, mới bây giờ.

Modeste. Có nết, nết na, hẳn hoi, khiêm nhường, kẻ giữ ngũ quan; qui possède une fortune —, kẻ đủ ăn.

Modestie. Đức hạnh, đức giữ ngũ quan, đức khiêm nhường.

Modifier, faire des modifications. Đổi, sửa sang, sửa lại.

Modique, peu. Nhỏ, mọn, ít, ít vầy, vừa vầy.

Modulation. Cung hát, tiếng ngân, sự hát êm tai, sự hát ngấm ngợi.

Moduler. Hát, hát dịp dằng, hát ngân, ngấm nga; — sur un ton joyeux, hát cung vui mừng.

Moelle des os. Tỉ xương; — de jonc, tim bác; la —, l'intérieur, ruột, lòng, tâm.

Moelleux, doux. Êm; —, qui a de la moelle, đầy tỉ, có tỉ.

Mœurs. Tính nết, phong tục.

Moi, pronom (V. Gramm. n° 169 et suiv.).

Moignon. Nơi chân tay đã chặt.

Moindre. Kém, không bằng.

Moine. Thầy dòng, người tu hành, viện tu.

Moineau. Chim sẻ.

Moins (adv.). Kém, ít hơn, không bằng; — de quatre heures, chẳng đầy đủ bốn giờ; plus ou —, environ, chừng độ; de — en —, một khi một kém.

Moire. Lựa vóc.

Mois. Tháng.

Mois. — Le premier mois de chaque saison s'appelle *manh* (premier), le second *trọng* (milieu), le troisième *qui* (dernier); ainsi on dira *manh hè*, *trọng hè*, *quí hè*, pour indiquer les trois mois de la saison d'été, *manh xuân*, *trọng xuân*, *quí xuân*, pour désigner les mois

du printemps. (Ces termes sont plutôt employés dans les livres que dans le langage ordinaire).

Les douze mois de l'année (mười hai tháng) sont :

Janvier : Tháng giêng tây ;

Février : Tháng hai tây ;

Mars : Tháng ba tây ;

Avril : Tháng tư tây ;

Mai : Tháng năm tây ;

Juin : Tháng sáu tây ;

Juillet : Tháng bảy tây ;

Août : Tháng tám tây ;

Septembre : Tháng chín tây ;

Octobre : Tháng mười tây ;

Novembre : Tháng mười một tây ;

Décembre : Tháng chạp tây ;

Les mois annamites s'expriment de la même façon en supprimant le mot *tây* (occident) ; mais comme ce sont des mois lunaires, ils ne correspondent pas aux mois européens ; on ne pourrait non plus les traduire par les termes français : *janvier, février*, etc. ; mais on les désigne par les nombres ordinaux du premier au douzième ; on dit par exemple : le premier mois ou la première lune, le 6e mois ou la 6e lune, etc.

L'année annamite commence généralement dans les derniers jours de janvier ou dans le courant de février. De temps en temps, pour rétablir l'ordre entre l'année solaire et l'année lunaire, les calendriers chinois qui sont suivis dans le pays annamite comprennent un treizième mois qui se place, non à la suite des autres, mais entre deux mois : on l'appelle *mois intercalaire*, *tháng nhuận*, et on dit, par exemple : *tháng ba nhuận* pour désigner un mois supplémentaire qui prend place entre le 3e et le 4e.

Les mois lunaires sont de 30 ou de 29 jours : ceux de 30 jours, sont appe-

lės tháng đủ (mois pleins) ou tháng đại (grands mois); ceux qui ne comptent que 29 jours, portent les noms de tháng thiếu (mois incomplets) ou tháng tiểu (petits mois); mais ordinairement le dernier jour de n'importe quel mois, qu'il soit de 30 ou 29 jours, se nomme le 30e jour.

Moisi. Mắc, mục, mốc meo.

Moisir. Mắc, mục, ra mốc.

Moisson. Mùa gặt, lúa gặt, mùa màng; lúa thóc, vụ; la — du 5me mois, mùa chiêm; les champs de cette —, đồng chiêm; la — du 10e mois, mùa tháng mười.

Moissonner. Gặt, gặt hái.

Moissonneur. Thợ gặt; une bande de moissonneurs, bọn thợ gặt.

Moite. Ướt át, đã thấm.

Moiteur, sueur. Sự ướt mồ hôi.

Moitié. Nửa; un peu plus que la —, thái bán, hơn nửa.

Molaire (dent). Răng càm.

Môle. Bờ đập, đồng đá ngăn nước.

Molécule. Trần ai.

Molester, vexer. Bắt bớ, làm khổ sở, quấy.

Mollesse (physique ou morale). Sự yếu sức, sự ơ hờ, sự duềnh đuàng; s'adonner à la —, mê sự vui sướng.

Mollet, gras de la jambe. Bắp chân.

Molleton. Nhung lông chiên.

Mollir, s'adoucir. Ra mềm.

Molosse, chien. Chó ngao.

Moment. Lúc; encore un —, một chốc, một nhát; à ce — là, chốc ấy, lúc ấy.

Momentané. Trong một lúc, chóng qua, tạm.

Momie. Xác kẻ chết đã thom thuốc.

Momordica cocincensis. Cây gấc; le fruit du —, quả gấc.

Mon, ma, mes (V. Gramm. n° 143.)

Monacal. Về thầy dòng, thuộc về nhà dòng.

Monade. Trần ai.

Monarchie. Nước có vua trị.

Monarchiste. Kẻ theo bè vua.

Monarque. Vua, hoàng đế, quân vương.

Monastère. Nhà dòng, nhà tu, nhà người tu hành.

Monastique. Về nhà tu hành, thuộc về nhà dòng.

Monceau. Đồng, đồng dẫn, nhiều.

Mondain. Thuộc về thế gian; kẻ hay lo về đời này, yêu sự thế gian.

Monde. Thế, thế gian; đất, thiên hạ; mettre au —, sinh đẻ; fig., lập ra; quitter le —, bỏ thế gian. Le nouveau —, thế gian mới, phương America.

Monition. Lời dạy bảo, lời quở.

Monnaie. Tiền, bạc; faire de la —, đổi tiền bạc; battre —, đúc bạc.

Monnayer. Đúc tiền, đúc bạc.

Monnayeur (faux). Kẻ đúc tiền giả.

Monocle. Mực kính (có một mắt).

Monocorde, instr. de musiq. Đàn bầu.

Monolithe. Bằng một hòn đá.

Monologue. Sự nói khó một mình, lời nói khó cùng mình.

Monomanie. Bệnh điên cuồng; atteint de —, dở người.

Monopole. Phép được bán một mình đồ hàng gì, độc mãi mại, sự độc cả.

Monopoliser. Độc cả, giữ cả.

Monosyllabe. Tiếng có một vần.

Monothéiste. Kẻ tin một đấng Thiên Chúa.

Monotone, de même ton. Hàng cứ một cung, cứ một trực mãi; —, fastidieux, chán.

Monseigneur, titre. (Lạy) Đức Cha.

Monsieur. Ông.

Monstre. Vật quái gờ, giống quái gờ gớm ghê; sự gì gờ lạ.

Monstrueux. Quái gờ, tai quái, gờ lạ, xấu xa.

Monstruosité. Sự gì lạ lùng, giống gì quái gở, quá phép tự nhiên.

Mont, montagne. Núi, núi non, sơn ; — artificielle, núi cảnh ; le haut d'une montagne, đỉnh núi.

Montagneux. Có núi, lắm núi.

Montant, somme totale. Cộng, cộng cả, các kỳ đóng ; — d'une porte, thanh cửa.

Monter. Lên ; — la garde, canh, cầm canh ; — en grade, thăng trạc ; thăng quan tiền chức ; se —, se fournir, mua, liệu đồ.

Monticule. Đồi, cồn, gò.

Montrer, petite horloge. Đồng hồ quít ; monter une —, vặn đồng hồ ; faire — de, phô trương, phô mình, khoe.

Montrer, faire voir. Tỏ ra, chỉ, tỏ ; — le chemin, dẫn đường, chỉ lối ; — du courage, tỏ mình bạo ; — la tête en dehors, thò ra ; se —, tỏ mình ra.

Montueux. Có nhiều núi ; chemin —, đường trèo.

Monture. Giồng vật cỡi được.

Monument, tombeau, Mộ, mả, lăng ; — en souvenir des morts, mộ chiêu hồn ; —, témoignage, tích, sử ký, bia, mo mớc ; — d'architecture, đền đài ; un — religieux, nhà thờ, đền thờ, chùa, miếu.

Monumental, grand. To lớn,

Moquer (se). Chê cười, khinh dễ, chê nhạo, nhạo báng ; — des malheureux, nói lẫn nhạo vuội kẻ khôn khéo.

Moquerie. Lời nhạo báng, sự chê cười, sự làm xỉ nhục.

Moral. Thộc về cách ăn nết ở ; nói về tính nết ; théologie morale, phần lý doán luận những sự lành phải làm và những sự dữ phải lánh (để mà sửa các tính nết và giữ đạo cho nên).

Morale. Cách ăn nết ở, tính nết.

Moraliser, réprimander. Mắng ; —, prêcher la morale, nói về tính nết ; làm cho có nết na.

Moraliste. Kẻ chép sách về cách ăn nết ở.

Moralité, sens moral. Câu kết ở cuối truyện. V. *Morale*.

Morbide. Độc, sinh bệnh.

Morceau, partie. Tầm, miếng, mảnh ; manger de bons morceaux, ăn của ngon, ăn của miệng chín ; —, oeuvre d'art, việc làm, sách chép.

Morceler. Phân rẽ, phân chia.

Mordant. Hay cắn, hay đốt ; —, amer, có mùi the, cay có, chát ; —, méchant, kẻ nói chỉ chiết, hay nói đốt, nói bầm bở ; paroles mordantes, lời chàm, lời bầm bở.

Mordicus. Cách khăng khăng, cách chấp nhứt, bất khăng.

Morçiller. Cắn, nhai.

Mordre. Cắn, đốt đau ; le poisson mord à l'hameçon, cá bắt, cá cắn ; — fig., nói chỉ chiết, chàm chọc, nói bầm, nói tức ách, xúc báng.

Morelle. Con bọ bèo ; * thiên phao tử, thiên giá tử.

Morfondre (se). Chực lâu, lầy lằm chán.

Moribond. Người đang hấp hối, sắp chết ; — à l'agonie, kẻ gần miệng lỗ.

Morigéner. Quở mắng, rèn cặp.

Morne. Buồn phiền, rầu rĩ, sầu não.

Morose. Bẩn tính, xằng tính, bất nhiệm, khó ăn khó ở, cú màu, mất mớ.

Morphine. Thuốc bởi sức a phiện mà ra (làm cho ngủ mê).

Mors. Hàm thiết, khớp ; prendre le — aux dents, chạy điên cuồng.

Morsure. Sự cắn, dẫu cắn, nơi cắn.

Mort (la). Sự chết, cái chết, sự qua đời, mệnh chung ; se donner la —, tự vẫn ; près de la —, gần mả.

Mort (un). Người đã chết, xác chết, thây.

Mortaise. Lỗ *ou* nơi lóm vào.

Mortalité. Sự chết, sự lâm chung ; sự hay chết.

Mortel, qui doit mourir. Kẻ phải chết ; không khỏi chết được ; —, qui cause la mort, hay làm cho chết, độc ; péché —, tội nặng, tội trọng.

Mortellement. Cách làm cho chết ; être atteint —, phải (bệnh, đau) nặng đến nỗi chết.

Mortier, vase à piler. Cối ; — à piler le riz, cối đâm gạo ; — à décortiquer le riz, cối xay lúa ; —, mélange de sable et de chaux, vôi pha vôi cát ; faire du —, nhào vôi vơi cát ; —, obusier, súng bắn trái phá.

Mortifiant. Khó lòng, rầy rà, làm phiền, eo óc.

Mortification. Sự hãm tính xác thịt.

Mortifier (se). Hãm mình, hãm xác thịt mình ; — quelqu'un, làm (nói) cho ai xấu hổ.

Mort-né. Trẻ chết trong bụng mẹ trước khi sinh.

Mortuaire. Thuộc về kẻ chết, riêng kẻ chết ; chambre —, buồng để xác chết.

Morue, poisson. Cá thu.

Morve. Dãi, mũi dãi.

Morveux. Có dãi, có mũi dãi, có mũi gieo giễu, giễu như nhạ.

Mosaïque (faire une). Lát bằng tấm vuông gián sắc.

Mosquée. Chùa,

Mot. Tiếng, tiếng nói, lời ; le — d'ordre, khẩu hiệu ; traduire — à —, dịch ra từng tiếng một ; en un —, nói tất một lời, nửa lời ; un bon —, lời nói chơi, lời trêu người.

Moteur. Kẻ đánh động, kẻ đứng đầu, kẻ rung.

Motif. Lẽ, lẽ giục, lẽ làm cho động lòng.

Motiver. Tỏ lẽ ra, chứng lẽ.

Motte. Hòn đất, văng đất.

Mou, doux. Mềm, êm, bầy ; —, sans énergie, non nớt, dễ động.

Mouchard. Kẻ mách, kẻ trản tở, kẻ giác, kẻ chỉ.

Mouche. Con ruồi ; les mouches se posent, ruồi bâu.

Moucheron. Con bọ mạt, muỗi mòng ; petit — (dont la piqûre est très douloureuse), con răn.

Moucher (se). Chùi mũi, hỉ mũi ; — avec les doigts, gáy mũi ; — sur sa manche, chùi mũi vào tay áo ; — une lampe, ngắt, khêu đèn.

Moucheté. Có vết, có vể, lổ đổ, vằn vện, có vân.

Mouchettes. Cái cặp nhen.

Mouchoir. Khăn tay ; —, fichu, khăn quàng cổ người nữ.

Moudre. Xay bột, đâm ra mạt.

Moue (faire la). Bệu bạo.

Mouette. * Thuỷ kê.

Moufle, poulie. Nhiều rọc rọc lắp vuôi nhau mà kéo đồ nặng.

Mouflon. Con sơn dương.

Mouillage, port. Cửa, bến tàu.

Mouillé. Ướt, ướt mướt ; tout —, ướt xướt mướt, ướt cả mình.

Mouiller, humecter. Làm cho ướt át, xấp nước, thấm, tưới, ngâm nước.

Moulage. Sự làm mẫu bằng đất ; la science du —, nghề gốm.

Moule, forme. Khuôn, mẫu.

Moule, poisson. Trai.

Moulin. Nhà xay bột, nơi đâm gạo ; — à eau, máy xay bột nước quay ; — à vent, máy xay bột gió quay ; — à décortiquer, cối xay lúa ; — à vanner, hòm rế lúa, hòm quạt lúa ; — à café, cối xay cà phê.

Moulinet (faire le). Xoay, quay gậy.

Moulu (avoir le corps). Tan xương nát thịt ; nhọc mệt quá sức.

Moulure. Đàng xoi dưới chân cột.

Mourant (un). Người sắp chết, người rình chết, kẻ rình sinh thì.

Mourir. Chết, qua đời, sinh thì, trút linh hồn, lâm chung, tạ thế, mất, về; — à la fleur de l'âge, chết non, chết sớm; — subitement, chết tươi; — de maladie, chết bệnh; — de vieillesse, chết bệnh già; — dans une bataille, tử trận; le roi meurt, vua băng hà, án giá.

Mouron. * Toàn phủ hoa.

Mousquet. Súng hiệp (hoả mai).

Mousqueton. Súng hiệp binh kị.

Mousse, jeune matelot. Trẻ tập nghề tàu bè.

Mousse, sorte de gazon. Rêu, rong rêu, * thanh thai *et* thai tiểu; —, écume, bọt.

Mousseline. Vải bóng.

Mousser. Có bọt, sinh bọt, sủ bọt, nổi bọt.

Mousseron, champignon. Nấm.

Mousseux, qui est couvert de mousse, Có nhiều rêu; —, écumeux, có nhiều bọt.

Moustache. Râu mép.

Moustiquaire. Màn muỗi.

Moustique. Con muỗi.

Moût. Rượu mới chưa bỗng, rượu ngọt.

Moutarde. Rau cải; cao hạt cải.

Moutardier. Lọ cao cải.

Mouton. Con chiên, con cừu. (Cừu est le nom du mouton d'Europe, chiên le nom du mouton d'Asie).

Moutonner. Nổi bọt, sôi lên.

Mouture. Bột, của gì đã xay bột.

Mouvement. Sự động, sự lay động; se donner du —, múa nhảy, xóc xắc; le — d'une montre, linh hồn đồng hồ; — interne de l'âme, sự mê, lòng động; — trouble, sự hỗn hào, sự đầy loạn, sự dôi khuôn phép

trong nhà nước; de son propre —, tự ý mình, tình nguyện.

Mouvoir, remuer. Làm cho động, lung lay, lúc lắc, xê dịch, chuyển di; —, émouvoir, làm cho động lòng; se —, đi, động, cựa.

Moyen (subst.). Thở, thở cách; inventer un — habile, lập phương thở khôn khéo.

Moyen, ordinaire. Bình thường, vừa trung bình; prix —, giá trung.

Moyennant (prép.). Bởi vì *ou* vì.

Moyeu. Tum xe.

Mozette. Áo vai (riêng chức nào trong thánh Ighêrêgia).

Mucosité. Đom, dãi.

Mucilagineux. Giẻo, giẻo như nhựa.

Mue. Sự rụng, sự ngã (lông).

Muer. Rụng (lông, da); — de la voix, đổi tiếng

Muet. Câm, chẳng nói được, chẳng ra tiếng.

Mufle. Mồm, mỗ, miệng.

Mugir. Rông; le bœuf mugit; bò rông; les flots mugissent, sóng kêu rầm.

Mugissement. Tiếng rông, tiếng kêu rầm, tiếng lớn.

Mulâtre. Người bởi một người hắc nhân và một người bạch nhân mà ra.

Mulet, quadrupède. Con lừa, con la.

Mulet, poisson. Cá dòi.

Muletier. Kẻ coi sóc con la; kẻ dẫn xe lừa.

Mulot, rat. Chuột.

Multiple. Có nhiều, nhiều lần, nhiều nếp.

Multiplicande. Số thật *ou* số bị thừa.

Multiplicateur. Số pháp *ou* nguyên thừa.

Multiplication. Phép nhân thừa.

Multiplier, faire la multiplication. Làm phép nhân thừa; —, augmenter, gấp lại nhiều lần, thêm hơn, sinh sản ra nhiều.

Multitude. Đồng, đông người; — innombrable, đông nhằm dất; la —, dân, dân ngu, dân phàm hèn.

Municipal. Thuộc về xã, thuộc về thành; conseil —, hội các quan viên.

Municipalité. Hội các quan viên.

Munificence. Sự ban của rộng rãi, tính rộng rãi.

Munir, fortifier. Xây thành, đắp lũy, sửa chữa cho chắc, che chở.

Munition, provision. Các đồ cần.

Muqueux. Hay sinh đom; có đom; giẻo như nhựa.

Mur (subst.). Tường, vách; un — en briques, tường gạch; un — en torchis, vách đất, vách trấu, vách vôi.

Mûr (adj.). Chín; juste —, chín tới; trop —, chín nẫu, chín quá, chín mồm, chín nhũn; âge —, đã khí già, tuổi đứng bóng

Muraille. Tường, vách, thành lũy; la grande — (de Chine), * vạn lý trường thành.

Mûre, fruit du mûrier. Quả giâu; —, fruit de la ronce, quả mâm xôi.

Mûrement. Cách ý tứ, khôn ngoan, cẩn thận, cho chín chắn.

Murène, poisson. * Đồng ngư, cá kim.

Murer. Xây tường chung quanh.

Mûrier. Cây giâu; — de Chine, cây giâu tàu; — à papier, cây dương, * cầu bì thụ.

Mûrir, rendre mûr. Làm cho ra chín; —, devenir mûr, ra chín, nên chín.

Murmure. Sự lầm bầm, lời lúng búng; léger — de l'eau courante, nước chảy diu diu.

Murmurer, se plaindre à voix basse. Lầm bầm, lúng búng; — à l'oreille, nói nhỏ tiếng, rỉ vào tai; —, faire entendre un bruit sourd, kêu âm âm, kêu ào ào, kêu ồ ồ.

Murraya, plante. Cây cúc đề.

Musc, animal. Con xạ hương; sentir le —, có mùi xạ.

Muscadier. * Nhục đậu khấu.

Muscat (vin). Rượu có mùi thơm.

Muscle. Gân, cơ nhục.

Musclé, musculoux. Khoẻ gân, có nhiều nhục cân; có thịt chắc nịch, có thịt bắp.

Musculaire. Thuộc về gân, có thịt chắc nịch thớ thịt.

Muse, déesse de la poésie. Bụt nữ thánh sự văn chương.

Muséau. Mồm, mỗ, mồm, miệng.

Musée. Nhà tích sách hay là tranh vẽ, v. v.

Museler. Đóng khớp, giảm.

Muselière. Giảm, khớp.

Musical. Thuộc về ca nhạc, thuộc về bát âm.

Musicien. Kẻ tài bát âm, kẻ từng nghề đàn hát; un — dans l'armée, lính thuộc về nhạc binh.

Musique. Nghề đàn hát, nghề bát âm, nghề ca nhạc; la — du régiment, nhạc binh.

Musquer. Pha mùi xạ, bôi xạ.

Mussœnda, arbre. Cây bướm.

Mutation. Sự thay đổi, sự đổi.

Mutiler. Chặt, cắt, bớt, cắt bớt.

Mutin. Cứng cổ, khó bảo, bất trị.

Mutiner (se). Dấy loạn, làm xôn xao, làm ngụy.

Mutinerie, révolte. Sự dấy loạn, sự bậy bạ, sự xôn xao; — de soldats, lính cưỡng phép.

Mutisme. Sự ở lặng yên, sự không muốn nói.

Mutuel. Cùng nhau, buộc cả hai bên; se porter un — secours, giúp đáp nhau.

Mygale, grosse araignée. Con rện lớn.

Myope. Cận thị; áp nhãn.

Myosotis. * Sơn miêu nhi nhãn.

Myriade. Vạn vạn; vô vãn vô số, kể chẳng xiết.

Myriamètre. Một vạn thước (tây).

Myrrhe. Một dược.

Myrte. Giòng cây sim, tiem như.

Mystère. Điều mầu nhiệm; les mystères de la religion, điều mầu nhiệm trong đạo; —, secret, điều kín nhiệm.

Mystérieux, incompréhensible. Mầu nhiệm; —, caché, kín, kín nhiệm.

Mystifier. Đánh lừa, nhạo, khi khăm, lừa lọc, lường gạt.

Mystique. Mầu nhiệm, kín nhiệm.

Mythé, fable. Điều truyền dối trá; truyền bày đặt chơi; điều chẳng thật.

Mythologie. Truyện các bụt thần xưa.

N

Nabab. Vua (trong nước Thiên Trúc).

Nabot. Người lắt chắt, người nằm lùn, người lùn.

Nacelle. Thuyền, ghe, tàu nhỏ.

Nacre. Ốc xà cừ.

Nadir. Địa hạ thiên đình.

Nage (être en). Ra mớ hôi; être tout en —, ra mớ hôi ướt cả mình, vãi mớ hôi; passer un fleuve à la —, bơi qua sông, ngoi qua sông.

Nageoire. Vây cá; — de crabe, ngoe.

Nager. Lội, lội bơi, ngoi, nổi trên mặt nước, trôi; fig., — dans l'abondance, có của cải dư dật, sung túc.

Nageur. Kẻ ngoi, kẻ lội, kẻ bơi.

Naguère (adv.). Chưa bao lâu, bấy giờ, xưa nay.

Naiades. Những bụt nữ giữ các sông và các mạch nước.

Naïf Thật thà, cỏ nhàn, đơn sơ, chân thật, có tính chắt phác.

Nain. Choat người, người nhỏ choat.

Naissance. Sự sinh ra; jour anniversaire de —, ngày sinh nhật.

Naissant. Đang sinh ra, mới chịu sinh, mới có; la lune naissante, sóc nhật.

Naitre. Sinh ra, ra đời, mới có; — de, sinh ra bởi; fig., cội rễ tại, có tại.

Naïveté. Sự thật thà, lòng ngay thật.

Naja, serpent. Rắn mang hoa.

Nantissement. Chứa cô, chứa nợ.

Naphte. * Thạch nãu ru.

Nappe. Khăn bàn; — d'autel, khăn bàn thờ; une — d'eau, nước chảy lừ lừ, vụng nước, nơi lội.

Narcisse (fleur). Hoa thủy tiên.

Narcotique. Làm cho tê mê, hay sinh buồn ngủ.

Nard, plante. Cây cam tông, thuốc cam tông.

Narguer. Báng bở, nói chọc, xo xoe, quây.

Narguilé ou Narghileh, pipe à eau. Điều nước.

Narine. Lỗ mũi; respirer à pleines narines, hóng ngừi.

Narquois. Hay nhạo, quỉ quái, tinh ma, tinh anh.

Narrateur. Kể kể truyện, kể ché truyện.

Narration. Bài kể truyện, tích truyện truyện kể lại.

Narrer. Kể, kể truyện, kể lại, diễn lại; tout —, kể mọi sự trước sau.

Nasal. Thuộc về mũi; les fosses nasales, lỗ mũi.

Naseau. Mũi, lỗ mũi.

Nasillard (son). Cung gị mũi.

Nasiller. Nói cung gị mũi.

Nasse. Lò, dó, dăng, chà, trúm, nò, nôm, dọ, hò; pêcher à la —, dôm lò, chần dăng, cãm dăng; lancer la —, thả lò; retirer la —, cất lò.

Natal. Thuộc về nhà quê; pays —, nơi nhà quê; jour —, ngày sinh nhật, ngày vía; fêter son jour —, mừng ngày vía, ăn tiệc vía, làm tiệc khánh đản.

Natation. Sự lội, phép ngoi, sự ngoi, sự bơi; école de — trường tập bơi, nhà tập ngoi.

Natif, originaire de. Đã sinh ra (nơi nào); —, naturel, có tính, vốn có, tự nhiên.

Nation. Dân một nước, dân, nước.

National. Thuộc về dân cả nước, chung.

Nationalité. Dòng dõi, nước, loài, dân.

Nativité. Sự sinh ra; — de la Ste Vierge, ngày sinh nhật Đức Bà.

Natte. Chiếu chiếu; — bordée, chiếu cap, chiếu kê, chiếu miến; — à dessin, chiếu hoa; — petite, chiếu lả; — grande, chiếu liến; — très grande et belle, chiếu đại phương tịch; — grande et belle, chiếu dậu; étendre une —, trải chiếu; — de bambous, cót; — cheveux, tóc gióc,

Natter, couvrir de nattes. Trải chiếu; —, tresser, gióc tóc, đan.

Naturaliser. Biến tên (ai) vào sổ người nhà nước.

Naturaliste. Kẻ chép sách hay là vẽ tranh cứ bản tính mọi sự.

Nature, essence des choses. Bản tính, tính tự nhiên; la — humaine, tính thiên hạ, loài người ta.

Naturel (adj.). Tự nhiên, bởi sự tự nhiên mà ra; loi naturelle, luật tự nhiên; mort —, sự chết bệnh, lâm chung.

Naturel, caractère. Tính; d'un — facile, tính ngay lành, dễ ở; d'un — difficile, người rất khó tính.

Naturellemenf. Vẫn tự nhiên, cứ tích tự nhiên, cứ luật tự nhiên.

Naturels d'un pays (les). Người bản cước, kẻ bản cư.

Naufnage. Sự đắm tàu; faire —, đắm tàu, đắm thuyền, chìm lìm, chìm tàu, vỡ tàu.

Naufagé (un). Kẻ đắm tàu; un vaisseau —, tàu (đã) đắm.

Nauséabond. Sinh lợm, làm cho muốn mửa, sinh nôn lợm, tởm.

Nausée. Lợm, chứng lợm, sự muốn thổ; avoir des nausées, lợm, muốn thổ, thổ khan, buồn nôn, bợn dạ; fig., lầy lăm chán, lầy lăm gớm, chề.

Nautique. Thuộc về tàu; la science —, nghề vượt biển.

Nautionier. Quân buồm lạt, bạn tàu.

Naval. Thuộc về nghề thủy, thuộc về biển; combat —, trận thủy.

Navet. Cải củ, la bô.

Navette à tisser. Cái thoi (dệt cửi); — à encens, tàu hương.

Navigable. (Sông) tàu bè đi được.

Navigateur. Kẻ hay vượt biển.

Navigation. Nghề vượt biển, nghề vượt tàu; avoir une heureuse —, vượt xuôi gió thuận buồm.

Naviguer. Vượt biển, đi tàu, qua biển, trảy đi biển.

Navire. Tàu; — marchand, tàu buôn; — à voiles, tàu buồm; — à vapeur, tàu lửa; — de guerre, tàu chiến; monter sur un —, xuống tàu; descendre d'un —, lên đất.

Navrant. Đáng thương khóc, sinh đau trong lòng, đau đớn, khôn nặn.

Navrer. Làm cho buồn bã, làm cho cực lòng.

Ne. (Pour la traduction de cette négation, voyez Gramm. n° 446 et suiv.).

Né. Đã sinh ra, đã ra đời; premier —, con đầu lòng, đích tử, con cả, trưởng nam; nouveau —, trẻ mới sinh.

Néanmoins. Dù thế mặc lòng, nhưng mà, song.

Néant. Không, hư không ; toutes les choses du monde sont sorties du —, bởi hư không có mọi sự thế gian.

Nébuleux. Có mây, mù, có nhiều sương mù.

Nécessaire. Cần, phải, phải có.

Nécessairement (adv.). Ấu là, cần phải có, chẳng thoát được.

Nécessité, indigence. Sự thiếu thốn ; —, chose nécessaire, những sự cần ; —, obligation, sự cần phải ; dans une si grande —, đang con hiểm nghèo đường ấy ; faire ses nécessités, đi giải, đi rửa, đi việc cần.

Nécessiter. Làm cho ra cần kíp.

Nécessiteux. Kể thiếu thốn, kể nghèo đói.

Nécrologie. Sổ những người chết (trong một năm, v. v.).

Nécromancie. Phép triệu hồn kẻ chết.

Nécropole, cimetière. Vườn thánh, nơi tha ma (dưới hang đất).

Nectar. Chứa gì ngon ngọt ; ce vin est un —, rượu này ngọt giọng.

Nef, navire. Thuyền, tàu ; — d'une église, lòng ; — centrale, trung tâm.

Néfasté. Chỉ điềm dữ, dữ, độc xấu.

Nèfle. Quả cầu khôi.

Néflier. Cây cầu khôi, cây củ khôi.

Négation. Sự chối, lời chối, tiếng nói không.

Négativement. Cách chối ; répondre —, chối, thưa không.

Négligé (subst.). Bộ quần áo chỉ mặc ở nhà.

Négligé, sans soin. Lôi thôi, trễ nải, nhếch nhác, chẳng dọn đồ cho tiêm tăt.

Négligemment. Cách trễ nải, cách lôi thôi, chẳng xem sao.

Négligence. Sự bỏ việc, sự trễ nải, sự chẳng lo kĩ, sự chẳng xem sao.

Négligent. Trễ nải, kể chẳng lo.

Négliger. Bỏ, không lo đến, chẳng liệu, chẳng coi sóc ; — un ordre, bỏ chẳng giữ lời truyền ; —, mépriser, chẳng xem sao, chẳng sá chi.

Négoce. Sự mua bán ; faire le —, buôn, hành thương phần mại.

Négociant (un). Lái buôn, người buôn bán.

Négocié. Buôn bán, mà cả ; — une affaire, bàn bạc việc gì.

Nègre (un). Người đen, hắc nhân.

Négrier. Thăng buôn bán người hắc nhân như giồng vật vậy.

Neige. Tuyết ; blanc comme —, trắng như tuyết ; fig., vô tội.

Neiger. Tuyết sa, nó sa tuyết.

Neigeux. Đầy tuyết, có nhiều tuyết ; có hình như tuyết.

Nélombo, lotus. Hoa sen.

Nénuphar. Hoa súng, * liên hoa ; la plante s'appelle * liên ; les fleurs * hà hoa ou liên hoa ; les grains * liên tử ; la racine * ngấu ; la fécule tirée de la racine * ngấu phân.

Néologisme. Phép lập tiếng mới, tiếng mới lạ.

Néophyte. Bồn đạo mới, kẻ mới nhập giáo.

Néphrétique. Thuộc về trái cật ; colique —, bệnh trái cật.

Népotisme. Sự thiên tư kẻ thuộc về mình ; lòng thương cách riêng.

Nerf. Gân, nhục cần ; fig., l'argent est le — de la guerre, tiền bạc là giồng rất cần mà đánh giặc.

Nerveux. Có nhiều gân ; kể chuyển gân.

Nervure. Chải.

Net, clair. Sạch, rõ, minh bạch.

Netteté, propreté. Sự sạch sẽ ; —, clarté, cách nói cho minh bạch.

Nettoyer. Làm (đánh) cho sạch.

Neuf (adj. num.) Chín ; cửu (ch.).

Neuf, nouveau. Mới ; remettre à —, sửa lại như khi mới vậy, chữa lại.

Neutraliser, rendre nul. Làm cho vô ích ; — un poison, giải độc.
Neutralité. Sự ở yên, sự chẳng bênh đảng nào.
Neutre, indifférent. Không bênh đảng nào ; —, ni masculin ni féminin, giống giở.
Neuvaine (de prières). Tuần cầu xin chín ngày.
Neveu. Châu trai, diệt.
Névralgie. Bệnh gân, sự chuyển gân.
Neuvième. Thứ chín ; đệ cửu (ch.).
Neuvièmement. Thứ chín, chín là.
Nez. Mũi ; saigner du —, đổ máu cam, sắc máu ; —, siège de l'odorat, sự ngửi các mùi được ; —, finesse, sự khôn khéo, sự biết xét ; n'avoir point de —, chẳng thính mũi ; fig., người nột trí, độn trí ; avoir du —, fig., người rất quí quyết, người thâm thiêm.
Ni (conj.). Không ; ni... ni, dẫu... dẫu.
Niais, sot. Đại, phi lý, nột trí.
Niaiserie. Truyện nhảm, điều tiêu tạt, lời xằng xit ; dire des niaiseries, nói rờm truyện.
Niche pour statue. Toà tượng ; — à chien, cũi chó.
Nichée. Lừa.
Nicher, faire un nid. Làm tổ, làm ổ.
Nicotine. Nhựa thuốc lá ; * nhân thảo.
Nid. Ổ, tổ ; — de poule, ổ gà ; — d'un oiseau, tổ chim.
Nièce. Châu gái.
Nieller. Giận tam khí.
Niellures (des). Những đồ đã giận tam khí.
Nier. Chối, nói không, chẳng xưng.
Nigaud. Nột trí, đại dốt.
Nimbe. Đóa hào quang.
Nippes. Quần áo.
Nitre. Diêm tiêu, * hoả tiêu.
Nitreux. Có nhiều diêm, đầy diêm, có mùi diêm.

Niveau, instrument. Ông thăng bằng, thước thăng bằng ; prendre le —, xem cao bằng thế nào.

Niveler. San cho thăng bằng, đặt cho bằng bặt.

Nivellement. Sự san cho thăng bằng.

Nobiliaire (catalogue). Sổ những nhà sang trọng.

Noble, qui appartient à la noblesse. Sang trọng, người dòng dõi sang trọng, có tông tộc sang trọng ; —, grand, vinh hiển, quí, cả thể.

Noblement. Cách cao sang, xứng người sang trọng.

Noblesse. Dòng dõi sang trọng ; sự sang trọng.

Noblesse. — Au-dessous du roi il n'y a pas d'aristocratie proprement dite ; l'égalité entre les citoyens est absolue, l'accession aux charges est ouverte à tout le monde : il n'y a d'autres distinctions sociales que celles que donnent les fonctions, le mérite, la fortune. Cependant il y a bien en Chine et en Annam une sorte de noblesse, mais il faut se garder d'entendre cette expression au sens européen du mot, c'est-à-dire au sens de classe aristocratique ayant une part d'influence dans le Gouvernement.

En effet, nous trouvons dans les deux pays un ordre de noblesse divisé en cinq degrés ; CÔNG, HẦU, BẢ, TỬ, NAM.

On obtient l'un de ces degrés soit à la suite d'actions d'éclat, soit en récompense de services civils distingués. Ces degrés de noblesse n'ont aucun rapport avec les degrés du mandarinat. Il en résulte que tel qui peut n'être qu'un très petit mandarin obtiendra par ses actions le plus haut degré de la noblesse (công), tandis que tel haut fonctionnaire pourra n'être gratifié que du 5e (nam).

On traduit quelquefois ces degrés de noblesse par les titres de duc, comte, vicomte, baron et chevalier. Cette traduction nous paraît assez juste, car elle a l'avantage de rappeler un ordre de faits qui a existé en Chine comme en France. Aujourd'hui ces titres ne donnent droit à aucune fonction politique ou administrative ; ils ne sont qu'une simple distinction sociale, accompagnée de certains droits de préséance dans les cérémonies et de quelques immunités d'impôt.

La noblesse se transmet héréditairement, mais en diminuant d'un degré à chaque génération. Ainsi le fils d'un công est tập âm, héritier de la faveur du père, mais il n'a plus que le rang de hầu. Son cinquième successeur n'a donc plus de titre mais par courtoisie, on lui accorde l'épithète de nhiều âm, bénéficiaire de la protection, et on lui maintient l'exemption d'impôt qui s'y rattache, mais après lui tout privilège cesse.

Noblesse de Gia Long. — Pour récompenser les mandarins qui lui avaient été fidèles dans l'adversité et l'avaient aidé à reconquérir son royaume, Gia Long institua un autre ordre de noblesse comprenant sept degrés.

Cet ordre prit le nom de MINH NGHĨA CÔNG THẦN, c'est-à-dire : ordre des sujets de mérite et de fidélité constante.

Du 1er au 5e degré, la noblesse était héréditaire et diminuait d'un degré à chaque génération : mais le titulaire du 5e degré transmettait héréditairement son titre, de mâle en mâle, par ordre de primogéniture jusqu'à la fin de la dynastie des NGUYỄN. C'était dans ce principe d'hérédité attaché au 5e degré qu'était l'innovation contraire aux traditions du pays. Quant aux titulaires

des 6e et 7e degrés, leurs fils étaient simplement nhiều âm.

Minh Mệnh, successeur de Gia Long, supprima l'ordre de Minh nghĩa công thần et ainsi finit cette institution qui aurait pu, à la longue, former une classe aristocratique héréditaire.

La noblesse se réduit ainsi à de simples distinctions temporaires accordées aux sujets méritants, s'affaiblissant rapidement à chaque génération, simples marques d'honneur ne comportant l'idée d'aucune prérogative politique, ne conférant aux titulaires aucun rôle dans l'Etat.

Noblesse des princes du sang. —

Les princes du sang, TÔN TƯ-ỐC, sont rangés dans l'ordre de dignité suivant :

1° Les thân vương, qui portent un nom de province, tỉnh.

2° Les quận vương, les thân công, les cuộc công et les quận công qui portent un nom de préfecture, phủ. On dit par exemple : NGHĨA HƯNG QUẬN CÔNG, duc de NGHĨA HƯNG : (littéralement : công, duc, quận, DE LA PRÉFECTURE, Nghĩa Hưng, DE NGHĨA HƯNG).

3° Les huyện công, qui portent un nom de sous-préfecture, huyện.

4° Les hương công, qui portent un nom de village, hương.

Ces titres ne sont donnés en général qu'aux princes qui ont une parenté proche avec l'empereur, comme les fils, les petits-fils, les frères ou les oncles de l'empereur, hoàng tử tôn, hoàng bá thúc.

Ce n'est que rarement et à cause de mérites extraordinaires que des parents éloignés de l'empereur obtiennent ces dignités. Tous ces titres ne sont plus qu'honorifiques bien qu'au principe ceux qui les avaient fussent de véritables *princes feudataires*, vivant des

revenus des terres dont ils portaient les noms.

Ordinairement les princes de parenté éloignée, appelés TÔN THẮT, sont décorés des titres suivants, mais sans aucun nom de terre : kì nội hậu, kì ngoại hậu, đình hậu ; trợ cuộc khanh, tá cuộc khanh, phụng cuộc khanh ; trợ cuộc uỷ, tá cuộc uỷ, phụng cuộc uỷ ; trợ cuộc lang, tá cuộc lang, phụng cuộc lang.

Noce. Lễ cưới ; aller à la —, đi ăn cưới ; cadeaux de —, của mừng cưới ; habit de —, áo nhật bình.

Noccur. Kể hay chơi bời.

Noctambule. Kể vừa ngủ vừa đi ban đêm.

Nocturne. Ban đêm, xảy ra ban đêm ; oiseau —, chim cú, chim mèo.

Noël. Ngày lễ sinh nhật Đức Chúa Jêsu.

Nœud. Nút, dây buộc ; — d'un arbre, mắt cây, bấu cây ; — difficulté, sự rối rít, sự khó giải, điều khốn khổ.

Noir. Đen, thâm, có sắc đen ; hắc (ch.) ; nuit noire, đêm tối dặc.

Noirâtre. Đen đen, xám.

Noi cir. Làm cho ra mùi đen ; — diffamer, nói xấu nhục, nói xấu, chàm chọc cách độc địa.

Noise (chercher — à). Cãi cọ vuôi (ai) ; cãi lầy, mắng, nói hục hặc, nói khục khặc.

Noisetier. * Hoàn lật mế, viên lật thụ, phỉ mợc.

Noisette. * Trăn phỉ tử.

Noix. Quả hạch đào ; — vomique, * khô cóc ou mã tàn tử ; — de galle, * một thực tử.

Nom. Tên, danh, hiệu ; — de baptême, tên thánh ; — de famille, tên họ ; — propre, tên tục, tên gọi ; — choisi par un mourant ou ses héritiers sous lequel il doit être honoré après sa

mort (païen), tên hèm ; donner un —, đặt tên ; prendre un —, dặt tên ; mon — est, tên tôi là ; changer de —, cải tên ; enfant qui n'a point encore de nom, thằng hèn ; signer son —, ký tên ; au — de, nhân danh ; au — de (à la place de), thay vì.

Noms. — Les Annamites, hommes et femmes, ont tous trois noms :

(a) En premier lieu le nom de famille ou plutôt de tribu. Ces noms, d'origine chinoise, ne dépassent guère le chiffre de 450 en Chine, et nous pensons qu'on n'en trouverait guère plus de 50 en Annam ; on ne peut les changer sans l'autorisation des mandarins.

(b) Un petit nom qu'on appelle chữ lót ou chữ đệm, ce qui veut dire : caractère ajouté. Les femmes n'en ont qu'un qui est Thị ; pour les hommes les plus communs sont : Văn, Ngọc, Đức, Trần, Hữu, Công, Đình, Việt, Bá, Sĩ, Hoàng, Huy, Bao, Thiệu, Khắc, Cao, Quang, Duy, Tiên, Cự, Vi, Cuộc, Bắc, Tật, Đình, Thê.

(c) Le nom propre de l'individu, lequel est variable à volonté.

Les chrétiens ont en plus leurs noms de baptême qu'ils placent avant le nom de famille.

Les inscrits des villages ont un nom officiel, tên bộ, qui est le plus souvent différent de leurs noms ordinaires. D'aucuns se contentent de traduire en chinois leurs noms propres et d'en faire leurs noms officiels.

Les enfants n'ont point de noms propres ; on les appelle souvent đỏ, rouge, ou bien on les désigne par des numéros selon le rang dans lequel ils sont nés. Le dernier-né s'appelle út. Les païens se plaisent à employer les mots les plus grossiers de la langue pour appeler leurs enfants. Ce n'est que lors-

que les enfants ont grandi qu'on leur choisit un véritable nom.

Il n'est pas rare que les parents changent de nom pour prendre celui de leur fils aîné ou de leur fille; ni que les grands-parents prennent les noms de leurs petits-enfants. La femme est le plus souvent désignée par le nom de son mari.

Nomade, errant. Đi đông dãi, đi khắp thể gian; peuple —, dân nầy dầy mai đó; dân tạm cư.

Nombre. Số; la science des nombres, phép tính toán; — pair, số chẵn; — impair, số lẻ.

Nombrer. Đếm, tính toán, xiết, kể.

Nombreux. Đông dân, nhiều.

Nombril. Rốn.

Nomenclature. Số các tên, số bộ.

Nominal. Thuộc về tên; faire l'appel —, gọi từng người một.

Nomination à un emploi. Sự đặt chức, sự bầu lên.

Nommément. Đích danh; chính tên.

Nommer, citer un nom. Gọi tên, xưng tên, gọi đích danh; —, donner un nom, đặt tên; se —, dọi tên, có tên, tên là; —, décliner son nom, xưng tên.

Non. Không; — pas certes, hẳn không; — plus, cũng không; — que, chẳng phải là.

Nonagénaire. Kể được chín mươi tuổi.

Nonce. Khâm mạng toà thánh.

Nonchalant. Ở hờ, tre nải, ở nhưng, biếng nhác.

Nonobstant. Dù thế nào mặc lòng; trái.

Nonne, religieuse. Bà mụ.

Non-réussite. Sự không được việc.

Non-sens. Sự phi lý, sự nghịch nghĩa.

Non-valeur. Sự vô ích, vô dụng; sự chẳng sinh lợi gì.

Nord. Bắc, bên bắc, phương bắc, hướng bắc.

Nord-est (vent du). Gió đông bắc, gió đông ghé bắc.

Nord-ouest (vent du). Gió tây.

Noria. Cái máy tát nước.

Normal. Cữ mực, vừa mực, phải mực, nhằm luật.

Nostalgie. Chứng nhớ quê.

Notables (les). Quan viên, các đầu mục, các chức, hương dịch.

Notables. — Les Notables administrent la commune; on les appelle du terme général de hương dịch et các chức ou quan viên en langue vulgaire: mais ils se distinguent en Notables majeurs, các chức lớn, et en Notables mineurs, các chức nhỏ. Les Notables sont élus ou choisis par les Notables existant déjà; d'après la coutume, on les prend parmi les gens ayant des terres dans la commune, ou y possédant leur habitation et des richesses, ou habitant simplement le village, mais jouissant d'une grande réputation d'habileté et du respect de tous.

Pour pouvoir se mêler des affaires du village, il faut figurer sur les rôles d'impôt foncier ou de contribution personnelle. Les gens à gage, les hommes non inscrits, quelque soit le temps de leur résidence, n'auront donc jamais part aux affaires.

La coutume qui régit la formation du conseil des Notables et le nombre de ces Notables est variable dans ses détails. Le nombre de charges de Notables dépend de l'importance des villages, de la condition des personnes qui y résident et des précédents ou des usages locaux.

Les notables majeurs sont: 1° Le maire, xã trưởng ou lý trưởng (v. le mot Maire); 2° le hương thân; 3° le hương hoa (ces notables doivent être assez instruits pour pouvoir aider le maire en tout ce qui regarde les impôts);

4° le hương chủ ; 5° le thủ chỉ ; 6° le hương chánh ; 7° le hương lễ ; 8° le hương văn ; 9° le thăm trưởng ; 10° le thủ bản, le cai thôn et ses aides ; 11° le thủ bộ ; 12° le cai đình plus le thủ khoán et le câu đương.

Le rang de présidence de ces notables ne dépend pas toujours de leur charge, mais bien de leur âge, de leur distinction et de leur position.

Les petits notables sont : 1° l'adjoint, appelé phó lý ou phó xã ; 2° le biện lại ; 3° le biên đình ; 4° le cai bình (rare) ; 5° le tri lễ (à défaut du hương lễ) ; 6° le tri văn (à défaut du hương văn) ; 7° le tri khách ; 8° le trùm việc, qui communique les ordres du maire ; 9° le ấp trưởng, chef d'un quartier de village ; 10° le cai tuần, ou chef de la police ; 11° le cai thị, surveillant des marchés ; 12° les trưởng : ce sont les habitants spécialement désignés pour aider le maire dans celles de ses fonctions exécutives qui demandent qu'on lui prête main-forte.

Dans certains endroits l'on trouve au-dessous des notables mais pourtant au-dessus des giai, une catégorie plus ou moins nombreuse d'individus appelés chạ ; ils doivent faire dans l'année courante toutes les corvées à l'intérieur du village ; à la fin de l'année ils prennent rang après les autres notables et sont remplacés par d'autres jeunes gens désirant à leur tour devenir notables.

Toutes les affaires touchant la commune ou l'intéressant à un titre quelconque, se discutent en assemblée générale des notables, convoqués par celui d'entre eux qui est chargé spécialement des affaires à traiter ; les petits notables y assistent, mais ils n'ont pas voix délibérative. Ces réunions ont lieu

au dinh, sorte de grand hangar qui sert aussi souvent de pagode. En résumé les grands notables, y compris le maire, décident ; les petits notables exécutent sous la direction du maire ou du grand notable de qui dépend spécialement la chose dont il s'agit.

Notable (adj.). Phi thường, cao trọng, chẳng khá chê.

Notaire. Thơ ký.

Notissement. Nhặt là, riêng.

Note, marque. Dầu, dấu diêm ; —, remarque, dấu, dấu viết tắt, tờ ; tiểu chú ; — de musique, dấu hát, chữ hát.

ADAPTATION DES NOMS DES NOTES DE MUSIQUE EN FRANÇAIS AVEC LEURS CORRESPONDANTS EN ANNAMITE.

NOMS anciens	NOMS modernes	TONS correspondants
Giác.	Ý.	La.
Thương.	Ú.	Sol.
Cung.	Liêu.	Fa.
Biên cung.	Phản.	Mi.
Vũ.	Công.	Ré.
Trung.	Xê.	Ut.
Biên trung.	Xang.	Si.
Giác.	Ý.	La.
Thương.	Sĩ.	Sol.
Cung.	Hồ.	Fa.
Biên cung.	Phản.	Mi.
Vũ.	Công.	Ré.
Trung.	Xê.	Ut.
Biên trung.	Xang.	Si.

Noter, remarquer. Xem kĩ, suy, xét ; —, marquer, đánh dấu, viết, viết tắt, biên, chép ; — en soi-même, in ou ghi vào lòng.

Notice. Bài viết (về sự gì, về ai).

Notifier. Tỏ ra, nhắc, tỏ ý mình.

Notion. Sự biết, sự hiểu.

Notoire. Đã rõ, ai ai cũng biết; trải qua.

Notoriété. Tiếng đồn khắp mọi nơi; tiếng trải qua.

Notre, le nôtre. (V. Gramm., nos 143 et 190).

Notus, vent du midi. Gió nam.

Nouer. Buộc, buộc nút; — ses cheveux, búi tóc; le serpent noue ses anneaux, con rắn cuộn khúc; fig., nối tiếp, hợp làm một.

Noueux. Có nhiều mắt, có nhiều nút; arbre —, cây vắn thịt, giăng thớ.

Nougat. Kẹo; — aux arachides, kẹo lạc.

Nourrice. vú nuôi, mẹ nuôi.

Nourricier (père). Kẻ nuôi, bố nuôi, bố nuôi; mère nourricière, vú nuôi, mẹ nuôi.

Nourrir. Nuôi, dưỡng nuôi; liệu của ăn; — des vers à soie, chăn tằm; se —, nuôi mình.

Nourrissant. Hay bổ sức, có sức nuôi.

Nourrisson. Con nuôi.

Nourriture. Đồ ăn, của nuôi; la — des animaux, cỏ, của nuôi loài vật; la — de l'âme, của nuôi linh hồn; facile pour la —, chẳng khó ăn, bə ăn.

Nous. (V. Gramm., no 169 et suiv.).

Nouveau. Mới; — inexpérimenté, chưa tập; de —, lại, một lần nữa; quoi de —? có tin gì mới lạ chăng;

Nouveauté. Sự gì chẳng quen, sự gì mới lạ, sự gì mới lập.

Nouvelle. Tin, tin tức.

Novateur. Kẻ tu tác lại, kẻ tái tạc; kẻ lập sự gì mới lạ.

Novembre. Tháng mười một tây.

Novice, inexpérimenté. Mới, mới lạ, chưa quen, chưa từng; —, qui fait son noviciat, người mới vào nhà dòng.

Noyau. Hạt quả, hạt cứng.

Noyer, arbre. * Cây hạch đào; — des Moluques, cây lý, cây lai.

Noyer (verbe). Gim (ai, cái gì) xuống nước; se —, trầm mình; mourir noyé, chết đuối.

Nu, sans vêtement. Trần truồng, ở trần, hở hở; aller tête nue, đi đầu không; aller pieds nus, đi chân không.

Nuage. Mây, đám mây, mây móc, áng mây, vân.

Nuageux. Có nhiều mây, rậm, u ám; ciel —, trời u tù, trời u ám, rậm lời; front —, châu mày, mặt chau chan; style —, (cách nói) khùng khịu, quéo, khó hiểu, không rõ ý.

Nuance. Nét vờn.

Nuancer. Vờn, đặc sỡ, vờn vện.

Nubile. Có đủ tuổi mà kết bạn.

Nudité. Sự ở trần truồng, sự hở hở.

Nue, nuage. Đám mây.

Nuée, nuage. Đám mây; —, multitude, sự đông lăm, sự nhiều lăm.

Nuire. Làm hại, làm cực, làm thiệt tàn hại.

Nuisible. Làm hại, làm thiệt; độc nghịch.

Nuit. Đêm; à la —, chập tối, về chiều tối, khi lên đèn; de —, ban đêm, aux approches de la —, chập tối, gần tối; deux fois la —, một đêm hai lần; toute la —, thâu đêm; jour et nuit —, ngày đêm liên, cả ngày cả đêm; la — avancée, đêm khuya; passer la — à lire, thức cả đêm (thâu đêm) mà xem sách.

Nul. Chẳng người nào; chẳng sự gì.

Numéraire, argent. Đồng vàng, đồng bạc, đồng tiền.

Numérateur (arith.). Số đếm lấy mây phần.

Numération. Sự tính số, phép tính.

Numérique. Thuộc về các số.

Numéro. Số.

Numéroter. Đánh số.

Numismatique. Phép dạy soạn các ảnh vảy đời cổ.

Nuptial. Thuộc về phép hôn nhân, thuộc về sự ăn cưới.

Nuque. Gáy.

Nutritif. Có sức nuôi, hay bổ sức, hay nuôi xác.

Nutrition. Sự nuôi, của ăn, lương thực.

Nymphe, divinité. Bụt nữ giữ mạch nước, v. v.

O

Oasis. Nơi mát mẻ ở giữa rừng.

Obéir. Vàng, vàng cứt, vàng lời, chịu lụy, suy phục; — à ses mauvais instincts, theo tính mê.

Obéissance. Sự vàng lời, sự phục, đức chịu lụy.

Obéissant. Hay vàng lời, hay chịu lụy, dễ bảo, mềm mại.

Obélisque. Cột đá thượng thu hạ thách.

Obéré (de dettes). Kể mắc nợ, lăm công nợ.

Obèse. Bụng báng, béo dầy; très —, sỗ bụng quá phép.

Objecter. Cãi trả, chống cãi, bác lẽ.

Objection. Lẽ cãi, lẽ bác.

Objectivement Có thật, có trước mặt.

Objet, sujet. Ý, ý nghĩa; —, but, cùng; —, qui tombe sous les sens, sự gì ở trước mặt.

Objurgation. Lời quở trách, sự bắt lỗi.

Oblat. Kể đã dâng mình vào nhà dòng.

Obligation. Sự buộc, điều buộc, sự gì phải làm.

Obligatoire. Buộc phải làm, có sức buộc.

Obligeance. Sự ở sẵn lòng giúp, lòng chung, tính hay giúp.

Obligéant. Sẵn lòng giúp, hay giúp, có lòng chung.

Obliger, forcer. Buộc, ép, buộc phải làm (sự gì); —, rendre service, làm ơn cho ai; s' — à, (có ý) buộc mình.

Oblique. Gợi, chênh lệch, chéo, xéo.

Obliquer. Đặt vảy vò, đặt xéo, trẽ, tránh.

Oblitérer. Xóa chữ viết, làm cho quên.

Oblong. Có bề dọc dài hơn bề ngang.

Obole. Đồng tiền nhỏ.

Obreptice. (Điều gì) gian lận, đã man trá bề trên.

Obscène. Hoa tình, tục tĩu, dơ dáy, trắng hoa, mù khú; dire des paroles obscènes, nói tục, mách tục, nói lời hoa tình, nói lời u ám.

Obscur. Tối tăm, mù mịt, lơ mờ; ciel —, râm giời; endroit —, chỗ dộp; homme de condition —, người hèn hạ; texte —, bài khó hiểu, trắc tréo, bất minh.

Obscurcir. Che sáng, che tối, làm cho mất sáng, làm cho ra tối tăm; — l'intelligence, sinh tốt trí, làm cho trí khôn ra tối tăm; s' —, ra tối, ra tối tăm.

Obscurité. Sự tối tăm, sự mù mịt.

Obséder. Canh giữ, ở một nơi liên mãi.

Obsèques. Đám ma, sự cất xác, sự đưa xác. (V. le mot Funérailles).

Obséquieux. Hay chiều lòng, lịch sự quá, hay kính nể.

Observance. Sự giữ luật, sự vàng cứ, sự giữ cẩn thận; —, loi, phép, thói, lệ.

Observateur. Kể giữ, kể lo giữ, kể vàng giữ; —, réfléchi, kể có ý xem, kể xem xét.

Observation, accomplissement. Sự giữ, sự làm, sự khéo giữ; —, attention, sự xem xét, sự nhìn xem.

Observatoire. Nhà cao (tháp, gác) đứng mà trông xa, chòi, nhà để xét các tinh tú xây vắn. —

Observer, accomplir. Giữ, giữ cẩn thận, vâng cứ; — un traité, giữ lời hoà ước; — une loi, vâng giữ luật; —, remarquer, có ý xem, nhìn xem, rình xem, rờ rình; s'—, giữ mình, giữ mình.

Obsession diabolique. Chước quỷ cám dỗ, sự phải quỷ ám.

Obstacle. Ngăn trở, sự gì ngăn chận.

Obstination. Sự chấp nhất, sự cứng cổ, sự khăng khăng một mực.

Obstiné. Cứng cổ, ương ách, cổ, chấp nhất, vững chí khăng khăng, đầu bò.

Obstinément. Cách cổ chấp, cách cứ trực, cách khăng khăng.

Obstiner (s'). Cứng tình, ở cứng lòng, chấp nhất.

Obstruction (maladie). Chứng nghẹn, chứng ngắc ngứ; souffrir d'une — des intestins, bệnh chướng.

Obstruer. Đặt ngăn trở, che lấp, bưng lại, đóng lại, dút.

Obtempérer. Vâng, vâng theo, vâng chịu, vâng lời, chịu lụy, suy phục.

Obtenir. Được, đắc ý, cầm lấy được; — le trône, trị vì, làm vua.

Obturateur. Nút dút, nút dút.

Obtus, émoussé. Cùn; esprit —, cùn trí; angle —, góc rộng hơn thước thợ.

Obus. Trái phá.

Obusier. Súng bắn trái phá.

Obvier. Lo liệu trước, ngừa đón, phòng.

Occasion. Dịp, thì tiện; à l'—, nhân dịp, khi nào tiện dịp; profiter de l'—, nhờ dịp, thừa cơ, lựa dịp; perdre l'—, mất dịp tiện; chercher

l'—, rình dịp; voici une bonne — de, rầy có dịp tốt mà làm.

Occasionnel. (Sự gì) làm dịp, mở dịp.

Occasionner. Sinh cơ, mở dịp.

Occident. Tây, phương tây, hướng tây, bên tây.

Occidental. Thuộc về bên tây, tây.

Occiput. Gáy cổ, đằng sau.

Occulte. Kín, kín nhiệm, mầu nhiệm.

Occupation, ouvrage. Việc làm; — d'une ville, sự chiếm lấy, sự bắt lấy (thành).

Occupé. Mặc việc, giữ việc, đang làm việc; trè —, vất vả, tât tưởi, bận rộn, giảng việc, giảng gít nhiều việc.

Occuper, remplir un espace. Chiếm lấy; —, prendre, chiếm đoạt, bắt lấy, chiếm; —, faire travailler, dùng, cho làm việc; s'—, travailler, làm việc; s'—, se distraire, giải trí.

Occurrence, conjoncture. Thì, dịp, phương thì, có.

Océan. Biển cả, đại tây dương.

Ocelot. Mèo rừng, mèo dóm.

Ocre. Đất gồm (có mùi đỏ)

Octave, huit jours. Một tuần tám ngày; une — (en musique), lớp tám đầu liên.

Octobre. Tháng mười tây.

Octogénaire. Kể được tám mươi tuổi.

Octogone. Bát giác, có tám góc.

Octroi. Thương chính.

Octroyer, concéder. Nhường, cho.

Oculaire, qui a rapport aux yeux. Thuộc về con mắt; témoin —, người chứng kiến; chính mắt đã xem thấy.

Oculiste (médecin). Thầy thuốc chuyên chữa mắt mà thôi.

Ode. Ca, ca vịnh, ca hát.

Odeur. Mùi, hơi; bonne —, mùi thơm; mauvaise —, mùi thối, mùi hôi; — du lait, hơi mùi sữa.

Odieux. Đáng ghét; cet homme m'est —, tôi ghét nó.

Odontalgie. Đau răng, sự nhức răng.

Odorant. Thơm tho, có mùi thơm, thơm lừng.

Odorat. Lỗ mũi, sự ngửi, sự biết mùi được, sự nghe mùi.

Odoriférant. Thơm, hay sinh mùi thơm, nức mùi thơm.

Œcuménique (concile). Công đồng chung cả và thánh Ighêrêgia.

Œdème. Bệnh sưng, bệnh đẹn.

Œil. Con nắt; mục, nhãn (chín.); la flamme des yeux, sự sắc con mắt; — vif, con mắt sắc sảo; détourner les yeux, trở mắt đi; tourner les yeux vers, trông xem, nhìn đến; lire des yeux, đọc chạy; cela saute aux yeux, nhãn tiền; les yeux de la queue d'un paon, mắt nguyệt đuôi công.

Œillade. Sự liếc qua.

Œillère, petit verre. Cốc tằm con mắt.

Œillet, fleur. Cầm trướng; — d'Inde, * cúc vạn thọ.

Œsophage. Họng. cuống họng, cổ họng.

Œuf. Trứng; le blanc de l'—, lòng trắng trứng; le jaune de l'—, lòng đỏ trứng; œufs sur le plat, trứng tam tinh; — à la coque, trứng bán sinh bán thực; — durs, trứng luộc chín; — pochés, tam tinh nước; — au miroir, trứng tam tinh; la coquille de l'—, vỏ trứng.

Œuvre. Việc; — d'un auteur, sách đã chép; bonnes œuvres, việc tốt, việc lành phúc đức.

Offensant. Làm xấu hổ, làm xỉ nhục, phạm đến.

Offense. Sự mất lòng (ai), sự nghịch cù, lời nói phạm, lời điềm; grave —, sự trách nặng lời.

Offenser. Làm mất lòng, làm xỉ nhục, làm phiền lòng; — Dieu, phạm tội,

làm ô danh Đức Chúa Lời; s'—, lầy lầm khó lòng, không chịu.

Offensive (prendre l'). Tra tay, ra đánh trước.

Offertoire (à la messe). Kinh thầy cả đọc khi sắp dâng bánh và rượu.

Office, devoir. Việc bậc mình, quyền; —, bréviaire, sách nguyện; — grenier, nhà kho.

Officiel. Đã rao cho cả dân; chung, đã nên chính phép.

Officier (verbe); — à la messe. Làm lễ; — au salut, làm chính sự (giờ chiều).

Officier (subst.). Quan, quan võ; sous- —, ông đội; — d'Académie, tước hàn lâm; — de l'Instruction publique, tước học sĩ bên hàn lâm.

Officieux, serviable. Sẵn lòng giúp, hay giúp.

Officine, laboratoire. Lỗ, nhà thợ, nhà dọn thuốc.

Offrande, chose offerte. Đồ lễ; —, action d'offrir, sự dâng.

Offrir. Dâng, đưa cho; — à un supérieur, biếu; — aux dieux, cúng, tiền; s'—, dâng mình, xin giúp; s'— à la mort, liễu mình chết.

Offusquer, déplaire. Nghịch cù, không ưng.

Ogival. Có hình cửa thò vò (vò vò).

Ogive. Hình cửa thò vò (vò vò).

Ogre. Ông bà bị, ác lai.

Oie. Con ngỗng; — domestique, ngỗng nhà; — sauvage, ngỗng giò.

Oignon ou ognon. Củ hành; * thông từ.

Oindre. Xức, bôi, xoa, đổ.

Oing, graisse. Mỡ.

Oiseau. Chim, con chim; * diều; les oiseaux, loài chim; loc.: à vol d'—, thẳng đàng.

Oiseler. Đi đánh chim.

Oiseleur. Kẻ đánh chim.

Oiseux, inutile. Vô ích, hèn.

Oisif. Ờ nhưng, đồng lung, xong tay.

Oisiveté. Sự ờ nhưng; l' — est la mère de tous les vices, sự ờ nhưng giục làm nhiều sự trái.

Oison. Ngỗng con.

Oléagineux. Có dầu, giẻo như dầu.

Olfactif. Thuộc về mũi.

Oligarchie. Thể sự nhà nước có một ít người cầm quyền cai trị.

Olivâtre. Có sắc như trái oliva, xanh lá đen đen.

Olive, fruit. Quả oliva; couleur —, xanh lá đen đen; huile d' —, dầu oliva.

Olivier. Cây oliva; — odorant, cây mộc.

Olographe (testament). Chúc thư chính tay viết từ đầu đến cuối.

Olympiade. Quãng bốn năm tròn.

Ombilic, nombril. Rốn.

Ombreage. Bóng.

Ombragé (lieu). Chỗ đẹp, nơi bóng mát.

Ombreux, peureux. Rát.

Ombre. Bóng; à l' —, dưới bóng, ở nơi bóng, nơi đẹp; l' — croit par le déclin du soleil, bóng vóng lên; fig., à l' — d'un protecteur, nhờ bóng người phù hộ, nấp bóng ai.

Ombrelle. Ô nhỏ, ô che nắng.

Ombrellino. Cái tàn.

Ombre (un tableau). Vòn bóng.

Omelette. Trứng trắng; — aux herbes, trứng trắng pha rau; — au lard, trứng trắng pha thịt mỡ.

Omettre. Bỏ qua, bỏ quên, bỏ sót, chẳng làm.

Omission. Sự bỏ sót, sự bỏ qua.

Omnibus, grande voiture. Xe lớn chở người ta.

Omnipotence. Quyền phép vô cùng, quyền cả.

Omniscience. Trí thông biết mọi sự.

Omoplate. Xương bả vai.

On. Người ta (V. Gramm., pron. indéf.) — dit que, người ta nói rằng; — rapporte que, đồn tiêng rằng, văn thanh rằng.

Onagre. Con lừa rừng.

Once. Lạng.

Oncle. Bác, cậu, chú, giượng.

Ces termes ne s'emploient pas indifféremment l'un pour l'autre: bác désigne le frère aîné du père, chú, le frère cadet du père, cậu le frère (ainé ou cadet) de la mère et giượng un oncle par alliance.

Onction, action d'oindre. Sự xúc, sự xoa thuốc; l'Extrême —, phép xúc dầu thánh cho kẻ liệt; fig., avoir de l' — en parlant, giảng cách sôt sáng.

Onctueux, huileux. Đã xúc thuốc thơm; —, plein d'onction, sôt sáng.

Onde. Nước, sóng.

Oné. Có vằn như guột mây, có lằn; dọn như sóng.

Onnée. Con mưa.

Ondoyant. Có dọn như sóng, cồn lướt gió; —, variable, hay đổi, nắn trí khôn.

Ondoyer. Chảy dòng dòng, có dọn sóng; —, baptiser, rửa tội đơn.

Onéreux. Nặng, nặng nề; phí tổn nhiều.

Ongle. Móng tay, móng chân; déchirer avec les ongles (ou les griffes), bấu, cào xé; se couper les ongles, cắt móng; fig., s'en mordre les ongles, phản nản, tức mình.

Onguent. Thuốc cao, mỡ mà bôi.

Onomatopée. Tiếng kêu như giồng nó chỉ.

Onyx. * Bích ngọc.

Onze. Mười một.

Onzième. Thứ mười một.

Onzièmement. Thứ mười một lần.

Opaque. Tòì tăm, đầy đặc, có bóng dọn.

Opera (mus.). Việc (bài hát) kẻ thuộc phép bất âm đã làm.

Opération, ouvrage. Việc, việc làm ; — militaire, sự đi đánh giặc.

Opérer, agir. Làm, lo việc.

Ophidiens, reptiles. Loài rắn rết.

Ophtalmie. Bệnh gỉ mắt ; tật nhòen mắt ; đau mắt.

Opiacé. Đã pha thuốc a phiện ; có sức làm cho ngủ mê.

Opiner. Nghĩ, tưởng, bàn, luận, đoán, thiết nghĩ.

Opiniâtre. Ương, ương ách, cứng cỏi, cang cường, bất kháng, chỉ cứ một ý, đầu bò.

Opiniâtrer (s'). Cò tính, ở cứng lòng.

Opiniâtré. Sự ương ách, sự cứng cổ, sự cò tính, sự chấp nhứt.

Opinion. Sự nghĩ tưởng, ý nghĩ, điều đoán phỏng.

Opium. Thuốc (câu) nha phiện, thuốc a phiện ; fumer l'—, hút thuốc a phiện ; fumeur d'—invétéré, nghiện a phiện.

Opportun. Phải thì, tiện, vừa, profiter du moment—, thừa cơ, lựa dịp, nhờ dịp tốt.

Opportunité. Thì tiện, sự phải thì, dịp tốt, dịp vừa.

Opposer, placer devant. Đặt trước ; — des raisons, đối lại, nói bác ; — son autorité, lấy trích mình mà can ; s'—, chống trả, cãi lẽ, đối lại, chẳng ưng.

Opposition. Sự chống trả, sự nghịch ý, sự xung khắc.

Oppressé. Đuối hơi, khó thở.

Oppresser, pressurer (v. g. le peuple). Hà hiếp (dân) ; —, suffoquer, buộc chặt cổ, làm cho nghẹn.

Oppresseur. Kẻ hà hiếp, kẻ ăn hiếp, kẻ gian hiếp.

Opprimé. Kẻ chịu hà hiếp, kẻ chịu nhiều sự khổ.

Opprimer. Hiếp, ăn hiếp, hà hiếp.

Opprobre. Sự nhục nhã, sự xấu hổ ; couvrir d'opprobres, nói xỉ nhục, nói lời diễu bách, làm ô danh.

Opter. Chọn, kén chọn.

Opticien. thợ làm mục kính, kẻ làm ống dòm.

Optimiste. Kẻ có lòng chiều về sự tốt quá ; kẻ cậy quá lẽ.

Optique, science. Phép *ou* luật-mạc về sự sáng và sự xem xa gần ; adj. nerf —, gân con mắt.

Opulent. Giàu có, phú quý, phong nẫm.

Opuscule. Quyển nhỏ, sách nhỏ.

Or. Vàng, * hoàng kim, kim ; — en feuilles, * kim bạ ; — en poudre, * thủy kim.

Or (conj.). Vậy.

Oracle, prophétie. Lời tiên tri ; —, choses vraies, câu luận, lời khôn ngoan.

Orage. Con táp, bão táp, cơn giông.

Orageux. Giời có cơn, có cơn mưa

Oraison, prière. Kinh, lời cầu nguyện ; — dominicale, kinh thiên Chúa ; — funèbre, văn mỗ, văn tề ; bài tụng lên.

Oral, oralement. Bằng miệng ; composition orale, xuất khẩu thành chương ; tradition orale, lời truyền khẩu, lẽ thói lưu truyền.

Orange. Quả cam ; — (espèces) : cam đường, cam chanh, cam sành : cam giấy, cam hộp, v. v. ; — confite, mứt cam.

Orangé (couleur). Sắc hung hung.

Oranger. Cây cam.

Orang-outang. (Giống) khỉ.

Orateur, prédicateur. Kẻ giảng bài ; — célèbre, thầy giảng cho khéo, người có tài nói nỏ như cợm vàng ; —, celui qui parle au nom des autres, sự *ou* khảm sai mà thừa việc.

Oratoire, chapelle. Nhà nguyện, nơi cầu nguyện.

Oratoire (adj.). Thuộc về phép văn chương; l'art —, phép văn chương, phép dạy kiểu giảng cho khéo.

Orbulaire. Có hình tròn.

Orbite. Vòng; de la lune, vòng mặt trăng, vầng nguyệt; l'— de l'œil, vòng con mắt.

Orchestre. Nơi riêng trong đình áng để múa nhảy, dạ nhạc.

Ordinaire. Thường, thường lệ, cứ lệ, thường dùng; un homme —, người bình thường; plus qu'—, khác thường, chẳng vừa; à l'—, như thói quen, như thường, cứ lối cứ lệ; contre l'—, trái thói, nghịch lối.

Ordinairement. Thường lệ, cách thường.

Ordination. Sự phong chức, lễ truyền chức; recevoir l'—, chịu chức.

Ordonnance (de médecin). Bài; —, disposition, sự xếp đặt cho có thứ tự, sự sắp; —, édit, sắc, chỉ lệnh.

Ordonner, commander. Khiển, sai, bảo; — donner le sacrement de l'ordre, làm phép truyền chức; —, mettre de l'ordre, sắp xếp, dọn dẹp cho có thứ tự.

Ordre, disposition. Thứ tự, phép tác; —, classe, hàng, hạng, bậc, phẩm; —, commandement, lời khiển, điều răn; le mot d'—, khẩu hiệu; —, sacrement, phép truyền chức.

Ordres (les Saints). Chức thánh; conférer les —, truyền chức; recevoir les —, chịu chức.

Ordure. Phân bón, sự ô uế, sự ô gị, ghét gúa, dầu vệt.

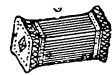
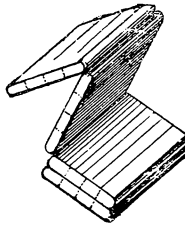
Ordurier, obscène. Hoa tình tục tĩu, trăng hoa, mù khù, dơ dáy, xấu xa.

Oreillard, chauve-souris. Con dơi.

Oreille. Tai, lỗ tai; dire à l'—, nói rì tai; le trou de l'—, lỗ tai; le lobe de l'—, lồi tai; percer les —, xỏ tai; fig., bắt tai, nói day dả, làm cho

ngáy tai; flatter l'—, (nói) cho êm tai; tirer les oreilles vắn tai; avoir bonne —, sáng tai; avoir mauvaise —, nặng tai, nghễnh ngãng; dormir sur les deux oreilles, đắp tai cài trông (vô lự); dresser l'—, lẳng tai, lổng tai; des boucles d'—, hoa tai.

Oreiller. Gôi đầu, gối mây (fig.);

gôi dựa (fig.); une taie d'—, bao gối; s'appuyer sur l'—, dựa gối.

Orfèvre. thợ bạc, thợ pho vàng, thợ nắn vàng, kẻ bán đồ vàng.

Orfèvrerie. Nhà hàng bán đồ vàng; nghề thiếp (xuy, tấm, mạ) vàng.

Organe, partie du corps humain. Phần gì trong mình người; l'— de la voix, lưỡi, tiếng hát, tiếng nói; avoir un bel —, có tiếng êm tai dễ nghe.

Organique. Thuộc về ngũ quan.

Organisation. Phép tác thứ tự, sự xếp đặt, sự lập thứ tự.

Organiser, mettre en ordre. Lập thứ tự, sửa sang, xếp đặt, sắp hạng, soạn, bày hàng.

Organiste. Kẻ đánh đàn.

Orge. * Mạch nha.

Orgies. Đám hội nhau mà uống thái quá.

Orgues. Đàn, đàn phím; jouer des — đánh đàn; accompagner sur les —, đánh đàn hầu.

Orgueil. Tính kiêu ngạo, tội kiêu ngạo; abattre l'— de quelqu'un, dẹp tính ai kiêu ngạo xuống.

Orgueilleux. Kiêu ngạo, kiêu căng, kiêu hãnh, kẻ làm cao, khoảnh khoái.

Orient. Đông, phương đông, hướng đông, bên đông.

Orientation. Hướng.

Orienter. Đặt hướng (gi.).

Orifice. Cửa, miệng, lỗ, khẩu (ch.).

Oriflamme. Lá cờ.

Originaire. Sinh ra bởi, có dòng dõi, có nhà quê.

Original (subst.). Chính bản, bản chính.

Original (adj.), bizarre. Lạ lùng, khác thường.

Originalité. Sự khác thường, tính lạ lùng.

Origine, principe. Cội rễ, căn nguyên, gốc tích, căn bản; — d'une maladie, căn bệnh; —, extraction, dòng dõi, tông tộc; homme de basse —, người phàm dân; —, patrie, nhà quê.

Original. Thuộc về dòng, thuộc về căn bản; péché —, tội tổ tông truyền.

Oripeaux. Giồng gì có hình sáng láng bề ngoài.

Orléans (éttoffe). Vỡ tử.

Orme. Cây du du.

Orne. Cây hoè rừng, * da thụ.

Ornement, qui sert à orner. Đồ tốt, đồ tế chỉnh, đồ quý vật; ornements d'église, đồ lễ.

ORNEMENTS SACERDOTAUX ET MONASTIQUES

Un amict. Khăn vai; khăn amictô.

Une aube. Áo trắng dài; áo alba.

Une barrette. Mũ, mũ lễ, mũ vương.

Une calotte. Mũ sọ.

Un camail. Áo vai, áo lá sen.

Un camail (d'évêque). Áo chăn chiên.

Un capuchon. Mũ áo thầy dòng.

Une ceinture, un cordon. Dây thắt lưng, đai.

Une chape. Áo cappa.

Un chapeau. Nón.

Une chasuble. Áo lễ.

Une crosse. Gậy chăn chiên.

Une dalmatique. Áo chức thầy già sáu.

Une étole. Dây stola.

Un froc. Áo thầy dòng.

Un manipule. Dây manipulô.

Une mitre. Mũ giám mục.

Un rochet. Áo dòng chèn tay, áo rôtêto.

Une soutane. Áo thâm dài.

Un surplis. Áo dòng.

Une tiare. Mũ Đức thánh Phapha.

Un tricorne. Nón tam giác.

Une tunique. Áo chức thầy già năm.

Les vêtements pontificaux. Áo lễ Đức Giám mục.

VÊTEMENTS ET ORNEMENTS PAÏENS.

Barrette bouddhiste. Mũ nhà sư.

Bonnet de lettré. Mũ tú tài.

Bottes. Ủng.

Calotte des bonzes. Mũ ni.

Chapeau des bonzes. Nón sãi, nón thầy tu, nón tu lơ.

Chapelet bouddhiste. Tràng hạt.

Crosse bouddhiste. Gậy xích trượng.

Habit de cérémonie. Áo tế, áo thụng.

Pantalon-jupe antique. Xiêm.

Vêtement des bonzes. Áo nhà sư.

Leur vêtement de cérémonie. Áo cà sa.

Vêtement des porte-insignes. Áo nậu;

— à manches. Áo (nậu) vắn kiền.

— sans manches. Áo (nậu) tề kiền.

Ornementation. Cách sửa sang; các đồ dọn dẹp cho tốt.

Orner. Sửa sang cho tế chỉnh, dọn dẹp từ tế, lo liệu cho nó đẹp; — des images, kẻ ảnh, miến ảnh.

Ornière. Lôi bánh xe; fig., lối thói lệ.

Ornithologie. Phép dạy các thứ loài chim.

Oronge, champignon rouge. Nấm đỏ, * mục nhĩ.

Orphelin. Mồ côi, mồ côi mồ cút; pauvre et —, cô bản.

Orphelinat. Nhà tiểu nhi; nhà sửa dạy những trẻ mồ côi mồ cút.

Orteil. Ngón chân; le gros —, ngón chân cái; le petit —, ngón chân út.

Orthodoxe. Hợp đạo thật, theo đạo chính.

Orthographe. Phép viết chữ mẹo, cách viết thật tiếng, sửa tiếng.

Ortie. Gai, cỏ nằng hai, cây gai sọng ; * hoả ma, trừ ma, thọ ma.

Ortolan. * Hoà hoa trước.

Os. Xương, xương hóc ; ronger des —, gặm xương.

Osciller. Vồng lên, vồng vấp, cân nhắc.

Osé, hardi. Có gan, cả gan.

Oseille. Rau chua me, * toan ba thái.

Oser. Dám, cả dám, có lòng dám.

Osier. Lác, roi nhỏ.

Oscillatoire (mouvement). Hay vồng lên, cách leo du.

Ossature. Hải cốt.

Osselets. Xương nhỏ ; jouer aux —, đánh thò lò.

Osseux, qui a des os. Có xương, bằng xương ; —, maigre, gầy gò, xương người ; —, dur, cứng như xương.

Ossuaire. Chôn dể xương kẻ chết.

Ostensile. Dể trông, tỏ tường, trông trái, nom thấy được.

Ostensoir. Mặt nhật.

Ostentation. Sự khoe khoang, sự phô trương, sự phong phanh.

Ostracisme. Ân (biên vào ôc mà) đày người nào đủ mười năm.

Otage. Kẻ chịu chân giam, kẻ làm căng ; se livrer en —, cò mình.

Otalgie. Đau tai, bệnh tai.

Oter. Cắt, cắt đi, đem đi.

Ou (conj.). Hay, hay là ; — bien..., — bien, hoặc..., hoặc.

Où (adv.). Đầu, ở đâu ; — allez-vous ? ông đi đâu ? d'— venez-vous ? ông ở đâu đến ? bởi đâu mà ra ?

Ouailles. Con chiên.

Ouate. Bông.

Oubli. Sự quên, sự bỏ quên.

Oublier. Quên, bỏ quên, vong, nhãng ; — un bienfait, vong ơn, vố ơn ; —

une injure, quên bằng sự xỉ nhục ; s'—, chẳng kính ai, ở vô phép.

Oublieux. Hay quên, lú lẫn, hay nhãng, nhãng việc, hay khoả lấp.

Ouest. Tây, phương tây, hướng tây, bên tây.

Oui (adv.). (V. Gram., no 437 et suiv.)

Oui-dire. Tiếng đồn ; apprendre par —, nghe đồn, nghe văn thanh.

Ouïe. Lỗ tai, sự nghe ; avoir bonne —, thính tai, sáng tai.

Ouïes, branchies des poissons. Mang cá, vò cá, vây cá.

Ouir. Nghe, nghe thầy.

Ouragan. Bão, bão táp, trận phong ba, gió tố.

Ourdir (un complot). Toan, bày kế, toan chước.

Ourler. Miễn, kê ; — un habit, khâu gấu áo.

Ourlet d'habit. Gấu áo, dằng viền.

Ours. Con gấu, gấu đực.

Ourse, constellation. Hai đồng sao ở gần bắc cực ; la grande —, bắc đẩu, gấu lớn, đao quang, sao bánh lái ; la petite —, tiểu đẩu, gấu nhỏ, khối tinh.

Ourson. Gấu con.

Outarde. Chim chân cao.

Outil. Đồ gì dùng mà làm việc.

Outrage. (Lời ou việc) làm xỉ nhục, sự quở, sự chửi.

Outrageant. Phạm đền, làm xỉ nhục, làm xấu danh ; paroles outrageantes, lời chềch lệch, chênh lệch.

Outrance (à). Quá lễ, quá chừng, quá mực.

Outre, sac en peau. Bấu da dê đựng nước, rượu, v. v.

Outre (passer). Đi buột.

Outré, exagéré. Quá phép, quá lễ ; — indigné, tức mình, giận.

Outrecuidance. Sự cậy mình quá, lòng kiêu hãnh.

Outrepasser, aller au-delà. Qua khỏi, đi xa hơn.

Ouvert. Đã mở; porte ouverte, cửa ngõ, cửa mở.

Ouverture, action d'ouvrir. Sự mở, sự mở cửa; —, fenêtre, cửa, cửa sổ.

Ouvrable (jour). Ngày thường.

Ouvrage. Việc, việc làm.

Ouvrée. (Độ) một sào.

Ouvrier. thợ, phó, thợ làm.

Ouvrir. Mở, mở ra, khai; — une porte au grand large, mở banh ra; — une école, khai trường học; — la bouche, giăng miệng, há miệng; — le bec, há mỏ; — les yeux, banh

ra; — beaucoup les yeux, vánh; — de grands yeux, bành mắt; — certains fruits, comme la noix de coco, etc., bổ, bửa.

Ouvroir. Nhà may.

Ovale. Có hình trứng gà.

Ovation. Sự rước mừng kẻ thắng trận.

Ovule. Hạt, trứng con.

Oxyde de mercure. Đan sa; — de plomb (blanc), duyên phân; — rouge, hồng đan, duyên đan, yêu nữ.

Oxygène. Dương khí.

Oxymel. Nước (biển) pha mật ong cùng giấm.

P

Pacificateur. Kẻ giãn hoà; avoir une mission de —, đi sứ mà làm hoà.

Pacifier. Làm cho bằng yên, dàn hoà, giao hoà, làm hoà; —, réduire, dẹp, trị, bắt phục.

Pacifique. Hiền hoà, thuận hoà; yên, lành, hiền lành.

Pacotille. Những đồ kém.

Pacte. Lời giao, hoà ước, lời buộc mình; faire un — ensemble, giao ước vuốt nhau.

Pactiser. Giao, hứa, định (cùng nhau).

Pagaie. Giãn boi.

Paganisme. Đạo bụt thần.

Page, domestique. Đầy tớ.

Page d'un livre. Trang, tờ.

Paginer. Xếp chữ vào trang; biên số tờ.

Pagne. Khô.

Pagode. Chùa, miếu, đền; — des âmes abandonnées, âm hồn; prêtre des pagodes, thầy chùa; gardien de —, sãi chùa, tự chùa.

Païen (subs.). Kẻ không có đạo, kẻ ngoại đạo; —, bouddhiste, kẻ thờ bụt; kẻ bèn thích.

Païen (adj.). Thuộc về kẻ ngoại đạo; thuộc về bèn thích.

Paillasse. Đệm rom; un —, thàng hề.

Paillasson. Trúc tích, cái chùi chân; — pour les chiens, nùn rom.

Paille. Rom, rạ; retourner la paille pour la faire sécher, gảy rạ.

Paillette (d'or). Vàng còm.

Pain. Bánh; — de riz gluant, bánh chưng; un morceau de —, khúc bánh; une bouchée de —, miếng bánh; du — de munition, bánh khô; couper du —, cắt bánh; — à cacher, bánh dán thư; un — de sucre, một khối đường mặng.

Pair, égal. Kẻ bằng nhau, bằng trạc.

Pair, nombre pair. Chẵn; jouer à — impair, đánh chẵn lẻ.

Paire. Đôi; une —, một đôi, một cặp, một bộ; une — d'amis, hai bạn hữu.

Paierie. Chức phẩm những người cao trọng (gọi là kẻ bằng).

Paisible. Yên, bằng yên, hiền, có tính hiền lành.

Paisseau, échalas. Cột chống, chổi cây chống, giàn; attacher la vigne au —, buộc cây nho vào chổi.

Paitre (v. act.). Chấn, đem chấn; mener — un buffle, đi trâu; — (v. neutre), ăn cỏ, ở ngoài đồng.

Paix. An (yên), sự bằng yên, sự thái bình; vivre en —, ăn ở cho hoà thuận; faire la — avec quelqu'un, làm lành vuổi ai; demander la —, cầu hoà; — sur la terre aux hommes de bonne volonté, bằng yên cho mọi người hiền lành dưới đất.

Paix ! (interj.). Im ! Yên ! Nín lặng !

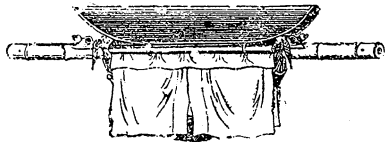
Pal. Cọc, cột, nọc, chổi.

Palais, maison. Đền, đài, lầu, các, dinh, điện; — du Gouverneur général, đền quan nguyên súy; — du Gouverneur d'une province, dinh quan thượng, dinh quan tuần; — du préfet fiscal, dinh quan bộ; — du préfet criminel, dinh quan án.

Palais de la bouche. Cửa; — délicat, sự biệt xét mùi ngon; il est sans —, nó chẳng biệt ngon; bon au —, vừa miệng.

Palan. Rọc rọc, ròng rọc.

Palanquin. Vồng, vồng rá, cang (fig.);

— découvert, vồng trần; — à quatre porteurs, vồng tư; les porteurs de —, dầm vồng, phu vồng; toile de —, mền vồng; monter en —, lên vồng; descendre de —, xuống vồng.

Pâle. Xám xám; teint —, mặt mũi vô vàng, tái mét, tái mặt; couleur —, mũi nhợt, mũi phai.

Palefrenier. Quân cổ ngựa, dứa coi sóc ngựa.

Paléographie. Tài xem (dịch ra) chữ cổ nhân.

Paléontologie. Phép dạy về các giống cũ đã bóc xác.

Palet. Hòn quẩn.

Paletot. Áo rộng.

Palette (de peintre). Ván thuốc vẽ.

Pâleur. Sự tái mét, sự xanh xao, sự xám mặt.

Palier. Chặng thang.

Palimpseste. Da chiến người ta đã viết cùng đã cạo để mà viết lại.

Palinodie, rétractation. Sự chữa điều đã nói trước.

Pâlir. Nhọt mũi, tái mét đi; — sur les livres, mãi học quá nên xanh xao.

Palissade. Lũy; entourer le camp d'une —, đắp lũy quanh dinh cơ.

Palissader. Đắp lũy, đóng chông chà.

Palissandre, arbre. Cây đen tím (cứng như gỗ lim).

Palladium, sauvegarde. Sự gì che chở bệnh vực.

Palliatif, adoucissant. Êm, làm cho dễ chịu, làm cho bớt đau; fig., lời yên ủi, làm cho khuây.

Pallier, excuser. Giấu, giả hình, lẩy nê, lẩy lẽ chữa mình.

Pallium. Áo dài khoác.

Palme, feuille du palmier. Lá dừa, tàu chà là; —, signe de récompense, tàu kê; sự trời hơn; — de la main, bàn tay, tay, gạn bàn tay; —, longueur de la main ouverte, gang.

Palmé. Có hình bàn tay in vào.

Palmier, arbre. Cây kê, cây búng báng, cây chà là, * thắt lan thụ; — caryota, cây móc.

Palmipède. (Vật gì) có chân như rẽ quạt, liền ngón chân như vịt.

Palourde, espèce d'huître. Xích khẩu, con vạm.

Palpable. Đá dền được, sờ mó được; fig., évident, minh bạch, tỏ lộ.

Palper. Sờ, sờ sẫm, mó, sờ rẫm, sờ, sờ; — comme un moribond, quào.

Palpitation. Sự giẫy giợn, sự động; — de cœur, bệnh trái tim động nhúc nhích.

Palpiter. Động lòng, máy động; fig., thồn thứt động lòng.

Paludéen. Thuộc về đồng lầy, bởi đồng lầy mà ra; fièvre paludéenne, bệnh ngứa nước.

Palustre (plante). Cỏ lầy, giòong gì mọc ra trong đồng lầy.

Pâmer (se). Phải gió, chệt ngất.

Pamphlet. Bài bảm hồ.

Pamplemousse, arbre. Cây bưởi.

Pamplemousse, fruit. Quả bưởi; — rouge, bưởi đào.

Pampre. Ngành nho mới mọc trong năm, cây nho.

Panacée (remède). (Thuốc) có ích mọi bề, thuốc bách bệnh.

Panache. Mào mũ chiến.

Panade. Cháo, cháo bánh; — de riz, cháo hoa.

Panais, plante. Củ cải trắng.

Panaris. Ung độc nơi móng tay, cái đầu giun.

Pancarte. Thẻ, bài, yết thị.

Pancrace, les cinq luttés. Năm cách đua là: vật, nhảy, chạy, dầm, đánh quần.

Panegyrique. Văn mỗ, bài khen, bài tặng.

Panegyriste. Kẻ giảng bài tặng.

Paner. Rắc mụn bánh (trên thịt).

Panetier. Quan làm bánh châu.

Panetière. Bao ou bị đựng bánh.

Pangolin. Con tê tê; l'écaille du —, xuyên sơn giáp.

Panier. Rổ, thúng, rổ rá, giành, sọt, giỏ; —, petite barque, thuyền nan, thuyền thúng, thuyền câu, thúng câu.

Panique. Sự sợ hãi.

Panneau. Phần lóm vào (trong đồ gì đóng hay là xây.)

Panoplie, trophée d'armes. Bộ các thứ thiết khí.

Panse. Bụng, bụng bang.

Pansement. Sự rịt thuốc, sự buộc dẫu.

Panser soigner. Rịt thuốc, chữa, buộc dẫu; — un cheval, bóp ngựa, coi sóc ngựa.

Pansu. To bụng, sỗ bụng.

Pantalon. Quần; la ceinture du —, cạp quần; le fond du —, đũng quần; une jambe de —, ống quần.

Pantelante (chair). Thịt cựa quay, thịt giẫy.

Panthéisme. Đạo những kẻ thờ các giống các loài như Thiên Chúa vậy.

Panthéon, temple. Chùa chung các bụt thần.

Panthère. Hùm gầm.

Pantomime. Sự múa chân tay.

Pantoufle. Giày hồ gót.

Paon. Con công, con công sồng; les yeux de la queue d'un —, mặt nguyệt đuôi công.

Papa. Cha, thầy.

Papal. Thuộc về Đức thánh Phapha.

Papauté. Quyền chức Đức thánh Phapha.

Papaye, fruit. Quả đu đủ.

Papayer, arbre. Cây đu đủ.

Pape. Đức thánh Phapha, Đức giáo hoàng, Đức giáo tông.

Paperasses. Những giấy bỏ bậy, sách cũ đã ra nát.

Papeterie. Nhà làm giấy.

Papetier. thợ làm giấy, kẻ bán giấy.

Papier. Giấy; une feuille de —, tờ giấy; — annamite (plusieurs sortes) : 1re qualité: giấy thi, giấy nhát; bonne qualité ordinaire: giấy thi, giấy lệnh; qualité médiocre: giấy bản, giấy sỗ; qualité inférieure: giấy moi, giấy

bối, giấy kếp, giấy súc, giấy bồi ;
— buvard, giấy thăm mực ; — à let-
tres, giấy viết thư ; fabrique de —,
lò giấy ; — de verre, giấy ráp ; —
monnaie, giấy bạc : monnaie en pa-
pier (que les païens offrent dans les
pagodes), giấy tiền, giấy vàng bạc ;
arbre à —, wickstroemia viridiflora,
cây miệt ; cây rô.

Papille ou papule. Nhọt (rọt) con.

Papillon. Con bướm bướm, con bìm
bìm ; grand — de nuit, con nắc nẻ ;
— comestible, cà cuống.

Papillote. Bao giấy đựng kẹo.

Papilloter (se dit des yeux). Chớp
mắt ; mắt chớp kem.

Papyrus, plante. Cây rô (dùng làm
giấy).

Paquebot. Tàu, tàu dò.

Pâquerette, marguerite. Hoa cúc.

Pâques. Lễ phục sinh, lễ mừng Đức
Chúa Jêsu sống lại ; la Pâque des
Hébreux, lễ giết con chiên, lễ pas-
cha ; faire la pâque, ăn mừng lễ
pascha ; faire ses —, chịu lễ trong
mùa phục sinh.

Paquet. Gói, bao ; préparer des méde-
cines par —, bốc thuốc ; un — de
40.000 bouchées d'arêques, chiêu
cau.

Paqueter. Chia từng bao, gói.

Pâquis, pâturage. Đồng cỏ chăn trâu bò.

Par (prép.) *a.* Indiquant le moyen, se
traduit par bởi, vì, bởi vì, ou par
des idiotismes.

Ex. : Par ses prières, tại người cầu
nguyện, bởi sự cầu nguyện.

Il travaille par crainte, nó làm
việc vì sợ.

Par la grâce de Dieu, ơn Đức
Chúa Lời thương.

Cet animal ne va que par sauts
et par bonds, con vật này chỉ
nhảy đi nhảy lại luôn.

b. Marquant le lieu, se rend par qua.

Ex. : Passer par Paris, đi qua thành
Paris.

Parabole. Thí dụ, lời nói bóng.

Parachever. Làm lộn, làm hoàn
thành, liệu cho xong.

Paraclet. Đàng yên ủi ; Đức Chúa
Phiritô Sangtô.

Parade, ostentation. Sự phô trương,
sự phong phanh ; faire —, khoe
khoang.

Paradigme. Lờ ví dụ, thí dụ.

Paradis. Thiên đàng ; nơi Đức Chúa
Lời ngự ; nơi các đàng thánh hưởng
phúc đời đời ; — terrestre, vườn
địa đàng.

Paradoxe. Ý lạ lùng, lý đoán nghịch
ý thiên hạ.

Parafe. Dấu chữ ký.

Parage, endroit. Nơi, miền, phương.

Paragoge. Sự thêm một vắn ở cuối
tiếng.

Paragraphe. Một điều trong một đoạn
sách, chũ trong một đoạn.

Paraitre, apparaître. Tỏ mặt ra, ra
mặt ; —, se rendre visible, hiện ra ; —,
sembler, xem ra ; il me paraît ainsi,
tôi nghĩ thế ; si la chose vous paraît
bonne, nếu anh có lấy làm phải ; la
crualité paraît sur son visage, mặt
mũi nó tỏ ra lòng dữ.

Parallèlement. Ngay nhau và xa gần
điều nhau.

Parallèles (lignes). (Chỉ) giảng cân
nhau.

Parallélipède. Hình gì có nhiều
phía ngay nhau.

Parallélisme. Sự hai hàng *ou* hai mặt
ngay nhau và xa gần điều nhau.

Parallélogramme. Hình bốn mặt ngay
nhau từng đôi.

Paralysé. Kể có chứng bất toại ;
avoir les jambes paralysées (engour-
dies), cuống chân, tê chân.

Paralyser, neutraliser. Làm cho ra vô ích, đặt ngang.

Paralyste. Chứng bất toại, tật bại ; avoir une attaque de —, ngã bất toại, phải gió.

Paralytique. Người bất toại, bại.

Paranymphe. Kẻ đưa dâu về nhà chồng.

Parapet. Bao lơn cầu.

Paraphernaux (biens). Của riêng người vợ.

Paraphrase. Lời giải nghĩa cho rộng hơn và rõ hơn.

Parapluie. Ô, ô tây.

Parasite. Kẻ ăn chực, kẻ làm nghề ăn rình ; plante —, cây leo.

Parasol. Lọng, ô ; — de soie jaune consacré aux génies (superst.), lọng đình ; incliner le — (par respect), ghi lọng ; —, arbre, cây bàng.

Paratonnerre. Cột thu lôi.

Paravent. Bình phong, bức chắn phong.

Parc. Mưỡu có tường bao.

Parcelle. Phần, phần nhỏ, mụn, vụn, hạt.

Parceller. Chia phần nhỏ.

Parce que (conj.). Vì, bởi vì, vì chưng.

Parchemin. Giấy bằng da, da rất mỏng dùng mà viết.

Parcheminé. (Sù sì, vàng) như da dùng làm giấy.

Parcimonieux. Sến so, bỗn sến, chất hóp, keo tay ; trop —, hà tiện.

Parcourir. Đi qua, kinh lược ; — des yeux, xem qua quít.

Pardessus. Áo mặc ngoài hết, áo khoác.

Pardon. Sự tha ; demander —, xin tha.

Pardonnable. Có lẽ mà tha, đáng được tha, đáng tha, nên tha.

Pardonner. Tha, tha thứ, dong thứ.

Paré. Kẻ ăn mặc lịch sự, kẻ ăn mặc là lượt, kẻ ăn mặc diêm.

Pareil, semblable. Cũng như, như, bằng ; — de figure, giống mặt, giống dạng, giống hệt ; —, égal, bằng nhau, đồng nhau, như nhau, đôi nhau.

Pareillement (adv.). Cũng như, như, giống như, bằng nhau.

Parement de manches. Cái bác tay, cái lót tay.

Parenchyme. Giống thịt chẳng có thớ, (như phổi, thận, lá lách, etc.).

Parents, proches. Họ hàng, người họ hàng, thân thích, bà con ; — en ligne directe, ông bà cha mẹ ; —, père et mère, cha mẹ ; — adoptifs, cha mẹ nuôi ; être un peu — par les femmes avec..., có hơi anh em bề ngoài vuôđ ; un parent éloigné vaut encore mieux qu'un étranger, cháu tám đời còn hơn người dưng.

Parenté. Họ hàng, anh em bà con ; — du côté de la mère, họ ngoại ; — du côté du père, họ nội.

Parenthèse. Dấu ngoặc đi ngoặc lại ; dấu đặt trong ngoặc.

Parer. Sửa sang cho tề chỉnh, dọn dẹp tử tế ; se —, ăn mặc cho gọn, trang diêm, trang diêm như đàn bà.

Paresse. Sự ờ nhưng, sự lười lỉnh, tính biếng nhác.

Paresseux (subst.), animal. Con cu ly.

Paresseux (adj. ou subst.). Lười lỉnh, biếng nhác, chậm chạp, trễ tràng, dãi noa ; reprendre un —, trách mắng kẻ biếng trễ.

Parfaire. Làm lộn, làm cho hoàn thành, làm cho xong.

Parfait, achevé. Đã xong, đã hoàn thành ; —, sans faute, lộn, lộn vụn, lộn lành, tuyệt hảo, tốt quí.

Parfois. Một hai khi, thỉnh thoảng ; —, ... —, ... khi thì..., khi thì

Parfum. Thuộc thơm, mùi thơm.

Parfumer (act.). Xông mùi thơm vào, làm cho ám mùi.

Parfumerie. Nhà hàng bán thuốc thơm.

Parfumeur. Kẻ bán hàng thuốc thơm.

Par hasard (adv.). Tình cờ; hoạ là.

Parhélie ou **parélie**. Hình mặt trời chiếu mình trong đám mây.

Pari. Cuộc; faire un —, đánh cuộc; gagner un —, được cuộc; perdre un —, mất cuộc.

Parier. Đánh cuộc.

Pariétaire, plante. * Mắc kè thảo.

Parité. Sự giống như, sự bằng nhau, sự đồng nhau.

Parjure. Sự thề gian, lời thề gian.

Parjure (adj.). Kẻ thề gian, kẻ gian dối; kẻ không giữ lời hứa.

Parjurer (se), faire un faux. Thề gian, hư thề, thề dối; —, ne pas tenir sa promesse, không giữ lời hứa.

Parlement. Hội các quan triều (dân bầu).

Parlementaire. Mối manh, kẻ dàn hoà.

Parlementer. Bàn, bàn bạc, dàn hoà.

Parler (v.). Nói, phán, dạy; — fort, quát; — à voix basse, thì thầm, nói thầm thì; — à l'oreille, nói rỉ tai, nói khó cùng; — sans cesse et sans réflexion, mồm miệng lách bách; — pour rire, nói chơi, nói bỡn; — en l'air, nói bông lông bang lang.

Parler (subs.). Kiểu nói, tiếng.

Parleur. Kẻ bép xép, kẻ hay nói, rậm lời; beau —, khéo nói (như rồng).

Parloir. Nhà khách.

Parmi, entre. Trong, giữa.

Parodie. (Bài) nhạo đối lại (bài khác); sự đối cách nói oai nghiêm mà nói pha trò.

Parodier. Bắt chước mà nhạo; đối lời sách vở ra ý khác mà nhạo cười.

Paroi. Vách, tường.

Paroisse. Xứ; địa hạt một thầy cả; chef-lieu de —, trị sở; sous-chef-lieu de —, nhà xép.

Paroissiale (église). Nhà thờ trị sở.

Paroissien, chrétien d'une paroisse.

Con chiên, bốn đạo thuộc về xứ nào; —, livre de prières, sách kinh.

Parole. Lời, lời nói, sự nói; paroles sincères, lời mộc mạc, thật thà; dire des paroles mielleuses, nói ton ngót; demander la —, xin phép nói; couper la — à quelqu'un, nói hớt.

Paronomase. Sự nói đùa lời hai ý.

Paroxysme. Con ngất, cơn bệnh dữ.

Parquer. Giữ trong nơi vây chung quanh.

Parquet. Sàn; élever un — (à cause de l'inondation), thượng sàn; abaisser le —, hạ sàn.

Parqueter. Bức sàn.

Parrain. Người cầm đầu (trẻ chịu phép rửa tội), bố bầu chủ.

Parricide, celui qui tue son père ou sa mère. Kẻ giết cha hay là mẹ; —, meurtre du père ou de la mère, tội giết cha mẹ.

Parsemer. Gieo ra, rải ra, rắc ra, pha phối, bỏ dẫu dầy.

Part. Phần, phần lẻ; avoir une — de, ăn phần vuỗi; donner une —, cấp; offrir aux supérieurs une part (portion) de..., biếu; loc. div.: autre —, ở nơi khác, nơi khác; d'autre —, bởi nơi khác, đảng kia; de quelque — que ce soit, dù bởi nơi nào mặc lòng, bởi đâu mặc lòng; nulle —, chẳng đâu, chẳng có (ở) nơi nào; de — et d'autre, cả hai bên, bên nọ bên kia; de toutes parts, mọi bề, chung quanh tứ bề; percer de — en —, đâm thấu qua; à —, riêng, cách biệt; mettre à —, để riêng, để dành; plaisanterie à —, chẳng chơi đâu.

Partage. Sự phân phát, sự phân chia, sự chia phần.

Partager. Chia phần, chia ra, phân chia, phân phát, cấp; — en deux, chiết bán; — le danger, chia phần cheo leo; **se** — entre soi, chia vuốt nhau.

Partant, par conséquent. Cho nên, vì vậy, nhân vì sự ấy.

Partenaire. Bạn chơi.

Parterre. Vườn cảnh, vườn hoa.

Parti (subst.). Bè, bè dăng, phe, bên; suivre un —, theo bè; prendre un —, nhất định.

Partial. Thiên tư, thiên tây.

Partialité. Sự thiên tư, sự theo lòng thương yêu ai hơn là theo chính lý.

Participation. Sự thông công, sự ăn phần; — au mal, sự đồng tình.

Participer. Ăn phần, được phần, thông công.

Particulariser. Diễn lại, kể thủy chung, kể lại từng điều riêng.

Particularité, circonstance. Điều tùy, điều ngoài.

Particule, petit mot. Tiếng vật, tiếng đệm.

Particulier. Riêng, tư, tây; pleurer en son —, khóc thầm; prier en son —, đọc kinh thầm thì.

Partie, part. Phần, phần lẻ; —, division d'un tout, phen, phần, phần; en —, một phần, phần thì...; en plus grande —, phần nhiều hơn.

Partie de jeu. Ván; jouer une —, đánh một ván; gagner une —, được một ván; perdre une —, thua ván; — et revanche, ván đi ván lại.

Partiel. Từng phần, có phần.

Partiellement. Phần, từng phần, phần thì...

Partir. Trảy đi, trảy chung; —, quitter un lieu, rời khỏi nơi này mà

sang nơi khác; à — de, từ rầy mà đi, từ này về sau.

Partisan. Kể vào bè, kể theo bè đảng.

Partition (mus.). Bộ chung (hát).

Partout (adv.). Khắp mọi nơi, mọi nơi, đầu đầu, đầu đầy.

Parure. Đồ tế chỉnh, đồ tốt.

Parvenir. Tới, tới đến, đến tận; — au port, tới đến cửa; — aux oreilles, nghe, tỏ lộ; — aux honneurs, được chức quyền.

Parvenu (un). Kể sấm của cải được mà nên giàu có, kể làm cao, kể kiêu hãnh.

Parvis, vestibule. Gian nhà ngoài, tiền dăng, cửa, chái nơi cửa (đền thờ), nhà cầu đền thờ; —, place, sân ngoài cửa.

Pas (un). Một bước; — de porte, ngưỡng cửa; faire les cent —, đi bách bộ.

Pas. Không; — encore (adv.), chưa; non — que, chẳng phải vì.

Pascal. Về mùa phục sinh.

Passable, médiocre. Vừa vậy, cũng khá.

Passage, chemin. Lối đi, hẻm, kẽm, dăng đi qua; frayer un —, mở lối đi; —, action de passer, sự đi qua, sự ở tạm; —, endroit d'un livre, nơi, chỗ (trong sách).

Passager, de peu de durée. Chóng qua, tạm vậy.

Passager (un). Người xường tàu, kẻ quá giang.

Passant (un). Kẻ đi qua, kẻ đi dăng, khách bộ hạnh.

Passavant. Tờ thông hành.

Passé. Đã qua; — dix jours, khỏi mười ngày; la nuit passée, đêm vừa rồi; — (temps des verbes), thì chỉ việc đã qua.

Passe-droit. Ớn tư, phép nhiều.

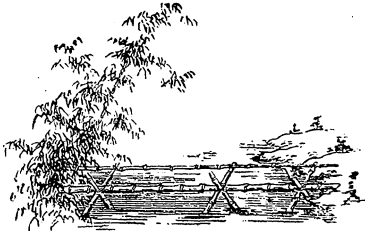
Passe-fleur, anémone. (Thứ) hoa muống.

Passementerie. Nghề dệt, nghề cửi.
Passe-partout, chìa. Chìa khoá chung.
Passeport (pour les personnes). Phái thông hành ; (pour les bateaux, etc.), tờ thông hành.

Passer. Đi qua, sang, — d'un endroit à l'autre, rồi đi nơi khác ; — d'un autre côté, sang bên kia ; — un fleuve, sang qua sông ; — un examen, thi ; — la main dans la barbe, vượt râu ; — la garde, giao canh ; cela est passé dans les mœurs, điều ấy đã thành thói rồi ; — sous silence, chẳng nói đến ; se —, s'abstenir, chẳng dùng, kiêng.

Passereau. Chim sẻ. * ma thước.

Passerelle, Petit pont. Cầu tre (fig.).

Passe-rose, rose trémière. Cây mận linh hồng.

Passe-temps. Sự gì làm cho vui chơi ; s'occuper à des —, chơi ma giải trí.

Passeur. Sãi dò, kẻ đưa dò, kẻ chở dò.

Passible. Đáng chịu phạt.

Passif, dettes. Công nợ.

Passif (adj.). Kẻ hay chịu ; un verbe —, verbô passivô.

Passiflore. Hoa chịu nạn.

Passion, mouvement de l'âme. Tính mê đắm, sự lòng động về dằng nào ; —, souffrances, hình khổ, các sự đau đớn, sự chịu khổ ; la — de N. S., sự Đức Chúa Jêsu chịu nạn chịu chết.

Passionné. Mê.

Passionnel. Thuộc về tình mê (dàng nào), có thể giục động lòng.

Passionner (se). Ra mê về...

Passoire. Cái lọc.

Pastel (le). Phép vẽ bằng bút chì ngũ sắc ; un —, tranh vẽ bằng bút chì ngũ sắc.

Pastèque. Quả dưa hấu.

Pasteur. Người chăn chiên, kẻ chăn giữ ; — des âmes, dăng coi sóc linh hồn, dăng chăn chiều, linh mục.

Pastiche, imitation. Tranh đã bắt chước ; bài cốp nhiều điều lật dầu đây.

Pastille. Viên bột ngọt và thơm.

Pastoral. Thuộc về kẻ chăn.

Patate. Khoai lang, khoai sọ.

Pataud, grossier. Quê mùa, ngu si.

Patauger. Lội bùn ; fig., rồi rít, mắc vướng.

Patchouli (pagostemon). * Hắc hương.

Pâte. Bột thầu.

Pâté (du). Thịt mọc, giò.

Pâtée. Bột trộn (mà bón gà vịt).

Patène. Đĩa bạc ; đĩa giăng ; đĩa che chén calixê.

Patent, évident. Rõ, tỏ tường, minh bạch ; trông trái ; ai ai cũng trông biết ; ie crime est —, tội đã tỏ đã chắc.

Patente. Thuê riêng kẻ buôn bán.

Pater, prière. Kinh thiên Chúa.

Patère. Cái móc, móc màn.

Paternel. Thuộc về cha, có tính cha ; xứng đáng bỏ.

Paternité. Sự làm cha, tính cha, lòng cha (yêu con).

Pâteux. Giềng giai, quánh lại, có nhựa.

Pathétique. Hay làm cho động lòng, sôt sảng.

Pathologie. Phần sách thuộc nói về các giồng bệnh.

Pathos, enflure du style. Cách nói dài ; kiểu nói nổi men.

- Patiemment.** Cách hay nhìn, cách nhục, cho bằng lòng, vững lòng.
- Patience.** Đức nhìn nhục, sự vững lòng chịu.
- Patience!** (interj.). Thong thả ! mần mần ! vội chi !
- Patient.** Kẻ biết nhìn, kẻ có đức nhìn nhục ; —, qui sait attendre, kẻ vững trông cậy ; kẻ biết chờ của.
- Patienter.** Nhìn, chịu, nhìn nhục ; —, attendre, đợi, chờ, chờ.
- Patin.** Giấy sắt di trơn nước đông lại.
- Patiner.** Dùng giấy sắt mà chạy trơn nước đông lại.
- Pâtir.** Chịu.
- Pâtis.** Đát hoang vu mà chăn loài vật.
- Pâtisserie.** Bánh trà, bánh ngọt.
- Pâtissier.** Kẻ làm bánh trà.
- Patois.** Giọng ; parler — nói ngọng, nói ngược, nói tiếng nhà quê.
- Pâtre.** Kẻ chăn trâu bò, mục đồng.
- Patriarcat.** Quyền chức *ou* toà Đức Patriarcha.
- Patriarche,** archevêque. Đức Vitvô (ngồi toà các thánh tông đồ).
- Patriciat.** Bậc kẻ sang trọng.
- Patricien.** Kẻ sang trọng nhất trong nhà nước ; les patriciens, dòng dõi các quan thương nghị Rôma đầu hết.
- Patrie.** Quê, thổ sản, đất tổ, quê quán, quê hương, bản quán, đất nước.
- Patrimoine.** Có nghiệp (cha mẹ để cho con), gia bản, gia tài.
- Patrimonial.** (Của) thuộc về gia nghiệp.
- Patriote,** dévoué à son pays. Kẻ có lòng sốt sắng giúp nhà nước.
- Patriotisme.** Lòng sốt sắng giúp nhà nước.
- Patron,** protecteur. Quan thầy, bản mệnh, kẻ bênh vực ; —, maitre d'un navire, lái thuyền, chủ tàu nhỏ ; —, modèle, khuôn, mẫu.
- Patronner.** Làm quan thầy, bênh, bầu chữa, phù hộ.
- Patronymique** (nom). Tên họ.
- Patrouille.** Tuần kiểm ; les gens de —, quân tuần, kẻ canh.
- Patte.** Chân, giò.
- Patte-d'oie,** carrefour. Ngã tư.
- Pâturage.** Ruộng cỏ để chăn trâu bò.
- Pâture.** Của nuôi loài vật.
- Paume,** le dedans de la main. Bàn tay, gan bàn tay ; —, jouet, hòn lăn, trái cầu ; jouer à la —, đánh trái cầu.
- Paumelle d'une fenêtre,** etc. Bản lề.
- Paupière.** Con ngươi, mắt.
- Pause.** Cữ, lúc nghỉ ; une — (en musique), quãng giữa hai dấu hát.
- Pauvre.** Nghèo, khó khăn, kẻ thiếu thốn, kẻ có ít của ; très —, kẻ chẳng có một đồng một chữ nào (n'avoir ni sou ni maille) ; giáp vật và vai (dé-chirer le pan de l'habit pour raccommoder l'épaule) ; faire l'aumône aux pauvres, làm phúc cho kẻ khó ; une famille —, nhà nghèo.
- Pauvreté.** Sự nghèo, sự khó khăn, sự bần cùng, sự đói khát, sự thiếu thốn.
- Pavaner** (se). Đi cách kiêu căng ; ăn ở cách trọng thể quá bậc mình.
- Pavé.** Đá lát, đường lát đá.
- Paver.** Lát đá, lát đường đá.
- Pavillon,** drapeau. Cờ, lá cờ ; fig. baisser —, chịu phép ; — chinois, đình dang,
- Pavois.** Thuần, mộc ; fig., élever sur le —, mừng cách trọng thể ; đặt lên làm vua.
- Pavoiser.** Nổi cờ lên, kéo cờ, sửa sang, dọn dẹp cho lịch sự.
- Pavot.** Cây a phiện, cây nha phiện ; * ngọc mã nhân hoa ; vạn thọ quả.
- Payable.** Giá, măt (bao nhiêu, thì được) ; — à vue (hể đưa tờ đổi bạc), thì có tiền ngay ; — à deux mois, cách hai tháng mới đưa tiền.

Paye. Lương tiền; bổng lộc; jour de —, ngày phát lương tiền.

Payer. Giả tiền, giao tiền; — une dette, đến, trả nợ; — comptant, giả tiền tươi; retarder de —, cò lười, cò xin, cò xin.

Pays, région. Nước, miền, phương; —, patrie, quê hương, quê quán.

Paysage, vue. Phong cảnh, cảnh đồng vui vẻ dễ coi; —, tranh vẽ phong cảnh.

Paysagiste. Người hay vẽ tranh phong cảnh.

Paysan, qui est de la campagne. Người nhà quê, người nông phu; —, grossier, quê mùa, nhà quê, thô tục, quê kệch.

Péage. Tiền qua dò, tiền qua cầu.

Péager. Kể thu tiền người ta qua dò hay là qua cầu; kể ngồi tuần.

Peau. Da; — d'anguille, etc., lột; arracher la — des os, bóc xương ra dặng xương thịt ra dặng thịt, bóc da; en —, bằng da; —, écorce, vỏ.

Peaussier. thợ thuộc và dọn da lột áo.

Peccadille. Tội nhẹ vậy.

Pêche, fruit. Quả đào.

Pêche, action de pêcher. Sự bắt cá, sự đánh chài lưới; la —, nghề đánh cá.

Péché. Tội, tội lỗi, sự lỗi luật, việc dữ; éviter le —, lánh các tội lỗi; — originel, tội tổ tông truyền; — actuel, tội mình làm; — mortel, tội nặng; — véniel, tội nhẹ; confesser ses péchés, xưng tội; recevoir l'absolution de ses péchés, chịu phép giải tội.

Pécher. Phạm tội, phạm dên luật; lỗi lẽ luật Đức Chúa Lời.

Pêcher, arbre. Cây đào; — à longues feuilles, cây đào thâu thân.

Pêcher (verb.). Bắt cá; — à la ligne, câu cá, buông câu, thả câu, ném

câu; — au filet, đánh lưới, đánh chài, vãi chài, văng chài, quăng chài.

Pêcherie. Nhà bè, nhà vó bè.

Pêcheur. Kẻ có tội, kẻ phạm tội, kẻ tội lỗi.

Pêcheur. Kẻ có nghề đánh cá, * thủy cơ, ngư nhân, người câu kéo; — à la ligne, người câu cá.

Pectoral. Thuộc về ngực.

Pêcule. Cửa tư, cửa riêng tích trữ dần dần, cơ nghiệp.

Pêcuniaire. Thuộc về tiền bạc; peine —, vạ tiền.

Pêdagogie. Phép dạy dỗ trẻ con.

Pêdagogue. Kẻ dạy, thầy dạy học trẻ con, thầy đồ.

Pêdales. Bàn đạp.

Pêdant. Kẻ bay nhảy, kẻ làm kiêu căng.

Pêdestrement. Cách đi bộ, đi vã.

Pêdiculaire (maladie). Chứng chảy hay là rận sinh trong da.

Pêdicule, queue des fruits. Nụm quả, nõ quả.

Pêdicure, médecin. Thầy thuốc có tài chữa chín giạn, v. v., ở nơi chân.

Pêdoncule (d'une fleur). Cuống hoa.

Peigne. Lược; — fin, lược bí, lược mau (fig.); — à chignon, lược cài đầu; — d'ivoire, lược ngà; — d'écaille, lược đổi mới.

Peigner (se). Gỡ dàu, chải tóc, chải đầu; peigner la laine, bạt lông chiên.

Peignoir. Áo khoác.

Peindre. Vẽ, vẽ thuốc, vẽ ảnh, vẽ hình, họa đồ hình; —, dépeindre, bày vẽ, kể lại cách khôn khéo, diễn lại.

Peine, fatigue, douleur. Sự khó lòng, sự khó nhọc; hình khổ, đau, đau đớn; —, châtiment, phạt, hình phạt, vạ. (V. le mot *Supplices*).

Peiner, se donner du mal. Chịu khó ; gắng sức ; —, causer de la peine, làm phiền lòng cho ai.

Peintre. Thợ vẽ thuốc, pho vẽ.

Peinture. Phép vẽ thuốc ; une —, ảnh (tranh) vẽ.

Pelade. Chứng rụng tóc.

Pelage. Sắc lông (mao, v. v.).

Pèle-mêle. Cách lộn lạo, cách bậy bạ, tạp rập, chung.

Peler, enlever la peau. Lột da ; — (un fruit, etc.), bóc vỏ (quả v. v.) ; —, enlever le poil, nhổ (rỏ) lông, nhổ tóc, làm cho ra lẩn da.

Pélerin. Kẻ đi thăm viếng nơi thánh, mộ thánh, v. v. ; —, étranger, lữ nhân, khách đi đường, bộ hành. kẻ đi đường xa.

Pélerinage (aller en). Đi thăm viếng nơi trọng nơi thánh.

Pélerine, mantelet. Áo khoác vắn.

Pélican. Con bồ nông, lênh dênh, đường nga.

Pelisse. Áo bằng da, áo lót da.

Pelle. Cái mai, cái thuổng, cái móng, cái thêu ; — à main, bần xúc bệp.

Pellée, pellerée, pelletée. Một cái mai.

Pelleterie. Nghề dọn da làm áo lót.

Pellicule. Da non, da nhỏ, da mỏng, màng.

Pelote. Trái cầu nhỏ, quả cầm kim.

Peloter. Cuồn, cuồn lại.

Peloton, pelote. Lộn, búp, trái ; un — de fil, lộn chỉ ; un — de soie, tổ kén.

Pelotonner. Cuồn lộn ; de la laine, làm lộn chỉ lông chiên ; se —, cuộn lộn, nện búp tròn.

Pelouse. Sân cỏ.

Pelu. Rậm lông, có nhiều lông.

Pelure (d'un fruit). Vỏ.

Pénal. Thuộc về hình phạt ; code —, luật chung về ngũ hình.

Pénalités. Những hình, ngũ hình phạt.

Pénates, dieux domestiques. Những bụt thần giữ nhà, thổ chủ ; —, demeure, nhà, gia cư, chỗ ở.

Penaud. Bỡ ngỡ, ngẩn trí khôn.

Penchant, déclivité. Sự dốc, dằng dốc ; —, pente (d'une montagne), sườn núi ; —, inclination, tính chiều về, sự chiều theo ; avoir du — pour quelqu'un, có lòng yêu mến ai.

Pencher, être incliné. Lệch, xiêu, nghiêng ; — la tête, cúi đầu ; — (quelque chose), vin xuống, lả xuống, trở bèn, xê.

Pendable. Quái gở ; đáng phạt, nặng.

Pendaison. Sự thất cổ (mình hay là người khác).

Pendant (d'oreille.) Hoa tai, vành khuyên.

Pendant que (conj.). Đang khi.

Pendard. Đứa gian, đứa bợm bãi, thẳng trộm cướp.

Pendeloque. Vành khuyên, hoa tai.

Pendre, suspendre. Treo lên ; — quelqu'un, thất cổ ai ; se —, thất cổ mình, tự ái ; se — à un arbre, thất cổ mình treo trên cây.

Pendule, horloge. Đồng hồ ; le balancier de la —, linh hồn treo.

Pène. Con cá.

Pénétrable. Thâu qua được, thông suốt được.

Pénétrant (esprit). Tinh tấn, quí quyết, minh mẫn, khôn khéo.

Pénétration. Sự thâu qua, sự thông suốt, sự vào trong ; —, sagacité, sự tinh tường, trí hiểu.

Pénétré, touché. Động lòng ; — de joie, vui mừng lắm ; — de douleur, đau đớn quá sức ; — de reconnaissance, có lòng biết ơn.

Pénétrer, entrer. Vào, bước chân vào ; —, percer, vào, thâu vào, nhập vào, lọt vào, xông vào ; fig., — la pensée de quelqu'un, hiểu ý sâu nhiệm ai.

Pénible. Khó chịu, khó lòng, công trình, công phu ; temps — , giờ khó chịu.

Péniblement. Cách khó nhọc.

Péninsule. Doi, gò còn liền đất một mặt.

Pénitence. Sự hãm mình, việc đền tội, sự ăn năn tội, sự đền tội ; faire — , hãm mình ; faire sa — , làm việc đền tội.

Pénitent. Kẻ ăn năn, to buồn (vì tội mình), phàn năn ; kẻ làm việc khó nhọc mà đền vì tội mình hay là tội kẻ khác.

Pénitencier, prêtre. Thầy cả Đức Giám mục ban quyền mà giải các tội cam.

Pénombre. Bóng ; être dans la — , sáng dở ; (sự gì) bóng khuất lập ; không sáng.

Pensée. Ý, ý nghĩ, sự to tưởng, điều đoán phỏng.

Pensée, fleur. * Thụ thảo hoa.

Penser, réfléchir. Nghĩ, suy nghĩ, suy nghĩ ; — , avoir des idées, tưởng, nghĩ, đoán, luận nghĩa ; — en soi-même, nghĩ trong bụng, nghĩ thầm, bụng bảo dạ ; à quoi pensez-vous ? anh có ý gì ? anh nghĩ làm sao ? — à mal, toan làm hại.

Penseur. Kẻ suy xét trong bụng.

Pensif. Hay nghĩ, lo.

Pension, somme. Tiền ; — , maison d'éducation, nhà trường.

Pensionnat. Nhà trường.

Pensionner (quelqu'un). Trả tiền hằng năm ; dưỡng nuôi (ai).

Pensum. Việc đã bỏ cho ; faire un — , làm việc đã chỉ cho mình.

Pentacorde. Đàn có năm dây.

Pentagone. (Hình) ngũ giác.

Pentapole. Nơi có năm thành.

Pentateuque. Năm quyển đầu Kinh thánh.

Pente, déclivité. Giộc ; — d'une montagne, sườn núi ; être en — , giộc, xê.

Pentecôte. Ngày lễ Đức chúa Phiritô Sangtô hiện xuống ; lễ hiện xuống.

Penture. Bản lề.

Pénultième (syllabe). Vần liền trước vần rốt hết ; gần rốt hết.

Pénurie. Sự thiếu thốn, sự đói khát, sự nghèo ngặt.

Pépie, maladie. Chứng bệnh loài chim noi lười.

Pépier. Chiệp chiệp ; le moineau pépie, chim sê chiệp chiệp.

Pépin. Hạt ; — de raisin, hạt quả nho.

Pépinière. Vườn ương hạt, nơi ương cây, nơi giâm giống.

Pépité (d'or). Khối vàng.

Pepsine. Thuộc giúp tiêu của ăn.

Percalé, étoffe. Vải (bông).

Perçant. Regard — , mắt sắc sảo ; esprit — , trí biến báo, trí nhanh nhẹn ; voix perçante, tiếng kêu chói lói.

Perce (mettre un tonneau en). Khoan thùng ; — -neige, fl., trăng xuân, * yén chi hoa.

Percepteur. Khán thủ, kẻ thu thuế.

Perceptible. Ngũ quan thầy được ; fig., hiểu được.

Percer. Khoan lỗ, khoét, thâu qua, đâm thủng.

Percevoir, entendre. Nghe ; — les impôts, thu thuế, thâu thuế.

Perche, bâton grand et mince. Con sào, cây nêu ; — , poisson, * kim ti lạp ; on en compte 14 espèces.

Percher. Đậu.

Perchoir. Cái cầu (chim).

Perclus. Không dùng chân tay được ; có chân tay nặng nề, cụt chân.

Perçoir. Cái khoan.

Percussion. Sự đánh.

Perdition. Sự hư đi mất ; être sur le chemin de la — , ăn ở buông tuồng liêu minh mất linh hồn.

Perdre. Mất, đánh mất, chẳng còn giữ ;
— la vie, chết ; — l'occasion, mất dịp
tiện ; — sa peine, uổng công ; —
son âme (se damner), mất linh hồn
mình ; — son patrimoine, phung phá
nghiệp cha ; — au jeu, thua khi
đánh cờ bạc ; — le temps, mất thì
giờ ; —, corrompre, làm hư ; — un
enfant, làm hư tính nết người còn
trẻ ; se — s'égarer, lạc đường ; se —,
se damner, mất linh hồn, sa xuống
địa ngục.

Perdrix. Con đa đa, con dết dết đa đa ;
œil de —, espèce de cor, chiến gian.

Père. Cha, bô, thầy, ông thân sinh, cha
ruột ; beau — (père du mari), bô
chồng ; (père de la femme), bô vợ ;
(second mari d'une mère veuve) cha
ghê, giỡng ghê ; tel père, tel fils,
cha nào con ấy ; le fils hérite de
son —, cha truyền con nối ; —, titre
honorifique des prêtres indigènes, cụ,
cha ; — titre des missionnaires, cô,
cha.

Périgrination. Sự đi đường xa ; sự đi
viếng nơi trọng nào.

Péremptoire, décisif. (Lẽ gì) quyết
đoán, làm cho xong cho dứt việc.

Perfectible. Có thể sửa nên hoàn
thành ; l'homme est un être —, người
ta nên lộn lành được.

Perfection physique. Sự làm (nên)
hoàn thành ; sự làm cho lộn ; — mo-
rale, sự lộn, sự lộn lành ; la — chré-
tienne, nhân đức lộn lành.

Perfectionner. Làm cho lộn, làm xong,
làm hoàn thành ; — un ouvrage, làm
chuốt việc ; se —, sửa tính nết mình
mà đi đường nhân đức.

Perfide. Gian tà, bất trung, nội công.

Perfidie. Sự bất trung, sự gian tà.

Perforer. Khoan lỗ, khoét, thấu qua,
đâm chọc.

Pergularia odoratissima. * Cây thiên lý.

Péricarde. Thờ màng phủ lá tim.

Péricardite. Bệnh màng phủ lá tim.

Péricarpe. (Thứ) vỏ bọc quả, hạt, v. v.

Péricliter. Ở nơi cheo leo, ở liêu ;
sa xuống dần dần.

Périgée. Độ tinh tú ở gần đất hơn cả
ou hơn các thì khác.

Périhélie. Độ tinh tú ở gần mặt trời
hơn.

Péril. Sự cheo leo, sự hiểm nghèo.

Périlleux. Cheo leo, hiểm nghèo.

Périmér. Phá, làm hư ; le temps est
périmé, đã qua ngày hẹn.

Périmètre. Chu, đường chung quanh.

Période (temps). Kỳ, giáp ; —, inter-
valle, cứ, quãng, tuần.

Périodique. Tuỳ cứ, xảy ra cứ tuần
cứ độ.

Périoste. (Thứ) da mỏng phủ xương.

Périostose. Bệnh da mỏng phủ xương
sưng lên.

Péripétie. Sự sở phận ra khác bất
thình lình.

Périphérie. Chu, vòng.

Périphrase. Lời quanh, cách nói
quanh, sự dùng nhiều tiếng mà chỉ
thay vì chính tên người hay là chính
tên sự gì.

Périr. Chết, hư đi, mất đi ; — de faim,
chết đói ; faire —, làm cho chết,
giết, cắt lấy sự sống.

Périssable, caduc. Chóng qua chóng
hết, hay qua, tạm gửi, phù vân.

Péristyle. Cột hiên chái nhà ; hàng cột
quanh sân.

Péritoine. Màng bao ruột.

Péritonite. Bệnh trong màng bao
ruột.

Perle. Ngọc, hạt trai, trân châu.

Perlé, rendu propre. Đã bóc vỏ và
rửa cho sạch.

Permanent. Kể ở lại lâu, cứ trực,
bền đỗ.

Perméable. (Nước) thấm qua được.

Permettre. Tha phép, ban phép, cho phép ; — à quelqu'un de partir, cho phép ai đi.

Permission. Phép ; avoir la —, được phép ; donner la —, tha (cho) phép.

Permuter. Thay, thay đổi.

Pernicieux. Độc, hiểm, làm hại.

Péroné. Xương thép dựng chân.

Péroraison. Câu kết (bài giảng).

Pérorer. Giảng lời thôi, nói dài.

Perpendiculaire. (Hai hàng) có hình thước thợ ; giống gì ngay thẳng giống khác như thước thợ.

Perpétuel. Liên lỉ, hằng có, chẳng khi dừng, chuyên trị ; chẳng có cùng bao giờ.

Perpétuer. Làm cho ra bền dôi dời ; —, propager (l'espèce), sinh sản.

Perpétuité. Sự hằng có liên ; à —, cho bền dôi dời.

Perplexe. Rối rắm, lưỡng lự, lúng lờ ; être — pour juger des questions difficiles, mắc phải những điều khó xử.

Perquisitionner. Tầm nã, tìm kĩ, khám, lục xét.

Perron. Cái kê, thêm.

Perroquet et perruche. Chim vẹt, con vẹt ; chim ác mồi.

Perruque. Tóc mượn.

Perruquier. Thợ ngôi.

Persécuter, importuner. Bắt bớ, làm khổ ; — la religion, bắt đạo.

Persécuteur. Kẻ bắt bớ, kẻ cầm đạo.

Persécution. Sự bắt bớ, sự làm khốn ; — des chrétiens, sự bắt bớ kẻ có đạo ; pendant la —, trong kỳ cầm đạo ; lorsque la — était encore assez bénigne, khi bắt đạo hãy còn thư thư.

Persévérance. Sự cứ một mực, sự vững lòng, sự bền đỗ, kiên tâm.

Persévérant. Vững vàng, cứ vững, vững lòng, hay cứ một mực, kiên tâm.

Persévérer. Ở vững vàng, cứ vững, ở bền đỗ, cứ kháng kháng một mực ; — dans son opinion, cứ một ý chẳng đổi.

Persicaire. Rau răm, * câu vĩ tử.

Persienne. Chuyên song, mảnh mảnh, cánh cửa song ngang.

Persifler. Nhạo cười.

Persifleur. Kẻ có tính hay nhạo cười.

Persil. Rau thơm.

Persistant. Vững bền ; — dans sa résolution, vững giữ sự đã nhất định.

Persister dans son opinion. Ở vững giữ một ý, vững giữ sự đã nhất định.

Personnage. Người, dăng ; jouer un — (un rôle), làm trò ; giả hình.

Personnalité. Ngôi, vị, mình.

Personne (une). Người ; faire acception de —, thiên tư ai ; il y a trois personnes en Dieu, Đức Chúa Lời có ba ngôi ; — (pronom), không ai, không có ai ; je ne connais —, tôi không biết (quen) ai.

Personnel, propre. Riêng, thuộc về mình ; parler en son nom —, nói tự ý mình, tỏ ý riêng mình ra.

Personnellement. Cách tự chỉ về người, cách riêng.

Personnifier. Đặt tính loài người cho những giống vật không có hồn.

Perspective. Sự xem cách xa.

Perspicace. Sắc trí, sâu sắc, tinh tường, minh mẫn, thông minh.

Perspicacité. Sự sắc trí, sự thông minh, sự tinh tường, sự minh mẫn, trí sắc.

Persuader. Khuyên bảo, khuyên được, dỗ được, xui giục ; se —, croire, nghĩ ou in tri.

Persuasif. Có sức dỗ, có lẽ mà tin, có sức khuyên được.

Persuasion. Sự làm cho tin, sự dỗ được ; avoir la — de, tưởng là thật.

- Perte.** Sự mất, sự phải thiệt, sự mất của; subir des pertes, chịu thiệt hại, mất của; la — de la main droite, sự mất tay phải; la — de la vue, sự ra mù mắt; la — d'une bataille, sự thua trận; en pure —, cách luông công, hồng cả.
- Pertinemment.** Cách xứng, vừa; parler —, nói rành, nói rõ ràng.
- Pertuis.** Nơi hẹp, lối hẹp.
- Pertuisane.** Giáo, mác, giáo dòng.
- Perturbateur.** Kẻ làm hỗn hào, kẻ nhiều loạn.
- Perturbation,** trouble. Sự hỗn hào, sự lộn bậy, sự làm loạn (trong nhà nước).
- Pervenche.** Hoa giữa cạn, tràng xuân, * hoa hải đường.
- Pervers.** Độc dữ, gian tà, xấu nết, hư hột, ác dữ.
- Perversion.** Sự mình ăn ở ngang trái; sự cảm dỗ người ta về dằng trái.
- Perversité.** Thối nết ngang trái.
- Pervertir.** Dỗ về dằng trái, làm hư; se —, ăn ở ngang trái, mất nết, nên hư nết.
- Pesant.** Nặng, nặng nề; — (au moral), khó lòng, rầy rà, khó chịu; —, du poids de, cân nổi nhiều, cân nặng bao nhiêu; esprit —, lourd, trí chậm, tối đặc.
- Pesanteur, lourdeur.** Sự nặng nề, sự dầy; — d'esprit, sự chậm trí, tối dạ.
- Peser.** Cân, cân nhắc; — une chose, cân đồ gì; —, être lourd, nặng; fig., — ses paroles, chọn tiếng nói cho vừa ý mình; — le pour et le contre, suy đi nghĩ lại.
- Peson.** Cân (chẳng có đĩa).
- Peste.** Ôn, dịch, ôn dịch, thần khí.
- Peste!** (interj.). Quái gở, gớm, khôn nạn!
- Pester, se dépiter.** Lắm bầm, lầy lăm khó chịu.
- Pestiféré.** Kể phải dịch.
- Pestilence, peste.** Ôn dịch, khí độc, tật lầy; fig., doctrine dangereuse, lời độc địa.
- Pestilentiel.** Hay sinh ôn dịch, độc.
- Pet.** Địt.
- Pétale.** Cánh hoa.
- Pétard.** Pháo; un paquet de —, một bánh pháo, một tràng pháo, phong pháo; faire partir des —, dốt pháo.
- Pétase.** Mũ, nón.
- Péter.** Đánh địt.
- Pétiller.** Kêu rau rầu, nổ, nổ lẹp bẹt; fig., — d'esprit, có trí rất sâu sắc, rất khôn khéo.
- Pétiole** (d'une feuille). Cuồng (lá).
- Petit** (subs.). Con mọn, còn non, trẻ tuổi; ce —, thằng bé này.
- Petit** (adj.). Nhỏ, tiểu (ch.); — de taille, thấp; le — doigt, ngón út; quelque — que ce soit, dù nhỏ thế nào mà lòng, dù ít lắm mà lòng; — à —, dần dần, dần dà.
- Petitesse.** Sự nhỏ, sự bé; — d'esprit, sự nhẹ dạ.
- Petit-fils.** Cháu.
- Pétition.** Sự xin, lời xin, đơn từ, bản tâu.
- Pétitionnaire.** Kẻ xin, kẻ qui đơn.
- Pétitionner.** Làm đơn xin, cầu (chức).
- Petit-lait.** Nước bời sữa mà ra.
- Pétrifier** (se). Ra cứng như hòn đá.
- Pétrin.** Cái côi thâu bột.
- Pétrir** (le pain). Thầu bột.
- Pétrole.** Dầu tây, dầu mỏ; huile de —, * thạch nẫu du.
- Petto** (in-). Trong bụng; cách kín.
- Pétulant.** Ngỗ nghịch, xác láo, tro trên; —, sans pudeur, mặt dầy mày dạn.
- Peu** (adv.). Ít; — à —, dần dần, dần dà, từng bước; depuis —, mới; sous —, một ít nữa.
- Peuplade.** Dân mường.

Peuple (un). Dân, dân một nước; le —, la foule, dân sự, dân ngu, dân đen.

Peuplé. Đông, nhiều người; ville peuplée, thành được nhiều nóc nhà.

Peupler. Làm cho sinh sôi, làm cho ra nhiều; — un étang de poissons, làm cho ao được lắm cá; se —, (nơi nào) người ta đến cho đông, người ta tuần đến.

Peuplier. * Cây bạch dương, bạch dương thụ.

Peur. Sự sợ, sự sợ hãi; avoir —, sợ, khiếp; avoir grand —, uý cù, khủng cù; faire —, làm cho sợ hãi, bắt nạt; sans —, chẳng sợ gì sớt; de — que, kẻo, kẻo mà.

Peureux. Rát, rất sợ, rất gan, cả sợ, rụt rè, lo lắng.

Peut-être (adv.). Có khi..., hoặc có... chăng; — que (conj.), hoặc là.

Phalange. Đốt ngón tay; une —, un corps de troupes, đạo binh, toán binh.

Phalène. Con nắc nẻ.

Phare. Tháp đèn (dưới bể); đèn treo đầu tháp trên bãi mà soi tàu ban đêm.

Pharisien, hypocrite. Kẻ giả hình người nhân đức.

Pharmaceutique (subs.). Phần sách thuốc dạy về các vị thuốc.

Pharmacie. Nghề thực dược; nhà thuốc bán các vị thuốc.

Pharmacien. Kẻ thực dược; kẻ dọn và bán vị thuốc.

Pharmacopée. Sách dạy kiểu dọn vị thuốc.

Pharyngite. Bệnh trong họng trên.

Pharynx. Phần họng trên.

Phase, époque. Kỳ; — de la lune, hình mặt trăng (tùy ngày), nguyệt huyền.

Phénoménal. Lạ lùng, lạ quái, quá thể lắm, phi thường.

Phénomène, prodige. Sự gì lạ lùng, phép lạ; việc gì quá phép thường.

Phénix, oiseau fabuleux. * Tràng sinh diều.

Philanthrope. Kẻ hay thương người.

Philanthropie. Nhân ái; sự thương người.

Philharmonique. Kẻ thích (mê) nghe bát âm.

Philosophe, celui qui a étudié la philosophie. Kẻ thông phép cách vật; —, sage, quân tử, kẻ mộ đức khôn ngoan.

Philosophie. Phép cách vật; étudier la —, học phép cách vật.

Philtre. Bùa bả, bùa yêu, thuốc yêu.

Philologie. Sự mộ chữ nghĩa; adonné à la —, kẻ mộ chữ thông chữ.

Phlébite. Huyết mạch, mạch máu; bệnh đơn.

Phoenix dactylifera, arbre. Cây chà là.

Phonétique (écriture). Sự viết chữ như tai nghe.

Phoque. * Lão hổ ngư.

Phosphore. * Tự lai hoá.

Phosphorescent. Sáng chói nơi tối.

Photographe. Kẻ làm nghề truyền thần; kẻ chụp hình.

Photographie. Nghề chụp ảnh; nghề làm truyền thần.

Photographier. Làm truyền thần, chụp ảnh.

Phrase. Câu, câu nói.

Phraséologie. Kiểu đặt chữ trong câu.

Phraseur. Kẻ nói cách chẳng đơn, lép bép.

Phrénologie. Phép xem đỉnh óc mà đoán tài trí tự nhiên người ta.

Phtiriasis. Tật hay sinh lắm chấy làm rần; bệnh ngứa nơi mí mắt.

Phtisie. Bệnh lao, bệnh ho lao.

Phtisique. Kẻ phải bệnh lao.

Phylloxera. Sâu ăn rễ cây nho.

Physicien. Kẻ thông bản tính các vật.

Physionomie. Tướng diện, rǎng, dạng, mặt mũi, hình dong.

Physique, science. Phép dạy bản tính các loài có hình thể ; — (adj.), naturel, tự nhiên, thuộc về bản tính ; au — et au moral, bề trong và bề ngoài.

Piaffer. Giậm chân.

Pianiste. Kẻ đánh đàn phím.

Piano. Đàn phím dây.

Piastre. Đồng bạc, đồng hoa viên ; — de commerce, bà lão.

Pic, pioche. Cái vôi, cái bào ; —, montagne, núi.

Picotement. Sự cắn, sự ngứa.

Picoter (v. neut.). Cắn, ngứa ; — par des paroles, nói châm chọc, chọc mọc.

Pie. Chim áclà, chim khách ; — grièche, con chàng làng, con tu hú ; — (couleur), sắc vá.

Pièce, partie. Phần ; une — d'étoffe, một tấm, một súc, một cây ; — de bois, súc, cây ; — d'artillerie, khẩu súng trụ ; — d'un jeu d'échecs, etc., quân cờ ; — loc. div. : mettre en pièces (briser), đánh vỡ, bẻ, đánh gãy ; (déclirer), xé, xé ra, cầu xé ; tout d'une —, chẳng có chịu phân chia ; une —, un morceau, một tấm, mảnh, đoạn ; —, chambre, buồng ở ; pièces justificatives, tờ làm chứng.

ied. Chân ; — de cochon, giò lợn ; — de lit, chân giường ; aller à — đi vǎ ; aller pieds nus, đi chân không ; aller à cloche —, đi nhắc cò cò ; lâcher —, lui lại ; le — d'un arbre, chân cây, gốc cây ; le — d'une montagne, chân núi ; le — d'une digue, chân đê, đê cước ; loc. div. : de — ferme, chẳng động lòng, vững vàng ; — à —, từng bước, từng độ, dần dà ; mettre — à terre, xuống (ngựa) ; un — (mesure de longueur), thước đo.

Piédestal. Đê tượng ; — triangulaire, mặt tràng tam bǎn.

Piège. Cái bẫy ; — à tigre, rọ hùm ; — à rat, cạm ; tendre un —, đánh bẫy, giương cạm, mắc bẫy lên ; prendre au —, đánh bẫy được ; être pris au —, mắc bẫy, giàn bẫy ; fig., mưu kè, chước móc.

Pierre. Đá, thạch, hòn đá ; — sacrée, đá thánh ; — tombale, bia mộ ; — ponce, đá bọt, đá nổi ; — de touche, đá thử vàng ; — précieuse, ngọc, đá ngọc ; — à fusil, đá lửa ; — à aiguiser, đá mài ; tailleur de pierres, thợ đánh đá, thợ đá.

Pierre, maladie. Bệnh kén, hòn kén.

Pierreries. Ngọc, các đồ bằng ngọc, châu bảo.

Pierreux. Có nhiều đá, đất có sỏi.

Pierrier. Súng trụ.

Piété. Sự sốt sắng, lòng đạo ; être d'une — ordinaire, về sự nhân đức thì vào bậc trung ; — filiale, lòng thảo kính cha mẹ, lòng trung hiếu.

Piétiner. Giày đạp, cài đạp.

Piéton. Kẻ đi vǎ, kẻ đi bộ ; —, soldat fantassin, lính bộ.

Piètre. Hèn, chẳng quý gì, đáng chê.

Pieu. Cọc, cọc, choái, kè ; planter des pieux, đóng cọc.

Pieusement. Cách sốt sắng, cách khâm sùng, cách đạo đức.

Pieuvre. * Minh phúc ngư.

Pieux. Sốt sắng, ngoan đạo, có lòng đạo, kẻ có lòng kính mến Đức Chúa Lôi, kẻ sốt mến Đức Chúa Lôi.

Pigeon. Chim bồ câu ; — ramier, chim gù ghi, con gắm ghi.

Pigeonneau. Chim bồ câu con.

Pigeonnier. Chuồng bồ câu.

Pignon. Chái nhà, bít đốc.

Pilastre. Cột vuông, cột đá.

Pile, pilier (v. g. d'un pont). Cột cầu ; —, tas, đống ; —, revers d'une

pièce de monnaie, sấp; jouer à face ou —, đánh sồi, sồi mỡ.

Piler. Đam, nghiền tán.

Pilier. Cột.

Pillard. Thằng cướp, kẻ trộm.

Piller, voler. Trộm cướp, cắt lầy; —, détruire, phá hủy, phá hại.

Pilon, espèce de marteau. Cái chày, chày đứng; —, mortier, cối.

Pilori. Cột; attacher au —, trói vào cột.

Pilote, Ông lái; phó giảng.

Piloter, conduire un navire. Đưa tàu; — servir de guide, dẫn.

Pilotis. Cọc; maison sur —, nhà gác; enfoncer des —, đóng cọc.

Pilule. Viên; faire des pilules, vo, vò viên, viên thuốc; pilules fortifiantes, tễ thuốc.

Piment. Ớt, * hải tiêu; — enragé, ớt phong.

Pimpant. Là lượt.

Pin. Cây thông, cây tòng.

Pinacle. Nóc nhà, mái nhà; sur le — du temple, trên nóc đền thờ; fig., bậc cao nhất, chức cao quyền cả.

Pince. Cái kéo, cái kim; — à chapelet, kim bắt tràng hạt; — épilatoire, cái ríp (nhíp), —, instrument de sup-plice, kim.

Pinceau. Bút, bút lông, bút viết, bút vẽ.

Pincée (une). Một chét.

Pince-nez, lunettes. Mực kính.

Pincer. Bẹo, véo, câu véo; — d'un instrument à cordes, gảy đàn; être pincé par les tenailles, phải kim, phải khảo kim; le froid pince, giá ngắt, rét khan.

Pincettes. Cái gấp than; prendre avec des —, gấp.

Pingouin, oiseau. (Giồng) vịt giòi.

Pingre, avare. Chặt chẽ, bòn sẻn, bòn dãi, hà tiện.

Pinson. * Kim ti thước.

Pioche, Cái cuốc, bàn cuốc (fig.).

Piocher. Cuốc.

Pion, pièce du jeu d'échecs ou de dames. Quân cờ, hòn dáo.

Pionnier. Lính đào đất dọn đường.

Pipe. Điều; — à eau, điều nước (fig.); bourrer une —, nạp điều.

Pipée. Sự đánh nhựa (bắt chìm).

Piquant (au goût). Cay, cay đắng; froid —, rét ngắt; mot —, lời bầm hổ, lời dốt, lời châm.

Pique. Cái dòng, cái giáo mác.

Pique-nique. Bữa rượu.

Piquer Châm; —, faire un travail d'aiguille, thêu thùa; fig., se —, lầy lăm gắt, giận, tức mình.

Piquet, pieu. Cọc.

Piquette. Rượu kém, rượu lạt, rượu hã hơi.

Piqueur. Kẻ dẫn ngựa, kẻ dắt lừa, kẻ dẫn chó săn; fig., — d'assiette, kẻ chực ăn, kẻ ăn bữa.

Piqûre. Sự châm, sự dốt, vết châm kim; — (médecine), sự tiêm.

Pirate. Quân tàu ô, kẻ cướp biển, quân tàu cướp, giặc.

Pirater. Làm nghề ăn cướp biển.

Piraterie. Nghề ăn cướp biển.

Pire, pis (adv.). Xấu hơn; tant pis, chẳng hay.

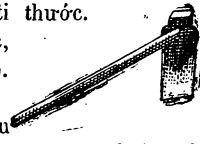
Pirogue. Thuyền lườn, ghe lườn.

Pirouetter. Quay chóng chóng; faire — un cheval, bắt ngựa chạy điệu.

Pis (subs.). Vú, vú sữa.

Pis (tant). Chẳng hay; cela va de mal en —, bệnh một ngày một nặng hơn.

Pisciculture. Nghề nuôi cá.

Piscine, étang à poissons. Ao chuôm, ao nuôi cá ; —, baignoire, nơi mà tắm rửa, thùng tắm ; — d'église, nơi đổ nước dùng giặt đồ thánh.

Pissenlit. * Khổ mã thái ou bồ công anh.

Pisser, uriner. Tiểu tiện, đái.

Pissoir, pissotière. Nơi tiểu tiện.

Pistache. Đậu lạc.

Piste. Lột chân, dấu chân ; suivre la —, theo lối ; prendre la —, (chó) đánh hơi ; être sur la —, (chó) bắt hơi, bắt lối ; perdre la —, mất hơi, lạc lối, mất lối.

Pistil (d'une fleur). Cái bông.

Pistolet. Súng tay ; — d'arçon, súng đoản mã.

Piston. Cái nút lên xuống được trong ống ; — d'instrument de musique, cái phím ; —, instrument de musique, ống phím.

Pitance. Lương, đồ ăn.

Piteux. Đáng thương ; khôn nạn ; ton —, cung thảm.

Pitié. Lòng thương xót, sự thương ; raisonner à faire —, nói phi lý, chẳng lý sự ; prendre en —, thương tình ; avoir —, thương xót, thương xem, đoái đến, có lòng thương xót ; j'ai — de votre malheur, anh khôn nạn thể ấy, thì tôi lấy làm thương.

Piton. Đinh co.

Pitoyable, digne de pitié. Đáng thương ; —, méprisable, chẳng ra gì ; —, qui a pitié, động lòng thương, có lòng nhân từ, lân mẫn.

Pittoresque. Vui mắt, vui lòng ; phi thường, lạ ; endroit —, phong cảnh vui vẻ để coi.

Pituite. Đờm đặc, mũi dãi.

Pivert, oiseau. * Trác (thì) mọc điều.

Pivoine, plante. * Hoa thược dược, xích thược.

Pivot. Chốt, trụ.

Pivoter. Xoay trụ ; — sur ses talons, quay lại.

Placage. Tầm vuông gián sặc mà lát.

Placard, meuble. Tủ xếp bát đĩa ; lỗ trong tường ; —, affiche, yết thị, biển, bảng.

Place, cour. Sân ; —, marché, chợ ; —, carrefour, ngã tư ; —, endroit, nơi, chỗ, sở, chôn ; changer (quelqu'un) de place, dời đi nơi khác ; céder sa — à quelqu'un, nhường nơi cho ai ; lui lại ; — forte, thành ; prendre une — forte, hạ thành ; loc. div. : à la — de son père, thay vì cha ; être à la première —, vào bậc cao nhất, được nước trên.

Placement d'argent. Sự đặt nợ ; — de domestiques, sự liệu nơi ở cho kẻ làm đầy tớ.

Placenta (cuisine). Bánh ngọt.

Placer. Đặt để, xếp ; — à intérêts, đặt nợ ăn lãi ; — sa fille (la marier), gả con.

Placet. Đơn, đơn kiện, tờ cáo.

Placide. Hiên lành, kẻ có tính hiền lành, nhu mì.

Plafond. Trần nhà, lá mái ; — doré, lá mái thiếp vàng.

Plafonner. Đặt lá mái.

Plage, rivage. Bãi bể ; —, contrée, phương.

Plagiaire. Kẻ mót trộm trong sách người ta.

Plagier. Mót trộm trong sách người ta ; học lỏm.

Plaider, faire un procès. Kiện cáo, di kiện, tranh tụng ; —, défendre une cause, giảng bênh kẻ phải kiện cáo.

Plaidleur. Kẻ hay kiện, kẻ hay cãi.

Plaidoyer. Bài giảng bênh kẻ phải kiện cáo.

Plaie. Dầu, dầu bị tích, dầu thối ; — annamite, sâu quang ; les bords d'une —, miệng dầu ; bander une

—, buộc đầu, rịt đầu; verser des médecines sur une —, nhỏ thuốc vào đầu; causer une —, đánh cho phải đầu; — causée par la morsure d'un chien, đầu chó cắn; son corps n'est plus qu'une —, sứt (sứt) sờ cả và mình.

Plaignant. Rẻ kiện cáo, kẻ kêu trách.

Plain. Bằng, có mặt bằng.

Plain-chant. Cung hát đơn.

Plaindre. Thương; — le sort de quelqu'un, thương xót số phận ai; se —, kêu, kêu khóc, lầy lăm khó chịu; plus à — qu'à blâmer, đáng thương hơn đáng trách; —, gémir, rên, kêu van, than thở; se — de quelqu'un, kêu trách ai.

Plaine. Cánh đồng, đồng bằng, nơi đất bằng.

Plainte, lamentation. Lời than, lời kêu van; —, mécontentement, lời kêu trách, lời năn nỉ; —, accusation, điều cáo, lẽ cáo; porter —, di kiện cáo.

Plaintif. Nặng năn nỉ, kêu tiếng nỉ non; ton —, cung thảm thương.

Plaire. Đẹp, đẹp lòng, đẹp ý, ưa; se —, ưa, thích; si cela vous plaît, nếu anh có bằng lòng; comme il vous plaira, mặc ý ông; cela me plaît, m'est agréable, tôi ưa sự ấy.

Plaisamment. Cách vui chơi, cách vui miệng.

Plaisance (maison de). Nhà chơi.

Paisant. Vui, hay, vừa ý, vui chơi.

Plaisanter. Làm ou nói vui chơi, nói đùa, nói vui miệng; — quelqu'un, nhạo cười ai; — avec quelqu'un, nói chơi với ai; — sur une chose grave, nói đùa về sự rất hệ trọng, giấu cợt trong việc trọng.

Plaisanterie. Lời pha trò, sự trêu ghẹo; par manière de —, cách chơi; — à part, chẳng chơi, quả thị quả thật.

Plaisir. Sự vui, vui lòng, sự gì dưỡng nhàn, sự vui sướng; faire —, đẹp lòng; adonné aux plaisirs, giãi giã trong các sự vui sướng xác thịt; être transporté de —, nhảy mừng, thoải lòng, khoái lạc.

Plan, dessin. Bản đồ; — d'une maison, mẫu nhà (có ý xây); —, projet, ý, ý định, ý toan; dresser un —, bản bạc và định (vuốt nhau).

Planche. Ván, tấm ván; rejoindre des — ensemble, ghép ván vào; — garnie de pointes de fer, bản chông; —, division d'un jardin, luống; faire la — (en nageant), bơi ngửa, bơi nằm.

Planchéier. Đóng phàn, đóng sàn.

Plancher. Cái sàn nhà, bực, sập, phàn.

Planchette. Ván nhỏ, ván mỏng; — d'exécution, thẻ xừ.

Plane. Cái bào.

Planer (se dit des oiseaux). Liệng.

Planètes. Sao thất tinh; les thất tinh ou sept planètes sont: nhật, *le soleil*; nguyệt, *la lune*; kim, *Vénus*; mộc, *Jupiter*; thủy, *Mercury*; hỏa, *Mars* et thổ, *Saturne*.

Planisphère. Bản đồ (bằng, chẳng tròn).

Plant. Giồng gì trồng được; — de riz, mạ, mạ mùng, mạ muối; arracher les plants de riz, nhổ mạ, chiết mạ; faire des — de fleurs, d'arbustes (pour les transplanter lorsqu'ils auront des racines), giâm, bành cây, bành bầu.

Plantain. Rau mã đề.

Plantation (une). Vườn giồng cây.

Plante. Thảo mộc, săng cỏ; jardin des plantes, vườn hoa.

Plante du pied. Bàn chân, gan bàn chân, giạng chân.

Planter. Giồng (trồng), cây; — le riz, cấy lúa; —, enfoncer en terre, cắm vào, đóng vào.

Planteur, colon. Người làm ruộng, người điền dã.

Plantaire. Cái giẫm, cái chét, cái chếp.

Planton. Lính canh, lính gác, lính đứng cửa các quan.

Plaque. Dát (giát) thanh, lá; — d'or, lá vàng.

Plaqueminier. Cây hồng, cây thị.

Plaquier, appliquer une chose sur une autre. Dán giát; — d'or, phủ vàng.

Plastique (art). Nghề gốm, sự làm mẫu bằng đất.

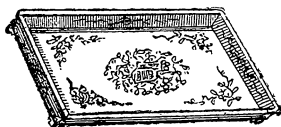
Piastron. Áo mã giáp, úm, yếm.

Plat (subt.), grande assiette. Đĩa lớn; un —, một thứ đồ ăn, một đĩa đồ ăn.

Plat, uni. Bằng phẳng, bằng bặt, có mặt bằng; —, rampant, hên hạ; le — de la main, gan bàn tay.

Platane. Cây bá tiêu, * bạch dương thụ; — d'Orient, cây gạo.

Plateau. Mâm, khay; — incrusté, khay xà cừ (fig.); d'une balance,

đĩa cân; —, endroit élevé et plat, dặt bằng cao.

Plate-bande. Luồng, luồng cây, vòng rau; faire des —, đánh vòng.

Plate-forme. Sân dấp bằng trên mái nhà.

Platitudes. Lời rờm, lời lẽ nhẹ, lời nhĩ nhằng; dire des —, nói nhảm, (kể) róm truyện.

Plâtras. Đồ cũ nhà hư, đồ vụn nhà cũ.

Plâtre. Thạch cao, quân thạch thổ phân, phân diệp.

Plâtrer. Gieo (rắc) thạch cao, rắc phân diệp.

Plâtrier. Kẻ tô phân diệp.

Plâtrière. Mỏ thạch cao; nhà nấu thạch cao.

Plausible. Ưng được, nhận được.

Plèbe. Dân, dân hèn, dân đen, dân ngu, dân sự.

Plébéien. Thuộc về dân, về dân hèn.

Plébiscite. Điều dân truyền, luật dân lập.

Pléiades, étoiles. Mang chung; (bầy sao).

Plein. Đầy, đầy dẫy, đầy đủ, no; — à déborder, đầy ắp ắc; avoir la bouche pleine de nourriture, bàm bàm miệng; — de vin, say rượu; crier à pleine voix, kêu cả tiếng; distribuer des aumônes à pleines mains, chần bần cách rộng rãi.

Pleinement. Hẳn thật, tận, tuyệt.

Plénière (indulgence). Indu đầy, sự tha hết vạ tội lỗi.

Plénitude. Sự đầy dẫy, sự đầy đủ; fig., sự mãn túc.

Plénipotentiaire. Quan toàn quyền.

Pléonasme. Tiếng dư thừa thêm vào câu cho ra mạnh nghĩa hơn, cách nói dư tiếng.

Pléthore. Sự đầy quá, sự có dư.

Pleur. Nước mắt, hạt châu, tiếng kêu khóc.

Pleurant. Hay chảy nước mắt, kẻ khóc lóc.

Pleurier. Khóc, chảy nước mắt ra, sa nước mắt dòng châu, châu rơi; — beaucoup, khóc như mưa; — quelqu'un, thương tiếc ai, thương khóc ai.

Pleureur. Kẻ hay kêu khóc; pleureuse, qui pleure aux enterrements, đàn bà khóc mướn; saule —, cây liễu.

Pleurésie. Chứng nơi màng bao phổi,

Pleurnicher. Khóc xì xụt, xụt xoạt, chảy nước mắt dòng dòng.

Peut-être, sans courage. Rát gan, rụt rè, có tính đàn bà trẻ con.

Pleuvoir. Mưa ; — à verse, mưa rào.

Plèvre. Màng bao phổi cùng lót ngực bề trong.

Pli d'un vêtement. Nếp áo ; — de la figure, gàn ; un —, une lettre, thư, tờ, chếp giấy ; —, habitude, thói.

Pliable. Dễ uốn, chịu xếp được ; —, docile, dễ bảo.

Pliant, chaise. Ghế, ghế vải.

Plie, poisson. * Tả khâu.

Plier. Gập, xếp, chếp, gập lại, xếp lại ; — les genoux, quỳ gối xuống ; se —, chịu phép, chịu lụy ; — bagage, xếp đồ mà trải đi.

Plinthe. Phần vuông nơi chân cột.

Plioir, sorte de couteau de bois. Dao (rọc).

Plisser. Nhăn, gàn ; — un surplis, áo dòng gập lá cầu.

Plomb. Chì, * duyên ; — noir, * hắc duyên ; oxyde blanc de —, duyên phân ; oxyde rouge de —, duyên đan, hồng đan ; — de chasse, đạn ghém ; sac à —, bao đạn ; fil à —, hòn chì (dùng mà đo sự ngay thẳng).

Plombé (teint). Xám, xám xám, xám mét, xanh xao.

Plomber. Đúc chì vào, bôi nước chì vào ; — une dent, đúc chì vào lỗ sâu răng.

Plombier. thợ thiếc, thợ chì.

Plongée. Thêm.

Plongeon, oiseau. Chim cộc.

Plonger, enfoncer quelque chose dans l'eau. Gìm xuống, giúng, ngâm nước ; —, s'enfoncer sous l'eau, lặn, lặn xuống, lặn dưới nước ; fig., se — dans les plaisirs, theo tính mê đắm ; être plongé dans la douleur, buồn bã sâu não.

Plongeur. Kẻ lặn dưới nước, kẻ lặn xuống nước.

Ployer, plier. Gập, xếp, chếp ; — sous le poids, gánh không nổi.

Pluie. Mưa ; forte —, mưa rào ; petite — fine, mưa bụi, mưa lún phún ; le temps est à la —, giờ mưa muốn mưa ; la — a cessé, tạnh mưa rồi.

Plumage. Lông chim, sắc lông.

Plumasseau. Chổi nhỏ bằng lông.

Plumassier. Kẻ làm đồ lông chim, thợ thêu.

Plume d'oiseau. Lông, lông chim ; — métallique, bút, ngòi bút sắt, bút sắt ; — d'oie, bút lông ; porte —, quần bút ; homme de —, người hay viết, kẻ chếp sách.

Plumeau. Chổi bằng lông, phất trần.

Plumer. Vặt lông ; fig., — quelqu'un, phỉnh phờ ai cho được ăn tiền.

Plumet. Nắm lông ; fig., avoir son —, say rượu bê bết, ngà ngà rượu.

Plupart (la). Phần nhiều hơn, hầu hết ; la — du temps, nhiều khi, thường thường.

Pluriel, opposé à singulier. Phần nhiều.

Pluralité. Sự nhiều, phần nhiều.

Plus (adv.). Hơn ; —, —, càng, càng ; de — en —, một... một thêm ; de —, lại, mà lại ; — de la moitié de la nuit, giữa (một) nửa đêm ; — ou moins, hơn kém, xuýt soát ; pas —, bất quá, chẳng qua là.

Plusieurs. Ít nhiều, mấy.

Plutôt... que. Thà... chẳng thà ; hơn là.

Pluvial, chape. Áo cappa.

Pluvieux. Hay mưa, muốn mưa ; đầy mây mưa ; très —, những mưa mãi.

Pluviomètre. Ống đo mưa.

Pneumatique (machine). Ống thụt.

Pneumonie. Bệnh phổi.

Poche. Túi, túi áo ; —, jabot des oiseaux, mề, họng.

Podagre. (Kẻ) có bệnh cột khi nơi chân.

Poêle, fourneau. Lò đứng.

Poêle ou poile, ustensile de cuisine.
Chảo dài chuối.

Poêlon. Nồi hồng dài chuối.

Poème. Văn, vè văn, văn thơ.

Poésie (la). Phép làm văn thơ; une —, thơ; recueil de —, quyển thơ; les règles de la —, niêm luật; contraire aux règles de la —, thất niêm.

Poète. Kẻ làm văn thơ, thầy văn thi, thi nhân.

Poétique. Thuộc về thơ, thuộc về kẻ làm thơ; l'art —, niêm luật, mẹo làm thơ.

Poids, pesanteur. Sự nặng, sự nhẹ; —, ce qui indique la pesanteur, trái cân, quả cân; les — d'une horloge, bầu đồng hồ; fig., sự cân hệ, chức quyền cao trọng; homme de —, người có quyền phép, thế trịch.

Poignant. Khổ sở, khó lòng, cực lòng, rất rứa.

Poignard. Dao găm, dao bẫy, dao chủy thủ.

Poignarder. Dùng dao găm mà đâm chết.

Poignée (une). Một nắm; một lẻ; une — de riz, nắm gạo, cắp gạo; — manche, chuối.

Poignet. Cổ tay.

Poil. Lông, tóc, mao; — follet, lông sồi.

Poilu. Có nhiều lông, rậm lông.

Poinciane, plante. * Cây kim phượng.

Poinçon pour percer. Tiêm; —, marque, dấu chạm nổi.

Poindre, pousser. Mọc, mọc ra; le jour commence à —, vừa hơi rạng đông, mới tảng rạng, mới sáng ngày.

Poing. Nắm tay; donner des coups de —, đâm, thui; forcer à ouvrir le —, bẻ tay ra.

Poinsettia, plante. Cây phả hồng.

Point, piqure. Vết châm kim; le — du jour, khi mới rạng đông; un — de côté, đau bên hông, đau báng; — dans un discours, lẽ, phần; les quatre points cardinaux, bốn phương, bốn hướng; en être au — de, đến nỗi; être sur le — de; sắp; à —, vừa, tiện; de — en —, chẳng sai lời bảo tí nào sót, cẩn thận.

Point, signe grammatical. Châm; — et virgule, châm và phẩy; deux points, châm kép, hai châm; plusieurs —, rặng châm; — d'interrogation, châm dấu hỏi; — d'exclamation, châm dấu lầy làm lạ; ne... —, không, chẳng.

Pointe, clou. Đinh; —, chose pointue, mũi nhọn, ngọn, sự gì thon; la — d'une épée, mũi gươm; émousser la —, giọt lại; se dresser sur la — des pieds, rên chân.

Pointer, diriger vers. Nhắm, đem đến.

Pointeur. Kẻ nhắm súng lớn.

Pointilleux. Quí quái, khéo nói, kẻ nói vớt, mưu trí, tinh ma.

Pointu. Nhọn; fig., sắc sảo, khôn khéo, quí quyet.

Poire, fruit. Quả lê; — à poudre, bao thuốc (súng).

Poireau ou porreau. Củ kiệu.

Poirier, arbre. Cây lê.

Pois, légume. Đậu; — blanc, đậu trắng; — rouge, đậu đỏ; — rond, đậu hoà lan; — soja, đậu tương; — lablad, đậu ván.

Poison. Thuốc độc; — à la minute, thuốc độc làm cho chết tức thì; faire prendre du —, cho uống thuốc độc (mà chết); fig., le — de l'envie, lời độc kẻ ghen nói.

Poisson. Con cá, * ngư; — de mer, cá bể; — de rivière, cá sông; — d'étang, cá đồng, cá ao; — doré, * kim ngư; — volant, cá chuồn, cá bay, * phi ngư.

Poissonnerie, radeau de pêche.

Thuyền chài, nhà vó bè, tàu bắt cá;

—, lieu où l'on vend le poisson, hàng cá, chợ cá.

Poissonneux. Có nhiều cá.

Poissons (les), (signe du zodiaque).

Hội cung.

Poissonnier. Kẻ bán cá.

Poissonnière, ustensile de cuisine.

Chảo nấu cá.

Poitrail. Ngực; un fort —, to ngực.

Poitrinaire. Kẻ phải chứng lao, kẻ có bệnh ho lao.

Poitrine. Ngực; mal à la —, đau tức.

Poivrade. Vị có hồ tiêu.

Poivre. * Hồ tiêu, hạt tiêu; arbre à —, * hồ tiêu thụ.

Poivrer. Rắc (pha) hồ tiêu.

Poivrière. Bình hồ tiêu.

Poix. Nhựa thông.

Polaire. Thuộc về cực; étoile —, sao, bắc đẩu.

Pôle. Địa cực, chính cực; — nord, bắc cực; — sud, nam cực.

Polémique, discussion. Sự cãi lẽ, điều cãi vuốt nhau.

Polémiste. Kẻ hay cãi hay bác lẽ.

Polenta. Bột miến đã sấy,

Poli. Lịch sự, lịch lãm, tử tế, phải phép, hân hoi, kẻ biết ở; —, lisse, đã đánh nhẵn, bóng lộng, trơn, đã bào, đã chuốt nhẵn.

Police. Tuần; chef de la — urbaine, quan thành; soldat de la — urbaine, lính tuần thành thủ ý ou thành thủ hủy; chargé de la — du village, làm tuần diêm; salle de —, nhà diêm, nhà giam tạm, nhà giam phạt.

Policer (une nation). Sửa trị dân, lập phép tắc thứ tự trong nhà nước.

Polichinelle. Thăng hề.

Poliment. Cách lịch sự; cách kính lịch.

Polir, rendre uni. Đánh bóng, đánh trơn, đánh nhẵn, nhẵn, lau; —, ren-

dre brillant, chuốt, chải chuốt, lau chuốt; fig., — un ouvrage, chuốt việc, làm việc tiêm tăt.

Polissage. Sự đánh bóng, sự đánh nhẵn, sự đánh trơn.

Polisseur. Kẻ đánh bóng, kẻ đánh nhẵn.

Polissoir. Côn mà đánh bóng.

Polisson. Thăng nghịch, thăng xàu nết, thăng lồm, thăng hỗn.

Polissonnerie. Việc xàu lảm, việc thăng nghịch lảm.

Politesse. Sự lịch sự, phép, phép tắc.

Politique (subst.). Phép trị dân.

Pollen. Phần nhị hoa.

Polluer, souiller. Làm dơ, làm ô, vầy vả.

Poltron. Rát dảm.

Poltronnerie. Tính rắt; việc xứng người rất dảm.

Polychrome. Có nhiều sắc, dôm.

Polygame. Người nam có nhiều vợ một trật.

Poligamie. Sự người nam có nhiều vợ một trật.

Polygamie. — La polygamie en Annam est autorisée par la loi; mais elle est rare; elle a surtout lieu quand la femme légitime, vợ chính, ne peut donner d'enfants mâles à son mari; ce n'est pas que les Annamites regardent ainsi que les Chinois la naissance d'une fille comme un malheur: tous, filles et garçons, sont également bienvenus des parents. Pourtant, il est vrai qu'un garçon est préféré, parce qu'il faut un fils pour offrir les sacrifices aux Ancêtres. Les filles sont absolument inaptes à rendre ce culte officiellement: d'ailleurs, en se mariant elles passent dans d'autres familles: dès lors plus de culte rendu aux Ancêtres; les terres consacrées à ce culte passent à la branche voisine ou rentrent dans la communauté.

Le besoin d'avoir une postérité mâle fait chercher des femmes de second rang, vợ lẽ ou vợ bé, ou vợ thiếp, qui doivent être agréées par la femme légitime. Il peut arriver que le premier-né dans ce cas soit le fils d'une vợ lẽ : c'est lui qui sera chargé de perpétuer la famille, et c'est à lui que seront dévolues les terres attribuées au culte, à moins que la première femme n'ait plus tard un garçon, car alors c'est le dernier venu qui, par une fiction légale, est considéré comme l'ainé.

Polyglotte. Kê nói nhiều tiếng; livre —, sách nhiều tiếng.

Polygone. Có nhiều góc.

Polype, poisson. * Minh phục ngư; —, excroissance, cục thịt mọc trong lỗ mũi.

Polysyllabe. Có nhiều vần.

Polythéisme. Đạo-kê thờ nhiều bụt thần ma quỷ giống vật, v. v.

Pommade à cheveux. Thuốc thơm bôi tóc; —, onguent, thuốc cao mỡ bôi dầu.

Pommader. Lây thuốc thơm mà bôi tóc.

Pomme, fruit. Quả táo; — rose, quả roi; — cannelle, quả na; — de terre, khoai, khoai tây.

Pommeau. Cúc, trái cầu.

Pommelé, gris-blanc. (Sắc) xám, sắc tro, lem nhem.

Pommeraié. Vườn giống cây táo.

Pommette de la joue. Lưỡng quyền.

Pommier. Cây táo quả; — rose, cây roi.

Pompe, décor. Các sự trọng thể, sự rước xách trọng thể, sự linh đình; renoncer au démon et à ses pompes, bỏ ma quỷ cùng các sự sang trọng nó bày đặt.

Pompe à incendie. Ống thụt, ống tát nước tát lửa,

Pomper de l'eau. Tát nước.

Pompeux. Trọng thể, sang trọng.

Pompier. Người (linh) tát nước mà tát lửa đốt nhà.

Pompon. Tua; — de lance, etc., ngù.

Ponce (pierre). Đá rập, đá nổi, đá bột, đá có lỗ.

Poncer. Dùng đá nổi mà đánh bóng; fig., — un ouvrage, mài giũa việc gì.

Ponction. Sự châm chích; faire une —, châm chích.

Ponctuation. Phép chấm câu.

Ponctuel. Cần thận, sẫm sẫm, cần mẫn.

Pondérable. Chịu cân được.

Pondération. Sự cân nhắc; sự ở chổ bằng vừa phải.

Pondérer, peser. Cân nhắc, xem xét, suy lường.

Pondre. Đẻ (trứng).

Pont. Cầu; — de pierre, cầu đá; — en fer, cầu sắt; — en bois, cầu gỗ; — levis, cầu rút; — flottant (de bateaux), cầu phao; — tournant, cầu quay; le — d'un navire, sên tàu.

Pontife. Đức giám mục (và các đẳng có quyền cao hơn nữa); le Souverain —, Đức Giáo Hoàng, Đức Thánh Phapha.

Pontificat. Chức ou bậc Đức giám mục trở lên.

Ponton. Cầu phao.

Pontonier. (Linh) bác cầu.

Populace. Dân hèn.

Populaire. Thuộc về dân; —, aimé du peuple, đã lấy lòng dân, đã mua lòng dân, dỗ dân, vừa ý dân; ouvrage —, việc làm ích cho dân.

Populariser. Tổ ra, tổ cho thiên hạ biết.

Popularité. Sự yêu dân, sự lấy lòng dân.

Population. Đông dân bao nhiêu; la —, dân sự, nhân đinh.

Populeux. Đa dinh, đông người.
Porc. Con lợn, con heo, trư; le ventre d'un —, nầy lợn; marché aux pores, chợ bán lợn.
Porcelaine. Sứ; assiettes en —, đĩa (bằng) sứ.
Porc-épic. Con nhím (rím).
Porche. Cổng, cửa.
Porcher. Kê chân lợn, kê giữ heo, kê buồn lợn.
Porcherie. Chuồng lợn.
Pore. Lỗ nhỏ như sợi tóc.
Poreux. Có nhiều lỗ như sợi tóc, hay thấm nước.
Porphyre, marbre. (Thú) *cảm thạch.
Porrigo, teigné. Gàu, tật dòng danh.
Port de mer. Cửa, cửa bể, cửa sông; entrer au —, vào cửa; sortir du —, ra cửa; fig., échouer au —, hỏng việc khi đã lấy làm chắc rồi.
Port, maintien. Ráng, tường.
Portable. Người ta gánh (đem đi) được; habit —, áo còn dùng được.
Portail. Cổng lớn, cầu lớn.
Portant (bien). Mạnh khoẻ, khoẻ trong mình, có sức khoẻ.
Portatif. Người ta lấy làm dễ dùng.
Porte. Cửa, cửa nhà; môn (ch.); — cochère, cổng ngăn; — vitrée, cửa thủy tinh; — à deux battants, cửa hai cánh; — d'une citadelle, cửa thành; — des remparts extérieurs d'une ville, cửa ô; ouvrir la —, mở cửa ra; fermer la —, đóng cửa vào; fermer la — à clé, khoá cửa; laisser la porte entrebâillée, để ngỏ cửa, để hở cửa; mettre à la —, đuổi ra khỏi cửa; de — en —, từng nhà.
Porte-allumettes. Bao dóm.
Perte-cigares. Xe cuốn thuốc.
Porte-crayon. Quán bút chì.
Porte-drapeau. Quan cầm cờ.
Porté vers. Hướng chiều về, có lòng

chiều về; les hommes sont plus portés au mal qu'au bien, loài người hướng chiều về đảng trái hơn đảng lành; — au vol, chiều về sự ăn trộm.
Portée de la voix, etc. Tầm tiếng, v. v.; à une — de flèche, vừa tầm tên bắn; au-delà de la — (des yeux), quá tầm mắt; fig., grande — (importance), có hệ trọng; être à — de (à même), có đủ điều mà...; sẵn cho được.
Portée de petits. Lừa, lừa dẽ.
Portefaix. Phu, phu phen, phu đều.
Portefeuille. Bao dẽ tờ bói, bao dẽ đồ quí vật.
Portemanteau. Miếng khánh, bươm áo, khánh mắc áo, rặng danh mắc áo.
Porte-monnaie. Túi bạc.
Porte-plumes. Quán bút.
Porter. Đem đưa, mang; — une nouvelle, đưa tin; — une loi, ra lệ luật; — une sentence, khép án; — témoignage, làm chứng; la terre porte ses fruits, đất sinh hoa quả; — secours, đền giúp; — un toast, uống chúc; — le deuil, để tang; — un candidat, bầu lên, cử lên; — envie, ghen bị, ghen; se bien —, khoẻ mạnh; se — garant, bầu lĩnh, bầu chừa.
Note. — Les mots *dem*, đưa et mang traduisent le mot *porter* d'une façon vague et générale; mais en annamite chaque manière de porter se rend par un mot spécial; il est absolument nécessaire d'employer ce mot juste si l'on veut être compris. Les principales expressions qu'il faut connaître sont :
 Đội: dont le sens est: porter sur la tête;
 GÁNH: porter sur l'épaule à l'aide d'un bâton aux extrémités duquel sont suspendues deux charges;
 QUẦY: porter au bout d'un bâton placé sur l'épaule;

KHIÈNG : porter un fardeau en se mettant au moins à deux ;

VÁC : porter directement sur l'épaule ;

BƯNG : porter devant soi des deux mains ;

XÁCH : porter suspendu à la main ;

CỔNG : porter sur le dos ;

BỀ : porter dans ses bras (p. e. un enfant) ;

MANG : porter en appuyant sur le côté ;

CÁP NÁCH ou **CUNG** : porter sous les aisselles ;

ĐEO : porter des chaînes, des bracelets et tout ornement rond ;

CHỖ : porter ou transporter en barque ou en bateau ;

XE : porter ou transporter sur un char ;

CHỮA : (se dit des femelles des animaux qui portent) ;

BỔNG ẦM : porter sur son sein ;

GIANG : porter sur un brancard ;

CÁNG : porter en palanquin.

Porteur. Phu, phu dài, kẻ gánh ; — de brancard, kẻ giang ; — de palanquin,

phu võng, phu cáng ; — de nouvelles, kẻ đem tin.

Porte-voix. Ông loa, ông gọi (fig.) ; emboucher le —, bác loa, thổi loa.

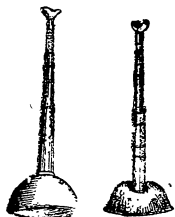
Portier. Người canh cổng, bố cổng.

Portière, rideau. Màn ; —, fenêtre, cửa sổ (xe).

Portion. Phần ; avoir une toute petite — (ou part), tẹo lầy, ỉn tẹo ; faire les portions, chia phần ; offrir une — (à des supérieurs que l'on veut honorer), biếu.

Portique. Tiến đường, hàng hiên ; nhà chẳng có vách.

Portrait. Tranh truyền thần, ảnh truyền thần, hình.

Pose, tenue. Ráng, mặt bề ngoài ; cách ở.

Posé, grave. Nghiêm trang, oai nghi.

Poser, déposer. Đặt, để, đặt xuống, bỏ đi ; — auprès, để giáp, áp ; — dessus, để trên, chồng ; les mouches se posent, ruồi bâu ; —, établir, xây lập, dựng, xếp đặt ; **se** — pour, xưng mình là, phò mình là.

Position, direction. Hướng, mặt ; —, condition, bậc, số phận ; tourner une —, đi gián đạo.

Positivement. Cách hẳn, thật.

Possédé du diable. (Người) phải quỷ ám.

Posséder, avoir à soi. Được, làm, chúa, có ; —, jouir, dùng, hưởng ; —, connaître à fond, thông biết, lâu thông, từng trải ; **se** —, tỉnh trí khôn, giữ mình ; ne pas se — de joie, mừng rỡ khoái chí.

Possesseur. Kẻ làm chúa (chủ), kẻ được (của gì).

Possession, acte de posséder. Sự được của, sự làm chúa của ; —, propriétés, của cải, gia nghiệp, di sản, ruộng nương ; — diabolique, sự phải quỷ ám.

Possible. Được, làm được, có lẽ cho được ; c'est bien — (probable), dễ thật ; faire tout son —, trăn lức, răn sức, xuất công, làm hết sức mình, cố sức, gắng sức ; autant que —, hết sức, tùy sức.

Postdater. Thẳng tả.

Poste de soldats. Đồn ; installer un —, lập đồn ; — aux lettres, trạm ; relais de —, xe trạm, trạm thượng mã ; chevaux de —, ngựa trạm ; —, emploi, bản nghiệp, việc bậc mình, quyền chức.

Poste. — Autrefois le service de la poste ne fonctionnait pas pour les particuliers ; mais il y avait des relais (trạm) pour la poste officielle. Les villages où se

trouvaient ces relais fournissaient les courriers nécessaires divisés en deux bans, chaque ban ayant un mois de service. Ces hommes étaient inscrits dans les miên sai hạm et étaient exempts des corvées. Un ban de 30 courriers touchait par mois 12 ligatures et 8 phuong de riz ; c'était le quan án qui était spécialement chargé de surveiller les courriers. Maintenant encore c'est à ce même mandarin qu'incombe le soin de faire parvenir les lettres, même privées, dans les endroits où ne vont pas les courriers ordinaires.

Poster. Đặt, dễ, sắp, lập ; se —, prendre une position, chiêm lấy, bắt lấy (nơi nào) ; se — pour espionner, rình.

Postérieur, qui vient après. (Việc gì) xảy ra sau ; (kẻ) ở sau.

Postériorité. Sự xảy ra sau, sự có sau.

Postérité. Các kẻ hậu lai ; la —, les descendants directs, con cháu, cháu chắt.

Posthume (enfant). Con sinh ra sau khi cha đã chết rồi ; ouvrage —, sách in sau khi kẻ chép đã chết đoạn.

Postiche, emprunté. Mượn ; —, faux, dôi, chẳng thật.

Postillon. Mã đội, quân dịch kỵ.

Post-scriptum. Lời viết thêm (sau chữ ký).

Postulant. Kề xin, kẻ xin nài.

Postuler. Xin, xin nài, cầu xin.

Posture. Cách đứng, ngồi, v. v. ; hình dạng.

Pot. Bình, vò ; — à eau, bình nước, ậm nước ; — au lait, bình sữa ; l'anse d'un —, cái tôm ; le bec d'un —, cái vòi ; petit —, bình nhỏ, lọ.

Potable. Ngon, uống được.

Potage. Nước bưng ; — au riz, nước bưng gạo.

Potager (jardin). Vườn rau.

Potasse. * Giảm sa ; — nitrée, tiêu thạch.

Poteau. Cột, chơai.

Potelé. Béo, giầy mỡ.

Potence. Gác thất cổ tù, cột hình (xử kẻ có tội) ; attacher à la —, buộc vào cột hình.

Potentat. Vua, chúa.

Poterie, art. Nghề gốm ; des poteries, đồ sành.

Poterne. Cửa mạch, cửa dằng sau.

Potier. thợ gốm.

Potion. Thang thuốc, chén thuốc ; prendre une —, uống chén thuốc.

Potiron. * Nam qua.

Pou de tête. Con chầy, con chí ; — d'habit, con rận ; — de bois, con mọt ; — des animaux, con bọ.

Pouce. Ngón tay cái ; fig., mettre les pouces, chịu phép, phải thua ; se mordre les pouces, phàn nàn (vì việc gì đã làm).

Pouce, mesure de longueur. Tấc (environ 0 m 04).

Poudre, poussière. Bụi tro, bụi bặm, mặt ; — à fusil, thuốc súng ; — pour sécher l'encre, cát thấm mực.

Poudrer (se). Giỏi phàn.

Poudreux. Đầy bụi, giầy bụi, ô bụi.

Poudrier. Ông cát thấm mực.

Poudrière. Kho thuốc (đạn).

Pouilleux, misérable. Rách rưới, nghèo mọi dằng ; —, qui a des poux, có nhiều rận chấy, có nhiều bọ.

Poulailler. Chuồng gà ; —, panier pour renfermer les poules, bu gà.

Poulain. Ngựa con.

Poularde. Gà mái thiên.

Poule. Con gà, gà mái ; jeune — presque arrivée à sa taille, gà mái ghẹ ; — d'eau, con cuốc ; — sultane, con sít ; la — couve, gà ấp ; la — chante, gà cục tác ; fig., — mouillée, kẻ rát dầm ; avoir la chair de —, run, run sợ.

Poulet. Con gà sòng; du —, de la viande de —, thịt gà.

Poulie. Cái ròng rọc, cái rọc rọc.

Poulpe, mollusque. * Minh phúc ngư.

Pouls. Mạch; tãter le —, chẩn mạch, án mạch, bắt mạch, coi mạch, xem mạch; — accéléré, mạch sắc; — ralenti, mạch trì; — profond, mạch trầm; — superficiel, mạch phù; — normal, mạch bình; fig., se tãter le —, thử sức mình.

Poumon. Phổi, con phè.

Poupe. Đàng lái tàu, sau lái.

Poupée. Thăng phồng, con phồng, hình nộm (cho trẻ chơi).

Poupon. Con dỏ, con trai non nớt.

Pour (prép.): 1° signifiant à cause de se traduit par vì: — vous, vì ông;

2° Marquant la fin, le but, se rend par cho ou cho được et quelquefois peut se supprimer: parler — rire, nói chơi; travailler — le bien public, làm việc cho được làm ích cho dân;

3° Signifiant à la place de s'exprime par thay ou thay vì: — son père, thay cha;

4° Selon le sens du contexte peut se traduire par tùy, về phần, trước mặt, etc.

Pourboire. Tiền công thêm nhỏ mọn.

Pourceau, porc. Con lợn; —, immoral, người xấu xa, xấu nết.

Pourchasser. Theo đuổi, noi theo, theo lời, tìm nã.

Pourfendre, tuer. (Dùng guom) mà đánh chết.

Pourparler. Sự nói vuôi, sự bàn cùng; entrer en —, giáp mặt mà bàn vuôi nhau.

Pourpier. Rau sam.

Pourpre (couleur). Sắc điều cháy (bởi hải đình mà ra), đỏ tía; habit de —,

áo điều cháy; la — royale, quan quyền chức vua.

Pourquoi (adv.). Làm sao? nhân sao? vì lẽ nào? vì làm sao? có sao? c'est —, voilà —, nhân vì sự ấy, bởi đây cho nên.

Pourri. Thối, mục, hư, nát, hôi; habit pourri, áo bợt, mốc thối.

Pourrir. Ra hư, thối.

Pourriture. Sự mục, sự mọc, sự thối, sự hư; mùi ôi.

Poursuite. Sự đuổi theo, sự theo lời; exercer des poursuites, kiện cáo (ai); làm đơn kiện.

Poursuivre. Theo, theo cho đến cùng, theo đuổi; — l'ennemi, theo đuổi giặc; — un débiteur, kiện kẻ có nợ vuôi mình; — une entreprise, gắng sức cho đến cùng, cho xong việc.

Pourtant, cependant. Song, song le, nhưng mà; à moins que —, đừng kể hoặc là.

Pourtour. Vòng chung quanh, dàng vòng, dàng quanh.

Pourvoi. Sự nại đến toà khác.

Pouvoir. Liệu, sấm; se —, en appeler, nại đến toà khác.

Pourvoyeur. Kẻ sấm đồ ăn, kẻ vận lương thực.

Pourvu que (adv.). Miễn là.

Pousse d'arbre. Sự mọc măng, chồi, mầm, mụt, mồng, mọng.

Pousse-pousse. Xe, xe tay, nhân lực xa; un tireur de —, thắng kéo xe.

Pousser quelqu'un. Giun giẩy, đùn; — moralement, gióng giã, giục; — quelque chose, đùn, đẩy; fig., — quelqu'un à bout, bắt bớ, làm khó cho ai quá chừng; — à la roue, giúp đỡ; — des cris de joie, kêu tiếng reo mừng; — des cris injurieux, kêu tiếng xỉ vả, dứ lác; — des soupirs, thở dài, than thở; — (v. neut.), croître, mọc ra, nảy mống.

Poussière. Bụi, hạt, tro.

Poussif. Thờ hờn hèn, hờ hài, kẻ phải suyển, dễ mất hoi, đuôi hoi.

Poussin. Gà con.

Poutre. Xà, xà dọc, xà ngang, súc gỗ.

Pouvoir (verb.). Được, có thể, có sức, có tài, có phép, có quyền; je ne puis pas ne pas parler, tôi chẳng nói chẳng được; il se peut que je me trompe, có khi tôi lầm chẳng; je n'en puis plus, tôi hết sức, tôi nhọc mệt quá; puissions-nous...! chớ gì ta...! (V. Gramm., nos 423-424).

Pouvoir, puissance. Quyền phép; parvenir au —, được chức quyền; avoir du —, có thần thể, có giả; avoir — de vie et de mort, có quyền sinh sát ai; être au pouvoir de quelqu'un, thuộc về quyền ai.

Pouzzolane. Tam hợp.

Prairie. Ruộng cỏ.

Praline. Hạt quả bôi đường.

Praticable (chemin). (Đàng) dễ đi, đi được; —, faisable, cách thể dùng được, có thể làm được.

Praticien, médecin. Thầy thuốc, thầy lang.

Pratique. Cách làm, cách ăn ở; les pratiques, thói quen, lệ.

Pratiquer, exercer. Tập, mài, năng làm; — sa mémoire, tập trí nhớ; — quelqu'un, năng đi lại vuổi ai; — la médecine, làm nghề thuốc; — la vertu, tập đi dàng nhân đức; — (ouvrir) un chemin, mở lối.

Pré. Ruộng cỏ; faucher un —, cắt đồng cỏ.

Préalable. Trước, trước hết.

Préau. Sân.

Prébende. Bổng lộc cấp cho thầy Canonico.

Précaire. Chằng bền, chằng chắc, tạm, tạm gửi; pouvoir —, sự cai trị tạm vậy.

Précaution. Sự giữ cẩn thận, sự lo phòng; prendre ses précautions d'avance, lo phòng, liệu sớm.

Précautionné, avisé. Khôn ngoan; hay biết lo phòng.

Précautionner (se). Liệu trước, lo xa trước, quan phòng; sẵn sẵn.

Précédemment. Trước, khi trước, trên.

Précédent. Trước, kẻ đi trước, đã có trước; un —, việc đã xảy ra trước.

Précéder, marcher devant. Đi trước, mở lối, dẫn lối; —, exister avant, ở trước, đèn trước; sa renommée le précédait, tiếng người đã đồn trước khi người chưa đến.

Précepte. Điều răn, lời bảo, luật phép, lệnh truyền.

Précepteur. Thầy giáo, thầy đồ; — du prince héritier, thái sử.

Préceptorat. Việc kẻ dạy dỗ; nghề thầy giáo.

Prêche, sermon. Bài giảng.

Prêcher. Giảng, giảng giải; — d'exemple, làm gương tốt cho người ta bắt chước; — dans le désert, uống công, mệt công.

Précieux. Quí, quí giá, quí báu, cao giá, đắt đỏ, trọng; fig., faire le —, làm rắng; ăn mặc là lượt, lịch sự quá; style —, cách nói giống cầu cao.

Préциpe. Vực, nơi hãm, nơi dốc; être sur le bord du —, đứng nơi dốc liễu mình ngã; jeter dans un —, bỏ xuống vực.

Préциpitamment. Cách vội quá, cách mau quá, cách lạng quăng; cách xối.

Préциpitation. Sự mau mắn, sự vội quá, sự sốt ruột lắm; parler avec —, nói lầu đáu, nói nhanh quá.

Préциpité, fait à la hâte. Vội vàng quá, vội dạ, sốt ruột, hấp tấp, nóng tính quá, đã làm xối.

Précipiter. Giảy xuống, bỏ xuống, giáng xuống, gạt xuống; — quel qu'un dans le fleuve, bỏ ai xuống sông; **se** —, se jeter, gieo mình xuống; —, courir, chảy mạnh; **se** —, faire irruption, a vào; **se** — pêle-mêle, xô (xuống); le fleuve se précipite du haut de la montagne, sông ở trên núi cao chảy xuống.

Préciput. Phần riêng.

Précis, net. Rõ ràng, tỏ tường; —, formel, đã chắc, buộc hẳn, le jour —, ngày đã hẹn, ngày đã định.

Précis, abrégé. Sách tóm lại.

Préciser. Nói rõ, không nói quanh, không nói bóng.

Précision, concision. Cách nói lời cần cho nó vừa ý.

Précoce. Sớm, sớm quá; fruit —, quả chín sớm; enfant —, trẻ có trí khôn sáng sủa quá.

Préconçue (idée). Ý nào tự nhiên sinh ra trong trí khôn.

Préconiser, louer avec excès. Nói tăng bôc ai.

Précurseur. Kẻ đi trước, kẻ dọn đường; signe —, dấu chỉ trước; — du Sauveur, tiền hô Chúa cứu thế.

Prédécesseur. Kẻ đã ở trước, kẻ tiền tri; nos prédécesseurs, các tiền nhân, tổ tiên, ông bà ông vải.

Prédestination. Sự Đức Chúa Lời đã chọn những người nào sẽ hưởng phúc thiên đàng.

Prédestiné. Kẻ đã chịu chọn trước; — par Dieu, kẻ Đức Chúa Lời đã chọn.

Prédestiner. Định trước, chọn trước (cho được hưởng phúc thiên đàng.)

Prédétermination. Sự Đức Chúa Lời quyết định trước.

Prédicateur, celui qui prêche. Thầy cả giảng kẻ giảng đạo.

Prédication. Sự giảng (đạo).

Prédiction. Sự nói trước, lời tiên tri

Prédilection. Sự yêu dấu cách riêng; sự thương yêu (trên các người khác.)

Prédire. Nói trước, nói tiên tri, bảo trước.

Prédisposer. Đề sẵn trước, dọn trước.

Prédisposition. Sự tự nhiên chiều về, tài tự nhiên.

Prédominant. Mạnh, trội, mạnh hơn, mạnh thế lắm.

Prédominer. Có sức hơn, thắng được, trội hơn, có mạnh thế hơn; có quyền phép trên.

Prééminence. Bậc trên, bậc cao trọng, sự cao sang.

Prééminent. Nổi hơn, cao hơn; esprit —, thương trí hơn mọi người, vượt trí hơn kẻ khác.

Préétablir. Lập trước, mở trước, lập tạm.

Préexister. Ở trước.

Préface. Tựa, đầu bài giảng.

Préfectoral. Thuộc về quyền quan phủ; bởi phủ mà ra.

Préfecture. Phủ; sous —, huyện. (Autrefois on traduisait par préfecture la **TỈNH** ou province annamite; un **PHỦ** n'était qu'une sous-préfecture; un **HUYỆN**, un bailliage et le **TỔNG** était le canton. Aujourd'hui on entend mieux par **tỉnh**, la province, par **phủ**, la préfecture, par **huyện** la sous-préfecture et le canton est le **tổng** comme auparavant).

Préférable. Hơn, tốt hơn, trọng hơn, người ta phải lấy làm phải hơn; le bonheur est — à la gloire, danh lợi bất như nhân.

Préférence. Sự thiên tư, sự thương yêu cách riêng.

Préféré. Kẻ người ta thương yêu cách riêng; (điều gì) lấy làm phải hơn.

Préférrer. Chọn, lấy làm đáng chọn hơn, chuộng hơn,

Préfet (annamite). Phủ, quan phủ ; — (français), quan đốc tỉnh ; — fiscal, quan bổ, bổ chính ; — criminel, quan án, án sát ; sous —, quan huyện, quan tri huyện ; — militaire, quan đề đốc ; — maritime, quan đốc đoàn tàu.

Préfinir. Định ngày hẹn, hẹn ngày, định trước.

Préfix (jour). Ngày (đã) hẹn.

Préhension. Sự bắt, sự nắm lấy, sự cầm lấy.

Préhistorique. Không thuộc về sử kí, khi sách sử kí chưa chắc.

Préjudice. Sự thiệt, sự hại ; souffrir —, phải thiệt, phải tàn hại ; porter —, làm hại, làm thiệt hại.

Préjudiciable. Hay sinh hại, độc, hay sinh thiệt hại.

Préjudicier. Làm (thiệt) hại.

Préjugé. Sự đoán xét tạm, điều đã in trước ; ý đoán khi chưa xét.

Préjuger, conjecturer. Đoán xét tạm, đoán tạm : —, juger sans examen, đoán hăn khi chưa xét đủ lẽ, đoán vội.

Prélasser (se) Đi (ou ở) xênh xang, đi thủng thỉnh.

Prélat. Đàng có chức quyền trọng trong thánh Ighêrêgia.

Prélature. Quyền chức cao (trong thánh Ighêrêgia).

Prêle, pl. * Mọc tặc.

Prélever. Cắt lấy, bắt lấy (một phần).

Préliminaire. Trước hết ; les préliminaires d'un livre, đầu sách, những lẽ cái, những mẹo tập, lời đầu ; — de la paix, sự giao đản ; sự giáp mặt mà đản hoà.

Prélude. Đầu, sự bắt đầu, sự thử.

Préluder. Bắt đầu, tập, thử tập.

Prématuré. Sớm quá, chín sớm lắm, vội vàng ; regarder comme —, nghĩ rằng sớm quá.

Préméditation. Sự suy nghĩ trước ; commettre un crime avec —, cố phạm.

Préméditer. Suy nghĩ trước, dọn mình, xem xét trước.

Prémices. Của đầu, của đầu hết, của mới sinh, của đầu đoàn, của đầu mùa ; lúa mới gặt.

Premier. Thứ nhất, trước hết ; — -né, con cả, trưởng nam, con đầu lòng ; les premiers de la ville, các kẻ đàn anh trong thành ; le — venu, dù ai mặc lòng ; au — jour, nay mai ; chẳng khỏi bao lâu.

Premièrement (adv.). Nhất là, một là, trước hết, đầu hết ; —, aussitôt, thoát khi.

Premunir (se). Lo liệu trước, dọn trước ; —, sauvegarder, che đàng trước, đặt trước mà che.

Prenable. Chịu bắt được, chịu đánh được, phá được.

Prendre, saisir. Lấy, cầm lấy, bắt, bắt lấy ; —, voler, ăn trộm ăn cướp ; — une maladie, lây tật ; — avec des bâtonnets ou des pincettes, gắp ; — sa nourriture, ăn (com) ; — avec une cuiller, xúc, xúc lấy ; — d'en haut, chụp lấy ou chộp lấy ; — avec la main, tay cầm ; — la garde, lĩnh canh ; — une place d'assaut, hạ thành, xông vào bắt thành ; — un voleur, bắt kẻ trộm ; bắt kẻ cướp ; loc : — fin, có cùng, đến cùng, xong ; — les ordres de quelqu'un, lĩnh lệnh ai ; — quelqu'un en faute, bắt tội ; — quelqu'un par de douces paroles, nói lời ngọt dỗ dành ai ; —, choisir, chọn ; — quelqu'un comme gendre, chọn ai làm rể ; — pour juge, chọn (ai) phân xử ; — racine, đâm rể ; mọc lên ; — le pouvoir, cầm lấy quyền ; être pris en flagrant délit de vol, phải bắt chính lúc khi ăn

- trộm; — au mot, bắt lầy nghĩa đen; — en mauvaise part, cất nghĩa về đằng trái; se — par la main, bắt tay nhau.
- Preneur.** Kẻ chịu lầy, kẻ nhận; — d'oiseau, kẻ đi đánh chim.
- Prénom.** Tên thánh, tên riêng.
- Prénommé.** Đã đặt (xướng) tên trước rồi.
- Préoccupation.** Sự trí khôn chia về đằng khác; điều gì làm khó lòng.
- Préoccupé** (esprit). Chia trí đằng nào.
- Préoccuper, occuper avant.** Chiếm lầy, ở trước, tới đèn trước; se —, đem trí suy tưởng đến (sự gì); bày vẽ trong trí khôn.
- Préparateur.** Kẻ dọn, kẻ đi trước mà dọn.
- Préparatifs.** Đồ đã sắm trước, đồ đã sắm sẵn; faire des — de guerre, sắm sửa đánh giặc.
- Préparation.** Sự dọn, sự sắp, cách sắm sửa.
- Préparatoire.** (Cái gì) mở lời, đầu cả.
- Préparer.** Dọn, sắm sửa, sắm sẵn, sửa sang, sắp; — un repas, dọn tiệc; — le bétel, tằm giầu; se —, dọn mình; se — à partir, sắp trẩy.
- Prépondérant.** Mạnh thế lắm, chuộng hơn, nặng hơn, có giá cao.
- Préposé, chargé d'une chose.** Kẻ áp việc; người gánh việc.
- Préposer.** Đặt làm đầu, uỷ sử, cho quyền làm, ban quyền cai quản, phó việc cho.
- Préposition** (Gramm.). Mối propositio.
- Prépuce.** Da bao đầu tông cân.
- Prérogative.** Quyền tư, quyền rộng, phép riêng; (điều gì) được lầy trước hết.
- Près** (adv.). Gần, áp; — de (prép.), signifiant *proche*, se traduit par gần; — de la citadelle, gần thành; — de moi, gần tôi; signifiant *sur le point de*, se rend par sắp, hầu; — de mourir, hầu chết; — de partir, sắp đi; — d'arriver, sắp đến; plus —, gần hơn; approcher plus —, lại gần hơn; très — gần lắm; à cela —, trừ điều ấy, điều ấy không kể; à beaucoup —, khác xa.
- Présage.** Điềm, dấu chỉ; bon —, điềm tốt, điềm lành, trình tượng, cát triệu; mauvais —, điềm xấu, điềm dữ, hung triệu.
- Présager.** Tưởng trước, đoán trước, nói tiên tri.
- Presbyte.** Viễn thị, loà.
- Presbytéral.** Thuộc về thầy cả.
- Presbytère.** Nhà xứ.
- Prescience.** Sự biết trước, sự tiên tri.
- Prescription, précepte.** Lời truyền, lệnh, luật, điều răn; —, ordonnance médicale, bài, đơn; —, moyen d'acquiescer, sự nên chủ của gì bởi đã cảm lắm đã lâu.
- Prescrire, ordonner.** Khiến dạy, răn bảo, truyền; — un terme, hẹn.
- Préséance.** Hạng nhất, bậc nhất; avoir la —, ở bậc nhất; céder la —, nhường nơi trên (cho ai).
- Présence.** Sự có mặt (ở đâu); en ma —, trước mặt tôi; garder sa — d'esprit, có sức giữ mình, không bối rối chút nào.
- Présent, (être).** Có mặt, ở đây, ở đây; loc. adv.: à —, bây giờ, thì này; jusqu'à — cho đến rầy.
- Présent, cadeau.** Của ban, ơn, quà, của lễ, của thưởng; faire un — à quelqu'un, ban cho ai của gì.
- Présentable.** Xứng đáng, sạch sẽ, ra mặt được.
- Présentation.** Sự đưa, sự đem vào; sự dẫn lời cho người ta giáp mặt mà quen nhau.
- Présentement.** Rầy, bây giờ.
- Présenter, offrir.** Dâng, giao, cho, giao; — quelqu'un, đưa ai vào vuôi

(ai); — une supplique, qui đơn; **se** —, ra mặt vuốt; une difficulté se présente, mới có ngăn trở.

Préservatif (remède). Thuốc chiết.

Préservation. Sự giữ, sự gìn giữ.

Préserver, garantir. Che chở, giữ; — du soleil, che nắng.

Présidence. Sự được ngồi nhất, sự áp việc, sự được cai trị.

Président. Kẻ ngồi nhất, quan trấn, kẻ áp việc, kẻ làm đầu tòa nào; — de la République, ông trưởng cuộc; — d'exécution, quan giám sát.

Présidentiel. Thuộc về kẻ được phần nhất.

Présider, être à la tête. Áp việc, làm đầu; —, être le premier, ngồi nhất (nơi nào); —, diriger, cai trị, trấn thủ.

Présomptif (héritier). Người sẽ được gia nghiệp, kẻ nối quyền sau, tông tự; l'héritier —, thái tử.

Présomption, trop grande confiance en soi-même. Sự cậy mình quá, sự cậy sức: riêng mình; — conjecture, sự đoán phỏng, sự đoán chừng.

Présomptueux. Kẻ cậy mình quá, cả quyết, đại dâm, bạo dạn.

Presque (conj.). Hầu, hầu gần như; âgé de — cinquante ans, ngót năm mươi tuổi; — trois mois, dôi ba tháng; — deux coudées, dôi hai thước; il nie presque tous les articles de la religion, nó chối hầu hết các điều trong đạo.

Presqu'île. Gò có giải đất nổi vuốt đất liền, gò con liền đất một mặt.

Pressant. Vội, cần lắm, tồ, tồ cấp.

Presse, foule. Đồng người, sự đông người lò nhỏ, lũ, đoàn; —, hâte, sự vội vàng; — d'imprimerie, bản in.

Pressé, qui a hâte. Vội vàng, sốt ruột; très —, vội lắm, tồ khẩn; — par la faim, lả đói; —, serré, đặc, chặt.

Pressentiment. Sự nghĩ trước, sự tưởng trước, sự nghĩ.

Pressentir. Tưởng trước, đặc chừng, đoán trước; je pressens que, tôi nghĩ rằng, tôi phỏng rằng.

Presser, serrer. Ép, đập, đè, bóp, chen; — le cou à quelqu'un, chen (bóp) cổ; — (poursuivre de près) les voleurs, theo bắt, theo lốt chân kẻ trộm; —, exciter, thúc giục; — un cheval, thúc ngựa; — (hâter) un ouvrage, giục làm việc cho mau; rien ne presse, chẳng vội gì; le danger presse, sự cheo leo đã hồng gần; —, écraser, giập xuống; — de questions, hỏi dọ, hỏi vặn; **se** —, se serrer, chen chọc; **se** —, se hâter, làm vắng đi, hối hả, xun xắn.

Presse-papiers. Hòn đè giấy.

Pression, compression. Sự ép; — de l'air, sự khí giới nặng nề là bao nhiêu; fig., influence, quyền thế.

Pressoir. Cây ép, cây dầu; — à huile, bông dầu, che đập dầu; — pour canne à sucre, cây mật, che đập mía.

Pressurer, presser. Đắn, ép, đè; fig., — le peuple, hà hiếp dân.

Prestance. Ráng, trướng.

Prestation. Thuê, công suru.

Preste. Lanh chải, nhẹ chân, mau kíp, có tài.

Prestesse. Sự lanh chải, sự mau mắn, sự nhẹ nhàng.

Prestidigitateur. Kẻ múa chén, kẻ làm trò khéo, kẻ làm trò huỷ thật.

Prestidigitation. Phép múa chén; tài làm trò huỷ thật.

Prestige, fascination. Chước thuật, chước dối; —, artifice, trò khéo, phép múa chén.

Présumer, conjecturer. Ước chừng, phỏng, đoán mông, nghĩ phỏng; — à tort, đoán sai; — de ses forces, cậy sức mình quá.

Présupposer. Đoán là, kể như, xem như.

Présupposition. Sự đặt như, sự đoán là, sự giả như.

Présure. Thuộc làm cho sửa đồng lại.

Prêt. Sự cho vay, sự cho mượn; argent prêté, bạc đã cho vay, tiền vay; — à usure, sự đặt nợ ăn lãi

Prêt (adj.). Sẵn, sẵn lòng; — à tout souffrir, sẵn mà chịu mọi sự; tout est —, sẵn cả rồi.

Prétendant (au trône). Kể tham chức vua thượng vị.

Prétendre, soutenir. Quá quyết; —, avoir intention, chủ ý; —, aspirer à, tham lam, chạy cho được (cái gì cao trọng).

Prétendu, faux. Chẳng thật, đã bày đặt.

Prête-nom. Tên mượn.

Prétentieux. Kể ước quá mực, chẳng đơn sơ; dài quá, kể làm cách, câu cao; discours —, bài giảng giống câu cao.

Prêter. Cho vay, cho mượn; — à usure, cho nợ lãi; — sur gages, lấy đồ lấy cầm, cho vay cầm đồ (v. le mot Emprunter); fig., — l'oreille, lắng tai nghe; — aide, giúp đỡ; — serment, thề; se — à, chịu ứng.

Préteur romain. Quan đoán kiện.

Prétexte. Cớ, lẽ, nê, duyên do; avoir un —, được nê; adj., robe prétexte, áo dài trắng viền đỏ điều.

Prétexter. Lấy nê, lấy lẽ (chứa mình), cãi.

Prétoire. Khám đường, trường hình.

Prétoriens (soldats). Lính hầu quan lớn (thành Roma).

Prêtre. Thầy cả, linh mục; — indigène, cụ; le grand — (chez les Hébreux), thầy cả thượng phẩm.

Prêtrise. Chức thầy cả.

Preuve. Chứng cớ, đầu, lẽ giục; faire ses preuves, tỏ mình có tài thế nào.

Preux, brave. Đại đảm, can đảm, mạnh bạo.

Prévaloir. Nổi, thắng được, có sức hơn; se —, lấy mình làm trọng, cậy sức mình, khoe mình; se — de l'autorité de... ỷ quyền thế ai; nương nhờ ai phù trợ.

Prévaricateur (magistrat). Kể ăn đút mà bỏ việc bậc mình; kể gian lận.

Prévariquer. Phạm, phạm luật, lổi phép.

Prévenance. Sự kính nể, sự tỏ ra lòng sẵn giúp.

Prévenant. Hay chiều lòng, lịch sự, hay dúp đỡ, hay kính nể; sa figure n'est pas prévenante, mặt mũi nó coi chẳng ưa.

Prévenir, informer. Trình, báo trước, nhắn tin; — une maladie, đón bệnh; — le signal, cướp hiệu; — en sa faveur, lấy lòng (ai); être prévenu contre quelqu'un, đã in trí; đã nghe điều nói hạnh bỏ vạ về ai.

Préventif (remède). Thuốc chiết, thuốc đón bệnh.

Prévention. Ý đoán khi chưa xét, sự in trí.

Prévenu, accusé. Kể bị cáo, kể bị đơn.

Prévoir, préparer d'avance. Lo trước, lo xa trước, nghĩ trước, dữ phòng, quan phòng; — ce qui arrivera, đặc chừng việc sẽ xảy ra về sau; tout a été prévu, mọi sự đã sấm sẵn; — un danger pour l'éviter, ngừa đón mưu gian.

Prévôt, magistrat. Quan đệ nhất, quan áp việc.

Prévoyant. Dữ phòng, hay lo trước, khôn ngoan; — pour l'avenir, lo phòng về sau.

Prie-Dieu. Ghế qui.

Prier, faire sa prière. Cầu nguyện, đọc kinh; — Dieu, cầu cùng Đức Chúa Lỗi; —, faire une demande, cầu xin, kêu xin, xin; — (intercéder) pour quelqu'un, bầu cử cho ai; je vous en prie, tôi xin.

Prière. Kinh, sự đọc kinh, sự cầu nguyện; — du matin, kinh sáng; — du soir, kinh tối; faire sa —, đọc kinh; —, demande, lời cầu xin; à ma —, bởi tôi cầu xin.

Prieur, prieure. Bề trên nhà dòng.

Primaire. Đầu trước hết; instruction —, những điều cần ai ai cũng phải học đầu hết.

Primat. Đức Giám mục có quyền trên archievê.

Primauté. Bậc nhất.

Prime. Cửa thưởng, phần thưởng, giải.

Prime-abord (de). Trước hết, đầu hết, vẫn tự nhiên.

Primer. Được bậc nhất, được nước trên; nổi hơn.

Prime-sautier. Kể hay theo tính tự nhiên.

Primeur. Quả đầu mùa, của đầu hết.

Primevère. * Liên kinh hoa.

Primitif. Thuộc về căn bản, thuộc về đời cổ.

Primitivement. Khi đầu hết, trước tiên.

Primo. Thứ nhất, một là.

Primogéniture. Sự sinh ra trước hết; droits de —, những phép riêng trưởng nam.

Primordial. Trước hết, thuộc về đời trước.

Prince. Ông công; — du sang, ông hoàng; — de la famille royale, tôn tước, tôn thất; — héritier, thái tử. (V. le mot *Noblesse*); les princes des prêtres (chez les Hébreux), các thầy cả đầu họ; —, roi, vua, hoàng đế.

Princesse (du sang). Bà công chúa, bà chúa.

Princier. Xứng đáng ông công; —, somptueux, phí của, phí tổn, phí phạm quá lẽ.

Principal, qui tient le premier rang. Chính, nhất, trước hết; les principaux du village, các quan viên, đầu mục.

Principal, somme. Vốn.

Principal (d'un collège). Kể làm bề trên, kể cai tràng, thầy giám trường.

Principalement. Nhất là, riêng.

Principe, origine. Đầu, gốc, cội rễ, căn bản; —, règle, phép, luật, lệ, lẽ; un — général, điều dạy chung; —, maxime, điều luận, câu luận.

Printanier. Về mùa xuân; trong mùa xuân mới có; —, hâtif, sớm.

Printemps. Mùa xuân; le — de la vie, tuổi xuân xanh.

Piori (à). Vẫn, cứ theo ý tự nhiên, khi chưa xét đoán.

Priorité. Quyền phép nhất, sự được ngồi bậc nhất.

Pris. Đã phải bắt; — de vin, có hơi say rượu; bien —, (proportionné), gọn.

Prisable, estimable. Đáng chuộng, đáng trọng.

Prise (V. Prendre). Sự bắt; — de guerre, của đã bắt được khi đánh giặc; lâcher —, sảy tay; être aux prises avec l'ennemi, đang giao chiến cùng quân giặc; fig., avoir une — de bec, cãi nhau về sự gì.

Priser, estimer. Lầy làm quý, lầy làm trọng, chuộng; — du tabac, hít thuốc.

Priseur (Commissaire). Kể rao giá khi bán tranh mại.

Prison. Ngục, ngục thất, ngục giam, tù; — préventive, trại lá; — peu sévère, giam lỏng; jeter en —, tống vào ngục; délivrer de —, đem ra

khỏi ngục, tháo ra khỏi ngục; s'échapper de —, trèo ngục.

Prison. — Il y a deux sortes de prisons en Annam : la prison préventive (trại lá, maison de feuilles, ou trại ngói, maison de briques), lieu de réclusion situé près des palais des mandarins, mais en dehors des murs de la prison proprement dite ; cette dernière s'appelle ngục, ou ngục thất ; elle se compose ordinairement de deux pièces :

a) D'un rez-de-chaussée plus ou moins éclairé, appelé ngục sáng ;

b) D'un étage supérieur, ngục tối, qui est obscur.

Prisonnier. Kẻ tù, kẻ phải giam ; quân tù ; — de guerre, kẻ đã phải bắt khi đánh giặc ; racheter des — chuộc kẻ làm tội ; révolte des —, sự tù phá ngục.

Privation. Sự mất, sự không có ; — de la vue, sự ra mù mắt.

Privauté, Sự quen biết, sự thân thiết.

Privé. Đã mất, thiếu, đã cắt lầy ; — de ses enfants, đã mất con cái ; — de la vue, đã ra mù ; —, particulier, riêng, tư, thuộc về một người ; vie privée, cách ở tư gia ; —, approuvé, hiển lãnh, đã thuận thực, nuôi ở nhà.

Priver, ôter. Cắt lầy, rút lại ; se —, s'abstenir, kiêng, hãm mình, không dùng (sự gì).

Privilège. Pháp riêng, ơn tư, phép nhiều ; — personnel, ơn tư theo thân ; — local, ơn tư theo nơi.

Privilégié. Kẻ được ơn hay là phép riêng.

Privilégier. Lập phép riêng (cho ai) ; đặt ơn riêng, thiên tư ai.

Prix, valeur. Giá ; — fort, giá thượng ; — moyen, giá trung ; — faible, giá hạ ; fixer le —, đánh giá ; baisser un —, hạ giá, gạn ; augmenter un —,

thượng giá ; fixer d'avance le — d'un travail, đặt bàn ; mettre à — la tête de quelqu'un, ra thưởng cho kẻ giết ai ; giá thù ; attacher du — à, lầy làm qui, lầy làm trọng.

Prix, récompense. Giải ; gagner un —, được giải.

Probable. Có lẽ mà tin được, dễ thật, dễ có ; opinion —, ý luận có lẽ mà thật.

Probant. Chứng, tỏ chứng, làm cho mình bạch.

Probation, temps d'épreuve. Sự thử, sự xét.

Probe. Lương thiện, đức hạnh, kẻ ăn ngay ở lành.

Probité. Sự lương thiện, cách ở phải phép, cách ở hân hoi.

Problématique. Không chắc, hồ đồ.

Problème. Điều dò, điều phải giải ; điều gì chưa rõ.

Procédé, manière de faire. Cách làm, cách ăn nết ở.

Procéder, provenir. Sinh ra ; bởi... mà ra ; — par ordre, làm cứ thứ tự, làm cách nào ; — avec douceur, liệu cách nhân từ.

Procédure judiciaire. Sự hỏi tra sự gì.

Procès. Sự kiện cáo, món kiện, sự tranh tụng, tích kiện ; celui qui intente un —, nguyên đơn, tiên cáo ; celui à qui on intente un —, bên bị, kẻ phải kiện cáo ; avoir un —, mắc kiện ; perdre un —, thua kiện ; gagner un —, được kiện ; dirimer un —, xử kiện.

Processif. Hay kiện cãi.

Procession. Sự di kiệu ; aller en —, đi kiệu ; — solennelle avec fanfare, éventails, étendards, etc..., di kiệu có cờ quạt trống phách bát âm.

Procès-verbal, relation écrite. Các tờ bồi về món kiện.

Prochain (le). Loài người ta, người ta, anh em; l'année prochaine, sang năm; la prochaine fois, lần khác.

Proche, prochain. Gần, sắp đến; —, environnant, lân cận; les proches (parents), kẻ có họ rất gần, ông bà cha mẹ, bà con, kẻ thân thích.

Proclamation. Tờ rao, sự lục tổng.

Proclamer. Rao, nói cả tiếng.

Proconsul. Quan trấn xứ thay mặt quan consule (Rôma).

Procréation. Sự sinh sản, sự nối dòng.

Procréer. Sinh, sinh đẻ, sinh sản, nối dòng, dựng nên.

Procuration, délégation. Sự sai cử, sự giao cho; tờ đặt thế vị mình.

Procurer. Liệu, làm cho được; — la gloire de Dieu, làm sáng danh Đức Chúa Lời.

Procureur. Người giữ việc, kẻ cai, kẻ áp việc.

Prodigalité. Sự xa xỉ, sự phí phạm, sự phung phá.

Prodige. Phép lạ, sự gì lạ lùng.

Prodigieux. Lạ, lạ lùng, gở lạ, lạ chưa.

Prodigue. Kẻ phung phá, kẻ xa xỉ, khuyh tài; —, très généreux, rộng rãi, hay làm phúc.

Prodiguer, perdre. Xa xỉ, phung phá, hao phí, phí phạm.

Prodrome, introduction. Tựa (sách), đầu sách.

Productif. (Ai, sự gì) sinh lợi lãi, có ích.

Produire, engendrer. Sinh đẻ, dựng nên; —, apporter du profit, sinh lợi; —, montrer, đem ra, cho xem; — des raisons pour sa défense, lấy lẽ gì chữa mình; **se** —, ra mặt.

Produit, revenu. Bổng lộc, ích lợi; les produits de la terre, lúa thóc, màu mỡ.

Proéminent. Nổi hơn, cao hơn, lồi ra; front —, trán lồi ra, trán nở nang; yeux proéminents, mắt lồi trô trô; dents proéminentes, răng vồ.

Profanation. Sự phạm, sự làm hư, sự làm cho dơ.

Profane, irrespectueux. Phạm đến sự thánh, bất kính, vô phép; un —, kẻ chẳng thuộc về đạo, kẻ chẳng được biết điều kín nhiệm trong đạo nào.

Profaner. Làm hư, phạm đến sự thánh; —, ne pas observer, phạm, lỗi, chẳng giữ.

Proférer. Nói, nói ra, quát lên, tiếu xưng.

Profès. Kẻ đã khấn trong nhà dòng.

Professer, enseigner. Dạy học; — les lettres, dạy chữ nghĩa; — (avouer) une opinion, nói tỏ tường, tỏ ý mình.

Professeur. Thầy đồ, thầy giáo, thầy dạy học.

Profession. Nghề, nghề nghiệp, bản phận, thú; les professions libérales, các nghề văn học; un joueur de —, kẻ mê đánh cờ; — religieuse, sự khấn trong nhà dòng.

Professionnel. Thuộc về nghề nghiệp nào; école professionnelle, trường dạy các nghề.

Profil. Mặt ngang.

Profit. Lợi, ích lợi, lợi lãi, lợi lộc.

Profitable, utile. Ích, có ích, có lợi lãi; non —, hà ích chi hữu tai.

Profitant, économique. (Sự gì) bớt phí tổn; hay sinh ích lợi.

Profiter, faire un gain. Ăn lãi, được ích; —, donner un gain, sinh ích lợi, sinh lợi lãi, có ích; — d'une occasion, nhờ dịp, lựa dịp tiện; —, faire des progrès, tấn tới, thêm một ngày một hơn.

Profond. Sâu; fig., kín nhiệm, sâu nhiệm, thâm, cao sâu; endroit (de

Lưu Khê

- ri vière) peu profond, chỗ nông ; un sommeil —, sự ngủ mệt ; jeter de profondes racines, đâm rễ sâu ; esprit —, thông trí ; érudition profonde, sự thông thái lắm, sự biết chữ nghĩa cách lạ.
- Profondeur.** Sự cao sâu.
- Profusion.** Sự phong phú, sự xa xỉ, sự phí phạm.
- Progeniture.** Con cái.
- Prognostique.** (Dầu) chỉ điềm.
- Programme.** Tờ yết thị, bằng treo, bằng nhận.
- Progrès.** Sự thêm, sự tân tới.
- Progresser, faire des progrès.** Tân tới, một ngày một hơn ; —, grandir, lớn lên ; — dans la vertu, thêm nhân đức ; — dans l'étude, học tân tới.
- Progressif.** Hay thêm dần, bước dần dần.
- Progression.** Sự bước tới, sự gia thêm dần dần.
- Progressivement.** Dần dần, từng bước, từng độ.
- Prohibé, défendu.** (Sự gì) đã cấm.
- Prohiber.** Cấm, cấm chẳng được, can gián, ngăn trở ; — la religion, cấm đạo.
- Prohibition.** Sự cấm, sự can gián, điều cấm, ngăn trở.
- Prohibitive (loi).** Luật cấm.
- Proie, butin.** Của ăn cướp, của bắt được khi đi săn bắn hay là đánh cá ; fig., être en —, phải (cái gì khó chịu), đang phải còn.
- Projectile.** Giống gì quăng hay là phóng hay là bắn.
- Projection, action de lancer.** Sự ném, sự bắn, sự quăng, sự phóng.
- Projet, dessein.** Ý toan, việc đã định, việc đã quyết làm.
- Projeter, méditer.** Toan, dọn, có ý.
- Prolégomènes.** Bài đầu (sách), tựa sách.
- Prolétaire.** Người dân sự, người bậc hèn.
- Proletariat.** Loài én trước, dân sự, dân đen, dân hèn.
- Prolifique.** Hay sinh con cái.
- Prolixe.** Dài, rộng.
- Prologue.** Tựa sách, tiểu dẫn.
- Prolongation.** Sự làm cho dài hơn — de temps, sự giãn ngày hẹn.
- Prolonge, chariot.** Xe lừa.
- Prolonger.** Làm cho ra dài hơn, nối tiếp ; — une ligne, kéo chỉ dài ; — bien avant dans la nuit, đêm khuya, cứ đến nửa đêm ; se — longtemps, ở lâu lắm.
- Promenade.** Sự đi chơi ; — à pied, sự đi bách bộ ; —, endroit de délassement, chỗ có giống cây hai bên.
- Promener.** Đi chơi ; se —, đi chơi, đi bách bộ.
- Promenoir.** Nơi đi bách bộ, hiên, hè, dăng có hàng cây hai bên.
- Promesse.** Lời hứa, điều hứa ; faire une —, hứa ; tenir sa —, giữ lời hứa ; ne pas tenir sa —, thất tín.
- Promettre.** Hứa, giao hứa, khấn ; — à, hứa cùng ; — quelque chose à quelqu'un, hứa sự gì cùng ai ; — sa fille en mariage, gả con ; se —, buộc mình ; se — en mariage, hứa mình sẽ lấy nhau.
- Promis.** Sự gì người ta đã hứa ; la terre promise, la terre de promise, đất Palestine (Đức Chúa Lời hứa cho dân Judéu).
- Promiscuité.** Sự chung nhau, sự những người nam nữ lẫn lộn.
- Promontoire.** Mỏm đất, mũi đất thò ra biển.
- Promoteur.** Kẻ đứng đầu, kẻ làm đầu, kẻ giục.
- Promotion.** Sự thăng chức, sự tiền chức, sự phong chức.

Promouvoir, élever. Phong chức, tôn lên, dất lên chức, hăng chức, đem lên chức.

Prompt, rapide. Lanh chai, mau kíp, vội, nhẹ chân.

Promptitude, diligence. Sự mau kíp, tài cần mẫn.

Promu. Đã được thăng chức.

Promulgation. Sự rao, sự lực tổng.

Promulguer. Rao, rao truyền, ra, lực tổng; — un édit, ra lệnh.

Prône, sermon. Bài giảng.

Prôner, vanter. Phao danh tỏ lộ, khen, tô bôc.

Pronom. Tiếng dùng thay vì chính tên.

Prononcé (le) d'un arrêt. Ấn, lý đoán quan khép.

Prononcer. Đọc, nói; — clairement, đọc sôi sàng; mal —, đọc ngọng, nói trái, đọc đồn dọt.

Prononciation. Cách đọc, cách giảng.

Pronostic, conjecture. Sự đoán chừng, —, indication, dấu chỉ.

Pronostiquer. Nói tiên tri, bói.

Propagation. Sự làm cho ra nhiều, sự thêm, sự mở cho rộng; la — de la foi, sự mở đạo thật.

Propager. Mở cho rộng, thêm; — la religion, mở đạo, giảng đạo cho kẻ ngoài

Propension. Sự chiều về, tính chiều về, sự thích.

Prophète. Đấng tiên tri; il est écrit dans les prophètes, có lời tiên tri chép rằng.

Prophétesse (païenne). Bà bói, bà bóng.

Prophétie. Lời tiên tri.

Prophétique (langage). Lời tiên tri: lời xứng đáng đấng tiên tri; thuộc về đấng tiên tri.

Prophétiser. Nói tiên tri nói tước, phán dạy sự kín.

Propice, favorable. Xuôi; —, miséricordieux, hay đoái thương, hay thứ, khoan dong.

Propitiation, sacrifice. Sự tế lễ mà xin Thiên Chúa tha và phù hộ.

Propitiatoire (sacrifice). Của tế lễ.

Proportion. Sự xứng nhau; — de toutes les parties, sự các phần xứng chề độ cả; en —, tùy như, cứ như, mặc đòi; règle de —, phép chia sai phần.

Proportionné. Đã lựa, vừa, xứng hợp; — à ses forces, tùy sức.

Proportionnel. Xứng, đòi, vừa cân.

Proportionner. Đặt cho xứng nhau, cho vừa; đặt cho dễ coi; — ses dépenses à ses recettes, lựa số tiền tiêu vừa số tiền được; — ses discours à l'intelligence de ses auditeurs, nói cho vừa trí khôn mọi người hiểu được.

Propos, discours. Lời, lời nói, bài; —, dessein, ý, sự gì đã định, việc gì đã toan; ferme —, sự dốc lòng (chứa); loc.: à —, bien à —, tiện, vừa, may lắm; mal à —, chẳng may trái; à — de, nhân dịp; il est à —, có ích; nên làm.

Proposer. Tỏ ra, cho xem; se —, tầm chủ; se — de, có ý.

Proposition, offre. Sự dâng, ý định; —, phrase, ý chung bài giảng, câu (sách).

Propre, particulier. Riêng, tư, thuộc về, là của; mot —, thật tiếng; —, net, sạch, sạch sẽ; — à..., có sức, có tài; có thể mà; c'est le — de, tính riêng, dấu riêng.

Propret. Đồng danh, đồng đầy, ăn mặc lịch sự, là lượt; quelque chose de — (cái gì) gọn, sạch.

Propreté. Sự sạch sẽ, sự tế chỉnh, cách ăn mặc tử tế.

Propriétaire. Chúa nhà, chúa của; — de champs, điền hộ.

Propriété (convenance) des termes.

Kiểu nói trơn tru, cách nói về vâng;

—, *qualité particulière*, tính riêng.

Propriétés. Cửa nhà, ruộng nương, điền sản, cửa cải.

Prorata (au). Tùy như, cứ như, mặc dôi.

Proroger, remettre à plus tard. Giãn ra, dúi giãng, giãn ngày hẹn; —, prolonger, giãn ra, kéo dài, cứ việc.

Prosaïque. Đơn, thường, bình thường.

Prosateur. Kẻ viết cách thường, cách đơn; kẻ chép bằng tiếng thường.

Proscription. Sự đầy ai cùng tịch kỷ gia tài.

Proscrire. Đày, quải niêm.

Prose. Cách nói thường chẳng có văn thơ; cách chép chữ liền.

Prosélyte, nouveau converti. Bỏ đạo mới, kẻ mới nhập giáo; —, sectateur, kẻ theo bè, môn đệ.

Prosodie. Sách dạy làm thơ *ou* phép đọc tiếng cứ văn bình trắc.

Propopée. Cách nói về những loài vô linh tính như thể là loài có trí khôn; *ou* sự nói vuôi kẻ vắng mặt hay là kẻ chết như thể có mặt đây *ou* phép giả như kẻ vắng hay là vật vô linh tính nói lời nọ lời kia.

Prospectus. Cặp (biên) giá các đồ người ta muốn bán,

Prosphère. Có phúc, may mắn, thịnh, vinh hoa; *santé* —, sự mình khỏe mạnh lắm.

Prosphérer. Được việc, xảy ra đắc ý, xuôi việc, đặc vận, thịnh sự.

Frospérité. Sự thịnh, sự có phúc, sự may mắn, sự được xuôi việc.

Prostration, prosternement. Sự sấp mình xuống; sự vật xuống ai.

Prosterner (se). Sấp mình xuống, sấp mặt xuống, hạ mình xuống, lạy.

Prosthèse. Sự thêm một chữ đầu tiêng.

Prostituée (une). Con bợm, con chơi, dĩ, kẻ làm nghề bợm bãi.

Prostituer, avilir. Làm hư; *se* —, làm nghề hoa nương, làm nghề bợm bãi.

Prostration. Sự kiệt sức, sự rũ rược.

Protase. Tiểu dẫn tuồng tập.

Prote (d'imprimerie). Kẻ đốc việc in.

Protecteur. Kẻ bênh vực, kẻ bảo hộ, quan thầy.

Protection. Sự che chở, sự bênh vực.

Protectorat. (Nước) bảo hộ.

Protéger, défendre quelqu'un. Bênh vực, che chở, lấy lễ chữa, bấu chữa, giữ; — quelque chose, che, che kín, che dầy, đắp diêm, dùm bọc.

Protestant. Kẻ vào bè rồi đạo.

Protestation. Sự phản vua, lời phản phò.

Protester, réclamer. Phản phò, phản vua, cãi.

Protocole. Lễ, khuôn phép, mẹo mực.

Protonotaire. Ký lục nhất; (chức trong thánh Ighérégia).

Prototype. Bản chính, mẫu nhất.

Protubérance. Bướu, nơi sưng, cục, tật.

Proue. Mũi tàu, mũi thuyền.

Prouesse. Việc hiểm hóc phải có lòng bạo dạn mới làm được.

Prouver. Làm cho tin, chứng lẽ, lấy lẽ làm chứng.

Provenance, origine. Bồi nơi nào mà ra, cội rễ, chính nơi.

Provenir. Bồi... mà ra, sinh ra (nơi nào).

Proverbe. Câu ví, tục ngữ, lời ví; *comme dit le* —, như tục ngữ rằng; đã thành câu ví rằng.

Proverbial. Đã thành tục ngữ; như tục ngữ rằng.

Proverbialement. Cách nói ví, cứ lời tục ngữ.

Providence. Phép Đàng xem sóc mọi sự, Đức Chúa Lời.

Providentiel. Bồi ý Đức Chúa Lời định.

Provigner, faire des provins. Đồn ngành nhỏ, trồng ngành nhỏ, trồng hàng cây nhỏ.

Provin. Ngành nhỏ đồn.

Province. Xứ, tỉnh.

Province. — Chaque province (tỉnh) a pour chef-lieu une ville dont le nom s'étend généralement à toute la province. Elle se subdivise en préfectures (phủ), les préfectures en sous-préfectures (huyện); celles-ci renferment un certain nombre de cantons (tổng) dont dépendent les communes. Beaucoup de communes sont formées de la réunion de plusieurs hameaux (thôn); ceux-ci sont souvent subdivisés en quartiers (xóm ou giáp).

Les provinces importantes s'appellent tỉnh chính ou primaires; leurs gouverneurs exerçaient autrefois leur autorité sur une ou deux autres provinces voisines, plus petites, que l'on nommait tỉnh xếp ou sur des provinces de 3e ordre, appelées đạo. Aujourd'hui les gouverneurs des provinces de second ordre sont indépendants de leurs collègues des provinces primaires; mais tous, tổng đốc, tuần phủ et quản đạo n'exercent leur autorité que sous la surveillance des Résidents français.

A. Avant le règne de Minh Mệnh (1820-1841), le Tonkin était divisé en six grandes régions qui portaient le nom de xứ. Il est bon de les connaître et de savoir à quelles grandes provinces actuelles elles correspondent :

Xứ NGHỆ correspond à Nghệ An, Hà Tĩnh et sous-préfecture de Bồ Chính, jusqu'au fleuve Gianh, limite du Tonkin et de l'Annam proprement dit ;

Xứ THANH a formé Thanh Hoá (autrefois Thanh Nội) et Ninh Bình (autrefois Thanh Ngoại) ;

Xứ NAM comprenait les provinces actuelles de Hà Nội (autrefois Nam Thượng) avec Mỹ Đức; et Nam Định (autrefois Nam Hạ) avec Hưng Yên ;

Xứ ĐOÀI correspond à Sơn Tây, Hưng Hoá et Tuyên Quang ;

Xứ ĐÔNG a formé Hải Dương et Quảng Yên ;

Xứ BẮC correspond à Bắc Ninh, Thái Nguyên, Lạng Sơn et Cao Bằng.

B. Depuis la conquête française, les anciennes provinces du Tonkin ont été divisées et de nouvelles ont été formées; d'autres subdivisions ont été créées sous le nom de centres administratifs. Les listes suivantes ont donc un intérêt pratique :

PROVINCES DE 1re CLASSE (AUTREFOIS)

Hà Nội.	河內
Nam Định.	南定
Hải Dương.	海陽
Sơn Tây.	山西
Bắc Ninh.	北寧

PROVINCES DE 2e CLASSE (AUTREFOIS)

Ninh Bình.	寧平
Quảng Yên.	廣安
Hưng Yên.	興安
Tuyên Quang.	宣光
Thái Nguyên.	太原
Cao Bằng.	高平
Lạng Sơn.	諒山

PROVINCES NOUVELLES

Hải Phòng.	海防
ou Phu Liên.	敷連

Hải Ninh	海寧
Sơn La	山羅
Bắc Giang	北江
Hà Nam ou Phủ Lý	河南
Thái Bình	太平
Hoà Bình (Chợ Bò)	和平
Bảo Thắng (Laokay)	和勝
Lục Nam	陸南
Cầu Đor (Hà Nội province)	球多
Đông Triều	東朝
Bãi Sậy (Địch lâm)	擺杜

CENTRES ADMINISTRATIFS
(de création récente)

Phủ Lỗ (prov. de Bắc Ninh)	扶魯
Đức Thắng (pr. Bắc Giang)	德勝
Hương Sơn (pr. Thái Nguyên)	香山
Phương Do (pr. Thái Nguyên)	方由
Yên Lưu (pr. Hải Dương)	安留
Ninh Giang (pr. Hải Dương)	寧江
Ngã ba Thá (pr. Hà Nội)	我巴他
Bản yên Nhân (pr. Hưng Yên)	負安仁
Nho Quan (pr. Ninh Bình)	儒關

(en projet)

Lai Châu (cerc. de Van Bu)	萊珠
Tứ Kỳ (prov. Hải Dương)	四岐
Kẻ Sặt (pr. Hải Dương)	几缺
Chi Nê (pr. Hoà Bình)	芝泥
Phủ Xuyên (pr. Hà Nội)	富川
Phát Diệm (pr. Ninh Bình)	發豐
Lạc Quân (pr. Nam Định)	樂羣
Vĩnh Yên (pr. Sơn Tây)	永安
Đông Quan (pr. Thái Bình)	東關
Đô Kỳ (pr. Thái Bình)	都祇
Bình Lục (pr. Hà Nam)	平陸

C. Les provinces actuelles de l'Annam sont d'après les divisions nouvelles :

Thanh Hoá	清化
Nghệ An	乂安
Hà Tĩnh	河靜
Quảng Bình	廣平
Quảng Trị	廣治
Quảng Đức	廣德

ou Đình Cát ou Phủ Thừa Thiên
(autrefois Phủ Xuân).

Quảng Nam (autrefois Chăm)	廣南
Quảng Ngãi	廣義
Bình Định (Qui Nhơn)	平定
Phủ Yên	富安
Khánh Hoà ou Nha Trang	慶和
Bình Thuận	和順

D. Enfin les six provinces (Gia Định lục tỉnh) qui ont formé notre colonie de Cochinchine étaient :

Gia Định	嘉定
Định Tường	定祥
Biên Hoà	邊和
Vĩnh Long	永隆
An Giang	安江
Hà Tiên	河仙

E. Pays avoisinant la Chine :

La Manchourie	Mãn Châu	滿州
La Mongolie	Mông Cổ	蒙古
Le Turkestan	Y Lê	伊犁
Le Thibet	Tây Tạng	西藏
La Corée	Cao Ly	高麗
Formose	Đài Loan	臺灣
Hainam	Hải Nam	海南

F. Terminons par le tableau des 18 provinces chinoises :

EN CHINOIS	PRONONCIATION ANNAMITE	PRONONCIATION FRANÇAISE	PRONONCIATION ANGLAISE
直隸	Trực Lệ	Pétchili	Chih Li
山東	Son Đông	Chantoung	Shan Tung
山西	Son Tây	Chansi	Shan Si
河南	Hà Nam	Honân	Ho nan
江蘇	Giang Tô	Kiangsou	Kiang Su
安徽	An vi	Ngan Hœi	Ngang Hwui
江西	Giang Tây	Kiangsi	Kiang Si
浙江	Tích Giang	Tche Kiang	Cheh Kiang
福建	Phước Kiên	Fokien	Fukien
湖北	Hồ Bắc	Houpé	Hupeli
湖南	Hồ Nam	Hounân	Hunan
廣東	Quảng Đông	Kouang Tong (Canton)	Kwan Tung
廣西	Quảng Tây	Kouangsi	Kwan Si
雲南	Vân Nam	Yunnan	Yun Nan
貴州	Quý Châu	Kouy Tcheou	Kwi Cheu
四川	Tứ Xuyên	Su Tchuen	Sz' Chuen
陝西	Hiệp Tây	Chensi	Tchensi
甘肅	Cam Túc	Kan Sou	Can Suh

Provincial. Thuộc về hàng tỉnh ; —, grossier, người nhà quê, quê mùa.

Proviser d'un collègue. Đang bề trên, kẻ cai trảng.

Provision. Đồ đã sắm sẵn.

Provisoire. Tạm, tạm gửi, tạm dùng ; demeure —, nhà tạm.

Provocateur. Kẻ thách thức, kẻ trêu chọc.

Provocation. Sự thách, sự trêu chọc.

Provoquer. Trêu chọc, giục giã, ghẹo,

xuì, gày, thúc, gióng giã ; — quel-qu'un, chòng.

Proximité (à). Gần, liền theo.

Prudence. Sự khôn, sự biết lo, đức khôn ngoan.

Prudent. Khôn, khôn khéo, khôn ngoan, biết lo, hay lo trước, từng trải, có ý tứ.

Prune. Quả mận, * đại táo.

Pruneau. Mận khô ; — de Chine, quả táo.

Prunelle (fruit). Quả cây mận rừng ;
— de l'œil, con người.

Prunier. Cây mận.

Prurigo. Bệnh ngứa, sự xót.

Prurit. Sự ngứa, sự xót lăm, sự xót rủa.

Prytane, juge. Quan án sát.

Prytanée. Toà những quan án sát (bên Athênê).

Psalmodie. Phép hát psalmô.

Psalmodier. Hát, hát psalmô, hát ca vịnh.

Psaume. Kinh psalmô, kinh ca vịnh.

Psautier. Sách chép một trăm năm mươi kinh psalmô (vua Đavít).

Pseudonyme. Danh giả, tên mượn.

Psyché. Giá gương.

Psychique. Thuộc về tính loài vật, thuộc về linh hồn.

Psychologie. Phần phép cách vật dạy về tính linh hồn.

Puant. Thối tha, hôi hám, tanh hôi, hăm khắm, có mùi khỉnh khỉnh ; haleine puante, sự hôi miệng.

Puanteur. Sự thối tha, sự hôi hám, mùi hôi, mùi gây gât.

Pubère. Kể đến tuổi người, kể mới lên tuổi xuân xanh.

Puberté. Tuổi trưởng, đầu tuổi, xuân xanh, tuổi đang thì.

Pubescent. Có lông.

Pubis, os du bassin. Xương giâm.

Public, général. Chung, là của chung, thuộc về nhà nước, công ; travaux publics, việc vua quan ; —, connu de tous, trông, ai nấy biết ; la rumeur publique, tiếng đồn trong dân.

Publicain. Quan thu thuế ; fig., kẻ gian tà.

Publication d'un ouvrage. Sự in sách (để ai ai được xem).

Publiciste. Kẻ chép nhật trình, kẻ viết vào nhật trình.

Publicité. Sự rao (cho cả dân biết).

Publier. Rao, đồn tiếng, cho thiên hạ biết.

Publiquement. Cách trông trải, tỏ tường.

Puce. Con bọ chết.

Puceron. Cái rệp (cây.)

Pudeur. Sự thanh tịnh, sự nết na, sự bền lén ; sans —, trơ tráo, nết thẹn.

Pudibond. Kể biết xấu hổ, biết hổ người, có nết na, bền lén.

Pudicité. Đức sạch sẽ, đức trinh khiết, sự đồng trinh.

Pudique. Thanh tịnh, vẹn sạch, biết hổ người, có đức trinh khiết.

Puer. Thôi, hăm khắm, có mùi hôi, có mùi gây, gây gât.

Puéril. Về tính trẻ con, đáng trẻ con ; jamais rien de —, chẳng có ăn nói như trẻ con bao giờ.

Puérilité. Cách thói trẻ con ; tính nết trẻ con.

Puerpérale (fièvre). Bệnh đàn bà đang sinh.

Pugilat. Nghề đánh quần thảo, sự đánh đăm.

Puis (adv.). Rồi, đoạn, sau ; — ensuite, lại, vả lại, sau nữa.

Puisard, godet à puiser de l'eau. Gáo, gầu, ống thụt (nước).

Puisatier (ouvrier). Kẻ đào giếng.

Puiser. Múc, kín, xúc, lấy ra ; — à une source, kín nơi mạch nước ; fig., — dans sa bourse, lấy trong kho tiền.

Puisque (conj.). Vì chưng, bởi vì.

Puissance, pouvoir. Quyền phép, quyền cai trị ; avoir une grande —, có phép trọng ; —, autorité, thần thê, trịch.

Puissant. Có phép, có sức, có thể, có quyền ; esprit —, (superst.) thiêng, tinh linh.

Puits. Giếng ; creuser un — đào giếng.

Pulegium, arbre. Cây bạc hà (ou hà) ; cet arbre donne l'huile aromatique appelée : dầu bạc hà.

Pulluler, se multiplier. Hoá ra nhiều, lán ra, thêm.

Pulmonaire, plante. * Thạch hoa thai ou lão thanh hoa.

Pulmonie. Bệnh lao, phổi hư.

Pulpe. Thịt quả, ruột quả.

Pulpeux. (Quả) có nhiều thịt, có nhiều lóm.

Pulsation. Tia máu động; nombreuses pulsations, động mạnh.

Pulvérisateur. Ông phun (nước, v. v.)

Pulvériser. Đám ra bụi; (sens plus large); đám nát, đập giập, làm cho mòn nát; fig., phá huỷ.

Punais, infect. Thối lấm; œuf —, trứng ung.

Punaise. Cái rệp, con bọ xít.

Punch. Rượu mạnh đốt.

Punir. Phạt, sửa phạt, trừng trị; (au pass.) chịu phạt, phải phạt; se —, phạt mình.

Punissable. Đáng chịu phạt, đáng phạt.

Punition. Hình phạt, vạ, phần phạt.

Pupille (un, une). Trẻ mồ côi; con trai (gái) nhỏ nhờ người bầu chủ.

Pupille de l'œil. Con ngươi; * đồng tử.

Pupitre. Yên sách, giá sách, yên viết, ván để sách.

Pur, net. Sạch, sạch sẽ, vụn sạch, trong sạch; —, sans faute, sạch tội, thanh tịnh, thanh liêm; — sans mélange, nguyên, chẳng pha gì; fig., parler le — langage, nói trơn tiếng xuôi mẻo.

Purée. Cháo.

Purement, proprement. Cách sạch sẽ; —, simplement, cách đơn không, ngay không; écrire —, chép xuôi mẻo xuôi tiếng; raconter — (clairément), tường bị.

Pureté, chasteté. Sự sạch sẽ, sự vụn sạch; — de la vie, nết thanh tịnh, cách ăn ở thanh tịnh; —, propreté,

sự trong sạch; — de l'eau, sự nước trong; — du langage, cách nói xuôi tiếng; — d'intention, lòng ngay.

Purgatif, purgation. Thuốc tẩy.

Purgatoire. Nơi lửa giải tội, lửa luyện tội.

Purger, rendre propre. Rửa, chùi, làm cho sạch; se —, prendre un purgatif, uống thuốc tẩy; se — (se disculper) d'une faute, gỡ mình cho khỏi tội, chữa mình.

Purification (Fête de la). Lễ nền.

Purificatoire. Khăn chùi (chén Calixé).

Purifier. Làm cho sạch; fig., làm lễ phép cho sạch tội; se —, nên sạch, rửa mình.

Purin. Nước phân, nước dãi dã thôi.

Puriste. Kẻ nói cách chẳng đơn; kẻ nói văn hoa quá.

Purpurin. Đã nhuộm điều, có màu rum, có màu tím, có màu đỏ tia.

Purulent. Đầy mủ, ra mủ; blessure purulente, đầu vết lở lói.

Pus. Mủ, mủ máu; plein de —, đầy mủ.

Pusillanime. Nhát (rất) gan, rớt sợ, tiểu dầm.

Pustule. Mụn, phỏng da, bóng; — maligne de la lèvre, đinh râu; — de la fièvre typhoïde, ban; il sort des pustules, nó phát mụn, nó sinh mụn, nó lên mụn.

Putatif. Người ta ngờ (tưởng sai); chẳng thật.

Putois. * Tảo thừ.

Putréfaction. Sự thối rã, sự mục hư, mùi tanh hôi.

Putréfier (se), pourrir. Thối rã, mục ra, ra hư, ra hôi.

Putrescibilité. Sự mục nát được; tính dễ thối tha.

Putride. Thối, mục, hư, nát, hôi, ung.

Pylône. Cổng xây bốn mặt.

Pylore. Lỗ dưới mỏ ác.

Pyramidal. Có hình cột thượng thu hạ thách và có nhiều phía.

Pyramide. Cột xây thượng thu hạ thách và có nhiều phía.

Pygmée (un). Người be bé, bé thấp, thấp lùn chùn; les pygmées, thứ người lùn nhất.

Pyrite. * Hàn thủy thạch.

Pyromètre. Ống khí (chỉ những sự nóng lạnh).

Pyroscaphe. Tàu lửa.

Pyrotechnie. Nghề phép dùng lửa.

Python, serpent. Rắn (to lắm).

Pythonisse. Bà cốt, bóng cốt, bà bóng; le chant des pythonisses, bóng rí, tụng rí.

Q

Quadragénaire. Kể đã lên bốn mươi tuổi.

Quadragesime, carême. Mùa chay cả; dimanche de la —, lễ cả bốn mươi.

Quadrangulaire. Vuông, có bốn góc.

Quadrant solaire. Đồng hồ bóng, trắc ảnh.

Quadrature. Hình vuông.

Quadrifide. (Giống gì) đã chia sả tư.

Quadrigé. Xe bốn vật (bốn ngựa, v. v.) giống nhau kéo.

Quadrilatère. (Hình) có bốn mặt.

Quadrillé. Kể (ngang và dọc).

Quadrumane. (Vật gì) có bốn tay.

Quadrupède. Muông thú, (vật) có bốn chân.

Quadruple. Bằng bốn, gấp bốn.

Quadrupler. Gấp bốn lần, nhân vuô bốn, bội tứ; — sa fortune, bội cơ nghiệp bốn lần.

Quai. Bên, bên đá, đường rìa sông.

Qualificatif. (Tiếng) chỉ thể thức một sự.

Qualifier. Đặt tiếng, đặt tên.

Qualité. Bản tính, tính, cách ở, thể thức; en — de, như, đường bằng, như thể là.

Quand (adv.). Bao giờ. (V. Gramm., no 457); — (conj.), khi, khi nào.

Quant à (conj.). Về phần.

Quantième. Ngày mây, mồng mây.

Quantité. Sự bao nhiêu.

Quarantaine. Độ bốn mươi (tuổi, v. v.)

Quarante. Bốn mươi.

Quarantième. Thứ bốn mươi.

Quart. Một phần trong bốn; un — d'heure, một khắc giờ đồng hồ; environ un — d'heure, chín nổi com (c'est-à-dire le temps de faire cuire une marmite moyenne de riz pour trois ou quatre personnes).

Quartaut, tonnelet. Thùng nhỏ.

Quarte (fièvre). Bệnh sốt rét ba ngày một cơn.

Quarteron. Hai mươi lăm.

Quartier, partie. Phần; — de village, xóm; chef de — (à Hanoi), hộ trưởng, thiên hộ; premier — de la lune, thượng huyện; dernier — de la lune, hạ huyện.

Quartier-maitre. Ông đội, ký lục.

Quartz. Đá lửa, đá sáng.

Quasi, presque. Gần như vậy; — frère, như người anh em vậy.

Quatorze. Mười bốn.

Quatorzième. Thứ mười bốn.

Quatrain. Văn thơ tứ tuyệt.

Quatre. Bốn, tư; tứ (ch.).

Quatre-temps. Bốn mùa.

Quatre-vingts. Tám mươi.

Quatrième. Thứ bốn, thứ tư.

Que (conj.). Rằng; il m'a dit que..., nó đã nói vuô tôi rằng..., — (adv.), là đường nào (à la fin de la phrase);

que je suis content ! tôi vui lòng là
đường nào ! (cf. Gramm.).

Quel. Ai ? sự gì.

Quelque... que (conj.). Dù thế nào ;
dù thế nào... mặc lòng.

Quelquefois (adv.). Một hai khi.

Quelqu'un. Ai, có kẻ ; y a-t-il — ? có
ai đây ? y a-t-il — d'aussi malheu-
reux ? nào có ai khôn nạn cho bằng
ru ? (V. Gramm., no 209).

Quenouille. Cần kéo vải, cần kéo sợi,
con quay.

Querelle. Sự cãi cò, sự dứ mắng.

Querelleur. Ilíc, hung hách, hục hặc,
hay cãi ; deux vieilles querelleuses,
hai bà lão ngoa ngửa quá phép.

Quereller (se). Cãi lầy vuội ai, cãi cò,
diệc bách, mắng.

Quérir. Tìm ; envoyer —, đòi, bảo đi
gọi.

Questeur. Quan giữ kho bạc.

Question. Điều hỏi, lời hỏi, sự tra
hỏi ; infliger la —, tra khảo, khảo
kệp ; celui qui inflige la —, kẻ khảo
hình.

Questionnaire. Cặp gồm những điều
hỏi.

Questionner. Hỏi, hỏi han.

Questionneur. Kẻ hỏi han, kẻ hỏi tò
mò, kẻ hỏi thọc mạch.

Questure. Chức quan giữ kho bạc.

Quête, recherche. Sự tìm tòi, sự suy
xét ; —, action de quêter, sự ăn xin ;
faire la —, đi khuyển giáo.

Quêter, rechercher. Tìm ; le chien
quête, chó tìm lời ; —, faire la
quête, ăn xin, lầy tiền, đi khuyển
giáo.

Quêteur. Kẻ xin, kẻ đi khuyển giáo.

Queue. Đuôi ; remuer la — (se dit d'un
chien, etc.), ngoáy đuôi ; la — d'un
fruit, cuống quả, núm ; — d'une
comète, đuôi sao ; — de billard, cần
đánh lăn ; — de rat (pour éclairer),

cái nòng ; robe à —, áo có đuôi dài ;
à la — leu-leu, nôi đuôi.

Qui (V. Gramm., no 200 et s.).

Quiconque. Ai ai, ai ai... mặc lòng
(V. Gramm., no 208).

Quiétude. Sự yên lòng, sự yên ổn, sự
yên hàn.

Quille, jeu. Thằng phồng ; — d'un
bateau, lườn tàu.

Quiller. Bật cái, bắt thăm.

Quincaillerie. Những đồ bằng sắt hay
là bằng đồng.

Quincaillier. Kẻ bán đồ sắt hay là đồ
đồng.

Quinconce. Hàng sắp chéo.

Quinine. Thuốc sốt.

Quinquagénaire. (Kẻ) được năm
mười tuổi.

Quinquagésime. Lễ năm mươi.

Quinquennal. (Sự gì) xảy ra năm năm
một lần ; đủ năm năm.

Quinquina. Thuốc ky na.

Quintal (métrique). Một trăm cân
(tây).

Quinte, caprice. Ý lạ ; fièvre —, bệnh
rét bốn ngày một cơn ; — de toux,
cơn ho.

Quintessence. Khi tốt nhất.

Quinteux, capricieux. Xằng tính, gát
gông, khó ăn khó ở, có tính thất
thường, kẻ có bệnh theo cứ trắng.

Quintupler. Gấp năm, bội năm.

Quinzaine. Độ mười lăm ; dans la —,
trong vòng mười lăm ngày.

Quinze. Mười lăm.

Quinzième. Thứ mười lăm.

Quipropro, méprise. Sự lăm, sự lẫn,
sự lăm lạc.

Quittance. Tờ biên lai.

Quitte. Khởi, đã được tha.

Quitter. Bỏ, từ bỏ, lia bỏ, mất ; — un
lieu, bỏ nơi nào, rời đi nơi khác ;
— l'armée (désertre), đào binh ; —
une dette, tha nợ ; — ses habits,

cởi áo ra ; la fièvre le quitte, bệnh sốt đã dều.

Quoi. Gì, dĩ gì, sao, điều gì ? (V. Gramm., no2 12).

Quoique (conj.). Dù mà... mặc lòng, (V. Gram., synt.), tuy, tuy rằng ; dù gì... mặc lòng.

Quolibet, plaisanterie. Lời nhạo cười.

Quotidien. Hằng ngày, thường, bằng ngày hằng có ; thuộc về mỗi ngày ; fièvre quotidienne, bệnh sốt một ngày một cơn.

Quotient. Tích phân.

R

Rabâcher. Nói đi nói lại mãi ; kể lại vô cùng.

Rabais. Hời giá ; vendre au —, bán hời giá.

Rabaisser. Hạ xuống ; — un prix, hạ ; fig., — l'orgueil de quelqu'un, dẹp tính ai kiêu ngạo xuống ; se —, làm việc chẳng xứng.

Rabat. Cái nẹp (trắng hay là thâm).

Rabattre. Hạ xuống, bỏ xuống ; — du prix d'une chose, hạ giá, bớt giá ; — son habit, trật áo xuống.

Rabatteur. Kẻ đuổi vật rừng vào lưới.

Rabbin. Thầy cả đạo Judêu.

Rable. Bàn trang.

Rabêtir. Làm cho nên dần dần, ngày muối ; se — ra tôi da, nên ngu懵懂, thiên trí.

Rabot. Cái bào (fig.).

Raboter. Bào.

Raboteux. Su sì, su sì, gỗ ghe, gặp gheh ; chemin —, đường gỗ ghe khó đi.

Rabougri. Khô héo, nhăn gú, gầy, yếu sức.

Rabougrrir (se). Ra khó héo.

Racaille. Dân hèn ; la — des villes, những đứa phàm hèn nhát trong thành.

Raccommoder (un habit). Vá lại, sửa lại ; fig., — des amis, làm cho hai

người lại được hoà cùng nhau ; se — avec, làm lành cùng.

Raccord. Nơi nào nối hai sự khác nhau.

Raccourci. Đã chịu co lại, đã ra vắn tắt ; en —, en abrégé, vắn tắt ; à bras raccourcis, hết sức mình.

Raccourcir. Rút lại, co lại.

Racrocher. Treo ; se —, vịn lấy, mắc, cầm lấy.

Race, famille. Họ hàng, dòng dõi, tông tộc ; de noble —, về nhà sang trọng, có dòng dõi sang trọng ; — vile, loài hèn ; — blanche, bạch nhân ; — noire, hắc nhân ; — jaune, hoàng nhân ; — rouge, xích nhân.

Rachat. Sự chuộc ; giá chuộc.

Racheter. Chuộc, cứu chuộc, mua lại ; — des coups de rotin, thực roi ; — un crime (en faisant une action d'éclat), dãi tội lập công ; hiệu lực thực tội ; se — à prix d'argent (v. g. les soldats), nộp liêm.

Rachis, épine dorsale. Xương sống.

Rachitique. (Mình vóc) xau xa ; kẻ có bệnh xương sống.

Rachitisme. Bệnh xương sống.

Racine. Rễ, cội rễ ; — principale, rễ bầm ; les racines qui s'étendent en terre, bầm rễ ; prendre —, bén rễ ; la — d'un mot, cội rễ tiếng ; fig., l'envie pousse de profondes racines dans le cœur, sự ghen ghét thâm vào lòng sâu lắm.

Racler. Cạo, cào, gọt, nạo, xới; —, enlever la peau, róc; — d'un instrument, gậy dần (cách khó nghe).

Racloir. Cái nạo; cái bàn trang.

Raclure. Mùn cạo.

Raconter. Truyện bày đặt.

Raconter. Kể lại, kể truyện, nói, nói vể; tout —, kể mọi sự trước sau; — une histoire, rở tích; on raconte que, người ta đồn, có truyện rằng; se — ensemble, nói kháo láo.

Racornir (se). Nên cứng, nên rắn; co lại; se — à cause de la chaleur, teo lại.

Rade. Bền thuyền, nơi tàu đậu, cửa, vũng; être en —, ở cửa.

Radeau. Cái bè, mảng, bè bời; préparer un —, đóng bè, cón bè; faire commerce de radeaux de bois, buôn bè.

Rader. Gạt.

Radiation (d'un mot). Sự gạch chữ; — d'un nom sur les registres, sự sỏ tên đi; sự cung tên; — rayonnement, sự ánh sáng giải tua, sự sáng giới.

Radical (d'un mot). Cội rễ tiếng.

Radicalement. Tuyệt, hẳn dứt, cách lỏn; guéri —, đã lành, đã thật, đã thuyên bệnh, đã khỏi bệnh.

Radicelle. Rể con.

Radié. Có ánh sáng, sáng chói, sáng loè.

Radier, rayonner. Giải ánh sáng, giải giới; —, effacer, gạch (chữ), sỏ, cung (tên); — un caractère, gỏ chữ.

Radieux, très joyeux. Vui vẻ; visage —, mặt mũi vui vẻ, mỉm cười.

Radis. Củ cải đỏ.

Radoter. Nói sáng, nói lủ lẩn; nói bất tỉnh.

Radoteur. Kể nói lủ lẩn, kể nói sáng.

Radouber. Chữa lại, sửa lại.

Radoucir quelqu'un. Làm cho người lòng, yên ỉ; — quelque chose, làm cho ra mềm; se —, hoá nên hiền lành, người lòng giận, thỉn tỉnh, ra thuận thực; le temps se radoucit, giờ dễ chịu hơn; le vent se radoucit, ngớt gió; avoir le visage radouci, nhún mặt lại.

Rafale. Con giồng, cón táp.

Raffermer. Làm cho vững, thêm sức; — les courages, nói khuyên người ta ở cho vững, giục kẻ cả sợ.

Raffinage. Sự lọc đường, sự cảm đường.

Raffinement du langage. Sự nói văn hoa quá; — de supplices, những hình khổ gở lạ; — dans la nourriture, của ăn mỹ vị.

Raffiner. Lọc, nầu; — le sucre, cảm đường, lọc đường.

Raffinerie. Nhà cảm đường, nhà lọc đường.

Raffoler. Thích quá, mê; — de quelqu'un, yêu ai quá lẽ.

Rafranchir. Làm cho mát; fig., — la mémoire, nhắc lại (sự gì cho ai); se —, boire, uống; se — à l'air, hong mát; se —, avoir froid, rét trong mình, bớt sự nóng, ra lạnh lẽo.

Rafranchissant. Mát, hay làm cho mát, mát ruột.

Rafranchissement. Đồ nước; prendre un —, ăn bữa rượu.

Rage. Bệnh dại; un chien qui a la —, chó dại; fig., sự giận hỏng, sự giận, sự thịnh nộ, sự mê cuồng.

Ragoût. Thịt nầu vuỏi rau.

Ragoûtant. (Đồ gì) làm cho thêm ăn.

Raïde. Cứng, thẳng; montagne —, núi sỏm; caractère —, tính nhậm nhắt.

Raïdeur. Sự cứng, sự thẳng; fig., tính thẳng.

Raidir. Nên cứng, cón lại; fig., se —, cưỡng lại, bất khỏng.

Raie, ligne. Dòng, chỉ; tracer une —, kéo chỉ, kẻ hàng; —, poisson, cá đuối, * tri ngư.

Raifort, radis noir. Củ cải đen.

Rail. Đàng bánh xe lửa đi.

Railler. Nhạo, nhạo cười, nói chơi nói cợt, nói ghẹo, giễu cợt, nói vui miệng.

Raillerie. Lời pha trò, lời nhạo cười; par —, cách chơi.

Railleur. Hay giễu cợt, kẻ nói ghẹo.

Railway. Xe lửa.

Rainette, grenouille. Con nhái, con ếch, con châu chuộc; prendre des rainettes, chộp ếch.

Rainure. Chỉ.

Raisin. Quả nho, chùm nho; cueillir un —, lấy quả nho, hái quả nho.

Raison. Trí luận, trí đoán, lý, lẽ, chính lý; avoir l'âge de —, đến tuổi khôn; j'accepte cette —, tôi lấy lẽ này làm tốt, tôi phục lẽ này; suivre la —, cứ lý; trouver ou chercher des raisons, bày biện.

Raisonnable. (Người) có trí khôn, kẻ có lý, hay cứ lý; (chose) —, phải lẽ.

Raisonnement. Phải lẽ, cứ lý, cách lý sự.

Raisonnement. Lẽ luận, lẽ đoán, cách luận lẽ.

Raisonner. Luận lẽ, bàn luận, nói cứ lý; —, discuter, cãi lẽ.

Rajeunir (un objet). Sửa lại, khôi phục lại; se —, khôi phục lại.

Rajuster. Nồi lại, tiếp, vá lại; sửa lại, dọn lại.

Râle ou râlement. Sự vừa rên vừa tắt hơi.

Ralentir. Cầm lại, làm cho chậm lại; se —, chậm hơn, giãn, thông thả hơn.

Râler. Và rên và tắt hơi.

Ralliement. Sự thu; sonner le —, đánh trống thu.

Rallier. Thu, góp, hợp; — des troupes, chiêu binh; se — hội hợp; fig., hợp ý, hợp một ý; hợp cùng.

Rallonger. Làm cho dài hơn.

Rallumer. Đốt lại; fig., — la discorde, gieo lửa đốt thuận lại; la révolte se ralluma, đảng nguy lại dậy lên.

Ramage. Tiếng chim riu rít, tiếng chim kêu, sự chim kêu yêng ỏi; faire —, kêu riu ra riu rít, hót.

Ramas, tas. Đống, tro.

Ramassé, trapu. To vai.

Ramasser (par terre). Lặt lầy, cất lầy; — des grains épars, bốc bãi; —, mettre en tas, thu tích, chống chắt.

Ramassis, groupe. Lũ; un — de brigands, gian đảng; un — de toutes les nations, những người hèn mạt bởi các nơi đến.

Rame. Cái chèo; à force de rames, rán mà chèo, gắng chèo; fig., mau kíp hết sức; — de papier, một xếp giấy.

Rameau. Ngành cây, cành, chánh; dimanche des rameaux, ngày lễ lá.

Ramée. Đồng ngành cây đã chặt; sous la —, dưới bóng lá cây.

Ramener. Đưa về, đưa lại; — les jambes sous les cuisses, co chân lại; fig., — l'abondance, liệu mọi sự dư dật, mới được thịnh sự lại.

Ramer. Chèo; — avec vigueur, chèo mạnh, rán mà chèo.

Rameur. Chèo sào, người chèo.

Rameux. Có nhiều ngành, rậm rạp.

Ramie. Gai.

Ramier (pigeon). Chim gù ghi, gằm ghi.

Ramification. Ngành cây, rẽ cây xoà.

Ramifier (se). Ra nhiều ngành; (cây) bà xoà ou loài xoà.

Ramollir. Làm cho mềm, nhão; se —, ra mềm; fig., ra yếu đuối, nên yếu.

Ramon, balai. Chổi.

Ramoner une cheminée. Nạo ống khói.
Ramoneur. thợ nạo ống khói.
Rampant (animal). (Giống vật) hay bò man, bò lan ra ; plante rampante, cây bò, cây leo.
Rampe, balustrade. Cầu lơn, tay vịn ; —, plan incliné, đường trèo, đường dốc, dèo.
Ramper. Bò, bò man ; lan ra, xoè ra, đi lết bệt ; —, se faufler, lén vào, xen vào, mua lòng.
Ramure. Sừng hươu, chạc nai, gác nai.
Rance. Có mùi mốc, khen khét.
Rancir. Lây mùi hôi ngửi, có mùi hôi ngửi, có mùi khen khét, lây mùi mốc.
Rançon. Tiền chuộc.
Rançonner. Đòi tiền.
Rancune. Sự hờn giận, sự hằn giận, sự tích oán.
Rancunier ou rancuneux. Hờn giận, kẻ tích oán, kẻ có lòng chẳng tha sự phạm đến mình.
Rang, ordre. Thứ tự ; —, classe, bậc, đẳng bậc, chức, lớp ; du premier —, thượng phẩm ; — de montagnes, rừng núi.
Rangé. Đã xếp cứ thứ tự ; en bataille rangée, quân đã bày trận, đã bố trận.
Ranger. Xếp cho thứ tự, sắp lớp, sửa sang, soạn ; — une armée en bataille, sắp quân, bài binh.
Ranimer, refaire les forces. Bỏ sức, thêm sức, chữa lại ; fig., thêm lòng, làm cho ai vững lòng, yên ủi, làm thoải ; se —, lấy sức lại ; —, revenir à soi, hoàn hồn.
Rapace. Ham của, hay trộm cướp, có tính trộm cắp.
Rapacité. Sự ham của.
Rapatrier. Đem (chở) về nhà quê.
Râpe. Cái bàn xát.
Râpé (habit). Áo cũ, áo hư thật.
Râper. Xát.

Rapetasser. Vá lại, sửa lại.
Rapetisser. Giảm bớt, cắt bớt, chém ; se —, co lại.
Rapide (adj.). Chạy mạnh, mau kíp ; un courant —, nước chảy cuồn ; —, vif, lanh chái, chóng.
Rapide, chute ou cataracte. Thác, nơi chảy nước mạnh.
Rapidement. Cách mau kíp.
Rapidité. Sự mau kíp, sự chạy mạnh.
Rapiécer. Vá lại, mạng.
Rapière, épée. Giáo búp đa.
Rapine. Cửa trộm cướp, sự ăn cướp ; exercer la —, đi ăn cướp.
Rapiner. Cướp, ăn cắp, trộm cướp.
Rappel. Sự gọi lại, sự kêu lại ; battre le —, đánh trống thu.
Rappeler. Gọi về, đòi lại, bắt về ; fig., — ses esprits, tỉnh lại, hoàn hồn, đứng vững gan ; se —, nhớ, nhắc lại.
Rapport, revenu. Ích lợi, bổng lộc ; — d'une terre, phần lúa mình gặt ; avoir des rapports avec..., năng đi lại vuôi ; —, dénonciation, sự thưa, sự cáo, sự tố giác ; —, compte-rendu, sự biên dẫu đui việc gì, sự tra hỏi ; —, convenance, sự xứng hợp, sự vừa ; loc.: par — à, về sự ; sous tous rapports, từ bề, mọi dề.
Rapporter, remettre en place. Đem về, đem lại, đưa về ; —, faire un rapport, kể mọi sự (về việc gì), thưa lại, trình ; —, dénoncer, cáo, tố, mách lẻo ; —, donner des revenus, sinh lợi ; — une loi, bãi luật ; —, raconter, kể lại, nói, diễn lại, chép ; on rapporte que, người ta nói rằng, đồn tiềng, văn thanh rằng ; se — à, về, thuộc về.
Rapporteur, dénonciateur. Thằng cáo, thằng tố, thằng mách.
Rapprocher, réconcilier. Giãn hoà, làm cho hoà thuận ; se —, s'appro-

- cher, dền gấn, tới dền; fig., se réconcilier, làm lành.
- Rapsodie.** Sách chép lật thơ.
- Rapt.** Sự cướp (người nữ).
- Raquette.** Bàn đá cầu.
- Rare,** peu commun. Hoạ hoàn, hoạ mới thấy, phi thường, chẳng mấy khi, có ít, chẳng nhiều; —, peu serré, thưa, loãng, chẳng đặc; —, excellent, lạ, quý hoá.
- Raréfaction de l'air.** Sự ra nhẹ khí hơn.
- Raréfier.** Làm cho ra thưa; —, dépaissir (des légumes), tĩa ra.
- Rarement.** Chẳng mấy khi.
- Rareté.** Sự ít, sự chẳng mấy khi.
- Ras,** tondus. Đã chịu cạo; loc.: à — du bord d'un verre, đầy giàn; l'eau arrive à — du bord de la barque, nước sát cặp thuyền; en rase campagne, nơi rất vắng khoát.
- Rasade.** Một cốc đầy, một chén.
- Raser.** Cạo, gọt; se —, cạo râu; se — la tête, cạo đầu.
- Rasoir.** Dao cạo; cuir à —, da mài dao cạo.
- Rassasier.** Làm cho no, cho ăn khỏi đói, làm cho chán; se —, ăn no; être rassasié, no, no bụng, no ăm.
- Rassemblement.** Sự hội; un —, đông, lũ, hội, bọn.
- Rassembler.** Thu, thu làm một (đông, lũ); hợp, thu hợp, hội hợp; — des choses dispersées, thu, thu xếp, thu góp, tích lũy, lật lầy (những sự bở dẫu đây); — des soldats, tụ binh, hội binh.
- Rasséréner.** Làm cho bằng yên, cho yên hàn, cho bình tĩnh; le temps se rasséréne, trời thanh lại.
- Rassis,** calme. Yên; du pain —, bánh khô.
- Rassortir.** Dọn lại (xếp) đủ bộ.
- Rassurer** quelqu'un. Làm cho vững lòng, yên ủi, làm cho ai khỏi lo sợ; se —, bớt sợ, khỏi lo sợ, lại được lòng vững.
- Rat.** Con chuột, chuột đàn; — d'égoût, chuột cống; gros — (qui creuse la terre), chuột đất; — musqué, chuột chù, chuột xạ ou chuột hôi; petit —, chuột nhắt.
- Ratatiné.** Khô héo, nhăn nhú, còi kỉnh.
- Rate,** partie du corps. Lá lách, thần; fig., ne pas se fouler la —, lười lỉnh, biếng nhác, trễ tràng, dãi nợa.
- Râteau.** Cái bừa cào.
- Râtelier.** Cào, cào cỏ.
- Râtelier.** Máng cỏ.
- Rater,** manquer. Hổng.
- Ratière.** Cạm, bẫy chuột.
- Ratification.** Sự ưng, sự lấy làm phải.
- Ratifier.** Ưng, lấy làm phải, khen, y nghị.
- Ration.** Lương; toucher la —, chịu lương, lĩnh lương; qui distribue les rations, kẻ phát lương.
- Rationnel.** Phải lẽ, hợp cùng trí tự nhiên người ta.
- Rationner.** Chia lương; phát lương cứ lệ đã định.
- Ratisser.** Nạo cỏ.
- Ratissoire.** Cái nạo, cái a.
- Rattacher.** Buộc lại, trói lại, nối lại, kết; se —, être proche, ở liền.
- Rattraper.** Theo bắt, theo kíp; — un fugitif, đuổi bắt kẻ trốn lủi.
- Raturer.** Xóa, sỗ, gạt, gỡ chữ, bôi chữ.
- Rauque** (voix). Khan tiếng.
- Ravage.** Sự phá phách, sự làm tới tàn, sự phá hủy.
- Ravager.** Phá phách, phá nát, phá hủy.
- Ravalier,** abaisser. Chê, hạ xuống, làm xỉ nhục; se —, làm việc không xứng đáng.

Ravauder. Chữa bít tất.

Ravaudeuse. Đàn bà chữa bít tất.

Rave. Củ cải.

Ravi de joie. Mừng rỡ, nhảy mừng ;
être — en esprit, người ngất trí đi.

Ravier. Đĩa con (để đổ nước).

Ravin. Đàng hờ, hang hỏ, đàng nẻ tại
nước lũ chảy mạnh.

Ravine. Nước lũ, nước chảy ra.

Raviner. Sinh vũng, có lỗ hỏ.

Ravir. Ăn cướp, ăn cắp, bắt lấy, chiếm
lấy ; — (charmer) les oreilles, nghe
êm tai ; loc. : à —, tốt lắm, đáo để,
cách lạ lùng.

Raviser (se). Đổi ý, trở lòng, đem ý
về đàng khác.

Ravissant, charmant. Vui, hay lắm ;
chant —, bài hát hay lắm ; cam-
pagne ravissante, cánh đồng dễ coi.

Ravissement, extase. Sự ngất trí đi.

Ravisser. Kẻ cướp người nữ ; kẻ
kéo lôi.

Ravitaillement. Lương thực, các đồ
trữ dưỡng ; empêcher le — de l'en-
nemi, hãm lương quân giặc.

Ravitailer. Liều lương thực.

Raviver le feu. Đốt lửa ; — la colère,
trêu giận ; — les pleurs, làm cho
chảy nước mắt ra.

Rayé, marqué de raies. Đã kẻ ; —,
effacé, đã gạc.

Rayer, marquer de raies. Kẻ, vạch
hàng, kéo chỉ ; —, effacer, xoá, gạc,
sổ, cung ; — un nom des registres,
cung tên, sổ tên.

Rayon, tiroir. Ô ; — d'une roue, cam
xe ; — de lumière, ánh sáng ; —
du soleil, ánh sáng mặt trời ; exposer
quelqu'un aux rayons du soleil, giã
hiệu ; un — de cercle, bán kính ; un
— de miel, tảng ong, tảng mật
ong.

Rayonnement. Sự ánh sáng giãi tua,
sự sáng giãi.

Rayonner, lancer des rayons. Sáng
chói, giãi giãi, giãi ánh sáng ; — de
joie, mừng rỡ, có mặt vui mừng.

Razzia. Sự cướp (hết các đồ và các
giồng vật).

Réaccoutumer (se). Tập lại, làm cho
quen một lần nữa.

Réaction. Sự chống trả ; —, change-
ment, sự ra khác, sự đổi ý.

Réadmettre. Nhận lại, cho vào một
lần khác.

Réadmission. Sự nhận một lần nữa.

Réagir. Chống trả, chống lại, giữ mình
cho khỏi ; trở lòng, đổi ý.

Réalgar. * Thử *et* hùng hoàng.

Réaliser. Có thật ; — une chose, làm
cho thành việc ; *se* —, hoá ra, xảy
dần, nên thành việc.

Réaliste. Kẻ vẽ (*ou* kẻ) như thật
sự.

Réalité. Sự có, sự thật ; en —, thật
như vậy, thật sự.

Rébarbatif (visage). Mặt de, mặt mũi
dữ tợn, khó coi.

Rebâtir. Xây lại, lập lại, làm lại ; —
une maison, xây nhà lại.

Rebattu, répété. Đã nói đi nói lại cho
ngấy tai.

Rebec, violon à trois cordes. Tam
huyền.

Rebelle. Giặc, kẻ nghịch, phản nguy,
bội nghịch, bội bạn ; loài cây cáo,
binh sói.

Rebeller (se). Làm nguy, làm giặc,
phản tặc, hưng loạn.

Rebellion. Sự khởi nguy, sự làm loạn
sự phản nguy ; la — surgit, dậy lên
loạn.

Reblanchir. Làm cho trắng, giặt lại ;
— une maison, quét vôi lại.

Rebondi (visage). Mặt mũi béo đầy.

Rebondir. Nảy lên, vọt lại, bật lại,
chẳng chịu.

Rebord. Lợi ; — d'une barque, xà lỵ.

Reboucher. Bịt lại, lấp lại, dút nút lại, bưng lại.

Rebours (à). Trái, ngược, cách lộn thứ tự, trái phép, trái thói.

Rebouteur. Người có tài chữa sỏi cánh, v. v.

Rebrousser chemin. Lui lại, trở về, à rebrousse-pois, ngược, trái.

Rebuffade (recevoir une). Chẳng được như lời xin.

Rebut. Những đồ vật đã bỏ đi; mettre au —, bỏ đi, vứt đi, chë.

Rebutant. Khó chịu, khó làm, khó lòng.

Rebuter, chasser quelqu'un. Đuổi ra; — décourager, nói găng ra, khuyên dừng, làm cho đổi ý; se —, ngã lòng, sòn lòng.

Récalcitrant. Bất trị, khó bảo, cưỡng lại.

Récapituler. Soát lại, khảo lại, tóm lại.

Recéder. Trả lại, nhường.

Recéler. Giấu, chứa, cho ẩn nòh, giữ kín; — des voleurs, trữ dưỡng kẻ trộm cướp.

Recéleur. Oa gia, oa trữ, kẻ chứa, kẻ trữ dưỡng.

Récemment (adv.). Mới, khi nãy, chưa bao lâu, vừa rồi.

Recensement. Sự điểm, sự lên sổ; faire le — du peuple, lên sổ nhân danh.

Recenser. Làm sổ, lên sổ, điểm.

Récent. Mới, mới có, mới xảy ra.

Récépissé. Chữ nhận, tờ nhận, tờ biên lai.

Réceptacle. Nơi chắc chắn mà ẩn náu.

Réception. Sự chịu trọ; sự đón rước.

Recette. Tiền thầu; — en argent, tiền góp.

Recevable (raison). Lẽ lầy làm phải; excuse —, lời nói chữa mình cũng có lý mà chịu được.

Receveur. Kẻ thu góp, kẻ thu lại; — des impôts, kẻ thu thuế.

Recevoir. Được, chịu, chịu lấy, nhận lấy; — des hôtes, chịu khách, tiếp, đón rước, cho trọ nhà mình; — des présents, chịu lấy của lễ; — des coups de rotin, phải đòn, chịu roi; — une blessure, bị đau, phải đau; — des louanges, được lời người ta không khen; — (quelque chose de bas en haut), hứng; — quelqu'un dans une chute, đỡ ai ngã; — les ordres sacrés, chịu chức; — le baptême, chịu phép rửa tội; —, contenir, đựng được.

Rechange (habits de). Áo thay.

Recharger une arme à feu. Nạp súng lại.

Réchaud. Hoả lò; grille de —, rá hoả lò; — à encens, lư hương.

Réchauffer. Hâm, làm cho ấm lại, ấp lại; — les courages, thêm lòng, bổ sức lại; se — (v. n.), ra hâm, lại nóng ấm.

Rechausser. (v. g. un arbre). Nằm cây, vun đất vào gốc cây.

Rêche, rude au toucher. Sù sì, su si.

Recherche. Sự tìm tòi, sự tra hỏi, sự suy xét; vêtir avec —, kẻ ăn mặc từ tẻ lảm; — dans le langage, kiểu nói văn hoa quá.

Rechercher. Tìm, tìm kĩ, tìm nã; — avec soin, quảng hành tầm nã; — des voleurs, đuổi kẻ trộm; — en interrogeant, hỏi han, tra xét, suy xét; — des honneurs, tham chức quyền.

Rechigné (air). Mặt mũi khó coi, cau mày, mặt nhặt nhiệm.

Rechute. Sự ngã lại, lại mắc phải; faire une — (maladie), lại ngã phải bệnh.

Récidive. Sự phạm tội một lần nữa, sự ngã phạm tội luôn.

Récif. Hòn đá, hòn sạn.
Récipient. Bình, bình đựng.
Réciprocité. Sự cùng nhau.
Réciproque. Thuộc về nhau, cùng nhau, cho nhau, đòi nhau.
Récit. Bài kể truyện.
Récitatif. Cung đọc tron.
Récitation. Sự đọc lớn tiếng, cách đọc.
Réciter. Đọc, đọc ôn, đọc thuộc lòng ; — son chapelet, lần hạt ; — des prières, đọc kinh.
Réclamation. Tiếng kêu trách, sự đòi xin.
Réclame. Sự rao đồ bán, bài khen (thường chép vào nhật trình).
Réclamer quelque chose. Đòi xin, kêu ; — (demander) un secours, cầu cứu ; **se** — de, nhờ.
Reclus, solitaire. Tu hành, ở vắng vẻ.
Reclusion, prison. Tù rạc, ngục ; —, solitude, nơi làm tu hành.
Recoin. Xó, góc.
Recoller. Dán lại (dồ gì đã bật), gán lại.
Récolte. Vụ, lúa gặt, sự gặt lúa ; la — du 5e mois, vụ tháng năm, vụ chiêm, vụ hạ ; la — du 10e mois, vụ tháng mười, vụ mùa, vụ đông.
Récolter le riz, le blé. Gặt lúa ; — des fruits, lấy quả, trái quả ; — la canne à sucre, chém mía ; — des arachides, des patates, bới lạc, đào khoai ; — des légumes, hái rau ; — des haricots, hái đậu, lấy đậu ; — le maïs, bẻ ngô.
Recommandation. Lời khen bênh.
Recommander quelqu'un. Nói khen, nói bênh, không khen, khen bênh ; — de faire quelque chose, khuyên bảo, xui giục làm việc gì.
Recommencer. Bắt đầu lại.
Récompense. Phần thưởng, giải, của thưởng ; recevoir une —, được

thưởng ; distribuer des récompenses, phát giải, phát phần thưởng.
Récompenser. Thưởng, thưởng cho ; — chacun selon ses mérites, trả công cho người nọ, phạt cho xứng người kia.
Recomposer. Làm lại, đặt một lần khác.
Recompter. Soan lại, đếm lại, tính lại.
Réconciliation. Sự làm hoà lại, sự làm lành.
Réconcilier. Giàn hoà, làm cho hoà thuận ; làm cho lại được nghĩa ; **se** —, làm lành.
Reconduire. Đưa lại, đưa chân ; — des hôtes, tiễn.
Réconfort, consolation. (Sự) gì yên ủi, điều gì dúp đỡ.
Réconforter. Bỏ sức, thêm sức ; —, consoler, yên ủi.
Reconnaissable. Nhận được, dễ nhận.
Reconnaissance, gratitude. Sự biết ơn ; une —, tờ nhận ; aller en —, đi nhận đất, đi đo thám, đi đo mặt.
Reconnaissant. Biết ơn, báo ơn, trung hậu ; **se** montrer — tỏ ra lòng biết ơn ai.
Reconnaître. Nhận biết (mặt ai) ; —, avouer, chịu (tội), thú, xưng, chẳng chối ; — un bienfait, biết ơn ; — une dette, nhận nợ ; — une erreur, xưng mình đã lầm lỡ ; **se** —, revenir à soi, tỉnh lại, hoàn hồn, hồi lại.
Reconquérir. Lấy lại, được lại ; — la faveur, lại được nghĩa (ơn) cùng ai.
Reconstituer. Lập lại, dựng lại, tu tác lại.
Reconstruire. Xây lại.
Recopier. Biên lại, sao tả, viết lại ; — mot-à-mot, sao từng tiếng một.
Recoquiller. Cuộn như ốc.
Recoudre. Vá, khâu lại, khâu lại.
Recourbé. Cong, đã uốn cong lại, co quắp.

Recourber. Uốn cong lại, vít, co, co quặp.

Recourir à... Nhờ (quyền); chạy đến cùng ai, xin lòng nhân từ ai.

Recours, refuge. Sự chạy đến nhờ (ai); avoir — contre quelqu'un, có thể kiện ai.

Recouvrer. Được lại; — des forces, lấy sức lại; — (des impôts, etc.), thu (thuế), thu góp.

Recouvrir, cacher. Giấu, che; — une maison, lợp lại.

Récréatif. Vui, hay giải trí, hay giải phiền.

Récréation. Giờ nghỉ, sự di chơi.

Récérer (se). Chơi, giải trí, dưỡng nhàn.

Recrépir. Quét vôi lại.

Recreuser. Đào lại, đào sâu hơn.

Récrier (se). Chồng cãi, phản phò.

Récrimination (en justice). Sự phản toạ.

Récrire. Viết lại, viết thư lại.

Recroqueviller (se). Co lại, co quặp.

Recrudescence. Sự ra mạnh hơn; — de la maladie, bệnh hoàn nguyên.

Recrue. Linh mới.

Recruter (des soldats). Mộ binh, tuyển binh, tụ binh, chiêu binh.

Recruteur (officier). Quan tụ binh; kẻ chiêu binh.

Rectangulaire. Có hình vuông, có hình trực diện.

Recteur, chef. Kẻ cai, kẻ áp, kẻ làm đầu.

Rectification. Sự sửa lại, lời chữa.

Rectifier. Sửa lại, chữa, tu tác lại.

Rectitude. Sự ngay, sự công chính; — d'esprit, trí đoán chắc chắn.

Recto tono. Cung bằng, cung dọc.

Reçu (un). Tờ biên nhận, tờ biên lại.

Recueil. Sách chép điều gì đã lật lảy.

Recueillement (de l'âme). Sự suy ngẫm.

Recueillir, récolter. Được, chịu lấy, hái, lấy; — de l'eau d'en haut, hứng lấy nước; fig., — des raisons, thu lấy nhiều lẽ; se —, suy nghĩ trong mình, mông lo (sự gì).

Recuire. Nấu lại.

Recul (d'un fusil). Súng giật lại.

Reculade. Sự lui, sự trồn, sự phải thua.

Reculé, éloigné. Xa xôi, xa lắm.

Reculer. Lui, lui lại, lùi chân lại; forcer à —, bắt lui lại; —, différer, giãn, lẩn lữa.

Reculons (à). Cách ngược, trái.

Récusable (témoin). (Chứng) chịu chối được.

Récuser. Chàng ưng, chẳng chịu, chối, kiêu; se —, lầy lẽ gì má kiêu, kiêu.

Rédacteur (d'un journal). Kẻ chép nhật trình.

Rédaction. Sự chép, sự kể (truyện gì).

Redan. Mang cá.

Reddition. Sự nộp, sự thú; — de comptes, sự trình sổ.

Redemander. Đòi lại, xin lại.

Rédempteur. Chúa cứu thế, dâng chuộc tội thiên hạ.

Rédemption. Sự chuộc, sự cứu chuộc; la — du monde, sự Đức Chúa Jêsu chuộc tội cho thiên hạ.

Redescendre. Lại xuống; — quelque chose, lại bỏ cái gì xuống.

Redevable. Kẻ mắc nợ, kẻ đã chịu ơn.

Redevance. Nợ, công nợ, nợ nần.

Redevenir. Lại nên; — fort, khoẻ lại như trước; — riche, lại nên giàu có phú quý.

Rédhibitoire (vice). Vết kín (chứng kín) làm cho việc mua bán chẳng nên thành.

Rédiger. Viết, chép, biên.

Rédimer (se). Chuộc mình, chữa mình.

Redingote. Áo bịt ván.

Redire, répéter. Nói lại; —, rapporter, kể lại; trouver à —, chê, trách.

Redite, répétition. Sự nói đi nói lại.

Redondance. Tiếng dư dật.

Redonner. Ban lại, cho một lần nữa.

Redorer. Thiếp lại, xuy vàng lại, mạ vàng lại.

Redoubler. Gấp hai, xếp đôi; — un mot, đặt chữ trùng.

Redoutable. Đáng người ta sợ hãi.

Redoute. Đồn lũy, thành lũy.

Redouter. Sợ, sợ hãi, sợ khiếp, e sợ; — la mort, sợ khiếp sự chết.

Redresser. Uốn lại, uốn thẳng lại; se —, revenir à un premier état, bật lại; se — contre les difficultés, cố tình phá bí.

Réduire, diminuer. Bớt, giảm bớt; —, dompter, trị; —, contraindre, ép, ép uống, bắt.

Réduit, retraite. Nơi vắng vẻ, nơi kín; —, mauvaise maison, nhà lều, gác.

Réédifier. Xây lại, lập lại.

Rééditer. In lại, in lần thứ hai, v. v.

Réel. Có thật, thật sự, chẳng giả.

Réellement. Thật, thật như vậy, hẳn thật, cách chẳng giả.

Réfaire. Làm lại; —, réparer, sửa lại; se —, khoẻ lại.

Réfection. Bữa, bữa nước.

Réfectoire. Nhà cơm, nhà chè.

Référence. Tờ khen.

Réfé rer. Kể lại, trình việc; se —, s'en rapporter, nhường cùng chiếu theo ý người khác.

Refermer. Đóng lại.

Referrer. Bịt sắt lại; — un cheval, bịt móng ngựa lại.

Réfléchi, circonspect. Có ý tứ, cẩn thận, khôn ngoan, sâu sắc, nghiêm, biết nghĩ.

Réfléchir. Suy nghĩ, nghĩ lại.

Reflét. (Sự ánh sáng) giải lại.

Refléter. Giải, giải lại, chơi lại.

Refleurir. Nở hoa lại, nở nang lại; fig., thịnh vượng lại.

Réflexe. Đồi lại.

Réflexion, méditation. Sự suy nghĩ, sự nghĩ lại; faire des réflexions; suy, nghĩ, tưởng.

Refluer. Chảy lên, chảy ngược.

Reflux. Nước dòng, chiều nước xuống.

Refondre. Đúc lại; sửa lại cả, làm lại từ đầu đến cuối.

Réformateur. Kể sửa lại, kể sửa dạy, kể tu tác lại, kể lập phép sửa nết.

Réformation. Sự sửa lại, sự tu tác lại.

Réformé. Kể (người ta) không nhận.

Reformer. Sửa lại, làm lại như nguyên cữ; tu tác lại.

Réformer. Giảm bớt, không nhận; se —, sửa mình lại.

Refouler. Ép lại, giày dạp lại; — l'ennemi, theo đuổi giặc.

Réfractaire. Cứng cổ, bất kháng.

Réfracter. Bẻ ánh sáng, chiều ánh sáng lại.

Réfraction de la lumière. Sự ánh sáng chiều lại.

Refrain. Câu chung.

Refréner. Tra khớp; — ses passions, hãm, dẹp tính xác thịt.

Réfrigérant. Mát, hay làm cho mát.

Réfringent. (Sự gì) bẻ ánh sáng.

Refroidir. Làm cho ra nguội, làm cho mát; se —, nguội ra, bớt nóng; ra lạnh lẽo.

Refroidissement. Sự mát mẻ, sự rét; fig., sự bớt lòng sốt sắng về sự gì.

Refuge. Nơi ẩn mình, nơi chắc mà an nhờ; un —, nơi bầu chứa (nhà thờ) luật cấm bắt kẻ vào đây.

Réfugié, exilé. Kể trốn, kể chạy tìm nơi chắc chắn.

Réfugier (se). Tròn dèn, tròn dèn nơi bầu chứa, chạy dèn.

Refus. Sự chối, sự chẳng chịu; es-suyer un —, chẳng được như lời xin.

Refuser. Chối cãi, chẳng ưng, chẳng cho, chẳng chịu; — par un signe de tête, lắc đầu.

Réfuter. Bác lẽ, bắt lẽ bác lời, chống cãi, cãi trả.

Regagner. Được lại; lấy lại; — sa maison, lại về nhà; — les bonnes grâces de quelqu'un, lại được nghĩa cùng ai; — des forces, lấy sức lại.

Régál. Tiệc, bữa ăn, của ăn ngon; jour de —, ngày ăn tiệc.

Régaler. Dọn tiệc; se —, ăn no.

Regard, vue. Con mắt; un —, trông một cái; — terrible, mắt trừng trộ; attirer les regards, làm cho người ta trông đến mình; loc. adv.: en — de, ngang bên kia.

Regardant, avare. Bón sắn, chặt dạ, chặt bóp; très —, hà tiện.

Regarder. Xem, trông, nom, nhìn; — à la dérobée, liếc; — par un trou, ròm; — à travers une fente, rò qua; — en fermant un œil, nheo; — fixe le soleil, nhìn trừng trừng mặt lờ; — devant soi, trông trước mặt, trông xa; — derrière soi, trông lại đằng sau, trông quái lại, đoái lại; — en haut, trông lên, ngửa mặt lên; — de haut en bas, trông xuống; — de tous côtés, trông chung quanh, coi tư bề; — (être tourné vers) l'orient, về hướng đông; —, concer-ner, thuộc về; cela vous regarde, đây là chính việc ông; cela ne vous regarde pas, việc ấy không thuộc về anh; chẳng can gì đến anh; — comme, lấy làm, kể là như.

Régates. Đám đua thuyền, sự đánh trận thủy chơi.

Régénérer. Làm sống lại; sửa lại, tu tác lại.

Régent. Quan phủ chính (chánh).

Régenter. Trị.

Régicide. Tội giết vua.

Régie. Sự coi sóc, sự cai, sự áp việc gì cho người khác.

Regimber. Co lại, cưỡng lại, kháng cự, bất kháng.

Régime, manière de vivre. Mực riêng ăn uống; — de bananes, de coco, d'arêques, etc., buồng chuối, dừa, cau, v. v.

Régiment. Co; cơ binh, vệ binh.

Région. Miền, phương; xứ, đất, quãng đồng; une — très fertile, xứ giàu lắm.

Régional. Thuộc về phương, thuộc về xứ; từng miền, từng phương; concile —, công đồng các giám mục một xứ.

Régir. Trị, cai trị, cai quản.

Régisseur. Kể coi việc, kể áp việc gì (thay chúa).

Registre. Sổ, sổ sách; inscrire au —, biên vào sổ; effacer un nom des registres, cung tên, sổ tên.

Règle, règlement. Luật phép, khuôn phép, mẹo mực; observer la —, giữ phép; les règles (de la grammaire), mẹo.

Règle à tracer des traits. Cái thước, thước kẻ; remarquer les irrégularités d'un plan à l'aide d'une règle, dùng thước mà xem những nơi vạy vò; — de trois simple, phép tam số đơn; — de trois composée, phép tam số kép; — d'intérêt, mẹo tính lãi; — de société, mẹo sai phần.

Réglé (homme). Người có tính nết, có mực, hay giữ phép.

Règlement. Phép, khuôn phép, lệ luật.

Réglementaire (subs.). Người giữ hiệu, kẻ giữ giờ; (adj.), điều gì đã định phép buộc.

Régler. tirer des lignes. Kê, kê giấy, vạch hàng, kéo chỉ; —, poser un règlement, định, lập phép; — sa vie, sửa nết ăn ở cho phải lẽ tự nhiên; — ses desirs, hãm mình; — sa langue, giữ lưỡi; — ses dépenses, định số phí tổn; — un différend, xử việc, phân xử, xử kiện; — un compte, họn sổ cho xong, biên cộng cả; — une horloge, bắt đồng hồ theo mực; se — sur les bons exemples de son père, ăn nói có nết na nghiêm trang như cha mình.

Réglette. Thước con.

Régliasse. Cam thảo.

Règne. Đời vua; sous le — de Tự Đức; đời vua Tự Đức, đang khi vua Tự Đức trị nước.

Régner. Cai trị, trị nước, làm vua.

Regorger. Chảy tràn ra; — de richesses, giàu có lắm, có của dư dật vô số.

Regret. Sự tiếc, sự phàn nàn; à —, cách ép uống, trái ý mình, khó lòng.

Regrettable. Đáng tiếc, đáng phàn nàn.

Regretter. Tiếc, thương tiếc, phàn nàn; — une faute, ăn năn tội.

Régulariser. Ra mực, lập phép; bắt theo phép.

Régularité, ordre. Thứ tự; sans —, bầy bạ, lổ mổ.

Régule, antimoine. * Oa trạch ou được tài.

Régulier, conforme à la règle. Cứ phép, cứ lệ; —, diligent, hay cứ mực.

Régulièrement. Thường, cứ phép chung.

Réhabiliter. Liệu cho ai lại được tiếng thơm như trước.

Rehausser. Nâng lên, nhắc lên; — l'éclat, làm cho sang trọng hơn.

Réimposer. Lại bỏ thuế, đánh thuế nặng hơn.

Réimprimer. In lại.

Reine. Bà hoàng hậu, nữ vương; — mère, bà cuộc mẫu; bà hoàng thái hậu; — -grand'mère, bà thái hoàng thái hậu; — (au jeu d'échecs), hoàng hậu.

Reine-marguerite, fl. * Cúc hoa.

Reins. Con thận, nội thận; mal aux —, đau lưng; poursuivre quelqu'un l'épée dans les —, đuổi theo ai, đuổi bắt ai.

Réinstaller. Lắp lại, sửa lại.

Réintégrer. Liệu cho ai được làm việc như trước.

Réitérer. Làm lại, nói lại; — un ordre, dạy bảo một lần nữa.

Rejaillir. Nảy lên, vọt lên.

Rejet, exclusion. Sự từ chối, sự chẳng nhận.

Rejeter, jeter de nouveau. Ném lại, bắn lại, phóng lại; — le pan de sa robe sur l'épaule, khoác vạt áo; —, chasser, đuổi ra, bỏ ra; —, refuser, chối, từ bỏ, chẳng nhận, chẳng nghe; — des prières, khinh dè (không nghe) lời cầu xin; —, vomir, thổ ra, giở ra; — (renvoyer) à un autre jour, giãn đèn ngày khác; — le sang par la bouche, giở huyết, thổ huyết.

Rejeton, jet. Mầm cây; —, descendant, con cái, con cháu.

Rejoindre, joindre de nouveau. Nối lại; —, atteindre, theo kịp, gặp.

Réjouir. Làm cho vui, vừa ý, vừa thích; se —, vui mừng, lấy làm vui, thích sự gì.

Réjouissance. Sự vui chơi; jour de —, ngày lễ, ngày mừng.

Réjouissant. Hay làm cho vui chơi.

Relâche, repos. Sự nghỉ, sự giải trí, sự hoàn việc; travailler sans —, đi

- như mắc cửi; un point de — (un port), cửa, nơi tàu đậu.
- Relâché.** Đã nói, đã chịu buông, lỏng; homme de mœurs relâchées, đứơc hoang đàng buông tuồng; morale relâchée, lý đoán rộng quá.
- Relâcher.** Nói, buông, dong, mở; — son esprit, buông trí, giải trí; — un arc, rui dây cung, hạ dây cung.
- Relais de chevaux.** Nơi thay ngựa; — de poste, trạm; chevaux de — ngựa mới.
- Relancer.** Giục đi giục lại; — un cerf, theo bắt con nai.
- Relaps.** Kể lại ngã phạm tội.
- Relater.** Biên, viết; chép vào sử kí; il est relaté dans l'histoire, trong sử kí đã chép rằng.
- Relatif,** qui a rapport à. Thuộc về, tùy tòng, hợp cùng; —, proportionnel, hợp cùng, vừa.
- Relation, liaison.** Sự thông công, sự đi lại, sự quen thuộc; —, récit, truyện, tích truyện.
- Relativement.** Tùy, mặc dòi, cách hợp thể nào.
- Relayer.** Thay ngựa; se — (se remplace), thay nhau.
- Relégation** (peine de la). Án lưu đày, sự phải đày nơi nào.
- Reléguer, éloigner.** Bỏ đi, từ bỏ; —, exiler, đày, lưu đày.
- Relent.** Mùi khen khét, mùi hôi.
- Relevailles.** Sự làm phép cho đàn bà mới sinh đẻ.
- Relevée.** Chiều hôm, buổi chiều.
- Relèvement.** Sự xây lại, sự lập lại, sự dựng lại; — moral, sự sửa nết mình.
- Relever, mettre debout.** Đặt lên, nhắc lên; — un mur, xây tường lại; — une statue, dựng tường lại; — la tête, ngửa mặt lại; — quelqu'un étendu à terre, nâng rúc kẻ nằm; fig., — les courages, làm cho vững lòng; — la garde, sĩ nhau mà canh, lĩnh canh; — d'un serment, tha sự gì đã khàn; ne — de personne, chẳng chịu phép ai; ăn ở mặc ý thông dong mình; se —, đứng dậy lại, chỗi dậy.
- Relief** (en). Nổi.
- Relier, lier de nouveau.** Buộc lại, nối lại; — des livres, đóng sách.
- Relieur.** thợ đóng sách.
- Religieux** (subst.). Thầy dòng; se faire —, vào nhà dòng.
- Religieux** (adj.). Có lòng ngoan đạo, sùng phụng, chín đạo; — observateur de, kẻ ở hết lòng mà vâng lời mà giữ luật; objet —, đồ gì dùng trong nhà thờ.
- Religieuse** (subst.). Bà dòng, bà mục, người chị em.
- Religion.** Đạo, giáo; la — du Maître du ciel, Thiên Chúa thánh giáo, đạo Đức Chúa Lôi.
- Reliquaire.** Hộp dầy thánh.
- Reliques** (des Saints). Dầy thánh, xương thánh.
- Relire.** Đọc lại, xem lại.
- Reliure.** Nghề (sự) đóng sách.
- Reluire.** Sáng chói, sáng ra, sáng soi, giải ánh sáng, nhấp nháy.
- Remâcher.** Nhai lại; fig., suy đi ngẫm lại, nói đi bảo lại.
- Remanier.** Đổi, thay, sửa, sửa lại, sửa sang.
- Remarier.** Cải giá, tái giá.
- Remarquable.** Đáng người ta coi, qui trọng, sang trọng.
- Remarque, observation.** Lời dạy bảo, lời quả trách; —, note, dầy.
- Remarquer, observer.** Suy xét, thầy, có ý từ mà xem, xem; —, faire une remontrance, trách, dạy bảo, quả; —, prendre note, đánh dầy.
- Rembarquer.** Đem xuống tàu (thuyền)

một lần khác; **se** —, xuống tàu một lần nữa.

Rembarrer quelqu'un. Nói chặn ra, bưng miệng lại.

Remblayer. Đắp, đắp đất.

Remboiter. Nắn, bóp nắn, rút.

Rembourrer. Đổi bông (hay là giống khác).

Rembourser. Giả (trả) nợ, giả bạc, đền.

Rembrunir (se) Mặt buồn; le temps se rembrunit, dở giờ.

Remède. Thuốc, vị; — chinois, thuốc bắc; — annamite, thuốc nam; — fortifiant, thuốc bổ; — efficace, thuốc linh nghiệm, thuốc hay; prendre un —, uống thuốc.

Remédier. Chữa, lấy thuốc mà chữa.

Remémorer. Nhắc lên; **se** —, nhớ.

Remerciement. Lời tạ ơn, lời đội ơn, lời cảm ơn, sự giả ơn.

Remercier. Giả ơn, tạ ơn, cảm ơn, đội ơn; cadeau pour —, sêu, sêu tét.

Réméré (vendre à). Bán dợ.

Remettre. Đặt, xếp lại; — une dette, giảm nợ, tha nợ chước nợ; — de la main à la main, trao trong tay, chuyển tay; — au lendemain, lần nữa, trì hoãn, bầy bả; **se** — (d'une maladie), khỏi bệnh, đang bớt bệnh; **se** —, se souvenir, nhớ, mới nhớ; s'en — au jugement de quelqu'un, phó mặc ý ai xử.

Rémiscence. Sự nhớ lại, trí nhớ.

Remis, remboité. Đã nắn rồi; —, rétabli en santé, đã khỏi bệnh; —, rassuré, lại được yên lòng; —, pardonné, đã (được) tha.

Remise, hangar. Xưởng để xe, xưởng để đồ; — d'argent, hời giá, sự chước nợ, tha nợ.

Remiser. Để trong xưởng, vào xưởng.

Rémissible (faute). (Tội gì) có thể tha được.

Rémision. Sự tha, ơn tha, xự tha tội, sự giải tội, sự dong thư.

Rémittente (fièvre). Bệnh sốt có cơn.

Remonter. Lại lên; — un courant, đi ngược; — une montre, vặn đồng hồ quít; — une horloge, vặn dây, kéo dây; fig. — le courage de quelqu'un, làm cho ai lại được vững lòng.

Remontoir. Chia khoá liên (vặn đồng hồ quít).

Remontrance. Lời bảo, lời khuyên.

Remontrer. Cho xem lại; —, donner des avis, dạy bảo, quở trách; **se** —, suy trong trí khôn.

Remords. Sự lương tâm trách kẻ có tội; éprouver des —, lương tâm cắn rứt.

Remorquer. Dòng tàu, kéo dây tàu.

Remorqueur. Tàu dất, tàu dòng tàu khác.

Rémouleur. Kẻ làm nghề mài (dao. v. v.); thợ mài.

Remous (des eaux de la mer). Biển lộng gió cả sóng.

Rempailler. Đan (rom, rạ, lá, v. v.).

Rempart. Đồn, lũy, thành.

Remplaçant. Kẻ đã đặt mình thế kẻ khác.

Remplacer, mettre à la place. Đặt thế, thay vị; — quelqu'un, thế vị, thay; —, succéder à, thế vị, nối quyền, theo sau.

Rempli. Đầy, đầy đầy.

Remplir. Gấp hai, giấu lại.

Remplir. Làm cho đầy, cho lộn; đổ cho đầy; — complètement, đổ cho đầy vức, fig., — son devoir, làm việc bậc mình cho lộn, — une promesse, giữ lời hứa.

Remplissage, inutilités. Tiềng dèm, tiềng dư.

Remporter. Đem về, cất về.

Remplumer (se). Lại mọc lông; fig., lấy sự lại; thay những sự đã mất.

- Remuant**, sans repos. Chẳng yên được, mó máy.
- Remue-ménage**. Sự hỗn hào, sự xôn xao.
- Remuer**. Đánh động, lúc lắc, lung lay ;
— les cœurs, làm cho động lòng ;
— les lèvres, nhóp nhép miệng ;
être remué, động lòng ; se —, se rouler, trăn trọc.
- Rémunérateur** (travail). (Việc gì) hay sinh lợi.
- Rémunérer**. Thưởng, trả bạc, trả công, lồi của lại.
- Renâcler**. Kịt mũi.
- Renaitre**. Chịu sinh lại, sống lại ; — par le baptême, sinh lại bởi phép rửa tội.
- Renard**. Con cáo, con chầy.
- Renchérir**. Giá đắt hơn.
- Rencontre**. Sự gặp, sự giáp mặt ; aller à la — de quelqu'un, đi đón ai ; —, bataille, trận, sự chiến trận.
- Rencontrer**. Gặp, đón, rước ; — l'ennemi, giáp địch, giao trận, giáp trận.
- Rendement** de la terre. Lúa thóc, màu mỡ ; — de l'argent, phần lãi.
- Rendez-vous**. Hội, nơi đã chỉ mà gặp nhau ; donner un —, chỉ nơi mà giáp mặt nhau.
- Rendormir** (se). Ngủ lại, ngủ mệt, lừ lừ buồn ngủ.
- Rendre**. Trả, trả lại, nộp ; — à chacun ce qui lui est dû, trả công cho ai nấy cho công bằng ; fig., tôn kính ai nấy cho xứng đáng ; — témoignage, làm chứng ; — quelqu'un meilleur, làm cho ai sửa tính nết ; — l'âme, chết, chết bệnh, sinh thì, qua đời ; se —, aller à, đi, sang, bước đi ; se —, se livrer, nộp mình ; se — au sentiment de quelqu'un, hợp một ý cùng người nào ; se — aux avis de quelqu'un, nghe lời nhủ bảo.
- Renégat**. Kẻ bỏ đạo.
- Rênes**. Dây cương ; lâcher les —, phóng cương.
- Renfermé** (sentir le). Có mùi mốc, có mùi khén khét.
- Renfermer**, enfermer. Đặt trong, tra vào, bỏ vào, giam, rôt vào ; —, contenir, đựng, kiềm ; fig., — beaucoup de choses en peu de mots, tóm nhiều sự trong mấy lời vắn tắt.
- Renflement**. (Cái gì, nơi gì), sưng lên, sự nổi ; nơi cao.
- Renfler**. Sưng lên, nổi, chường lên, phồng ra.
- Renforcer**. Bỏ sức lại, thêm sức, làm cho vững.
- Rengager** (se). Đặt tên một lần khác (mà làm lính đủ mấy năm).
- Renfrogner** (se). Cau mặt lại.
- Regainer**. Xô gươm vào vỏ.
- Rengorger** (se). Đi kiêu kì, lấy mình làm trọng.
- Renier**. Chối, chối chẳng muốn nhận ; — son père, từ cha ; — sa religion, bỏ đạo, chối đạo.
- Renifler**. Hít.
- Renne**. Loài con nai giẹp sừng.
- Renom**, renommée. Danh, tiếng, danh tiếng ; bon — danh thơm ; mauvais —, tiếng xấu.
- Renommé**. Có tiếng, có danh tiếng, thì danh, công danh ; (en mauvaise part), có tiếng xấu, xấu danh.
- Renommer**, réélir. Bầu lại, chọn lại.
- Renoncer**, se désister. Từ, từ bỏ, lìa bỏ ; — à la gloire, chê chẳng xem sao danh tiếng ; — au démon, bỏ ma quỷ ; — à une dette, bỏ nợ, tha nợ.
- Renonciation**. Sự bỏ, sự nhường, sự từ, sự để lại.
- Renoncule**, fl. * Bà địa hoa.
- Renouée**, pl. * Ô thê ca.
- Renouer**. Buộc lại, thắt nút lại, nối ; fig., — amitié, làm lành, kết nghĩa lại.

Renouveler. Xuân mới.

Renouveler. Sửa lại, làm mới lại, khi sự lại, tu tác lại.

Rénovation. Sự tu tác lại, sự làm mới lại, sự tái tạo, sự lập lại.

Renseignement. Chứng, tích; donner un — (ou)

Renseigner. Tỏ ra, tỏ cáo, chỉ dẫn, chỉ, đem chứng tỏ.

Rente, revenu annuel. Lãi hàng niên; — viagère, thuê chịu cho ai cho đến khi người ấy chết; — perpétuelle, thuê chịu vạn đại.

Rentier. Kẻ ăn vào của mình; kẻ ở nhưng.

Rentrée. Sự trở về, sự lại vào.

Rentrer. Trở về, lại vào, lại đến; — chez soi, trở về nhà; — en possession, lại được của gì; — en soi-même, cầm trí lại; — en grâce, lại được nghĩa cùng.

Renverse (à la). Chổng, ngửa; tomber —, ngã xuống, ngã ngửa.

Renverser, détruire. Rỡ, đổ xuống, đánh đổ; — une maison, phá nhà; —, mettre les pieds en l'air, chổng, trở ngược, sập xuống, úp lại; se — (parlant d'un liquide), đổ chảy ra, chảy tràn ra; fig., — l'ordre, lộn thứ tự.

Renvoyer. Tha đi, đuổi ra, thả, trả; — des présents, trả (lã) đồ lễ; — (différer) à plus tard, hoãn, trì hoãn; — au lendemain, hoãn đến mai.

Réorganiser. Lập lại, sửa sang.

Repaire. Hang, lỗ, hầm.

Repaître (se). Ăn no; fig., — ses yeux, ngắm xem; lầy (sự gì) làm thỏa, làm phỉ dâ.

Répandre. Tứa, đổ ra; se —, chảy; le bruit se répand, phao tiếng, đồn tiếng.

Répandu. Đã đổ ra, đã chảy ra.

Réparable. Hay còn chữa được, có thể sửa lại được.

Reparaître. Lại hiện ra; lại ra mặt.

Réparateur (adj.). Hay bỏ sức lại.

Réparation. Sự sửa lại, sự tân tập lại; — d'une faute, sự đền tội.

Réparer, raccommoder. Sửa lại, chữa; —, rebâtir, xây lại, sửa; — le toit d'une maison, thay những ngói vỡ; — une faute par une action d'éclat, lập công đả tội.

Répartie. Lời thừa lại.

Repartir, répliquer. Thừa, bác lời.

Répartir, distribuer. Phát, phân ra phần chia.

Répartition. Sự phân phát, sự phân chia; cách chia.

Repas. Bữa; — de midi, bữa trưa; — du soir, bữa tối; prendre son —, ăn cơm; prendre trois — par jour, ăn (cơm) một ngày ba bữa.

Repasser, affiler. Mài, rửa; — un couteau, gọt dao; — un habit, là áo; fig., — dans son esprit, suy đi nghĩ lại, nghĩ tường.

Repêcher. Vớt lên.

Repentant. Kẻ phản nản, kẻ lo buồn, kẻ ăn năn tội.

Repentir (subst.). Lòng ăn năn tội, sự phản nản, sự đau đớn trong lòng vì tội.

Repentir (se). Ăn năn (tội), phản nản, buồn tiếc (sự gì), tiếc.

Répercuter. Giội tiếng lại, chói lại, giọi lại, ran, vang.

Repère ou repaire. Hang, lỗ, hầm; un point de —, dấu chỉ, cọc.

Répertoire. Mục lục, sổ bộ.

Répéter. Nói đi nói lại, nói bấp, ôn lại.

Répétiteur (maître). Thầy giáo phó.

Répétition. Sự tập tành; — (fig. rhét.), sự nói đi nói lại cũng một tiếng để cho ý thêm mạnh và nổi hơn.

Repeupler. Làm cho nó lại được đông người; — un étang, làm cho ao được lắm cá.

Repiquer (le riz). Cây (lúa).

Répit. Sự khoan giãn, lúc nghỉ.

Replacer. Đặt lại, xếp lại, để ở nơi trước.

Replanter. Trồng lại, gieo lại.

Replet. Béo, béo tốt, béo đầy.

Repli de terrain. Nơi hõm, nơi lóm vào.

Replier. Xếp, gấp, gấp lại, luồn lại ; — les jambes, co, co lại ; **se** —, se retirer, lui lại, lui về ; **fig. se** — sur soi-même, suy nghĩ, suy ngẫm.

Réplique. Lời thưa, sự trả lời, sự đòi hỏi, sự đáp lại.

Répliquer. Thưa, bác lời, thưa ngang ngược, cãi trả.

Répondant. Kể bấu chủ nợ ; **se faire** — de quelqu'un, bấu chủ nợ cho ai.

Répondre. Thưa, thưa lại, trả lời, đòi hỏi ; — à un appel, thưa khi ai gọi ; — à une citation de justice, vâng theo phải đòi ; — à un salut, chào lại ; — à la place d'un autre, thưa húng ; — à une lettre, viết thư lại ; —, être caution, bấu chủ, lĩnh chịu ; —, correspondre, xứng, hợp, vừa.

Réponse. Lời thưa lại, sự thưa về những điều hỏi ; une — (à une lettre) thư viết lại.

Reporter. Đem về, đem lại, trả lại, **fig., se** —, suy nghĩ đến sự đã có trước, nhắc lại.

Repos. Sự nghỉ chơi, sự xong tay, sự phong lưu, sự ở nhưng ; **jouir d'un profond** —, ngao du, nhàn hạ ; **prendre son** —, ngủ, nghỉ.

Reposer, remettre une chose en place, Để lại, đặt lại ; —, dormir, nghỉ.

Reposer (se). Nghỉ, nghỉ ngơi, giải mệt, đã nhọc ; **se** — en s'étendant sur le dos, ngả lưng, nghỉ xác ; **fig., se** — sur quelqu'un, nhờ ai.

Reposoir. Bàn thờ tạm.

Repoussant. Khó xem, nghe, thì giận tức.

Repousser, renvoyer. Đuổi đi, đánh bật, loại ra ; — (le danger), chống trả, giữ mình cho khỏi (sự gì cheo leo) ; — les prières de quelqu'un, chẳng nghe lời ai xin ; —, germer de nouveau, mọc lại.

Répréhensible. Đáng quả trách, đáng chê.

Reprendre. Lây lại, được lại ; — son habit, mặc áo lại ; — des forces, lấy sức lại ; khoẻ lại ; — ses études, học hành lại ; — les armes, cầm khi giới mà đánh lại ; —, blâmer, trách, bắt lỗi ; la maladie l'a repris, người lại phải bệnh ; **se** —, se rétracter, rút lời đã nói trước, chữa lời trước.

Représailles. Sự đánh mà báo thù ; user de — (giết ai), mà bỏ lòng thù.

Représentation. Sự tỏ ra, sự bày giải ; —, image, ảnh, bản đồ, sự vẽ hình.

Représenter, montrer. Tỏ ra, dâng ; —, dépeindre, vẽ hình ; —, raconter, kể bài, rỏ tích truyện cách hay ; **se** —, paraître de nouveau, lại ra mặt ; **se** — dans son esprit, bày trong trí khôn.

Répression. Sự dẹp, sự cầm lại.

Réprimande. Sự quả trách, sự bắt lỗi, lời mắng.

Réprimander. Mắng, bắt tội, quả trách, trách nặng điều.

Réprimer. Cầm lại, ngăn, dẹp.

Reprendre, raccommoder. Mạ, vá lại.

Réprobation. Sự nói lời chẳng ưng, sự từ bỏ, sự chê.

Reproche. Lời trách, lời diễu dúc, sự quả.

Reprocher. Quả, trách, diễu dúc, bắt tội, rủa rầy.

Reproduction, imitation. Sự vẽ hình, ảnh ; —, procréation, sự sinh sản, sự sinh con cái.

Reproduire, représenter. Vẽ hình, bày trước mặt, tỏ ra hình ; — l'image de son père, giồng mặt cha mình ; —, procréer, sinh đẻ, sinh sản ; — les exemples de quelqu'un, bắt chước, theo gương ai.

Réprouver, rejeter. Chẳng ưng, phi, chê trách, từ bỏ.

Réprouvés. (les). Kẻ phải phạt dưới địa ngục.

Reptiles. Loài rắn rết, các giồng vật bò dưới đất.

Repu. No, no bụng, no nề, no chán, no say.

République. Nước (đồng dân trị), nhà nước.

Répudier. Rẫy bỏ, từ bỏ, đuổi ra ; — sa femme, rẫy vợ, phóng vợ.

Répugnance. Sự chẳng ưa, sự nghịch ý ; avec —, bắt đắc dĩ, cách ép tỉnh, trái ý.

Répugnant. Trái, gớm, gở lạ.

Répugner, éprouver de la répugnance.

Gớm, chẳng hợp cùng, nghịch cùng ;

—, être opposé, xung khắc, kị nhau.

Répulsif. Có sức xua đuổi.

Répulsion, dégoût. Sự chán, sự gớm ; — pour la nourriture, sự ngán của ăn, sự khảnh ăn ; —, rejet, sự xua đuổi.

Réputation. Danh tiếng, tiếng ; bonne —, tốt tiếng, danh thơm, thì danh ; rechercher une —, cầu danh ; garder sa —, lo giữ tiếng tốt mình ; mauvaise —, xấu tiếng ; perdu de —, đã mất tiếng tốt, người xấu danh.

Réputé, célèbre. Có tiếng ; — pour, kẻ người ta lẫy làm...

Réputer, tenir pour. Lẫy làm...

Requérir, prier. Cầu, cầu xin ; —, exiger, buộc, bắt ; comme le requiert notre amitié, cho phải đạo bằng nghĩa ta vuốt nhau.

Requête. Đơn tư, điều xin, đơn kiện ; maître aux requêtes, quan nhận bản tâu.

Requin. Cá nhám, cá mập, * sa ngư, lê dẫu.

Requis. (Ai, sự gì) buộc, đòi.

Réquisition. Lương thực, những đồ cần các quan dùng phép mình mà bắt.

Réquisitionner. Bắt việc quan, bắt lương thực, tìm đồ trữ dưỡng.

Réquisitoire. Bài quan cáo trách kẻ bị kiện.

Rescinder, annuler. Bãi, phá, làm cho ra không.

Rescrit. Tờ viết lại, thư lại, tờ thừa lại ; chỉ, sắc.

Réseau. Lưới mau mát, lưới nhỏ ; vọt.

Réséda. * Hoa phân.

Réserve. Sự để riêng, của để dành ; — de troupes, binh hậu tiếp ; à la — de, trừ, không kể ; louer avec —, khen vừa vừa mà thôi.

Réservé. Có nề na, hay giữ phép.

Réserver. Để dành, thu xếp, tích trữ.

Réserviste. Lính hậu tiếp.

Réservoir. Bể cạn, ao.

Résidence, demeure. Nơi ở ; une — (au Tonkin), toà quan công sứ ; — générale, toà quan toàn quyền ; — supérieure, toà quan thông sứ.

Résident (au Tonkin). Quan công sứ ; — général, quan toàn quyền khâm sứ đại thần, đại sứ ; — supérieur, quan thông sứ ; vice—, phó công sứ, quan công sứ bậc nhì ; — maire, quan công sứ thành phố, ông độc lý.

Résider. Ở, ở nhà, ở nơi, trú ; — à tel endroit, vẫn ở nơi nào.

Résidu. Bã.

Résignation, abandon de ses droits. Sự từ, sự bỏ, sự để ; —, soumission, sự chịu bằng lòng, sự vui lòng chịu.

Résigné. Đành lòng, bằng lòng chịu.

Résigner, céder. Từ, từ bỏ, nhường ;
se —, chịu vui lòng, chiều lòng, bằng
lòng chịu, đành lòng ; se — à la
mort, đành lòng chịu chết.

Résiliation. Sự phi, sự bãi, sự phá.

Résilier. Bãi, đình bãi, phi, phá, làm
cho ra không.

Résine. Nhựa thông, trám.

Résineux. Có nhựa, giống như nhựa.

Répiscence. Sự chữa cải, sự bỏ nết
xấu ; venir à —, chữa cải, cải tà
quy chính.

Résistance. Sự chống trả, sự kháng
cự ; sans —, chẳng có ai làm ngăn trở.

Résistant, dur. Cứng, chấp nhứt ; —,
fort, mạnh khoẻ ; — contre la dou-
leur, vững lòng chịu đau.

Résister. Chống trả, cưỡng lại, cứ
dịch ; — à ses passions, chống trả
tính mê đắm ; — en paroles, cãi lời ;
— aux prières, chẳng nghe lời xin ;
— à l'ennemi, ngừ giặc.

Résolu, déterminé. Đã nhứt định,
quyết chí, vững lòng vững chí.

Résoluble. Hoá đông được.

Résolutif, résolvant. (Vi) hay nhuần
tì vị.

Résolution, dessein. Sự gì đã nhứt
định, đã quyết hẳn ; —, solution, sự
tháo ra ; sự hoá đông ; sự giải điều
gì khó hiểu.

Résolument. Cách cả gan, cách bạo ;
cách tung hoành lỗ lược.

Résonance. Sự vang, sự ran, tiếng
vọng.

Résonner. Chối tiếng lại, dội tiếng,
ran, vang lừng.

Résoudre, expliquer. Cắt nghĩa ; —,
dissoudre, tháo ra ; se —, être dis-
sous, tan ra ; se —, prendre une
résolution, nhứt định.

Respect. Sự thảo kính, lòng kính ;
parler sans —, nói chường.

Respectable. Đáng kính, đáng thảo
kính.

Respecter, honorer. Có lòng kính,
thảo kính ; —, épargner, không dám
dã dên, kiêu ; se —, ăn ở xứng
đáng bậc mình.

Respectif. Có sánh vuôi nhau, riêng.

Respectueux. Dãi sợ, tôn kính.

Respirable (air). Khí mùi chịu được,
dễ thở ra hút vào.

Respiration. Sự thở hơi, sự thở ra
hút vào ; — difficile, sự thở àn ạch.

Respirer. Thở hơi, hút vào thở ra ; —
avec difficulté, thở àn ạch, hoi hóp ;
— à pleines narines, hống ngừ ;
— fortement (se dit des animaux en
colère), xi.

Resplendir. Sáng, giáp giới, ra sáng
trung.

Resplendissant. Sáng trưng, sáng rực,
sáng chói.

Responsable. Kẻ gánh tội, kẻ gánh
việc.

Ressaisir, reprendre. Lầy lại, được
lại.

Ressemblance. Hình giống như, sự
giống như.

Ressemblant. Giống như, giống mặt,
giống dạng, giống tính, cũng như ;
être très —, giống hệt, tựa nhau.

Ressembler. Ở cũng như, có mặt như,
có tính như.

Ressemeler. Lót thêm một miếng da
vào (giấy).

Ressentiment. Sự buồn (ai), sự hờn
giận, lòng buồn giận.

Ressentir, éprouver. Được, biết, thấy,
chịu ; — la faim, thấy đói ; — la
douleur, có đau, phải đau đớn ; —
du plaisir, hưởng, vui sướng, vui
mừng.

Resserré. Thẳng, chặt, chặt chẽ, đã
chịu riết lại ; —, avare, bòn sẻn,
chặt chẽ.

Resserrer. Buộc cho chặt hơn, trói lại cho vững hơn.

Ressort, machine. Then máy, dây; — de montre, dây đồng hồ; fig., force, sức, sức mạnh.

Ressort, juridiction. Quyền cai; địa hạt; être du —, về quyền, thuộc về địa hạt.

Ressortir, dépendre. Thuộc về, về quyền.

Ressouder. Gắn, gắn lại, hàn.

Ressources, richesses. Của cải.

Ressouvenir (se). Nhớ, nhớ lại, chạnh nhớ; se — des années de la jeunesse, nhớ lại tuổi xuân xanh.

Ressusciter. Sống lại; phục sinh; — une loi, lại ra luật, bắt giữ luật cũ; — une coutume, lập thói lại.

Restant, ce qui reste. Phần dư, phần thừa, phần còn.

Restaurant, auberge. Hàng cơm.

Restaurateur. Kẻ bán hàng cơm; —, réformateur, kẻ sửa lại, kẻ tu tác lại.

Restauration. Sự sửa lại, sự tu tác lại, sự lập lại, như nguyên cựu.

Restaurer, rétablir. Sửa lại, xây lại, chữa lại; se —, manger, ăn, ăn cho nó khoẻ.

Reste (subst.). Phần dư, phần còn; tout le —, mọi sự khác; quant au —, còn về điều kia; les restes (d'une personne morte), xác chết, hài cốt, xương người chết.

Rester, être de reste. Dư, còn, thừa; il me reste à dire, còn một điều này là; —, continuer d'être, cứ; —, demeurer, ở, ở tại.

Restituer, rendre. Lả (giả), đền, bồi thường; —, rétablir, lập lại, đặt lại, xây lại, dựng lại.

Restitution, action de rendre. Sự đền; sự trả lại, sự bồi thường.

Restreindre, diminuer. Bớt; — ses dépenses, bớt phí tổn mình.

Restrictif. Đã trừ; clause restrictive, điều trừ.

Restriction, réticence. Sự nói chẳng hết lời (song đã đủ cho người ta hiểu hết ý); —, exception, điều trừ.

Restrignant. (Thuộc) cầm lại.

Résultat. Việc gì đã thành; sans —, chẳng nên việc gì; arriver au —, được việc.

Résulter. Ra, điều này bởi điều kia mà ra; il résulte que..., bởi đây hoá ra.

Résumé. Điều tóm, câu tóm, sự đại khái; en —, cách tóm tắt, nói hết một lời, nói chốt.

Résumer. Tóm lại, nói tắt; kể những lẽ đại khái mà thôi.

Résurrection. Sự sống lại; la fête de la — de N. S., ngày lễ phục sinh, ngày lễ Đức Chúa Jesus sống lại.

Rétablir, restaurer. Đặt lại, xây lại, lập lại, dựng lại; — comme avant, lập lại như nguyên cựu; se — guérir, khỏi bệnh, khoẻ lại.

Rétamer. Bôi thiếc, tẩm thiếc.

Rétameur. thợ thiếc.

Retaper. Sửa lại.

Retard. Sự trì hoãn, sự chậm chạp; sans —, lập tức bây giờ.

Retarder, différer, empêcher. Khoan giã, trì hoãn, trì trệ, cầm lại, dậm trây; làm ngăn trở vì mình chậm quá.

Retenir, empêcher d'avancer. Giữ, bắt ở, cầm lại, ngăn cầm; — quelqu'un en prison, giam cầm lại; — sa colère, cầm dẹp cơn giận; ne pas — sa joie, mừng ngót lên; — ses larmes, cầm nước mắt; — de mémoire, nhớ liền; se —, giữ mình; être retenu par les affaires, mắc trở lo nhiều việc.

Rétention. Sự cầm lại, phép được cầm của gì; souffrir d'une — d'urine, có bệnh lâm bế.

Retentir. Ran, dội tiếng lại, chỗi tiếng lại, vang; faire —, làm cho vang lừng; kêu cả tiếng; faire — l'air de pieux cantiques, hát những ca vịnh sốt sắng.

Retenu, sage. Có phép tắc nết na.

Retenue, modestie. Phép tắc; qui a de la —, người có phép tắc nết na; sans —, chẳng có nết na gì.

Réticence. Sự nói chẳng hết lời.

Rétif. Bất trị, khó bảo.

Rétine. Thù màng bao con mắt.

Retiré. Đã rút, đã cắt đi; —, solitaire, ở một mình, ở riêng, ở tu hành; endroit —, nơi vắng vẻ.

Retirer. Rút lại, kéo lại đằng sau; — son habit, cởi áo ra; — la main, rút tay, giắt tay; — bénéfice, được lợi, được phần thưởng; — de la gloire, nổi danh tiếng; — (recueillir) intérêt, ăn lãi; le chat retire ses ongles, mèo quặp móng vào; se — à cause de la sécheresse, teo lại; se —, lui lại; se — chez soi, về nhà.

Retomber. Ngã lại, lại mắc phải; — dans une maladie plus grave, dốc chừng nặng hơn; faire — sur un autre le crime dont on est accusé, cáo ai cũng một tội người ta cáo mình, đổ lỗi cáo cho ai.

Retordre. Vặn lại, quấn, uốn, vặn, gióc, un lại.

Retorquer. Bác lời.

Retors. Quanh quéo.

Retoucher. Mò đi mó lại; —, corriger, chuốt lại, sửa lại, chữa.

Retour. Sự về, sự đi về, sự trở về; jusqu'à mon —, cho đến khi tôi về; être de —, đã về rồi; fig., faire un — sur soi-même, cảm trí suy nghĩ, xét mình; payer de —, trả nghĩa.

Retourner. Đi về, trở về; — la tête, ngảnh mặt lại, ghé mắt xem, quái cổ lại; se —, trông lại đằng sau.

Retracer, raconter. Kể truyền lại, kể lại; se — quelque chose, nhớ lại sự gì, suy trong trí khôn.

Rétractation. Sự rút lời đã nói, sự chữa lời trước.

Rétracter. Rút lời trước, chữa lời trước.

Rétractile. (Cái gì) quặp được.

Retraite. Nơi vắng vẻ; — des bêtes sauvages, hang, lỗ, hầm; battre en —, lui lại, lui về; faire une —, cầm phòng; —, pension, lương; sonner la —, đánh thu không.

Retraité. Kể ăn lương nhà nước.

Retranchement. Lũy, hàng, chông chà, bờ rào; élever un —, đắp lũy.

Retrancher. Cắt, cắt bớt; — quelque chose d'une somme, rút phần nào về số cộng tiền; se —, se défendre, lo liệu cả mà che chở binh vực.

Rétréci. Đã co lại, đã ra vắn hơn.

Rétrécir (se). Co lại, ra vắn hơn.

Retremper. Thấm (nước) lại, ngâm lại; — une épée, rèn gươm lại.

Rétribuer. Trả công nợ, trả tiền công.

Rétribution, salaire. Công, tiền công, bổng lộc, của thường.

Rétroactif. Về trước; une loi n'a point d'effet —, lệ luật mới lập không có sức về trước.

Rétrocéder. Nhường lại cho kẻ đã nhường cho mình.

Rétrograde. Hay lui; marche —, cách đi lùi chân lại.

Rétrograder. Lùi chân lại, lui về; di ngược; — quelqu'un d'une dignité, giáng cấp, truất xuống.

Rétrospectif. Chỉ về khi trước.

Retroussé. Đã xắn.

Retrousser. Xắn; — son pantalon, xắn quần.

Retrouver. Tìm thấy, tìm được; — des choses perdues, lại được của mất.

Rets. Lưới, lưới săn, lưới bắt cá, bẫy.

Réunion. Hội, đám, hội đồng; fixer le jour d'une —, định ngày hội; tenir une —, hội công đồng; se rendre à une —, vào đám, vào công đồng.

Réunir, rejoindre. Nối lại, buộc làm một, tiếp; — par une couture, khâu (vải, áo); — le sénat, hội triều đình; — des troupes, tụ binh; se —, hội, hiệp, họp nhau, tùm vào, tùm lại, xum họp.

Réussir. Được, được như ý, xảy ra đắc ý, thắng; — à un examen, đỗ.

Réussite, succès. Sự được, sự xuôi việc, việc xảy ra đắc ý.

Revalider. Đặt như trước; buộc lại.

Revanche (au jeu). Sự đánh một ván nữa; partie et —, ván đi ván lại.

Répasser. Nói sáng, nói mơ.

Révasseur. Kể hay chia trí dằng nợ dằng kia.

Rêve. Sự mơ, sự chiêm bao; en —, đang khi ngủ, đang khi chiêm bao; interpréter un rêve, bần chiêm bao.

Revêche. Bắt trí, cứng cổ, chẳng chịu trị được, xằng tính.

Réveil. Sự tỉnh ngủ; à mon —, khi tôi mới thức dậy; sonner le —, đánh hiệu dậy.

Réveille-matin. Đồng hồ đánh thức.

Réveiller. Đánh thức; — la douleur, làm cho đau ra mạnh hơn, nặng hơn; se —, thức dậy.

Réveillon. Bữa rượu (trong đêm lễ sinh nhật Đức Chúa Jêsu).

Révélateur. Kể tỏ ra, kể nói điều kín; signe —, dấu chỉ, dấu chứng tỏ.

Révélation. Sự tỏ điều kín, điều kín đã tỏ.

Révéler. Tỏ sự kín, cho biết, tỏ cáo, tỏ giác.

Revenant. Ma, ma mọc, ma xó.

Revendeur. Kể buồn đồ cũ, kể rồi.

Revendiquer. Đòi, đòi lấy, đòi lại.

Revendre. Bán lại.

Revenir. Trở về, trở lại, lui về, về; — à soi, hoàn hồn, tỉnh lại; — à la santé, khoẻ lại; les forces reviennent, lại nên mạnh sức; tout cela revient au même, các sự ấy cũng là một, cũng thế, cũng như nhau; l'héritage me revient, cơ nghiệp thuộc về tôi; — à son sujet, lại nói đến việc; — à son naturel, lại theo tính mình.

Revenu, rapport. Lãi, lãi hàng niên; le — de la terre, hoa quả; vụ, mùa màng, hoa màu; le — d'une année, hoa màu một năm.

Rêver, faire des rêves. Mơ, chiêm bao; —, penser, nghĩ, lo tưởng, có ý (nào).

Réverbération. Sự chói lại, sự (ánh sáng) giãi lại, sự chiều lại.

Réverbère. Đèn soi hàng phố.

Réverbérer. Chiều lại, giãi lại, chói lại.

Reverdir. Ra xanh tươi lại.

Révérance, salut. Chào; —, respect, sự tôn kính, sự cung kính.

Révèrencieux. Tôn kính, cung kính.

Révérénd. Đáng kính.

Révérer. Tôn kính, kính ái, lạy làm trọng; — quelqu'un, tỏ ra lòng kính ái; — ses parents, thảo kính cha mẹ.

Réverie, chimère. Điều phi lý bày đặt trong trí khôn.

Revers, infortune. Sự khốn khó, khổ sở; essayer de grands —, mắc phải tai ách cả thế; —, envers, mặt trái; — de la main, mu bàn tay.

Réversible. Có thể trở về (ái).

Revêtement. Sự quét (vôi, v. v.).

Revêtir. Mặc, che, phủ; se —, mặc áo.

Réveur. Kể hay suy nghĩ (nhiều điều phi lý).

Revient (prix de). Chính giá (mua hay là dọn đồ gì).

Revirement des choses. Mọi sự cứ lượt, mọi sự hay thay đổi.
Réviser. Soạn lại, khảo lại; xem lại, soát lại.
Révision. Sự điểm lĩnh mới; — d'une pièce, sự soát lại, sự khảo lại.
Revivre. Sống lại, chịu sinh lại, tỉnh lại; khoẻ lại.
Révocable. Kể đổi được.
Révocation. Sự cất chức, sự rút phép ai.
Revoir. Xem lại, xem đi xem lại; soạn lại, khảo lại.
Revoir (au), adieu! Hãy ở bằng yên, nghỉ lại, hãy mạnh khoẻ.
Révoltant, indigne. Gở lả, gớm ghiếc.
Révolte. Sự khởi ngụy, sự làm loạn, sự phản tặc.
Révolté. Kể làm nghịch đảng, phản ngụy.
Révolter, indigner. Làm tức giận; se —, làm ngụy, làm loạn.
Révolution, trouble. Sự hỗn hào, sự loạn; — des astres, vòng, sự xoay vần, sự vận chuyển.
Révolutionnaire. Kể làm ngụy nghịch; tenir un discours —, nói lời xui loạn.
Révolutionner. Xui loạn; se —, đẩy lên làm hỗn hào trong nhà nước.
Revolver. Súng nhiều lòng; — à six coups, lục liên, súng sáu lòng.
Révoquer. Cắt (chức cho ai), rút (phép), loại ra.
Revue (passer la). Ra binh, điểm binh, soát khám.
Révulsif. Thuốc dùng mà đuổi bệnh.
Rez-de-chaussée. Tầng dưới, tầng thứ nhất.
Rhétteur. Thầy dạy phép văn chương.
Rhétoricien. Học trò tràng nhất.
Rhétorique, partie de la littérature. Phép dạy kiểu ra lẽ, phép dẫn mẹo làm bài; —, classe, tràng nhất.

Rhinocéros. Con tây, con tây giác; * tê ngưu.
Rhubarbe. * Đại hoàng.
Rhum. Rượu mía.
Rhumatisé. Kể phải chứng thấp, kể có đau trong xương.
Rhumatisme. Chứng thấp, chứng đơn, chứng đau trong xương.
Rhume. Bệnh ho; — de cerveau, bệnh sổ mũi, bệnh ngạt mũi.
Rhythm. Bộ vận, hạn vận, dịp dăng, cung.
Riant, agréable. Hay, vui, dễ coi.
Ribote (être en). Say rượu.
Ricaner. Cười cợt, giễu cợt; cười rặc, cười khanh khách.
Richard, riche. Giàu có, có nhiều của; phong nẫm; riche, précieux, quý giá; devenir riche, hoá nên giàu có.
Richesses. Của cải, vàng bạc; avoir de grandes —, có đủ của cải sung sướng.
Richissime. Giàu ú của, phong nẫm.
Ricin. Cây thầu dầu; — violet, cây thầu dầu tía; huile de —, dầu thầu dầu.
Ricochet, petit bond. Sự nhảy nhẹ vậy; faire des ricochets sur l'eau, đánh thia lia.
Rictus des lèvres. Lỗ miệng, cười há hốc, cười nhạo.
Ride. Nhăn, sự giãn giú; avoir des rides au front, mặt châu chan, ra nhăn mặt.
Ridé. Đầy nhăn, có nhăn, già lại.
Rideau. Màn, màn gió; — de fenêtre, màn cửa sổ.
Rider. Giãn (nhăn); se —, nhăn, giãn, nhăn nhú; le front se ride, cau trán, cau mặt lại.
Ridicule. Đáng cười, đáng chê, trêu tạt; être tourné en —, chịu người ta chê cười mình.

Ridiculiser. Nhạo, nhạo cười, chê cười ; **se** —, làm việc gì đáng người ta chê cười.

Rien. Không, chẳng sự gì sớt ; il n'y a — à craindre, chẳng có việc gì mà sợ ; je n'ai — à voir avec lui, tôi chẳng có việc gì vui nó ; vous ne faites —, anh chẳng làm gì ; cela ne fait —, chẳng can gì.

Rieur. Kể hay cười, kể hay nhạo cười, kể hay trêu chọc.

Rigide. Thẳng, cứng, cứng chác.

Rigole, petit fossé. Rãnh, hào, rạch.

Rigoriste. Thẳng quá phép.

Rigoureux, sévère. Nghiêm phép, thẳng nhất, thẳng phép ; froid —, rét ngắt,

Rigueur, sévérité. Sự thẳng phép, sự thẳng nhất ; la — de la discipline militaire, luật phép binh thẳng nhất ; la — du froid, sự rét ngắt.

Rimailler. Làm thơ.

Rimer, avoir le même son. Kêu cùng nhau, ra một tiếng ; —, écrire en vers, làm thơ.

Rincer. Tráng, rửa ; — des verres, tráng cốc ; **se** — la bouche, súc miệng.

Rincure. Nước đã dùng mà rửa, cần, bùn.

Ripaille (faire). Uống quá chén ; an uống quá mực.

Riposte. Sự bác lời, lời thừa ngay.

Riposter, répondre. Đòi lời, bác lời ; —, se défendre, đánh trả.

Rire. Cười, vui cười, mỉm cười ; avoir envie de —, buồn cười ; — en soi-même, cười thầm ; — à gorge déployée, cười hoa ; éclater de —, bật cười, cười hả hê ; — de quelqu'un, nhạo cười ại ; — et pleurer en même temps, và cười và khóc ; —, plaisanter, nói vui miệng ; en riant, cách chơi ; sans —, chẳng cười, cách thật ; **se** — de, che, chê cười.

Ris (un) de veau. Hạch cổ bò con.

Risée. Sự cười ; être la — de tous, chịu ai ai chê cười.

Risible. Đáng cười, hay sinh tức cười, trêu tạt.

Risque, danger. Sự gì cheo leo, nhất may nhất rủi ; s'exposer au —, liều mình.

aisquer. Liều, liều phải sự cheo leo ; **se** —, liều mình.

Rissoler. Quay thịt, rán, rang.

Rite. Phép, lễ phép, mẹo mực.

Rituel (livre). Sách các phép.

Rivage. Bãi bãi, bãi biển ; près du —, áp bờ bãi ; être jeté au —, phải giạt vào bờ.

Rival. Kể đối địch cùng, kể kinh địch, kể đua tranh.

Rivaliser. Gắng mà theo, đua tranh, nô nức ; — avec quelqu'un, tranh cùng ai, ngang sức cùng ai.

Rivalité. Sự đua tranh, sự tranh (chức, quyền), sự phen bì.

Rive. Bờ sông, bãi.

River. (Giọt lại) làm cho ra cùn.

Rivet. Đinh quặp, đinh dĩa giọt lại.

Rivière. Sông, sông con, khe suối ; le lit d'une —, lòng sông.

Rixe. Sự cãi cọ nhau, tích cãi nhau, sự cự địch ; avoir une — entre soi, cãi nhau.

Riz. Lúa, — ordinaire, lúa tẻ ; — gluant, lúa nếp ; — cuit adhérent à la marmite, bạng cháy ; — grillé et pilé, thính ; odeur de — brûlé, cơm khê.

Le riz porte en annamite plusieurs noms selon les différents états sous les quels on le trouve. Il est absolument nécessaire d'employer le mot propre pour être compris.

Le riz décortiqué se dit gao.

Le riz cuit, cơm ;

Le riz de semence, lúa giống.

Le plant de riz, mạ ;

Le riz en grains, lúa thóc.

Rizièrè. Đồng, đồng lúa, điền.

Rizièrè. — En général le mot điền, qui signifie à proprement parler champs, est employé avec la signification du mot rizièrè. Il y a deux sortes de rizières.

1° Les Thảo điền, mot-à-mot terrains herbeux ; ce nom indique les rizières facilement arrosées où l'herbe croît abondamment. Ces terrains sont les meilleurs pour la culture du riz ;

2° Les Sơn điền, rizières de montagne ; c'est l'expression consacrée pour désigner les rizières même très peu élevées, mais peu faciles à inonder et à cause de cela d'une qualité très inférieure aux précédents. (V. le mot *Terrain*.)

Robe. Áo dài (dài bà) ; — de chambre, áo dài mặc trong phòng ; —, (couleur du poil des animaux), sắc (lông, mao).

Robinet, cannelle. Khoá, giấm ; — d'un tonneau, chia khoá giấm thùng.

Robuste. Mạnh mẽ, vững vàng, xương đồng da sắt.

Roc, rocher. Hòn đá,

Rocailleux. Có nhiều đá.

Roche, rocher. Núi đá.

Rochet. Áo đồng chèn tay : roue à —, bánh có răng.

Rocouyer, arbre. Cây xiêm phù, cây vang.

Rôder. Đi dạo chung quanh, rêu quanh, rò, rình, đi đi lại lại, đi rong rã ; — de maison en maison, rêu quanh từng nhà.

Rodet. Cái cọc.

Rodomont, vantard. Hay khoe mình, phô trương.

Rogations. Lễ cầu cho được mùa.

Rogaton. Những miếng thịt hư, phần thừa.

Rogne, gale. Bệnh ghẻ, ghẻ cáng, ghẻ ruồi.

Rogner. Cắt, cắt bớt, phát, xén, cạo ; — tout autour, xén chung quanh, xỏn ; — par devant, cắt bớt (đàng trước) ; — un discours, trừ ra khỏi bài giảng ; **se** — les ongles, cắt móng.

Rognon, reins. Con thận, bùng đực. bộ dục, lưỡng thận.

Rognure. Giẻ, mảnh cắt, đồ vụn.

Rogue. Kêu làm cao, kêu nói kiêu căng.

Roi. Vua, vương, hoàng đế, đế vương ; thiên tử ; — légitime, chính thông ; en —, cách xưng đáng vua ; le —, (au jeu d'échecs), trướng.

Note. — Le roi d'Annam (vua) est à la fois monarque absolu et juge suprême : car il n'y a ici ni constitution ni classe aristocratique ni parlements pour contrôler les actes du monarque ou s'y opposer : c'est donc la monarchie pure.

La succession au trône se fait par ordre de primogéniture ; par l'aîné il faut entendre non pas le premier enfant né des femmes de second ordre du roi, mais le premier enfant mâle de la Reine, c'est-à-dire de la femme légitime. Cette question, très simple et admise par tout le monde en théorie, ne laisse pas que de susciter de nombreuses compétitions lorsque le trône vient à vaquer. Chaque nouveau roi doit réagir contre ces ambitions, et si son premier acte est de libérer les prisonniers de droit commun, son second est souvent de remplir les cachots des membres de sa famille après avoir livré à la mort ou envoyé en exil les plus dangereux d'entre eux.

Comme juge suprême le Roi est assisté par un Conseil Aulique (NỘI CÁC) qui revoit toutes les affaires soumises à la

décision royale. L'autorité des mandarins qui composent cette cour n'est que morale et leurs sentiments ne sont pas nécessairement agréés par le Roi.

Les actes des ministres sont également soumis à son *visa* ; et même les Ministres de la justice chargés de reviser tous les jugements graves, ne portent point de sentence ; ils se contentent de faire un rapport au Souverain qui approuve ou modifie les jugements des mandarins provinciaux. Ces derniers sont chargés de l'exécution.

Les condamnations à mort sont soumises à l'examen d'une cour suprême ; lorsqu'elle juge bon de confirmer une sentence capitale, elle la présente trois fois au Roi et l'exécution n'a lieu qu'après la triple approbation ou plutôt le triple refus de grâce.

Pour le militaire le Roi est assisté par le grand maréchal du centre, TRUNG QUÂN ĐÔ THÔNG PHỦ THÔNG CHƯỞNG PHỦ SỰ, lequel a comme collaborateurs les quatre autres maréchaux ; TIÊN QUÂN, TẢ QUÂN, HỮU QUÂN et HẬU QUÂN.

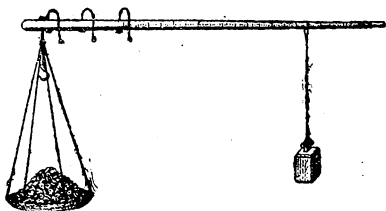
Roide, sévère. Thăng, thẳng phép.

Roidir (se.) Ra cứng, nên cứng thẳng.

Roitelet, oiseau. Chim chích.

Rôle, liste. Sổ ; —, place, thay mặt.

Romaine, balance. Cân (fig.).

Romance. Ca, ca hát.

Romancier. Người bày đặt truyện.

Romanesque. Đã chịu bày đặt, dối trá, chẳng thật.

Romarin. * Ai lương thụ ; cây ả hương.

Rompre. Bẻ, đánh vỡ, đánh gãy, phá, đứt, đứt ; — ses liens, bẻ gãy lời tôi : — le silence, nói ra ; — le sommeil, làm đổ giấc ; đánh thức ; fig., — la tête, bắt tai ; — un mariage, phá hôn nhân.

Rompu, fatigué. Đã nhọc mệt ; kiệt sức, lao lực ; —, habitué, đã tập tành, đã quen lắm.

Ronce. Gai, bụi gai, cây mần xôi.

Rond. Tròn, có hình tròn, viên.

Rondelet, un peu gras. Bé, to người.

Ronde (faire la). Tuần soát ; à la —, chung quanh ; boire à la —, uống cứ lần lượt.

Rondement, vite. Mau chân, mau lên ; —, franchement, thật thà, cách nói liến.

Rondeur, rotondité. Hình tròn, sự tròn ; —, franchise, sự thật thà, cách nói sỗ sàng.

Rond-point. Ngã ba, ngã tư.

Ronflement. Sự ngáy, tiếng ngáy.

Ronfler. Ngáy, ra tiếng ngáy ; — avec force, ngáy pho pho, ngáy ồ ồ ; — doucement, ngáy khè khè.

Ronfleur. Kẻ hay ngáy, kẻ ngáy pho pho.

Ronger. Gặm, cắn, rúc, khới, cắn rúc ; la rouille ronge le fer, gỉ ăn sắt ; les eaux rongent le rivage, nước sông ăn xói bờ ; fig., être rongé d'inquiétudes, đau lòng, cực lòng, chịu đau đớn trong mình, phải lo lắng áy náy.

Rongeur. (Vật gì) hay gặm, hay ăn mòn ; loài móm răng.

Ronronner. Khò khò ; le chat ronronne, mèo khò khò.

Roof. Mũi thuyền.

Roquet. Chó con.

Rosace. Cửa mặt lạng.

Rosaire. Tràng hạt trăm rưỡi.

Rosbif. Thịt bò quay.

Rose. Hoa mận côi, hoa què, hoa hồng;
— d'Alexandrie, tang vi; — rouge,
lộc xuân hoa; — trémière, cây mận
linh nông.

Rosé. Có sắc mận côi.

Roseau, plante. Cây sậy, cây lau, lác,
côi, bổi.

Rosée. Sương; exposer à la —, giẫm
sương, giẫm gĩa.

Roseraie. Vườn mận côi, -vườn hoa
hồng.

Rosette, nœud de rubans. Hoa tèt; la
— de la Légion d'honneur, đầu
những kẻ thuộc về bội tình.

Rosier. Cây mận côi; jardin de rosiers,
vườn mận côi, vườn hoa hồng.

Rossignol, oiseau. Hoạ mi.

Rostre, éperon de navire. Mũi nhọn
chiếc tàu.

Rotation. Sự quay, sự xoay vắn.

Rotatoire (mouvement). Hay xoay vắn,
xoay.

Roter. Quay.

Rôti, rô. Thịt quay; un — de bœuf,
thịt bò quay.

Rotin, plante. Cây mây, cây song; —
à frapper, roi; — de supplice, roi
tân; donner le —, đánh roi, tân;
recevoir le —, phải đòn; recevoir
quelques petits coups de —, phải
đánh phát lác.

Rotin. — Le rotin est le mode
ordinaire de questionner les accusés.
Les satellites du mandarin s'exercent
continuellement à manier cet instru-
ment de torture, qui en soi n'aurait
rien de très cruel, mais qui, dans une
main habile, devient quelque chose de
terrible. Il en est qui ont une adresse
diabolique pour faire voler les chairs
en lambeaux dès les premiers coups,
et triompher des caractères les plus

fermes. Plus d'une fois on a vu des
chrétiens expirer sous les coups, au
milieu du prétoire, ou quelques jours
après, à la suite de l'inflammation qui
se développe dans les plaies, que
personne ne songe à soigner. Un ancien
missionnaire, qui en parlait par expé-
rience, disait que le plus horrible,
c'est, comme il arrive souvent, quand
la question se renouvelle tous les deux
ou trois jours. Alors le rotin ne tom-
bant plus que sur des plaies vives,
fait l'effet d'une verge rougie au feu,
et il faut un courage surhumain pour
ne pas céder.

Mais ce terrible rotin n'est pas tou-
jours employé comme instrument de
torture: c'est un mode de châti-
ment qui ne diffère pas de la fameuse verge,
dont l'usage, n'en déplaît à la sensi-
bilité des papas et mamans modernes,
est si fortement recommandé dans de
nombreux passages de la Sainte Ec-
riture. Il est bien rare que la main
paternelle, toujours guidée par le cœur,
excède dans le châtiement. L'enfant,
après s'être prosterné de tout son
long, pour recevoir la punition, se
relève et fait le *LAV*, en remerciant ses
parents de la peine qu'ils ont prise de
le corriger, ce qu'il ne doit jamais
omettre. Je ne me suis pas encore
aperçu que ce châtiement développât de
mauvais sentiments, la haine ou la
rancune, dans le cœur de celui qui l'a
subi. L'enfant qui a fait une faute, sait
qu'il a mérité une punition, et serait
surpris qu'on ne la lui infligeât pas.
Si le châtiement a été appliqué avec
justice et modération, il se relève con-
tent d'en être quitte, et ne pense plus
à sa faute qui, une fois expiée, ne peut
plus lui être reprochée.

Tout cela peut paraître singulière-

ment exagéré à la mollesse des parents de nos jours, et à notre sans-façon démocratique. Mais au fond, cette forte et respectueuse éducation était celle de la famille chrétienne, chez nous, avant que la Révolution ne fût venue jeter le désordre au foyer domestique, comme elle a fait dans l'Etat. Avons-nous gagné au change et l'affection compense-t-elle au moins ce qu'a perdu chez nous le respect? Poser la question c'est la résoudre, pour quiconque a vu de près la famille moderne, telle que la font le laisser-aller et la faiblesse des parents, au moins en France.

Rôtir. Rang, nướng, quay thịt.

Rôtisserie. Chợ bán thịt chín.

Rôtissoire. Lò quay.

Rctonde. Nóc nhà tròn như chén úp; lòng mái xây như nhíp cầu; nhà nào có hình tròn.

Rotondité. Hình tròn, sự tròn.

Rotule. Xương bánh chè.

Roture. Dân hèn, bậc kẻ thứ dân, dân ngu.

Roturier. Kẻ thuộc về thứ dân, phàm dân, hèn hạ.

Rouage. Bộ bánh xe.

Roucouler. Gù; le pigeon roucoule, chim bồ câu gù.

Roue. Bánh xe; la — (supplice), thứ bánh xe đồ hình; faire la roue (se dit des dindons), múa đuôi.

Roué, rusé. Quỉ quái, duệ; —, homme sans mœurs, đứa gian, tên phạm.

Rouelle. (Cái gì) có hình bánh chè; — de veau, miếng thịt đùi bò con cắt ngang.

Rouer de coups. Đánh (ai) nát cả và mình.

Rouerie, ruse. Mưu kế, mưu chước.

Rouet. Cái xa, xa kéo.

Rouge. Đỏ, đỏ tía, hồng, điều, xích; — comme le feu, có mùi đỏ rò rõ;

la Mer —, biển đỏ; devenir — đỏ lên; se mettre du —, (se farder), giời phàn, giấm mặt.

Rougeâtre. Đỏ đỏ, đỏ ít vậy, đỏ hung hung, đỏ lò lò.

Rougeaud. Đỏ mặt, đỏ hồng.

Rouge-gorge. * Trương tư thước.

Rougeole. Bệnh sởi; avoir la —, lên sởi.

Rouget, poisson. Cá hồng.

Rougeur. Sắc đỏ, mùi đỏ; — de la pudeur, sự đỏ mặt lên, sự hổ thẹn.

Rougir. Ra đỏ, đỏ lên; —, avoir honte, xấu hổ, hổ thẹn; thẹn mặt; — de quelque chose, lầy sự gì làm thẹn; je rougis d'avoir dit cela, tôi thẹn vì đã nói điều ấy; — de pudeur, etc., ra đỏ, đỏ lên, mặt hồng hồng, bưng bưng mặt lên; — de honte, hổ mặt, xấu hổ, bẽ mặt.

Rouille. Gỉ, sự gỉ ghét; la — rongie le fer, gỉ ăn sắt.

Rouiller. Gỉ, gỉ ra, hay sinh gỉ ghét; fig., se —, đã bỏ thói quen, quên đi.

Rouir (le bois). Ngâm tre, ngâm gỗ cho nó ra chín.

Rouleau, gros cylindre en fer ou en pierre. Cái trục.

Roulement (de tambour). Hối.

Rouler. Cuồn, lăn, quần, làm cho xoay; se —, lăn mình; se — dans la boue, dầm bùn; se — aux pieds de quelqu'un, sập mình xuống dưới chân ai; se — de douleur, cựa mình; se — de plaisir ou de douleur, bỏ gờ bỏ gường.

Roulette. Bánh xe con, bánh nhỏ.

Roulis. Sự tàu trông trảnh; éprouver le —, trông trảnh.

Roupie. Đồng bạc; (giá là nửa đồng bạc).

Roussâtre. Vàng hồng hồng.

Rousseur. Máu da, mùi sồng; taches de —, đốm nơi mặt.

RUD

— 330 —

RUM

Roussi (sentir le). Hơi khét, mùi khê.
Roussir. Làm cho ra sắc dà; ra sắc dà.
Route. Đường, đường, lối, nẻo; une grand'—, đường cái; la — royale, đường cái, đường thiên lý, đường quan báo; se mettre en —, trải đi, xuất hành; se tromper de —, lạc đường; en —, dọc đường.
Routier. Kẻ đi đường, khách bộ hành; —, rusé, quí quái, đã quen lắm.
Routine. Thói tục, thói cũ.
Routinier. Kẻ mê những thói cũ.
Rouvrir. Mở lại ra, mở lại, lại mở; la blessure s'est rouverte, dấu tích lại nứt.
Roux. Mùi hung hung, mùi dà, mùi sống.
Royal. Thuộc về vua, xứng đáng vua, trọng thể như vua.
Royaliste. Kẻ theo bè vua.
Royaume. Nước có vua trị.
Royauté. Chức vua, sự làm vua; obtenir la —, làm vua.
Ruade (donner une). Đá, cật.
Ruban. Dây lan cau, ren, giải gi, dây lụa; noeud de —, hoa tét.
Rubagerie. Nghề làm các thứ ren, nhà bán dây, ren, v. v.
Rubéfier. Làm cho ra đỏ.
Rubescence. Ra đỏ, đỏ vậy, đỏ vàng.
Rubicond. Hồng hồng, hung hung, đỏ, đỏ chon chót, đỏ thắm.
Rubis. Đá ngọc, * thạch lựu châu, dạ minh châu, hồng ngọc.
Rubrique. Lễ phép, phép, chữ đỏ (dẫn lễ phép).
Ruche. Bụng ong, bông ong, tổ ong.
Rucher. Nơi để các bông ong.
Rude, **raboteux**. Su si, gồ ghề, chẳng trơn; voix —, khản tiếng, sự tiếng chẳng được êm; —, fâcheux, khó, khó lòng; —, sévère, nhất phép, dữ tợn.

Rudesse, **grossièreté**. Sự què mùa; — de la voix, tiếng chẳng được êm.
Rudiment. Bài đầu, các điều đại khái (về phép gì); apprendre les rudiments, mới tập (nghề gì), mới học.
Rudimentaire. Thuộc về đầu, trước chắt.
Rudoyer. Quở mắng, đập đánh.
Rue. Phố, đường; — du Coton, phố hàng bông; chef de —, phố trưởng; se promener dans la —, đi bách bộ ngoài phố.
Ruelle. Phố hẻm, ngõ hẻm, nẻo hẹp.
Ruer. Đá, cật; se —, xông vào, đi xăm xăm, sắn sắn.
Rugir. Thét, gầm, rống; le tigre rugit, con hùm thét, hùm gầm.
Rugosité. Sự gĩa gĩa; plein de rugosités, đầy nhăn.
Rugueux. Su si, gĩa gĩa, nham, lở cổ.
Ruine (maison en). Đổ cũ nhà hư; — de la fortune, sự mất gia tài lâu lâu; — de la réputation, sự mất tiếng tốt; sauvez-nous de la —, hãy cứu vớt ta là kẻ khôn nạn.
Ruiner, **renverser**. Đổ xuống; —, détruire, phá hoang, tàn phá, phá hủy; se —, mất của, sa cơ, sa sút, sêu, xiêu hư đi.
Ruineux. Hay sinh thiệt hại, dễ mất của cải, sa cơ.
Ruisseau. Khe, rãnh, suối, dòng nước, ngòi. *le ruisseau = torrent*
Ruisselant de sueur. Mướt mồ hôi, ướt mồ hôi cả mình.
Ruisseler. Chảy ào ào, chảy tràn ra; — de tous côtés, chảy tứ bề; — de sueur, mướt mồ hôi.
Rumeur. Tiếng đồn, rộn rục, rộn rã, tin tức; n'entendre que des rumeurs confuses, chỉ nghe những tiếng mông mánh vậy.
Ruminant. Hay nhai lại, nhá; les ruminants, loài vật có bốn bâu mà nhai lại.

Ruminer, remâcher. Nhá, nhai lại; — réfléchir, suy đi nghĩ lại, suy đi xét lại; — une affaire, toan việc gì.

Rupture. Sự bể, sự phá, sự nứt; — des intestins, ruột đã nứt ra; — d'un membre, sự đánh gãy phần mình; — des digues, sự vỡ đê; — d'un traité, sự phá lời giao; — d'une amitié, sự bất hoà, sự bất thuận.

Rural. Thuộc về ruộng nương, thuộc về nhà quê.

Ruse. Tính quỷ quái, tính gian dối; une —, mưu kế, mưu chước; jouer de —, lập mưu bày kế

Rusé. Quỷ quái, giỏi, khôn khéo, quỷ quyệt.

Ruser. Lập mưu kế.

Russelia, fleur. * Hoa quất trường.

Rusticité. Phong tục kẻ quê; đáng phét kẻ quê.

Rustique, champêtre. Thuộc về đồng điền; —, simple, đơn sơ; —, grossier, quê mùa, quê kệch, ngu muội.

Rustre. Người nhà quê, quê mùa, người nông phu, thô.

Rutabaga. Củ cải vàng.

Rutilant. Sáng giời như vàng.

Rythme (V. Rhythme).

S

Sabbat, samedi. Ngày thứ bảy; — jour de fête chez les Juifs, ngày lễ Judêu, ngày Judêu nghỉ việc.

Sabbatique (année). Năm thứ bảy (trong lệ dân Judêu).

Sable. Cát; blanc de —, cồn sỏi, bãi cát; semer sur le — (prêcher dans le désert), tra hạt giống vào cát ửng công.

Sableux, sablonneux. Có cát; terrain —, đất cát.

Sablier. Đồng hồ cát.

Sablière, sablonnière. Mỏ cát.

Sabord. Cửa sổ (dưới tàu.)

Sabot. Giúc (fig.); — de cheval, etc., vó ngựa, v. v.; —, toupie, chong chóng; faire tourner un —, đánh chong chóng, chơi vù.

Sabotier. thợ dệt giúc.

Sabre. Gươm; gươm có lưỡi cong; donner un coup de —, dùng gươm mà đâm, v. v.

Sabrer. Chém.

Sac. Cái bao, cái túi; — de voyage, bao da, hòm hành lý; petit —, dây, bao nhỏ, bị; loc. : mettre une ville à —, cướp của trong thành.

Saccade. Sự động, sự chuyển.

Saccadé. Hay động, hay lung.

Saccager. Phá phách, phá hủy, phá tan, phá hoại; cướp cả.

Sacerdoce. Chức thầy cả, bậc thầy chính tế.

Sacerdotal. Thuộc về thầy cả, xưng thầy chính tế; la dignité sacerdotale, chức thầy cả.

Sachée (une). Một bao.

Sachet. Túi, dây.

Sacoché. Túi, bao, bị.

Sacramentel. Thuộc về phép thánh (là phép bí tích).

Sacre d'Evêque. Lễ truyền chức Đàng Giám mục; — de roi, lễ xức dầu cho vua.

Sacré. Thánh, đã chịu phép thánh; đã chịu dâng cho Đức Chúa Lời; rendre quelque chose —, làm phép cho của gì nên của thánh.

Sacrement. Phép, phép thánh, phép sacramentô; le saint Sacrement, phép Minh thánh Đức Chúa Jêsu; le nécessaire aux —, tráp các phép; les sept Sacrements sont :

Le Baptême, Phép rửa tội;

La Confirmation, Phép thêm sức cho mạnh đạo;

L'Eucharistie, Phép Minh Thánh Đức Chúa Jêsu;

La Pénitence, Phép giải tội;

L'Extrême-Onction. Phép xức dầu thánh cho kẻ liệt;

L'Ordre, Phép truyền chức;

Le Mariage, Phép nhât phu nhât phụ.

Sacrer, consacré. Làm phép thánh mà dâng cho Đức Chúa Lôi.

Sacrificateur. Thầy tế lễ, chúa tế.

Sacrificatoire. (Việc) tế lễ.

Sacrifice. Việc tế lễ, lễ tế, của tế lễ; offrir un —, làm lễ; le saint Sacrifice, lễ misa; offrir le St —, làm lễ.

Sacrifices païens. — En dehors des fêtes (tết) énumérées pages 141 et 142, les Annamites non convertis célèbrent encore un grand nombre de cérémonies où l'on offre des sacrifices. Il y a rarement des sacrifices humains : ces immolations se font d'ailleurs en grand secret dans les pagodes et n'ont rien d'officiel, c'est-à-dire que les mandarins sont censés les ignorer.

Les victimes le plus souvent offertes sont : un buffle, une chèvre et un porc; les offrandes de second ordre sont les poulets, du riz gluant, du vin de riz, du bétel, des fleurs et des fruits.

Les principales cérémonies païennes, appelées *tết*, c'est-à-dire sacrifices, sont :

1° TÊ NAM GIAO, ou Sacrifice de l'autel du sud en l'honneur du ciel et de la terre;

2° TÊ VĂN MIÊU : sacrifice fait sur

l'autel du temple de la Littérature en l'honneur de Confucius;

3° TÊ VŨ MIÊU : sacrifice en l'honneur des Génies de la guerre;

4° TÊ Y MIÊU : sacrifice en l'honneur de Thần nông, qui inventa la médecine et perfectionna l'agriculture;

5° TÊ XÃ TẮC : sacrifice en l'honneur du prince Tắc, promoteur de la culture des céréales;

6° TÊ LỊCH ĐẠI ĐỀ VŨ-ÔNG : sacrifice en l'honneur des rois des dynasties antérieures;

7° TÊ SƠN XUYÊN : sacrifice en l'honneur des Génies des montagnes et des fleuves;

8° TÊ HỘI ĐỒNG : sacrifices en l'honneur de tous les Génies et en particulier des douze thiên thần ou Génies du ciel, et des Génies domestiques;

9° TÊ CÔNG THẦN : sacrifice en l'honneur des grands hommes qui ont bien mérité de la nation;

10° TÊ TRUNG THẦN : sacrifice en l'honneur des loyaux serviteurs;

11° TÊ LIỆT NỮ : sacrifice aux femmes héroïques;

12° TÊ NGHỆNH XUÂN : sacrifice en l'honneur du renouveau;

13° TÊ TỊCH ĐIỂN : fête du labourage ou de l'agriculture.

Nous donnons ici à titre de curiosité le compte rendu de cette dernière cérémonie telle qu'elle a été pratiquée en 1893 par le roi d'Annam et dont fut témoin le rédacteur de la *Revue Indo-Chinoise Illustrée* :

C'est au centre d'un vaste quadrilatère de 300 mètres de côté que la cour d'Annam a procédé à cette cérémonie de l'agriculture, abandonnée depuis les invasions des Bay-sau en Annam. Depuis ce temps, négligeant de cultiver le riz spécial nécessaire pour cette

cérémonie, et dont l'Empereur d'Annam doit jeter la semence en terre, on employait le riz ordinaire pour les sacrifices du Ciel, et le peuple attribuait à ce fait le grand nombre de récoltes médiocres ou mauvaises.

Pour se rendre au champ qui doit recevoir cette année la semence de riz destiné aux sacrifices, il faut traverser la citadelle derrière les jardins du roi ; on franchit ensuite le Ruisseau des Nénuphars ; le cortège défile devant plusieurs portiques en partie détruits par nos canons en 1885, et débouche dans une vaste avenue qui conduit directement à l'enceinte réservée.

Un magnifique portique en indique l'entrée ; les murs d'entourage n'existent plus ; on peut donc y pénétrer de tous les côtés ; mais la cour d'Annam si traditionnelle, ne comprendrait pas qu'on pût accéder à l'autel autrement que par l'ancienne porte. Ce terrain carré et plat est divisé en deux par un chemin qui le traverse. Des deux côtés, au centre, s'élève une plate-forme carrée haute de quatre ou cinq mètres. On y monte par les escaliers ménagés sur chaque face. Ces deux plate-formes, de même que le terrain où elles sont construites, sont orientées de telle sorte que leur quatre angles visent les quatre points cardinaux.

Mais le canon vient de tonner. Sa Majesté s'avance, suivie des hauts mandarins, avec le déploiement de luxe que l'on prodigue à la cour d'Annam pour chaque cérémonie importante. L'Empereur entré dans l'enceinte réservée avant le point du jour et va s'installer dans un pavillon en bambous édifié sur une des plate-formes. A leurs MM. les reines-mères est réservé un pavillon derrière celui du roi. Sur la deuxième plate-forme se trouvent des

tables où brûlent des parfums, sous des parasols jaune impérial.

Dès que Sa Majesté est installée, les choristes des rites se mettent à chanter. Une troupe de quatre-vingts paysans en blouse bleue, pantalon rouge, bottes de cérémonie et bonnet carré, se réunissent six par six en douze groupes représentant les douze provinces ; des charrues avec leurs attelages sont placées derrière eux pendant que les dignitaires saluent le roi et que huit paysans présentent à l'Empereur la charrue laquée en rouge et or qu'il dirigera le lendemain. Le bœuf harnaché en jaune est aussi présenté. Sa Majesté, alors, allume des parfums que l'on transporte sur la plate-forme voisine, et se retire. Les paysans se mettent à diviser le terrain en treize parcelles ; chacune est partagée en huit sillons ; de ces parcelles, celle qui se trouve au centre, en face de la plate-forme de Sa Majesté, sera labourée par l'Empereur et les six autres de chaque côté seront chacune travaillées par les mandarins. Les bœufs et les charrues mis en place, on fait un exercice préparatoire, une répétition générale de la cérémonie, car tout doit se passer sans à-coup, ni faute, ni incident imprévu. Si le contraire avait lieu, les astrologues et devins de la cour auraient le devoir de trouver la cause des variantes involontairement apportées à la cérémonie, conjurer le mauvais sort et apaiser le Ciel. Tout le monde se retire ensuite et va bivouaquer dans les paillettes, aux environs ; les gardes de Sa Majesté autour de sa demeure et les quatre régents, Colonnes de l'Empire, logent à chaque coin du terrain, mais en dehors et dans de misérables cabanes improvisées.

Le lendemain dès quatre heures du matin sonnait le réveil et chacun venait prendre le poste qui lui avait été assigné la veille. A une extrémité de chaque parcelle de terrain, une plaque de bois laqué portait l'indication d'une province. Une charrue laquée rouge, attelée d'un bœuf, attendait près de chaque parcelle de terre, surveillée par un dignitaire en robe jaune orange brodée de fils d'or, en ceinture rouge et chaussé des bottes de cérémonie. La coiffure était le casque ordinaire des hauts mandarins, avec ornements en or. L'Empereur était en grand costume de cour ; deux mandarins tenaient le bœuf pour la charrue de Sa Majesté, d'autres devaient maintenir la charrue dans la bonne direction, et deux servants étaient là pour empêcher les excréments du bœuf de tomber sur le sol ; le semeur venait ensuite suivi du porteur de semence. Les douze dignitaires qui devaient labourer avaient de même une suite, mais composée de paysans et non de mandarins.

Dès que le soleil parut, l'Empereur descendit de la plate-forme où se trouvait son logement, s'approcha de la charrue et laboura son lot, au centre, escorté par les choristes des rites et tous les mandarins invités à l'accompagner. Le champ labouré et semencé, Sa Majesté remonta sur la plate-forme et reçut les lay des mandarins. Les douze autres charrues s'ébranlèrent à leur tour, et les douze parcelles furent labourées et semencées, tous les mouvements étant exécutés avec un ensemble parfait. Le travail achevé et dès que les astrologues eurent constaté que la cérémonie s'était accomplie à l'heure et dans le laps de temps indiqués, tous

les mandarins changèrent de costume et vinrent de nouveau faire des lay à leur Souverain qui, ensuite, partit en grande pompe ; il se rendait au temple dédié aux mânes de son père pour y procéder à une cérémonie en vue d'obtenir pour sa dynastie les faveurs particulières du Génie des récoltes et de ses ancêtres. Cette cérémonie était très imposante et c'est par milliers qu'on aurait pu compter les assistants.

Sacrifier, offrir un sacrifice. Tê lễ, cúng tê, dâng của lễ ; —, préférer, chuộng hơn ; se —, liễu mình chết, giết mình.

Sacrilège. Tội làm hư các phép ; tội ăn trộm của thánh ; tội phạm sự thánh.

Sacripant. Thằng, thằng phạm, người rất xấu xa.

Sacristain. Người dọn nhà thờ ; kẻ giữ các đồ nhà thờ.

Sacristie. Phòng để các đồ nhà thờ, nhà mặc áo.

Sacrosaint. Rất thánh, chẳng nên phạm đến.

Sacrum, os. Xương cùng.

Safran. Nghệ, * kim châm ; couleur —, sắc nghệ.

Sagace. Sâu sắc, mau trí, khôn khéo.

Sagacité. Sự tinh tường, sự khôn khéo, sự quỉ quyết.

Sage, prudent. Khôn ngoan ; — conseil, lời bàn khôn ngoan ; —, devout, sốt sắng ; un —, quân tử ; les sept sages de la Grèce, bảy quân tử nước Grécô.

Sage-femme. Bà tẩm, bà sinh, bà đẻ.

Sagement. Cách khôn ngoan, cách khôn khéo, cách phải lẽ.

Sagesse, prudence. Sự khôn ngoan, nhân đức khôn ngoan ; la — infinie, Đức Chúa Lời khôn ngoan vô cùng.

Sagittaire (signe du zodiaque). Dàn cung, nhân mã cung.

Sagouier, *sagus laevis*. Cây búng báng; bột báng.

Saignant. Chảy máu, lằm máu, dầm máu.

Saie. Áo lính, áo chiến.

Saignée, opération chirurgicale. Phép chích máu ra; faire une —, chích mạch máu.

Saignement. Sự chảy máu; — du nez, sự đổ máu cam.

Saigner, perdre du sang. Đổ máu ra, chảy máu; — du nez, đổ máu cam; —, pratiquer une saignée, chích máu.

Saillant. Nổi, lồi ra, giô, lòi; poitrine saillante, ngực giô lên; —, remarquable, lạ, khác thường.

Saillie. Sự giô ra, sự lồi ra; endroit en —, nơi cao hơn, nơi nổi cao; — d'esprit, lời ý vị, lời khôn khéo, lời vui chơi.

Saillir, jaillir. Nhảy, nhảy nhót, vọt lên; —, sortir en dehors, lồi ra, giô ra, nổi hơn.

Sain. Lành, khoẻ; — de corps, mình vóc khoẻ khoắn; — -et-sauf, chẳng phải nao, vô sự; — d'esprit, khôn, khôn ngoan; qui n'a pas l'esprit —, dở người.

Saindoux. Mỡ nước.

Sainfoin, * Long dầm thảo, * mộc tiết thảo.

Saint, parfait. Thánh, có nhân đức. sôt sắng, đạo đức, thanh sạch, đáng người ta kính chuộng; un —, ông thánh; une sainte, bà thánh; — Pierre, ông thánh Phêrô; le — Père, Đức thánh Phapha; —, consacré, đã chịu dâng cho Đức Chúa Lời.

Sainte-Barbe. Khoang dễ thuốc súng.

Saintement. Cách sôt sắng, cách phải phép, cách xứng người đạo đức.

Saint-Esprit (le). Đức Chúa Phiritô sangtô, Đức Thánh Thần.

Sainteté. Nhân đức, đức thanh sạch; Sa —, Đức Thánh Phapha.

Saint-Père (le). Đức Thánh Phapha.

Saint-Siège. (Toà) Đức Thánh Phapha, Rôma.

Saisie. Sự tịch ký, sự tịch phong gia tài.

Saisir, prendre. Bắt, cầm lấy, cầm bắt, vớ, nắm; — quelqu'un, tra tay bắt ai; — quelqu'un par la barbe, nắm lấy râu ai; — par les cheveux, tóm tóc; — son fusil, cầm súng; —, avec le bec ou les griffes, đớp; —, opérer une saisie, tịch ký; être saisi de frayeur, sợ khiếp; être saisi par un serpent, phải rắn quấn; être saisi de froid, ớn rét.

Saisissable. Bắt lấy được.

Saisissant. Hay sinh động lòng.

Saisissement, terreur. Sự ngổ quan ra bất tỉnh, sự sững trí, sự trí khôn ra như cùn.

Saison. Mùa; les quatre saisons, bốn mùa ou từ qui et từ thì, sont;

Mùa xuân, le printemps;

Mùa hè, l'été;

Mùa thu, l'automne;

Mùa đông, l'hiver.

Salade. Rau, rau riệp, etc.; — à manger, rau trộn; — de pommes de terre, khoai tây trộn dầu giấm; faire la —, trộn rau.

Saladier. Chậu trộn rau.

Salaire. Tiền công.

Salaison. Sự pha muối, thịt (cá) muối.

Salamandre. (Giống) thần lằn, * hoả mô xà.

Salamalec. Tiêng chào, sự lạy.

Salants (marais). Nơi nấu muối, nơi nạy muối.

Salarié. Kẻ đi làm thuê làm mướn; kẻ đã chịu thuê; ouvrier —, thợ thuê.

Salarier. Thuê, thuê mướn; đặt công (cho ai làm việc gì).

Sale. Xấu, xấu xa, bẩn, lấm; visage —, nhọ mặt, mặt mũi xấu xa.

Salé. Mặn, đã chịu rắc muối; fig., mot —, lời mặn, lời chua, lời ý vị.

Sàlement. Cách bắn thiu, cách dơ dáy.

Saler. Rắc muối vào.

Saleté, chose sale. Sự dơ nhớp, sự xấu xa, sự bẩn thỉu; —, action basse, việc xấu xa (bởi lòng hư hốt mà ra).

Salière. Bình muối, bình đựng muối đặt trên mâm.

Salin. Mặn, có muối.

Saline. Khuống làm muối, ruộng làm muối, mỏ muối, nại muối.

Salir. Làm cho ra ô uê, làm dơ nhớp, vấy vá; —, flétrir, làm ô danh, làm cho mất tiếng tốt, hổ vạ cho ai.

Salissant, qui salit. Có ổ gỉ, vấy vá, làm lấm; —, qui se salit vite, dễ bẩn, dễ lầy vết xấu.

Salivaire. Thuộc về nước miệng; glande —, mụn mọc dưới lưỡi.

Salivation. Sự chảy nước miệng; sự ứa bọt miệng; activer la —, làm cho chảy bọt dãi, làm cho thối lèm.

Salive. Nước bọt, nước miệng, bọt miệng; — de bétel, quết trầu.

Salle. Phòng, buồng; — de billard, phòng để bàn lãn; — de bal, nhà hội múa; — à manger, nhà cơm, nhà chè; — d'audience, công đường; — de police, nhà phạt.

Salmigondis. Đồ ăn có nhiều đồ ăn lẫn lộn; fig., bài văn lộn.

Salmis. Thịt rán nấu rượu.

Saloire. Bình (thùng) dọn thịt muối.

Salon. Nhà khách, nhà bóng, phòng mà hội.

Salpêtre. Diêm, * hoả tiêu.

Salse-pareille. * Kim cương đẳng.

Salsifis. * Thiên văn đồng; — sauvage, * ngưu bàng tử.

Saltimbanque. Kẻ leo dây.

Salubre. Lành; air —, lành khí, thanh khí; eau — nước lành, nước tốt.

Salubrité de l'air. Sự lành khí, sự thanh khí.

Saluer. Chào; — profondément, khom nôm; — le front par terre, lạy.

Salure. Mùi mặn.

Salut, paroles de respect. Lời chào, lời kính, lời lạy; faire son —, rồi linh hồn mình; chercher son — dans la fuite, trốn chạy cầu lấy thân; — du St Sacrement, sự châu Minh Thánh; salut! (forme de la salutation), được, ừ. (V. Gram., n° 438).

Le LAY est le grand salut annamite; il est dû aux parents, aux supérieurs, et généralement à tous ceux que l'on veut honorer ou de qui on implore une faveur; voici comment il se fait: on joint d'abord les mains devant la poitrine, puis on les élève jusqu'au front, et on les laisse retomber, en se prosternant sur les genoux, les deux mains jointes et renversées à terre pour y appliquer le front; on recommence jusqu'à trois ou quatre fois de suite ce salut qui est très solennel et qui cause tout d'abord aux étrangers une singulière impression, surtout s'il est exécuté par un grand nombre de personnes produisant en même temps les mêmes mouvements.

Salutaire, profitable. Có ích, sinh ích, lành, chẳng độc.

Salutation. Sự chào, sự lạy, sự kính, sự bái.

Salutation angélique, prière. Kinh Ave.

Salve, applaudissement. Sự vỗ tay mừng, sự khen; une — d'artillerie, sự bắn súng kính mừng.

Salve regina, prière. Kinh Thân Mẫu phúc.

Samedi. Ngày thứ bảy.

Sampan, barque. Thuyền, tam bản.

Sanctifiant. Hay giúp cho nên thánh ; la grâce sanctifiante, ơn Đức Chúa Lời.

Sanctification. Sự thanh sạch, sự thánh, sự nhân đức ; travailler à sa —, chịu khó giữ mình cho sạch tội cho được rồi linh hồn.

Sanctifier. Làm cho nên thánh ; se —, chịu khó cho được nên thánh ; — le dimanche, giữ ngày lễ lạy.

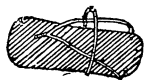
Sanction. Điều gì luật buộc, vạ luật định.

Sanctionner. Ra luật mà định, răn dạy, cấm.

Sanctuaire. Nơi Cô rô ; nơi thánh.

Sandal, bois. * Đàn hương mộc.

Sandale. Dép ; — à semelles simples, dép da một ; — en cuir noir, dép da đen ; — à brides transversales, dép quai ngang (fig.).

Sandaraque. Hùng hoàng, hoàng đờn.

Sang. Máu, huyết ; le — monte à la tête, bốc hoả ; vomir du —, ứa máu ra ; cracher le —, thổ huyết ; être couvert de —, giầy máu ; du — d'animal (cru), tiết chín ; être de — (race) royal, thuộc về nhà vua, về dòng dõi vua.

Sang-froid (de). Yên, nguội, chẳng động lòng, chẳng hay sợ ; garder son — au milieu du danger, giữ lòng vững vàng yên giữa sự cheo leo.

Sanglant, taché de sang. Ô máu, làm máu, đỏ máu, có sắc máu ; —, outrageux, nặng nề, độc dữ.

Sangle. Dây, dây da.

Sangler. Buộc dây.

Sanglier. Con lợn lòi, con lợn rừng.

Sanglot. Tiếng nấc.

Sangloter. Nấc nấc, tầm tức ; — ensemble, khóc như gi.

Sanguin. Có máu, có sắc máu, đỏ như máu ; —, fort, khoẻ mạnh.

Sanguinaire, cruel. Dữ tợn, độc dữ ; instinct —, tính mộ sự đổ máu.

Sanguinolent. Giọt máu, dầm máu, làm máu.

Sangsue. Con dĩa ; — des bois, con vắt.

Sanie. Mủ, máu hư.

Sanitaire. Hay làm khoẻ ; cordon —, nơi cầm (kéo mà tụt lấy lan ra).

Sans (prép.). 1° Devant un substantif : a) *Sans* se rend par vô :

Ex : Sans nombre, vô số ; sans fin, vô cùng ;

b) *Sans* se traduit par divers idiotismes comme dans les exemples suivants : sans argent, không có tiền ; sans doute, không có hồ nghi được, không có lẽ ou không có thể mà hồ nghi được ;

2° Avec un verbe :

a) S'il y a une simple idée de négation, on le rend par la négation không : sans rire, không cười ;

b) Si l'on exprime une défense, on le traduit par đừng, đừng có, chớ. Ex. : Fais cela sans différer, hãy làm việc này mà đừng giãn.

— que (conj.), khi chẳng, mà chẳng.

Sans-cœur. Vô tâm, bất hiếu.

Sansonnet. * Hạt dịch.

Santé. Sự khoẻ trong mình ; bonne —, sự khoẻ mạnh ; mauvaise —, sự yếu đuối ; soigner sa —, dưỡng xác.

Santonine. Thuốc giun.

Sapèque. Tiền ; — en zinc, tiền kẽm ; — en cuivre, tiền đồng ; — en papier (superst.), tờ tiền ; moule à comp-ter les sapèques, bả tiền ; jeter des — en l'air (pour les enfants), tung tiền ; soixante sapèques, một đồng, một chầy ; quatre-vingt-dix sapèques, chầy gẩy.

Saper. Đào dưới (dắt, núi); bới, khoét, khoan; — un mur, đào dưới chân tường cho lở xuống; fig., làm cho kém đi, làm cho suy sút, muốn phá.

Sapeur, soldat. Lĩnh mang búa dọn đường, lĩnh đắp lũy đào hào, lĩnh đào lòi ngầm dưới đất.

Saphir. * Thanh ngọc, bích ngọc.

Sapide. Ngon, ngon mùi, bùi.

Sapientiaux (livres). Phần sách sấm truyền cũ.

Sapin. Cây thông; cây sam; * lữ tông sam mộc, sa thụ.

Sapinière. Rừng cây sam, vườn cây thông.

Saponaire. Giồng cây dùng mà giặt quần áo.

Saponifier. Làm thuốc (giặt quần áo rửa mặt).

Sarbacane. Ống xì đồng.

Sarcasme. Tiếng ồm ồm, lời châm chọc chua lăm, tiếng dứ lác.

Sarcastique (ton). Cung châm chọc, lời chua lăm, lời chì bấc.

Sarcelle. Mồng, két. * tiểu thủy áp; — dorée, vịt nâu.

Sarcler. Làm cỏ, nạo cỏ.

Sarcloir. (Đồ dùng mà làm cỏ): cái giã, cái lẹm, cái nạo.

Sarccèle. Tật tràng hạ nang.

Sarcophage. Quan tài, mộ, lăng.

Sardine. Cá lăm, cá trích; * thanh ngư.

Sardoine, pierre précieuse. Mã não.

Sardonique (rire). Sự cười gằn.

Sarment. Ngành cây nho.

Sarmenteux. Mọc như ngành nho.

Sarrau. Áo dài bằng vải to.

Sarrazin, blé noir. * Tam giác mạch, kiều mạch từ.

Sarriette. Rau thơm.

Sas, tamis. Cái sàng, cái rây, cái giã, cái sào.

Sasse. Gầu (tát nước).

Sasser. Sàng, giã, rây.

S'asseoir. Ngồi.

Satan. Ma quỷ, tướng quỷ; arrière ! satan ! ở đằng quỷ, hãy xỏ ra.

Satanique. Đáng quỷ, dữ như quỷ.

Satellite, suivant. Kề đi hầu, dắt tót; — des mandarins (soldat), lĩnh lệ, quân hầu; —, astre, tinh tú nhỏ xoay vần chung quanh tinh tú lớn.

Satiété (à). Chán, chán chèo, cho đến khi no chán.

Satin. Lĩnh, láng.

Satinade. (Giồng) lụa lĩnh.

Satiner du papier, etc. Dọn giấy, v. v. cho nó mềm (như lụa).

Satineur. Thợ dọn giấy cho mềm.

Satire, écrit mordant. Bài châm chọc, văn thơ băm bỗ.

Satirique, mordant. (Lời) băm bỗ; esprit —, tinh kẻ hay băm bỗ châm chọc; écrivain —, kẻ hay chép bài băm bỗ.

Satisfaction, contentement. Sự bằng lòng, sự vui lòng; —, réparation, sự đền, sự trả nợ.

Satisfactoire (œuvre). (Việc gì) làm cho đến, có sức đền được.

Satisfaire, plaire. Đẹp lòng, làm đủ, làm cho bằng lòng; — réparer, trả nợ, đền; loc.: — sa faim, ăn no; — un précepte, vâng lời bảo, giữ điều răn dạy; — la nature, làm việc cần; — sa haine, làm cho thoả lòng ghen ghét.

Satisfaisant, suffisant. Vừa, vừa phải.

Satisfait, content. Vui lòng, bằng lòng, đầy làm đủ; — de sa fortune, đầy của mình làm đủ.

Saturer. Làm cho no đầy, làm cho chán; pha giồng gì vào nước cho dư.

Sauce. Nước, nước canh, nước thịt, nước xáo, nước trắng.

Saucière. Bình nước canh, bình nước thịt.

Saucisse. Giò ; des saucisses, dĩa thịt lợn (nhỏ).

Saucisson. Dĩa thịt lợn (to).

Sauf (prép.). Trừ ; sain et —, chẳng phải nao, vô sự.

Sauf-conduit. Tờ thông hành.

Sauge. Cây đại bi, cây từ bi ; * thủy bạc hà.

Saugrenu. Đại, lè nhè, lạt lẽo, nhĩ nhằng, ngốc nghếch.

Saule. Cây và nước ; — pleureur, cây liễu.

Saumâtre (eau). Nước lờ lờ, nước mặn một ít.

Saumon. * Mã hữ ngư *et* cáu thổ ngư.

Saumure de poisson. Mắm, nước mắm.

Saunaison. Sự nấu muối ; mùa nấu muối.

Saunerie. Nại muối, nơi nấu muối.

Saunier. Kẻ nấu muối, kẻ bán muối.

Saunière. Hòm (giữ) muối.

Saupoudrer. Rắc (v. g. muối, bột).

Saure (hareng). * Hoàng hoa ngư đã ướp muối.

Sauriens, reptiles. Loài rắn rết.

Saussaie ou saulaie. Nơi trồng nhiều cây liễu.

Saut. Sự nhảy, cái nhảy.

Sauter. Nhảy, nhảy xuống, múa nhảy ; — du haut de la maison, ở trên mái ; nhà nhảy xuống ; — (omettre) des classes, nhảy trắng ; faire —, détruire, phá đổ, triệt hạ.

Sauterelle. Con châu chấu, con cào cào.

Sauteur. Kẻ leo dây ; fig., người nhẹ dạ.

Sautiller. Nhảy đi nhảy lại.

Sautoir (en). Cách treo, như chữ X.

Sauvage, non civilisé. Ở trên rừng, dợ mọi, mừng ; —, non apprivoisé, chẳng thuần thực ; —, cruel, dữ tợn, dữ ; pays —, nơi rừng (không có ai ở).

Sauvageon. Cây nhỏ tự nhiên mới mọc ra.

Sauvagerie. Thói rợ mọi, tính mừng ; phong hoá dữ tợn.

Sauvegarde. Sự gìn giữ, sự che giữ, sự che chở.

Sauvegarder. Giữ, che, che chở coi sóc, bình vực.

Sauver. Cứu, cứu chữa, giữ khỏi ; — les apparences, giữ phép tắc bề ngoài ; — sa réputation, giữ giá ; — quelqu'un du danger, cứu ai cho khỏi sự cheo leo ; **se** —, (— son âme), rồi linh hồn ; **se** —, s'échapper de, trốn đi, lánh cho khỏi.

Sauvetage. Sự vớt lên người ta cho khỏi chết đuối.

Sauveur (du monde). Chúa cứu thế.

Savane. Rừng.

Savant. Thông, thông thái.

Savate. Giấy hồ gót ; — en paille, giấy rơm.

Savetier. thợ chữa giấy, thợ giấy.

Saveur. Mùi, vị, vị ; sans —, chẳng có mùi gì, lạt lẽo.

Savoir. Biết, đã tường, thông biết ; — par cœur, thuộc lòng ; — l'annamite, nói tiếng an nam ; — jouer de la flûte, biết thổi địch ; — certainement, biết chắc ; je ne sais pas s'il viendra, hoặc nó có đến thì tôi không biết ; — par oui-dire, đã nghe thầy, đã nghe đồn tiếng ; faire —, cho biết, cho được hay, nhân tin ; je ne saurais le faire, tôi không dám làm.

Savoir (à). Nghĩa là, là.

Savoir-faire. Tài, tài trí ; qui a du —, khéo léo, khôn khéo.

Savoir-vivre. Sự có phép, sự lịch sự.

Savon. Thuốc giặt.

Savonner. Dùng thuốc mà giặt.

Savonnette. Thuốc rửa mặt.

Savonneux Có bọt như thuốc giặt.

Savourer. Lây lăm ngon, hưởng.

Savoureux. Ngon miệng.
Sayon, casaque. Áo chiến, áo lính.
Shire. Quân lính; thăng phạm.
Scabreux, raboteux. Sù sì, nhám; —, dangereux, cheo leo, hiểm nghèo; —, immoral, hư nát.
Scalène (triangle). Hình tam giác.
Scalpel. Dao chích.
Scalper. Chích, thích.
Scander. Đem vần câu thơ.
Scaphandre. Áo mặc cho người ta lặn dưới nước.
Scandale. Gương xấu, sự gì làm cho người ta vấp phạm; objet de —, dịp cho người ta vấp phạm.
Scandaleux. Gở lạ, gớm ghiếc; exemple —, gương mù, gương xấu làm cho người ta vấp phạm.
Scandaliser. Làm gương xấu, làm cho người ta vấp phạm; se —, s'offenser, lầy lăm khó chịu, buồn lòng.
Scammonée. Cây dùng mà làm thuốc tẩy.
Scapulaire. Áo Đức Bà; porter un —, mặc áo Đức Bà; imposer le —, làm phép áo Đức Bà.
Scarabée. Con bọ hung.
Scarlatine. (Thứ) bệnh sởi, chứng mùa lào.
Scarole, salade. Rau riệp to lá.
Sceau. Ấn, dấu, con dấu, mộc truyền; — royal, ấn ngọc; mettre le —, đóng dấu, đóng ấn, đánh ấn.
Sceau. — Les chefs de canton et les maires ont un sceau qu'on appelle MỘC TRUYỀN OU MỘC TRIỆN, parce qu'il est en bois; il est gravé par les soins de l'administration provinciale et délivré par elle; le cachet se donne avec l'encre noire ordinaire.

Le Sceau des grands mandarins est le ẤN (d'où les expressions: hạp ấn, serrer les sceaux, c'est-à-dire fermer les bureaux, et khai ấn, rouvrir les bu-

reaux). Le ấn est en bronze; il est fondu à la capitale par les soins du ministère des Travaux publics; avec le ấn on se sert de vermillon. Le ấn ou cachet remplace la signature dans les pièces officielles. Les grands mandarins ont deux cachets: le grand, ẤN KIỂM ou ĐẠI KIỂM, qui reste au mandarinat, et le petit, DẦU KIỂM ou TIỂU KIỂM, qu'ils emportent en voyage pour expédier les affaires. Ce dầu kiểm sert encore, en temps ordinaire, à souligner les caractères importants d'une pièce, noms, dates, nombres, etc...

Scélérat. Kẻ mắc tội, ác nghịch, độc dữ, dữ quá, gian tà, gian ác.

Scélératesse. Sự gian tà, việc gian ác.

Scellés (mettre les). Niêm phong, tịch ký, tịch phong.

Sceller, apposer un cachet. Đóng ấn, đóng dấu; — une lettre, phong thư; — avec du plomb, gấn, hàn.

Scène, tableau. Nơi, nơi trông trải; la — au théâtre, nơi hát bội, nơi tuồng tập.

Scénique. Thuộc về tuồng tập, thuộc về áng hát bội.

Septicisme. Tính kẻ hay hồ nghi mọi sự.

Sceptique. Kẻ hay hồ nghi mọi sự.

Sceptre. Gậy chỉ quyền vua, quyền chức vua; tenir le —, trị vị; usurper le —, thoán vị, thiện vị.

Schismatique. Kẻ vào bè rồi đạo, kẻ vào bè đảng.

Schisme. Bè bôi, bè đảng, bè rồi đạo.

Schiste, roche. Đá như thạch cao màu vàng nhưa.

Sciatique. Bệnh cốt khí nơi hông.

Scie. Cái cưa (fig.); —, poisson, * giảo ngư.

Science. Sự biết, sự thông thái ; avoir de la —, có chữ nghĩa, có thông.

Scientifiquement. Cách thông biết, cách thông thái, cách khéo.

Scier. Cưa ; — avec un autre instrument qu'une scie, cưa.

Scierie. Nhà nào lăm cưa.

Scieur. thợ cưa ; — de long, thợ xẻ.

Scinder, diviser. Phân ra, chia ra ; se — en deux fractions, chia ra làm hai bề.

Scintiller, briller. Nhấp nháy, sáng chói ; —, lancer des étincelles, (lửa) bắn, nổ.

Scission. Sự lìa nhau, sự bất thuận.

Sciure. Mạt cưa, mạt giữa ; —, limeille de fer, mạt sắt.

Scolaire. Thuộc về trường học, thuộc về sự học.

Scolastique. Thuộc về phép học.

Scolopendre, mille-pieds. Cái giời, ngô công trùng ; —, plante, cây răng lá, * kim tinh thảo.

Scorbut. Trĩ lợi.

Scorie (du fer). Cứt sắt.

Scorpion. Con bọ cạp, * hạt tử, yết tử ; — (signe du zodiaque), mẹo cung.

Scorsonère,* Thiên môn đông, thiên văn đông, mạch môn.

Scribe. Ký lục, thơ lại, thơ kí, để lại, lại mục, thông lại.

Scribe. — Les để lại ou lại mục sont les chefs des scribes des phũ et huyện ; les autres scribes s'appellent thông lại.

Les chefs de bureau des mandarins, chefs des provinces, sont le Thông phán et le Kinh lịch.

Les chefs de bureau du Kinh lược portent les titres de Thương tá, Tham tá, Viên ngoại et Chủ sự.

Scrofules. Bệnh tràng nhạc, tật vằn khăn.

Scrofuleux. Kẻ phải bệnh tràng nhạc.

Scrupule. Đa nghi, điều vật sinh bồi rồi ; chasser un —, khỏi đa nghi ; faire naître un —, làm cho ai sinh đa nghi.

Scrupuleux. Bồi rồi, bồi rồi điều vật vãn, cả nghi, đa nghi ; — observateur de, kẻ vâng giữ kĩ, kẻ giữ luật hết sức.

Scrutateur, qui scrute. Kẻ lục xét, kẻ dò dẫm.

Scruter. Lục, khám, soát, hỏi dò.

Scrutin. Phép bỏ tên ai vào bình mà bầu lên ; la salle du —, nơi hội mà bầu ; la boîte du —, bình bỏ thẻ trạch bầu ; dépouiller le —, đếm thẻ bầu.

Sculpter. Chạm trở, thích, gọt, đục, khắc.

Sculpteur. thợ chạm trở, thợ khắc.

Sculpture. Nghề chạm trở.

Se. Minh, nhau (V. Gramm., n° 194).

Séance, assemblée. Hội, toà công đồng ; les mandarins tiennent —, các quan hiệp nghị, các quan hội hàm ; —, session, hội.

Séant, décent. Xứng, xứng đáng.

Seau. Thùng kín nước, gáo.

Sébile. Bát, chậu sành.

Sec. Khô, ráo ; manger du pain —, ăn bánh không ; étang à —, ao nhõn, bể cạn ; avoir le gosier —, khát lắm, khô miệng khát nước.

Sécante. Chỉ cắt kính cách chéo.

Sécateur. Kéo sửa cành, kéo cắt ngành.

Sèche ou seiche, poisson. Cá mực.

Sécher. Phơi ; — au feu, hủ ; sấy ; — des arêtes, sấy cau ; — au soleil, phơi nắng, phơi nỏ ; —, se dessécher, nên khô ráo, ra khô cạn ; — ses larmes, lợ nước mắt.

Sèchement. Khô, (nơi) khô ; répondre —, thừa cứng, thừa xằng.

Sécheresse. Sự khô, sự khô ráo, sự khô cạn ; souffrir d'une grande —,

phải đại hạn ; — d'un discours, kiểu giảng khô lạt.

Séchoir. Nồi phơi quần áo.

Second. Thứ hai ; đệ nhị (ch.) ; être au — rang, ở bậc nhì ; en —, tùy, tòng, phó.

Secondaire. Ở hàng nhì, tùy tòng.

Seconde (une). Một giây ; attends une —, thông thả một chút.

Secondement. Thứ hai.

Seconder, aider. Giúp, đỡ, cứu giúp, ra công giúp (ai).

Secouer. Vật lên vật xuống, bật lên bật xuống, xóc ; — la poussière avec la main, phủ bụi ; l'oiseau secoue ses ailes, chim giũ cánh ; — le joug, giũ ách ; — le sommeil, đánh thức, thức dậy, thôi ngủ ; se —, prendre de l'exercice, xóc xác.

Secourable. Hay phù hộ, có lòng thương.

Secourir. Cứu giúp, bình lấy, giúp đỡ, cứu viện.

Secours. Sự giúp, ơn giúp ; avec le secours de Dieu, ơn Cha cả phù hộ ; porter —, giúp đỡ (ai) ; cứu giúp (ai) ; demander —, cầu cứu, xin giúp.

Secousse. Sự động, sự chuyển động.

Secret (adj). Kín, kín đáo, kín nhiệm, thâm, cần mật ; un endroit —, retiré, nơi vắng vẻ quật nẻo ; se réjouir en —, mừng thầm.

Secret (subs.). Sự kín, sự mầu nhiệm, điều mật.

Secrétaire, scribe. Thư ký, ký lục ; — général du gouvernement, thông lý, hiệp lý.

Secrétaire, meuble. Tủ viết, tủ xếp các tờ bói.

Secrétariat. Nghề ký lục ; phòng thơ lại.

Secrète. Kín đáo.

Secrètement. Cách kín nhiệm, cách trộm, cách mật.

Sécréter. Ra mủ.

Sécrétion. Mủ ; — des arbres, mủ cây.

Sectaire. Kẻ theo bè bỏi ; kẻ mộ, kẻ sùng.

Sectateur. Kẻ theo (bè), môn đệ.

Secte. Bè bỏi, bè đảng, môn, bọn ; une —, những môn đệ.

Section, partie. Phần, phe, lớp.

Sectionner. Chia (phần, lớp).

Séculaire. Đã lâu đời.

Séculariser. Bắt lấy cho khỏi quyền phép thánh Ighêrêgia.

Séculier (prêtre). Thầy cả chẳng khăn trong dòng ; —, laikue, thuộc về đời, thuộc về thế gian.

Sécurité. Sự yên, sự bằng yên vô sự ; la — des routes, sự đi dăng bằng yên vô sự.

Sédatif. Hay đỡ, làm cho bớt đau.

Sédentaire. Hay ngồi, hay ở nhà.

Sédiment. Cặn, cặn.

Séditieux. Kẻ làm loạn, kẻ làm nguy ; tenir des discours —, nói lời xui loạn.

Sédition. Sự khởi nguy, sự loạn lạc, sự phản tặc.

Séducteur, qui corrompt à prix d'argent. Kẻ dút lót ; —, corrupteur, kẻ cảm dỗ, đưa dâm tà ; khéo dỗ ; —, agréable, vui, hay lăm, tốt.

Séduction. Sự dỗ dành (về dăng trái). —, charme, sự gì tốt lành dỗ lòng.

Séduire, entraîner. Dỗ dành, dỗ được ; dôi trá, —, tromper, lừa ; —, charmer, phỉnh phờ, làm cho đẹp lòng, vừa ý.

Séduisant. Hay dỗ, vui, hay, tốt, vừa ý ; —, trompeur, dôi trá, chẳng thật.

Segment. Phần đã cắt trong vòng ; chỉ cắt vòng.

Ségrégation. Sự phân biệt, sự rẽ ra.

Séide. Tên phạm thuế.

Seigle. * Tiểu mạch.

Seigneur. Chúa, chủ ; le — du ciel, Thiên Chúa, Đức Chúa Lời ; Chúa cả ; Notre —, Đức Chúa Jêsu.

Seigneurie. Chức quyền chúa.

Sein. Vú, ngực ; lòng ; réchauffer sur son —, ôm (con trẻ) vào lòng, ấp (con) trong lòng ; porter un enfant sur son —, âm bế con trẻ ; enfoncer un poignard dans le —, đâm (gươm giáo, dao găm) thấu qua lòng ai ; donner le —, cho bú ; loc. div. : le — de la terre, lòng đất, các vực sâu dưới đất ; vivre au — des plaisirs, gầy gĩa trong các sự vui sướng xác thịt.

Seing. Ấn, dấu, apposer son —, đóng ấn.

Seize. Mười sáu.

Seizième. Thứ mười sáu.

Seizièmement. Mười sáu là.

Séjourner. Ở, ở tại, ở lại.

Sel. Muối ; espèce de gros —, muối rùm ; — marin, bạch diêm ; — geme, muối mỏ ; — ammoniacque, cang sa ; — de nitre, diêm tiêu ; fig., lời mẫn, lời ý vị, lời giễu hay.

Sélection. Sự chọn, sự kén chọn.

Selle (d'un cheval). Yên ngựa ; — d'un éléphant, lấu voi, bành voi.

Seller (un cheval). Đóng đồ ngựa.

Sellerie. Nghề dọn hay là bán yên ngựa.

Sellette Ghè, ghè đầu ; fig., être sur la —, phải kiện cáo, phải bị cáo.

Sellier. thợ đóng yên ngựa.

Selon. Cứ, tùy, theo, mặc ý, mặc đòi ; — la coutume, cứ thói quen ; — votre gré, mặc ý anh.

Semailles. Mạ, giồng mà gieo, hạt giồng ; époque des —, mùa gieo mạ ; faire les —, gieo mạ, gieo giồng.

Semaine. Tuần, tuần lễ ; une — chrétienne, tuần lễ bảy ngày ; une — d'année, tuần bảy năm.

Chaque mois annamite se divise en trois décades ou semaines de dix jours, appelées : la première : thượng tuần (semaine supérieure ou du commencement) ; la seconde : trung tuần (semaine du milieu) ; et la troisième hạ tuần (semaine basse ou de la fin) ; cette dernière n'a que neuf jours dans les mois incomplets. Pour énoncer les jours de la première décade, on les fait précéder du mot mồng ; ainsi : le 3, mồng ba ; le 10, mồng mười ; mais ce mot disparaît dans les autres décades et l'on dit, par exemple : le 11, ngày mười một, le 20, ngày hai mươi. Par exception, le 15 de la lune se dit ngày rằm, au lieu de mười lăm. (La nouvelle lune est appelée sóc ou mồng et la pleine lune rằm ou vọng ; le premier quartier est désigné sous le nom de thượng huyền et le dernier sous celui de hạ huyền).

Semainier. Kẻ làm việc trong tuần bảy ngày.

Sémaphore. Tháp cao.

Semblable. Giống như, cũng như ; — de visage, hệt mặt ; très —, giống như hệt ; aimer ses semblables, có lòng thương mến anh em.

Semblant (faire). Giả hình, lấy hình, giả cách ; faire — d'être malade, giả bệnh ; ne faire — de rien, giấu ý mình, xem ra như không lo đến.

Sembler. Xem ra, ra như, có hình như : il semble raisonnable, xem ra phải lẽ ; il me semble que, tôi nghĩ rằng, ý tôi là, tôi in trí rằng.

Semelle. Da (giấy, v. v.).

Semence. Hạt giồng, hạt ; fig. ; — de maux, cội rễ, căn, gốc muốn vãn sự khổ sở).

Semen-contrà. Thuốc giun.

Semer. Gieo, gieo giồng, gieo vãi, rắc ; — à la volée, gieo ; — en dé-

posant les grains dans un trou, tra, ương hạt; fig., — la révolte dans le peuple, gieo loạn trong dân, giục dân dấy loạn; — des soupçons, phao ra những sự hồ nghi; — de fleurs, tung hoa.

Semestre. Quãng sáu tháng, đủ sáu tháng, sáu tháng.

Semestriel. Xảy ra sáu tháng một lần.

Semur. Kể gieo; fig., — de nouvelles, kể phao tin tức ra; — de discordes, kể giục sự bất thuận.

Sémillant. víf. Giỏi, trơ trên.

Séminaire. Nhà tràng; grand —, nhà tràng lý đoán; petit —, nhà tràng latin.

Séminariste. Học trò, chú.

Semis. Giồng gieo; — de riz, mạ.

Semoir. Bao để giồng hạt.

Semonce. Lời trách, sự quở, sự rên cặp.

Semoncer. Trách, mắng, rên cặp.

Semoule. Bột miền cùc.

Sempiternel. Hằng có, chẳng hay cùng, bền đồ đời đời.

Sénat. Toà các quan triều thượng; hội quan thượng nghị.

Sénateur. Quan triều thượng, quan thượng nghị.

Sénatus-consulte. Chiều chỉ các quan thượng nghị.

Séné. * Hoè hoa thụ.

Séneçon. pl. * Nê hồ thái.

Sénestre. Mặt trái, tay tả.

Senevé. * Giời thái.

Sénile. Thuộc về kẻ già cả.

Sens, signification. Nghĩa; — propre, nghĩa đen; —, idée, ý nghĩ; le bon —, trí khôn; qui n'a pas le — commun, đại, chẳng có trí khôn; les cinq —, ngũ quan.

Les cinq sens en annamite sont :

La vue ou les yeux. Con mắt;

L'ouïe ou les oreilles, Lỗ tai;

L'odorat ou les narines. Lỗ mũi;

Le goût ou la bouche et la langue.

Miệng lưỡi;

Le toucher ou les pieds et les mains.

Chân tay.

Sensation. Sự chịu (cái gì) sự biết; les sensations, những sự vừa tầm ngũ quan.

Sensé. Có lý, khôn.

Sensibilité. Tính, tính hay động lòng thương.

Sensible, émotinnable. Hay động lòng thương; —, qu'on peut toucher, đã sờ được, mó được; —, qui tombe sous les sens, ngũ quan thấy được, có hình thể; son —, tiếng (nói) tai nghe được; —, qui ressent la douleur, hay thấy đau; un — plaisir, vui sướng thật.

Sensiblement. Tổ tường, cách để xem.

Sensitive. fl. Mất cổ, * bá thủ thảo, cụ nội thảo.

Sensualité. Sự ngũ quan vui sướng; sự mê theo xác thịt.

Sensuel. Mê theo vui xác thịt.

Sentence, décision. Án, lý đoán; —, maxime, câu luận, điều luận,

Sententieux. Hay luận đoán, hay nói câu luận.

Senteur Mùi, hơi, mùi thơm.

Sentier. Lối, nẻo.

Sentiment, sens. Quan, ngũ quan; —, affection, tình lý, động lòng; dépouillé de tout —, vô tâm, bất tri; —, avis, ý, ý tưởng, ý nghĩ; changer de —, đổi ý, tel est le — commun, ai ai điều nghĩ thế ấy; se rendre au — de quelqu'un, theo ý ai; être d'un — différent, chẳng hợp ý cùng.

Sentimental. Chẳng đơn sơ, có đầu ái mộ.

Sentine. Lòng vét, trỉ tàu, khoan nước (dưới tàu).

Sentinelle. Linh canh, quân canh.

Sentir, aspirer. Ngửi, ngửi mùi ; —, avoir une odeur, hơi, có mùi ; —, comprendre, hiểu ; —, savoir, biết, thầy ; — le brûlé, khét ; — le riz brûlé, khê ; — la faim, đói, thầy đói.

Seoir, il sied. Phải phép, xứng đáng.

Sépales. Cánh đài hoa.

Séparable. Chịu phân li được.

Séparation. Sự phân ra, sự phân biệt ; —, désunion, sự bất thuận ; —, intervalle, quãng.

Séparer. Đem biệt ra, phân li, phân rẽ ra, ngăn cách ; — le vrai du faux, phân tà chính, phân biệt sự thật sự chẳng ; — des choses qui adhèrent ensemble, bóc ; se —, lia nhau ; se —, divorcer, lộn chồng rẫy vợ.

Sept. Bảy, thất (ch) ; — par —, từng bảy.

Septante. Bảy mươi.

Septembre. Tháng chín tây.

Septennal. Đủ bảy năm, xảy ra bảy năm một lần.

Septentrion. Bắc, phương bắc, hướng bắc.

Septentrional. Về bên bắc.

Septième. Thứ bảy.

Septièmement. Bảy là.

Septuagénaire. Có bảy mươi tuổi.

Septuagésime. Ngày lễ bảy mươi.

Septuple. Đã gấp bảy lần.

Septupler. Gấp bảy.

Sépulcre. Mộ, mồ mả, huyết, lăng.

Sépulture. Sự chôn, sự mai táng ; choisir le lieu d'une —, diêm huyết mả.

Séquelle. Đàng, những kẻ theo sau, bè, bọn, lũ.

Séquestre. Sự tịch ký, sự cấm cửa.

Séquestrer, confisquer. Tịch ký ; cho quyền trừ ; —, mettre à part, đặt riêng, để riêng, giao của cho ai quyền trừ ; se —, ở riêng, ở nhà luôn, làm tu hành.

Sérail. Đền (vua Turcô.).

Séraphin. Đàng Xêraphinh.

Séraphique. Thuộc về các đàng thiên thần Xêraphinh.

Serein (subst.), vapeur humide du soir. Sương chiều hôm.

Serein (temps). Thanh giờ, giờ quang minh ; visage —, mặt bằng phẳng, mặt tươi tỉnh.

Sérénade, concert. Hội hát ban đêm.

Sérénité de l'air. Sự thanh giờ, giờ quang minh ; — de l'esprit, sự yên hàn trong trí khôn.

Séreux. Có nước.

Serf. Tôi tá, tôi đòi, hê nô.

Serge. Nhung xô.

Sergent. Ông cai, ông đội ; — major, ông đội bốn ; — fourrier, ông đội thơ lại ; — de ville, lính trấn phủ.

Sériciculture. Nghề chăn tằm.

Série. Hàng, thứ tự, lần lượt ; une —, những sự tùy tiếp nhau.

Sérieusement. Cách chẳng chơi, cách thật.

Sérieux. Nghiêm, nghiêm trang, chẳng chơi ; reprendre son —, nhuần mặt lại ; affaire sérieuse, việc có hệ ; un mal —, sự khốn thật, sự đau thật.

Serin. * Bạch yến.

Seringue. Ông thông khoan ; se servir de la —, thông khoan (cho mình hay là cho kẻ khác).

Serment. Sự thề, lời thề ; prêter —, thề ; obliger au —, bắt thề ; faux —, sự thề gian, sự thề dối ; s'engager par un — réciproque, ăn thề uống máu.

Sermon. Bài giảng ; — remarquable, bài giảng hoa mỹ.

Sermonnaire. Cặp gồm nhiều bài giảng.

Sermonner, faire des remontrances. Rèn cặp, quả trách.

Sérosité. Nước trong sữa hay là máu.

Serpe. Dao quắm.

Serpent. Con rắn, * xà; — minute, rắn giun; — boa, mang xà; le — siffle, rắn phun.

Serpenteau. Rắn con, rắn nhỏ.

Serpenter. Đi cách vẹo vò như con rắn.

Serpentin. Ông cọng queo.

Serpette. Dao quắm nhỏ lưỡi.

Serpolet. * Kê mình thảo, cỏ gà gáy.

Serre, hangar. Nhà thủy tinh để giống cây.

Serre ou serres. Móng.

Serré, pressé. Đặc, dẽ ép; avoir le cœur — de douleur, cực lòng, bối hối áy náy; argument —, lẽ mạnh và vững vàng.

Serrer, comprimer. Ép, bóp, dẽ chặt, chặt, nén; les lèvres, mím môi; — dans ses bras, ẵm lấy, ôm lấy; —, mettre en réserve, tích trữ, để dành, để nơi kín; — les rangs, xếp hàng liên tiếp.

Serrure. Khoá. Khoá trong; le trou de la —, cửa khoá.

Serrurerie. Nghề thợ rèn.

Serrurier. Thợ làm khoá, thợ rèn.

Sertir. Chuốt.

Sertisseur. Máy chuốt (dạn).

Serum. Nước bở sữa hay là máu mà ra

Servage. Phận tôi tá.

Servant. Đầy tớ; servante, con đòi, đầy tớ gái, a dẫu; — de messe, kẻ giúp lễ.

Serviable. Có lòng chung, hay giúp, người sẵn lòng giúp.

Service, travail. Việc làm, việc hầu hạ; être au — de, làm đầy tớ tôi tá; être au — ou faire son — militaire, đi lính, làm lính; rendre —, giúp đỡ; ne pas ménager ses services, chẳng tiếc công.

Service, vaisselle. Bộ đĩa bát; — à thé, cỗ đồ chè, bàn chè; un —, một lớp đồ ăn.

Serviette. Khăn cơm, khăn lau mặt.

Servil. Thuộc về tôi tá, phạm hèn; œuvre servile, việc phần xác; — s'abstenir des œuvres serviles, kiêng việc phần xác.

Servilité, bassesse. Sự chiều lòng, sự vị nể quá; — d'esprit, tiểu tâm, trí hèn.

Servir. Làm tôi, làm đầy tớ, giúp; — la table, dọn bàn tiệc; — la soupe, bưng nước bưng; — l'Etat, giúp nhà nước, làm ích cho nhà nước; — la messe, giúp lễ; — de, dùng thay; — à un usage, dùng mà làm việc gì; fig., — de jouet, kẻ người ta nhạo cười; se — de, dùng.

Serviteur. Đầy tớ; se faire le — de, ở hết lòng cùng (ai).

Servitude. Sự làm tôi; bậc tôi tá, phận tôi tá; réduire en —, bắt làm tôi; secouer la —, phản nguy chẳng muốn làm tôi nữa.

Sésame. Vùng, mè; * chi ma.

Session. Hội, phen hội.

Setier. Chai, lọ.

Séton. Nồng rút mù.

Seuil. Ngưỡng cửa, ngạch; franchir le —, bước vào nhà; au — de la vie, khi mới sinh ra.

Soul. Một mình; pas un —, dù một người cũng không.

Seulement. Mà thôi; non —..., mais encore, chẳng những là..., mà lại.

Sève. Mủ (cây).

Sévère. Thẳng phép, nghiêm ngặt; figure — d'un homme mécontent, mặt châu nhan, mặt bầu bầu; homme peu —, người thư thư; être dans une prison peu —, phải giam lỏng.

Sévérité. Sự nghiêm ngặt, tính cương trực

Séviles. Sự bắt bớ, sự thẳng phép, sự độc dữ trong việc làm.

Sévir. Xử thẳng phép, phạt ; — contre les méchants, trừng trị kẻ gian ác.

Sevré. (Trẻ) đến tuổi tôi.

Sevrer. Tôi tôi con.

Sexagénaire. Kể được sáu mươi tuổi ; lão nhiều.

Sexagésime. Ngày lễ sáu mươi.

Sexe. Giống, loài ; — féminin, thân phận gái, giống cái ; — masculin, thân phận trai, giống đực ; le beau —, ou le — faible, phần đàn bà.

Sextuple. Đã gấp sáu.

Sextupler. Gấp sáu.

Sexuel. Thuộc về giống, thuộc về loài.

Shako. Mũ lính.

Si (conj.). Nếu, nếu mà, ví bằng, giả như, nhược bằng, bằng, bằng như ; — ce n'est que, chỉ có, đừng kể ; s'il en est ainsi, nếu vậy ; si... que, cho đến nỗi.

Sialagogue. (Thuộc, bệnh) làm cho chảy bọt dãi ; hay làm cho thối lèm.

Sibylle. Bà bói, đồng bóng.

Sicaire. Thằng giết người.

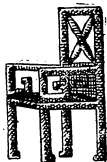
Siccatif. (Thuộc) có sức làm cho khô.

Siccité. Sự khô ráo, sự khô khao.

Sidéral. Thuộc về ngôi sao, thuộc về vì sao.

Siècle (un). Một đời, một trăm năm, nhất đại ; le xixe —, đời thứ mười chín ; le —, le monde, thế gian.

Siège. Ghế (fig.) ; trảng kỷ, toà ; faire le — d'une ville, vòng vây thành ; lever le —, giải vây.

Siéger pour juger. Ngồi toà.

Sieste. Sự nghỉ trưa ; faire la —, nghỉ trưa.

Sifflement. Sự hút gió, tiếng sáo miệng ; le — du serpent, sự con rắn phun phè phè.

Siffler. Hút gió, chum môi ; tordre la bouche pour —, gium môi ; — (les oiseaux), hót ; — (les serpents), phun, phun phè phè ; — quelqu'un (se moquer), thổi (sáo) miệng mà nhạo hay là chê ai ; le vent siffle, gió thổi ; la balle siffle, tiếng đạn kêu vèo vèo.

Sifflet. Cái sáo, dịch thổi.

Signal. Hiệu ; donner le —, đánh hiệu ; donner le — avec le tambour, gióng trống.

Signalé, remarquable. Có đang tiếng phi thường, quý, lạ lùng, kì dị.

Signalement. Mặt mũi ; donner un —, chỉ mặt mũi thế nào, kể tình hình.

Signaler, montrer. Chỉ trở, cho xem, cho biết ; —, annoncer, chỉ trước, báo trước ; se —, nổi, làm việc gì phi thường.

Signature. Sự ký tên, chữ ký.

Signe, marque. Dấu ; un — de tête, sự gặt đầu, sự gục đầu ; faire un — avec les doigts, lay ngón ; parler par signes, nói bằng dấu.

Signer. Ký, ký tên, ký dưới, ký vào, tra chữ ký ; — par les articulations de la main, diêm chỉ.

Note. — Les ignorants qui ne savent pas signer leur nom, ne tracent pas une croix comme en France, mais signent de cette façon : on marque sur la feuille à signer, à partir du bord inférieur l'extrémité de l'index (les femmes présentent la main droite, les hommes la main gauche), la naissance de l'ongle, la jointure de la première phalange et les deux plis intérieurs de la jointure de la seconde. Cela s'appelle diêm chỉ.

Signer (se). Làm dấu câu rút.

Signet. Dây, dải (giải).

Significatif. Rõ, rõ ý.

Signification. Nghĩa. ý ; ce mot a

plusieurs —, tiếng này hiểu được hai ba ý khác nhau.

Signifier, avoir le sens de. Có nghĩa, nghĩa là ; —, commander, khiến, sai, bảo ; —, faire connaître, chỉ, là đầu chỉ, là điểm chỉ.

Silence. Sự lặng yên, sự nín ; garder le —, ngậm miệng, ngậm câm lại ; faire observer le —, bắt nín đi, truyền ở lặng yên ; passer sous —, bỏ qua chẳng nói đến (sự gì) ; souffrir en —, nhịn sự gì mà chẳng kêu, chịu thầm.

Silence ! Yên, nín lặng.

Silencieux. Không hay nói, lặng yên ; endroit —, nơi thanh vắng, yên ắng, nơi tĩnh mịch, tịch mịch.

Silex. Đá lửa.

Silhouette. Bóng, ảnh bóng.

Sillage. Đàng tàu chạy.

Sillon. Đàng cây, sá cây, luống cây ; partie concave du —, rãnh cây ; creuser un —, cày một sá sâu ; creuser un — profond, rạch cây.

Sillonner (la mer). Vượt biển.

Silo. Rãnh.

Silure, poisson. * Kiềm ngư.

Simagrée. Việc *ou* cách ở chẳng đơn sơ, hình giả.

Simarouba. Thuộc tả, thuộc bệnh lỵ.

Similaire. Giống nhau, có một tính như nhau.

Similitude. Sự giống như.

Simoniaque. Về tội bán của thánh.

Simonie. Tội bán của thánh.

Simoun. Gió nam (bên Africa).

Simple, non composé. Đơn sơ, mộc mạc, thường ; —, franc, thật thà, ngay, chân thật ; —, crédule, cổ nhàn, chât phác ; —, facile, dễ.

Simplement. Cách thường vậy, cách đơn sơ, cách mộc mạc.

Simplicité. Sự đơn sơ ; —, franchise, lòng thật thà ; exposer une chose

avec —, kể việc cách đơn sơ, cách thật thà.

Simplifier. Làm cho ra đơn.

Simulacre, ressemblance. Hình giống, hình bề ngoài ; — de combat, trận giả, trận chơi.

Simulation. Sự giả hình, sự giả dờ.

Simuler, feindre. Giả cách, giả hình, giả tảng ; —, imiter, bắt chước, làm giống như.

Simultané. Làm một, một trật, cũng một phút, cùng nhau.

Simultanément. Một trật, cùng một phút.

Sinapisme. Hạt cải dầm mà làm thuốc rịt.

Sinciput. Đầu, óc, đỉnh đầu.

Sincère. Ngay thật, thật lòng, chân tình, chính trực, chân ngôn ; cœur —, lòng ngay thật.

Sincérité. Lòng ngay thật, sự thật lòng, sự trung trình.

Sinécurve. Số phận được công dù mà không có việc làm.

Singe. Con khỉ ; grand —, khỉ độc.

Singer. Bắt chước, giả.

Singerie. Những việc đáng khỉ ; việc bắt chước cách phi lý như khỉ.

Singulariser (se). Chẳng làm như mọi người ; ăn ở cách lạ lùng.

Singularité, signe particulier. Dấu riêng ; —, originalité, việc kỳ cục, tính lạ.

Singulier, particulier. Riêng ; —, remarquable, kì dị, lạ lùng, phi thường, quái ; —, bizarre, lạ.

Singulier, opposé à pluriel. Phần ít.

Sinistre, funeste. Dữ, xấu, ác, độc, khôn nạn, hay làm hại.

Sinon. Nếu chẳng, bằng không, nếu chẳng vậy ; — que peut-être, đừng kể hoặc là.

Sinovie *ou* **synovie**. Mủ tụ nơi khớp xương kể có bệnh cốt khí.

Sinueux. Có khúc, vẹo vò, quặt quẹo, uốn khúc, có vòng quanh.

Sinuosité. Khúc vòng, sự uốn khúc.

Siphon. Ống queo.

Sire, seigneur. Chúa, vua; sire! Tàu vua, tàu bệ hạ; un triste —, tên phạm, thằng vô danh.

Sirène, être fabuleux. Giồng quái bán nữ nhân bán ngư; fig., kẻ hát lèo lá.

Siroco. Gió nồm (độc lắm bên nam nước Phalangsa).

Sirop. Nước đường.

Siroter. Hớp, uống từng ngụm.

Sirupeux. Giẽo như nước đường, như mật ong.

Sis, situé. Ở, ở tại.

Site, paysage. Miền đất, phương; un beau —, cảnh đồng vui vẻ để coi.

Situation, fortune. Nghề; avoir une belle —, được nước trên; —, position, nơi ở, hướng.

Situé. Ở, ở tại, hệ tại (nơi nào).

Six. Sáu, lục (ch.).

Sixième. Thứ sáu.

Sixièmement. Sáu là.

Sizain ou sixain. Văn thơ lục tuyệt.

Sobre. Ở từng tiệm, kẻ ăn uống vừa phải, người ăn uống tiết kiệm; — dans le boire, kẻ dùng rượu cách tiết kiệm.

Sobriété. Sự ăn uống vừa phải, sự ăn uống tiết kiệm

Sobriquet. Tên đặt mà nhạo cười.

Soc (de charrue). Lưỡi cày.

Sociable, qui peut vivre en société. Có thể hợp ở làm một; —, aimable, dễ dàng, lịch sự, biết ăn nói.

Social. Có tính giao hảo.

Sociétaire. Kẻ đặt tên vào phường; kẻ có bạc trong ông phường.

Société, réunion. Hội, phường; — commerciale, hội buôn bán, hàng hiệu, phường, phường ông; fonder

une —, lập hội, lập hiệu, lập phường; entrer dans une —, vào hội, vào phường; la — des hommes, sự mọi người ta ở vuột nhau.

Sociologie. Phép dạy những điều thuộc về các dân.

Socle, piédestal. Đền tượng, bàn tọa.

Socque. Hải, bán hải, hải dép.

Sœur aînée. Chị; — cadette, em gái; belle- — (femme du frère aîné), chị dâu; (femme du frère cadet), em dâu.

Sofa. Chông, ghế dài lót đệm

Soie. Lụa, lĩnh, dũi, lụa, sồi, là; đồ tơ; un fil de —, tơ.

Soieries. Đồ lụa lĩnh.

Soif. Sự khát; avoir —, khát, khát nước; fig., désir ardent, sự khát khao, sự ham hồ, sự mong mỏi, sự ước ao lắm.

Soigner. Coi sóc; — un malade, coi sóc kẻ liệt, bóp kẻ liệt, cho kẻ liệt uống thuốc; bien — des amis, thân ái những người bạn hữu; se —, nuôi xác, dưỡng xác, nuông xác thịt.

Soigneux. Ân cần, cẩn mẫn, siêng năng, chăm chút, năng nắn, cẩn thận, săn sóc.

Soin. Sự chăm chút, sự coi sóc, sự giữ, sự siêng năng; faire une chose avec —, làm chu chu chăm chăm; mettre tous ses soins à faire une chose, tận tâm làm sự gì, làm hết sức mình.

Soir. Ban chiều, tối; sur le — chấp tối, chấp choạng tối.

Soirée. Buổi chiều, hôm; le milieu de la —, nửa hôm; dans la —, khi mặt trời xế tây; ngày đã xế chiều.

Soit! Đã đành; — que (conj.), dù mà; — que — que, hoặc có... hoặc có; hoặc bởi vì... hay là bởi vì.

Soixantaine. Độ sáu mươi.

Soixante. Sáu mươi; — dix, bảy mươi.

Soixantième. Thứ sáu mươi.

Sol, terre. Đất, ruộng, nền; le — natal, bản thổ, quê hương.

Solaire. Thuộc về mặt trời; cadran —, đồng hồ bóng, trắc ảnh.

Solanées. Các thứ khoai.

Soldat. Linh, lính tráng, binh sĩ, quân cuộc; lever des soldats, mộ binh, tuyển binh, cất binh; être —, đang đi lính; exercer les soldats, tập binh, luyện binh; selon leurs différentes armes ou leurs fonctions, les soldats portent les noms suivants :

Un arbalétrier. Linh bắn nỏ.

Un carabinier. Linh kỵ bắn súng hiệp.

Un cavalier. Linh kỵ mã.

Un clairon. Linh thổi kèn.

Un conscrit. Linh tân giản.

Un cuirassier. Linh kỵ mặc mã giáp.

Un dragon. Linh kỵ mang gươm.

Un frère. Linh thổi quyển vát.

Un fusilier. Linh bắn súng hiệp.

Un garde du corps. Linh thị vệ.

Un garde national. Linh hương dũng.

Un grenadier. Linh kén ném trái phá tay.

Un halibardier. Linh cầm siêu đao, lính cầm mác.

Un homme d'armes. Linh, lính tráng.

Un hussard. Linh kỵ (nước Hungaria).

Un infirmier. Linh coi sóc kẻ liệt.

Un intendant militaire. Quan điền ti.

Un lancier. Linh cầm giáo.

Un milicien. Linh mộ.

Un mineur. Linh đào hầm địa lợi phục.

Un musicien. Nhạc binh.

Un pionnier. Linh đào đất dọn đường.

Un pontonnier. Linh bắc cầu.

Une recrue. Linh mới.

Un sapeur. Linh mang búa dọn đường.

Un soldat. Linh, lính tráng, quân lính.

Un soldat du génie. Linh phòng bị.

Un tambour. Linh đánh trống.

Un tirailleur. Linh bắn rải rác.

Un tirailleur tonkinois, annamite.

Lính tập, lính mộ.

Un trompette. Linh thổi kèn.

Recrutement de l'armée annamite (autrefois). — En principe chaque village devait fournir au roi un contingent de soldats réguliers (lính vệ en Annam, lính cơ au Tonkin), sauf le cas où il devait fournir des courriers de poste ou des hommes de garde, dits lính lệ pour les quan phủ et les quan huyện. La classe des tráng hạng (V. le mot *Inscrits*) est la seule qui fournissait ces soldats, courriers ou miliciens.

Sous Gia Long le nombre des soldats devait être d'un homme sur huit inscrits. Sous Minh Mệnh le contingent fut porté à un homme sur cinq et sous Tự Đức on abaissa ce chiffre à un homme sur sept inscrits.

La durée du service était de dix ans; les hommes rentraient ensuite au village et payaient demi-impôt personnel; si un soldat avait volontairement prolongé son service jusqu'à vingt ans, il était exempt de tout impôt.

Au service les soldats touchaient une ligature et un phuong de riz par mois; en temps de guerre tout le contingent était mis sous les armes; mais en temps de paix il était divisé en deux ou trois bans, faisant le service par mois et par ban, à tour de rôle. Les Đội trưởng (sergents) et le ngũ trưởng (caporaux) jouissaient des mêmes facilités que les soldats; les suất đội (capitaines), commandant les compagnies, étaient seuls constamment de service.

Il n'y avait pas de règle pour désigner ceux qui devaient être militaires. Les gens du village et ceux qui acceptaient de partir, s'entendaient entre eux. Dans la coutume les villages choisissaient parmi les inscrits suffisamment

riches et dont les familles comprenaient plusieurs membres capables de fournir à leur subsistance. En outre le village achetait le consentement des partants et de leur famille par une rente faite au soldat et par des concessions temporaires d'usufruits de biens communaux accordées à la famille. Les plus riches villages donnaient jusqu'à 100 et 110 ligatures, les plus pauvres seulement 80 et même 50 par an.

DES LÍNH TRẠM et des LÍNH LỆ. — Tout village sur le territoire duquel était établi un phủ ou un huyện, devait à celui-ci un certain nombre d'inscrits pour sa garde et ses courriers (40 hommes pour un phủ, 30 pour un huyện). Ces hommes étaient divisés en deux bans ; ils devaient le service et étaient payés un mois sur deux ; leur solde était la moitié de celle d'un soldat ; 5 tiền et un vuông de paddy par mois ; cette garde était commandée par un chef, lệ mục, inscrit soit aux chức sắc soit aux miễn sai. Les lính lệ ne payaient qu'un demi-impôt personnel et étaient inscrits aux miễn giao ; leur village était exempt de fournir des soldats réguliers.

Solde. Lương tiền lính ; payer la —, phát lương tiền cho lính ; — des mandarins, bổng lộc, bổng lênh.

Solder. Giả nợ, giả hết nợ, giả nột.

Sole, poisson. Cá lòn bơn.

Sole, dessous du pied. Vở ngựa.

Soléaire. Gân đùi.

Solécisme. Tiếng sai mệo, tềng dùng trái mệo.

Soleil. Mặt lờ (giời), * nhật ; exposer au —, phơi nắng ; giả hiệu ; au lever du —, khi mặt giời mới mọc lên ; au coucher du —, khi mặt lờ lặn ; se chauffer au —, sưởi nắng ; une éclipse de —, nhật thực.

Soleil, fleur. Hoa nhật qui.

Solen, coquillage. * Sa loa.

Solennel. Trọng thể ; messe solennelle, lễ trọng ; faire un enterrement —, làm đám cất xác trọng thể.

Solenniser. Mừng cách trọng.

Solennité, cérémonie Lễ trọng ; avec —, cách trọng thể.

Solfier. Hát dầu.

Solidaire. Kể doan cử ; kể gánh việc vuôi.

Solidariser (se). Hợp nhau mà gánh một việc.

Solidarité. Sự gánh việc chung cả.

Solide (un). Giồng gì cứng.

Solide (adj.). Vững bền, chắc.

Solidifier. Làm cho ra cứng ; se —, nên cứng, nên đặc.

Solidité. Sự liên nhau cho vững, sự cứng.

Soliloque. Lời nói khó một mình.

Solipède. (Vật gì) chẳng xoay móng chân (như ngựa).

Soliste. Kể hát một mình.

Solitaire, qui vit seul. Ở một mình, tu hành ; —, écarté, vắng vẻ ; lieu —, nơi tĩnh mịch ; đồng không mông quạnh ; ver —, con sán.

Solitude. Nơi vắng vẻ, nơi thanh vắng, nơi tịch mịch ; sự đi tu hành, sự ẩn dật ; aimer la —, mộ ở một mình.

Solive. Xà, xà dọc, xà ngang.

Soliveau. Rầm.

Solliciter, pousser. Giục, xui, thôi thúc ; — au mal, ghẹo, cám dỗ ; —, brigueur, tham lam, mong mồi, ham hồ, xiu nài, làm hết phép cho được.

Solliciteur. Kể xin nài, kể cầu xin.

Sollicitude, souci. Sự lo lắng, sự phiền lòng ; avoir de la — pour quelqu'un, lo cho ai.

Solo. Câu một người hát mà thôi.

Solstice d'été. Hạ chí ; — d'hiver, đông chí.

Soluble. Dễ chảy, dễ ra lỏng, hoá đông được.

Solution, dénouement. Sự giải lẽ; câu kết, cùng; donner une —, cắt nghĩa.

Solvable. Kẻ giả nợ được, kẻ có đủ tiền mà nộp.

Sombre, obscur (temps). Trời giời, mù, sáng mờ mờ; —, triste, buồn, khó mặt, rầu rĩ.

Sombrer. Gìm xuống, đắm.

Sommaire, abrégé. Điều tóm, câu tóm, sự đại khái.

Sommairement. Cách tóm tắt, cách đón.

Sommation. Lệnh truyền; — respectueuse, lời bảo (cha mẹ); — en justice, đơn kiện, phải đòi.

Somme, total. Cộng, lót cả; faire la —, tính cộng lại; une — d'argent, vốn, gốc tiền, tiền; loc.: en —, tóm lại, sau hết, nói tắt; une bête de —, loài vật hay chớ.

Somme (un). Một giấc; dormir un —, ngủ một giấc.

Sommeil. Sự ngủ; accablé par le —, bứ rứ buồn ngủ; pendant le —, đang khi ngủ.

Sommelier. Kẻ giữ đồ ăn uống.

Sommeiller. Buồn ngủ, ngủ gật.

Sommer. Truyền, khiến, sai, bắt, răn dạy, sức, bảo.

Sommet. Ngọn, đỉnh, nóc, chóp, mũi nhọn; le — d'une montagne, đỉnh núi; le — d'un arbre, ngọn cây.

Sommier. Đệm.

Sommités. Kẻ cả trọng, kẻ sang trọng.

Somnambule. Kẻ vừa ngủ vừa đi ban đêm.

Somnambulisme. Sự chỗi dậy đang khi ngủ.

Somnifère. Làm cho buồn ngủ.

Somnolence. Sự mê ngủ, sự buồn ngủ.

Somptuaire. Thuộc về sở tốn.

Somptueux, splendide. Sáng trưng, sang trọng, trọng thể, hay phí nhiều của; dépenses somptueuses, sự phí tổn nhiều.

Son, bruit. Tiếng, cung, tiếng vang; le — d'une voix, giọng tiếng; un — de voix très aigu, tiếng lạnh lói.

Son, ce qui reste de la farine. Cám.

Son, sa, ses. (V. Gramm., n° 143 et suiv.).

Sondage. Sự dò nước; —, opération chirurgicale, sự dò trong mình người ta mà dò.

Sonde. Hòn dò; —, instrument de chirurgie, đồ (ông) thầy chích dùng mà dò; — pour oreilles, đồ (ríp, gậy) lấy dấy tai.

Sonder. Dò nước.

Songe. Sự chiêm bao; expliquer les songes, chiêm mộng, bàn chiêm bao; —, chimère, điều phi lý, vô căn nguyên.

Songer, avoir un songe. Chiêm bao; —, réfléchir, tưởng, nghĩ; — à soi, lo thân mình; — à sa réputation, lo giữ tiếng mình; — à mal, toan làm hại.

Sonnant. Hay ra tiếng, kêu ra tiếng; à huit heures sonnantes, khi vừa nghe đánh giờ thứ tám; espèces sonnantes, thật tiền, thật đồng bạc.

Sonné, révolu. Đã qua rồi.

Sonner, résonner. Kêu, ra tiếng; — une cloche, đánh chuông, kéo chuông.

Sonnerie. Sự đánh chuông, một bộ chuông.

Sonnet. Văn thơ thất tứ tuyệt.

Sonnette. Chuông con, chuông nhỏ.

Sonneur. Kẻ đánh chuông, kẻ kéo chuông.

Sonore. Có tiếng vang lừng, trong tiếng, âm tiếng, có tiếng son.

Sonorité. Sự tiếng vang lừng, tiếng son.

Sophisme. Lẽ có hình sự thật, lẽ đòi trá; dire des sophismes, luận lẽ đòi trá có hình lẽ thật.

Sophiste. Kẻ luận lẽ giả trá.

Sophistiqué, frelaté. Giả, đòi trá.

Soporifique. Làm cho buồn ngủ; fig. làm cho trí khôn ra mê.

Soprano. Có tiếng sắc (như trẻ con).

Sorbier. Cây cừ đằng.

Sorcellerie. Phép phù thủy, * pháp môn.

Sorcier. Thầy phù thủy.

Sorgho, espèce de millet. * Cao lương, diêm thủy túc.

Sorite, argument. Lẽ có ba hồn câu liên tiếp nhau.

Sornette. Điều phi lý, lời hèn vặt.

Sort, destin. Kiếp, căn kiếp, số phận; chacun doit suivre son —, ai đi kiếp nào phải đi kiếp ấy; —, hasard, sự bất thãm; tirer au —, bất thãm; —, condition, bậc, bản phận, phần riêng; heureux —, tốt vận, số đỏ; — malheureux, xấu số; plaindre son —, thì thân; content de son —, ở bậc nào, thì bằng lòng bậc ấy; tirer le — de quelqu'un, chiêm bặc.

Sortable. Vừa phải, xứng, đòi nhau.

Sorte, espèce. Loài giống thứ; il y a une — de gens, có thứ người; —, manière, cách thế, phương thế; de toutes sortes, trăm nghìn cách; loc.: en — que, dễ mà, cách nào cho được; de quelque — que, dù thế nào mặc lòng; faire en —, liệu cho được.

Sortie. Sự đi, sự trở đi, sự ra; —, porte, cửa, lối ra; faire une — à travers le camp ennemi, sản ra qua giữa dinh quân giặc; faire une — contre quelqu'un, mắng nặng lời, bần mủ lên; —, fin, cùng, xong.

Sortilège. Bùa, sự ếm chú, phù pháp.

Sortir. Ra, đi khỏi; — en mer, đi khơi, ra bể; la flotte sort, đoàn tàu

ra bể; faire —, conduire dehors, đem ra, đưa ra, đuổi ra; — l'épée du fourreau, tuốt gươm ra; le chat sort ses griffes, con mèo giuổi móng ra; la tête sort de l'eau, đầu vượt (nổi) trên mặt nước; faire — le suc de, ép nước; loc.: au — de, vừa rồi.

Sot. Đại dốt, ngu đại, nột trí, mặt nạ.

Sottement. Cách vụng, cách đại dốt, phi lý.

Sottise, injure. Lời chửi; dire des sottises, des riens, nói rôm truyện, nói nhảm, nói lời xằng xit.

Sou. Tiền đồng; on appelle một tiền ou một chầy un sou de 60 sapèques; la réunion de 90 sapèques s'appelle chầy gầy; on entend par xu le son de la piastre.

Soubassement. Nền.

Soubresaut. Sự nhảy nhẹ vậy; faire un —, giùng mình; par —, cách nhảy nhót.

Souche d'arbre. Gốc, gốc cây; —, famille, dòng dõi, tông tộc; fig., c'est une vraie —, nó là súc gỗ, thành đàn lò dờ.

Souci, inquiétude. Sự lo lắng.

Souci, fl. * Dã cúc hoa, * kim tiền hoa; — aquatique, * hoàng hoa.

Soucier (se). Hay lo, lo, lo lắng.

Soucieux. Lo, lo lắng, hay lo; être tout —, phải lo lắng ấy này.

Soucoupe. Đĩa đựng bát; — à thé, đĩa bàn, đĩa giấm.

Soudain. Bất thình lình, bỗng chốc, tình cờ, sự xảy.

Soudainement. Bỗng chốc, sự chốc, bất thình lình.

Soude. * Thanh diêm.

Souder. Hàn, dán, gắn.

Soudoyer. Thuê, thuê mướn.

Soudure. Sự hàn; nơi hàn; việc hàn.

Soufflage du verre. Sự thổi thủy tinh.

Souffle. Hơi, hơi thở ; — de vent, hơi gió, gió ; fig., le — de la fortune, sự thịnh sự, sự được thuận buồm xuôi gió.

Souffler, respirer. Thở, thở ra, thở dài : —, respirer difficilement, thở dài, thở hổn hển ; — le feu, thổi lửa ; — la lampe, tắt đèn ; le vent souffle, gió thổi ; — (dire) à l'oreille, nói nhỏ, nói rỉ tai ; — le verre, thổi thủy tinh.

Soufflet, instrument pour souffler. Bể, ống bể, bể thợ rào ; —, giffle, sự vả mặt, một cái dăm.

Souffleter. Vả mặt, dăm (ai).

Souffleur, poisson. Cá voi, cá he.

Souffrance. Đau ; — d'esprit, sự khôn cực, sự cơ cực, sự cực lòng, sự lo buồn đau đớn.

Souffrant. (Kẻ) chịu đau ; être — (malade), đang phải bệnh.

Souffre-douleur. Kẻ phải chịu người ta nhạo mĩa ; kẻ chịu người ta cười.

Souffreteux. Khó khăn, đáng thương.

Souffrir. Chịu, chịu khó, có đau ; — la faim, đói khát, nhịn đói ; — du froid, chịu rét ; — mille maux, chịu trăm nghìn hình khổ ; — de la tête, nhức đầu ; —, éprouver de la peine, đau đớn trong lòng, lầy lầy làm khó chịu ; — volontiers, chịu bằng lòng, vui lòng chịu ; — injustement, chịu oan ; —, tolérer, làm thinh ; loc.: la chose ne souffre point de retards, việc chẳng giãn ra được.

Soufre. Sinh, * lưu hoàng ; fleur de —, lưu hoàng phân ; odeur de —, mùi sinh.

Soufrer. Châm sinh ; làm cho ám mùi sinh.

Souhait. Lời chúc ; —, désir, sự ước ao ; voir ses souhaits accomplis, được sự mình đã ước ; tout arrive à —, mọi sự xảy đến ý mọi dằng.

Souhaitable. Đáng người ta ước ao, quý trọng.

Souhaiter, faire des souhaits. Chúc ; —, désirer, ước ao, muốn lắm, trông ước ; — vivement, mơ ước, chóc ước, chóc mong, khát khao.

Souiller. Làm cho dơ, vấy vá, làm ô.

Souillure. Sự ô gỉ, dầu vết, lang ; — (morale), tội, vết tội, nét xấu, điều gỉ làm ô danh.

Souïl, repu. No, no bụng ; manger tout son —, ăn no ; —, ivre, say, say rượu ; tout-à-fait —, say be bét.

Soulagement. Sự đỡ, sự bớt, sự yên ủi.

Soulager. Đỡ, giúp đỡ, cắt gánh, bớt cho nhẹ hơn ; —, consoler, yên ủi, đỡ buồn.

Soulèvement, sédition. Sự khởi nguy, sự loạn lạc, sự phản tặc ; — du cœur, nausée, sự lợm, sự muốn thổ, sự góm ; — des flots, nước cồn lên cồn xuống, dợn sóng nổi lên.

Soulever, élever. Nâng lên, nhắc lên, xô lên, bê xô ; — un malade, dựng kẻ liệt lên, bê xô kẻ liệt ; — quelque chose à l'aide d'un instrument, bẩy, bẩy lên ; — avec effort, cạy, cạy cực ; —, pousser à la révolte, thúc giục, xui dấy loạn, xui xiêm ; — le cœur, sinh lợm, sinh nôn lòng, làm cho muốn mửa ; se —, se lever un peu, đỡ mình ; se —, se révolter, làm loạn, làm nguy.

Soulier. Giấy ; des — ferrés, giấy danh ; une paire de —, một đôi giấy ; un —, một chiếc giấy ; mettre ses —, xỏ giấy ; cirer des —, đánh giấy.

Souigner. Kéo chỉ dưới (chữ nào).

Soumettre, réduire. Bức phục, bắt chịu phép, thắng ; — (subordonner) au jugement d'un autre, xin ai luận đoán cho ; se —, hàng đầu, qui phục ; se —, obéir, vâng phục ; se — aux lois, vâng phục lẽ luật.

Soumis (être). Phục, phục.

Soumission. Sự chịu lụy, sự nhún mình, sự chịu phép (ai).

Soumissionnaire. Kẻ chịu việc gì đặt khoán trắng.

Soumissionner. Làm thuê khoán, chịu việc đặt khoán.

Soupape. Cửa, cửa nhỏ.

Soupçon. Sự nghi nan, sự ngờ vực; à l'abri de tout —, khỏi người ta hồ nghi.

Soupçonner. Hồ nghi, ngờ vực: — quelqu'un, ngờ vực cho ai; il y a lieu de —, có lẽ mà nghi.

Soupçonneux. Hay nghi, hay ngờ vực.

Soupe. Nước bưng, cháo, cháo bánh miến; — au lait, nước bưng sữa; — à l'oignon, nước bưng hành: une — au vin, bánh miến ngâm rượu.

Soupente, réduit. Gác.

Souper, le repas du soir. Bữa tối, bữa cơm tối.

Souper, prendre son repas du soir. Ăn bữa tối, ăn cơm tối.

Soupeser. Cân, cân nhắc.

Soupière. Bình xúp, ché đựng nước bưng; — annamite (de formes spéciales), âu, ang.

Soupir. Tiếng thở dài.

Soupirail. Lỗ chỗ hở.

Soupirer. Thở, thở dài; —, gémir, rên, than thở; fig., —, désirer fortement, ước ao lắm, ham hồ.

Souple, flexible. Mềm mại, dễ uốn; fig., —, docile, dễ bảo, hay chịu lụy; —, qui sait se plier aux circonstances, qu'il quyet, kẻ biết chiều lòng người ta.

Souplesse du corps. Sự mau mắn, sự nhẹ nhàng; — d'esprit, sự chiều lòng; tính qu'quyet.

Source. Mạch, mạch nước; une — d'eau douce, mạch nước ngọt; fig.,

gốc tích, cội rễ, duyên do, căn nguyên, đầu; savoir de bonne —, có chứng chắc, lấy làm chắc.

Sourcier. Kẻ khoe mình tìm mạch nước được.

Sourcil. Lông mày; froncer le —, cau mày.

Sourciller. avoir peur. Rát, rát sợ; sans —, có mặt mũi yên hàn bằng phẳng.

Sourd. Điếc, điếc tai; à moitié —, có nặng tai, nghénh ngãng; fig., —, không muốn nghe; crier à l'oreille d'un —, nói vuốt kẻ điếc, nói mất công; faire la sourde oreille, bưng tai chẳng muốn nghe (lời xin).

Souraine (à la). Trộm, cách trộm, cách kín, cách nhiệm.

Sourd-muet. Vừa câm vừa điếc.

Sourdre, jaillir. Chảy vọt, rì lên, bập bùng,

Souriant. Vui, mồn mĩn, vui vẻ; visage —, mặt mũi vui vẻ mĩn cười.

Souricière. Bẫy chuột, cạm.

Sourire (subst.). Sự mĩn cười.

Sourire (v.). Cười, nực cười, mĩn cười; — en soi-même, cười thầm; — à quelqu'un, mĩn cười vuốt ai; cette chose me sourit, tôi ưa sự ấy.

Souris. Chuột nhắt.

Sournois. Kín dạ, kẻ giả hình, chẳng thật thà, kẻ ở mĩn thớ.

Sous (prép.). 1° Opposé à sur se traduit par dưới: sous le lit, dưới giường; 2° Indiquant le temps où une chose s'est faite, se rend par la conjonction đang khi avec un verbe: sous Tự Đức, đang khi vua Tự Đức trị nước. Loc.: — terre, ở trong đất (par apposition à: ở dưới đất, qui veut dire sur terre); — les yeux, trước mặt; — la condition que, song buộc điều này là; être — les armes, đang làm lính.

Beaucoup de mots comme sous-aide, sous-chef, etc.; sont composés en français avec cette préposition: on les traduit en annamite en ajoutant le mot phó (aider) ou l'expression bậc nhì (du second rang) au mot simple.

Souscripteur. Kẻ nộp phần tiền, kẻ góp một phần.

Souscription. Sự đặt tên vào; góp tiền.

Souscrire, approuver. Tra chữ vào, ký dưới; —, s'engager, đặt chữ mà góp tiền.

Sous-cutané. Ở trong da, ở dưới da.

Sous-diacre. Thầy già năm.

Sous-entendre. Nói ngầm, hiểu ngầm.

Sous-lieutenant. Quan một (khoanh).

Sous-louer. (v. act.). Cho thuê (nhà, đất, v. v.) mình đã thuê trước.

Sous-main. Giấy bia để đỡ tay.

Sous-officier. Quan phó (ông đội, ông cai).

Sous-ordre (en). Tuý, tòng, ở hàng nhì; kẻ ở bậc nhì, kẻ làm phó.

Sous-préfecture (annamite). Huyện; — (française), phủ.

Sous-préfet (annamite). Quan huyện; — (français), quan phủ.

Sous-seing. Tờ riêng, tờ kẻ viết ký mà thôi.

Soussigné. Kẻ đã ký tên.

Sous-sol. Phần sâu trong đất; hang dọn dưới nhà ở.

Soustraction, vol. Sự cướp lấy, sự ăn trộm; —, opération d'arithmétique, phép giảm trừ.

Soustraire, enlever. Cắt lấy, cắt bớt, rút; —, voler, ăn trộm, lấy trộm, ăn cắp; —, faire échapper, cắt khỏi, che giấu, cứu chữa; **se** —, s'échapper, lánh khỏi, cứu lấy mình; —, faire une soustraction, giảm trừ.

Sous-ventrière. Dai, dây thắt đai.

Soutache. Ren, khoanh.

Soutane. Áo thâm dài.

Soute. Khoang trứ.

Soutenable (opinion). Ý đoán chữa được; có thể bệnh ý nào.

Souteneur. Kẻ cứu giúp, kẻ bầu chữa, kẻ bênh vực

Soutenir, supporter. Đỡ, nâng đỡ; — sur ses épaules, vác; — avec les mains, bợ, bợ lấy; — avec la main, giơ tay đỡ; — le choc de l'ennemi, kháng cự cùng quân giặc; —, résister, chống lại; —, avoir la force, có sức, có gan; —, défendre, bênh vực, phù hộ, giúp; — ses amis de toutes façons, lấy của lấy thế mà giúp bạn hữu; **se** —, être fort, đứng, khoẻ; **se** — (se tenir à quelque chose), vịn lấy cái gì; **se** — avec un bâton, chống gậy; l'oiseau se soutient avec ses ailes, chim dùng cánh nâng đỡ mình.

Soutenu, égal (discours). Bài giảng nhấn nhai đều đều; d'un pas —, bước đều mãi; caractère —, tính kháng kháng một mực.

Souterrain. Hang hốc dưới đất.

Soutien. Sự gì chống đỡ, cột đỡ; fig., (ai ờu sự gì) làm cho vững lòng.

Soutirer. Tháo rượu ra, ra rượu; — au clair, lọc rượu, gạn cần rượu, rót sang, đổ sang.

Souvenir (le), la mémoire. Trí nhớ; garder le —, nhớ.

Souvenir (se). Nhớ; **se** — vaguement. nhớ mập mờ; **se** — subitement, sực nhớ, sở nhớ, mảy nhớ, chợt nhớ; je me souviens avoir vu, tôi nhớ tôi đã thấy.

Souvent. Năng, nhiều lần; peu —, chẳng mấy khi; très —, năng lắm, nhiều lần lắm; on dit —, người ta quen nói rằng.

Souverain, roi. Vua, hoàng đế.

Souverain, suprême. Trên hết; le —

Juge, Đàng phán xét thiên hạ; remède —, thuốc hiệu.

Soyeux. Lẫn, êm, mềm, nhẵn nhụi.

Spacieux. Rộng, rộng rãi.

Spadassin. Kẻ mang gươm, kẻ hay dùng gươm.

Sparadrap. Vải đã dán thuốc cao sẵn:

Spasme. Tật gân co lại, bệnh kinh phong.

Spatule, oiseau. Cò thìa; —, instrument, thìa.

Spécial. Riêng.

Spécialement. Cách riêng, riêng.

Spécialiser. Chỉ riêng, đặt riêng.

Spécialiste. Thầy thuốc chuyên chứng riêng.

Spécialité. Tài riêng, ý riêng.

Spécieux. Giả trá, bời bác.

Spécifier. Chỉ rõ.

Spécifique. (Thuốc) riêng mà chữa bệnh gì.

Spécimen, échantillon. Đồ mẫu.

Spectacle, représentation théâtrale.

Trò, tuồng, đám hát bội, đám chơi trò tuồng; aller au —, đi xem trò, đi nghe hát tuồng; —, tableau, sự gì trước mặt người ta.

Spectateur. Kẻ xem, kẻ trông, kẻ nhìn xem, kẻ có mặt đây.

Spectre. Ma, hồn khuấy khuấy.

Spéculateur. Kẻ lập mưu kẻ hay là lựa dịp tiện mà buôn bán.

Spéculation, commerce. Sự buôn bán, mưu kẻ kẻ buôn bán.

Spéculer. Suy, xét, lựa dịp, tham ích lợi.

Sphère. Hòn tròn, bầu tròn; — terrestre, bầu đất; — céleste, bầu trời.

Sphéricité. Sự tròn, hình tròn như bầu.

Sphérique. Có hình tròn, tròn.

Sphéroïde. Có hình bầu tròn.

Sphincter. Gân chúm miệng hậu môn.

Sphinx. Kỳ lân.

Spiral. Dây tóc (dã quăn như tròn ốc).

Spirale. Đàng khoan như tròn ốc, sự gì quăn như tròn ốc.

Spirée, pl. * Tỏi ngọc hoa.

Spiritualité. Tính thiêng liêng.

Spirituel, qui a de l'esprit. Khôn, sáng dạ; —, fin, giỏi; — (opposé à corporel), thiêng liêng, thuộc về tính thiêng liêng.

Spirituellement. Cách tài, cách khôn khéo, cách thiêng liêng.

Spiritueux. Rượu mạnh.

Spleen. Chứng buồn bã.

Splendeur. Sự sáng chói, sự sáng loè sự trọng thể, sự tốt quá sức.

Splendide. Sáng loè, trọng thể, tốt quá sức.

Spoliation. Sự bóc lột, sự ăn cướp.

Spolier. Trộm cướp, lấy của.

Spongieux. Hay thấm nước, giống như tổ đĩa bể.

Spontané. Tự mình, tự ý mình, tình nguyện, bằng lòng.

Spontanément. Tự mình, cách tình nguyện.

Sport. Đám đua ngựa, đua thuyền, v.v.

Squale, poisson. Cá mập, cá nhám.

Squameux. Có vảy che.

Squamifère. Giống có vảy, loài cá.

Square. Sân (hay là) vườn chung.

Squelette (humain). Một bộ xương người (V. fig. page 169).

Squine, **smilax** (phucus tuberosus). * Thổ phục linh; kim cương dinh.

Squirrel. Bệnh hỏn, hỏn báng.

Stabilité. Sự vững, sự bền; fig. sự vững vàng.

Stable. Vững, bền đỗ; — dans ses opinions, có lòng vững một bề; ami —, bạn hữu trung nghĩa.

Stade, mesure de 185^m environ. Dặm; —, carrière (où les Grecs s'exerçaient à la course), trường đua chạy, diễn trường.

Stage. Nơi ở tạm, việc làm tạm.
Stagiaire. Kẻ làm tạm, làm phó.
Stagnante (eau). Nước tù.
Stalactite, stalagmite. Những giọt nước đã nên cứng như đá.
Stalle. Ghế, ghế ngồi trong nhà thờ.
Stance, strophe. Câu thơ, vế thơ.
Statère, ancienne monnaie. Đồng tiền cũ (giá độ một quan năm).
Station, lieu d'arrêt. Chỗ dừng lại, nơi ở, nhà, tổ, chỗ ở; une — de barques, vạn thuyền; une — de bateaux, nơi tàu đậu; une — de chemin de fer, nhà (nơi) xe lửa đậu.
Stationnaire. Hay đứng lại, chẳng hay động.
Stationner. Đậu, đứng lại.
Statistique. Số.
Statuaire, sculpteur. thợ làm tượng; la —, art de faire les statues, phép làm tượng.
Statue. Tượng, hình tượng; — équestre, tượng có người cỡi ngựa; élever une — à quelqu'un, dựng tượng kính ai.
Statuer. Lập, định, chỉ định.
Stature. Tầm mình mấy, tầm người.
Statut. Phép, điều định, luật phép (riêng) nhà nào.
Steamer. Tàu lửa.
Stéarine. Mỡ.
Stèle. Cột.
Sténographie. Phép biên kịp lời kẻ nói.
Stercoraire, insecte. Sâu bọ vẩn ở trong phân.
Stère. Hộc tây.
Stérométrie. Phép đo các giếng đồng đặc.
Sterile. Churon, son sẻ; champ —, bạc diên; année —, năm mất mùa.
Stérité. Sự son sẻ, sự chẳng sinh đi gì.

Stériliser. Làm cho son sẻ, làm cho ra không.
Sternum. Xương mỏ ác.
Sternutation. Sự hắt hơi.
Stigmate. Dầu, dầu chấm vào da, dầu thánh; —, marque (au front), chấm trán; les stigmates de N.S., các dầu, thánh Đức Chúa Jêsu.
Stigmatiser, cicatriser. Chấm (bằng sắt nung đỏ); —, flétrir, làm ô danh, luận điều gì làm ô danh.
Stimulant. Sự gì thúc giục; la gloire est le — des grands cœurs, sự nổi danh tiếng là lẽ giục người quảng tâm.
Stimuler. Giục, thúc, xui, thúc giục.
Stipendiaire. Đã chịu thuê; troupes stipendiaires, những lính ăn lương tiền vua.
Stipendier. Giả tiền, thuê.
Stipulation, clause. Điều gì xen vào lời giao.
Stipuler. Xen điều gì vào lời giao, giao hứa, giao ước cùng nhau.
Stock. Các đồ đã sảm trong nhà hàng.
Stoïque. Vững vàng, chẳng chuyển.
Stomacal. Thuộc về mỏ ác, riêng tí vị.
Stomachique. (Thuộc) chữa bệnh mỏ ác.
Stopper. (Tàu) đậu, dừng; thôi việc.
Storax. (Thứ) tồ hợp.
Store. Màn màn; abaisser le —, bỏ màn màn xuống; relever le —, cuộn màn màn lên.
Strabisme. Bệnh hiếng mắt.
Stramonium (datura). Cà độc dược.
Strangulation. Sự thắt cổ, sự cán co, sự xử giảo.
Strangurie. Sự bí tiểu tiện; sự lâm bà, a huyết.
Strapontin. Ghế con.
Stratagème. Mưu, mưu kế (về việc đánh giặc).

Stratégie. Phép thảo binh.

Strict. Vừa, thẳng, nhất, ngặt phép.

Strictement, sévèrement. Cách thẳng mực, cách nhất.

Strident (cri). (Tiếng) lãnh lói, tiếng chói tai.

Strie de colonne. Rọc giữa hai dềng xoi nơi cột, dềng xoi ; faire des stries, xoi.

Striée (colonne). Chân cột đã xoi trở.

Strobile. Trái cây tông.

Strophe. Câu thơ, vế thơ.

Structure, bâtisse. Sự xây, sự lập ; —, combinaison, thứ tự, cách xếp đặt ; la — d'une phrase, cách đặt các tiếng trong câu.

Strychnine. (Thú) đang vu ; le hoang nan est une espèce de strychnos.

Studieux. Siêng học, chăm học.

Stupéfait. Ra bờ ngõ, ngẩn trí, sững trí ra, đứng thụt ra, thụt mặt ra.

Stupéfiant. Hay làm cho bờ ngõ.

Stupéfier. Làm cho ra bờ ngõ, làm cho sững trí ra.

Stupeur. Sự thụt mặt, sự bờ ngõ, sự tê mê, sự ngẩn ra.

Stupide. U mê, ngầy đại, dẩn dộn, ngốc nghếch.

Stupidité. Sự ngầy đại, sự u mê.

Style. Cách làm bài, kiểu nói.

Styler, former. Dạy dỗ.

Styler. Mũi sắt (xưa dùng mài) viết vào sáo ; —, petit couteau, dao con.

Su (au vu et). Cách trông trải, cách tỏ lộ, mọi người xem được.

Suaire. Khăn bọc xác người chết.

Suave. Êm ngọt, êm tai ; odeur —, mùi thơm tho ; fleur à l'odeur —, hoa thơm tho.

Subalterne. Kề bề dưới, kẻ ở bậc dưới.

Subdélégation. Tờ gửi thay.

Sudéléguer. Gửi thay, sai thay.

Subdiviser. Chia từng phần nhỏ hơn nữa

Subdivision. Phần đã chia (bằng phần khác).

Subir. Chịu ; — une peine, chịu hình phạt, phục tội.

Subit. Tình cờ, chẳng ngờ, bất ưng, mourir de mort subite, chết tươi.

Subjectif. Về mình người.

Subitement. Bỗng chốc, bất thành linh ; chose arrivée —, việc đã xảy ra bất ưng.

Subjuguer. Thắng, bắt phục, bắt chịu phép.

Sublime. Cao lớn, cao trọng, cao nghiêm, đại thể ; esprit —, người thượng trí ; style —, kiểu nói đại thể.

Sublimé de mercure. * Khinh phần.

Sublunaire. (Sự gì) giữa đất và mặt trăng.

Submerger. Gìm xuống, làm cho chìm lìm.

Submersible. Có thể đánh đắm, gìm xuống được.

Submersion. Sự gìm xuống.

Subordination. Sự suy phục, sự chịu phép (ai) ; sự làm đầy tớ.

Subordonné, qui dépend de. Tùy, tông ; kẻ làm đầy tớ, kẻ làm tôi.

Subordonner, mettre de l'ordre. Dọn cho có thứ tự, đặt ở dưới ; — quelqu'un à un autre, bắt phục, bắt chịu phép.

Suborner. Đút lót, dỗ, hời lộ, đánh, ton ngót ; — un témoin, dỗ kẻ đòi chứng thưa thề này thề khác ; se laisser — à prix d'argent, ăn đút, ăn của hời lộ.

Suborneur. Kẻ đút lót, kẻ dỗ dành.

Subreptice. Đã làm trộm.

Subroger. Thê lại, đặt thê cho.

Subséquentement. Bởi đây hoá ra.

Subséquent. Sau, dền sau, liên tiếp.

Subside. Cửa dùng, cửa để dành, phương thê.

Subsidaire. Hay giúp, kẻ giúp.
Subsistance. Đồ ăn uống, lương.
Subsister. Ở, ở lại, sống, còn.
Substance, matière. Sự thật có, sự tự mình mà có; la — des choses, chính tính, bản tính (mọi sự).
Substantiel, qui regarde la substance. Thuộc về chính tính; —, nutritif, có sức nuôi, bổ sức.
Substantif. Mỗi substantif; giồng tự mình mà có.
Substituer, mettre quelque chose à la place d'une autre. Đặt thay; — quelqu'un, đặt thế cho, thế lại.
Substitut. Kẻ làm việc thay.
Substitution. Sự đặt giồng nọ thay vì giồng kia, sự thay, sự đổi.
Substruction. Nền nhà, chân tường xây dưới đất.
Subterfuge. Lẽ quanh, lẽ chữa mình, lời quanh quèo, nê.
Subtil, ingénieux. Quỉ quái, gian dôi, sắc sảo, khôn khéo.
Subtiliser, dérober. Ăn cắp.
Subtilité. Tính quỉ quái, tính gian dôi.
Suburbain. Ở gần thành thị, ở nơi chung quanh thành thị.
Subvenir, venir à l'aide. Cứu chữa, đỡ, bình vực; — aux dépenses, chịu các phí tổn (ai việc gì).
Subventionner. Cho của đỡ.
Subversif. Có sức phá lộn thứ tự, có đủ mà trở lòng dân.
Subvertir, renverser l'ordre. Phá thứ tự, trở lòng dân làm ngụy.
Suc, humeur. Mủ, nước, nước bởi cay mà ra; —, goût, sự ngon, mùi ngon.
Succédané. (Thuộc) thế vị, dùng thay vị.
Succéder. Thế vị, nối quyền; — à un mort, được của kẻ chết; — dans les fonctions, nối quyền; — sur le trône, thế vị, tức vị; les heures se succèdent, các giờ tiếp nhau liên.

Succès (avoir du). Được, đỗ, mọi sự xảy ra đắc ý.
Successesseur. Kẻ được của kẻ chết, kẻ nối vị thế quyền.
Successif. Nối dòng, hay kẻ tiếp nhau.
Succession. Sự kế hậu, sự thế vị; cơ nghiệp, của lời; obtenir la — de son père, lĩnh lấy cơ nghiệp cha; les droits de —, luật định về của lời.
Successivement. Cách sỉ lượt, cứ lần lượt, cách kế hậu.
Succin. * Hồ phách, lập phách.
Succinct. Tóm tắt, vắn.
Succion. Sự bú, sự mút.
Succomber. Ngã, ngã xuống, ngã thua; — sous le poids, gánh không nổi; — dans une bataille, bị trận.
Succulent. Ngon, mỹ vị.
Succursale. Xếp, nhà xếp, xứ xếp.
Sucer. Bú, mút.
Sucre. Đường; — de canne, đường mía; — candi, đường phèn; un pain de —, một khối đường mặng, une pierre de —, miêng đường.
Sucré. Ngọt, có đường.
Sucrer. Pha đường vào, thêm đường.
Sucrerie, mets sucrés. Bánh ngọt, mứt.
Sucrier. Bình đường.
Sud-est (vent du). Gió nồm.
Sud. Nam, phương nam, hướng nam.
Sudorifique. Hay làm cho ra mồ hôi.
Sud-ouest. Tây nam.
Suer. Ra mồ hôi, đổ mồ hôi, ướt mồ hôi; —, se donner de la peine, chịu khó nhọc.
Sueur. Mồ hôi; être en —, ướt mồ hôi; exciter la —, làm cho ra mồ hôi; être tout en —, ướt mồ hôi cả và mình; habit plein de —, áo ướt mồ hôi; gagner son pain à la — de son front, phải đổ mồ hôi mới được bánh ăn.

Suffire. Đủ, đủ mà, có sức mà; bien ! cela suffit, đã đủ, thôi.

Suffisant (avoir le — pour vivre). Hằng ngày dùng đủ, được lần hồi; regarder comme —, lấy sự gì làm đủ,

Suffisant, présomptueux. Hay khoe mình, kiêu căng, khoáng khái.

Suffocation. Sự làm cho ngạt, sự ngạt.

Suffoquer, étouffer. Bóp cổ cho chết, làm cho chết ngạt; —, mourir, ngạt.

Suffragant (évêque). Giám mục ở dưới phép Giám mục nhất trong một xứ đạo.

Suffrage. Sự bầu, sự bầu cử; rechercher les suffrages, dò kẻ bầu mình; kẻ có tính kiêu ngạo muốn cho người ta khen mình.

Suggérer. Khuyên nhủ, dỗ dành, bảo.

Suggestion. Sự xui giục, sự dỗ dành, sự khuyên nhủ.

Suicide. Tội giết mình.

Suicidé. Kẻ đã giết mình.

Suicider (se). Giết mình, tự vẫn (ch).

Suie. Mò hóng, nhọ bẹp, nhọ, lọ; noir comme la —, có sắc mò hóng, đen như muội.

Suif. Mỡ, mỡ loài vật đã rán.

Suinter. Rỉ; l'eau suinte, nước rò rỉ.

Suisse, gardien d'église. Người canh trong nhà thờ.

Suite, ordre. Thứ tự; —, série, hàng sự liên tiếp nhau; —, qui vient après, điều tùy tùng; —; une — de personnes, kẻ theo hầu, kẻ theo sau, kẻ hầu hạ; loc. adv.: tout de —, tức thì; de —, cách liên tiếp; par —, cho nên, hoá ra; dans la —, rồi sau; từ rầy mà đi, từ này về sau.

Suivant (un). Kẻ đi hầu, kẻ theo, kẻ giúp; une suivante, con dôi, đầy tớ gái.

Suivant (adj.). Có sau; le jour —, ngày sau, hôm sau, ngày mai; l'année suivante, năm sau.

Suivant (prép.). Tuy; — que, tuy như, cứ, mặc đòi; — que la chose le demandera, mặc đòi việc.

Suivre. Theo, theo chân, cứ việc; — les traces de quelqu'un, theo lối, theo gương; — des yeux, nom dõi (ai); — la carrière militaire, theo nghề vũ; —, poursuivre, theo bắt, đuổi theo; — le sens mot-à-mot, cứ nghĩa đen.

Sujet, serviteur. Kẻ làm tôi, tùy tùng; les sujets, le peuple, dân, dân hèn.

Sujet à, exposé à. Hay mắc phải.

Sujet, motif. Căn nguyên, ý đầu hết, ý cùng; sans —, trái lẽ, cách oan; non sans —, chẳng trái lẽ, thậm phải.

Sujétion, dépendance. Sự chịu lụy, sự nhún mình.

Sulfate de fer. * Đạo tổ.

— de cuivre. * Đầm phàn.

— de soude. * Diên minh phàn.

— de chaux. * Thạch cao.

— vert de fer. * Lục phàn.

Sulfureux. Có sinh, đã chậm sinh, có mùi sinh.

Sulfurique (acide). Nước khí sinh.

Sultan. Hoàng đế nước Turcô.

Superbe, orgueilleux. Kiêu ngạo, kiêu hãnh, cậy mình, khoe mình; —, très beau, tốt lắm, quý trọng, trọng thể.

Supercherie, fraude. Sự gian tà, chước dối.

Superfétation. Sự dư dật, sự nhiều quá.

Superficie, extérieur. Mặt, mặt trên, mặt ngoài; —, surface, sự rộng là bao nhiêu.

Superficiel, extérieur. Bề ngoài; —, léger, nhẹ tính, nhẹ dạ

Superflu. Dư thừa, dư dật; chẳng cần; avoir du —, có phần dư, có của thừa.

Supérieur (subst.). Thầy bề trên, dầy bề trên, kẻ có quyền cai; une supérieure de couvent, bà mẹ; une sous —, chị ả.

Supérieur (adj.). Cao hơn, ở trên; (fig.), trọng hơn, mạnh hơn, trội hơn.

Supériorité. Chức quyền kẻ làm bề trên; —, excellence, sự nổi hơn, sự vượt trên.

Superlatif. Bậc chỉ sự rất mực.

Superposer. Chồng trên.

Superstitieux. Kẻ tin rôi, kẻ thờ rôi.

Superstition. Đạo đồng dãi, lễ phép dôi trã, sự tin nôi, sự thờ rôi.

Supplanter. Bắt lầy, cướp quyền, cướp lầy thay vì (ai).

Suppléant. Kẻ ở thay vì, kẻ làm phó, giúp, tụy.

Suppléer. Bù, bù lại, thêm cho đủ.

Supplément. Đoạn thêm, của bù; un — de travail, phần việc thêm.

Supplémentaire. (Phần gì) làm cho đủ.

Supplétif. Làm cho đầy.

Suppliant. (Ai) quì mà xin, kẻ cầu xin; prendre un ton —, lầy cung tiêng khóc thương.

Supplication. Lời cầu xin, lời xin nài, sự cầu xin.

Supplice. Hình, hình phạt, hình khổ; ngũ hình.

Supplices. — Le code annamite fixe le nombre de cinq supplices, ngũ hình, par imitation des peines autrefois en usage qui étaient; la marque au visage, l'ablation du nez, l'amputation du pied, la castration et le grand châtement ou la mort. Nous ne les rappelons que pour mémoire, car elles sont remplacées dans le code Gia Long par les

cinq suivantes avec leur subdivisions :

1° Le rotin (roi), qui a cinq degrés ; 10, 20, 30, 40, 50 coups ;

2° Le bâton (trượng), qui a aussi cinq degrés, 60, 70, 80, 90 et 100 coups.

Ces coups de bâton se rachètent à prix d'argent, mais les coups de rotin ne peuvent légalement se racheter et doivent se subir ;

3° Le travail pénible ou les travaux forcés ; il y a cinq degrés : condamnation à 1 an, 1 an et demi, 2 ans, 2 ans et demi et 3 ans ; dans tous les cas l'on a à racheter 100 coups de trượng ;

4° L'exil qui a trois degrés : l'exil à 2000 lý, l'exil à 2500 et l'exil à 3000 lý. Cent coups de trượng à racheter accompagnent chaque condamnation ;

5° La mort, qui est donnée par strangulation, xừ giảo, ou par décapitation, trảm quyết. Autrefois, dans certain cas graves, les éléphants étaient chargés de remplir l'office de bourreaux (voi dạp ou voi giấy)). La mort peut être précédée de divers supplices : les tẽnailles froides, kim sông, ou rougies au feu, kim chín, le supplice des cent plaies, bá đao (mot à mot cent couteaux), le supplice lent, lẳng trì ou suivi de l'exposition de la tête, trảm khiêu, (bêu đầu lên), laquelle est jetée ensuite au fleuve, khí vu giang, (bỏ sông).

Supplicié. Kẻ đã phải hình xừ tử.

Supplicier. Xừ, phạt.

Supplier. Xin nài, quì mà cầu xin, van lơn.

Supplique. Đơn, đơn từ; présenter une —, quì đơn; accueillir une —, chấp đơn.

Support (de palanquin). Châu vồng.

Supportable. Chịu được, làm thình được, có thể nhin được.

Supporter. Chịu, gánh, nhin; ne pouvoir plus —, chán, lầy làm chán;

không chịu được ; — toutes les dépenses, chịu các phí tổn.

Supposé que (conj.). Giả như.

Supposer. Giả như, bày đặt, kể như.

Supposition. Sự giả, điều giả như, điều bày đặt.

Suppot. Kể theo phe, kể giúp ; —, fauteur de crimes, bạn tội, đảng, đảng phạm.

Suppression. Sự phá đi, sự phi đi, sự cắt đi.

Supprimer. Phá đi, xoá, đình bãi ; —, diminuer, bớt, cắt bớt, bớt thôi.

Suppuratif. Hay làm cho ra mủ.

Suppuration. Sự ra mủ, mủ ; active-la —, nặn cho ra mủ.

Suppurer. Ra mủ, ra máu mủ.

Supputer. Tính, tính toán.

Suprématie. Bậc nhất, quyền phép cao nhất.

Suprême. Cao nhất, ở trên hết, cao cả, cao trọng, có quyền trên hết ; —, dernier, cuối hết, sau hết ; l'heure —, giờ sau hết.

Sûr, certain. Chắc, chắc hẳn, chắc chắn ; un homme —, người chín, người chín chắn : remède —, thuốc hay, thuốc linh nghiệm.

Surabondance. Sự đầy dẫy, sự dư dật, sự tràn trụa.

Surabonder. Có đầy quá, có dư, quá, thừa.

Surajouter. Lại thêm nữa.

Suranné. Đã ra cũ, chẳng còn quen, hư, dở.

Surcharge. Gánh nặng quá, gánh thêm.

Surcharger. Đặt thêm gánh nặng quá ; être surchargé, gánh nặng quá, gánh không nổi.

Surcroit. Sự thêm, phần thêm vào.

Surdité. Sự điếc tai.

Sureau. Cây ngô du, * hiệu đồng thụ.

Surélever. Làm cho cao hơn.

Sûrement (adv.). Chắc, hẳn thật ; mà chớ (à la fin de la phrase).

Suréminent. Nổi trên hết, có quyền phép cao trọng nhất.

Surenchérir. Bán tranh mại, mua tranh mại, dâng giá (của gì).

Surérogation (œuvres de). Việc lãnh làm ngoài phép buộc mình.

Sûreté, tranquillité. Sự yên trí, sự chẳng lo sợ ; —, assurance, sự gì chắc chắn.

Surexcitation. Sự gì hay giục hay thúc.

Surexciter, stimuler. Giục, xui, thúc, gọi ; être surexcité, tức giận trong mình, sốt ruột quá.

Surface. Mặt trên, sự rộng rãi là bao nhiêu ; la — de l'eau, mặt nước

Surfaire (un-prix). Thách.

Surgeon. Mọt, chổi mọt ; il pousse des surgeons, đâm chổi.

Surgir, se lever. Dậy, chỗi dậy, đứng dậy ; —, commencer, mọc lên, lớn lên, bắt đầu.

Surhausser. Nâng cao lên, lại kéo lên.

Surhumain. Quá sức, quá trí người ta.

Surintendant. Quan áp việc, quan chánh.

Sur-le-champ. Ngay lập tức, ngay bây giờ, tức thì.

Surlendemain. Ngày hôm kia, khỏi hai ngày.

Surmener (se). Vất vả, chịu khó, quá sức, gắng sức, làm đến nổi kiệt sức đi.

Surmonter, vaincre. Thắng ; thắng trận ; — ses passions, dẹp tính mê xác thịt.

Surmulet, poisson. Cá dôi, cá buôi.

Surnager. Nổi trên mặt nước, vượt, trôi, lênh đênh.

Surnaturel. Quá tính tự nhiên, quá sức loài người ta ; don —, on Đức Chúa Lời.

Surnaturellement. Bởi ơn Đức Chúa Lỗi ; bởi phép trên trời.

Surnom, sobriquet. Tên gọi chơi, tên gọi nhạo ; —, nom d'emprunt, hiệu.

Surnommer. Đặt tên là, đặt tên chơi, đặt hiệu.

Surnuméraire. Đã chịu thêm vào, nhuận, không vào chính sổ.

Suros. Mắt giả (ở nơi ông chân ngựa).

Surpasser. Nổi trên, được nước trên ; — en science, thông thái hơn ; — les forces, quá sức người ta ; les dépenses surpassent les recettes, số tiêu lợi (quá) số được.

Surplis. Áo dòng, áo các phép.

Surplomber. Lóm vào, lồi ra.

Surplus (en). Phần dư, phần thừa ; au —, lại, sau nữa.

Surprenant. Lạ lùng, kì dị, phi thường ; bất thình lình, chẳng dự trước.

Surprendre. Bất khi chẳng ngờ, bắt quả tang ; —, étonner, ai ai lấy làm lạ lùng.

Surprise, piège. Chước móc, mưu kế ; —, étonnement, sự lấy làm lạ ; par —, bất thình lình, hớ cơ, vô tình.

Sursaut (en). Bổng chồm.

Surseoir. Hẹn thêm ngày, gián, trì hoãn, giùng giằng.

Sursis, délai. Sự gián ra, sự khất, sự trễ kỳ.

Surtaxe. Sự đòi tiền bổ thêm.

Surtout, vètement. Áo mặc ngoài hết.

Surtout (prép.). Nhất là, trước hết, cách riêng.

Surveillance. Sự coi, sự khám.

Surveillant. Kẻ canh, người giữ.

Surveille. Ngày hôm kia.

Surveiller. Canh, lo giữ, giữ cho cẩn thận.

Survenir. Lại xảy đến, mới thấy.

Survivant. Còn lại, còn sống, sống

sót ; les survivants d'une bataille, các kẻ sống sót chẳng chết trận.

Survivre. Hầy còn, còn sống, sống sót ; vous me survivrez, tôi chết rồi, thì anh còn sống.

Sus (courir). Xông bắt, xông đánh ; en —, sau nữa, hơn nữa.

Susceptibilité. Tinh hay gắt, lòng dễ giận, sự hay chấp.

Susceptible. qui peut recevoir. Được được, chứa được ; —, irritable, hay giận, hay gắt, cộc cùn, hay chấp.

Susciter, faire naître. Sinh ; — des affaires, sinh sự, gây việc, bớ việc.

Suscription. Chữ phong thư, chữ để thư.

S u s d i t, susmentionné, susnommé. Người đã nói tên trước, đã xướng tên rồi.

Suspect. Có ai ngờ vực, chẳng chắc, chẳng đáng tin.

Suspecter. Nghi, ngờ vực ; — quelqu'un, nghi ai.

Suspendre. Treo, treo lên ; — la tête (d'un supplicé), bêu đầu lên ; l'enfant se suspend au cou de sa mère, trẻ con bám vào cổ mẹ ; — un ouvrage, gián việc gì ; tout le peuple était suspendu à ses lèvres, cả và dân lắng tai nghe người.

Suspendu. Đã chịu treo lên ; être — de ses fonctions, thì không được làm việc bậc mình.

Suspens (en), hésitant. Lo lùng, quẩn quao, do dự hai đằng, du dự, ngần ngừ : tenir en —, làm cho (ai) mong mỗi.

Suspense ecclésiastique. Vạ thánh Yghêrêgia (cầm kẻ thuộc về mình không được làm việc bậc mình).

Suspension. Sự chịu treo ; une —, đồ gì có hình cửa vò vò mà treo (quần áo, v. v.) ; — d'armes, sự giao hoãn chiến.

Suspensoir. Khô.
Suspicion. Sự ngờ vực, sự nghi.
Sustenter. Nuôi nấng, giúp.
Susurrement. Tiếng gió hay hầy; tiếng nước chảy; tiếng chim riu rít; lời nói thì thảo.
Suture. Sự nhíp miệng vết; dăng chỉ, dăng kim.
Suzerain. Chúa, kẻ làm chúa.
Suzeraineté. Quyền phép chúa.
Svelte. Lanh chải, không khảnh.
Sybarite. Người mê dâm dục, yếu điệu.
Sycomore. Cây sung, * phung thụ; faux —, ou melia azedarach, cây xoan.
Syllabaire. Sách a. b. c., sách tập cách đánh vần.
Syllabe. Vần, âm vận.
Syllabus. Mục lục.
Syllogisme. Phép luận lẽ có ba câu: câu mở, câu luận, và câu kết.
Sylvestre. Ở trên rừng; dợ mọi; đã nhân.
Symbole, image. Dấu, dấu nhớ; — des Apôtres, kinh tin kính.
Symbolique. Bóng bẩy, mẫu nhiệm.
Symboliser. Chỉ dấu, nói bóng bẩy, nói thí dụ.
Symétrie. Sự xứng hợp, sự đối nhau.
Symétrique. Có chề độ, đối nhau.
Sympathie. Sự hợp tính, sự ưa, tình nghĩa cùng nhau.
Sympathique. Hợp tính nhau, ưa, xứng hợp.

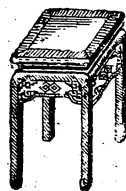
Sympathiser. Hợp ý, hợp lòng, đồng tâm.
Symphonie. Bát âm, tiếng hát dịp dàng, sự hát điệu; sự gảy đàn điệu hoà.
Symphonique. Ên tai.
Symptôme. Dấu chỉ.
Synagogue. Nhà thờ đạo Judéu.
Synallagmatique (contrat). Lời giao buộc cả hai bên.
Synchronique (tableau). Tranh biên các việc đã xảy ra một thì (trong một đời).
Syncope. Sự chết điếng, sự mất vía; tomber en —, mất vía, phải gió.
Syncope (gramm.). Sự bớt một chữ hay là một vần.
Synecdoque. Cách nói lớt cả thay vì phần ou cách nói phần thay vì lớt cả.
Synode. Công đồng.
Synonyme. Tiếng trùng nghĩa vuôỉ nhau.
Synoptique. (Bản), tóm, sách tóm.
Synovie. Mủ tụ nơi khớp xương kẻ có bệnh cốt khí.
Syntaxe. Phép dọn hay là cách đặt tiếng cho có thứ tự.
Synthèse. Sự lập lại các phần vuôỉ nhau.
Syphilis, maladie. Tiền la.
Système. Cách thể, mẹo mực; un — de (philosophie, etc.), cách kẻ tiếp lẽ vuôỉ nhau cho thành một môn một giáo.

T

Tabac, plante. Cây thuốc lá, thuốc; — à fumer, thuốc lá; — à chiquer, thuốc sòng, thuốc ghém; — à priser, thuốc hít; — pour pipe à eau, thuốc lảo, thuốc chín.
Tabatière. Ông thuốc hít.
Tabellion. Thợ ký.

Tabernacle. Đền thờ, nhà chầu (có Minh Thánh).

Table. Bàn, án thư (fig.); — de salle à manger, bàn ăn; préparer la —, dọn bàn, bưng

mâm; se mettre à —, ngồi ăn; desservir la —, cất mâm; — de nuit, ghé để vệt tiêu; — placée devant l'autel des pagodes, hương án; — de Pythagore, cửu chương; — d'un livre, mục lục sách; les tables de la loi, bia đá.

Tableau. Tranh, tranh vẽ, ảnh vẽ, tờ dán, bảng.

Tablette, petite table. Ván nhỏ, ghé viết con; — du génie (superst.), thần vị; — des ancêtres, mộc vị, mộc chủ, linh bài, bài vị, thần chủ.

Tablier. Khăn đeo trước bụng.

Tabouret. Ghế đầu.

Tache. Dầu vệt, tích xâu; fig., vie sans —, nết ăn ở rất thanh tịnh.

Tâche. Việc, việc đã bỏ cho; faire un ouvrage à la —, lĩnh thuê việc gì.

Taché. Có dầu vệt, có ô gỉ, có tí tích.

Tacher. Làm ô gỉ, vẩy vá, làm tí ô, làm tí tích, làm cho có vệt.

Tâcher. Chịu khó, ra sức, gắng sức.

Tacheté. Lổ đố, lềm đềm, lềm nhem, rần rục, vằn vện, có vể; tigre —, hùm (da) vằn.

Tacheter. Vẩy vá, làm cho vằn vện; — de sang, làm cho giấy máu.

Tacite. Thăm, chẳng ai nói đến; ap-probation —, sự ưng thẩm; cause —, lẽ chẳng nói ra.

Tacitement. Cách nin lặng, cách thăm thĩ, trong lòng.

Taciturne. Buồn, có mặt buồn, lặng như bụi, buồn dạ.

Tact, toucher. Chân tay, sự chân tay biết; avoir du —, có trí khôn khéo.

Tacticien. Quan hay bày trận.

Tactile. (Giống gi) đá đèn được, đồ gì mó được.

Tactique. Phép bày trận.

Tael. Đinh bạc.

Tœnia ou ténia. Con sán.

Taffetas. (Giống lụa) lụa mỏng.

Tafia. Rượu mạnh, rượu mía.

Taie, peau sur l'œil. Mắt kéo màng; — d'oreiller, bao gối.

Taillader. Băm.

Taillanderie, métier. Nghề (thợ) rèn; —, ouvrage de taillandier, đồ sắt.

Taillandier. Thợ rèn, thợ rào, kẻ bán đồ sắt.

Taillant. Mũi nhọn, lưỡi sắc.

Taille, hauteur. Tầm người; de haute —, cao lớn người; de moyenne —, người tầm thước; de petite —, người thấp; de — mince, mảnh khảnh; la — (de la vigne, etc.), sự phát, sự cắt cành (cây nho, v. v.); —, impôt, thuế, tiền thuế; payer la —, nộp thuế.

Tailler. Cắt; — dans la pierre, khoét vào đá; — une plume, un crayon, cắt lông, cắt bút chì; — des arbres, phát cây; — la vigne, phát cành cây nho; — un habit, cắt thân áo; — les cheveux, xén tóc; fig., — une armée en pièces, phá tan đoàn quân giặc; — dans le vif, cắt thịt sống.

Tailleur d'habits. Thợ may, thợ khâu; — de pierres, thợ đá.

Taillis. Mưu cây mới chặt; rừng cây còi người ta chặt một khi một phần.

Tain. Thiếc.

Taire. Không nói đến; se —, lặng, ắng lặng, nín lặng, bìm đi; fig., giấu, giữ kín; qui ne sait pas se —, kẻ ngửa miệng, kẻ máy mép; les vents se taisent, gió đã tắt đi rồi.

Talent, aptitude. Tài, tài năng, sức; avoir le — de la parole, có tài nói, tài hoạt khẩu; — naturel, tài tự nhiên.

Talent, argent ou or. (Thứ) nén bạc, vàng.

Taler, meurtrir en frappant. Đánh cho nên dấu tím; — un fruit, bóp quả cho nẫu.

Talion. Hình phạt bằng tội đã phạm.

Talisman. Bùa, bùa chú.

Taloche. Một cái vả mặt; donner une —, vả mặt.

Talon. Gót, gót chân; donner des coups de —, đá.

Talonner. Đuổi theo, theo bắt.

Talus. (Đàng ou đất) dốc.

Taluter. Làm cho dốc.

Tamarinier. Cây me; * ô mai; gousse de —, quả chua me.

Tamaris, arbrisseau. * Tam xuyên lựu.

Tambour. Trống; — de basque, trống mảnh; — à poignée, trống tiểu cổ, trống khau; — plat; trống bản; — militaire, trống trận; — major, ông đội đốc lính đánh trống; baguettes de —, gùi trống.

Tambourin. Trống con, trống com (fig.).

Tambouriner. Đánh trống.

Taminier. Cây leo.

Tamis. Rây, sàng, giần.

Tamiser. Kể dan hay là kể bán rây, sàng, v. v.

Tampon. Cái nút, nùi nút.

Tamponner. Đút nút, bịt lại, lấp; — tous les trous, lấp tất lỗ hổng.

Tam-tam. Chiêng, thanh la.

Tan. Vỏ (cây sồi, cây dẻ bộp).

Tancer. Mắng, quở, trách, rên cạy.

Tanche. Thừ cá rô; * hỗn thảo ngư.

Tandis que. Đang khi, song le.

Tangage. Sự (tàu) lộn đi lộn lại.

Tangente. Chỗ giáp kính.

Tangible. Đá đèn được, mó được.

Tanguer. Lộn đi lộn lại.

Tanière. Hang.

Tanin. Thuộc mà thuộc da (bởi vỏ cây sồi, v. v. mà ra).

Tanner. Thuộc da.

Tannerie. Nhà thuộc da.

Tanneur. thợ thuộc da.

Tant (adv.). Bao nhiêu; — mieux, càng hay; — pis, càng hay, mặc; — la vertu l'emporte, nhân đức trọng hơn đường ấy.

Tant que... tant (quantité). Bao nhiêu... bấy nhiêu; (temps), bao lâu... bấy lâu.

Tant s'en faut que... que. Chẳng những là... lại; — soit peu, một ít, một chút vậy, hơi.

Tantale (oiseau). Rạng sen.

Tante. Cô (la sœur du père); dì (la sœur de la mère); bác gái (la femme du frère aîné du père); thím (la femme du frère cadet du père); mợ (la femme du frère de la mère).

Tantinet. (Sự gì) nhỏ mọn.

Tantôt... tantôt. Khi thì... khi thì; — l'un, — l'autre, cách sỉ lượt.

Taon. Con mòng.

Tapage. Sự đức lác, sự xôn xao; faire du —, làm hỗn hào, làm xôn xao, đức lác.

Tapageur. Lao xao, xôn xao.

Tape. Cái vả, sự vả mặt.

Taper, frapper. Đánh (bằng tay).

Tapette. Búa gỗ.

Tapinois (en). Trộm, cách trộm; entrer en —, vào trộm, lén vào.

Tapioca. Bột sắn.

Tapir (se). Lợn, bò, ăn nấu.

Tapis. Thảm, đệm chiên, mền.

Tapisser. Giải thảm, dán (đồ gì) vào vách.

Tapisserie. Giấy hoa, ou thảm dán vách.

Tapissier. Kẻ bán hàng thảm.

Taquet. Hèm.

Taquin. Hay ghẹo, hay cãi.

Taquinier. Ghẹo, cãi.

Taquinerie. Việc ghẹo chơi, lời cãi chơi.

Tarare. Hòm rê lúa, hòm quạt lúa.

Taraud. Ốc khoan.

Tarauder. Khoan ốc.

Tard (adv.); trop —. Muộn; tôt ou —, chầy kíp; il se fait —, đã chiều tối, đã chập tối, tối đã đến.

Tarder. Chậm chạp, lẩn lữa, khoan giãn; sans —, chẳng khỏi bao lâu, một ít nữa mà thôi.

Tardif. Chậm, chậm chân, muộn; une peine tardive, chầy ngày cũng phạt.

Tardigrades. (Vật gì) đi chậm.

Tardivement. Chậm chạp, muộn, chầy.

Tare, déchet. Sự bớt, sự kém, sự sút; —, défaut, dấu vết.

Taré, vicié. (Người) hư nết.

Tarentule. (Thú) con rện độc.

Targette. Then; pousser la —, gài then.

Targuer (se). Khoe mình, cậy mình kiêu ngạo, lầy mình làm trọng đên nổi.

Tarière. Cái khoan.

Tarif. Yết thị giá.

Tarifer. Định quan giá.

Tarir. Vét, tát nước cho cạn (p. e. giếng, etc.); — un canal, làm cho chảy nước sông đào cho cạn; se —, cạn, nên cạn; fig. hết đi, chẳng còn.

Taro. Khoai sọ.

Tartare, enfer. Âm phủ, diêm la, địa ngục; le maitre du —, diêm vương, long vương; les dix gardiens du —, thập điện.

Tarte. Bánh mắt.

Tartine. Bánh đã quét sữa.

Tartre du vin. Cặn rượu; — des dents, gỉ răng.

Tartufe, hypocrite. Thằng giả hình.

Tas. Đồng; ramasser en —, xếp đồng, chống lên.

Tasse. Bát, chén; — à manger le riz, bát sủ (fig.); — à thé, chén uống chè; — à verser le thé, chén tông; préparer des tasses de médecine, hốt chén thuốc.

Tassement des terres. Sự lún đất, sự giũ đất xuống.

Tasser. Nện; la terre se tasse, đất lún xuống.

Tâter. Sờ, mó; — le pouls, chẩn mạch, ấn mạch.

Tâtonner. Mò mẫm, sờ sẫm, thử, lẩn, rò rết, giờ tay trước mà mó.

Tâttons (à). (Đi) mò, giờ tay trước mà mó.

Tatouer. Chính da mà vẽ thuốc.

Taudis. Nhà lụp thụp, nhà lều, nhà hèn.

Taue. * Lê thử (giống chuột đất nhỏ mắt lăm).

Taupin. Con gặt gù.

Taupinière. Đồng đất chuột đào lên.

Taureau. Con bò đực, bò hoa; — sauvage, bò tót; —, (signe du zodiaque), dậu cung.

Tauromachie. Đám con bò đua nhau.

Taux, intérêt. Lãi; —, prix courant, giá, yết thị giá.

Taverne. Hàng rượu, quán rượu, quán xá.

Taxe. Thuế, sự đánh giá.

Taxer, fixer un prix. Đánh giá, luận giá.

Technique. Thuộc về nghề nào; (mẹo) riêng phép gì.

Teck, arbre. * Điều nam; giá tị.

Te Deum. Kinh cảm ơn.

Teigne, insecte. Con sùng, thứ sâu ăn áo nhung; —, maladie, gàu, gach trên đầu.

Teigneux. Có nhiều gàu, có bệnh dòng danh.

Teindre. Nhuộm, (ruộm); se — les cheveux, nhuộm tóc.

Teint, teinture. Mùi, sắc; —, coloris du visage, màu da, sắc mặt mũi; avoir le — blanc, có mặt mũi trắng trẻo.

Teinte. Sắc, mùi, màu.

Teinter. Bôi thuốc (mùi nào).

Teinture, art de teindre. Nghề nhuộm; —, couleur, thuốc nhuộm; fig., avoir une — des lettres, biết năm ba chữ.

Teinturier. thợ nhuộm.

Tel, pareil. Thễ ấy, thễ này, giống như; —... —, thễ nào, thễ ấy; — père, — fils, cha thễ nào, con thễ ấy, cha nào con ấy; telles sont les choses que j'avais à vous dire, ấy là bấy nhiêu lời; — quel, bình thường, vừa vậy.

Télégramme. Thư dây thép.

Télégraphe. Dây thép.

Télégraphie. Phép đánh dây thép.

Télégraphier. Đánh dây thép.

Téléphone. Phép nói chuyện dây.

Télescope. Thiên lý kính, ống dòm.

Tellement, tellement que. Đền nổi.

Téméraire. Hay liều mình, liều, vội quyet gan liều, can giỡ; non hardi mais —, chẳng gan một can giỡ mà thôi; ce n'est point — de, chẳng phải tinh cở dẫu.

Témérement. Vô ý vô tứ, can giỡ, cách chẳng suy; agir —, ư là làm; parler —, bạ miệng.

Témérité. Tính liều, sự làm liều, sự can giỡ, tính vội quá.

Témoignage. Chứng, tờ làm chứng, chứng cớ; porter —, làm chứng; porter — contre quelqu'un, đòi chứng cáo ai; porter — pour quelqu'un, làm chứng cho ai.

Témoigner. Làm chứng.

Témoin. Kẻ làm chứng; faire comparaître des témoins, viện kẻ làm chứng; — unique, — nul, nhất chứng phi chứng; être — oculaire d'une chose, người chứng kiến, chính mắt đã xem thấy; — auriculaire, kẻ chứng những sự đã nghe người ta nói.

Tempe. Thái dương.

Tempérament, caractère. Tính khí, tính; —, juste mesure, sự vừa, mực vừa phải; agir avec —, giữ mực vừa phải.

Tempérance. Đức tiết kiệm, sự thín tính, sự biết giữ mực vừa phải.

Tempérant. Tiết kiệm, kẻ giữ mực vừa phải.

Température. Sự giời nóng lạnh; — du corps, khí tượng.

Tempéré, modéré. Vừa, điều hoà; — (en parlant du temps), chẳng rét quá, chẳng nóng quá, giời dễ chịu.

Tempérer, modérer. Bớt; — la colère, nén cơn giận.

Tempête. Bão táp, bão bùng, dông tố, phong ba, sóng gió; la — ébranle les maisons, gió bão giật chuyển các nhà.

Tempêter. Quát lên, giận dữ, đức lác, om thòm.

Temple, église. Nhà thờ, đền thờ; — païen, chùa, miếu; — des ancêtres, nhà thờ tổ; — de la littérature, văn miếu; — de la guerre, võ (vũ) miếu; — de la médecine, y miếu.

Temporaire. Tạm, tạm gửi, chẳng bền;

Temporel, passager. Tạm, hay qua, hay thay đổi.

Temporiser. Giãn ra, lẩn lữa, trì hoãn, trì trệ, lườn khườn, dăm bảy, chậm chạp.

Temporiseur. Kẻ khoan giãn, kẻ lẩn lữa, kẻ trì trệ.

Temps, durée. Thời giờ, ngày giờ, perdre son —, mất ngày giờ; demander du —, xin khất (mây giờ, mây ngày); employer son —, dùng ngày giờ; en ce — là, khi ấy; tuer le —, giải trí giải phiền; prendre son —, làm thông thả; profiter du —, nhờ dịp tiện; prendre du bon —, chơi luôn; avoir fait son —, đã mãn khoá; à —, kịp; à contre

—, trái thì, trái mùa; ne pas arriver à —, đèn không kịp; n'avoir pas le — d'arriver, không kịp đèn; de tout —, thường thường, luôn mãi; en même —, cũng một trật; de — en —, thỉnh thoảng; la plupart du —, thường thường nhiều khi.

Temps, ciel, température. Giời, khí giời; beau —, thanh giời, thanh khí, giời lành, khí lành; — doux, giời ấm, giời dịu; — frais, giời mát mẻ; mauvais —, giời mưa gió; — nébuleux, giời đen; — chaud, giời nóng, giời nực; — humide, giời ẩm ỉu; — sec, giời heo; — pluvieux, giời hay mưa; — orageux, giời có cơn; — sombre, tối giời; — couvert, giời đen; — malsain, giời nặng khí, khí độc.

Temps (les quatre). Bốn mùa; jeûner aux quatre —, ăn chay bốn mùa.

Tenable (endroit). Nơi có thể ở được.

Tenace. Cứng cổ, chấp nhất, kháng kháng một mực.

Ténacité. Sự cứng cổ, sự cô chấp.

Tenaille. Cái kim; subir le supplice des tenailles froides, phải kim sống, des tenailles rougies au feu, phải kim chín.

Tenailler. Khảo kim.

Tenante (séance). Trong chính hội bày giờ; đang hội.

Tendance. Sự chiều về, tính chiều về.

Tendon. Gân, mồi gân.

Tendre, non dur. Non, non nót; —, sensible, có lòng hay yêu dẫu, dễ động lòng; du pain —, bánh xốp; depuis les plus tendres années, từ thuở còn bé, trong tuổi non nót.

Tendre (verb.), tirer. Kéo, kéo thẳng; — un arc, giương cung; —, porter en avant, giăng, giờ, chĩa; — la main, giờ tay, chĩa tay; — (dresser)

des embuches, bày mưu; — aux honneurs, tham chức quyền.

Tendresse. Lòng thương, động lòng, lòng mềm.

Tendu. Đã giương, đã kéo thẳng; fig., avoir l'esprit —, sự cảm trí, sự đem lòng đem trí về sự gì.

Ténébres. Sự tối tăm, sự mù mịt, đêm.

Ténébreux. Tối tăm, u ám, tối mù; fig., kín, mầu nhiệm.

Ténesme. Tật kiết, sự đi kiết.

Teneur. Chính lời, chính bản.

Tenia. Con sán.

Tenir, posséder. Có, được, hưởng; —, avoir en main, cầm, cầm lấy; —, le pouvoir, cầm quyền cai trị; — école, mở trường dạy học; —, contenir, đựng, kiềm; —, maintenir, trị; — le peuple par ses paroles, lấy lời giảng mà cầm dân lại; — une promesse, giữ lời hứa; — à l'argent, tham của, bòn sên; — pour certain, lay làm chắc; — bon, cưỡng lại, chống trả; — (entendre de), nghe ai nói; — à un ouvrage, cử việc đã bắt đầu làm; cela me tient à cœur, tôi muồn lắm, tôi lo lắng về; se —, dính bén, mắc cù, ở liên tiếp; le monde se tient si bien que, thế gian kết hợp thể ấy cho nên: se — embrassés, ôm nhau cho chặt; ces deux villages se tiennent, hai làng ấy liên nhau.

Tenon. Hèm, đường hèm, chốt.

Ténor. Có tiếng trung.

Tension. Sự kéo thẳng, sự giương; fig., — d'esprit, sự cảm trí dằng nào.

Tentacule. Chân.

Tentant. Hay đổ dành, làm cho xiêu lòng.

Tentateur. Kẻ đổ dành, kẻ cám dỗ; le —, ma quỷ.

Tentation. Chước cám dỗ, sự đổ dành.

Tentative. Sự thử, sự ước thử, sự dò, điều thử.

Tente. Nhà rạp, dinh cơ; planter les tentes, đóng dinh cơ.

Tenter, éprouver. Thử, thử xem; — quelqu'un, thử ai, dò lòng ai; —, exciter au mal, cám dỗ, ghẹo.

Tenture. Thảm, màn đình, màn gian.

Ténu, fin. Mỏng, mỏng mảnh; les fils ténus d'une toile d'araignée, mành rện mỏng.

Tenue, maintien. Ràng, hình, cách thể.

Tercet. Văn thơ tam tuyệt.

Térébinthe. (Thứ) cây thông.

Térébenthine. Dầu thông.

Tergiverser. Rủi rằng, nản nã, làm quanh quéo, tìm lẽ mà chối.

Terme, fin. Cùng, tận, chung, cuối; —, jour fixe, ngày hẹn; fixer un —, hẹn ngày, hẹn.

Terminaison. Cùng, tận.

Terminer, mettre fin. Làm cho rốt, làm cho cùng; se —, có cùng, ở cùng, có tận, hết.

Terminologie. Tiếng riêng về nghề nào.

Termite, fourmi blanche. Mồi.

Terne. Đã phai mùi, đã mất sắc; oeil —, mắt không trong; style —, kiểu nói đơn sơ quá.

Ternir. Làm cho ra mù mù; fig., — une réputation, làm ô danh, làm hư tiếng.

Terrain. Đất, ruộng nương.

Terrain. — Après le champ, ou rizière (V. ce mot), vient sur les rôles annamites le thổ ou terre, c'est-à-dire que l'on désigne par ce mot tout ce qui n'est pas rizière. On distingue plusieurs sortes de thổ :

1° Les VIÊN LANG THỔ, terrains plantés d'aréquier, de cocotiers, etc. ;

2° Les THỔ TRẠCH, terrains d'habitation, sur lesquels on construit des mai-

sons entourées de jardins ou champs de terrain sec où l'on cultive le tabac, le coton, l'indigo, etc. ;

3° Les VU ĐẬU THỔ, terrains à légumes (haricots, citrouilles, etc.) ;

4° Les DÂN CƯ THỔ, terrains de maisons qui ont peu ou point de jardins ;

5° Les CAM GIÁ THỔ, terrains de cannes à sucre ;

6° Les TANG CĂN THỔ, terrains de mûriers ;

7° Les DA DIỆP THỔ, terre à feuilles de palmiers, c'est-à-dire terre cultivée en palmiers d'eau dont la feuille sert à couvrir les paillottes ;

8° VIÊN TIÊU THỔ, terrains à poivriers ;

9° VIÊN PHÙ, jardins de bétel.

Terrasse. Sân đắp.

Terrassement. Sân, nền; faire un —, đắp, đắp đất, đắp cát cho cao bằng.

Terrasser, consolider. Đắp, chống đồng; fig., —, jeter par terre, vạt xuống; — l'armée ennemie, phá tan quân giặc.

Terrassier. Kẻ đào hào, kẻ gánh đất cát mà đắp.

Terre, sol. Đất; la —, le monde; thê gian; toute la —, các nơi dưới thê gian này; sur — et sur mer, trên đất dưới biển; s'en aller dans une — lointaine, trảy đi phương xa; la barque accoste à —, thuyền ghé vào đất; armée de —, binh bộ liên kỵ.

Terreau. Đất mùn, phân phướng.

Terrer. Vun đất (chung quanh gốc cây, v. v.).

Terrestre. Thuộc về lá đất, thuộc về thê gian, ở trên đất; globe —, bầu trôn đất.

Terreur. Sự sợ hãi, sự kinh khiếp; tout le monde est saisi de —, mọi người khiếp.

Terreux. Có đất pha vào ; visage —, mắt xanh.

Terrible. Khiếp, kinh khiếp, gớm, đáng sợ hãi, quái gở.

Terriblement. Cách đáng sợ hãi, cách gớm ghiếc, cách quái gở.

Terrier. Hang, lỗ, nơi hồng.

Terrifier. Làm cho sợ khiếp, gioạ.

Terrine. Chậu sành.

Territoire. Địa hạt ; le — d'un village, đồng điền dân nào.

Territorial. Thuộc về địa phận ; thuộc về đồng điền dân nào.

Terroir. Đồng điền, đất.

Terroriser. Làm cho sợ khiếp, nạt nộ.

Tertre. Đồi nhỏ, đồng đất, nơi cao ; —, tombeau, mộ ma, mộ nằm.

Tesson. Mảnh sứ.

Testament, les livres saints. Sách thánh ; l'ancien —, sách sấm truyền cũ ; le nouveau —, sách sấm truyền mới.

Testament, acte. Chúc thư, lời lời, cổ ngôn ; ouvrir un —, mở chúc thư ; annihiler un —, phi chúc thư.

Testament. — Il y a en Annam trois sortes de testaments.

1° Les testaments olographes écrits en entier et signés de la main du testateur ;

2° Les testaments authentiques, faits en convoquant le maire et les notables qui dans ce cas se transportent chez le testateur. Ces testaments sont écrits soit par le testateur lui-même, soit par une personne de sa famille, soit par un lettré quelconque ; ils sont signés du testateur, de l'écrivain, du maire et des notables qui l'assistent ;

3° Les testaments privés, signés du testateur, d'une partie de ses héritiers, de représentants âgés de la famille ou de son chef. On les fait souvent en plusieurs expéditions qui sont remises

à ce dernier ou à des personnes dignes de confiance.

Testamentaire. Thuộc về chúc thư, thuộc về cổ ngôn.

Testateur. Kẻ làm chúc thư, kẻ làm cổ ngôn.

Tester, faire son testament. Làm chúc thư ; —, porter témoignage, làm chứng.

Testicules. Ngoại thận.

Testimonial. Thuộc về chứng có, chứng ; lettres testimoniales, bằng có, văn bằng.

Tétanos, maladie. Tật làm cho gân rút lại và vóc mình cứng ra ; tật co gân.

Tétard. Cá nong nóc.

Tête. Đầu ; thử (ch.) ; — de cochon tué, sỏ lợn ; — de veau tué, sỏ bò con ; — d'ail, củ tỏi ; la — du lit, đầu giường, tróc giường ; se découvrir la —, cắt nón ; autant de têtes, autant d'avis, bá nhân bá khẩu.

Tête-à-tête (un). Sự nói khó cùng nhau ; sự giáp mặt mà nói.

Tête-bêche. Đầu đuôi ; attacher —, trói giáo đầu đuôi.

Têter. Bú, bú sữa.

Tétracorde. Đàn bốn dây.

Tétragone. (Đồ gi) có bốn góc.

Tétrarchie. Một phần nước đã chia từ.

Tétu. Cứng cổ, cứng đầu ; cứng cỏi, ương ách, bất khăng.

Texte, original. Chính bản.

Textile. Đồ dệt được.

Textuel. Thật lời.

Textuellement. Thật lời, chính lời.

Thaler. (Độ) một đồng bạc.

Thapsia. Thuộc dán cho da phỏng lên.

Thaumaturge. Kẻ làm việc lạ lùng ; người có quyền làm phép lạ.

Thé, arbre. Cây chè ; —, boisson, nước chè ; — de Chine, chè tàu ; — vert,

chè tươi; — du Yun-nan, chè mạn hào; — du Dragon Noir, chè ô long; —, Cœur de Lotus, chè Liên tâm; — de Huê, chè Huê; faire le —, quạt nước *ou* chuyên nước; hãm nước, hãm chè.

Théâtral. Thuộc về áng bội bè; giả trá, gian.

Théâtre. Trò, nhà trò, áng bội bè.

Théière. Bình chè, bình tích, âm chuyên.

Thème. Bài tiếng dịch ra tiếng khác, bài thema.

Thémis. Bút nữ áp sự công bằng; phép công bằng.

Théodicée. Phép dạy về Đức Chúa Lời công bằng vô cùng.

Théogonie. Tổng tích các bực thần.

Théologal (adj.). Thuộc về Đức Chúa Lời, thuộc về phép lý đoán.

Théologie. Phép dạy về Đức Chúa Lời, lý đoán; —, livre, sách lý đoán.

Théologien, qui étudie la théologie. Kẻ học lý đoán, thầy già; —, qui enseigne la théologie, thầy dạy phép lý đoán; —, docteur en théologie, thầy lý đoán.

Théorème. Điều cái, lẽ cái (người ta có thể làm chứng được).

Théorie. Sự ngắm xét luật mẹo về phép nào mà thôi; la —, luật mẹo.

Théorique. Cứ luật phép.

Thérapeutique (la). Phép dạy cách chữa bệnh.

Thermales (eaux). Mạch nước nóng.

Thermes, bains chauds. Nhà tắm nước nóng.

Thermomètre. Ống khí, hàn thử châm, hàn thử biểu.

Thésauriser. Tích trữ của cải, thu nhiều bạc.

Thèse. Điều toan giải, lẽ chưa giải.

Théurgie. Phép êm chú vuôi thần lành.

Thon. * Giác ngư.

Thorax. Ngực; ức.

Thuriféraire. Kẻ cầm bình hương; fig., kẻ đua nịnh mà mua lòng kẻ có quyền.

Thuya. Cây trắc; * hương nam mộc.

Thym. Kẻ minh thảo, cỏ gà gáy.

Tiare. Mũ triều thiên Đức thánh Phapha (đội).

Tibia. Xương ống chân.

Tic. Bệnh gân co lại; thói riêng.

Ticket. Thẻ.

Tiède. Hâm hâm, ấm, chẳng nóng và chẳng lạnh; fig., nguội lạnh, uơn ái.

Tiédeur. Sự ấm, sự còn nóng một ít; fig., lòng nguội lạnh, lòng khô khan.

Tiédir. Nền hâm, ra ấm một ít; fig., ra nguội lạnh, ra khô khan.

Tiers, 3me partie du tout. Một phần, một phần trong ba; deux —, hai phần, hai phần trong ba.

Tige. Gốc; — (de bottes), ống; —, souche, đồng dổi, tông tộc.

Tigre. Con hùm, hùm hạm, beo cạp, ông; il y a beaucoup de — à cette époque-ci, độ này rừng nham nháp lắm; độ này rừng dữ.

Tigré. Sắc sỡ như da hùm.

Tigresse. Hùm cái.

Tillac. Sân tàu.

Tiller. Bóc vỏ.

Tilleul. * Đoạn mộc *ou* bói để.

Timbale, gobelet. Chén, bát.

Timbre, sceau. Dầu, con châm; — poste, dầu trạm; — de la voix, cung.

Timbré. Đã đánh dầu, có dầu rồi; du papier —, giấy tiền chỉ; fig., un homme —, dở người.

Timbrer (une lettre). Dán dầu; —, sceller, đánh dầu.

Timide. Rát sợ; — comme une jeune mariée, bẽn lẽn như gái mới về làm dâu; très —, gan sứa.

Timon (de voiture). Điều xe, tay xe; —, barre du gouvernail, tay lái

Timonier. Ông lái, kẻ cầm lái.

Timoré. Rát gan, hay lo sợ, có lòng sợ (Đức Chúa Lời công bằng.)

Tinctoriale (plante). Cây người ta dùng mà nhuộm.

Tintamarre. Sự lao xao, sự rộn rục cả.

Tintement. Tiếng sừng soảng; tiếng sừng sảng; — d'oreille, sự ù tai.

Tinter. Giật chuông; les oreilles me tintent, tôi ù tai.

Tique, insecte. Bọ, bọ chó.

Tir. Sự nhắm (bia), sự bắn; champ de —, tràng bắn.

Tirade. Những câu thơ liên tiếp nhau.

Tiraillement. Sự kéo đi kéo lại; fig.; sự bất thuận.

Tirailleur. Kéo đi kéo lại; fig.; giục đi thúc lại.

Tirailleurs, soldats indigènes incorporés. Lính tập, lính khổ sở; disperser les soldats en —, rải binh.

Tirant. Sự tàu (thuyền) chìm dưới nước bao nhiêu.

Tiré. Đã kéo; visage —, mặt mũi nhọc, mặt xanh; — à quatre épingles, ăn mặc là lượt quá.

Tire-bouchon. Cái ruột gà.

Tire d'aile (à). Cách bay mau.

Tire-ligne. Mũi (sắt, chì, v. v.) mà kẻ chỉ cho điếu.

Tirelire. Tráp, túi bạc.

Tire-pied. Dây da, dải da.

Tirer. Kéo; — de tous côtés, cưa đi cưa lại; — de côté et d'autre en tordant, kéo co; — un coup de fusil, bắn, bắn súng; — une flèche, bắn tên; — le glaive, tuốt gươm ra; — la pipe, hút điếu; — la langue, thè lưỡi ra; — l'oreille, kéo tai (mà nhủ bảo); — de l'eau, kín nước, mức nước; — (quelqu'un ou quelque chose) de l'eau, vớt, vớt lên; — quelque chose de l'eau à l'aide d'un croc ou d'un bâton, cời;

— quelqu'un de prison, đem ai ra khỏi ngục; fig., — à soi, đòi lấy sự gì cho mình; — les vers du nez, bắt nọn, bắt quạ; — (de l'argent) sur, lấy tiền tại...; se — (d'affaire), gổ mình; ne pas se — d'affaire, cật cật chẳng nổi.

Tiret (gramm.). Cắt ngang chỉ dài.

Tiroir. Ô kéo.

Tisane. Nước thuốc, thuốc sắc.

Tison. Que lửa, củi lửa.

Tisonner. Đun lửa, đun que lửa.

Tisser. Dệt, đan; grande aiguille à —, ghim đan.

Tisserand. thợ dệt; un métier de —, không cửi.

Tisseur. Kẻ dệt (vải, v. v.).

Tissu, ouvrage tissu. Đồ vải, đồ dệt, đồ đan, nỉ, lụa; fig., un — de calomnies, nhiều điều bỗ vạ một trật.

Titanique. Xứng đáng kẻ lớn tấy thịnh; (việc gì) tương đại lộ mới làm được.

Titre, inscription d'un ouvrage. Mào đầu, chữ đề, chữ thích; mettre un —, đề mào đầu; —, dignité, chức, phẩm; donner un —, ban chức thưởng công.

Titré. Có chữ gia ban.

Titrer. Đặt tên, đề mào đầu.

Tituber. Đi loạng quạng, đi chênh choáng, thất thểu; — d'ivresse, say xoàng ba.

Titulaire. (Quan) thực thọ.

Toast (porter un). Uống chúc, chúc cho.

Tocsin. Đánh (trống, chuông, mõ) họ liên.

Toge. Áo dài, áo quan xét, áo quan văn.

Tohu-bohu. Sự hỗn hào, sự xôn xao cả.

Toile. Vải, vải gai; grosse —, xô bồ; — cirée, vải sơn; — d'emballage,

vải xô ; — à voiles, vải buồm, đường khâu ; — d'araignée, màn rện.

Toilette. Đồ ăn mặc lịch sự, chỉnh thân bản.

Toise, mesure. Thước (bằng năm thước nam).

Toiser, mesurer. Đo, đo dần.

Toison. Lột chiên, lông chiên.

Toit (dans le sens de la longueur). Mái nhà ; — (aux bouts de la maison), chái ; entrer par le — pour voler, đánh lôi giáng.

Toiture. Mái nhà, mui, cái gì che mưa.

Tôle. Sắt tây, lá sắt ; maison couverte en —, nhà đã lợp sắt tây.

Tolérable. Chịu được, người ta chịu được.

Tolérance. Sự chịu nỡ, sự làm thỉnh.

Tolérant. Hay làm thỉnh, làm nỡ, kẻ có lòng thương.

Tolérer. Chịu, làm thỉnh, thương.

Tôlerie. Nghề dát sắt, nhà bán lá sắt.

Toilet. Cọc chèo.

Tôlier. thợ dát sắt.

Tomate. (Giống) khoai vàng, cà chua.

Tombale (pierre). Bia mộ.

Tombant. Hay rơi, hay rụng, dễ rụng ; à la nuit tombante, khi vừa tối, chập tối, gần tối ; les cheveux tombants, tóc sổ.

Tombe, tombeau. Mộ, mồ mả, mộ, lăng ; — (sans le corps), mộ chiêu hồn ; creuser un tombeau, đào mồ ; changer une tombe, bốc xác, cất mả, cải mả, dời mả.

Tombeau. — Autant que possible, l'annamite tient à être enterré chez lui, sur sa propriété, mais cela n'est pas toujours praticable, parce que la *veine du dragon* s'y oppose. Le vulgaire croit à l'existence d'un grand dragon terrestre dont les veines suivent le cours des vallées. Il faut un astrologue pour choisir l'emplacement favorable du tombeau,

car selon qu'il sera bien ou mal orienté, la prospérité ou le malheur de la famille en dépend. Quelquefois le sorcier s'entend avec un compère pour désigner un emplacement en dehors des propriétés de la famille ; il faut alors l'acheter coûte que coûte, et les fripons font toujours payer cher leur complaisance. Cependant tout n'est pas fini. Une fois le mort enterré, si la famille éprouve quelques revers, c'est que l'on s'est trompé, et il faut se mettre à la recherche d'un nouvel emplacement plus favorable, ce qui fait que beaucoup de famille se ruinent en frais de sépultures et d'exhumations, qui sont toujours accompagnés de festins coûteux.

Les tombeaux sont plus ou moins riches selon la fortune des particuliers. Pour les pauvres, c'est un simple relevé en terre, qu'on entretient soigneusement, en faisant les herbes, deux fois chaque année, aux anniversaires, et à la veille du Têt. Pour les riches, ce sont des tombeaux en maçonnerie, enfermés le plus souvent dans une enceinte en forme de fer à cheval, et décorés de sculptures et de peintures, qui sont assez vite détériorées par les pluies torrentielles, et que chaque année il faut remettre à neuf.

La loi annamite protège le respect dû à la tombe ; y toucher serait un sacrilège épouvantable. Quand une famille est tombée dans la ruine et qu'elle est forcée de vendre ses terres, on excepte toujours l'emplacement des tombeaux. Même quand la race est éteinte, et qu'il n'y a plus personne pour en prendre soin, l'étranger, qui a des tombeaux dans son champ, n'oserait y toucher ; il laisse faire le temps et la végétation puissante du pays qui les a bientôt nivelés et recouverts d'un manteau de

verdure. Alors seulement, quand il n'en reste plus trace à la surface du sol, il se croit permis d'y faire passer la charrue et de mettre cet emplacement en culture.

Tombée (à la) de la nuit. Khi vừa tối, chập tối, gần tối.

Tomber. Ngã, rơi, trụt xuống, trụt chân, sa, rụng; la maison tombe, nhà đổ xuống; — dans un trou, sa xuống hố; laisser — quelque chose, bỏ rơi (cái gì); la pluie tombe, có mưa, mưa sa; le vent est tombé, tắt gió; sa colère est tombée, đã ngớt giận; les bras m'en tombent, rụng rời chân tay; — dans le péché, ngã phạm tội; — en défaillance, ngã đi; — malade, ngã bệnh; — sous les sens, sự gì tỏ tường con mắt xem thấy được; le sort tomba sur vous, đã bất thình thì phải ông; — de sommeil, ngủ đi mất.

Tombereau. Xe đổ.

Tome. Quyển, cuốn (sách).

Ton (musical). Cung; les huit tons des huit instruments, bát âm.

Tonalité. Cung.

Tondeur. Kẻ cắt hay là xén lông.

Tondre. Cắt lông, xén lông, gọt, cạo; — les moutons, xén lông chiên.

Tonique, fortifiant. Hay bổ sức; remède —, thuốc bổ.

Tonnage. Sự tàu đựng được bao nhiêu.

Tonneau, tonne. Thùng; —, poids ou mesure, lao lớn.

Tonnellier. thợ đóng thùng rượu.

Tonnelle. Giàn nho giàn hoa, hoa đường.

Tonner, bruit du tonnerre. Sấm, có sấm, ran; fig., la lòi, quát lên.

Tonnerre. Sấm; coup de —, tiếng sấm sấm.

Tonsure. Phép cắt tóc; recevoir la —, chịu phép cắt tóc.

Tonsuré. (Thầy già) đã chịu phép cắt tóc.

Tonsurer. Cắt tóc, làm phép cắt tóc.

Topaze. * Đam hoàng ngọc; kim vâm bảo thạch.

Topinambour. (Thứ) cà ghém.

Topique, médicament. Thuốc cao.

Topiques (litt.). Lễ chung (về phép văn chương).

Topographie. Sự kể địa thế nơi nào.

Toque. Mũ.

Toqué, à moitié fou. Đồ người.

Torche. Đóm đuốc.

Torcher. Lau, chùi, xoa; — proprement, lau cho sạch.

Torchère. Chân nến nhiều ngọn.

Torchis. Bùn trát.

Torchon. Khăn lau.

Tordre. Quay, vặn, bện vặn, co xe, uốn cong; — un habit, vắt áo; — des liens, nút lạt; un sabre qui se tord, grom quần lại; — la bouche en parlant, nói bè nhè; se — de douleur, bỏ gờ bỏ gượng, bỏ lẫn bỏ lóc, cựa.

Torpeur. Sự tê, sự mê mẩn, sự công.

Torpille, poisson. Cá mợc thực bì; — de guerre, máy nổ đạn dưới nước.

Torpilleur. Tàu chở thủy lôi phục.

Torréfaction. Sự nướng, sự rang, sự sao, sự sấy.

Torréfier. Rang, nướng, sao, sấy.

Torrent. Nước chảy cuộn cuộn, xuôi réo, nước chảy mạnh, khe; verser un — de larmes, đổ nước mắt ra dòng dòng.

Torrentiel. Đi mạnh như suối; pluie torrentielle, mưa như lụt.

Torrentueux (fleuve). Sông sấn cuộn cuộn.

Torride. Nóng lắm, nóng như lửa; climat —, khí giới nóng; zone —, nhiệt đạo.

Torsade (en) Có hình tròn ốc.

Torse, buste. Tượng xác (không có đầu và chân tay).

Torsion. Sự vặn; (đổ gì) đổ uồn cong.

Tort (faire). Làm thiệt hại; avoir —, có tội; à —, cách oan, trái lẽ; à — et à travers, sơ ý, cách hơi hững; parler à — et à travers, bạ miệng; agir à — et à travers, ư là làm.

Torticolis. Sự gân cổ vững.

Tortiller. Vặn, đánh, xe, núc, bện, quay; le serpent se tortille, con rắn quấn khúc, rắn cuộn khúc.

Tortionnaire. Quân khảo đánh, thẳng lý hình, kẻ làm khổ.

Tortue de terre. Con rùa; — d'eau (petite), con ba ba; (grande), con giải; — carret, con dõm mõi; (autre espèce), con trắng bông; la carapace d'une —, mu rùa.

Tortueux, t̄tors. Quanh co, vẹo; chemin —, nẻo lồi vành lao; fleuve —, sông quanh.

Torture. Hình khảo, sự gia hình; mettre à la —, khảo cực hình.

Torturer. Khảo, khảo hình, làm khổ, khảo cực hình; se — l'esprit, bồi rồi trong lòng.

Torve (regarder d'un air). Trông trừng trộ, trừng trạo; trông gườm gườm; mắt dữ, có mặt đe nẹt.

Tôt, de bonne heure. Sớm; —, vite, mau, mau kíp; — ou tard, chày kíp.

Total (subst.), somme. Cộng; au —, cộng cả, lôt cả ou hơn bù kém.

Totalement. Cách lộn, hết cả.

Totaliser. Tính cộng lại.

Totalité. Lôt cả, sự chung, sự hết cả; la — des hommes, cả và loài người ta.

Touchant, émouvant. Hay sinh động lòng, đáng thương.

Touchant, concernant. Thuộc về, về.

Touche (de piano, etc.). Phím; man-quer de — (au billard), đánh hụt; pierre de —, đá thử.

Toucher (verbe). Đá đền, sờ mó, mó vào, môn; — du piano, đánh đàn; deux villages qui se touchent, hai làng liền nhau; le bateau touche, tàu sịt; fig., — les cœurs, làm cho động lòng lắm.

Toucher (subst.), le sens du toucher. Chân tay; doux au —, sờ êm; rude au —, sờ s, chẳng trơn.

Touffe de cheveux. Món tóc; — d'herbes, bụi cỏ.

Touffu. Đặc, đặc sệt, rậm rạp, sòm lá; arbre —, cây rậm lá, cây xanh rờn rờn.

Toujours (adv.). Luôn mãi, liên, mãi, hằng, hoài, dõm dõm, chẳng khi dừng.

Toupet, touffe de cheveux (sur le haut du front). Thóp; — (sur le milieu de la tête), chóp; — (sur la nuque), gáy; — (sur les deux côtés de la tête), quả đào; fig., avoir du —, có gan.

Toupie. Cái chong chóng; jouer à la —, đánh chong chóng, chọi vù.

Tour (subst. fém.). Tháp; bâtir une —, xây tháp.

Tour (subst. masc.), mouvement circulaire. Vòng; un — de roue, một vòng bánh xe; — à tourner, bần tiện; —, ruse, mưu chước, mưu khôn khéo; à — de rôle, ou — à —, sỉ lượt, cứ lần lượt, cứ thứ tự; assigner le —, cắt phiên; un — de force, việc quá sức, phép lạ; un — d'adresse, phép khéo, việc trò khéo; en un — de main, cách giỏi, mất một phút thì xong việc.

Tourbe. Than mỏ; fig., đông người lỏ nhỏ, đám xôn xao.

Tourbière. Mỏ than.

Tourbillon, vent. Con gió, cơn lốc; fig., dans le — des plaisirs, trong các sự vui sướng xác thịt.

Tourbillonner. Bay lộn giã gạo.

Tourelle. Tháp con.

Tourière. Chị em canh cổng trong nhà dòng.

Tourillon. Chốt quay.

Touriste. Kẻ hay đi bách bộ.

Tourment. Hình khổ, hình phạt, hình; fig., đau đớn trong lòng, cực lòng.

Tourmente, tempête. Bão táp, bão, đại phong.

Tourmenter, faire souffrir. Làm khổ, gia hình, tòng khổ; — fig., khuấy khuấy, sinh cực lòng.

Tournant (de chemins). Chỗ giẽ (trẽ).

Tourné vers. Hướng về, trở về đằng, fig., có lòng chiều về.

Tournebroche. Trục quay thịt.

Tournée. Sự đi kinh lược, sự tuần vãng.

Tourner, mouvoir en rond. Quay, xoay; — la tête, quay mặt lại; — le dos, trở lưng, sấp cật, chạy tròn; — une position, đi gián đạo; le vent est tourné, trở gió rồi; fig., — à tous les vents, theo dõi luôn; se — et se retourner, trở đi trở lại; fig., suy đi xét lại.

Tournesol, fleur. Hoa nhật qui, hoa qui.

Tourneur. thợ tiện; l'art du —, nghề thợ tiện.

Tournevis. Cái vặn danh ốc.

Tourniquet. Thập tự quay.

Tournoi. Đám đua chơi.

Tournoyer. Quay một vòng; fig., trở mình dằng nọ dằng kia; faire —, làm cho quay.

Tourneure, extérieur. Ráng, hình, hình dạng; cách ăn mặc và hình dáng.

Tourte. Bánh ngọt.

Tourteau. Bã (quả, hạt đã ép nước hay là dầu).

Tourterelle (diff. espèces). Chim gáy, chim ngói, chim đất, chim lửa, chim vẽ, chim vỹ; — verte, chim xanh.

Tous (adj.). Các, những, hết cả, cả và; mọi người; — absolument, ai nấy đều; — les ans, mỗi năm, hằng năm; il grandit — les jours, nó một ngày một lớn lên; partager entre —, chia từng người một, chia chung vuồi nhau. (V. Gramm. n° 85 et suiv.)

Toussaint (la). Lễ các thánh.

Toussier. Ho, ho hen; — sans cracher, ho khan; — et cracher, ho khạc, ho hắng; — avec fatigue, ho sù sù, ho khoảng khoảng.

Tout (adv.). Hết cả (à la fin de la proposition); — à coup, tỉnh cờ, bỗng chốc; — d'un seul coup, cả một trập; — de suite, ngay, tức thì; — d'abord, trước hết, nhất là; malgré — ce que, dù... thế nào; de — cœur, hết lòng.

Toutefois. Song, song le, nhưng mà.

Toute-puissance. Quyền cả vô cùng.

Toux. Chứng ho, sự ho; une grosse —, ho khoảng khoảng; — de poitrine, ho lao; — dure, ho sòng sọc; — causée par l'air vif, ho gió.

Toxicologie. Phép dạy về các thuốc độc.

Toxique. Thuốc độc.

Trac (avoir le). Rát, rất sợ.

Tracas (être dans le — des affaires). Bận, bận việc, bận rộn.

Tracasser (act.). Làm phiền lòng (ai); se —, lo, lầy lăm lo.

Tracasserie. Sự bắt bớ, sự cãi lầy.

Tracassier. Kẻ hay bắt bớ, kẻ hay cãi, kẻ hay gheo.

Trace, vestige. Lốt chân, dấu chân, dấu; suivre les traces de quelqu'un, theo lốt chân (ai); fig., marcher sur les traces de quelqu'un, bắt chước, theo gương (ai).

Tracer. Kẻ vạch, vẽ đại khái; —, dépeindre, kẻ lại, chép lại; — à chacun son devoir, chỉ cho ai nấy việc mình phải làm.

Trachée-artère. Yết hầu.

Traction. Sự kéo, sự lôi.

Tradition. Lời truyền khẩu, lệ thói lưu truyền, sự lưu truyền.

Traditionnel. Thuộc về sự lưu truyền, lưu truyền.

Traducteur. Kẻ dịch (sách, v. v.).

Traduction. Sự dịch sách, sự đối nghĩa ra tiếng khác.

Traduire (d'une langue dans une autre). Dịch ra.

Trafic. Sự mua bán, sự buôn bán, sự giao dịch.

Trafiquer. Buôn, buôn bán, mua bán.

Tragédie. Tuồng, khóc hí.

Tragi-comédie. Thử trò múa nửa vui nửa sầu.

Tragique (adj.). Về tuồng; —, funeste, khốn nạn, dữ; un — (auteur de tragédies), kẻ đặt tuồng tập.

Tragiquement. Cách khốn nạn (như tuồng tập.)

Trahir. Cáo, mách, phản tòng.

Trahison. Sự bắt trung, sự gian tà; sự nội công, sự nộ cho.

Train, allure. Bước, kiểu đi; —, assemblage de chemin de fer, đoàn xe lửa; — de bois, bè.

Trainard et traîneur. Kẻ chậm chạp.

Traineau. Xe cộ, cái cộ.

Trainée. Những sự bỏ rơi từ tiếp nhau.

Trainer. Kéo, kéo lôi; — en prison, điệu vào ngục; — le siège en longueur, làm cho giai giảng việc vầy thành; — jusqu'à terre, sở xuống đất; se —, ramper, bò.

Traire. Vắt sữa, nặn sữa.

Trait, arme. Tên, lao; à une partie de —, vừa tầm tên bắn; —, ligne, nét; —, linéament du visage, nét mặt; — d'union (gramm.), cắt nối hai tiếng; —, parole mordante, lời

gièm chê, lời bằm bở; — d'esprit, lời ý vị, lời trí trá.

Traitable, doux. Dễ dàng, dịu dàng, tính dễ ăn ở.

Traite d'argent. Đơn đổi bạc; faire d'une — (chemin), đi một mạch, chạy một mạch.

Traité. Tờ giao, lời giao, điều giao; faire un —, giao kết vuô; observer un —, giữ lời giao; ne pas observer un —, lỗi ước; —, écrit, quyển sách về.

Traiteau. Chân mễ, chân ngựa, chân niêng.

Traitement d'une maladie. Sự dùng thuốc mà chữa bệnh; —, honoraires, khẩu phần một năm, lương thực một năm, bổng lộc, bổng lênh.

Traiter, parler de. Nói về; — quelqu'un de, gọi ai bằng; — avec quelqu'un, ăn ở vuô ai; — sévèrement, làm nghiêm; —, faire un marché, định, giao, hứa; bien — quelqu'un (à un repas), thết đãi; — une maladie, coi sóc kẻ liệt, liệu thuốc mà chữa bệnh; —, faire la paix, giao ước, định lời giao.

Traiteur (un), Kẻ bán hàng com.

Traître. Kẻ nộ, kẻ cáo, kẻ làm nguy, gian thần; — à son roi et à sa patrie, bắt trung cùng nhà nước và vua mình.

Traitreusement. Cách bắt trung, cách gian tà.

Trajet, chemin. Đường.

Trame d'un tissu. Canh tơ, sợi đang kéo, chỉ canh sợi; installer des fils sur la —, mắc vải sợi lên không cửi; —, intrigue, mưu.

Tramer. Bầy mưu, lập mưu kẻ, mông.

Tramontane, étoile. Sao bắc đẩu; fig., perdre la —, ra bồi rồi trong trí khôn.

Tramway. Đường xe; dất sắt cắm dưới dất để xe để đi.

Tranchant, affilé. Sắc ; —, qui décide hardiment, hay luận dứt.

Tranchant (subst.). Lưỡi sắc, mũi nhọn ; hache à deux tranchants, rìu hai lưỡi.

Tranche de viande, etc. Miếng thịt, miếng thịt thái ; — d'orange, etc., mủi cam, v. v. ; dorer sur — (un livre), bôi mếp vàng.

Tranchée. Hào, hồ ; creuser une —, đào hào ; avoir des tranchées (coliques très douloureuses), quặn ruột, đau quặn, đau bả, cuộn ruột.

Trancher. Cắt, chặt ; — les cordages, cắt dây neo ; — la tête, chém đầu ; — un différend, phân xử việc, đoán xử ; — une difficulté, phá ngấn trở, phá bí ; —, décider, luận dứt ; —, être dissemblables, nghịch nhau.

Tranchet. Dao thợ giấy.

Tranquille. Yên lặng, phẳng lặng ; très —, hiền như bụt.

Tranquillement. Cách yên hàn.

Tranquilliser. Làm cho ra yên lặng ; se —, lại yên lòng yên trí trong mình, chẳng lo sợ nữa.

Tranquillité. Sự yên lặng, sự yên lòng ; — de la mer, sự biển lặng lẽ.

Transaction. Sự giao cùng nhau, lời giao.

Transborder. Chở đồ (xuồng tàu khác).

Transcendant. Trên hết ; vào bậc nhất ; homme —, thượng trí hơn mọi người.

Transcendental. (Điều) khó hiểu nhất.

Transcrire. Viết lại, sao, sao tả ; — mot-à-mot, sao từng tiếng một.

Transe, frayeur. Sự lo lắng, sự tư lự.

Transept d'une église. Cánh cửa rút (nhà thờ).

Transférer, transporter. Chở, đem sang, dịch sang ; —, enlever, cắt.

Transfert. Sự để cho, sự nhường, sự từ cho.

Transfiguration. Sự biến tướng, sự lấy hình khác, sự đổi hình ; la — de N. S., ngày Đức Chúa Jêsu tỏ sự sáng mình ra.

Transfigurer (se). Hoá nên hình khác.

Transfixion. Sự đâm thấu, sự chịu đâm thấu.

Transformer. Làm cho ra hình khác, đổi hình ; se —, ra khác, lấy hình khác.

Transfuge. Kê tròn sang bên giặc ; kê bỏ bè mình.

Transfuser. Đổ sang, rót sang.

Transfusion. Sự đổ hay là rót sang.

Transgresser. Phạm, lỗi ; — une loi, phạm luật.

Transi de froid. Cóng, ra tê vì rét, lạnh cóng ; — de frayeur, sợ mết, đã kinh hồn.

Transiger, s'entendre. Giao hoà, giao ; — avec son devoir, bỏ việc bậc mình.

Transition, passage d'une idée à l'autre. Kiểu nối lẽ sau vuội lẽ trước ; —, moment, lúc, lúc tạm mà thôi.

Transitoire. Tạm, tạm gửi, chóng qua.

Translator. Dịch ra.

Translucide. Trong ngần, sáng mờ mờ, sáng quắc.

Transmettre. Đem qua, giao cho, dịch cho.

Transmigrer. Dời sang nơi khác mà ở.

Transmission. Sự gửi hay là giao cho kẻ khác.

Transmutation. Sự thay đổi, sự làm cho khác.

Transparence. Sự trong suốt, sự trong như ngần.

Transparent, diaphane. Trong, trong ngần ; un —, phóng, phóng viết.

Transpercer. Đâm thấu qua, thủng ; khoan suốt.

ranspiration. Mồ hôi, sự ra mồ hôi

Transpirer. Ra mồ hôi; le bruit transpire, đồn tiếng, ra tỏ lộ.

Transplanter. Giồng (trồng) lại, bộng cây, đánh cây; — avec la terre et les racines, bồng bầu.

Transport, bateau de l'État. Tàu chở lính.

Transportable. Có thể đem đi nơi khác.

Transporté (un). Tù lưu đày.

Transporter. Đem sang, đem qua, chở; se —, đi qua, sang.

Transposer. Đổi thứ tự; — en musique, đổi cung.

Transposition. Sự đổi thứ tự.

Transsubstantiation. Sự tính giống gì lỗi nên giống khác.

Transsuder. (Nước) rỉ ra.

Transvaser. Đổ sang, rót sang.

Transversal. Ngang, chéo.

Trapèze. Thê (diện).

Trappe. Cửa sập.

Trappiste. Thầy dòng (về dòng kín).

Trapu. Đệm dạp.

Traquenard. Bẫy, dây buộc chân; fig., mưu kế, chước mồi.

Traquer. Vây bọc, tìm tòi, tầm nã.

Travail. Sự làm lụng, việc làm; — pénible, việc khó nhọc, sự vất vả, sự rần rức; s'épuiser de —, hoa lực; se charger d'un —, nhận việc, gánh việc; les travaux forcés, việc khổ sai; les travaux d'Hercule, các công việc ông Hercule.

Travaillé. Đã làm kĩ, đã chải chuốt; đã làm khéo léo; — par la maladie, đang phải cơn bệnh.

Travailler. Làm, làm việc; — avec ardeur, mải, (mải học, mải chơi, etc.); ra công ra sức làm việc gì; ne pas —, ở nhưng, làm việc trễ nải, làm biếng; — la terre, làm ruộng; — à la journée, đi làm thuê làm mướn; — (étudier) avec soin, chăm học.

Travailleur. Hay làm, hay chịu khó mà làm; très —, đi như mắc cửi, chẳng biết trưa chẳng biết tối; louer des travailleurs, thuê người làm.

Travée. Gian, gian nhà.

Travers, largeur. Bề ngang; de —, ngang; à —, qua, giữa; à tort et à —, lắt lờ; ưa là làm; bạ miệng; de —, cách ngang, cách xéo; regarder de —, liếc mắt, trông lờm lờm; esprit de —, tính riêng, tính lạ; entendre de —, nghe trái ý người; — (subst.), tính lạ.

Traverse (chemin de). Lối tắt, đường rẽ; une — de bois, xà, vì; fig., éprouver des traverses, phải tai nạn.

Traverser. Đi qua, đi qua khỏi, thấu qua, sang bên kia; — un fleuve, sang qua sông.

Traversin. Gối đầu.

Travestir, changer de forme. Đồ hình, giả hình; se —, tang hình.

Travestissement. Đồ mà tang hình.

Trébucher. Vấp.

Trébucher, balance. Cân hay động.

Tréfiler. Dắt (sắt, v. v.).

Trèfle. * Vân thảo.

Treillage. Câu lon, chuyên song.

Treillager. Đóng chuyên song, đặt câu lon.

Treille. Giàn nho.

Treillis. Chuyên song, câu lợn, bức sáo.

Treize. Mười ba.

Treizième. Thứ mười ba.

Treiziesmement. Mười ba là.

Tréma. Hai chấm trên dấu chữ.

Tremblant. Run, động.

Tremble, arbre. * Bạch dương thụ.

Tremblement. Sự run, sự run sợ; — de terre, động đất, động địa.

Trembler. Run, run sợ; động, lung lay; — de tous ses membres, run cả và mình, run lay bầy; je tremble

que, tôi sợ lắm kéo mà; faire —, đánh động; faire — de peur, làm cho sợ.

Trembleur, peureux. Hay run, rất gan.

Tremblotante (voix). Run tiếng.

Trémière (rose). Cây mần linh hồng.

Trémousser (se). Chạy lao xao, làm vội vàng; se — de joie, mừng hân hân, nhảy mừng.

Trempé. Ướt; tout — comme des rats, ướt lút ướt như chuột.

Tremper, mouiller. Xấp nước, thả vào nước, ngâm nước, giã, làm cho ướt át; — l'acier, tôi thép; — le fer rouge dans l'eau, giúng sắt đỏ vào nổi nước.

Trentaine. Độ ba mươi; qui a atteint la —, người lên ba mươi tuổi.

Trente. Ba mươi.

Trentième. Thứ ba mươi.

Trépan. Cái khoan thầy thuốc.

Trépaner. Khoan (óc, v. v.).

Trépas. Sự chết, mệnh chung.

Trépassé. Kể đã chết.

Trépasser, mourir. Sinh thì, qua đời, chết, mệnh một.

Trépidation. Sự run, sự lung lay.

Trépied. Kiếng, bếp kiếng.

Trépigner. Giậm chân mau lắm.

Très. Rất, lắm, cực; (V. Gramm., art. superlat. n° 120 et suiv.).

Trésor, richesses. Vàng bạc, của cải, của tích trữ; le — public, kho tiền bạc, kho bạc.

Trésorerie. Kho bạc; chef de la —, quan thủ kho tiền.

Trésorier. Quan thủ kho tiền; quan giám lâm.

Tressaillement. Sự giận mình; — de joie, sự mừng rỡ.

Tressaillir. Giật mình; — de joie, mừng rỡ lắm.

Tresse. Dây, dây rợ; — de cheveux, món tóc gióc.

Tresser, faire une tresse. Gióc; — des nattes, des lamelles de bambous, etc., đan (chiều, v. v.); — des calottes de chapeaux đan khua nón.

Tréteau. Chân niềng, song giường, chái cột đỡ.

Treuil. Trục.

Trêve, relâche. Sự khoan giãn, sự nghỉ tạm; conclure une —, giao hoãn chiến; loc. : — de compliments, tha lỗi ton ngót.

Tri, triage. Sự chọn, sự kén chọn, sự tuyển duyệt.

Triangle. Hình có ba góc, hình tam bản.

Triangulaire. Có ba góc, tam bản.

Triangulation. Cách đo.

Tribord. Bên bát, bát.

Tribu. Chi mường; la — (chez les Romains), họ cả, dòng dõi.

Tribulation. Sự gian nan, sự khốn cực, sự cực lòng.

Tribun, magistrat. Quan có việc bênh đỡ dân; — militaire, quan chánh cơ.

Tribunal. Toà (quan xét), công đồng, khám đường; siéger au —, đang ngồi toà; en appeler à un autre —, phúc cáo.

Tribune. Toà giảng, gác.

Tribut. Thuê, thuê mả, tiền thuê.

Tributaire. Kể phải nộp thuế; pays —, nước tiền công.

Tricher (au jeu). Ăn gian, đánh gian.

Tricheur. Kể đánh gian, kẻ ăn gian.

Trichine. (Giống) sâu bọ.

Tricolore. Có ba sắc.

Tricorne. Nón tam giác.

Tricot. (Đổ gi) đã đan.

Tricoté, tricoter. Đan; — des bas, đan bít tất; des bas tricotés, bít tất đan.

Tricoteuse. Đan bà đan (bít tất, v. v.).

Tricycle. Xe ba bánh.

Trident. Đinh ba; cái chĩa ba.

Triduum. Quãng ba ngày.

Triennal. Đủ ba năm, xảy ra ba năm một lần.

Trier, choisir. Chọn, kén chọn.

Trigonocéphale. (Đầu) có hình tam bản.

Trigonométrie. Phép đo hình tam bản.

Trille. Sự run đang khi hát.

Trilogie. Văn thơ chia ba phần.

Trimestre. Ba tháng, đủ ba tháng.

Trimestriel. Xảy ra ba tháng một lần, đủ ba tháng.

Tringle. Thước (sắt, gỗ).

Trinité. Đức Chúa Lôi ba ngôi.

Trinquer. Chạm chén, chúc uống.

Triumphal. Trọng thể.

Triomphant. Trọng thể, xứng kẻ thắng trận.

Triomphateur. Tướng khải hoàn rất trọng thể.

Triomphe. Sự thắng trận; avoir les honneurs du —, được tướng xứng kẻ thắng trận.

Triompher, être vainqueur. Bất phục, thắng trận; —, obtenir les honneurs du triomphe, (tướng) khải hoàn rất trọng thể; fig., — de ses passions, dẹp tính hư mình.

Tripe. Ruột.

Triptongue. Ba chữ âm vào một vần.

Tripier. Kẻ bán ruột.

Triple. Bằng ba, đã gấp ba, có ba cách.

Tripler. Gấp ba.

Tripot. Nhà gái thổ, nơi đánh bài đánh thổ lò.

Tripotage. Sự gian, mưu gian.

Trirème. (Thuyền) có ba hàng chèo.

Trique. Roi, gây.

Trisaieul. Ông cô; trisaieule, bà cô.

Triste. Buồn, buồn bã, buồn rầu; — nouvelle, tin dữ; visage —, mặt

mũi chiều dăm, xấu mặt, mặt châu chan, mặt ầu sấu; la vertu n'est pas —, nhân đức dễ dàng.

Tristesse. Sự buồn, sự buồn bã; — profonde, bất rứt, bứt rứt; montrer de la —, đeo sầu.

Triturer. Làm cho mòn, xát, dăm mặt, xay.

Triumvirat. Quyền chức quan về toà ba quan.

Trivial. Thường, hèn, thô thấp.

Trochée. Một vần bình và một vần trắc.

Troène, arbre. * Xú lý thụ.

Trogne, tête. Quách.

Trognon. Nổ.

Trois. Ba, * tam.

Troisième. Thứ ba.

Troisièmement. Ba là.

Trombe (marine) Rồng nước.

Trompe de l'éléphant. Vòi voi; l'éléphant entoure le cou avec sa trompe, vòi ngoặc lay cổ; —, bec ou gueule, mõm, mõm (lợn), ngòi (ong, ruồi, v. v.); —, trompette, tù và, kèn; sonner de la —, thổi kèn, bác loa, rúc còi.

Tromper, mentir. Man, dối, nói man, nói dối, nói trớ; — quelqu'un, lừa, đánh lừa (ai); se —, lằm, lằm lổ, sai; si je ne me trompe, nếu tôi chẳng lằm; — par ruse, phỉnh phờ; — les espérances de ses parents, chẳng ăn ở như cha mẹ đã trông; être trompé dans son espérance, không được như mình đã trông cậy; être trompé par les apparences, phải lừa hình bề ngoài.

Tromperie. Sự lừa, sự lừa dối.

Trompette. Loa, ống loa, tù và; un — (soldat), lính thổi kèn.

Trompeur. Gian, kẻ đánh lừa.

Trono, tige. Gốc; — humain, xác người đã chêm đầu; — pour rece-

voir les aumônes, hòm tiền người ta làm phúc.

Tronçon. Khúc, đoạn.

Trône. Toà, ngai, ghế cao; — royal, ngai vua, ngai vàng, toà, giá ngự; — du génie (superst.), ngai; — d'évêque, toà, ghế toà Đức Giám Mục.

Trôner. Ngồi *ou* đứng cao, được nước trên.

Tronqué. Đã chặt một đầu, đã chém; lettres tronquées, chữ đã mất nét.

Tronquer. Cắt bớt, chém, chặt một đầu.

Trop. Quá, nhiều quá, thái quá.

Trophée. Dấu tích làm chứng sự đã thắng trận.

Tropical. Thuộc về hoàng đạo.

Tropique. Hoàng đạo; — du cancer, hoàng đạo bắc, bắc dai; — du capricorne, hoàng đạo nam, nam dài.

Troquer. Thay đổi.

Trotter. Chạy nước kiệu; chạy mau chân; faire — un cheval, bắt ngựa đi nước tề.

Trottiner, marcher à petits pas. Đi chậm chững; —, courir, chạy.

Trottoir. Đường cao đi hai bên phố.

Trou. Lỗ; — de l'oreille, lỗ tai; — de serpent, lỗ rắn; — de crabe, de rat, etc., mà cua, mà chuột, v. v.

Troubadour. Người đọc (hát) văn thơ (xưa).

Trouble, désordre. Sự xôn xao, sự hỗn hào, sự bậy bạ; —, révolte, sự loạn lạc, sự dấy loạn, sự khởi nguy.

Trouble (adj.). Đục, chẳng trong; des yeux troubles, mắt lơ mờ, bàng hoàng, quảng mắt; une lumière —, sáng mờ mờ.

Troublé. Xôn xao; esprit —, bời rời, rời trí, vẩn trí khôn, nhộn nhai.

Troubler. Làm hỗn, phá thứ tự; se —, ra rời trí; — l'eau, khuấy đục nước; le ciel se trouble, giời u ám.

Trouer. Khoan, khoét, thấu qua.

Troupe, réunion. Đổng người, lũ, đoàn; la —, l'armée, binh, đạo binh, quân cuộc.

Troupeau. Đàn, đoàn; — de buffles, bầy trâu; — de porcs, bầy lợn.

Troupier. Lĩnh, quân lính.

Trousse, étui de chirurgien. Bao đựng dao chích; se mettre aux troussees de quelqu'un, theo lối chân ai.

Trousseau. Các quần áo.

Trousser. Xắn.

Trouvaille. Đồ gì đã gặp tình cờ.

Trouvé. Đã tìm được; enfant —, trẻ

cha mẹ đã bỏ và người ta lấy mà nuôi.

Trouver. Tìm thấy; gặp; — la gloire, được danh vọng; l'ung danh nổi tiếng; — son salut dans la fuite, trốn thoát được; se — bien, khoẻ trong mình; se — mal, phải gió bất tỉnh; ce mot se trouve dans Cicéron, Ông Cicero đã dùng tiếng ấy; je trouve que, tôi nghĩ rằng, ý tôi là.

Trouvère. Người đọc (hát) thơ.

Truc. Mưu kế, điều mới bày ra.

Truchement, interprète. Thông ngôn.

Truelle. Cái bay.

Truffe. Nấm đen.

Truie. Con lợn nái, con lợn sề.

Truite. * Thoan từ ngư.

Trumeau. Đùi bò đã chặt mà ăn.

Tuant, fatigant. Hay khuấy khuấy, rầy rà, sinh chán.

Tube. Ống; — à bâtonnets d'encens, ống hương.

Tubercule. Củ.

Tuberculose. Bệnh lao.

Tubéreuse (fleur). Hoa huệ.

Tubéreux. Có củ, có bươu.

Tubulaire. Đã xoi như ống; có nhiều ống.

Tubuleux. (Giống gì) đã xoi như ống.

Tué. Đã phải chết; — à l'ennemi, từ trận.

Tuer. Giết, giết lát, đánh chết; — un homme, giết người, sát nhân; fig. — le temps, chơi mà mất ngày giờ; se —, giết mình, tự vẫn.

Tuerie. Sự giết nhiều người.

Tue-tête (à). (Kêu) cả tiếng, quát lên.

Tueur. Kẻ giết người.

Tuile. Ngói; couvrir (une maison) en tuiles, lợp ngói; maison couverte en —, nhà ngói.

Tuilerie. Lò nung ngói, lò gạch, lò ngói.

Tuilier. thợ ngói.

Tulipe. * Sơn từ cô, tàn du.

Tulle. (Thú) vải mỏng dệt thưa.

Tuméfaction. Sự sưng, sự chướng lên.

Tuméfier. Sưng lên, nổi lên.

Tumescent. Đã sưng, đã chướng, đã phồng lên.

Tumeur. Bướu, nơi sưng lên.

Tumulte. Sự hỗn hào, sự bậy bạ; faire du —, làm hỗn hào, làm lao xao, đức lác om thòm, rộn rã, nhồn nháo lên.

Tumultueux. Hỗn hào, xôn xao, bậy bạ; réunion tumultueuse, hội xôn xao.

Tumulus. Mồ ma, mồ nấm, nơi cao.

Tunique, vêtement. Áo chít, áo trong (không có tay); —, ornement du sous-diacon, áo thầy già năm chức.

Tunnel. Lối hầm dưới đất.

Turban. Khăn chít đầu; petit —, khăn ngang; — en crêpe, khăn nhiễu; mettre son —, chít khăn, bịt khăn; mettre son — les bouts pendants, chít khăn thả riu.

Turbine. Bánh xe nước quay.

Turbot, poisson. * Phưông xa ngư.

Turbulent. Xôn xao, nhức nhắc, ngổ nghịch.

Turpitude. Sự xấu xa, sự bần thủ, sự tục tĩu; — de la vie, cách ăn ở buông tuồng.

Turquoise. Đá ngọc xanh.

Tutélaire. Hay che chở, hay bầu chữa; ange —, thiên thần bảo mệnh; Dieu vous soit —! xin Đức Chúa Lời phù hộ cho anh.

Tutelle. Sự coi sóc, việc coi sóc trẻ mồ côi.

Tuteur. Kẻ coi sóc trẻ mồ côi; bảo thủ gia tài; remplir l'office de —, làm việc coi sóc trẻ mồ côi.

Tuteur. — La loi annamite ne parle pas de tutelle. Lorsqu'il y a des mineurs orphelins, le chef de la parenté, trưởng tộc, doit choisir parmi les parents les plus proches de ces orphelins quelqu'un qui s'occupe de l'administration de leurs biens. Si les mineurs ont encore leur mère, il ne fait qu'aider la mère dans certains cas. Si ces orphelins ont leur grand-père, celui-ci est leur tuteur et chef de famille, gia trưởng.

Tuteur, soutien (terme de jardinage).

Choái, cột, que, v. v. cho được đỡ cây.

Tutoyer. Gọi ai bằng mày.

Tuyau. Ống, ống khói; — de pipe, xe điều; un — (tige) de blé, etc, cây lúa; un — de plume, ống lông chim.

Tympan. Da trong lỗ tai.

Tympanite. Bệnh thủng trướng, bệnh cổ trướng.

Type, modèle. Khuôn, mẫu, kiểu.

Typhoïde (fièvre). Bệnh thương hàn; les pustules de la — sortent, nó phát ban.

Typhon. Bão; petit —, cơn gió, cơn giông; éprouver de grandes pertes par le —, phải bão táp mưa đá tàn hại.

Typhus. Dịch, ôn dịch.

Typique, allégorique. Chỉ hình bóng, là bóng.

Typographe. Kẻ in.

Typographie. Nhà in.

Tyran. Vua, vua độc dữ, kẻ dùng quyền cách độc dữ; kẻ đã tiếm vị, kẻ cướp quyền.

Tyrannicide. Sự giết vua độc dữ.

Tyrannie, oppression. Sự dùng quyền

cách độc dữ, sự (vua) hà hiếp dân.

Tyrannique. Độc dữ, trái phép, xứng vua độc dữ.

Tyranniser. Hà hiếp dân, dùng quyền vua cách độc dữ.

Tzar. Vua nước Galatur.

U

Ulcération. Sự lên chốc lởch.

Ulcère. Dầu tích, sự sảy da, chốc lởch.

Ulcérer. Làm cho bị dầu; fig., làm cực lòng.

Ultérieur, qui vient après. Ở sau, có sau; —, qui est au-delà, ở bên kia, xa hơn nữa.

Un. Một, nhất (ch.); tous, sans en excepter —, hết mọi người thay thay, chẳng trừ ai; pas — seul, dù một người cũng không; l'— après l'autre, cứ lần lượt, kể trước người sau; l'— des deux, một người trong hai người; l'— et l'autre, cả hai; de deux jours l'—, hai ngày một, mỗi hai ngày; ne faire qu'— avec, làm một vuôi.

Unanime. Một lòng, đồng tình, đồng lòng, một ý một lòng.

Unanimentement. Đồng ý, đồng tình, đồng lòng.

Unanimité. Sự đồng lòng, sự đồng tình, sự hợp ý, sự cùng nhau cả.

Uni, égal. Bằng phẳng; —, poli, tròn; lẫn; —, joint, đã kết bạn, đã nối.

Unifier. Đặt hợp làm một, bắt làm một.

Uniforme. Bằng, có một cách, thuộc về một hình.

Uniformément. Cứ một cách, cách điều đặn, cách bằng.

Uniformité. Kiểu chung, một cách, sự điều đặn.

Unilatéral (contrat). Lối giao buộc một bên mà thôi.

Union. Sự hoà thuận, sự hợp một lòng một ý.

Unique. Ở một, một; fils —, con một; —, sans égal, chẳng có ai ví cho bằng.

Uniquement. Mà thôi, trên hết, cách riêng.

Unir. Đặt hợp làm một, nối, kết.

Unisson. Điều cung, điều tiếng; chanter à l'—, hát điệu.

Unité. Số một, một.

Univers. Thiên hạ, mọi sự mọi vật; cả và loài người ta.

Universalité. Sự chung, sự hết thay thay; l'— du genre humain, hết cả loài người ta.

Universel. Chung, cả và, hết cả, lốt cả.

Université, ensemble. Sự chung, sự hết cả; —, école, họ các thầy được phép dạy trảng trong nước nào, trảng chung.

Uranographie. Phép dạy về thiên thượng.

Urbain. Thuộc về tỉnh thành.

Urbanité. Sự lịch sự, sự lịch lẫm, kiểu tỉnh thành; pleine d'—, lịch sự, kinh lịch, từ tế lẫm.

Urgence. Sự cần kíp, sự vội.

Urgent. Cần lắm, vội lắm, cần kíp; le danger est —, sự cheo leo đã hồng đèn.

Urine. Nước tiểu, nước dái.

Uriner. Tiểu, dái; — en marchant, dái đứng, tiểu rong; — avec difficulté, làm bẽ.

Urinoir. Nơi đi tiểu; cái vệt.

Urne. Bình để nước, vò, chĩnh, hũ; — mortuaire, bình chứa hài cốt kẻ chết.

Urticaire, maladie. Chứng ngứa.

Us, usage. Thói quen, lệ, lẽ lối; les — et coutumes, cách thói; tel est l'usage, đã có thói quen thế, ấy là lối quen.

Usé. Đã dùng; un homme —, người đã kiệt sức.

User, se servir. Dùng; — de sévérité avec, cứ phép nghiêm nhặt vuồi.

Usine. Lò, nhà thợ.

Usité. Quen dùng, đã thành thói.

Ustensile. Đồ, đồ dùng, các đồ dùng.

Ustion. Sự đốt, phép cứu.

Usuel. Đã dùng, đã quen, người ta quen, thường thấy.

Usufruit. Sự được lợi lãi mà không được của, phép hưởng dùng của gì.

Usufruitier. Kẻ được lợi lãi không, kẻ được phép hưởng dùng của gì.

Usuraire (prêt). Tiền cho vay ăn lãi.

Usure, intérêt excessif. Sự đặt nợ ăn lãi; faire l' —, cho vay tiền ăn lãi.

Usurier. Kẻ đặt nợ ăn lãi.

Usurpation. Sự chiếm lấy, sự cướp; — du pouvoir, sự tiếm vị, sự cướp quyền.

Usurper. Chiếm lấy, cướp lấy, cầm giữ; — l'autorité, tiếm vị, cướp quyền, ám lệnh; đoạt quyền.

Uterin. Đồng bào, bởi một mẹ mà sinh ra.

Utile. Có ích, có lợi, dùng được.

Utilement. Cách có ích có lợi.

Utiliser. Dùng, làm cho ra ích; — son temps, dùng ngày giờ mà làm việc có ích.

Utilité. Ích, ích lợi, cách dùng.

Utopie. Điều gì bày đặt (song le không có thể làm được).

Utopiste. Kẻ bày đặt điều gì, kẻ bày đặt điều phi lý.

Utricule. Bầu du nhỏ.

V

Va (interj.). Đi, đi cho rảnh, bước, xéo, cút.

Vacance. Mùa nghỉ, mùa chơi.

Vacarme. Sự hỗn hào, sự xô xao.

Vacation. Sự tha việc gì.

Vaccin. Thuốc chủng đậu.

Vaccinateur. Thầy thuốc (kẻ) chủng đậu.

Vaccine. Phép chủng đậu, phép khêu đậu.

Vacciner. Chủng đậu, khêu đậu, giống đậu.

Vache. Con bò cái.

Vacher. Kẻ chăn bò cái.

Vacherie. Chuồng bò cái.

Vacillant. Hay lung lay, thất thểu, chằng vững; avoir une foi vacillante, lòng trung ou (dứt tin) phấp phồng.

Vaciller. Thất thểu, lung lay; — en marchant, đi choáng váng; — pour avoir trop bu, đi khật khưởng vì đã uống rượu, đi khập khiễng.

Vagabond. Đồng dãi, chạy rêu, cầu bơ cầu bát.

Vagabonder. Đi đồng dãi, rêu quanh, đi lẩn quẩn.

Vagir. (Trẻ con) khóc, khóc oe oe, kêu khóc.

Vagissement. Tiếng trẻ con khóc, tiếng khóc oe oe.

Vagon. Xe lửa.

Vague, eau agitée. Sóng, nước; au milieu des vagues agitées, ở giữa sóng to.

Vague, indéfini. Chẳng rõ, chẳng chắc; de vagues rumeurs, những tiếng đồn hồ đồ.

Vaguemestre. Kẻ phát thư.

Vaguer. Đi đông dãi, rẽ quanh, lẩn quẩn.

Vaillance. Sự mạnh bạo, đức can đảm.

Vaillant. Mạnh bạo, bạo dạn, có gan.

Vaillant (n'avoir pas un sou). Chẳng có đồng chữ nào sót.

Vain, inutile. Vô ích, rõ không; —, frivole, chẳng thật, chẳng vững bền; —, orgueilleux, kiêu, kiêu ngạo; —, vantard, hay khoe mình.

Vaincre. Thắng, thắng trận, được trận, đánh được, bắt phục; fig. **se** —, dẹp tính hư mình.

Vaincu. Kẻ đã phải thua; être — à la guerre, thua, bại trận; être — par la douleur, (người) đau quá chịu chẳng được.

Vainqueur. Kẻ được trận, kẻ thắng trận; — à la guerre, kẻ đã bình giặc.

Vaisseau, navire. Tàu, tàu lửa; — à trois ponts, tàu ba tầng; — de guerre, tàu chiến; — cuirassé, tàu học thành sắt; — amiral, tàu chở quan tổng thống thủy đạo; — marchand, tàu chở đồ; construire un —, đóng tàu.

Vaisselle. Đồ bát; de la — plate, những đồ bát bằng bạc.

Val. Thung lũng.

Valable. Có sức, nhận được; raison non —, non lẽ.

Valet, serviteur. Đầy tớ, tôi tá.

Valetaille. Lũ đầy tớ tôi tá.

Valétudinaire. Ồm yếu, ốm nhom, cử rữ, lữ thủ.

Valeur, prix, Giá; diminuer de —, sụt giá; —, vaillance, lòng mạnh bạo.

Valeurs (des). Bạc giấy, tờ đổi bạc.

Valeureux. Mạnh bạo, bạo dạn, can đảm, rắn rỏi.

Validation. (Sự gì) đã ứng chịu.

Valide. Mạnh khoẻ, chẳng có bệnh; argument —, lẽ mạnh.

Valider. Ứng chịu, đặt quyền phép.

Validité. Quyền phép; la — d'un Sacrement, sự thành phép Sacramentô.

Valise. Bao, bị, bao đựng bạc.

Vallée, vallon. Thung lũng, thung, đồng.

Valoir, avoir un prix. Giá, đáng giá; ne rien —, chẳng ra gì.

Valser. Múa nhảy.

Value (plus). Đáng giá cao hơn.

Valve. Ốc.

Valvule. Cánh cửa, cửa mạch huyết.

Vampire. Ma, giống gì hiện ra mà làm hại người ta.

Van. Nong, nong nia, nong vựa; éten-dre un — pour sécher le riz, ngắt nong.

Vandale. Kẻ có tính phá tàn, kẻ phá hủy hoại.

Vanille. Đại hoàng, * lan tử.

Vanillier (vanilla aromatica). Hoa lan tía.

Vanité, vantardise. Sự khoe khoang, sự phỉnh phờ; —, orgueil, tính kiêu ngạo; tout n'est que — sinon, mọi sự giả trá đừng kể.

Vaniteux. Kiêu, kiêu căng, hay khoe mình, kẻ phô mình.

Vanne. Máy (ou tâm ván) ngăn nước lại.

Vanner. Rê, quạt; moulin à —, hòm quạt lúa; — le riz, rê, quạt, gặt gạo.

Vanneur. Kẻ quạt lúa, kẻ rê sấy.

Vannier. Thợ đan lát.

Vantail. Cánh cửa.

Vantard. Hay khoe mình, kể nói phét,
— et peureux, miệng hùm gan sứa.

Vantardise. Lời nói khoác, lời khoe mình.

Vanter, louer. Khen; se —, khoe mình, phô mình, nói khoác.

Vanterie. Sự khoe mình, sự cậy mình quá.

Vapeur. Hơi, khí; bateau à —, tàu lửa.

Vapoureux. Có khí xông, xông khí.

Vaporisation. Sự hấp hơi, sự xông khí.

Vaquer, s'appliquer à. Làm, làm việc, liệu; — à ses fonctions, làm việc bậc mình; —, cesser pour un temps, nghỉ việc.

Varande. Hè, hiên.

Varech. * Hải đại.

Varenne. Đất hoang vu.

Vareuse. (Thú) áo khầu.

Variable. Hay thay đổi, biến cải; temps —, dờ giờ.

Variante. Điều khác nhau.

Variation. Sự thay đổi, cách thể khác.

Variété. Thứ (khác nhau); sự khác sắc; — des fleurs, sự hoa có lăm vẻ.

Varice. Mạch huyết sưng lên (vì máu chẳng chạy điều.)

Varicocèle. Mạch huyết sưng lên.

Varier. Đổi làm cho ra khác.

Variole. Bệnh hoa, chứng đậu; ma đậu *et* ma chần; deux espèces de variole; contracter la —, lên hoa, lên đậu, lên tốt, lên mùa, lên giống; marque de —, nút rõ, chần đậu; être marqué de la —, rõ, rõ chẳng.

Varioloux. Kể lên đậu; kể rõ.

Variqueux. Có mạch huyết (nơi chân).

Varlope. Cái bảo.

Vase, ustensile. Bình; — à fleurs, bình hoa; — de nuit, cái vít, bình tiểu tiện đêm.

Vase, bourbe. Đất bùn, bùn nầy, bùn.

Vaseux. Có bùn lăm, đồng lầy.

Vasistas. Cửa sổ nhỏ.

Vasque. Ao nông, bể nông.

Vassal. Thủ hạ, đầy tớ.

Vassalité. Bậc thủ hạ (phải nhận phép chúa).

Vaste. Rộng, rộng rãi, quảng khoáng.

Vatican. Đến Đức Thánh Phapha ở.

Vau-l'eau (à). Xuôi nước.

Vaurien. Thăng, thẳng gian, thẳng bồm xom.

Vautour. Chim kền kền.

Vautrer (se). Lăn mình, dẫm mình; se — dans la boue, dẫm mình vào bùn; fig.; se — dans les plaisirs, ăn ở buông tuồng, giẫm gĩa trong các sự vui sướng xác thịt.

Veau. Con me, con bê, bò con; — marin (phoque), lão hổ ngư; du —, thịt bò con, thịt bê.

Vedette. Kể cỡi ngựa mà đi tuần do; en —, nổi, ở ngoài.

Végétal (adj.). Thuộc về thảo mộc.

Végétation. Sự cây cỏ mọc lên.

Végétaux (les). Thảo mộc, sáng cỏ; giống gì mọc.

Végéter, croître. Mọc lên, mọc mầm; dépérir, yếu ớt.

Véhémence. Sự rất mạnh, sức mạnh.

Véhément. Mạnh, có sức, rất mực; lăm, riết, cả thể.

Véhicule. Xe, cỗ xe.

Veille (la). Hôm trước.

Veille (une). Một canh; passer la —, giao canh; fin des veilles, tan canh.

Veille. — De sept heures du soir à cinq heures du matin à peu près, la nuit se partage en cinq veilles, appelées canh một, canh hai, canh ba, canh tư et canh năm, d'environ deux heures d'horloge chacune. Le commencement de chaque veille se dit đầu canh, le milieu, nửa canh et la fin cuối canh.

Veillée. Sự thức khuya, sự tỉnh thức; faire un ouvrage à la —, thức khuya mà làm việc gì.

Veiller, ne pas dormir. Thức, tỉnh thức, chẳng ngủ; — jusqu'à une heure avancée, thức khuya; — surveiller, coi, coi sóc, lo, canh; — un malade, canh người liệt.

Veilleur. Người canh, quân canh; choisir les veilleurs, cất phiên canh.

Veilleuse, lampe de nuit. Đèn chong.

Veine. Mạch máu, mạch huyết; — d'or, tia vàng trong mỏ; — du bois, vân gỗ; — du marbre, vân đá cẩm thạch,

Veineux (bois). Gỗ có nhiều vân.

Véler. (Con bò cái) đẻ.

Velin. Da bò con đã thuộc.

Velléité. Ý muốn vừa vậy.

Vélocipède. Máy xe đi nhanh chân.

Vélocité. Sự mau mẩu, sự mau chân, sự chày kíp, sự chóng vánh.

Velours. Nhung thóc.

Velouté. Mềm mại, êm ái.

Velu, poilu. Có nhiều lông, rậm lông.

Venaïson. Thịt muông dữ, thịt săn bắn.

Vénal (quelqu'un). Kẻ ăn dút lót, kẻ chịu của thụ lộ.

Vénalité. Sự ăn của thụ lộ.

Vendange. Sự hái quả nho; l'époque de la —, mùa hái quả nho.

Vendanger. Hái quả nho.

Vendangeur. Kẻ hái quả nho.

Vendeur. Kẻ bán.

Vendre. Bán, bán chác, bán mại; — par autorité publique, phát mại; — à crédit, bán chịu; — au comptant, bán tiền tươi, bán tiền thật mặt; — en gros, bán cất; — au détail, bán lẻ.

Vendredi. Ngày thứ sáu.

Vendu. Đồ đã bán; fig., người đã ăn của thụ lộ.

Vénéfice. Thuộc độc bùa.

Venelle (enfiler la). Chạy mau chân, trốn chạy.

Vénéneux. Độc.

Vénéralable. Đáng kính, đáng người, ta cung kính.

Vénération. Sự kính, sự cung kính, sự tôn kính

Vénérer. Kính, trọng kính, tôn kính, kính chuộng.

Vénérie. Nghề săn bắn.

Veneur. Kẻ săn, kẻ bắn.

Vengeance. Sự báo thù, sự oán trả, sự thù oán; tuer quelqu'un par —, giết ai cho bỏ lòng thù; méditer une —, mưu oán.

Venger (se). Báo thù, oán phạt, bắt vạ.

Vengeur. Kẻ báo thù, kẻ thù oán; — de crimes, kẻ oán phạt tội lỗi.

Veni sancte, prière. Kính Đức Chúa Phiritô Sangtô.

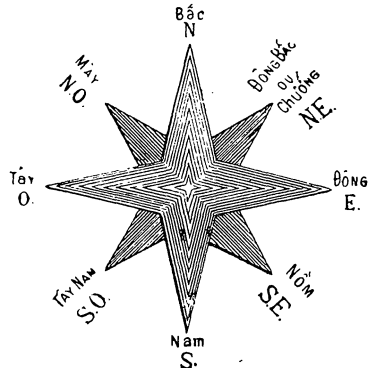
Véniel (péché). Tội nhẹ, tội nhỏ mọn.

Venimeux. Có nọc độc, có thuốc độc pha vào; độc địa, độc dữ.

Venin. Nọc rắn, thuốc độc; fig., lời độc, lời chua chát, lời gì làm hại.

Venir. Đến, về, tới, đi, đi đến, lại; — au monde, sinh ra đời; — trouver quelqu'un, đến cùng ai; — à l'esprit, trí khôn tưởng đến; en — aux mains, giao chiến; giằng xé; en — au point de, đến nỗi.

Vent. Gió; la rose des vents, tám hướng (fig.); O. tây. E. đông, S

nam, N, hác; N.-O, may; S.-E, nồm;

— favorable, gió xuôi; — contraire, gió ngược; agité par le —, phất, phất phơ; le — souffle, gió thổi.

Vente. Sự bán, sự bán chác; — en gros, sự bán hàng cật; — en détail, sự bán hàng vặt; — aux enchères, sự bán tranh giá.

Venter. Gió thổi, có gió.

Venteux. Hay động gió, có gió to.

Ventilateur. Cái máy quạt.

Ventilation. Sự quạt gió cho mát.

Ventouse. Ống giác; appliquer une —, giác máu.

Ventre. Bụng dạ, lòng, ruột; avoir mal au —, có đau bụng; — de cochon, nậy lợn; le — d'une fiole, bụng lọ; faire un —, phình ra, ra hình tròn.

Ventrée (une). Một lứa.

Ventricule, cavité du cœur. Phần lá tim.

Ventrière. Dây buộc bụng; sous —, dây thắt đai.

Ventriloque. Kẻ nói bằng (trong) bụng, bồng bụng mà nói.

Ventru. To bụng, sỗ bụng.

Venue, arrivée. Sự đến, sự tới đến, sự xảy ra; —, accroissement, sự lớn lên.

Ver. Sâu, giòi; — de terre, intestinal, con giun; — solitaire, con sán; — des fumiers, des cadavres, giòi tữa, giòi bọ; — luisant, con dóm dóm; — à-soie, con tằm; élever des vers-à-soie, chăn tằm.

Véracité. Sự ngay thật, lời thật chắn chắn.

Vérande. Hè, hiên.

Verbal. Bằng lời, bằng miệng; rédiger un procès —, kể mọi sự đã xảy ra, biên đầu đuôi các việc; faire un procès —, kiện cáo ai bằng miệng.

Verbalement. Bằng miệng.

Verbaliser. Kiện cáo ai (bằng miệng).

Verbeux. Lắm điều, lắm lời, lép lép, ngoa ngoắt; dài quá, dài rợ.

Verbiage ou verbosité. Sự nói chả chớt, tính hay nói lắm.

Verdâtre. Xanh xanh, có hơi xanh.

Verdeur (d'un fruit). Sự quả chua.

Verdict. Án, lý đoán.

Verdier (oiseau). * Thùý thừợc.

Verdir, devenir vert. Nền xanh; —, peindre en vert, vẽ sắc xanh.

Verdoyant. Xanh tươi, tươi tốt, sồn sồn.

Verdure. Sự sắc tươi, sắc xanh.

Véreux. Có sâu, có giòi.

Verge pour frapper. Roi vọt, que, gậy; — officielle (ornée), cái hèo; couper une —, chiết cành; fig., se servir de la —, dùng phép ngất.

Verger. Vườn cây ăn quả.

Verglas. Mưa giá đông lại.

Vergogne. Chẳng biết hổ thẹn, không có nết.

Vergue. Trục buồm.

Véridique. Thật, quả thị quả thật.

Vérification. Sự thử xem, sự soạn lại.

Vérifier, comparer. Làm cho biết thật, thử, soạn lại, sánh lại; —, prouver, tỏ ra, làm chứng; la témérité du fils vérifia la parole du père, cách con ăn ở càn giữ đã tỏ ra cha bần khôn ngoan.

Véritable ou Véritablement. Thật, thật như vậy.

Vérité. Sự thật, sự thật thà, sự trung thành; la — blesse, sự nói thật làm cho giận ghét; en —, thật sự, cứ sự thật.

Verjus. Quả nho chưa chín, quả nho chua.

Vermeil. Bạc xuy vàng, (đỏ com) bằng bạc xuy vàng.

Vermeil (couleur). Màu điều.

Vermicelle. Miến; — annamite, bún.

Vermiculaire. Có tính con sâu.

Vermiforme. Có hình con sâu.

Vermifuge. (Thuốc) giun.
Vermillon. Sơn tàu, điều; * ngân châu
ou đan sa; du —, du fard, phấn
giỏi, son mà giỏi mặt.
Vermine. Chầy, chí, rận, bọ.
Vermisseau. Sâu, giới.
Vermouler (se). Phải một phải sáu ăn.
Vermoulure. Sự sáu một ăn gỗ.
Vermout. Rượu trắng đã ngâm ngải
cứu.
Vernir. Bôi (thuốc), xoa, quang dầu,
sơn.
Vernis. Sơn.
Vernissage. Sự bôi sáp (hay là thuốc
cho nó bóng lên).
Vernisseur. thợ sơn.
Vérole ou variole. Chứng đậu, sự
lên tốt; marqué de la —, rỗ; —,
maladie honteuse, tiêm la.
Verrat. Lợn hoa, con lợn bột, lợn đực
chưa thiến.
Verre (du). Thủy tinh; une fiole en —,
lọ thủy tinh; un — de lampe, kính
đèn.
Verre, vase à boire. Cốc, ly; — à bords
droits, cốc vại; — à liqueurs, cốc
nhỏ; — à bordeaux, cốc nhỏ.
Verrerie. Nhà nấu thủy tinh.
Verrier. Thợ làm đồ thủy tinh.
Verroterie. Đồ thủy tinh.
Verrou. Then, then cửa; pousser le
—, gài then cửa.
Verrouiller. Gài then cửa.
Verrue. Mụn cơm, mụn cóc.
Verruqueux. Có nhiều mụn cơm.
Vers (prép.). 1° Indiquant le lieu,
vers se traduit par về, hướng về,
chung quanh, trở về, gần, etc.; les
yeux tournés — la terre, con mắt
trông xuống đất; 2° Indiquant le
temps, *vers* se traduit par độ, etc.; —
le soir, khi chập tối.
Vers (poésie). Câu thơ, câu vè, cung hát.
Versant, côte. Đàng dốc.

Versatile. Hay đổi ý, lắt lững;
esprit —, trí biện bác, tính lắt
lững.
Verse (il pleut à). Mưa rào.
Verseau (signe du zodiaque). Tí cung.
Versement. Sự nộp bạc.
Verser, répandre. Đổ; — goutte à
goutte, nhỏ, rỏ; — à pleins bords,
đổ cho phỉ; — des larmes, tứa nước
mắt ra; — le riz dans les tasses, sể
com.
Verset. Cầu.
Versificateur. Kẻ đặt thơ, thầy văn
thơ.
Versification. Sự làm thơ, phép làm
thơ.
Versifier. Làm thơ, đặt thơ, chấp
câu thơ.
Version. Bài tiếng khác dịch ra tiếng
minh.
Verso. Mặt trái (tờ gì).
Versoir, partie de la charrue. Môm
cày.
Vert. Xanh lá cam; le —, mùi xanh,
sắc xanh; — de Chine, * lục cao; —,
non mùn, non, còn chua, chưa chín;
fig. un vieillard encore —, người
già còn tươi tắn.
Vert-de-gris. Thanh đồng, gỉ xanh,
* đồng lục.
Vertébral. Có khúc như xương sống,
thuộc về xương sống; la colonne
vertébrale, xương sống.
Vertèbre. Đốt xương sống, khớp
xương sống, khúc xương sống.
Vertébrés. Giống vật có xương sống.
Vertement. Cách thẳng, cách cứng,
chua.
Vertical. Thẳng, đứng ngay.
Vertige. Sự chóng mặt, sự váng mắt;
pris de —, kẻ phải chóng mặt.
Vertigineux. Hay chóng mặt; hauteur
vertigineuse, nơi cao đến nỗi sinh
chóng mặt.

Vertu. Nhân đức, đức, sự lộn lnh; la des plantes, sự thần hiệu các giống thảo.

Vertueux. Có nhân đức, đạo đức.

Verve. Sức riêng; — poétique, on cướp trí mà làm văn thơ.

Verveine. * Cây mã chiến, cỏ roi ngựa, * mã chiến thảo.

Vesce, plante. Đậu tằm, dã đậu.

Vésicant. Hay sinh mụn lên.

Vésicatoire. Cao phòng da; poser un —, gián cao phòng da.

Vésicule. Mụn phỏng.

Vesse. Địt ngầm.

Vessie. Bong bóng, bàng quang.

Veste. Áo, áo ngoài.

Vestiaire. Nhà để áo, nhà mặc áo, nhà đồ; nhà khách ngoài để nón, giày, v. v.

Vestibule. Tiền đường, nhà khách.

Vestige. Lốt chân, dấu chân, lồi chân, vết chân.

Veston. Áo khau.

Vêtements. Quần áo, xống áo, đồ mặc; — de deuil, áo tang, áo chề; — pontificaux, áo lễ Giám mục; — de cérémonie (à manches longues et droites), áo thụng, áo vôi voi.

Vétéran, vieux soldat. Lính cựu.

Vétérinaire. Thầy thuốc chữa vật chủ; l'art du —, nghề chữa thuốc cho giống vật.

Vétille. Điều vật.

Vétir. Mặc, mặc áo, cho áo mặc; se —, mặc áo; se — sans recherche, ăn mặc đơn sơ; vêtir avec goût, ăn mặc bĩ bảnh; vêtir d'un cilice, ăn mặc nhậm mình.

Véture. Phép mặc áo trong nhà dòng.

Vétusté. Sự già cỗi, sự cũ, sự lâu dài.

Veuf. Người góa vợ; veuve, bà góa, người góa chồng, cô quả.

Veuvage. Sự góa bụa, phận kẻ góa bụa.

Vexant, vexatoire. Hay sinh khổ sở, khó lòng, cực lòng.

Vexer. Chọc, quày, bắt bớ, khuấy khuấy, làm khổ sở.

Viable. Sống được.

Viaduc. Cầu.

Viager. Cho hết đời mình.

Viande. Thịt; — sans graisse, nạc.

Viatique (St). Minh thánh cho kẻ liệt mong sinh thì; của ăn dâng.

Vibord. Xả lý.

Vibration. Sự rung, sự run.

Vibrer. Rung lay, lắc; voix vibrante, tiếng lảnh lỏi.

Vicaire. Phó, tùy, kẻ giúp; — apostolique, Đức Giám mục (coi địa phận thay vì Đức Thánh Phapha).

Vicariat. Sự làm việc thay vì, sự làm giúp mà thôi; — apostolique, địa phận (Đức Giám mục).

Les vicariats apostoliques du Tonkin sont au nombre de six :

1° Le **TONKIN OCCIDENTAL** (provinces de Hà Nội, Hà Nam ou Phủ Lý, Ninh Bình, Thanh Hoá, partie de Nam Định et de Chợ Bờ, plus une partie du Laos); les principales résidences sont Hà Nội et Kẻ Sở ;

2° Le **HAUT-TONKIN** (provinces de Sơn Tây, Hưng Hoá et Tuyên Quang, plus les thập lục Châu et une partie du Laos). Résidence principale : Hưng Hoá ;

3° Le **TONKIN SEPTENTRIONAL** (provinces de Bắc Ninh, Thái nguyên, Lạng Sơn et Cao bằng). Résidences principales : Bắc Ninh et Kẻ Chò ;

4° Le **TONKIN CENTRAL** (majeure partie de la province de Nam Định et provinces de Hưng Yên et de Thái Bình). Résidences principales : Bùi Chu et Phú Nhai ;

5° Le **TONKIN ORIENTAL** (provinces de Hải Phòng et de Quang Yên).

Résidences principales : Hải Phòng et Kê Sắt;

9° Le TONKIN MÉRIDIONAL (provinces de Nghệ An, Hà Tĩnh et sous-préfecture de Bồ Chính. Résidences principales : Xã Đoài et Vinh.

Vicariats apostoliques de l'Annam.

— Selon la division politique actuelle, la Mission tout entière du TONKIN MÉRIDIONAL et la province de Thanh Hoá au Tonkin occidental, font partie de l'Annam; il faut y ajouter en allant du Nord au Sud :

1° La COCHINCHINE SEPTENTRIONALE.

Résidence principale : Huế ;

2° La COCHINCHINE ORIENTALE. Résidence principale : Qui Nhơn.

Enfin Saigon est le centre du Vicariat apostolique de la COCHINCHINE OCCIDENTALE qui renferme presque entièrement notre Colonie de Cochinchine; et Pnom-pênh, capitale du Cambodge, est la Résidence du Vicaire apostolique du CAMBODGE.

Tous ces vicariats réunis comprennent de 700.000 à 800.000 chrétiens sur une population totale d'environ 25.000.000.

Vice, qui remplace. Phó; kẻ thay, tuý.

Vice, défaut. Nết xấu, tính hư, thói xấu.

Vice-amiral. Thủy sư thông chế.

Vice-consul. Phó công sứ.

Vice-légat. Phó quan sứ.

Vice-président. Người áp việc thay, kẻ cầm quyền tuý.

Vice-roi (au Tonkin). Quan kinh lược.

Vicier, rendre nul. Làm hư; —, gáter, làm cho ra xấu.

Vicieux. Hư, xấu nết, chẳng cứ phép; cheval —, ngựa bất kham.

Vicinal. Thuộc về làng mạc; chemin —, lối đi qua làng.

Vicissitude, changement. Sự thay đổi, sự sỉ lượt.

Victimaire. Kẻ giết loài vật mà tề tế.

Victime. Của tề lễ; giống vật nào giết mà tề lễ, hi sinh (ch.).

Victoire. Sự thắng trận; remporter une —, thắng trận.

Victorieux. Kẻ được trận, kẻ thắng trận.

Victuaille. Của ăn, đồ ăn, của dùng hằng ngày.

Vidanges. Phân; enlever les —, hót phân xổ ra.

Vide. Rỗng không, trống không, không; aller à —, đi không.

Vider. Đổ ra hết, làm cho ra rỗng không; — un étang, tát nước ao cho cạn; — un animal, mổ ruột, chất ruột, ken ruột; fig., — un procès, xử việc, xử kiện.

Vie. Sự sống; une — d'homme, một đời; toute sa —, trọn đời người; longue —, trường thọ; —, manière de vivre, cách ăn ở, thói nết; mener une — pauvre, ở bậc khó khăn; avoir une sainte —, ăn ở nết na đạo đức; chercher sa —, kiếm ăn nuôi mình, cầu thực; écrire la — de quelqu'un, chép truyện ai.

Vieillard. Ông lão, ông già.

Vieille (femme). Bà lão, bà già.

Vieilleries. Những đồ cũ.

Vieillesse. Tuổi già, tuổi kẻ già; l'extrême —, tuổi già cả.

Vieillir. Ra già, nên già cả; commencer à — (se dit des choses), giúc.

Vieillot. Người đã già.

Vieille. Thứ đàn cầm; đàn quay.

Vierge. Người nữ đồng trinh, đồng thân, trinh nữ; la Ste Vierge: Đức Bà Maria đồng trinh sạch sẽ; — (signe du zodiaque), tị cung.

Vieux. Già, già cả, già lão, già nua, già yếu, tuổi tác; — et infirme, mình già tuổi yếu; très —, già lắm; — (qui a plus de 50 ans), lão hạng, —

de plus de 60 ans, lão nhiêu ; — de plus de 70 ans, lão mạo ; (en parlant des choses), đã lâu.

Vif, agile. Lanh chai ; —, emporté, nóng tính, lách xắc ; esprit —, trí biến báo, trí nhanh nhẹn ; froid —, rét ngắt, rét buốt lăm ; œil —, mắt sắc sảo ; douleur vive, đau xót, rất rúa ; couleur d'un rouge —, sắc đỏ lăm, đỏ chót chót ; —, qui vit, sống, ở đời ; brûler —, đốt khi còn sống ; couper dans le —, cắt vào thịt sống.

Vif-argent. Thủy ngân.

Vigie. Linh canh trên vòm cột buồm.

Vigilance. Sự tỉnh, sự săn sóc ; sự lo cẩn thận, sự lo cẩn mẫn.

Vigilant. Tỉnh, kẻ săn sóc, lo cẩn thận.

Vigile, veille d'une fête. Ngày trước lễ trọng, ngày áp lễ.

Vigne, lieu planté de vignes. Vườn nho ; —, arbuste, cây nho ; — sauvage, nho dại, nho rừng.

Vigneron. Kẻ làm vườn nho.

Vignoble. Nơi trồng cây nho.

Vigoureux. Mạnh, mạnh mẽ, khỏe mạnh.

Vigueur. Sức, sức lực, sự mạnh mẽ.

Vil, abject. Phàm hèn, hèn hạ ; —, de peu de valeur, kém giá ; vendre à — prix, bán rẻ lăm.

Vilain, déplaisant. Khó coi.

Vilebrequin. Cái khoan.

Vilenie. Phàn bôn, việc hèn, lời thô tục.

Vilipender. Chê, làm xỉ nhục.

Villa. Trại.

Village. Xã, lý ấp

Villageois. Người nhà quê, người kẻ quê, người xứ quê, người nông phu.

Ville. Thành, tỉnh ; à la —, trên tỉnh ; en —, ngoài phố.

Villégiature. Sự nghỉ việc, sự đi giải trí trại nhà quê.

Vin. Rượu ; du — rouge, rượu đỏ ; du — blanc, rượu trắng ; du — de messe, rượu lễ ; du — de table, rượu cơm ; du — naturel, rượu nho ; du — falsifié, rượu giả ; du bon —, rượu ngon, rượu tằm ; du — annamite, rượu annam ; du — annamite passé deux fois dans l'alambic, rượu bạch tuyết ; pris de —, hơi say rượu ; tout-à-fait pris de —, say bết.

Vinaigre. Giấm ; du bon —, giấm chua ; du — très fort, giấm son ; du — de vin, giấm thanh ; du — faible, giấm lạt.

Vinaigrette. (Đồ ăn) đã pha giấm vào.

Vinaigrier, fiole à vinaigre. Lọ giấm ; —, plante, * toan mĩ thảo.

Vindicatif. Hay hằn thù, hay giữ lòng thù oán.

Vindicté. Sự báo thù, sự oán phạt.

Vineux. Có mùi rượu.

Vingt. Hai mươi ; quatre-vingts, tám mươi.

Vingtaine. Độ hai mươi.

Vingtième. Thứ hai mươi.

Vinicole. Thuộc về rượu.

Viol. Tội gian hiệp.

Violacé. Tím tím, thắm.

Violation, action d'enfreindre. Sự lỗi, sự phạm ; — de la foi jurée, lời thề đã lỗi, sự thất tín,

Violenment. Cách mạnh ; cách ép tính.

Violence. Sự hãm hiệp, sự dữ tợn ; faire —, bắt làm (việc gì).

Violent, impétueux. Mạnh, bạo, dữ, quá lẽ, dữ tợn ; un vent —, gió to, bão.

Violenter, faire violence. Hãm hiệp, hiệp, bắt làm, làm khổ.

Violer, enfreindre. Phạm đền, lỗi, chẳng giữ ; — un traité, lỗi ước ; —, commettre un viol, gian hiệp, ức hiệp.

Violet. Tím, biếc, tía.

Violette. Rau mạ tía, * thủy thảo hoa, địa đinh thảo.

Violon. Ti bà nhỏ; un — à deux cordes, nhị; un — à trois cordes, tam.

Violoncelle. Ti bà lớn.

Viorne. * San hồ thụ.

Vipère. Rắn độc, rắn lục.

Virement. Sự quay, sự trở, sự đổi.

Virer, tourner. Đi chung quanh; —, faire tourner, vặn, quay, làm cho quay; — de bord, quay mũi tàu.

Virginal. Thuộc về người đồng trinh, xứng người đồng trinh.

Virginité. Sự đồng trinh, sự trinh khiết.

Virgule. Nét chấm.

Viril. Mạnh mẽ, xứng người.

Virilité. Tuổi trưởng, tuổi đứng đắn, tuổi thành nhân, sự sức lực.

Virtuelle (intention). Ý có sức bởi ý trước.

Virtuose. Có tài riêng về hát âm.

Virulence. Lời chua, lời sòng sít, sự quả nặng điều.

Virulent. Chua, dữ, khó chịu.

Virus. Nọc độc, khí độc.

Vis. Đánh ôc.

Visa. Chữ ký.

Vis-à-vis. Ngang, trước mặt.

Visage. Mặt, mặt mũi, diện mạo (ch); un beau —, mặt mũi tốt đẹp; le — est le miroir de l'âme, mặt là gương linh hồn; d'un — serein, mặt mũi yên hàn bằng phẳng.

Viscère. Ruột.

Viscosité. Sự dẻo quánh.

Visée, but. Ý cùng (kín nhiệm).

Viser. Nhắm; —, aspirer à, ước ao, trông mong.

Visible. Có thể trông được, rõ, trông thấy, sự gì mắt xem thấy được, có hình có tượng.

Visière. Mặt mũi chiến; fig., rompre en —, ra bất thuận cùng nhau tỏ tường.

Vision, vue. Sự xem thấy; —, apparition, giống gì hiện đền, phép lạ; — surnaturelle, sự gì Đức Chúa Lời tỏ cho ai.

Visionnaire. Hay thấy chiêm bao, trí đại tin những sự mới lạ.

Visitation (fête de la). Lễ Đức Bà viếng bà thánh Isavê.

Visite. Sự đi thăm viếng.

Visiter, faire visite. Thăm, viếng, thăm nom; —, parcourir pour inspecter, khám, soát.

Visqueux. Giễo giai, quánh lại, có nhựa.

Visser. Vặn danh ôc.

Visuel. Thuộc về con mắt, riêng về sự sáng con mắt.

Vital, nécessaire. Cần cho được sống; esprit —, vía van.

Vitalité. Sức mạnh sống, sức vía van.

Vite, vitelement. Mau, mau kíp, chóng.

Vitesse. Sự mau mắn, sự nhẹ kíp.

Viticulteur. Kẻ làm vườn nho.

Vitraux. Tranh thủy tinh vẽ, đồ thủy tinh.

Vitre. Tầm thủy tinh.

Vitré. Thuộc về thủy tinh; riêng con mắt.

Vitreux. Bằng thủy tinh, trong mờ mờ.

Vitrier. thợ thủy tinh.

Vitrifier. Đun thủy tinh.

Vitrine. Cửa thủy tinh (để bày hàng).

Vitriol. Phèn đen; * hắc phan.

Vivace. Sống giai, hay sống lâu.

Vivacité, promptitude. Sự lanh chái; — d'esprit, trí khôn mau mắn; — emportement, tính nóng, sự lấc xắc.

Vivandière. Kẻ bán đồ ăn uống cho lính.

Vivant. Sống, còn sống; moi vivant..., đang khi tôi còn sống; les êtres vivants, các giống giắc hồn.

Vivement, vite. Cách mau mắn, riết ;
—, fortement, cách rất mực.

Viveur. Kẻ phung phá của, kẻ ăn ở
buông tuồng.

Vivier. Chuôm, ao chuôm, chuôm
thả cá.

Vivifier. Sinh ra, dựng nên, làm cho
sống, giúp cho sống.

Vivipare. Vật gì đẻ con (chẳng dễ
trúng).

Vivisection. Phép mổ vật còn sống.

Vivre (verbe). Sống, ở ; — cent ans,
sống một trăm năm ; — avec quel-
qu'un, ở một nhà cùng ai ; — (ma-
nière de vivre), ăn ở ; mal —, chẳng
giữ nề ; — de peu, ăn ở từng tiệm
vậy ; — au jour le jour, lán hời ; —
de rapines, ăn trộm cắp mà nuôi
mình ; — de poissons, ăn cá mà thôi.

Vivre, nourriture. Đồ ăn, đồ ăn uống ;
priver de —, cầm cộc, hãm lương ;
avoir le — et le couvert, có com
nặng áo dầy.

Vocable, mot. Tiếng ; —, patronage
d'un saint, (ông thánh nào, bà
thánh nào) làm quan thầy ; hiệu.

Vocabulaire. Tự vị nhỏ.

Vocal. Có tiếng, ra tiếng.

Vocaliser. Hát âm.

Vocation (surnaturelle). Sự Đức Chúa
Lời gọi ai ở bậc nào.

Vociférer. La lối, kêu la, dức lác,
quát, thét, tru trên ; nói cả tiếng.

Vœu. Sự khấn, điều khấn hứa ; faire
un —, khấn ; accomplir un —, làm
việc mình đã khấn hứa ; être au
comble de ses vœux, đắc ý, những
sự đã ước ao thì được trọn ; pro-
noncer ses vœux, khấn, dâng mình
(lợn đời).

Vogue, réputation. Tiếng, danh tiếng.

Voguer. Vượt biển, vượt tàu.

Voici (adv.). Đây là, ấy là ; me —,
này chính tôi.

Voie, route. Đường (đường), dăng sá,
lối, nẻo ; préparer la —, dọn dăng ;
—, rue, phố ; —, sentier, nẻo, lối ;
une — d'eau, nơi nể, nơi rỉ nước.

Voilà (adv.). Ấy là ; le —, này nó đây.

Voile. Khăn che, khăn trùm ; fig.,
mettre sous un —, giấu giếm sự gì ;
sous le — de, hình bề ngoài, lẽ bề
ngoài.

Voile de bateau. Buồm, cánh buồm ;
aller à la —, chạy buồm, xuôi buồm ;
tendre les voiles, kéo buồm lên ;
carguer les voiles, hạ buồm xuống.
cuốn buồm. :

Noms des voiles d'un bateau :

La grande voile. Buồm loan ;

Voile de cacatois. Buồm diều ;

Voile d'artimon. Buồm cừu ;

Grandes voiles de perroquet. Buồm
hoàng, buồm phụng ;

Voile du grand perroquet. Buồm hạc ;

Voile du petit perroquet. Buồm thước ;

Une brigantine. Buồm ưng ;

Un foc. Buồm cánh én.

Voilé. Đã che màn, đã giấu ; soleil —,
có đám mây che mặt trời ; trời ra
tối tăm ; nhạt thực ; tête voilée, đầu
trùm khăn ; voix —, khàn tiếng,
khàn khàn tiếng.

Voiler, couvrir pour cacher quelque
chose. Che, che màn ; fig., giấu giếm ;
se — la tête, lầy khăn mà che đầu.

Voilette. Khăn che mặt.

Voilier (bateau). Tàu buồm.

Voilure. Bộ các buồm tàu.

Voir. Xem, thấy, coi, nom, trông, nhìn ;
y bien —, sáng mắt lắm ; — de ses
propres yeux, thật mắt trông thấy ;
— le jour (naître), sinh ra ; —,
essayer, thử ; se — (dans un mi-
roir), soi mặt gương ; se —, se
fréquenter, đi lại vuội nhau ; loc. :
on verra plus tard, rồi sẽ xem, sau
sẽ hay, sẽ liệu.

Voirie. Sự coi dăng; jeter à la —, bỏ phơi thây.

Voisin (subst.). Láng giềng, lân bang; les voisins, các người láng giềng, hàng xóm.

Voisin (adj.). Gần, giáp.

Voisinage. Sự láng giềng, các người láng giềng; dans le —, gần.

Voiture. Xe, cỗ xe; — à quatre chevaux, xe bốn ngựa; conduire une —, đưa xe; aller en —, đi xe; monter en —, lên xe; descendre de —, xuống xe; une — (la charge d'une —), ngăn đồ vừa một chuyến xe, đầy một xe.

Voiturier. Chở, chở xe.

Voiturier. Kê đưa xe.

Voix, son. Tiếng, tiếng nói, giọng; — claire, tiếng trong; — voilée, tiếng khàn khàn; à — basse, rì rầm; préparer sa — (pour chanter, lire, etc.), gài tiếng; *it*, en crachant, giăng hăng; retenir sa —, rón tiếng; crier de toute sa —, kêu hết sức tiếng; élever la voix pour défendre quelqu'un, nói bênh ai; couvrir la — de quelqu'un, át tiếng ai.

Vol (des oiseaux). Sự chim bay; à — d'oiseau, thẳng dăng.

Vol, larcin. Cửa ăn trộm.

Volage, léger. Hay lừng lơ, lắt lửng, nhẹ dạ.

Volaille. Gà vịt; de la —, thịt gà nhà, vịt nhà, v. v.

Volant (un). Quả cầu, (trái cầu).

Volant, qui vole comme les oiseaux. Hay bay, đang bay; poisson —, cá bay, cá chuồn, * phi ngư.

Volatiles. Phi cầm, chim chóc; — et quaprupèdes, cầm thú.

Volatiliser. Làm cho hả hơi, bay hơi.

Volcan. Núi phun lửa; le cratère du —, miệng núi phun lửa.

Volcanique. Thuộc về lửa núi phun.

Volée d'oiseaux. Bầy chim, đàn chim; loc., donner une —, đánh một giao; arrêter à la volée, cầm đang khi bay.

Voler, prendre son vol. Bay, bay lên.

Voler, commettre des larcins. Ăn trộm, ăn cướp, lầy trộm (của gì).

Volet. Cánh cửa sổ.

Voleter. Bay nơi nọ nơi kia.

Voleur. Thằng cướp, kẻ ăn trộm.

Volière. Lồng rộng nuôi nhiều thứ chim.

Volontaire. Bằng lòng, tự ý, bởi ý mình, sẵn lòng.

Volontairement Bằng lòng, tự ý, tình nguyện.

Volonté. Ý, ý muốn, sự muốn; faire sa —, theo ý riêng; à —, mặc ý.

Volontiers. Bằng lòng, tự ý mình, cam lòng, cam tâm, cam bụng.

Volte-face (faire). Trờ mặt, quay mặt lại.

Voltiger. Bay đi bay lại nhẹ vảy; —, faire de la voltige, leo dầy.

Volubilis, plante grimpante. Cây leo.

Volubilité en parlant. Tài nói mau, sự nói liến lầu.

Volume, livre. Quyển sách, cuốn sách.

Volumineux. Rộng, lớn, quảng khoáng.

Volupté. Sự dâm dục, tính mê, sự mê sắc dục, lòng dục; —, plaisir de l'âme, sự gì làm cho vui thoả.

Voluptueux. Mê dâm dục, mê sự vui sướng; sinh dâm dục.

Volute. Hình tròn ốc trạm trở nơi đầu cột.

Vomique (noix). * Khổ cốc *oumā* tàn tử.

Vomiquier, arbre. Cụ chi.

Vomir. Thở, mửa; — le sang, tho huyết, ứa máu ra.

Vomissement. Sự thở; — de sang bệnh thổ huyết, sự sặc máu miệng ra.

Vomitif. Thuốc thổ, thuốc mửa; (giống gì) giục mửa, dùng mà thổ ra.

Vomitoire. Bình thổ.

Vorace. Háu ăn, mê ăn, bặm ăn.

*trèo = monter sur, grimper sur un arbre, une montagne.
trèo đèo = gravis une montagne, au fig. Se dandiner
beaucoup de peine*

WIS

— 399 —

YAC

Voracité. Sự háu ăn, sự bầm ăn.
Vote. Thẻ nộp (mà bầu ai lên); dépouiller les votes, đếm thẻ bầu.
Voter. Bầu, trạch bầu.
Votif. Đã chịu khấn hứa, thuộc về điều khấn.
Votre, vôtre. (V. Gramm., nos 143 et 190).
Vouer, consacrer. Khấn hứa, dâng; se —, se dévouer, liễu mình, dâng mình.
Vouloir. Muốn, có ý muốn; —, désirer, ước ao, khát khao, sẵn lòng; — du bien à quelqu'un, có lòng bênh ai, tìm ích lợi cho ai; que voulez-vous, anh muốn gì?
Voussure. Hình cong, hình bán nguyệt.
Voûte. Sự gì đã xây như hình bán nguyệt, mái khum khum; la — céleste, giới trên, giới xanh, hình thể cả và trời.
Vouté (un homme). Khom người, gù lưng.
Voyage. Sự đi đàng, sự đi đàng chơi.
Voyager. Đi đàng; faire des voyages longs et difficiles, *trèo đèo*, xuống thung, lội suối (m. à m. grimper sur les montagnes, s'enfoncer dans les vallées, traverser les torrents); partir en —, trẩy đi.
Voyageur, qui voyage. Kẻ đi đàng; —, étranger, khách; l'arbre du —, chuỗi rẽ quạt.

Voyant (un). Kẻ thấy, đàng tiên tri.
Voyante (couleur). Chói lói, sáng láng.
Voyelle. Chữ âm.
Voyer (agent). Kẻ có việc coi đàng lói.
Vrai. Thật, thật thà, thật như vậy.
Vraiment. Thật, thực, quả thị quả thật, thật như vậy.
Vraisemblable. Dễ tin, dễ thật, có chứng tin được, có khi thật.
Vraisemblance. Sự có 'ế mà tin, sự nghe được.
Virille. Cái khoan.
Vu, eu égard à. Xét (sự gì), tùy; vu que, vì chưng, bởi vì.
Vue. Sự xem, con mắt; bonne —, tốt mắt, sáng mắt; — courte, không trông xa được; loc., à sa —, khi thấy người; à première —, chợt thấy; garder un prisonnier à —, giam kẻ bị cáo.
Vue, paysage. Sự trông xa gần; avoir une belle — sur la ville, nơi dễ trông thấy thành; n'avoir pas une belle —, vướng mắt chẳng trông xa được.
Vulgaire (adj.). Thường, bình thường; le —, dân hèn, dân ngu, dân hèn mạt.
Vulgariser. Pha (điều gì) trong dân,
Vulgarité. Tính thường, tính đơn sơ xứng kẻ quê.
Vulnérable. Bị đầu tích được.
Vulnéraire. Có sức chữa đầu tích.

W X Y Z

Wagon ou vagon. Xe lửa, xe.
Wampi, arbre. Cây quất hồng bì
Water-closet. Nhà tiểu, nơi kín, nhà dinh.
Whisky. Xe ngựa nhỏ và cao lăm.

Xérophagie. Sự ăn đồ khô.
Xiphias, espadon. Cá nhà táng.
Xyste. Nơi che mưa nắng mà tập đua.

Y (adv.), là. Đây; —, ici, đây.
Yacht. Tàu đi chơi.

Yack. (Giồng) trâu có đuôi ngựa.

Yard. Thước, thước hồng mao.

Yatagan. Gươm.

Yeuse, chène vert. * Ba la thụ.

Yole. Tàu buồm đi chơi.

Youyou. Xuồng, xáng.

Zanthium, arbre. Cây ké.

Zèbre. Giồng ngựa có từng rọc, hùm vằn.

Zébré. Có da rọc, có da vằn vện.

Zébu. (Giồng) bò.

Zélateur. Kẻ ái mộ, kẻ có lòng sốt mền, kẻ chăm chút ân cần (làm việc gì).

Zèle. Sự sốt mền, sự sốt sáng, sự hăm hở.

Zélé. Kẻ có lòng sốt mền, sốt sáng làm việc gì.

Zénith. Nơi trên trời ngay đỉnh đầu ta.

Zéphir. Gió hiu hiu, gió hay hảy, gió mát.

Zéro. Số không, số dè rô.

Zinc. Kẽm, * bạch duyên; fleur de —, * phù cầm thạch; oxyde de —, bạch duyên đan; sulfate de —, bạch duyên phân.

Zinguer. Lợp bằng kẽm.

Zinnia, fl. * Hoa bạch nhật tây.

Zizanie, ivraie. Cỏ lòng vực, * nhận mạch thảo; — aqualique, cây miêng. (L'expression tú dân, employée autrefois pour désigner injurieusement les chrétiens est traduite communé-

ment par l'ivraie du peuple ou la zizanie.)

Zodiaque. Vòng hoàng đạo, dằng hắc lộ; les douze signes du zodiaque, mười hai cung giới, sont :

1° *Le bélier.* Tuất cung ou bạch dương cung ;

2° *Le taureau.* Dậu cung ou kim ngưu cung ;

3° *Les gémeaux.* Thân cung ou song nhĩ cung ;

4° *Le cancer.* Mùi cung ou cự giải cung ;

5° *Le lion.* Ngọ cung ou sư tử cung ;

6° *La vierge.* Tị cung ou thất nữ cung ;

7° *La balance.* Thìn cung ou thiên bình cung ;

8° *Le scorpion.* Mẹo cung ou thiên yết cung ;

9° *Le sagittaire.* Dần cung ou nhân mã cung ;

10° *Le capricorne.* Sửu cung ou ma kiệt cung.

11° *Le verseau.* Tí cung ou thiết bình cung ;

12° *Les poissons.* Hợi cung ou song ngư cung.

Zone. Đạo; — torride, nhiệt đạo; — glaciale, hàn đạo; — tempérée, ôn đạo.

Zoophytes. Các giồng dở giác hỗn dở sinh hỗn (như minh phúc ngư, sứa, tổ đĩa bể, v. v.)

Zouave. Lĩnh, (thư lĩnh về binh bộ).

FIN

SUPPLÉMENT

POUR LES NOMS PROPRES ET LES NOMS GÉOGRAPHIQUES

Aaron. Aaron. Abdias. Abdias. Abel. Abilê. Abraham. Abaraong. Abyssinie. A bắc tây ni a. Acadie. Xứ Acadia. Achaïe Xứ Achaia. Achille. Quan Akillê. Adam. Ông Adong, Adam. Aden. Thành Aden. Adonis. Bụt Adonis. Adriatique (mer). Biển Adriaticô. Afrique. Phương nam; phương Africa. Agathe. Agata. Agnès. Inê. Albert. Albertô. Alexandre. Alexangrê. Alexandrie. Thành Alexandria. Alexu. Alêxu. Algérie. A lỳi tư. Allemagne. Nước Alêmanha. Alpes. Núi Alpes. Alphonse. Alêphonsô. Amalécites. Dân nước Amalec. Amazones, fleuve. A mã tôn hà. Ambroise. Amlpsiô. Amérique. Thê gian mới; phương Amérique; — du Sud, Amérique nam; — du Nord, América bắc. Ammonites. Dân nước Ammon. Anastase. Anatasîô. Anastasie. Anatasia. Anatole. Anatola. Andes (les). An địa tư sơn. André. An rê. Angleterre. Nước hồng mao; In ghi li cước; anh cát lợi cước. Annam. Nước Annam; đại nam cước. Anne. Anna. Anselme. Anxêlimô.	Antilles. Gò Antille. Antioche. Kinh đô Antiochia. Antoine. Antong. Antoine de Padoue. Antong dê Phadua. Apollon. Bụt Apollo. Aquilée. Thành Aquilêia. Arabie. Nước A rập. Arcadie. Xứ Arcadia. Aréopage. Toà đoán xét (bên Athênê). Aristote. Aritôtêlê. Arménie. Xứ Arménia. Asie. Phương đông; phương Asia. Asmodée. Quỷ Asmodêô. Assyrie. Nước Assyria. Athènes. Thành Athênê. Atlantique (océan). Đại tây dương. Atlas. Núi Atlas. Auguste. Augustô. Augustin. Aocutinh. Australie. Áo đại lợi a. Autriche. Áo địa lợi a cước. Ava. Thành Ava. Babel. Tháp Babê. Babylone. Kinh đô Balylona. Bangkok. Thành Băng cốc. Barnabé. Banabê. Barthélemy. Batolamiên. Basile. Basiliô. Bavière. Nước Bavaria. Behring (détroit de). Cửa hải hẹp Bêrin. Belgique. Bắc lợi thời cước. Belzébuth. Tướng quỷ. Bengale (golfe du). Vụng Thiên trúc. Benoît. Ventô. Berlin. Bắc nhi Lâm. Bernard. Bênadô. Béthanie. Thành Bêthania. Bethléem. Thành Bêlem.

Birmanie. Nước Xiêm mon.
Blanche (la mer). Biển trắng.
Bohême. Nước Bohemia.
Bolivie. Ba lợi phi a.
Bonaventure. Bonaventura.
Bossuet. Bossuêtiô.
Bouddha. Bụt, phật.
Brésil. Ba tây cuộc.
Bretagne (la Grande). V. Angleterre.
Brigitte. Bigitta.
Bruno. Bôrônô.

Cain. Cainô.
Caïphe. Caïphas.
Cajetan. Cagiêtânô.
Callixte. Calitô.
Calvaire. Núi Calavariô.
Calvin. Thằng Calvinô.
Cambodge. Nước Cao miên.
Canada. Xứ Canada.
Cap de Bonne-Espérance (le). Khắp.
Capitole. Đồi Capitolô.
Carthage. Thành Cartagô.
Caspienne (mer). Trung hải.
Catherine. Catarina.
Cécile. Cêxilia.
Célestes (monts). Thiên sơn.
César. Quan Cêsarê.
Charlemagne. Vương Carôlu.
Charles. Carôlu.
Chili. Trí Lợi.
Chine. Nước ngô; nước Tàu; nước Đại Minh; nước Đại Thanh. (V. au mot Provinces, la liste des provinces de la Chine); la mer de —, nam hải; biển ngô.
Christiania, ville. Thành Christiana.
Clément. Kêlémentê.
Cochinchine. Đàng trong; Nam kỳ.
Cochinchine française. Lục tỉnh Gia Định.
Colomb. Colombô.
Confucius. Khổng phu tử.
Constantin. Contantinô.

Corée. Nước Cao Ly; triều tiên; la mer de —, đông hải.
Cyrille. Kyrile.
Copenhague. Thành Hafnia.
Damiens. Đamianô; Đamêong.
Danemarck. Liên cuộc; Lệ ni cuộc.
Daniel. Đaniêlê..
David. Vua Đavít.
Denis. Đêni.
Dominique. Duminhgo.
Dupuis, explorateur. Ông đồ phủ Nghĩa.

Ecosse. Tô cát lan.
Egypte. Nước Ychitô.
Elisabeth. Isave.
Espagne. Nước Iphanhô; Lã tông cuộc.
Etats-Unis (les). Nước hoa kỳ; hợp chúng cuộc.
Etienne. Têvong.
Europe. Phương Tây; phương Europa.
Eve. Bà Eva.

Fabien. Phabiong.
Félix. Phêlix.

FLEUVES DU TONKIN

Le grand fleuve. Sông cái, sông cả.
Le fleuve Rouge. Sông giang; sông thao
La rivière Noire. Hắc giang; sông bò.
La rivière Claire. Thanh giang; sông cả.
Le Day. Hát giang; sông Đài.

FLEUVES DE LA CHINE

Le fleuve Bleu. Dương tư giang.
Le fleuve Jaune. Hoàng hà.
Le Peiho. Bắc hà.
France. Nước Phalansa; nước Phú lãng sa; đại Pháp cuộc.

Francis Garnier. Ông An Nghiệp.
François. Phanchicô.
François d'Assise. Phanchicô khó khăn.
François-Xavier. Phanchicô. Xaviê.
Françoise. Phanchica.

Gabriel. Gabiriê.
Galilée (la). Xứ Galilêa.
George. Giôgiô.
Gertrude. Geturudê.
Getsémani. Vườn Giêtsimani.
Gobi (désert). Hạng hải sa mạc.
Grèce. Hi Lạp cuộc.
Grégoire. Ghêrigoriô.
Guillaume. Gũiliêlimô.
Guinée. Kỳ nê a ; le golfe de —, kỳ nê a hải cổ.
Guyane. Khi a ná.

Henri. Henricô.
Hercule. Herculê.
Hérode. Edodê.
Hilaire. Hilari.
Himalayas (monts). Hỉ mã Lạp Sơn.
Hollande. Nước ô lon.
Hongrie. Nước Hungaria.

Ignace. Inaxu.
Inde. Nước Thiên Trúc.
Indo-Chine. Nước Annam.
Irlande. Ái như lan.
Isaac. Isaac.
Italie. Nước Italia.

Jacob. Jacôp.
Jacques-le-majeur. Jacobê tiền.
Jacques-le-mineur. Jacobê hậu.
Japon. Nước nhật bản.
Jaune (fleuve). Hoàng hà.
Jaune (mer). Hoàng hải.
Java. Chà và.
Jean. Juong.
Jean-Baptiste. Juong Baotixita.

Jean-Chrysostome. Juong Kirisô-tômô.
Jeanne. Joanna.
Jérémie. Jêrêmia.
Jérôme. Hiêronymô.
Jérusalem. Thành Jérusalem.
Jésus. Jêsu (Da Tô); Đức Chúa Jêsu.
Job. Jóp.
Joseph. Juse.
Jourdain. Sông Toranô.
Judée. Nước Judêu.
Jupiter. Jovi.

Laos. Nước Lào.
Lapons. Quân chim chít.
Laponie. Xứ Lapponia ; nước chim chít ; lập lan.
Laurent. Laosensô.
Léon. Lêông.
Latran. Đền thờ Latêranô.
Leao-Tong (golfe du). Vụng Liêu Đông.
Lhassa. Lạp tất.
Liguori. Ông thánh Alêphonsô.
Lisbonne. Kinh đô Libona.
Londres. Thành Luân Đôn.
Loth. Lôt.
Louis. Lui.
Lourdes. Thành Luridê, thành Lỗ Đức.
Loyola. Ông thành Inaxu.
Luc. Luca.
Lucie. Luxia.
Lucifer. Luxiphê.
Luther. Thăng Luthêrô.
Lyon. Thành Lyông.

Machabées. Macabêô.
Madagascar. Mã đặc gia tư cách.
Madeleine. Madalêna.
Madrid. Mã đặc ; Matritum.
Mahomet. Mahômét.
Malacca. Thành Malaca.
Malaisie. Chà và đảo.
Malte. Gô Mêlita.

Manille. Manila.
Marc. Mátcô.
Marguerite. Magarita.
Maroc. Ma lạc kha.
Marseille. Thành Masilia.
Martin. Máttinho.
Matthias. Máttia.
Matthieu. Máttœu.
Mecque (la). Thành Mêka.
Méditerranée (mer). Biển trung.
Mékong. Sông Không giang.
Meynam. Sông Mi Nam.
Mélanésie. Hắc nhân đảo.
Mexique. Mặc tây kha.
Michel. Mighê.
Micronésie. Tiểu đảo.
Milan. Thành Milong.
Moise. Maisen.
Mongolie. Mông cổ.
Monique. Monica.

Naples. Néapoli.
Napoléon. Napolêô.
Néron. Nêrô.
Niagara. Thác Niagara.
Nicodème. Nicôsimô.
Nicolas. Niculao.
Nil. Sông Nilô.
Ninive. Thành Ninivê.
Noire (mer). Biển đen.
Norbert. Nôbêritô.
Nord (mer du). Biển bắc.
Norvège. Ná nhi hồi cước.
Nubie. Nôbia.

Océan Atlantique. Đại tây dương.
Océan glacial Arctique. Biển bắc cực.
Océan glacial Antarctique. Biển nam cực.
Océan Indien. Biển Thiên Trúc.
Océan Pacifique. Đại đông dương ; Thái bình dương.
Océanie. Phương Océania.
Oliviers (mont des). Núi olivê-tô.

Oman (mer). Vụng a Rập ; a lợi bá hải.
Ourals (monts). Núi Uralô.

Palestine. Nước Judêu.
Panama (isthme de). Bã nã mã thổ yêu.
Paraguay. Ba Lạp khuê.
Paris. Thành Phari.
Pascal. Phacali.
Patagonie. Ba tha ga nia.
Paul. Bão Lộc.
Peiho. Bắc hà.
Pékin. Bắc kinh.
Pérou. Bí Lỗ.
Perse. Ba tư cước.
Petchili (golfe). Phù hải.
Philastre. Quân Philatô.
Philippe. Philipphê.
Philippines (îles). Tiểu lữ tông.
Philistins. Quân philistino.
Pie. Phiô.
Piémont. Xứ Phêdêmun-ti-um.
Pierre. Phêrô.
Pilate. Philatô.
Pinang. Gò Phi năng.
Plata (la). Lạp ba lạp tha.
Pologne. Ba Lan cước.
Polycarpe. Policapô.
Polynésie. Đa đảo.
Portugal. Nước Phutughê ; nước Hoa Lang ; Bồ đào nha cước.
Prusse. Nước Phô Lỗ.

Québec. Kêbéc.

Raphaël. Raphaê.
Rhin. Sông Rhênô.
Rhodes. Gò Rhodus.
Rhône. Sông Rhodanô.
Robert. Robertô.
Romains (Etats). Nước Đức Thánh Phapha.
Rome. Rôma.
Rose. Rosa.
Rouge (mer). Biển đỏ.

Russie. Nước Galatr.

Sahara. Đại hạn hải Sahara.

Salomon. Vua Salumô.

Samarie. Thành Samaria.

Samson. Sansong.

Sardaigne. Gò Sardinia.

Saül. Saulê.

Saxe. Nước Saxonia.

Sébastien. Sibationg.

Sem. Xem.

Sénégalie. Tây ni giáng bì a.

Siam (roye). Nước Xiêm; Xiêm la; le golfe de —, vụng Xiêm.

Sibérie. Tây bắc lợi a.

Sicile. Tây tây lý.

Simon. Simong.

Silvestre. Sylivê-tê.

Sodome. Sôdôma.

Soudan. Tô đan.

Stanislas. Tanilao.

Stockolm. Holmia.

Suède. Tô dĩ thiên cước; thụ diên cước.

Suisse. Thụ sĩ cước.

Syrie. Xứ Syria.

Syngapore. Phô mới; châu mới.

Taddhée. Tadêu.

Tartarie. Nước Hung nô.

Tertulien. Tiritulianô.

Thérèse. Têrêxa.

Thomas (l'apôtre). Tumê.

Thomas. (đ' Aquin). Tomasô.

Tibet. Nước tây tạng.

Timothée. Timothêu.

Tonkin. Đàng ngoài; Bắc kỳ.

Tourane. Cửa hàn; Đa Năng.

Trente (ville). Thành Tiridentinô.

Tripoli. Địch ba lý.

Tunisie. Đột ni tư.

Turquie. Nước Turquô; thổ nhĩ kỳ cước.

Tyr. Thành Tyrô.

Tyrol. Xứ Tyrôlô.

Urbain. Urbanô.

Uruguay. Ô lập khuê.

Valachie. Xứ Valakia.

Venant. Vênantiô.

Véronique. Vêronica.

Vienne. Vĩ y nã.

Vincent. Vicentiô.

Zabulon. Zabulo.

HANOI — IMP. F.-H. SCHNEIDER.
